conf.univ. G.D. Iscru
doctor în istorie

STRĂMOŞII NOŞTRI REALI: GEŢII-DACII-TRACII-ILLIRII, naţiunea matcă din vatra „Vechii Europe”

„Din rădăcini proprii, în adâncimi proprii răsare civilizaţia adevărată a unui popor”.
(Mihai Eminescu)

Fig. 1 **De atunci şi până azi în Spaţiul Carpatic se toarce firul neîntrerupt al ISTORIEI**
(84, ed. II / 132)

conf. univ. G.D.Iscru
doctor în istorie

STRĂMOŞII NOŞTRI REALI: GEŢII-DACII-TRACII-ILLIRII…,

naţiunea matcă
din vatra „Vechii Europe”

Ediţia a V-a revăzută şi adăugită
Îngrijitori de ediţie: Iscru Diana Mihaela, Iscru Teodorin şi Iscru Adrian

Casa de Editură şi Librărie „*Nicolae Bălcescu*”, Bucureşti, 2010

Editura „*Mica Valahie*”, Bucureşti, 2010

© Copyright
Conf.univ.dr. G.D. Iscru

Introducere text şi tehnoredactare computerizată:
Viorica Gheorghe

ISBN: 978-606-8212-00-5

coperta 1 – BUREBISTA – unificatorul Daciei. Monument – Orăştie (Hunedoara), România
coperta 2 – Pasărea nemuririi
coperta 3 – Sfânta Fecioară Maria. Versurile, Leonida Lari
coperta 4 – Colaj reprezentativ

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
ISCRU, G. D.
Strămoşii noştri reali :
geţii-dacii-tracii-illirii... : naţiunea matcă din vatra "vechii Europe" /
conf. univ. dr. G. D. Iscru. - Bucureşti
Casa de Editură şi Librărie Nicolae Bălcescu
Editura Mica Valahie, 2010
Bibliogr.
ISBN 978-606-8212-00-5 ; ISBN 978-973-7858-59-7

94(498)

STRĂMOŞII NOŞTRI REALI: GEŢII-DACII- TRACII-ILLIRII
CUPRINS

PREFAŢĂ LA EDIŢIA A V-A / p. 9
CUVÂNT ÎNAINTE LA EDIŢIA A IV-A / p. 10

CAPITOLUL I
ISTORIA MITOLOGICĂ – PARTE COMPONENTĂ
A ISTORIEI NAŢIONALE / p. 18

CAPITOLUL II
GEŢII-DACII-TRACII-ILLIRII – NAŢIUNEA MATCĂ DIN
SPAŢIUL „VECHII EUROPE". ŢARA ŞI OAMENII / p. 32
1. „DACIA EDENICĂ" / p. 32
2. Geţii-dacii-tracii-illirii ca unică naţiune / p. 35
3. De ce nu numai traci? / p. 38
4. Geţii-dacii-tracii-illirii ca naţiune matcă / p. 43

CAPITOLUL III
CIVILIZAŢIA NAŢIUNII UNICE
A GEŢILOR-DACILOR-TRACILOR-ILLIRILOR / p. 48
1. Modul de abordare / p. 48
2. Zalmoxianismul – prima religie monoteistă din lume, temelia doctrinară a Ortodoxiei noastre / p. 50
    2.1. Trecerea de la Zalmoxianism la Creştinism. Zalmoxianismul – parte componentă a dreptei noastre credinţe / p. 64
3. Limba şi scrisul strămoşilor noştri reali / p. 70
    3.1. Modul de abordare / p. 70
    3.2. Dovezile / p. 83
4. Învăţământul şi ştiinţa la strămoşilor noştri reali / p. 97
5. Literatura şi artele în societatea strămoşilor noştri reali / p. 111

CAPITOLUL IV
STATUL NAŢIONAL LA STRĂMOŞII NOŞTRI:
GEŢII-DACII-TRACII-ILLIRII. AFIRMAREA LUI
ÎN ISTORIA POLITICĂ ŞI MILITARĂ A ANTICHITĂŢII / p. 122
1. Modul de abordare / p. 122
2. Statul naţional la strămoşii noştri reali / p. 123
    2.1. Zalmoxe-Zalmoxianism şi începutul Statului naţional la strămoşii noştri reali / p. 125

3. Afirmarea Statelor naţiunii unice a strămoşilor noştri reali în istoria politică şi militară a Antichităţii / p. 129
3.1. Modul de abordare / p. 129
3.2. Reforme zalmoxiene în Spaţiul naţiunii unice a strămoşilor noştri reali / p. 133
3.3. Regatele getice din zona nord-pontică / p. 134
3.3.1. Un mare regat al sciţilor (geţi) / p. 134
3.3.2. Regatul tyrageţilor (geţii de pe Tyras / Nistru) / p. 135
3.3.3. Regatul massageţilor (Geţii Mari) / p. 135
3.4. Expediţia lui Darius împotriva traco-geto-dacilor / p. 137

CAPITOLUL V
REGATELE TRACILOR, ILLIRILOR, GEŢILOR DIN SUDUL DUNĂRII / p. 141
1. Regi traci în războiul Troiei / p. 141
2. Regatul tracilor macedoneni / p. 141
2.1. Despre „Imperiul" lui Alexandru Macedon cel Mare / p. 143
3. Regatul tracilor odrizi / p. 148
4. Alte regate ale illiro-traco-geţilor la Sud de Dunăre / p. 151
4.1. Regatul Epirului / p. 151
4.2. Regatul Dardaniei / p. 151
4.3. Regatul Illiriei (6/185-188) / p. 152
4.4. Regatele geţilor din Dobrogea / p. 153

CAPITOLUL VI
REGATELE GETO-DACILOR DIN NORDUL DUNĂRII / p. 159
1. Regatele geto-dacilor nord-dunăreni înainte de Dromihete / p. 159
2. Regatul geto-dac condus de Dromihete / p. 163
3. De la Dromihete la Burebista / p. 165

CAPITOLUL VII
DACIA MARE. UNIFICAREA POLITICĂ A SPAŢIULUI GEŢILOR-DACILOR-TRACILOR-ILLIRILOR SUB CONDUCEREA MARELUI REGE BUREBISTA / p. 167

CAPITOLUL VIII
RELUAREA EFORTULUI DE UNIFICARE POLITICĂ A DACIEI MARI SUB CONDUCEREA MARELUI REGE DECEBAL / p. 173
1. De la Burebista la Decebal / p. 173
2. Statul naţional geto-dac condus de Marele Rege Decebal / p. 177
2.1. Confruntarea decisivă cu Imperiul roman / p. 177
2.2. Căderea regatului geto-dac condus de Decebal / p. 180

CAPITOLUL IX
DE LA DACIA MARE LA „RESTITUTIO DACIAE”.
PLANUL DACIC AUTOHTON CARE NE-A TRAVERSAT ISTORIA ŞI ÎNCĂ NE MOTIVEAZĂ / p. 198

1. „Perit-au dacii?” / p. 198
2. „Romanizarea” Daciei? / p. 207
3. Dacia redivivus! / p. 213
4. Planul dacic autohton care ne-a traversat istoria şi încă ne motivează / p. 221

ÎN LOC DE ÎNCHEIERE: MIŞCAREA DACOLOGICĂ SE AFIRMĂ/ p. 242

1. Două personalităţi reprezentative de dacologi / p. 242
   1.1. Inginer Gabriel Gheorghe / p. 242
   1.2. Preotul istoric Dumitru Bălaşa / p. 250
2. „Noi nu suntem urmaşii Romei!”
   Dr. Napoleon Săvescu şi Congresele de Dacologie / p. 253

Voi, daci, nu mai tăceţi din gură! – de dr. Napoleon Săvescu / p. 260

„Ştiinţificilor” – falsificatori de istorie, de dr. Napoleon Săvescu / p. 261

3. Mişcarea Dacologică se afirmă! / p. 262

ANEXE:

1. Crestomaţie / p. 267
2. Împăraţi de origine illiro-traco-geto-dacă, ai imperiilor roman şi bizantin / p. 311
3. Detalii tehnice / p. 312
4. Ilustraţii / p. 314
5. Bibliografie / p. 328

„În doina dulce-a mamei Dochii
Alunec din părinţi în prunci
Şi deschizând pe lume ochii,
În cel de azi sunt cel de-atunci".

(Nichifor Crainic)

„Maramureşul este satul primordial...
Ţăranii Maramureşului nu vin de nicăieri
Ai sentimentul că au venit direct din Cer...
Aici în Maramureş este omul primordial, în nobleţea sa

princiară, nu primitivă, în frumuseţea sa de înaltă civilizaţie".

(Minoru Nambora, savant japonez, specialist în istoria civilizaţiilor, 1980).

Fig. 2
Un urmaş al Dacilor Mari, liberi şi nemuritori, din Oaş
(vezi nr. 12)

PREFAŢĂ LA EDIŢIA A V-A

Scrierea/rescrierea istoriei geţilor-dacilor-tracilor-illirilor în accepţiunea de strămoşi reali ai naţiunii noastre se află abia la început. Până acum, chiar dacă s-a scris mult în acest domeniu, cvasitotalitatea lucrărilor – cărţi, studii, capitole în manuale şi tratate academice, intervenţii în presă – s-au aflat sub presiunea tezei false a „romanizării" autohtonilor (cu sau fără „exterminarea" lor). Aceasta a reprezentat – fără menajamente! – şi încă reprezintă *un atentat major la identitatea naţională*! Sinteza noastră a fost *prima* elaborată în *viziunea menţionată*, primele două ediţii în 1995 şi 1998. Dar necesitatea rescrierii a fost impulsionată de revitalizarea *Mişcării dacologice* după apariţia cărţii doctorului Napoleon Săvescu: *Noi nu suntem urmaşii Romei* (ed. I-a, 1999; ed. a II-a, 2002) şi cu „demarajul" Congreselor anuale de Dacologie în anul 2000 – ajunse, în 2010, la cel de-al XI-lea Congres –, în organizarea *Societăţii „Reînvierea Daciei"* (constituită la New York, ca Societate internaţională: *„Dacia Revival International Society"*), condusă de acelaşi dr. Săvescu. Lucrările Congreselor, ca şi alte contribuţii (le-am numit) dacologice, prin altruismul doctorului Săvescu au fost publicate pe Internet, stimulând iniţiativele/cercetările în acest sens. Cu sprijinul amintitei Societăţi (dr. Săvescu) au putut fi tipărite şi următoarele două ediţii (a 3-a şi a 4-a în 2003, respectiv 2005) ale sintezei noastre. Elaborarea lor la interval atât de scurt s-a datorat informaţiilor aduse prin comunicările la Congresele de Dacologie, alături de propriile cercetări şi reflecţii/regândiri în domeniu. La fel şi necesitatea unei noi ediţii, a V-a, în speranţa că vom găsi sprijin material pentru tipărire.

Este de datoria şi a altor colegi să facă eforturi similare în continuare, căci informaţii noi se adună vertiginos, stimulând reflecţii şi regândiri, stimulând însă şi speranţa că lumea academică şi universitară va ieşi cât mai curând de sub presiunea tezei false a „romanizării" reorientându-şi cercetările către strămoşii noştri reali – illirii-tracii-geţii-dacii –, la care vor descoperi/redescoperi o istorie fascinantă, cu mesaj peste timp până la noi şi până dincolo de noi, în perspectivă. Nădăjduim că şi factorul politic îşi va revizui politica educaţională privitoare la *geneza, perenitatea şi evoluţia istorică a naţiunii noastre*, căci s-a ajuns mult prea departe cu falsul ştiinţific prin tăierea, pur şi simplu, *a rădăcinilor istorice reale ale „poporului istoric"*! Astfel va fi eliminat *atentatul istoric la identitatea noastră naţională* şi vom putea acţiona cu autoritate, demnitate şi curaj la înlăturarea *atentatului contemporan, tot mai insistent, la identitate şi suveranitate naţională* deja declanşat la nivel planetar de către Forţele malefice de „globalizare" şi de dominaţie mondială. Călăuză în acest sens le poate fi şi Domniilor lor geniul nostru naţional, *Mihai Eminescu*, care a fost – cum i s-a spus, pe drept, la Congresul nostru jubiliar, al X-lea (2009), dedicat lui – „*prima jertfă politică pe altarul Daciei Mari*" (prof. univ. dr. Aurel David) şi continuă să ne fie tuturor judecător în ce priveşte atitudinea faţă de trecutul, prezentul şi viitorul naţiunii, poporului suveran.

*

* *

Mulţumiri. Exclusiv pentru publicarea ediţiei a V-a a acestei cărţi (fără altă condiţionare), autorul a fost ajutat, material, de către prietenii: dr. Napoleon Săvescu, ing. Alexandru Stan, Costel Enciu şi încă un prieten care a dorit să nu fie menţionat.

Autorul le mulţumeşte cu căldură şi recunoştinţă.

Autorul

CUVÂNT ÎNAINTE LA EDIŢIA A IV-A

1. „Istoria este călăuza vieţii” („Historia magistra vitae”)

„Istoria este cea dintâi carte a unei naţii. Într-însa îşi vede trecutul, prezentul şi viitorul. O naţie fără istorie este un popor încă barbar, şi vai de acel popor care şi-a pierdut religia suvenirurilor” – ne-a spus, dintre români, primul istoric modern reprezentativ, Nicolae Bălcescu, la mijlocul veacului XIX.

Istoria este cartea fundamentală, cartea cărţilor, cartea sfântă a oricărei naţiuni. De aici, răspunderea sau meritul, deopotrivă uriaşe, ale celor chemaţi să scrie această carte. Şi tot de aici datoria celor care, simţindu-se fii ai unei naţiuni şi ai unui pământ în care s-au plămădit, deopotrivă şi ai lumii, sunt chemaţi a o citi şi a o reciti cu înţelegere, neapărat cu înţelegere, în vremuri de linişte şi în vremuri de cumpănă, pentru a afla răspunsuri la întrebări chinuitoare, pentru a afla bunul cel bun în hăţişul unui prezent derutant, pentru a zări firul de lumină spre Orizontul la care Soarele parcă întârzie să apară.

Istoria unei naţiuni şi istoria omenirii au însemnat şi înseamnă însăşi viaţa lor în curgerea ei continuă către ceea ce s-ar putea numi, simplu, mai binele unei naţiuni şi mai binele naţiunilor lumii. Iar istoria ca ştiinţă este chemată să desluşească şi să călăuzească oamenii pe căile şi spre ţelurile benefice ale acestei vieţi, în toată complexitatea ei. Istoria ca ştiinţă este cea mai încărcată de răspunderi pentru cel care, descoperindu-şi vocaţia, s-a angajat s-o slujească, dar şi cea mai pasionantă dintre ştiinţe – tocmai pentru că istoria înseamnă VIAŢĂ şi nimic nu este mai complex şi mai pasionant decât VIAŢA!

A nu-ţi cunoaşte istoria înseamnă, cum s-a spus, a nu-ţi cunoaşte părinţii şi strămoşii, ai tăi şi ai neamului tău întreg, a nu beneficia sau a nu fi demn să beneficiezi de moştenirea ce ţi-au lăsat-o, cu suflet de părinte crezând ei în tine, a nu avea priceperea şi dreptul moral s-o valorifici; înseamnă, pe un plan mai larg, a nu cunoaşte bogăţia experienţei de viaţă a lumii, cu valorile şi aspiraţiile ei, a nu putea şi a nu fi demn să le preţuieşti şi să le valorifici pentru neamul tău şi pentru tine, ca şi pentru apropierea firească dintre neamuri, pentru conlucrarea cu acestea spre binele comun.

Cel care ştie şi înţelege istoria este mai bogat cu veacurile de experienţă omenească, experienţă care-l ajută să ajungă mai cu uşurinţă la ţel, să valorifice izbânzi şi să nu repete greşeli, repetarea acestora putând duce la mari drame ale omului, ale unui neam întreg, ale umanităţii.

Istoria unei naţiuni a fost şi rămâne, înainte de toate, istoria luptei sale pentru existenţă, ca entitate distinctă în rândul naţiunilor lumii, cu care, de pe această poziţie, cunoscută şi recunoscută, să colaboreze în linişte şi pace, loial şi benefic, pentru cauza comună a binelui.

Istoria naţiunilor lumii a fost şi rămâne, înainte de toate, istoria solidarităţii lor autentice împotriva himerelor malefice ale forţelor răului. N-a fost şi nu poate fi vorba despre un rău abstract, mitic, fantomatic, despre un „spirit al răului" ci, concret, de acele forţe care au hrănit continuu, pe treptele istoriei, himera dominaţiei universale. Iar culmea neruşinării a fost şi a rămas aceea că întotdeauna aceste forţe malefice şi-au drapat dorinţa şi efortul de dominaţie planetară sub chemarea fariseică la pace mondială, spre fericirea generală…

Datele istoriei ne arată – în pofida unor aparanţe şi cu toate chinurile indurate de naţiunile lumii – că himera dominaţiei mondiale a murit, de fiecare dată, pe anumite trepte ale istoriei. E drept, până ar muri, a făcut mult rău popoarelor. Iar „azi" a renăscut, pentru a muri din nou.

Datele istoriei oferă totuşi temei credinţei că şi ultima himeră a celei mai cuprinzătoare dominaţii planetare – hrănită de forţe oculte, cu perseverenţă diabolică, în ultimele două secole – va muri. Nu încape îndoială ! Dar până atunci, cum arată deja experienţa ultimului secol, ea a târât lumea în adevărate cataclisme şi o ameninţă cu un adevărat dezastru.

Este marea răspundere, este marea raţiune de a fi, azi şi până nu va fi prea târziu, a celor chemaţi să slujească ştiinţa istorică, să decodifice uneltirile forţelor oculte în faţa naţiunilor lumii, pentru a preveni acest dezastru care poate deveni realitate. Destul au tăcut istoricii sau au fost siliţi să tacă până acum. Tăcere laşă, tăcere vinovată, tăcere complice !

Şi dacă această răspundere trebuie să şi-o asume fiecare istoric în faţa naţiunii sale şi în faţa lumii deopotrivă, în chip special ea trebuie asumată în faţa tineretului, pentru viitorul tineretului, acesta fiind viitorul lumii.

Iată de ce, azi şi în perspectivă, mai mult ca oricând până acum, oamenii aşteaptă să cunoască şi trebuie să cunoască *istoria cea adevărată*. Cunoscând-o astfel, fiecare în parte trebuie apoi să-şi asume întreaga răspundere în faţa lui însuşi, în faţa naţiunii sale şi în faţa lumii, căci şi-o asumă în faţa vieţii şi împotriva morţii !

Şi pentru că istoria unei naţiuni începe cu…. începutul, iată de ce noi, românii, pornim „la drum" cu ILLIRII-TRACII-GEŢII-DACII, *Naţiunea matcă din Spaţiul Carpato-Danubiano-Balcanic*. Înainte de aceasta însă, se cuvine a aşeza un scurt capitol – care ar merita o dezvoltare specială – privitor la ceea ce am putea numi istoria mitologică sau *istoria sacră* a Spaţiului carpatic, numită în izvoare şi „Epoca de aur". Aceasta, nu numai din datoria pe care o avem de a o cunoaşte, ca şi pentru a clarifica unele chestiuni ştiinţifice şi metodologice, ci şi, pur şi simplu,

pentru a pune problema „recuperării" unor mari valori şi simboluri sacre, „împrumutate" de alte spaţii naţional-culturale şi rămase în acele spaţii, fără a se mai aminti cel puţin locul de geneză şi de primă manifestare cu sensul lor adecvat şi deplin.

Ne obligă la aceasta ofensiva planetară a unor Forţe malefice împotriva istoriilor naţionale şi a specificului naţional, ofensivă a cărei primă ţintă este „*tăierea rădăcinilor*", a începuturilor, iar prin aceasta a *dreptului istoric* care dă, în principal, legitimitate moştenirii, transformarea spaţiilor naţionale într-un bun al tuturor şi al nimănui, deschise lăcomiei bolnavilor de avere, de putere, de dominaţie, într-un câmp imens fără frontiere şi fără vreo „culoare" naţională peste care crainici ai haosului – ce se vor ai unei „Noi Ordini Mondiale" – să trâmbiţeze „drepturile omului", ale unui om abstract, anaţional, apatrid, călăreţ pe meridianele şi paralelele planetei.

Ne ajută, în redescoperirea străvechimii noastre, reeditarea unei opere unicat a istoriografiei româneşti – *Dacia preistorică* de Nicolae Densuşianu (v. nr. 3 a).

Trăim, cu întreaga umanitate, un moment de răscruce.

Istoria, noi şi naţiunile lumii, trebuie să ne-o regândim şi să ne-o rescriem, de la început, şi apoi pas cu pas, până către zilele pe care le trăim. Prea mulţi, din afară, dar şi – din păcate! – din lăuntru ne-au torsionat-o şi ne-au falsificat-o, pentru a-şi împlini anumite interese, în primul rând de exploatare şi dominaţie. Sunt multe de spus şi toate la vremea lor trebuie spuse deschis.

Despre strămoşii traco-geto-daci, încă din antichitate s-au străduit unii să ne convingă că erau barbari, adică lipsiţi de civilizaţie, *civilizaţie având numai o autoproclamată „lume bună" a altor spaţii*, barbară şi sălbatică însă precum au fost toţi aceia care au venit peste ei spre a le pretinde, cum spune poetul, „pământ şi apă". Cât despre conducătorii strămoşilor noştri, au spus-o mai apoi alţii, n-au putut fi altceva decât – acolo, şi ei ! – nişte şefi de „triburi" sau de „uniuni tribale". Aceasta, în pofida a ceea ce depun mărturie oamenii care i-au cunoscut, mai de aproape sau mai de departe, pe traco-geto-daci, şi în pofida a ceea ce „spun" propriile lor izvoare tăcute, arheologice adică, pe care pământul traco-geto-dac le-a conservat parcă pentru a-i înfrunta odată şi odată pe ticăloşi. Au mai trecut veacuri şi au venit alţii să ne convingă că acei strămoşi ai noştri au dispărut din istorie, nimiciţi întâi de aşa-zişii „indoeuropeni" (sau popoare „Kurgan", cum li s-a mai spus), apoi de legiunile romane sau, ulterior, de valurile de seminţii ale Asiei, în veacurile IV-XIII, rostogolite un mileniu peste cea mai bogată, mai fertilă, mai armonioasă dar – *nota bene*! – şi mai populată zonă, pe atunci, a bătrânului continent; erau „uitate" aceste „amănunte". Cu bucurie teza a fost preluată şi încă este preluată de către aceia care nu ţin la demnitatea şi moralitatea omului de ştiinţă, servită fiind, chiar ca „autoritate academică", unor politicieni lipsiţi de scrupule.

În ultimele 4-5 decenii, prin publicarea izvoarelor scrise, prin studiul lor mai atent, dar mai ales prin cercetările arheologice, situaţia s-a ameliorat substanţial. E drept, au fost şi situaţii destule când unii reparau pe o parte iar alţii

stricau pe alta sau pe altele. Au rămas însă izvoarele ca temelie a regândirii şi a rescrierii istoriei.

Cu „scenariştii" şi „regizorii" lui decembrie 1989, şi peste fireasca speranţă şi dorita deschidere spre libertate a forţelor naţionale, s-au năpustit asupra istoriei noastre „caii troieni" şi racolaţii *forţelor oculte, malefice*, pe toate canalele de mediatizare pe care şi le-au pus cu grăbire sub control. Şi au început să persifleze şi să minimalizeze, să „demitizeze" momente şi personalităţi cu adevărat reprezentative, să lovească puternic în altele, să marginalizeze pe cei care mai au curajul să spună lucrurilor pe nume.

Sub guvernele care s-au perindat, s-au *„reformat" instituţii de profil ale Statului naţional,* şi a fost lipsit tineretul şcolar de un bun manual de istorie. S-a muşamalizat scandalul manualelor alternative. Direct sau indirect, s-a micşorat, în preuniversitar, numărul orelor de predare pentru istorie, acordându-se în schimb, la gimnaziu (!!!), ore pentru cursuri opţionale de istorie, la inspiraţia profesorului, ca la Universitate. S-au redus, personalităţi şi evenimente, în pagina de manual, la câteva rânduri, „compensate" cu una-două şi chiar mai multe imagini. S-a menţinut viziunea stalinistă asupra naţiunii şi asupra Statului naţional şi s-a alimentat în continuare blasfemia de acuzare a naţionalismului. *S-a încurajat şi se încurajează tipărirea maculaturii în care savanţi precoce găsesc deosebiri fundamentale între Transilvania şi „Ţările Române"* – doar, doar vor reuşi să dea o mână de ajutor la dezintegrarea ţării sau cel puţin la „cantonizarea" ei într-o primă etapă! S-au înfiinţat „institute", „centre" şi reviste, în care pseudosavanţi îşi publică panseurile ştiinţifico-politice prin care vor să dea lecţii tuturor.

La naţiunea traco-geto-dacă noi vom pune în evidenţă înfiinţarea, în Epocă, a *Statelor naţionale*, ca *expresie a voinţei supreme a naţiunii*, precum şi *efortul de desăvârşire a unităţii naţionale* în jurul unuia sau altuia care reuşise să se constituie într-o zonă sau alta a Spaţiului carpato-danubiano-balcanic.

Or, amintitele *forţe oculte*, în ultimele aproape şapte decenii, punându-şi în funcţiune agenţii direcţi sau racolaţi – fie că s-au numit cândva comunişti, fie că i-au botezat apoi democraţi –, au ţintit tocmai la *anihilarea până la desfiinţare a naţiunii şi a Statului naţional*, pentru a pregăti o aşa-zisă „nouă ordine mondială", o „Republică universală" condusă de o „elită politică" autoproclamată şi populată cu o armată de sclavi moderni pe o planetă fără frontiere.

Într-o asemenea situaţie, lansăm apelul nostru tuturor specialiştilor situaţi cu fermitate pe poziţia adevărului ştiinţific şi a slujirii cauzei naţionale prin acest adevăr, a cauzei tuturor naţiunilor lumii, să se considere angajaţi cu prioritate în acţiunea de regândire şi rescriere a istoriei naţionale, pornind de la ceea ce a fost bine realizat în deceniile anterioare şi în cele dinaintea lor iar nu pe cenuşa lor, cu convingerea că se vor găsi şi mijloacele materiale de publicare a lucrărilor. Prin adevăr ştiinţific să-şi slujească naţiunea şi Statul ei naţional, care au, în acest Spaţiu, o vârstă multimilenară.

*

Prin urmare, lucrarea de faţă îşi propune să pună în evidenţă, la un nivel larg accesibil, una din *marile naţiuni ale antichităţii* – **ILLIRII-TRACII-GEŢII-DACII**, care au vieţuit, ei înşişi sau prin înaintaşii lor din zisa „Epocă de aur", prin rezistenţă eroică, din timpuri imemorabile, în Spaţiul carpato-danubiano-balcanic, având drept *Centru* politic şi spiritual *Spaţiul Carpatic*, constituind, în continuare, *temelia naţiunii existentă în continuare* în Spaţiul *Daciei Mari* a lui Burebista, spaţiu pe care vitregiile istoriei l-au micşorat continuu.

Pentru această naţiune rămân de lămurit câteva chestiuni majore, la care istoricii au dat răspunsuri neconvingătoare sau pur şi simplu n-au dat, continuând să fie prizonierii unor teze mai vechi sau mai noi. Le vom semnala pe parcurs, iar contribuţiile mai noi le vom rezuma în final.

Citind şi străduindu-ne să-i înţelegem pe strămoşii noştri reali, în toată simplitatea şi adâncimea modului lor de viaţă, ar fi de dorit să ajungem, mai devreme decât a ajuns filosoful român Anton Dimitriu (50/17-18), la concluzia că tot ce ni s-a întâmplat în viaţă sau ni se va întâmpla, a avut şi va avea loc din cauză că aparţinem acestui pământ şi acestui neam cu o origine adânc ancorată în *Evul Timpuriu* şi o civilizaţie care îşi revendică întâietatea, bogăţia, amploarea şi profunzimea expresiei în Europa. Că există pe lume şesuri, munţi, fluvii, râuri şi mări, dar „combinaţia, armonizarea munţilor, şesurilor şi apelor în Spaţiul nostru este o particularitate" care şi-a pus „pecetea" pe personalitatea naţională şi individuală a acestor locuri şi a acestor oameni. „*Aceşti factori psiho-fizici – gândea filosoful la vârsat înţelepciunii – au determinat elementele antropologice şi psihice ale geto-dacilor, care au fost atât de puternice, încât ele sunt prezente şi astăzi ca nişte vârfuri rămase la suprafaţă, fără ca noi să fim conştienţi de adâncimea originii lor"*. O îndelungată şi adâncă reflecţie l-a ajutat pe filosof să răspundă la o întrebare ce l-a urmărit întreaga viaţă: **această ţară este a lui sau el este al ţării** ? Şi la capătul unei vieţi de reale bucurii dar şi de chinuri reale, trecând totul prin filtrul raţiunii – căci nu întâmplător, poate, „Gânditorul" este primul simbol al istorie noastre! – dar şi stimulat de acele elemente psiho-fizice despre care vorbea, filosoful ajungea, în sfârşit, la cel mai corect şi deplin răspuns: „**Nu ţara era a mea, ci eu eram al ţării**. *Eu aparţineam unui destin, unei istorii, care a determinat orbita pe care a evoluat întreaga mea viaţă. În fond* – continua gânditorul –, *destinul unui neam nu este decât istoria lui implicită şi istoria nu este decât destinul explicit. Aparţinem acestei istorii, fiindcă istoria acestui pământ şi a acestui neam ne-a imprimat un destin, în care suntem, fiecare din noi, un element, anonim sau nu. Istoria neamului românesc determină destinul oricărui român, destin care, ca şi fluviul* (anterior se referise la Dunăre, n.n.), *îl poartă ca pe un val pe drumul prescris de geografie şi de timp*" (s.n.). Aşa a simţit şi Eminescu şi a spus-o în *Scrisoarea a IV-a*:

„*Căci a voastre vieţi cu toate sunt ca undele ce curg,*
Vecinic este numai râul: râul este Demiurg." (50/17-19, s.n.)

Renaşterea, în care azi sperăm, are nevoie absolută de o **călăuză**. Şi ea nu poate fi un „model" sau altul de dezvoltare – aşa cum indivizi propulsaţi pe scena Puterii, neştiutori, „sugestionaţi" sau la derută au căutat şi au lansat îndemnuri –, căci societăţile umane nu practică mimetismul. Deschişi la receptarea valorilor altora, *care ni se potrivesc*, **călăuza** noastră trebuie să rămână **Istoria naţională**, atât de bogată şi plină de învăţăminte. Fără această călăuză riscăm să ne dezintegrăm ca oameni, ca naţiune, **ca vatră ancestrală de autohtonie şi continuitate.**

Suntem datori să rămânem încă într-o ***stare de veghe.*** Căci s-a declanşat şi continuă ofensiva *celor interesaţi*, împotriva naţiunilor lumii, vizând cu prioritate rădăcinile axestor naţiuni. Exemplele au fost şi sunt de domeniul evidenţei, dar în economia acestei lucrări nu putem stărui.

2. Conceptul de naţiune

(pe larg, v. 46a şi 62d)

Conceptul de *naţiune* este, precum se ştie, un concept fundamental cu care operează ştiinţa istorică, ştiinţele umaniste în general. Extraştiinţific, el este utilizat în strategiile politice, în dezbaterile ideologice şi în politica curentă, cu implicaţii benefice dacă problema este rezolvată corect de ştiinţă şi receptată ca atare de ideologi şi de oameni politici.

Dacă pentru un Dimitrie Cantemir şi pentru latiniştii „Şcolii Ardelene" nu se punea problema să spună altfel popoarelor, inclusiv poporului lor, decât *naţiune* (*natio*, *-nis*), dacă pentru istoricii evului mediu românesc cuvântul *neam* (cuprinzând „neamul" întreg, „neamul românesc" de pildă) era corespondentul cuvântului latin *natio*, începând cu unii istorici români de la mijlocul secolului al XIX-lea, „secolul naţiunilor" (cum i s-a spus), trecuţi prin şcoli şi care scriu româneşte pentru poporul lor, concepţia ştiinţifică despre naţiune este de domeniul evidenţei. Ei nu o discută însă, conceptual nu o argumentează ci o acceptă precum o axiomă în matematică. Şi aşa a rămas între istoricii români până după al doilea război mondial; au mai intervenit sociologi, psihologi şi etnologi, dar ale căror cunoştinţe de istorie s-au dovedit insuficiente pentru a le permite înţelegerea şi definirea corectă.

Odată cu atâtea „licenţe" importate sau infiltrate în plan ştiinţific şi la noi după al doilea război mondial, a fost preluată şi viziunea „stalinistă" asupra naţiunii. Cum am arătat deja (vezi nr. 61), I.V. Stalin semnase în 1913 articolul jalon în această chestiune, din motive extraştiinţifice, dar nu încape îndoială că aceasta a fost o „operă" colectivă emanând din „sferele înalte" ale acţiunii de „globalizare".

Impusă ştiinţei prin documentele şi directivele partidului comunist, ea şi-a găsit, treptat, teoreticieni şi apărători zeloşi. În spiritul ei au fost crescute generaţii de istorici, filosofi, sociologi, literaţi etc., care, la rândul lor, au difuzat-o în toate mediile, medii ce s-au obişnuit cu această viziune.

În „deschiderea ideologică" schiţată după anii 1964-1965 s-a încercat şi *rediscutarea conceptului de naţiune*, cu specială privire la formarea naţiunii române, dar discuţiile au fost astfel conduse de *cei interesaţi* pentru a nu se „altera" esenţa învăţăturii „atotbiruitoare", încât, chiar după „căderea" post-mortem a lui

Stalin, din discuţiile purtate viziunea respectivă a ieşit fortificată; văduvită doar de numele „părintelui" său, eliminat acum din manuale, studii şi cărţi. Ba, punându-i-se ca suport direct „marxism-leninismul", viziunea s-a impus încă şi mai mult în manualele universitare şi şcolare, în dicţionare şi enciclopedii sau prin învăţământul de partid general şi obligatoriu...

Specialiştii în ştiinţele umaniste – cei mai vârstnici, „convinşi" prin „metode specifice", cei mai tineri „crescuţi" în spiritul amintitei viziuni –, de la catedrele universitare şi în coloanele revistelor de profil, în conferinţe publice şi în cărţile lor, au continuat s-o difuzeze larg, au tratat ca „idealiste" şi „burgheze" (prin definiţie, eronate!...) noile deschideri din istoriografia occidentală asupra conceptului de naţiune. Alţii, zeloşi, n-au pierdut prilejul să ia „atitudine fermă" împotriva oricăror deformări „idealist-burgheze"... Alţii, în sfârşit, chiar dacă începuseră să gândească altfel – pe baza materialului istoriografic care se acumula şi care impunea reflecţii noi –, temători până la laşitate, dedublându-se, chiar dacă în discuţii particulare erau „dispuşi" să accepte şi alt mod de a gândi, atunci când expuneau public chestiunea, ca şi în atâtea alte cazuri, rămâneau pe poziţii „oficiale", „unanim acceptate"; din oportunism, din laşitate, de frică.

Şi totuşi ştiinţa îşi are legile ei obiective. Adunându-se informaţia până la întrunirea „masei critice", ca în cazul reacţiei nucleare, concluzia ştiinţifică trebuia să spargă „tiparele"! În acest caz, în vechiul regim de dictatură, unii specialişti au procedat prin „învăluire", pentru a nu se expune direct unor consecinţe dure. Alţii au înfruntat riscul – „fie ce-o fi" – de a lua „taurul de coarne".

Autorul acestei lucrări, pe atunci lector la Facultatea de istorie din Bucureşti, facultate prin excelenţă „cu profil ideologic", a încercat la început să se „strecoare" printre formulările din documentele „partidului unic" şi să ocolească vigilenţa unor zeloşi. Mai întâi, la cursul vorbit în faţa studenţilor de la Filosofie (atunci, facultăţile erau unite) a prezentat în paralel „versiunea oficială" asupra conceptului de naţiune dar şi propriile sale reflecţii – ca simple nedumeriri, completări, întrebări, ca o simplă „opinie ştiinţifică" admisă chiar de unele exigenţe din „documentele de partid". A continuat să discute cu colegii „în particular", ca între oameni de cercetare. În toamna anului 1988, după ce N. Ceauşescu reafirmase viziunea „stalinistă" asupra formării naţiunii române într-o nouă şi „inestimabilă" cuvântare (în noiembrie), şi-a asumat riscul de a prezenta o comunicare la un seminar de dezbateri ştiinţifice în facultate (era un risc!), apoi în faţa profesorilor din învăţământul preuniversitar, veniţi, în decembrie, la obişnuita „perfecţionare".

Public, în discuţiile din seminarul amintit, nici unul dintre colegi nu s-a ataşat punctului său de vedere, chiar dacă ulterior (unii şi anterior), „în particular", destui i-au dat dreptate şi l-au încurajat. În ce-i priveşte pe profesorii veniţi la „perfecţionare", unii au acceptat cu interes dar în tăcere noul punct de vedere, care, oricum, la viitorul examen nu le era de nici un folos; ba, era chiar periculos dacă l-ar fi susţinut. Alţii, mai obişnuiţi cu „informările" sau, poate, cu bună credinţă, din dorinţa de a se face lumină într-o problemă majoră, controversată, şi-au exprimat faţă de conducerea facultăţii nedumerirea privitoare la contradicţia dintre noul punct de vedere şi ceea ce învăţaseră până atunci din alte cursuri, manuale etc.

Ocupată, atunci, cu alte probleme, conducerea facultăţii n-a dat, pe moment, prea multă atenţie acelor „nedumeriri" ale profesorilor. Mai mult, a acceptat ca autorul să-şi ţină încă o dată comunicarea în cadrul unor serii de conferinţe care aveau loc lunar în facultate (ianuarie 1989), în faţa unui auditoriu format aproape exclusiv din cadre didactice de la Filosofie care predau *conceptul*

de naţiune în viziunea „oficială", adică „stalinistă", chiar dacă încetaseră de mult să mai amintească numele lui Stalin. Nici unul dintre colegi nu ne-au „interpelat" în plen. „În particular", unii, mai apropiaţi, ne-au încurajat. În mod public, ulterior, unii zeloşi, treziţi ca dintr-un vis urât, au început marginalizarea şi chiar persecutarea autorului, acuzându-i acum „lipsa de nivel politic" sau situarea „în afara documentelor de partid". Situaţia era cu atât mai gravă cu cât în anul 1988 ni se retrăsese din librării monografia: *Revoluţia română din 1848-1849*, pentru „vina" de a nu fi menţionat nici unde în paginile ei numele lui N. Ceauşescu sau de a nu fi dat un citat din „opera" acestuia. Fără îndoială, dacă nu „pica" Ceauşescu, era cazul să ne căutăm de lucru în altă parte. Unii ne reaminteau – mai discret, mai pe faţă – şi „dosarul de la cadre", de când, ca student, fusesem exmatriculat din facultate fiindcă tatăl meu fusese deţinut politic.

A venit apoi ridicarea populară anticomunistă din decembrie 1989, la care ne-am ataşat cu toată fiinţa. Numai că, încă din primele zile şi luni am sesizat, pe „cazul" facultăţii noastre, apoi am generalizat, trecerea pe plan secund a ceea ce putea să însemne o *revoluţie socială şi morală*, „confiscarea" ei – cum va începe să se spună pe drept – de către forţe antinaţionale, bine organizate în prealabil, beneficiind de o puternică susţinere externă şi de o veritabilă armată de „cai troieni" infiltraţi din vreme sau recrutaţi în continuare. La conducerea Facultăţii, de pildă, din care – am înţeles mai apoi – *naţionalismul* trebuia să fie alungat (am înţeles că era un *cuvânt de ordine*, venit *de undeva*, din afară), a fost impusă o echipă „de nădejde". Cu ajutorul unor studenţi dezinformaţi şi manevraţi, unii cu mai vechi disponibilităţi spre totalitarism, am fost declarat „naţionalist", „naţionalist – comunist" – şi a început un adevărat calvar: ce nu suportasem încă sub dictatura lui Ceauşescu, am suportat în noua etapă de „democraţie originală".[1]

Am depăşit „momentul psihologic". Revenindu-ne, am rămas un optimist prudent, convins de cauza dreaptă pe care am slujit-o – pe linia interesului naţional – şi dorim s-o slujim în continuare, convins însă că ieşirea din starea în care am ajuns se va face *de jos în sus* iar nu *de sus în jos.*

[1] Pentru această „schimbare la faţă" a „zeloşilor" sau „marea năpârlire", cum i s-a mai spus, este absolut revelatoare lucrarea poetului Corneliu Vadim Tudor, *Jurnalul revoluţiei de la Crăciun la Paşti*, Editura Fundaţiei România Mare, Bucureşti, 1999.

CAPITOLUL I

ISTORIA MITOLOGICĂ – PARTE COMPONENTĂ A ISTORIEI NAŢIONALE

Motto: „*Pentru greci, pelasgii erau primii locuitori ai pământului*".
(Herodot, *Istorii*, I/56)

Istoria *Evului Timpuriu şi a Antichităţii* în Spaţiul „Vechii Europe", cu prelungiri în Evul Mediu, a fost, prin excelenţă, o istorie încifrată.

Precizăm. Corect, trebuie spus: *Spaţiul carpato-danubiano-balcanic* şi numai pentru simplificarea exprimării preferăm: *Spaţiul Carpatic*, având în sprijin constatarea că acesta i-a fost, celuilalt (mai larg), *Centrul spiritual (cultic) şi politic*. Ca Spaţiu politic strict românesc, – *Spaţiul carpato-danubiano-pontic* – putem vorbi mai târziu, după ce statalitatea românească a trebuit să se restrângă la Nordul Dunării şi pe litoralul Mării Negre. Din păcate, această ultimă exprimare, ca fiind îndreptăţită pentru istoria recentă, s-a folosit şi pentru Străvechime şi Antichitate. A fost o eroare ştiinţifică, dar s-a folosit şi sub o presiune politică.

Izvoarele scrise ale Antichităţii, câte au ajuns până la noi, izvoarele arheologice şi epigrafice, câte au fost descoperite şi mai atent observate şi studiate, coroborate cu izvoarele de tradiţie, etnografice şi folclorice – acestea din urmă neutilizate sau rău utilizate de istorici în general (cu o singură excepţie: Nicolae Densuşianu) –, ne îndreptăţesc să începem cărţile noastre de Istorie (manuale, Tratate chiar), cu un capitol, obligatoriu, de *Istorie mitologică* (sau „istorie sacră" sau „Epoca de Aur", cum a fost numită în izvoarele scrise). În economia lucrării de faţă ne mărginim doar în a pune problema în acest prim capitol.

Fiecare naţiune – în primul rând cele autohtone şi rămase în Spaţiul de geneză – îşi are o *istorie mitologică*, a unor înaintaşi „sacri" care au coagulat-o şi au direcţionat-o *ab initio*, care i-au dat forţă, învăţătură şi înţelepciune pe direcţiile majore ale vieţii, şi care ulterior au putut fi zeificaţi, divinizaţi, în tradiţia / memoria naţiunii –, procedeu care s-a păstrat, chiar dacă în alte forme, până azi.

Istoricii, îndeobşte, n-au ignorat şi nu trebuie să ignore – acolo unde izvoarele îi obligă să afirme! – o asemenea Istorie. Istoria, cel puţin a unor naţiuni din Europa şi Asia, de la greci la naţiunile nordice şi de la chinezi la evrei, deja şi din Africa, pentru unele naţiuni (egipteană, de pildă – dar la câte ne putem aştepta de la acest continent !), ne oferă astfel de exemple.

La noi, unde Istoria ca ştiinţă modernă s-a constituit mai târziu, respectivul capitol a rămas nescris, închis sau încifrat în izvoare necunoscute, needitate, rău

editate sau rău interpretate, iar istoricii, din păcate, l-au lăsat pe seama etnologilor, filosofilor şi literaţilor. Aceştia, cu o deosebită ascuţime a minţii, n-au întârziat să „intre în scenă", dând importante opere de pionierat, marea performanţă realizând-o Mircea Eliade şi Romulus Vulcănescu, dar le-a lipsit suportul material şi metodologia adecvată pentru unele categorii de izvoare (arheologice, epigrafice) cu care nu erau deprinşi să lucreze.

Istoricii noştri cei mai importanţi, cu pregătire adecvată şi cu titluri academice, dar şi dintre cei „mai mărunţi", şi-au desăvârşit studiile în Occidentul Europei, un mediu luminat dar şi infiltrat cu atâtea interese, unele vizând, strategic, Spaţiile central, răsăritean şi sud-estic ale continentului, între care şi importantul Spaţiu carpatic. Unii i-au ignorat străvechimea istoriei, alţii, cu un mai mare acces la izvoarele din marile centre de cultură ale continentului, i-au cunoscut-o, deopotrivă cu autohtonia şi continuitatea – şi acestea, probabil, au început să-i „deranjeze" din ce în ce mai mult. Şi vor fi reflectat la metode şi procedee care să le slujească interesele: de la adnotări şi falsificări de izvoare până la închiderea unora în arhive şi alte locuri foarte greu sau deloc accesibile şi azi; de la declararea ca pierdute a unora, la capturarea sau distrugerea altora în anumite împrejurări; de la „lansarea" în „circuit ştiinţific" a unor afirmaţii „de autoritate", larg mediatizate în timp, până la teze şi precepte subtil strecurate în centrele de cercetare şi pregătire (biblioteci, universităţi etc.) în care veneau să-şi desăvârşească învăţătura tineri ce urmau să fie – şi atunci, ca şi mai târziu – „buni pentru Orient". Poate aşa putem explica, de pildă – dincolo de unele considerente politice – teza „purismului" roman cu care s-au întors de la astfel de studii unii „cronicari", ca şi învăţaţii de mai târziu ai „Şcolii ardelene" – ca să rămânem la un singur exemplu.

Legând asemenea consideraţii de problema care ne interesează aici, aceea a istoriei mitologice, remarcăm că abordarea ei a început de timpuriu la nivel european, în timp ce istoricii noştri, reveniţi de la studii din Occident, unde „înţeleseseră" să devină cât mai repede oameni de ştiinţă, cât mai riguroşi, pur şi simplu „nu s-au gândit" să abordeze o astfel de istorie a românilor, pe care nu o găseau în izvoarele istorice locale – iar pe cele externe li se părea riscant să le valorifice „pro domo" sau „protocronist". E drept, i-a oprit, oarecum, de la acest demers şi puţinătatea izvoarelor arheologice iar când a survenit şi câte o „minune"-de pildă, descoperirea „Tezaurului de la Pietroasele" –, s-au grăbit să atribuie altora astfel de profunzimi şi frumuseţi. Poate şi din acest motiv, B.P. Haşdeu, primul care a sesizat problematica unei asemenea Istorii mitologice, îi va fi numit pe „tinerii" academicieni, cei „consacraţi", ironic, „*ştiinţificii*", adică specialişti care respingeau pe nedrept, neştiinţific, „fantezia" legendelor, a tradiţiilor, a culegătorilor de folclor care începuseră să apară.

După ce a dat „proba de foc" cu câteva volume excepţionale de izvoare şi cu studii fundamentale despre „revoluţiunea lui Horea" şi despre falsul grosolan comis la „Unirea cu Roma" în anii 1697-1701, ardeleanul Nicolae Densuşianu, convins că Istoria noastră corectă şi completă trebuie rescrisă – pornind de la izvoare – începând cu ... începutul, a fost singurul istoric român care s-a încumetat să elaboreze „capitolul" de Istorie mitologică a Spaţiului carpatic. După studii, cum

nimeni altul până la el nu realizase, asupra izvoarelor antichităţii greco-latine (nu şi asupra celei vedice, străvechi – „indiene"); după îndelungate şi intense studii în centre de cercetare (biblioteci, muzee), dar şi „pe teren", la faţa locului, în întreaga vatră a autohtoniei şi continuităţii noastre; după studiul culegerilor de folclor, din volumele apărute dar şi din reviste, unele chiar pe plan strict local; după prelucrarea izvoarelor de tradiţie obţinute prin ancheta declanşată la nivel naţional printre intelectualii satelor şi printre toţi cei care puteau furniza o informaţie cât de neînsemnată în aparenţă, s-a retras în sine şi în casa lui pentru a scrie *Dacia preistorică*; a murit, extenuat, când era foarte aproape de final.

Pentru el, problemele de metodologie ştiinţifică erau lămurite. Era convins, adică, de felul cum trebuie văzut adevărul istoric în istoria mitologică: în esenţa lui şi în „adaosurile" omagiale ale generaţiilor succesoare până la primele consemnări în scris sau preluate, cu efortul cuvenit, din încifrările iniţiaţilor „Epocii de aur" ori din memorarea şi recitarea/cântarea normelor de vieţuire după „Tablele" primite de la „Întemeietori".

Istoria legendară nu trebuia ignorată. În plan ştiinţific, în Europa, problema era lămurită demult – şi dr. C.I. Istrati, care s-a îngrijit de apariţia cărţii şi i-a scris o amplă *Introducere*, cita dintr-un specialist în istoria artei, din „secolul luminilor" (1764) ceea ce N. Densuşianu singur înţelesese din studiul întreprins: „*... Există pentru toate ţările o istorie legendară, menită, cu timpul, să iasă, mai devreme sau mai târziu, din penumbră, pentru a intra în plină lumină, graţie eforturilor perseverente ale lingviştilor şi mitografilor*. *Nimeni, azi* – accentua autorul citat (şi era la 1764, n.n.) –, *nu mai are dreptul să considere legendele ca pe nişte fabule. Legendele* – preciza acesta – *sunt forma primitivă a istoriei pentru aproape toate popoarele la naşterea societăţii. Limba legendelor este obscură; ea nu este indescifrabilă. Deci, istoria legendară a unei ţări face parte integrantă din istoria acestei ţări*" (3/LXI, s.ed. şi s.n.).

Numai istoricii noştri, crezând că astfel vor fi cât mai ştiinţifici, s-au ferit de mituri şi de legende ca de fantezii bolnave, deşi citiseră cu plăcere şi citau cu preţiozitate din alte mitologii ale Antichităţii, unele dintre ele făcând trimitere exact la Spaţiul carpatic, în care apăruseră şi se manifestaseră întâi Zeii, Titanii şi Giganţii.

Dacă n-am invoca şi alte motivaţii oculte – dar se pare că va trebui! –, atunci această diferenţă majoră de viziune în abordarea istoriei naţionale în general şi cu deosebire a „capitolului" ei mitologic/legendar ar putea fi motivul „ştiinţific" pentru care Academia şi Universitatea au respins şi chiar au repudiat opera lui N. Densuşianu, de la început şi până azi, fapt care a produs, după părerea noastră, un gol imens în cunoaşterea şi înţelegerea istoriei până în zorii epocii moderne, ca şi înţelegerea ponderii reale a specificului naţional care a „izbucnit" şi s-a manifestat puternic în cele două „secole ale naţiunilor", al XIX-lea şi al XX-lea, continuând în cel în care abia am intrat, al XXI-lea, specific simţit/înregistrat de atâtea alte „barometre" (de scriitori, de artişti, de etnologi, de sociologi etc.) şi mult mai puţin sau deloc de istorici, aceştia rămânând la „rigurozitatea ştiinţifică" pe care le-au „implementat-o" maeştrii...

În perioada interbelică însă, şi în continuare, pornind de la N. Densuşianu – fie că îl aminteau sau nu – şi autorii făcând eforturi personale de a merge mai departe în acelaş mod de abordare a istoriei naţionale, dincolo de mediile universitare şi academice s-a dezvoltat, cum am spus, o *istoriografie paralelă* a Evului timpuriu şi a Antichităţii traco-geto-dace, cu legături şi trimiteri la „obiceiul pământului" şi la instituţii mai noi ce-şi puteau revendica originea din veacurile trecute. Literaţi ca Vasile Lovinescu sau Alexandru Busuioceanu, agronomi ca Radu Stan Carpianu, geodezi ca Nicolae Miulescu sau general Vasile Dragomir, arhitecţi ca d-na Silvia Păun, un preot-istoric cu o pasiune aparte pentru Dacia şi Dacologie, veteran al acestei preocupări, Dumitru Bălaşa, medici, matematicieni, fizicieni, cercetători în diverse alte domenii, în sfârşit autodidacţi şi, pur şi simplu, chiar amatori, unii foarte serioşi, lucrând singuri sau în echipe mixte de cercetare, alţii, mai nou, grupaţi în Societăţi de cercetare şi dezbateri în domeniu – cea mai importantă fiind Societatea „Getica" a d-lui. Gheorghe Gabriel – sau auditori la cursuri de profil ale unor fundaţii, în Bucureşti şi în ţară, au întreţinut pasiunea pentru Străvechime şi Antichitate în viziunea deschisă de N. Densuşianu. Remarcăm în acest sens Cercul de mitologie „Nicolae Densuşianu" de la Fundaţia Europeană – „Drăgan", condus de prof. Virgil Vasilescu.

Fig. 3. **Nicolae Densuşianu** (Braşov, 1876-1877)

Aşa se explică afluenţa pe care au cunoscut-o primele două *Congrese Internaţionale de Dacologie* – Sarmisegetuza 2000 şi Burebista 2001 – ţinute la Bucureşti, din iniţiativa doctorului Napoleon Săvescu şi a „echipei" sale de români din S.U.A., sprijiniţi de cercetători din Ţară iar în 2002 s-a ţinut al 3-lea Congres, tot la Bucureşti, închinat – cu dreptate – deschizătorului de drum Nicolae Densuşianu (de aceea s-a şi numit „*Densuşianu 2002*"). Congresele se ţin anual.

Nicolae Densuşianu, în *Dacia preistorică*, s-a ocupat, cum am spus, de „Începuturi", adică de *Istoria mitologică* a Spaţiului carpatic, acesta fiind Centrul primei „formaţiuni politice" a zonei locuite şi locuibile a „Vechii Europe", a Asiei anterioare şi a Africii de Nord după retragerea gheţarului Wurm şi ameliorările din Mezolitic.Un fel de „popor unic" şi o formaţiune „imperială" unică, „*Imperiul pelasgilor*", creator al primei civilizaţii şi bază etnică pentru geneza naţiunilor

Antichităţii. A fost primul şi singurul popor al Străvechimii căruia izvoarele scrise ale Antichităţii i-au atribuit o origine divină (3/935), un popor de uriaşi – de Giganţi şi de Titani –, condus de o dinastie divină. Divinizarea o constatăm în izvoare, nu în fantezia istoricului. Dăm în finalul acestui capitol, *cu titlu absolut informativ*, harta *Pelasgiei la apogeul neolitic*, propusă de dl. Ioan Pachia Tatomirescu, preluată şi de dl. Napoleon Săvescu în cartea d-sale: *Noi nu suntem urmaşii Romei*, apărută până acum în două ediţii (Bucureşti, 1999 şi 2002), la Ed. INTACT, dar şi într-o ediţie de masă.

Nicolae Densuşianu consideră – fără demonstraţie însă, deci neconvingător – că acest popor de uriaşi a venit din Asia, după ce oamenii paleoliticului ar fi fost distruşi de „potopul" declanşat prin topirea gheţarului Würm. Alţi autori consideră că aceşti uriaşi (pe care bătrânii noştri i-au numit „*jidovi*", nu se ştie de ce), au venit sau au rămas de pe enigmaticul continent *Atlantida*, înainte de a se scufunda în Ocean. Pe plan mondial există o istoriografie bogată despre Atlantida, dar istoricii noştri au ignorat-o total. În istorografia europeană se citează multe exemple (descoperiri arheologice !), în Spaţiul european, de schelete de asemenea uriaşi, schelete de peste 2 metri înălţime, până la 4 metri şi chiar peste 4 metri (v. 67 a/20). Unii autori citează şi pentru teritoriul ţării noastre astfel de schelete, iar într-o celebră staţiune arheologică un asemenea schelet este ţinut ascuns. Arheologii noştri neagă existenţa unor asemenea schelete de uriaşi. Dacă au existat şi care le-a fost originea acestor uriaşi (Giganţii şi Titanii mitologici) – rămâne o problemă care nu trebuie abandonată atât de uşor. Că pelasgii ar fi fost însă urmaşii acestor uriaşi, este greu de afirmat. Dar asupra pelasgilor se îndreaptă presupunerea că au fost *poporul unic* şi cel mai vechi, cel puţin în Spaţiul european, în „Vechea Europă", de unde apoi au roit/s-au extins. Aureola mitologică nu ne împiedică să vedem însă în acest „popor unic" al „Începutului" oameni ai pământului, venerând mai multe zeităţi dar şi un Zeu suprem, având ca „intermediar" către acesta un Zeu Bătrân – ZALMOXA –, devenit Bătrân (adică de demult, străvechi), asimilat în memoria gneraţiilor cu mitologicul Saturn (Cronos), fiul şi urmaşul primului conducător, Uranus („Munteanul") al „Imperiului". Conducătorii şi „Marii preoţi", cu ajutorul cărora îndrumau şi conduceau poporul, apar ei înşişi zeificaţi în izvoarele Antichităţii, din care istoricul Nicolae Densuşianu citează „până la refuz".

Pe linia „tratării" mitologice, primilor doi conducători – Uranus, apoi Saturn (Cronos) – izvoarele Antichităţii le atribuie calităţi excepţionale din toate punctele de vedere. Pitagora (sec. VI î.Hs.), îşi îndemna concetăţenii: „*Păstraţi amintirea bunului Saturn: sub cârmuirea lui servitutea fu abolită şi toţi oamenii erau egali*". (114/p.201 nr.2809, s.n.). Aceste calităţi se vor „transmite" şi succesorilor, mult mai târziu – de pildă, unui Burebista, ca mare conducător politic, unui Deceneu ca „Mare preot". Amintirea lor, păstrată la strămoşii noştri reali şi de la ei la greci şi la romani, arată că pelasgii n-au dispărut totuşi într-un cataclism („potopul" sau altceva), ci au constituit, mai departe, baza etnică a continutăţii.

În acest sens, o demonstraţie mai plauzibilă găsim la Nicolae Miulescu, care, în *Dacia – Ţara Zeilor* (v. nr. 65), se bazează pe studiul Vedelor şi Upanişadelor – deci, iarăşi, nu pe fantezie, ci pe izvoare! Şi el ajunge la concluzia

existenţei pe continent, în „Vechea Europă”, având drept Centru Spaţiul carpatic, înaintea începerii „roirilor”, a unui „popor unic”. N. Miulescu, pe baza studiului întreprins – dublat, şi în cazul lui, de cunoaşterea, cu pasul, a Ţării, în meseria lui de geodez –, respinge teoria unei migraţii dinspre Asia a unor aşa-zişi „indoeuropeni”. El susţine că dintr-o zonă europeană mai largă, având drept Centru Spaţiul carpatic, pe măsura dezvoltării generale şi a creşterii demografice, au început „roirile”, deplasările şi spre Răsărit, pe o „Cale a Zeilor” marcată cu megalite. Şi aceşti carpatici au ajuns până în India, unde au pus bazele civilizaţiei ariene. Aci, ulterior, stratificându-se puternic societatea indiană a arienilor, precum se ştie, Brahmanii, „prima castă”, au vrut să-şi introducă *teocraţia*, cu alterarea tradiţiei carpatice. Cu sprijinul unor populaţii locale, i-au învins pe cei din a 2-a „castă”, a luptătorilor (Kshatri-ya) – păstrători ai tradiţiei străbune. Kshatri-ya, între a se supune Brahmanilor şi a face cale întoarsă spre locurile strămoşeşti, au ales-o pe cea de-a doua. În drumul de întoarcere – circa 5000 de km., din Valea Mijlocie a Indusului până în Valea Mijlocie a Dunării –, unii dintre ei au rămas în Asia anterioară – contribuind, de pildă, la formarea naţiunii persane –, alţii au reajuns, în sfârşit, în Spaţiul carpatic. Şi N. Miulescu demonstrează – pe baza analizei toponimelor, hidronimelor, onomasticoanelor, revenirea acestor luptători – păstori şi luptători – în zone de unde le porniseră, cândva, strămoşii, adică în Spaţiul carpatic.

Dacă primele texte, cele vedice, reflectă nu realităţi indiene ci realităţi carpatice şi „aproape întreaga spiritualitate folosită de carpato-dunăreni pentru a explica misterele naturii” (65/2) – probă că au fost create de oameni porniţi din Carpaţi! –, Upanişadele fac referire la drumul de întoarcere spre vechile locuri ale luptătorilor, în „*Ţara Zeilor*”, pe „*Drumul Zeilor*”, unii ajungând la „*Curţile Zeilor*”, identificate de N. Miulescu la confluenţa celor două Someşuri (unde, din 12 semne teritoriale 6 au rămas până azi neschimbate şi unde, din 21 de zeităţi, 11 sunt legate de localităţi din zona respectivă); alţii, trecând prin Bosfor în Tracia, au traversat Dunărea şi au ajuns până la păşunile înalte din munţii Făgăraş şi Bucegi; un „rajah”, *Brasiva-Sola* s-a stabilit în „Ţara Bârsei” – şi N. Miulescu pune în evidenţă toponime locale prezente ca atare în Upanişade.

Aceştia ar putea fi aşa-zişii „indoeuropeni” – sau populaţia „Kurgan”, cum le spune Marija Gimbutas (deşi înmormântarea şefilor în morminte mari cu movile dominatoare deasupra nu reprezintă un specific oriental!), care se vor fi impus din nou localnicilor, ca luptători, dar n-au revenit pentru a distruge şi pentru a „dezintegra” o civilizaţie.

Demonstraţia lui N. Miulescu, după texte străvechi „indiene” (Vede şi Upanişade), pe care N. Densuşianu nu le-a utilizat, ar rezolva, în sfârşit, falsa problemă a „indoeuropenilor” veniţi din Asia în Europa, străini de localnici, cu limba lor „indoeuropeană”, şi care ar fi „dezintegrat” civilizaţia oamenilor din Spaţiul carpatic. În demonstraţia lui N. Miulescu este vorba, deci, de o *revenire* la locurile de „odinioară”, a celor care conservaseră cel mai bine – acolo, în India, unde strămoşii lor ajunseseră cândva – tradiţia străbună şi nu acceptau să renunţe la ea, aşa cum le-ar fi impus Brahmanii, care îi biruiseră într-un război crâncen.

Evident, cei reveniţi, „casta” luptătorilor, ajunşi în Spaţiul carpatic, iniţial se va fi impus prin forţă – şi de aici unele eventuale distrugeri.

Pentru N. Densuşianu, pelasgii, poporul considerat de izvoare a fi fost de origine divină (dacă nu este o confuzie între ei şi uriaşii veniţi de pe Atlantida), ar fi dispărut din istorie odată cu căderea „Imperiului pelasgilor”. Aceasta pare de neadmis, de vreme ce izvoare antice vorbesc de pelasgi până târziu, în epoca traco-geto-dacilor. De asemenea, Mezoliticul, după eventualul „potop”, confirmă continuitatea de locuire umană iar relieful „Vechii Europe” permitea, oricum, salvarea unor comunităţi în cazul unor cataclisme naturale. Pentru N. Miulescu este vorba de o continuitate de locuire, Centrul menţinându-se în Spaţiul carpatic, cu zona înconjurătoare, numită Hiperboreea iar locuitorii hiperboreeni.

Fig. 4
Gog şi Magog
(Statui păstrate în sala cea mare a Palatului Municipal din Londra – 3/719)

În „Epoca de aur” a „Dinastiei divine”, dar şi după aceasta, în Spaţiul Carpatic rămas în continuare Centru politic şi spiritual, au continuat să se „nască” zeii care, apoi, ei înşişi sau urmaşi ai lor, au însoţit „roiurile” umane, „coborând” spre sud, unii în Peninsula Balcanică, până în Peloponez şi în Insule şi au trecut chiar în Africa de Nord, alţii în Peninsula Italiei, făcând să apară şi aci o „lume” a zeilor greci şi latini.

Ulterior, mituri, scene şi evenimente din Carpaţi, prin „împrumut”, sunt transpuse în Olimp sau în munţii Italiei, luând „culoare” locală, până când, trecând timpul, urmaşii „au uitat” de unde le-au venit zeii şi învăţăturile „începutului”.

Din istoria mitologică a acestui Imperiu uriaş al pelasgilor – având drept Centru Spaţiul carpatic dar întinzându-se, atunci, în întreg spaţiu locuit şi locuibil de la Atlantic până în Asia iar spre sud până în Nordul Africii – pe care N. Densuşianu o redă după izvoarele Antichităţii –, noi reţinem, pozitiv, o experienţă – prima! – în organizarea societăţii omeneşti, cu ocupaţii, legi şi norme morale, cu o *limbă unică* ce se va diferenţia, apoi, zonal, pe măsură ce aveau să se constituie, mai târziu, naţiunile (dacă nu acceptăm dispariţia pelasgilor – şi

considerăm că nu se poate accepta) şi mai ales cu o extrem de bogată viaţă spirituală – toate acestea transmise ca moştenire urmaşilor. Civilizaţia neolitică din Spaţiul carpatic şi din zonele înconjurătoare confirmă existenţa unei societăţi umane puternic dezvoltată, material şi spiritual. Că va fi fost un „Imperiu" sau comunităţi/formaţiuni pe zone mai restrânse sau mai întinse , în sfera civilizaţiilor neolitice identificate arheologic – este o problemă de acceptare/neacceptare ştiinţifică, pe temeiul izvoarelor.

Poate a fost un popor de uriaşi – Giganţi şi Titani, personificaţi în izvoare prin Gog şi Magog, localizaţi în Spaţiul carpatic şi identificaţi mai târziu prin Geţi

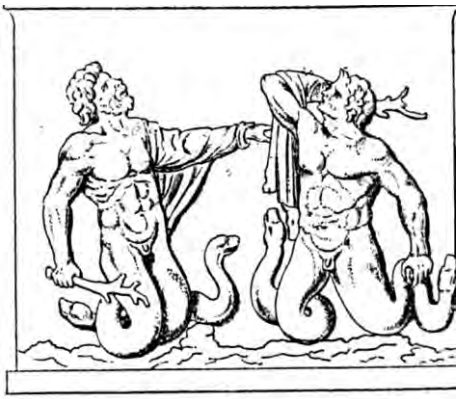

şi Massageţi (3/715-726).

Fig. 5

Giganţi, ameninţându-i pe Zei (3/719) **Figura unui Titan** (3/710)

Poate această statură ţine de încărcătura mitologică dată de urmaşii „Epocii de aur". Rămâne o problemă de cercetat, nu de respins ca fantezistă. Legenda despre uriaşi, despre faptele lor, o regăseşte N. Densuşianu în folclorul poetic al românilor iar Vasile Lovinescu în basmele noastre. Vasile Lovinescu redă şi o mărturie de valoare excepţională: un adversar al „naţional-socialiştilor" români (desigur, simpatizanţi ai hitlerismului, n.n.), voind să convingă pe un ţăran bătrân că svastica este un semn străin, importat din afară, a primit replica următoare de la bătrân: „Ba nu, e de pe aici, îl avem de pe vremea uriaşilor" (63/48). Legenda despre uriaşi încă există şi există, cum am spus, informaţii despre schelete umane de până la 4 metri şi mai mult, găsite în săpături arheologice şi ulterior ascunse! După cum există o informaţie despre table cu inscripţii străvechi trase în aur, trase apoi în plumb (aurul fiind folosit) şi, de asemenea, ascunse cercetării şi publicului (47/I, 74). Mai reţinem că pe Arcul lui Constantin cel Mare, din Roma, au fost puse statui de daci înalte de 3 metri!

În ce priveşte Zeităţile Spaţiului carpatic – centrul spiritual al Imperiului pelasgilor –, primele au fost CERUL şi PĂMÂNTUL, apoi SOARELE, LUNA şi STELELE – şi era firesc să fie aşa la nişte autohtoni agricultori şi păstori. Cultul

Cerului şi Pământului reprezintă cea mai veche religie în Europa. În două lucrări speciale, prof. Virgil Vasilescu analizează semnele cerului şi semnele pământului din Spaţiul Carpatic (v. nr. 96 şi 97), iar în *Semiotica română* a redat principalele semne ale cultului solar (v. nr. 99). Când au ajuns în Grecia, „primii oameni", pelasgii – îi spunea Socrate lui Platon – considerau zei numai pe aceia adoraţi de „barbari", adică: Soarele, Luna, Pământul, Stelele şi Cerul (3/198), iar Herodot confirmă că grecii au primit de la pelasgi numele divinităţilor (3/199).

Acestor divinităţi le erau consacraţi/dedicaţi munţii înalţi, cele mai mari înălţimi, cu forme reprezentative în spiritualitatea încifrată a oamenilor locului. Că unele erau „fasonate" sau nu de mână de om – rămâne încă o controversă între specialişti. Dar aceasta nu schimbă concluzia că, „fasonate" sau special alese, fără intervenţie umană, „pietrele dacilor vorbesc" (cum s-a spus)!

În Munţii Bucegi (numiţi şi Atlas, după tradiţia grecească) se afla şi se află *Coloana Cerului* – considerată a fi cel mai sacru simbol religios al întregii lumi a pelasgilor – şi ea este reprezentată simbolic – demonstrează N. Densuşianu – în toate locurile unde pelasgii, prin „roiurile" lor, au ajuns ori au stăpânit (3/310 şi urm.). În ce-l priveşte pe titanul Atlas – după teogoniile grecilor, acesta a luat parte la lupta titanilor contra lui Joe, dar, învins de acesta, a fost pus să susţină Cerul cu umerii, după care a fost prefăcut într-un munte imens, care i-a păstrat numele (Atlas – Bucegii), şi pe care se rezema Polul nordic al Cerului sau *Polul getic* (Polus geticus) (3/917-921).

Dacă Cerul era zeitatea masculină, Pământul era „corespondenta" lui feminină şi era adorată sub numele de GAEA sau GHI, „Muma/mama pământului", „mama tuturor", iar ca zeitate şi-a avut întâiul „sediu" tot în Spaţiul carpatic. O expresivă reprezentare a ei o avem pe patera din Tezaurul de la Pietroasele, unde se află în centru, înconjurată de toate divinităţile, prezent fiind şi primul conducător politic al acestui Spaţiu, Ianus (Ion).

În concepţia dacilor, se arată într-o recentă lucrare, „pe vârfurile munţilor are loc hierogamia dintre Pământ şi Cer, dintre zeiţa mamă şi divinităţile celeste masculine". Piatra simboliza partea feminină. Ca dovadă – se arată în aceeaşi lucrare –, „toate sanctuarele importante ale Daciei din vremea regalităţii aveau tamburi mari din piatră cioplită", pe care „erau aşezate coloane masive din lemn, ca simboluri falice" (67 c/425).

Am putea continua – după N. Densuşianu – cu toate celelalte zeităţi importante, pe care le regăsim apoi în mitologiile greacă şi romană, cu trimitere (şi citări ample) la izvoarele utilizate, dar ne oprim.

Dorim, aici, în acest capitol scurt, să mai „recuperăm", după autorul citat, pentru spiritualitatea Spaţiului carpatic, alte câteva simboluri majore pe care istoriografia mondială le atribuie cu uşurinţă altor Spaţii culturale.

Celebrul PROMETEU, de pildă, monopolizat de cultura greacă veche, a fost unul din titanii Spaţiului carpatic (3/286 şi urm.). Şi el este, cum îl caracterizează N. Densuşianu, „reprezentantul întregii stări de cultură din epoca de peatră şi de la începutul epocei metalelor" (3/382), este „geniul superior al lumii pelasge" (3/295). Puternic prin înţelepciune, superior prin forţa cugetărilor, sensul

iniţial al cuvântului fiind de „cel întâi la minte", „om mintos", înţelept, cu suflet adânc. Era protectorul oamenilor împotriva abuzului zeilor, fapt pentru care Joe, învingătorul titanului Saturn (al 2-lea mare rege/împărat al pelasgilor, după Uranus) – legenda este cunoscută! – l-a pedepsit, punându-l pe Vulcan să-l înlănţuiască de Coloana Cerului în Munţii Bucegi (Atlas), pe Vârful Omu, iar asupra lui a trimis un vultur să-i mănânce ficaţii. O a doua localizare a lui Prometeu este – în izvoarele antice – tot în Dacia, pe stâncile din Muntele Parâng (3/306 şi urm.) iar N. Densuşianu îl regăseşte în legendele eroice ale românilor, ca un viteaz, avându-şi curţile – foarte interesant ! – peste Prut, lângă „Drumul zeilor", cel marcat cu megalite, care ducea spre Asia (3/360). Pentru chinul îndurat spre binele oamenilor, N. Densuşianu îl numeşte pe **Prometeu**: „**Christ al lumii vechi**" (3/370 s.n.). Sub chipul lui Mithras, Prometeu reapare în epoca romană în Dacia, un cult foarte răspândit şi care nu are nimic asiatic în el: este, pur şi simplu, un tânăr dac care sacrifică taurul, flancat fiind de alţi 2 adolescenţi daci (v. fig. 55). Frecvent, în reprezentările mithriace – spune N. Densuşianu – apare corbul, iar în balada română viteazul (Prometeul antic) este numit Corbea (3/374), alteori Gruia. La fereastra temniţei în care viteazul e închis vine un corb, trimis de tatăl eroului să-l caute în toată lumea.

Concluzia lui N. Densuşianu: regiunile de lângă Istru, în străvechime, erau „pământul cel sfânt al religiunii lui Mithra" (3/377), în timp ce în Frigia şi Asia sunt foarte puţine monumente consacrate lui Mithra – şi acestea, în spiritul tradiţiilor hiperboreene (3/377). Şi, în sfârşit: „Istoria cultului lui Mithra aparţine, de la originea sa, rasei şi teritoriului pelasg de lângă Istru" (3/378). Dar „ştiinţificii" noştri l-au dus şi l-au readus pe zeul Mithra în/din Iran (Persia). N-ar fi nici aceasta o surpriză, dată fiind contribuţia arienilor, reveniţi din India, la formarea naţiunii persane.

Revenind la Prometeu, N. Densuşianu îşi încheie astfel constatările: „...Toate aceste legende sacre ce formează ciclul prometeic, începutul deşteptării genului uman, întreaga stare de cultură, anterioare timpurilor troene şi timpurilor faraonice, se atribuie unui ilustru reprezentant din ţările de Nord ale Traciei. *Aici la Carpaţi şi la Dunărea de Jos* ne apare patria acestui geniu titanic, martir totodată al ştiinţei şi al cugetării sale adânci. **Aici**, după toate fragmentele ce au mai rămas până astăzi din Biblia cea mare a păgânătăţii ante-istorice, *ni se prezintă* **leagănul străvechi al civilizaţiunii omeneşti** *înainte de timpurile asiriene şi egiptene*" (3/382, s.n.).

Fig. 6
Tezaurul de la Pietrosele – detalii din Pateră: Sus – Zeul Apollo Hiperboreanul (stânga) şi Ianus (Ion), primul Rege mitologic al Spaţiului Carpatic; Jos – „Muma Pământului" – Gaea, Geea –, se ridică, primind omagiul adus de 16 zei şi zeiţe şi de Regele locului (3/613 şi 84, ed. a II-a /155).

Una din cele mai celebre zeităţi ale Spaţiului Carpatic şi zonei înconjurătoare a fost *Apollo hiperboreanul*. Templul său din Insula Albă (Leuke), din faţa Deltei Dunării (ulterior Insula Şerpilor) a fost leagănul cultului apollinic. N. Densuşianu regăseşte amintirea lui în tradiţia populară românească, în care se vorbeşte despre „mânăstirea albă, sfântă, cu 9 altare, din Insula Albă" (3/104-121). Dealtfel, din doctrina teologică a zeităţilor pelasge şi hyperboreene creştinismul a preluat multe din învăţăturile sale. Şi această zeitate, Apollo, ca şi altele, a cunoscut marea celebritate în culturile greacă şi romană, care l-au preluat.

Cea mai impresionantă grupare a zeităţilor Spaţiului carpatic o găseşte N. Densuşianu pe impresionanta pateră din Tezaurul de la Pietroasele, pe care arheologii noştri au atribuit-o – cu întregul Tezaur – goţilor, dar considerându-i pe

aceştia drept primul popor al marii migraţii, când în realitate got = get, goţii erau geţi (vezi Iordannes, nr 111 şi studiul introductiv al domnului Gabriel Gheorghe). După studiul efectuat de N. Densuşianu, pe această pateră este reprezentată o sărbătoare a hiperboreenilor în onoarea „Mamei pământului", Gaea, personajul care se află în centru (3/602-663).

Fig. 7
„Muma Pământului" (Gaea – Terra Mater), în mijlocul Paterei din Tezaurul de la Pietroasele
(3 / 610)

N. Densuşianu, pe temeiul izvoarelor antice, cu trimiteri exacte şi citări întinse, demonstrează, de asemenea, că „legile cele mai vechi, cari au guvernat societatea omenească, au fost de origine pelasgă", că „primele începuturi ale istoriei dreptului şi legislaţiunii" îşi au originea în Spaţiul carpatic (3/864). „Leges Bellagines" (3/864-907), de ce nu „Leges Pelagines"?, sunt atribuite, de izvoare, epocii lui Saturn, autorul lor fiind Hermes, „secretarul" zeilor din Olympul cel vechi (Carpaţii!), în particular „secretarul" lui Saturn. De aci s-au difuzat pe toată întinderea „Imperiului pelasgilor". Ulterior, legislatorului spartan Licurg i le-ar fi comunicat preoteasa Pithia a Oracolului lui Apollo din Delfi, înfiinţat de hyperboreeni. Legislatorul Atenei, Solon, şi-a întocmit legile după ce a consultat pe învăţatul Anacharsis din „Scytia" (din Spaţiul getic, sciţii fiind de acelaşi neam cu geţii!). Tablele romane au fost preluate tot după Legile pelasge. În Spaţiul carpatic, ele trec din generaţie în generaţie şi se regăsesc în „lex valachorum" din Evul mediu.

Desigur, opera lui N. Densuşianu, la care încă mai avea de lucrat, cuprinde – în cele circa 1000 de pagini ale ediţiei princeps – o cantitate impresionantă de informaţii. O sistematizare şi o sintetizare a lor s-ar impune, într-un volum aparte, cu aducerea ei „la zi" în ce priveşte izvoarele scrise şi mai ales cele arheologice. Altfel, va rămâne o carte greoaie.

Fig. 8
PELASGIA
Dupã I. Pachia-Tatomirescu
(Caietele Daco-Românei, III, 9/1998; reluat de doctor N. Sãvescu, 84 ed. a II-a/34.
(Reproducem aceasta hartă ca o propunere, un punct de vedere).

Fig. 9
Titanul Atlas (3/346)

O dată lămurită problema istoriei mitologice, ceea ce impune, în plan ştiinţific, *Dacia preistorică* este *prioritatea Spaţiului Carpatic în apariţia şi afirmarea primei civilizaţii din Vechea Europă*, fapt confirmat de cercetările arheologice (v. Marija Gimbutas), locul şi rolul ei în lumea cunoscută atunci şi în epocile istorice următoare. Cum am spus, aceşti pelasgi puteau fi constituiţi într-o formaţiune politică mai restrânsă sau mai întinsă (un „Imperiu”!) sau – într-o „federaţie” – vieţuiau pe arii limitate (de pildă, ariile culturilor neolitice cunoscute). Rămânând însă, în cea mai mare parte, o istorie încifrată, pe ale cărei „chei” specialiştii noştri, primii chemaţi s-o facă, nu le-au prea căutat până acum, munca cea grea a „descifrării” abia urmează. Prea multe informaţii importante au fost ignorate sau interpretate greşit, prea mult a funcţionat un anumit complex de inferioritate, absolut nejustificat, al istoricilor, prea mulţi străini s-au înfruptat din valorile acestei civilizaţii carpatice fără să mai recunoască aceasta. A venit vremea „restituirilor”/”recuperărilor”, după dreptate.

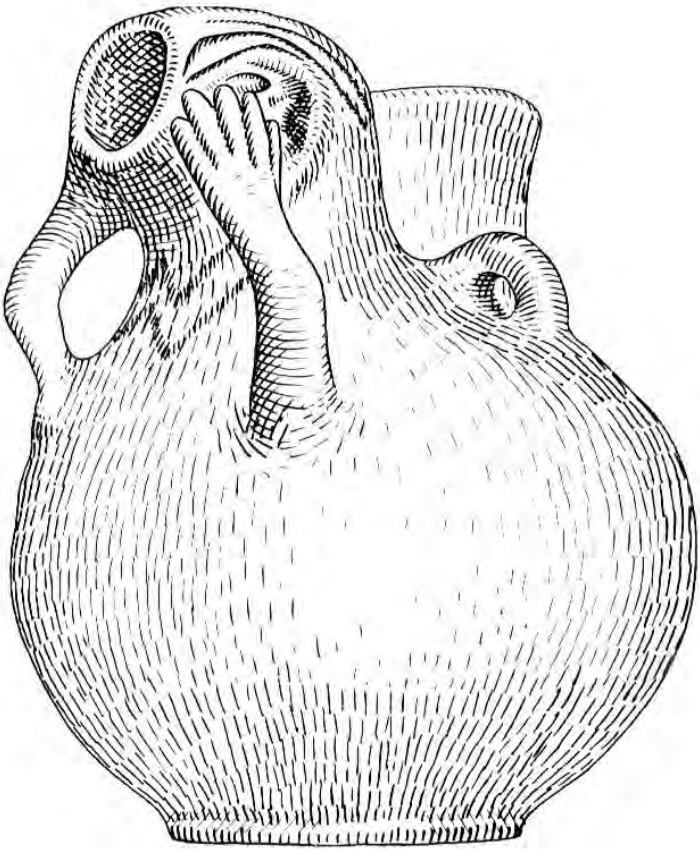

O voce din istoria mitologică

CAPITOLUL II

GEŢII-DACII-TRACII-ILLIRII – NAŢIUNEA MATCĂ DIN VATRA „VECHII EUROPE”. ŢARA ŞI OAMENII

Motto: *Naţiunea – „întrânsa ne-am născut, ea este mama noastră*”.
(Simion Bărnuţiu, 1848)

1. „DACIA EDENICĂ”

Motto: *„8. Apoi Domnul Dumnezeu a sădit o grădină în Eden, spre răsărit şi a pus acolo pe omul pe care-l zidise.*
*9. Şi a făcut Domnul Dumnezeu să răsară din pământ tot soiul de pomi, plăcuţi la vedere şi cu roade bune de mâncat; iar în mijlocul raiului era pomul vieţii şi pomul cunoştinţei binelui şi răului. 10. Şi din Eden ieşea un râu, care uda raiului iar de acolo se împărţea în patru braţe. 11. Numele unuia era Fison (*numele străvechi al Dunării, n.n.s.n.– v. mai departe*): acesta înconjură toată ţara Havila* (în anagramă: Valahia, n.n.s.n. – v. mai departe*), în care se află aur. 12. Aurul din ţara aceea este bun; tot acolo se găseşte bdeliu şi piatră de onix* (chihlimbar, n.n.)*”.*
(*Facerea*, întâia carte a lui Moise, 1/8-12 – cf. *Biblia*, Ed. B.O.R., Bucureşti, 1975, p.12).

Atâţia intelectuali, între ei şi istorici – şi ne referim, mai ales, la aceştia –, creştini şi necreştini, au citit/studiat *Biblia*! Atâţia intelectuali europeni şi nu numai europeni – şi din nou ne referim, mai ales, la istorici – au citit/auzit despre Dacia şi despre Valahia, despre Valahi şi Valahiile din arealul Sud-Est european! Dar niciunul, până de curând, n-a făcut o legătură între aceste denumiri şi un nume de ţară subliniat şi lăudat în economia primei cărţi a lui Moise (*Facerea* / *Geneza*, 2/8-12), din „Vechiul Testament”, ţara *HAVILA,* care în anagramă dă *VALAHIA*. S-a întâmplat – dar poate nu întâmplător (şi ne pare atât de bine!) – ca un român

ardelean, strănepot de dac, pe care îl ştiam poet, ajuns octogenar, după acumulări, în timp, multidisciplinare, după reflecţii şi frământări, să poată spune ca Arhimede: „Evrica". Este vorba de domnul Miron Scorobete de la Cluj-Napoca. Întâi, a spus-o direct, chiar ca Arhimede, pe înţelesul tuturor: *Valahia în Cartea Genezei, un studiu întemeiat pe dovezi istorice, geografice, lingvistice, folclorice*, Ed. Promedia plus, Cluj-Napoca, 1996, dar poate din prudenţă şi-a ascuns numele sub un pseudonim: S. Coryll, lăsându-ne nouă gândul slobod către înţeleptul rege dac, cu o Domnie lungă, Scorilo, nume ce se regăseşte şi azi în toponime apropiate de ţara naşterii autorului, Ţara Haţegului. Probabil, n-a fost atât de mulţumit de „prima ediţie", căci tot atunci a început munca la următoarea, sperând că va găsi sprijinitori s-o poată edita. Şi a muncit, a cercetat şi a reflectat încă 10 ani, timp în care i s-a cristalizat în gând un titlu oarecum încifrat, mai „în ton" şi cu valenţele poetului, care de altfel se regăsesc în cuprinsul celei de a II-a ediţii, botezată: *DACIA EDENICĂ*, Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2006. Şi-a găsit şi sprijinitori între credincioşi ortodocşi din ... Dublin, nu de la noi (căci „sponsorii" noştri se „orientează" spre ... alte domenii), ca şi în persoana profesorului Crişan Mircioiu iar cartea s-a tipărit cu binecuvântarea prea bine cunoscutului înalt ierarh al B.O.R., I.P.S. Mitropolit Bartolomeu Valeriu Ananina. Dar şi această a doua ediţie deja a fost revăzută şi adăugită, după cum ne-a spus autorul. Ca şi odinioară însă, îşi aşteaptă sprijinitorii, dintre cei care vor fi citit/studiat sau vor fi auzit numai vorbe de preţuire deosebită despre primele două ediţii, căci autorul va fi pus în noua ediţie multe din câte i-au rămas nespuse şi într-un stil care te face să-ţi pară rău când ai întors ultima filă a cărţii; ..... să mai continue!

Ei, bine, dacă textul biblic îşi are autoritatea lui, Miron Scorobete, în urma cercetărilor, reflecţiilor, investigaţiilor pluridisciplinare, prin demonstraţia realizată, de o erudiţie pilduitoare, consolidează adevărul din această primă carte a lui Moise şi convinge pe cel mai exigent critic. La început, ţi se pare o intuiţie şi o ipoteză, dar înţelegi treptat că acestea succed unui travaliu îndelungat de investigaţii şi reflecţii, după care autorul te conduce, din aproape în aproape, să nu rămână ceva neluat în seamă, spre adevărul istoric găsit de domnia sa şi cu care nu poţi decât să fii de acord: că *HAVILA*, în anagramă (procedeu curent în textele vechi şi străvechi), se citeşte *VALAHIA*, că hidronimul *FISON* este numele străvechi al Dunării, care „înconjoară" acest Eden în care „Domnul Dumnezeu" sădise „Rai" – o grădină înfloritoare şi cu toate cele necesare şi plăcute –, fluviu preţuit până la adoraţie de toţi câţi l-au văzut ori au auzit vorbe de preţuire despre el, preţuit mai ales de oamenii locului care cândva s-au numit ori au fost numiţi chiar *fisoniţi*, după numele străvechi al fluviului, mai apoi *danubieni*, după noul său nume, că fluviul îşi ducea, maiestuos, bogatele ape la vale spre a le vărsa în mare prin mai multe braţe sau guri, una dintre ele numită „Gura Sacră". Ţării, odată localizată geografic, dar şi după numele pe care l-a purtat în Evul mediu, în bună parte şi în epoca modernă – *VALAHIA* –, nu poţi decât să-i ataşezi singur numele atât de cunoscut: *DACIA*, pe care l-a purtat în Antichitate, ulterior şi în memoria colectivă a pământenilor, ca şi în conştiinţa europeană. Şi, încă, o ţară care, efectiv, a impresionat lumea prin frumuseţea, armonia şi bogăţia ei, ca şi prin înţelepciunea

oamenilor pământului – o DACIE EDENICĂ, fapt pentru care a fost şi încă este o ţintă predilectă a bolnavilor de Avere şi Putere. Iar numele VALAHIA nu venea „doar" din vremea în care Moise îşi scria prima sa Carte – la cumpăna dintre veacurile XIV-XIII î. Hs. – ci din timpuri mult mai adânci ale istoriei. Cât priveşte ţara – HAVILA / VALAHIA –, „Raiul" sădit de „Domnul Dumnezeu" în Eden, era bogată în toate şi armonios „construită", dar pe străini i-a impresionat bogăţia în aur pe care o avea; „aur bun", care i-a tentat şi i-a atras pe vecini şi pe ... harpagoni, aur care îi uimeşte şi azi pe specialiştii de bună credinţă dar îi atrage şi pe harpagonii moderni. Citǎm aici, ca o întărire, cele afirmate de specialistul german în aur, doamna Barbara Deppert Lippitz, care, recent, a expertizat brăţările de aur recuperate de la hoţii de aur şi de ţări: „*Dacă intrăm în camera tezaurului de la Muzeul Naţional de Istorie din Bucureşti, putem să citim ce a însemnat aurul de-a lungul istoriei noastre milenare. După părerea mea, sunteţi singura ţară din Europa care are istoria scrisă în propriul ei aur. Şi asta este un lucru rar şi excepţional, de care puteţi să fiţi mândri. Probabil că numai în America de Sud, la Bogota, în celebrul muzeu al aurului, putem vedea expus aurul indienilor, dar aceasta reprezintă doar o parte a istoriei lor şi nu o întreagă istorie gravată în aur, aşa cum aveţi voi. Nici la Luvru, nici la British Museum şi nici în muzeele din Statele Unite nu găsim ce există în muzeul dumneavoastră de istorie. Sigur, au multe exponate de aur şi aceste muzee, dar ele aparţin altor culturi decât ale ţărilor respective. Este regretabil că voi, românii, nu aţi profitat de această istorie scrisă în aur, aşa cum aţi fi meritat. Şi când spun «aţi fi meritat», mă gândesc la ceea ce istoria voastră a însemnat pentru Europa, la forţa pe care aurul vostru a avut-o în construirea unei civilizaţii demne de marile civilizaţii ale lumii.*" (cf. dr. V. Andreescu în „Dacia magazin" nr. 62/ianuarie 2010, p. 27).

Pentru noi, urmaşi direcţi ai acestei naţiuni matcă, iar prin înaintaşii/ strămoşii acestora urmaşi ai poporului primordial al Europei, descoperirea domnului Miron Scorbete – o intuiţie/ipoteză, devenită certitudine prin demonstraţie riguros ştiinţifică – are aproape valoarea unei revelaţii. Şi sigur ne va fi de mare ajutor pentru a ne apăra cauza – adevărul istoric! – atât în faţa celor care au dorit şi au depus efort pentru a face să piară amintirea Daciei şi a dacilor sau/şi pentru a „teleporta" vatra reală, ancestrală, a Daciei undeva în Nordul continentului, cât şi în faţa celor care prin rapt şi jaf au împuţinat, în timp istoric, această vatră reală a vechii Dacii (vezi harta Vasilescu), în sfârşit împotriva celor care, azi încă, depun un mare, viclean şi perseverent efort pentru a „integra" şi „globaliza" nu numai ce a mai rămas din Dacia şi din dacii de odinioară ci, efectiv, toate naţiunile lumii; *pericolul este planetar şi major*!

Căci domnul Miron Scorobete, autorul cărţii, pornind de la textul biblic, nu se opreşte doar la identificarea şi localizarea Daciei, ci, într-un stil propriu, inconfundabil, care face şi lectura şi studiul foarte agreabile, întregeşte demonstraţia cu argumente temeinice atât de adâncime, cât şi de continuitate de-a lungul veacurilor.

2. Geţii-dacii-tracii-illirii ca unică naţiune

Trimiţând pe cititor, pentru detalii, la lucrarea noastră: *Formarea naţiunii române* (v. nr. 61), aici ne străduim să sintetizăm cât mai succint argumentele ştiinţifice care conduc la *acceptarea ca naţiune a poporului deplin format al illiro-traco-geto-dacilor*. Utilizăm această expresie – *illiro-traco-geto-daci, naţiune illiro-traco-geto-dacă* – după denumirile care s-au impus, au devenit celebre pe treptele istoriei antice în cadrul etnosului care a populat, covârşitor, Spaţiul carpato-danubiano-balcanic (vezi şi mai departe).

În istoriografia de specialitate a sec. al XIX-lea, atunci când problema naţiunii a fost abordată la modul teoretic, a existat şi a persistat confuzia între *constituirea naţiunilor cu sensul de geneză* şi *constituirea lor politică*, deci *constituirea în State naţionale şi suverane*, fie prin revenirea la suveranitatea naţională, ca în Franţa, după căderea acelei monstruozităţi politice sintetizată în formula: „L'Etat c'est moi", fie constituirea de State unitare în graniţele fireşti ale naţiunilor, fie, în sfârşit, prin încurajarea aspiraţiilor de autodeterminare ale naţiunilor oprimate în cadrul imperiilor „istorice".

În ceea ce priveşte formarea şi existenţa ca atare a naţiunii noastre, istoriografic, începând cu Nicolae Bălcescu şi cu juristul Simion Bărnuţiu, încheierea acestui proces istoric a fost plasată în Antichitate – punct de vedere pe care-l găsim şi în prima sinteză universitară şi academică datorată istoricului A.D. Xenopol (20a/I, 36), lucrare care şi azi se studiază cu mare interes.

Pe temeiul acumulărilor istoriografice de până la el, ca şi al investigaţiilor arheologice, pe temeiul propriilor investigaţii arheologice şi al reflecţiilor sale ştiinţifice, un arheolog şi un istoric profund ca Vasile Pârvan, scriindu-şi lucrarea de referinţă în domeniu, *Getica*, finisată în 1924 şi publicată în 1926, nu avea nici un dubiu în a numi *naţiune* poporul deplin format dintre Carpaţii Nordici, Marea Neagră şi Munţii Balcani (20/369), după cum cunoscutul simbol vexilologic al acestuia îl numea *drapel naţional* (20/293), iar Marelui Preot al geţilor îi spunea „Marele Preot al naţiunii" (20/94). Şi el, ca şi înaintaşii săi, accepta ca pe o axiomă *naţiunea geţilor*.

Vorbind despre Statul dac al lui Decebal, cucerit la 106 de Imperiu, Vasile Pârvan, în ultima sa lucrare, publicată postum – *Dacia. Civilizaţii străvechi din regiunile carpato-danubiene* –, scria că acesta „era un mare regat cu bază etnică perfect omogenă, cu tradiţii istorice seculare, cu structură economică şi socială bine definită, cu o cultură înaintată...". În acest Stat, *naţiunea illiro-traco-geto-dacă*, existentă pe întregul areal unificat de Burebista, „*naţiunea conştientă de ea însăşi*", reuşise să-şi refacă, în zona geto-dacilor, un Stat puternic, după criza îndelungată produsă în urma asasinării lui Burebista. În 106, Statul i-a fost distrus de Imperiul roman, dar naţiunea geto-dacă, cea care îl reconstituise după amintita criză, „*ca naţiune politică*", hotărâtă să-şi refacă Statul „*n-a acceptat niciodată stăpânirea*

romană; cei care n-au căzut în cele două mari războaie s-au retras în Dacia septentrională, care n-a fost niciodată atinsă de stăpânirea romană, şi de acolo, ca daci liberi, au invadat necontenit provincia..., până ce la urmă romanii, sub Aurelian, s-au retras din nou pe malul drept al Dunării..." (78/147-148, s.n.). Îngrijitorul şi editorul operei lui V. Pârvan, Radu Vulpe, discipol al acestuia, „reciclat" însă în „noua viziune stalinistă" asupra naţiunii, ţine să-şi corecteze, în note, maestrul, dar acesta rămâne cu convingerea şi dreptatea lui în ce priveşte *naţiunea* geto-dacă, *Statul ei naţional* şi *simbolul ei vexilologic naţional*.

Căci *naţiune înseamnă popor deplin format, cu conştiinţă de sine – conştiinţă naţională*, zicem azi – *şi cu voinţă politică*, a cărei expresie supremă este *Statul naţional*. Aceste două trăsături, absolut definitorii, s-au clădit, în timp, pe alte elemente fundamentale, pe care cercetarea ştiinţifică le-a pus în evidenţă: *un teritoriu*, un pământ şi un mediu natural, statornice pentru respectivul popor, care l-au „legat" prin firele invizibile ale comuniunii om-natură dar şi prin muncă şi fapte petrecute continuu aci; conştientizarea unei *origini comune*, cu tot ce leagă pe om de înaintaşii lui; *o limbă comună*, moştenită de la înaintaşi, deprinsă de fiecare nativ din zilele şi anii copilăriei; *o credinţă comună* moştenită şi care a statornicit în planul societăţii *ritualuri comune, datini şi tradiţii* care au consolidat naţiunea; manifestări cultural spirituale specifice – un „*specific naţional*", cum s-a spus – care accentuează individualizarea comunităţii, deosebind-o de altele; în sfârşit (dar şirul ar putea continua!), un „*fel de a fi*", o psihologie proprie, am zice azi, concretizată în comportamentul cotidian şi transmisă ereditar.

Cuvântul *popor* are mai multe sensuri: *un sens primitiv*, de „seminţie", comunitate cu un grad insuficient, incomplet, de conştientizare a individualizării grupului, sens propriu societăţilor primitive; *un sens generic*, ca: mulţime de oameni, „mult popor"; *un sens social* – ca „mase populare', popor „de rând", „nat de rând" (ca în *Nunta Zamfirei* de George Coşbuc); poate vor fi şi alte sensuri. Dar *poporul deplin format* este acela care, pe temelia arătată, a ajuns, cum am spus, la *conştiinţa de sine* şi a ajuns să-şi manifeste *voinţa politică*, aceasta din urmă mergând de la „simpla" *existenţă prin rezistenţă*, cu păstrarea individualităţii, în pofida unor agresiuni multiple, până la constituirea unei formaţiuni politice chemată să-i eficientizeze munca şi organizarea, să-i sporească rezultatele şi valorile, precum şi să-l apere de agresiuni externe: *Statul naţional*.

Viziunea „stalinistă" ajunsese să altereze conceptul ştiinţific de naţiune nu numai în ţările „lagărului socialist"ci şi pe un plan mai larg, fapt pentru care, către mijlocul secolului al XX-lea, s-a simţit nevoia unei noi abordări ştiinţifice şi teoretice. Între timp s-a schimbat şi optica asupra Antichităţii şi mai ales asupra Evului mediu, care n-au mai fost „văzute" în primul rând în „primitivitatea" şi „bigotismul" lor. Aceasta a determinat pe istorici să vorbească din nou şi să argumenteze formarea şi existenţa unor naţiuni începând cu Antichitatea – între ele şi „*naţiunea getică*" (Vasile Pârvan); corect şi complet noi spunem: *naţiunea traco-geto-dacică* (după denumirile cele mai cunoscute, cum am precizat); apoi despre naţiuni formate la începutul evului mediu, după încetarea marilor migraţii.

În cartea noastră, citată mai sus (v. nr. 61), ne referim mai pe larg la aceste noi abordări.

Treptat, cu timiditate însă (efectiv, de teamă, căci zeloşii nu îngăduiau abaterea de la „indicaţii", de la viziunea „oficială", iar riscurile nu erau mici!), delimitări între viziunea „stalinistă" şi cea ştiinţifică începuseră şi în istoriografia noastră, dar mai mult indirect, prin „învăluire", cum am spus. *Planul strategic* al viziunii „staliniste" era să demonstreze „inevitabilitatea" dispariţiei „obiective" a nţiunilor şi a Statelor naţionale sau, mai „dulce", mai „catifelat", metamorfozarea lor în forme „superioare" ale „societăţii civile", în care „drepturile omului" să surclaseze şi să estompeze până la anulare drepturile naţiunii. La această cumpănă de secole şi de milenii, când comunismul, compromis prin marile tragedii provocate omenirii, a fost oarecum „tras pe dreapta", pentru „reciclare" iar „sora mai mare", masoneria, i-a luat locul, acest plan strategic de anihilare a naţiunilor şi a Statelor naţionale ca entităţi distincte este şi mai mult promovat şi „argumentat" de agenţii direcţi şi de racolaţii celei mai nocive ideologii a tuturor timpurilor, *ideologia globalizării*, cheltuindu-se sume uriaşe şi utilizându-se, ca niciodată, „democraţii" impuşi pe scenele politice.

În ce-i priveşte pe daci, în pofida descoperirilor arheologice – multe cantitativ şi foarte interesante calitativ, care-i atestau pe băştinaşi! –, o întreagă literatură de specialitate, din perioada interbelică şi de mai înainte, asupra „dacismului", fusese abandonată, „uitată", repudiată de cercurile universitare şi academice ca fiind „fantasmagorii", în consecinţă ne-reeditată, deci rămasă necunoscută generaţiilor tinere, pregătite astfel pentru alte îndoctrinări. Cercul „Deceneu" îşi ducea existenţa între dispreţul „nemuritorilor" şi vigilenţa „ochilor albaştri". Totuşi, contribuţia cea mai importantă în plan ştiinţific a fost, în acest domeniu, publicarea masivă a rapoartelor de săpături, a studiilor de specialitate, a ediţiilor de izvoare şi mai ales a unor ediţii excelente cu descoperirile arheologice – material excepţional pentru viitoare abordări ştiinţifice. În acest domeniu s-a muncit mult şi este marele merit al celor care au făcut-o, chiar dacă interpretările plăteau tribut viziunii dominante şi unor scheme „acreditate". Numai că drama, poate chiar tragedia unor fundamentale vestigii dacice – precum Centrul dacic din Munţii Şurianu, cu Sarmisegetuza Regia – este că săpăturile s-au făcut neglijent, iar abrogarea Legii patrimoniului chiar din primele zile ale regimului postdecembrist (poate în mod deliberat!) a expus vandalismelor respectivele vestigii.

În lucrarea noastră: *Formarea naţiunii române*, după înfăţişarea efortului de delimitare între „stalinism" şi ştiinţă în privinţa conceptului de naţiune, propunem o altă definiţie:

Naţiunea este o comunitate umană, etno-lingvistică, constituită în cursul unui îndelungat proces istoric, pe un teritoriu stabil, al ei, caracterizată în primul rând prin conştiinţă de sine şi prin voinţă politică, precum şi prin alte trăsături de natură materială şi spirituală care-i reflectă unitatea şi identitatea, trăsături exprimate în forme specifice pe treptele istoriei.

Definiţia aceasta subînţelege *temelia naţiunii*, „solul" pe care a crescut „trunchiul" care din rădăcinile sale adânci a pulsat seva care i-a direcţionat şi i-a

„rotunjit" coroana, „dispusă" a primi „altoiuri" dar rămânând ea însăşi *în esenţă*. Definiţia subliniază *procesualitatea constituirii naţiunii*. În lucrare i se afirmaseră „componentele", menţionate şi mai sus, dar se lăsa „lista deschisă" şi pentru altele pe care le-ar identifica cercetarea viitoare; se atrăgea atenţia asupra manifestărilor specifice ale unor „componente" pe treptele istoriei, specific care i-a înşelat pe unii şi a permis „staliniştilor" să conteste permanenţa naţiunii din momentul apariţiei sale; definiţia nu leagă existenţa naţiunii de aceea a Statului naţional ci concepe existenţa ei înainte de constituirea Statului naţional sau chiar dacă, din motive obiective, nu şi l-a putut reconstitui, dar pe acesta îl consideră obiectivul politic esenţial al existenţei sale permanente. Autorul nu elimină conceptele de „conştiinţă de neam" şi „conştiinţă naţională", dar le considera subsumate ***conştiinţei de sine***, „neamul" nefiind altceva decât expresia populară a naţiunii, expresia de „conştiinţă naţională" fiind un produs al şcolii moderne; acum putem utiliza generalizat această expresie, fără teama de a greşi, înlăturând astfel ambiguitatea terminologiei.

În paginile care urmează, valorificând, în economia acestei lucrări, contribuţiile de până acum, neignorând însă nici opiniile şi argumentele neagreate de mediile academice şi universitare şi necitate în bibliografiile lor, ne vom strădui să argumentăm **reincluderea în conceptul de naţiune a traco-geto-dacilor, poporul acesta deplin format în spaţiul originar al antropogenzei europene şi izvor sau matcă** al multor procese de geneză a naţiunilor pe o mare întindere a continentului şi mai departe, efectiv pe cele patru direcţii cardinale.

3. De ce nu numai traci ?

În capitolul I am înfăţişat demonstraţia credibilă a lui N. Miulescu, după care o parte a „castei" luptătorilor arieni, reveniţi din India în Spaţiul din care, cândva, le plecaseră strămoşii, se vor fi impus, ca luptători, dar n-au distrus – şi nu puteau distruge! – o civilizaţie a Spaţiului carpatic, pe care o atestă din plin izvoarele arheologice. O „migraţie" a fost, dar n-a fost o populaţie *străină* de oamenii pământului – şi aceasta a permis o continuitate de locuire în acest Spaţiu, în care noii veniţi s-au reintegrat în mod firesc.

Continuându-se dezvoltarea, inclusiv în plan demografic, în Spaţiul carpato-danubiano-balcanic, au continuat, poate cu mai mare intensitate, „roirile", deplasările pe tradiţionale direcţii cardinale, pe care oamenii pământului şi-au dus cu ei „casa", adică tradiţiile, obiceiurile, spiritualitatea, ocupaţiile, în ultimă instanţă *identitatea* lor care, ceva mai târziu, le va fi consemnată în izvoare.

La demonstraţia lui N. Miulescu (revenirea unor arieni la locurile de origine, n.n.) mai adăugăm următoarele:

1. Înhumarea căpeteniilor decedate în tumuli mari, dominând locul ("Kurgane", de unde „populaţia Kurgan", cum le spune Marija Gimbutas), nu era un obicei strict oriental.

2. Nişte călăreţi sălbatici (cum au fost şi asiaticii din veacurile mai târzii, IV-XIII), invadând Spaţiul carpatic şi împrejurimile, nu puteau crea şi dezvolta atât

de repede o civilizaţie atât de bogată, cum a fost cea neolitică din acest Spaţiu sau cum a fost cea din epoca Bronzului sau a Fierului.

3. Faţă de densitatea autohtonilor sedentari, sălbaticii asiatici, străini, erau, oricum, mult mai puţin numeroşi. Să procedăm la o comparaţie.

Cum rezultă din izvoare, invadatorii din sec. IV-XIII nu erau atât de numeroşi, comparativ cu autohtonii. Evident, erau războinici şi distructivi, mai ales la început, la primele contacte, unii chiar şi mai târziu, când reluau prădăciunile după stabilirea „ringului" într-un centru anume – şi erau *străini*; dar până la urmă au ajuns la un *modus-vivendi* cu băştinaşii, care le asigurau, efectiv, hrana zilnică. Astfel, aceşti migratori n-au procedat, de regulă, la dislocarea autohtonilor şi cu atât mai puţin la nimicirea lor, în afara unor situaţii excepţionale. Migratorii din sec. IV-XIII, precum se ştie, împinşi de alţii din spate, nu s-au stabilit în Spaţiul carpatic. După ce au fost învinşi de alţii, au trebuit să părăsească locul, enclavele rămase fiind, de regulă, asimilate în masa bătinaşilor. În locurile în care unii dintre ei s-au stabilit, din convieţuirea cu autohtonii s-au declanşat importante procese etno-naţionale, evident şi lingvistice, în care tot băştinaşii sedentari, superiori în privinţa civilizaţiei, au învins. Dintre aceşti migratori, cei care nu s-au putut „înţelege" cu autohtonii, continuând jafurile şi prădăciunile, când n-au avut neşansa să fie nimiciţi de alte forţe, au dispărut pur şi simplu din istorie, asimilându-se. Este, de pildă, cazul hunilor şi avarilor. De asemenea, relativ/comparativ puţini, cum erau respectivii migratori, s-au mai „decimat" în luptele dintre ei sau în luptele cu Imperiul, pregătind ei înşişi terenul pentru asimilarea în masa băştinaşilor. Cazul bulgarilor şi al ungurilor este edificator în acest sens: din Ungaria, tipul mongoloid a dispărut chiar în faza formării naţiunii maghiare, iar naţiunea bulgară, chiar dacă de limbă slavă, este, covârşitor, de sorginte autohtonă, tracică, traco-geto-moesică; ei înşişi, bulgarii, se revendică de la traci, dar n-au dus această revendicare până la ultimele consecinţe.

Or, dacă migraţiile din acest mileniu (sec. IV-XIII), venind tot dinspre Răsărit, migraţii în care numărul călăreţilor sălbatici era – logic, dar şi după izvoare! – superior, în comparaţie cu epoca Neolitică sau cu aceea a Bronzului şi Fierului –, n-au schimbat fundamental datele etnolingvistice ale locului de trecere sau staţionare, atunci cum puteau să facă acest lucru celebrii „indoeuropeni", care reveneau, de fapt, la baştina de odinioară?!

Prin urmare, n-a putut fi vorba de o individualizare a strămoşilor noştri din Spaţiul carpato-danubiano-balcanic, treptat, în masa unor migratori străini „indoeuropeni", şi ca un grup distinct *al lor*, fără vreo legătură cu băştinaşii de până atunci, dealtfel „distruşi", după teorie, de străinii veniţi din Asia, ci aceşti strămoşi ai noştri au fost continuu *oameni ai locului*, loviţi de multe ori, poate uneori chiar copleşiţi, vremelnic, de câte o agresiune puternică, dar niciodată dislocaţi, alungaţi din baştina lor. Dimpotrivă, dezvoltându-se şi crescând numeric, au „roit" în lăuntrul acestui spaţiu, au practicat transhumanţa pastorală, dar au pornit şi spre locuri mai depărtate, cum am spus.

Până la un anumit moment istoric (unii fixează „momentul" la începutul Epocii fierului, alţii către mijlocul acesteia), aceşti strămoşi îndepărtaţi ai noştri au

jucat rolul de „rezervor etnic”, continuând a „roi”, ca şi până atunci, spre cele patru puncte cardinale, după care au constituit un veritabil baraj în calea multor migraţii venite din Răsărit.

Într-o lucrare recent apărută şi în traducere românească, reprezentativă pentru întreaga sa operă (v. 59), Marija Gimbutas este specialistul care, abandonând parţial denumirea de „indoeuropeni”, admite aceste migraţii din Răsărit, ale unei populaţii rebotezată de domnia sa „Kurgani”, în Neolitic, în valuri succesive (anii: 4000 î.Hs., 3400, 3000 iar ultimul val la sfârşitul Epocii Bronzului). Deşi vorbeşte în termeni categorici despre consecinţele acestor migraţii, care ar fi „dezintegrat” civilizaţia „Vechii Europe” (chiar după primele două valuri!), în faţa evidenţelor arheologice însă, autoarea este silită să admită (59/73-78), de pildă, „coexistenţa păstorilor Kurgani şi a agricultorilor Cucuteni” (băştinaşii!, n.n.), coexistenţă dar şi contopire, „întrepătrundere”, „amalgamare” (comunităţi mixte!), pe care le constată în continuare, atât în Bazinul Carpatic cât şi la sud de Dunăre (59/103). Deci, „dezintegraţii” autohtoni se „încăpăţânau” să existe ! De fapt, era vorba, ca în atâtea cazuri bine cunoscute ulterior, de asimilarea acestor „migratori” în masa mare a băştinaşilor sedentari. Dar, cum am văzut mai sus, după N. Miulescu, acei zişi „indoeuropeni” sau „populaţii Kurgan” nu erau nişte migratori oarecare ci erau chiar stră-strănepoţii acelor autohtoni ai Spaţiului carpatic care odinioară ajunseseră până în India. Unii dintre ei, acum, reveneau „acasă”.

Prin urmare, fără a contesta astfel de migraţii, care au afectat mai mult sau mai puţin existenţa autohtonilor sedentari în Spaţiul carpato-danubiano-balcanic, din punct de vedere etno-lingvistic şi al civilizaţiei nu se poate vorbi de schimbări esenţiale. Se „opun” izvoarele arheologice; mai târziu – la „vremea lor” – şi cele scrise ! Fenomenul s-a repetat în Epoca Fierului, ca şi mai târziu.

Prima problemă care se pune în legătură cu aceşti strămoşi îndepărtaţi ai noştri este aceea a numelui.

În izvoare găsim, ca fiind cel mai vechi, numele de *Pelasgi*, despre care am vorbit în capitolul 1 – şi a continuat să li se spună astfel şi mai târziu (dovadă că n-au dispărut!), după ce „roiurile” pornite din spaţiul-matcă deja îşi întemeiaseră regate în alte părţi. Herodot, de pildă, reţinuse de la preoţii lui Hephaistos din Memfis (*Istorii*, cartea II, cap. II – v. 110/I, p. 133-134), că după cercetările faraonului egiptean Psammetihos (664-610 î. Hs.), frigienii „s-au născut înaintea lor”, a egiptenilor; deci, ca popor, sunt mai vechi ca ei (pentru greci, egiptenii ar fi fost cel mai vechi popor). Iar frigienii, veniţi în Asia Mică din partea sudică a Spaţiului carpato-danubiano-balcanic, încă erau cunoscuţi şi cu numele de pelasgi.

De asemenea, ca oameni din „Ţara Crivăţului” (Boreas = Crivăţul), băştinaşii de la nordul Dunării şi al Mării Negre au fost numiţi – ceva mai târziu – şi hiperboreeni (oamenii din Hiperboreea).

Coborând din legendă şi din aproximaţii şi referindu-se la cei mai apropiaţi de ei, vecinii lor din nord, autorii greci le-au spus *Traci*. După unii, grecii înşişi se trăgeau din etnosul care popula din străvechime Spaţiul carpato-danubiano-balcanic; acheii şi dorienii ar fi plecat din acest spaţiu, rămânând cu amintiri şi nostalgii filiale, deşi şi-au constituit *naţiunea* lor în sudul

Peninsulei Balcanice; în acest Spaţiu, navigând pe Istru (Dunărea) în amonte, vor reveni Argonauţii în căutarea „Lânii de Aur".

Când urmaşii au cunoscut însă, direct sau indirect, spaţiul de la nord de Balcani, grecii au aflat că „tracii" din această zonă se numesc altfel: unii – *geţi*, alţii – *moesi* (mysi), alţii *bessi*, alţii *tribali*. Trecând apoi Istrul, au aflat şi despre *daci*, despre „*stepa getică*", despre *tyrageţi*, despre *carpi*, despre *costoboci* etc, etc. – din totalul de peste 100 de comunităţi de obşti săteşti ce locuiau pe un spaţiu foarte întins, unele grupate în formaţiuni politice mai mari, cu nume diferite dar de acelaşi neam. Unele izvoare greceşti, deşi le spun numele propriu, în virtutea obişnuinţei îi consideră tot traci, de vreme ce erau de acelaşi neam (de pildă: „geţii sunt traci"! etc.). Să nu ne înşele denumirile diferite pe care şi le dădeau autohtonii acestui spaţiu. Un izvor (sec. IV-V), vorbind despre geţi şi masageţi, arată că ei „obişnuiesc să-şi pună alt nume, ba chiar unii intre ei îşi schimbă trăsăturile feţii printr-o anumită dibăcie, ca să pară că s-a născut din pământ un neam nou şi îngrozitor". Iar aceşti geţi şi massageţi, departe de a fi fost exterminaţi după 106 sau „romanizaţi", rămânând *la locul lor*, „*trec Istru şi cer plată pentru pacea pe care ne-o îngăduie*" (112/II, 183, s.n.).

Regatul macedonean a fost o creaţie a tracilor, cum fusese şi regatul tracilor odrizi care încă va supravieţui mult timp ca Stat clientelar al Romei.

Romanii, trecând Munţii Balcani, au supus relativ repede regatele tracilor şi ale semenilor lor cu alte denumiri; i-au cunoscut pe *geţi*, apoi i-au cunoscut pe *daci*.

Treptat însă, în izvoarele istorice, greceşti şi romane, celebritatea tracilor a fost „uzurpată" de geţi şi apoi de daci – ei înşişi de un neam cu tracii, cum s-a înţeles. A fost o realitate istorică pe care nu avem dreptul s-o ignorăm şi să nu mai folosim *pentru toţi* denumirea de *traci*. Desigur, ar fi „frumos", politic, ar fi chiar „util" să ne numim strămoşii, pur şi simplu, *Traci* – şi atât! Dar este neştiinţific să nu ţinem cont de realitatea istorică amintită. În istoria strămoşilor noştri, din cele peste 100 de comunităţi ale Spaţiului „Vechii Europe", s-au remarcat mai ales, în timp, aceştia: illirii, tracii, geţii (geţi/tyrageţi/massageţi) şi dacii; sciţii erau tot geţi – greşit separaţi de către istorici până acum.

În izvoarele antice avem şi o *delimitare a Traciei*, deci a zonei populate de cei ce îşi ziceau sau /şi li se zicea *traci*, chiar dacă sub semnul unei probabilităţi. Ammianus Marcellinus, de pildă, spune că „descrierea Traciei ar fi uşoară dacă scrierile celor vechi s-ar potrivi între ele ...". Luându-şi această rezervă, autorul confirmă: „Ţinuturile acestea (ale Traciei, n.n.) se întindeau odinioară până în depărtări nesfârşite, sub înfăşişarea unor câmpii domoale şi munţi înalţi, spune slova nemuritoare şi plină de înţelepciune a lui Homer ...". Înţelegem că erau „aproximările" la nivelul cunoştinţelor lui Homer. Dar Marcellinus, nemulţumit de asemenea aproximări, completează: „Acestea sau sunt o legendă, sau înainte vreme toate întinderile fără sfârşit locuite de neamurile sălbatice erau cunoscute sub numele de Tracia ... Dar - şi ţine să facă precizări -, „după cum ni se arată astăzi, locurile acestea, rânduite sub forma unui corn de lună, au *înfăţişarea unui frumos amfiteatru*. Pe înălţimile lui de la Apus, înghesuite între munţi prăpăstioşi, se deschide *defileul succilor* (daci, n.n.), *care desparte Tracia de Dacia*. *Partea din*

stânga, aflată sub straja stelelor de la miazănoapte, este cuprinsă între înălţimile muntelui Haemus şi Istru, unde acesta trece prin pământ roman şi are lângă el un număr mare de oraşe, de castre şi întăriturii. *Pe latura dreaptă dinspre miazăzi se întind înălţimile munţilor Rhodope, care, în partea unde răsare luceafărul de dimineaţă, ajunge până la Mare* (cf.112/II, 121, s. n.). Pentru o mai completă delimitare a Traciei, şi mai pe scurt, revine în spijin Ptolemeu, într-al său *Îndreptar geografic*, în care spune: „*Tracia se mărgineşte la miazănoapte cu Moesia Inferioară*, potrivit liniei pe care am arătat-o (adică: „partea Traciei de peste muntele Haemus, de la <râul> Ciabrus până la Pont, care are diviziunile: $55^0 – 44^0$ 40', n. n.), *iar la Apus cu Moesia Superioară şi cu partea Macedoniei, de la muntele pomenit, Orbelos, până la punctul unde se termină*, a cărei poziţie are gradele: $49^0 – 41^0 15'$" (112/I, 557, s. n.).

Iată, prin urmare, aproximativ sau mai strict delimitată, zona în care se aflau cei numiţi *traci* – deci, *Tracia*. Dincolo de ei erau *autohtoni de acelaşi neam* dar care *se numeau altfel*, după cum am mai arătat (vezi şi alte precizări în *Crestomaţie*).

Aşa cum vom mai avea prilejul să reluăm, o observaţie avem de făcut în legătură cu acceptarea unui singur etnonim – acela de traci.

Istoricul român Iosif Constantin Drăgan, cu multă ştiinţă, cu pasiunea cercetătorului şi, deopotrivă, cu mare iubire pentru neamul său, a publicat în 1976 o carte de excepţie: *Noi, Tracii. Istoria milenară a neamului românesc*, continuată în 1986 cu *Mileniul imperial al Daciei*, iar în anul 2000 cu *Imperiul romano-trac*, ultimul volum al unei trilogii care conturează o concepţie interesantă. La primul volum a beneficiat de recomandarea, prin Prefaţă, a unui mare tracolog, istoricul Dumitru Berciu iar cartea: *Mileniul imperial al Daciei* a fost prefaţată de academician Ştefan Pascu.

Bazat pe o impresionantă bibliografie, istoricul Iosif Constantin Drăgan a operat cu certitudini dar n-a eliminat ipotezele, ba chiar a aşezat, între certitudini şi ipoteze, raţionamente proprii deosebit de interesante, cu sobrietate ştiinţifică dar şi într-un stil accesibil, chiar cu unele libertăţi de expresie, de bun gust la lectură.

În nici o altă carte de istorie, apărută la noi, nu este înfăţişată mai pe larg istoria neamului care a populat covârşitor Spaţiul carpato-danubiano-balcanic, ca *spaţiu matcă*, din care au pornit „roiurile" în cele 4 puncte cardinale. A înfăţişat primele „roiuri", înainte de mileniul I î.Hs. şi a relatat apoi, succint, evenimentele petrecute în spaţiul acestei prime roiri. A văzut în Grecia şi în istoria ei o „moştenire" tracică şi l-a urmărit pe *tracul* Alexandru Macedon în marea expansiune *tracă* până în India. A revenit, cu diadohii, în spaţiul matcă şi s-a oprit cu expunerea asupra regatelor „trace" din Peninsula Haemusului. A urcat spre Dunăre şi peste Dunăre, la regatele dacilor, în inima neamului „tracic". Cu certitudini şi cu ipoteze, în ultimul volum a considerat şi Imperiul Roman tot o „moştenire" a „tracilor" şi a văzut în expansiunea lui efortul, reuşit, de reunificare a tuturor „tracilor". Evident, n-a ignorat multitudinea de popoare pe care marele Imperiu le-a mai cucerit. A dezaprobat cuceririle şi extorcările fiscale, dar a subliniat această unificare a „lumii tracilor". Iar „tracii" i-au dat imperiului, după

originea lor, jumătate din numărul împăraţilor, Imperiul ajungând la apogeu sub împăraţi „traci".

Istoricul, furat de „obişnuinţa" atâtor autori antici, a avut, poate, slăbiciunea să-şi intituleze primul volum: *Noi, Tracii*. Volumul II pare a fi o abatere de la concepţie, căci în el este vorba de Dacia şi de daci, entitatea din inima spaţiului „tracic". Cu volumul III încheie însă consecvent: *Imperiul romano-trac.*

În faţa acestei „tracizări" în exces s-au speriat arheologii de şpaclu şi ruletă şi au început să-i numească „tracomani" pe profesorul Drăgan şi pe adepţii acestuia. Dar cel mai mult s-au speriat cei care, dominaţi de „axioma" romanizării, nu acceptau în ruptul capului o asemenea ascendenţă şi o asemenea istorie de început pentru neamul românesc. Au preluat cuvântul dispreţuitor de la purtătorii de şpaclu şi ruletă, l-au transformat în acuză, fără drept de replică, încercând să întunece în ochii generaţiilor acest mod de abordare a istoriei strămoşilor noştri, aşa cum odinioară procedaseră alţii cu *Dacia preistorică* a savantului Nicolae Densuşianu şi cu o întreagă istoriografie în domeniu care a apărut în perioada interbelică.

Fără îndoială „tracizarea" excesivă a Spaţiului carpato-danubiano-balcanic este o gravă eroare ştiinţifică, căci astfel se ignoră precizările cuprinse în izvoare istorice foarte importante care localizează precis comunitatea propriu-zisă a tracilor, cum am arătat mai sus, pe baza izvoarelor. Prin urmare, din considerentele de mai sus, rămânem la expresia: **illiri-traci-geţi-daci**, accesibilă şi cititorului străin care înţelege mai greu dacă am spune: **illiro-traco-geto-daci**.

4. Geţii-dacii-tracii-illirii ca naţiune matcă

Mai întâi – o trăsătură comună genezei marilor civilizaţii în Străvechime şi în Antichitate: „Toate marile civilizaţii – notează istoricul Iosif Constantin Drăgan – au înflorit pe văile unor fluvii: cea egipteană pe Nil, mesopotamică pe Tigru-Eufrat, indiană pe Indus şi Gange, chineză pe Fluviul Galben, cea europeană pe Dunăre, numită Istru, în străvechea vatră a Carpaţilor. Dunărea carpatică, aşadar, ar fi leagănul adevărat al civilizaţiei sud-est europene. În realitate aşa a şi fost, căci civilizaţia egeică îşi procura hrana din această vale, motiv pentru care a împânzit cu oraşe ţărmurile Mării Negre. Aici au venit grecii în Antichitate să caute lâna de aur a bogăţiilor agricole dunărene. Aici a fost «sediul» fericirii în Epoca de aur, cimitirul eroilor de la gurile Dunării şi, de strajă la ieşirea fluviului din Cazane, pe la Porţile de Fier, lăcaşul zeilor din cetatea Gogaion sau Cogaion" (6/73-74).

Din cele relatate mai sus a reieşit că *illirii-tracii-geţii-dacii*, din Străvechime, prin strămoşi (arieni/pelasgii), au avut un spaţiu al lor, *carpato-danubiano-balcanic*. Poate cu mult timp înainte se vor fi numit cu numele consemnat mai târziu. După demonstraţia domnului Miron Scordate (v. mai sus) rezultă că s-au umit *valahi* iar Spaţiul lor *Valahia*, fraţi *ab initio* cu celţii şi cu aşa-zişii „germani", desprinşi cândva din marele „Imperiu" arian/pelasg şi

sedentarizaţi în Centrul şi Nordul Europei, unde vor forma naţiuni distincte, dar vor continua să se revendice din arieni sau din ultimii purtători de „ştafetă" a celebrităţii, din daci. Elocvent este numele ce şi-l dau nemţii – aşa-zişii „germani", după nomenclatorul internaţional – care, îşi spun, pur şi simplu, *daci* („ich bin deutsch" = sunt *dac*, zice neamţul; iar ţării îi spune *Deutschland* = *Ţara Dacilor*, nu Germania). Pentru Dacia antică, numele încă i se menţionează în izvoare medievale şi se editează hărţi ale Daciei. Dar revine, atât în izvoare externe cât şi în plan intern, numele străvechi de *Valahia* iar locuitorii – *valahi*. Toponime *valahe* şi chiar enclave de valahi găsim în Europa medievală şi numele se menţine până în epoca modernă. În acest sens, doamna Maria Crişan aduce o informaţie foarte importantă: Düseldorf, capitala landului Renania de Nord – Westfalia până în 1885 s-a numit *Wallachei*; numele i-a fost schimbat atunci în *Friedrichstadt*, prin decret, după numele împăratului, Friedrich Wilhelm IV, proclamat ca atare în 1871; mai mult, însăşi denumirea de *Westfalia* înseamnă *Ţara vlahilor de Vest*, iar *Ostfalen* înseamnă *Ţara vlahilor de Răsărit* (*falen* = *vlah*) (v. 43a/90-91). O *Valahie* găsim şi în Cehoslovacia (*ibidem*, 92). La autorii antici, greci şi latini, cuvântul *vlah* la plural, îl întâlnim sub forma *placi*, *blaci*, *pelaci*, *belce/belcae*, *feaci*, *flaci*; în *Iliada* lui Homer doamna Crişan l-a identificat sub forma *olooson* şi tot domnia sa mai adaugă, pentru Egipt şi India, forma *felahi* (43a/89). În plan intern avem *Valahiile carpato-dunărene*, toate trei, dar şi *Valahiile sud-dunărene cu valahii lor*. În timp ce pentru ascendenţa *getică* o probă elocventă ni se pare a fi expresia: „*get-beget*" (= get autentic, din moşi-strămoşi !). N-au venit aci „de undeva". Au fost *autohtonii-sedentari*, agricultori, păstori şi meşteşugari ai acestui spaţiu în care *s-au născut* şi *au rămas*. În anumite zone, ISTORIA însăşi pare să fi rămas pe loc. De pildă, în 1980, savantul japonez Minoru Nambora, mare specialist în istoria civilizaţiilor, vizitând Maramureşul, scria: „*Maramureşul este satul primordial. Nu ştii precis de unde vine şi te copleşeşte până la urmă acest sentiment*. Poate din toate, din port, din bisericuţele de lemn, din făptura omului. Este un complex de realităţi care converg în a simţi aici că te afli în *satul primordial*. *Ţăranii Maramureşului nu vin de nicăieri. Ai sentimentul că au venit direct din Cer în Maramureş*. În alte ţări simţi, ştii că oamenii au venit de undeva (japonezii, de pildă, au venit în insule în anul 300 d.H., n.n.), aici nu ai acest sentiment. *Aici, în Maramureş, este omul primordial în nobleţea sa princiară, nu primitivă, în frumuseţea sa de înaltă civilizaţie*" (Ioan Alexandru, 1980, în 38/72-73) (s. n.).

O dovadă în plus a conştiinţei privind descendenţa nemţilor din *daci* (corect, din *arieni*, prin daci, ultimii purtători ai „ştafetei" celebrităţii antice, cum am spus) o reprezintă afirmaţia celebrului umanist sas din Ardeal, Laurenţiu Topeltin – un om învăţat! – cum că limba lor, a saşilor, este „dăcească" (*„limba*

noastră dăcească") – cum îl reproduce Miron Costin –, în care celebra „căciulă dacică", încă purtată în Ardeal, se numea *glugă* – un cuvânt atât de frecvent şi extins în limba noastră (47/II, 154, s.n.). Iar noi ştim acum că „*limba germană actuală este o operă de cabinet, târzie, impusă de sus în jos abia către sfârşitul secolului XVIII şi mai ales în secolul XIX*", operă a unui gramatician reputat, *Adelung*, „imaginată" „pe baza unor dialecte germane de sus (haut allemand)", inexistente însă în secolele II-VI (58, p. XXV-XXVI, s.n., *Studiul introductiv* al domnului Gabriel Gheorghe la Iordanes, Getica, *op. cit*. Şi tot domnul G. Gheorghe ne-a relatat că în Germania/Deutschland încă sunt mult peste 100 de dialecte, altceva decât limba standard „imaginată" de Adelung). Deci, celebrul umanist sas Topeltin rămâne credibil, dar Miron Costin, care îi reţinuse aprecierea, îndoctrinat cum era, rămâne … un „romanist"!

Este, de aceea, abuzivă intervenţia în documente a istoricilor noştri (editori de izvoare, după care au preluat ceilalţi) care, deşi în document şi în titulatura Domnului sunt cuvintele: Valahia/Ungrovlahia, la fel şi în izvoare străine, *şi-au permis* să… traducă aceste cuvinte în „Ţara Românească", nume care a fost dat târziu, cel mai devreme în secolul XVII (când Valahiei sud-carpatice încă i se mai spunea „Ţara Muntenească"), sub – deja! – presiunea tezei false a „romanizării"; iar cuvântul *Valahia* din izvoarele externe l-au „tradus" la fel: „Ţara Românească". După cum au „preferat" şi pentru *Ardeal* expresia cancelariei maghiare, intrată şi în nomenclatorul european, *Transilvania*.

Inginerul geodez Nicolae Miulescu mărturisea: „Am avut profesiunea care m-a obligat să cutreier ţara, să-i cunosc oamenii, drumurile celor mai tainice locuri, să cunosc limba vorbită mai ales a ţăranului român... Acesta m-a învăţat să citesc marea carte de istorie străveche a neamului, care este pământul, relieful ţării noastre, cartea scrisă ca nicăieri în altă parte a lumii... Toponimia românească pe care am desluşit-o cu ajutorul limbii grecilor vechi... este aceeaş de milenii: n-a fost niciodată schimbată de cineva, denumirile unor sate, râuri, dealuri şi munţi sunt şi azi cele date de strămoşii geto-daci. Am fost pomeniţi în istorie ca hiperboreeni, geţi, daci, rumâni... ***Indiferent de cum ne-am numit, noi suntem aceiaşi de milenii iar limba ţăranului român este de asemenea aceeaş...***" (N. Miulescu, 1980, în 38/69, s.n.).

Spaţiul iniţial al naţiunii illirilor-tracilor-geţilor-dacilor era mărginit *la vest* de Alpii Dinarici şi de Peninsula italică – în care au trecut, venind din Dalmaţia şi Panonia, mesapii, iapigii şi venettii. *La est* se întindea până dincolo de Bug (Hipanis), *la nord* până în Alpii Austriei – unde acest etnos se învecina cu celţii din Retia şi Boemia –, pătrunzând şi pe Valea Vistulei, unde *Getidava* a fost cea mai cunoscută cetate pe care le-o putem atribui geţilor; *la sud* până la Marea Marmara şi la Marea Egee („Marea Tracică"!), unde a fost baştina propriu-zisă a tracilor,

„Ţara” lor, în care se vor impune, pe rând, mai multe regate; de aci, tracii s-au deplasat peste Strâmtori, în Asia Mică, unde izvoarele îi localizează pe *dardani*, fondatorii Troiei (pe la anul 3000 – 2500 î.Hs.), pe *mysi*, pe *frigi* şi pe *brigi*, Dunărea, Carpaţii, Balcanii şi Rhodopii fiind elementele naturale fundamentale în procesul de geneză etno-naţională al strămoşilor noştri (6/73-76). În acest spaţiu ei probează *o continuitate etno-lingvistică absolută, din vremuri imemoriale*. Nici vorbă despre vreo dislocare datorată unei invazii a aşa-zişilor „indoeuropeni”! La Atena, ultimul rege (sec. XI î.Hs.), din neamul ionienilor, s-a numit *Codrus* (nume curat dac/românesc), care a domnit 21 de ani şi care pentru ionienii din Asia Mică a fondat dinastia Codrenilor/Codrizilor, domnitoare aci până în sec. V. î.Hs. (43a/21-22).

Deja în epoca Bronzului şi cu atât mai mult în epoca Fierului, descoperirile arheologice au pus în evidenţă *o unitate mereu mai strânsă în ce priveşte civilizaţia acestor autohtoni*. *Ipso facto*, ne putem gândi, pentru vremea în care nu avem izvoare scrise, şi la *unitatea limbii* (clar confirmată ulterior în izvoare!), ca la orice fenomen de „durată lungă”, logic pus în evidenţă de *unitatea civilizaţiei*.

Dacă adăugăm dârzenia cu care şi-au apărat pământul şi identitatea, atunci când au reînceput invaziile dinspre Răsărit (sciţii, din acelaşi neam străvechi, n.n.), dinspre vest celţii, desprinşi cândva din „blocul” arian, fraţi *ab initio* cu illirii-tracii-geţii-dacii, (n.n.), dinspre nord, mai târziu, bastarnii (li s-a spus „de neam germanic”, deci tot fraţi *ab initio*!), rezistând, în frunte cu regii lor, acoperiţi de mormintele tumulare din epoca Bronzului (a căror bogăţie materială, cum s-a spus, întrecea imaginaţia lui Homer), cu acei regi geţi şi daci puşi în evidenţă de *davele* lor, unele imense, menţionaţi ulterior şi de izvoarele scrise (vezi şi mai departe), atunci suntem nu numai în drept ci avem şi datoria să le recunoaştem *conştiinţa de sine*, dorinţa aprigă de *a rămâne ei înşişi* în calea răutăţilor, grupaţi în formaţiuni politice mai mici sau mai mari, deci iarăşi suntem în drept dar şi *datori* să le recunoaştem *voinţa politică*, aceea de a-şi constitui „instrumentul” capabil să-i organizeze şi să-i apere – *Statul*. Mai adăugăm la aceasta opera înfăptuită de „roiurile” plecate, în timp, din Spaţiul „Vechii Europe” şi ajunse în locurile deja menţionate, din Italia şi până adânc în Iran şi India şi mai departe în Asia şi de pe Vistula până la „Marea Tracică” (Egee).

Revenind la *unitatea civilizaţiei* din Centrul acestui spaţiu – Spaţiul carpatic –, cercetările arheologice confirmă *consolidarea ei în prima epocă a Fierului*, în secolele premergătoare civilizaţiei „Basarabi” din Hallsttat-ul mijlociu (850-650 î.Hs.), apoi în clasica civilizaţie „Basarabi”. „*Această unitate culturală* (de civilizaţie, n.n.) *se desăvârşeşte în perioada care a premers acţiunii politice unificatoare a lui Burebista*” (15/92, s.n.). Şi această unitate de civilizaţie este confirmată şi mai târziu în spaţiul despre care vorbim. Studierea de către specialişti a civilizaţiei dacilor liberi, după transformarea regatului lui Decebal în provincie

romană, în zonele carpilor, costobocilor, dacilor mari, a dacilor liberi din Crişana şi Muntenia, i-a condus pe aceştia la concluzia că respectiva civilizaţie nu reprezintă altceva decât aspecte locale ale Laten-ului geto-dacic (v.nr. 33, 34 şi 35), deci ale *civilizaţiei* geto-dacilor.

În izvoarele greceşti găsim ştiri mai timpurii şi mai bogate despre traci, dar nu umai despre ei ci şi despre alţi fraţi ai lor de la sud de Dunăre, ale căror roiuri trecuseră demult Strâmtorile în Asia Mică, începând, după unii autori, cu primii arieni care au ajuns până în India, apoi cu aceia care au ajuns în Sumer, ducând cu ei o scriere deja perfecţionată şi care aci s-a putut dezvolta, continuând cu dardanii, fondatorii Troiei şi de la care vine numele strâmtorii Dardanele. Homer este primul istoric al tracilor – şi prof. Iosif Constantin Drăgan îi consacră un subcapitol în cartea menţionată (nr. 6). Dacă în istoria universală antică specialiştii acordă un mare capitol „Greciei homerice", când oare specialiştii noştri vor acorda un capitol tracilor *ca strămoşi ai noştri* în epoca homerică, coroborând informaţiile marelui poet cu descoperirile arheologice? Inclusiv cele ale arheologilor bulgari. Şi acest capitol merită a se găsi chiar în economia unui manual de şcoală!

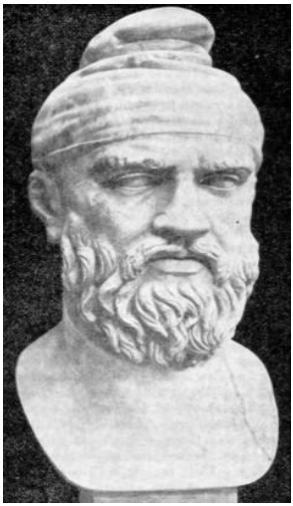

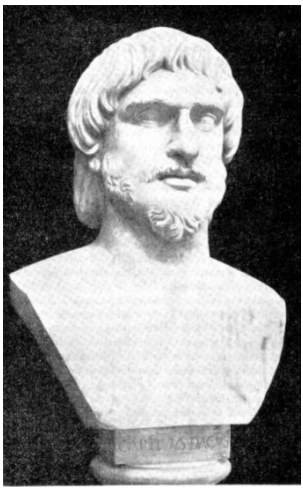

Fig. 10
Un aristocrat dac („pileatus" – stânga) şi un dac liber („comatus" – dreapta), vezi nr. 11 şi 13

CAPITOLUL III

CIVILIZAŢIA NAŢIUNII UNICE A GEŢILOR-DACILOR-TRACILOR-ILLIRILOR

1. Modul de abordare

Întâi, o paranteză importantă. Concepţia filozofică materialistă iar mai nou „materialismul istoric" marxist, cu „componenta" lui ateistă, au impus şi arheologilor noştri expresia de „*cultură materială*" pentru ansamblul descoperirilor dintr-o arie bine delimitată. Şi expresia încă se foloseşte, arheologii ignorând religiozitatea, prin excelenţă şi alte componente ale vieţii curente ale comunităţilor Străvechimii, spiritualitatea lor, simbolismul specific epocii. Corect, este vorba de *civilizaţia* unei arii etno-geografic bine delimitate, adică ansamblul realizărilor, valorilor, valenţelor comunităţilor umane înrudite care populează aria respectivă. Deci – nu este cazul să mai vorbim, de pildă, de *cultura materială* Cucuteni, ci despre *civilizaţia* Cucuteni etc. La noi, primul care a considerat zisele „culturi materiale" drept *civilizaţii* este prof. Virgil Vasilescu, specialist în Semiotică; şi a elaborat câteva monografii ale unor asemenea civilizaţii.

După cum s-a înţeles din paginile anterioare, în Spaţiul carpato-danubiano-blcanic a fost „Cetatea zeilor". De aici, odată cu „roiurile" care şi-au început deplasarea pe cele patru direcţii cardinale, au pornit şi zeii, oricum cei mai importanţi dintre ei, care ulterior au făcut frumoasă „carieră" în lumea grecească şi în cea romană. Era firesc să fie aşa.

Şi celelate elemente ale spiritualităţii, iniţial tot în lumea acestei unice naţiuni s-au plămădit. Poeţi greci citaţi de Strabon depun „mărturie" în acest sens (X/III, 12-19). De la pelasgi şi hyperboreeni, informaţiile se „translatează" la *traci* – vecinii grecilor, din imediata apropiere. Şi până când cunoştinţele/observaţiile devin mai exacte, întreaga lume de la Nord de greci este o *lume a tracilor*. Ba, în virtutea „inerţiei", chiar şi mai târziu, dar din când în când se simte nevoia precizărilor: cum se numesc, exact, *unii* şi cum se numesc *alţii*, în ce locuri se află *unii* şi *alţii*.

În munţii tracilor sălăşluiesc zeii, de acolo vin muzele şi cântăreţii, instrumentiştii, cu instrumente care poartă nume tracice. Cronos va fi fost tot un „trac". Dar el era străvechiul Saturn, a cărui „patrie" de origine a fost Spaţiul carpatic. El ar fi tatăl lui Zeus însuşi, acum deja „instalat" în Olympul grecilor. Dionisie al „tracilor", devenit Dionysos la greci şi Bachus la romani; era o celebritate a Antichităţii. „Plecase" din spaţiul de origine, Spaţiul

carpato-danubian, poate neputându-se „acomoda" cu exigenţele reformei zalmoxiene. Zeiţele Cotys şi Bendis sunt venerate la „traci". Pe zeiţa Cotys o venerează şi edonii, fiind „vrednică de cinste", iar instrumentele muzicale cu care aceştia însoţesc cortegiul zeiţei sunt „din munţi", unde sălăsluieşte Dionysos cu mulţi slujitori în jurul lui: unul ţine în mână un flaut şi „execută din degete un cântec modulat", un altul face să răsune „ţimbalele de aramă", altul face să răsune coardele „ca mugetele de boi", altul bate toba care imită surd „tunete subterane" care înfioară. *Este descrierea primului concert din istoria lumii!* Toate acestea se petrec şi în lumea grecilor. Şi istoricul grec recunoaşte cu probitate că asemenea practici (petreceri, ceremonialuri) din lumea greacă sunt foarte fireşti. „Şi totul e firesc – continuă istoricul din Pont –, pentru că, aşa cum *frigienii înşişi sunt colonişti ai tracilor*, tot aşa *şi riturile sacre au fost împrumutate de la traci în acele părţi*" ale lumii greceşti (Strabon, X/III, 16). Anterior, Strabon ţinuse să precizeze – foarte important pentru nivelul spiritualităţii! – că *tot la traci „se află izvorul ceremonialurilor orfice*" (*ibidem*, s.n.) Apoi – să continuăm după grecul Strabon! –, după melodie, ritm şi instrumente (*care erau trace*), şi *muzica în întregimea ei este socotită tracă şi asiatică*. Dovadă sunt locurile în care sunt cinstite Muzele: într-adevăr, *atât Pieria cât şi Olympul, Pimpla şi Leibethron erau în vechime locuri şi munţi de-ai tracilor*; în prezent (sec. I d.Hs.) le stăpânesc macedonenii (şi ei tot traci!, n.n.). *Heliconul l-au închinat Muzelor tracii care au populat Beoţia şi care au consacrat şi Nimfelor peştera din Leibethron. Ba şi cei care s-au preocupat de vechea muzică erau* – se spune – *tot traci, anume Orfeu, Musaios şi Thamyris*; *chiar şi Eumolpos de aici îşi trage numele*; *cei care au închinat lui Dionysos întreaga Asie până în India, din Tracia au împrumutat cea mai mare parte a muzicii... Şi unele din instrumente poartă nume barbare* (= tracice!, n.n.): nablas („harpă"), sambyke („harfă triunghiulară"), barbitos („liră"), magadis („harfă cu 20 de coarde") şi mai multe altele" (*ibidem*). *Atenienii înşişi*, simbolul culturii greceşti – ne mai informează Strabon! –, „*în general sunt dispuşi să primească împrumuturi din afară*", „*inclusiv în privinţa zeilor*". Ei „au împrumutat multe din ritualurile străine încât au ajuns chiar spre batjocura comediei; *ei şi-au însuşit astfel mai ales obiceiurile trace şi frigiene*" (s-a înţeles, frigienii, erau, în Asia Mică, colonişti ai tracilor, n.n.). Şi Strabon enumeră, la atenieni, cultul diverselor zeităţi trace, după diverşi autori greci, în cadrul unor ritualuri care sunt proprii tracilor (X/III, 17–18 – v. 117/II, 437-439, s.n.).

Am stăruit cu aceste informaţii ale unui mare istoric şi geograf al antichităţii – am putea continua cu informaţii şi din alte izvoare! –, pentru a întări aprecierile corecte ale prof. Iosif Constantin Drăgan, pe care, atât de puţini, la vremea când a publicat cartea (1976), erau dispuşi să-l creadă: „*Osmoza traco-preelenică* – scria autorul – *se realizează, în primul rând, în mituri şi zeităţi, după cum ne mărturiseşte Homer şi literatura post-homerică. Prejudecata întâietăţii şi superiorităţii culturii greceşti era până în timpurile moderne atât de mare, încât cu greu se putea demonstra că această cultură nu s-a născut gata formată ..., ci a fost rezultatul unei lungi evoluţii, a cărei desfăşurare a cuprins şi lumea tracă*". Şi mai departe: „*Mitologia tracă, născută în Cetatea Zeilor, în Cogaion sau Gogaion, în*

spaţiul carpato-danubian, a fost preluată în parte de tradiţia literară grecească", care i-a dat o largă circulaţie, dar care, „povestind-o şi repovestind-o mereu ... nu au mai citat, cum e obiceiul astăzi, sursele şi provenienţa miturilor" şi „*prin aceasta ele au devenit propria lor creaţie*" (a grecilor, n.n.) (6/137-138, s.n.). „*Există la greci* – mai adaugă autorul citat – *o permanentă obsesie pentru aceste ţinuturi*" (illiro-traco-geto-dacice, n.n.) (6/138, s.n.). Dincolo de „Istrul care curge frumos", Hiperboreea rămâne oarecum îmbrăcată în mister. Obsedaţi de amintirile începutului, pe Istru în sus au pornit odinioară Argonauţii să caute Lâna de aur, în pământul bogat al amazoanelor şi al albinelor care stânjeneau pe oameni prin mulţimea lor. „*Numai într-un astfel de spaţiu bogat şi frumos* – adaugă prof. Drăgan – *putea să fie fixat* (la greci, n.n.) *locul unde s-au născut şi îşi aveau reşedinţa zeii, chiar dintre cei mai importanţi din panteonul grecesc*" (6/140, s.n.) (evident, nu numai la nord de Dunăre ci şi la sud, în munţii tracilor propriu-zişi, după cum reiese din izvoare, n.n.). Şi autorul citează zeităţi trace care au îmbogăţit Panteonul grecesc.

La cele arătate de istoricul I.C. Drăgan, ca o atenuare a acuzei dar şi o subliniere a ingratitudinii celor care „au uitat" de unde au primit, apreciem că acest „transfer" de valori dinspre illiro-traco-geto-daci spre greci, ca şi dinspre strămoşii de mai înainte din Spaţiul Carpatic, a fost ca o „zestre" către fii, nepoţi şi strănepoţi sau ca între rude apropiate, dar elemente care ţin de timp şi de noile procese istorice au făcut să apară şi să se amplifice „uitarea" şi ingratitudinea urmaşilor, de atunci şi până azi, mai ales în planul oficialităţii şi al politicii, Grecia oficială ajungând pur şi simplu şovină faţă de vlahii care au rămas între hotarele sale şi faţă de alţi români din apropiere (armâni) care-şi revendică identitatea. În aceste condiţii, valorile pot rămâne comune, dar cu condiţia să se ţină cumpănă dreaptă între partenerii care au, deopotrivă, dreptul să le cultive, să se revendice de la ele iar prin ele să-şi afirme identitatea.

În economia acestei lucrări nu ne-am propus să facem un studiu amplu asupra spiritualităţii illiro-traco-geto-dacilor. Un asemenea studiu îşi aşteaptă, în primă urgenţă, autorul. Date s-au adunat foarte multe şi există, cum am văzut, temeiuri ştiinţifice pentru înlăturarea prejudecăţilor care au tras un văl nedrept peste o întreagă civilizaţie.

Illirii-tracii-geţii-dacii au fost un unic popor, o unică naţiune, cu multe zeităţi, preocupat cel mai mult de „cele divine" (Strabon), cum s-a putut înţelege – şi exemplele se pot înmulţii.

2. Zalmoxianismul – prima religie monoteistă din lume, temelie doctrinară a Ortodoxiei noastre

Principala problemă care se pune, privitoare la religia strămoşilor noştri, este aceasta: dacă ei au fost *politeişti* sau *monoteişti*. În general, istoriografia universală şi după ea cea românească, au scos în evidenţă, pentru Antichitate,

monoteismul unui singur popor – poporul evreu. Nu ne-am propus să discutăm aici alte situaţii, din alte spaţii, ci să rezolvăm, după izvoare, problema la traco-geto-daci.

La Herodot există unele ambiguităţi în legătură cu natura umană sau divină a lui Zalmoxis. Astfel, după Herodot, Zalmoxis este zeul la care se duc geţii ce se cred nemuritori, atunci când doar „dispar" „din lumea noastră". Şi tot la Zalmoxis geţii trimit, la 5 ani odată, ca sol, pe cel mai bun şi mai viteaz dintre tineri, într-un ceremonial „păgân", cunoscut. Pentru geţi, Zalmoxis este zeul lor. Din ansamblul relatărilor lui Herodot reiese că el putea să fie şi om, înainte de a fi zeu. Iar din cele spuse lui de elenii de pe ţărmurile Hellespontului şi Pontului Euxin, Zalmoxis a fost, fără îndoială, om, ba chiar sclav al lui Pitagora. Încheierea istoricului este însă ambiguă: „Fie Zalmoxis om sau divinitate de-a băştinaşilor, să ne mulţumim cu cele înfăţişate" (*Istorii*, IV/94-96 – cf. 112/I, 49 şi 51).

La Strabon, textul este foarte clar: Zalmoxis a fost mai întâi om! Istoricul din Pont reia prima variantă a lui Herodot (Zalmoxis, sclav al lui Pitagora), adăugându-i acestui „get cu nume Zalmoxis" un periplu egiptean pentru completarea învăţăturilor. Revenit în patria sa, condusă de *un rege*, cum am văzut, *omul* Zalmoxis l-a convins pe acesta să fie *preot* – atenţie! – „*al zeului cel mai slăvit la ei*". Prin urmare, *geţii* (traco-geto-dacii) *deja aveau zeul* „*cel mai slăvit al lor*" – şi în sensul acesta trebuie înţeleasă şi precizarea lui Herodot: „*ei cred că nu există un alt zeu în afară de al lor*". Apoi, după ce a devenit preot, desigur Mare Preot, câştigând în autoritate pe lângă rege şi în ochii credincioşilor geţi, *Zalmoxis* „*a primit şi numele de zeu*", moştenindu-l totodată şi pe rege. Şi aşa s-a cristalizat – sau poate era cristalizată mai dinainte, din „epoca regatului feminin", cel cu reginele-zeiţe – tradiţia succesiunii la tron şi la cea mai înaltă demnitate religioasă (*Geografia*, VII/III, 5 – cf. 112/I, 230-231, s.n.), deci cumularea celor două înalte demnităţi: Rege şi Mare Preot.

Numai coroborând astfel izvoarele, considerăm noi, putem rezolva problema ce ne preocupă aici.

Deci, illiro-traco-geto-dacii şi-au avut un zeu, „cel mai slăvit la ei", al cărui Mare Preot a devenit Zalmoxis – căruia unii din geţi, după Herodot, „îi mai spun şi Gebeleizis"; *prin urmare Zalmoxis sau Gebeleizis* – şi nici un izvor nu ne permite să afirmăm că erau două zeităţi diferite, aşa cum au speculat unii până acum. Când norii se adunau pe cer şi tuna şi fulgera, geţii (traco-geto-dacii) trăgeu cu săgeţile în sus, spre cer, ameninţând divinitatea răului care provoca astfel de fenomene ce întunecau „faţa zeului lor", „deoarece *ei cred că nu există un alt zeu în afară de al lor*" (Herodot, IV/94 – cf. 112/I, 49, s.n.). După Carolus Lundius reţinem o informaţie (64/122) – preluată din izvoarele antice cercetate – care în acest context are o valoare deosebită. Anume, el reţiunse că pe peretele exterior al *templului din Delphi – înfiinţat*, precum este bine precizat, *de hiperboreeni*, care ţineau o permanentă legătură cu el, numit *templul lui Apollo hiperboreanul* – era încrustată expresia „*to Ei*". Era, poate, ce mai rămăsese dintr-o expresie mai întinsă; oricum – zice autorul – îi lipsea *ceva* pentru a fi înţeleasă. Şi continuă: „când salutarea zeului era solemnă (şi acest zeu nu putea fi decât Divinitatea supremă! n.n., G.D.I.), se cădea de acord asupra unei *infinite şi veşnice formule a celor vechi* (desigur a celor

care construiseră templul, n.n., G.D.I.), atribuindu-se: *ei en* = UNUL EŞTI (monoteismul). În contrast cu *poluqeoth* (politeismul), fiindcă la greci – lucru uluitor (continua Carolus Lundius, n.n.) – erau vreo trei sute de zei la număr" şi „nu mai puţini zei au fost la romani". Şi C. Lundius încă mai adaugă: „În limba getică *un singur zeu* este reprezentat prin particula EN, zeu care era socotit a fi fost răspândit în toate, aşa încât oamenii erau zguduiţi la venerarea chipului lui, căci apărea mereu şi pretutindeni altfel". Şi încă precizează că pe acest Zeu Suprem, invocat prin veşnica formulă a *celor vechi* (a hiperboreenilor, care construiseră Templul din Delphi, n.n., G.D.I.), *EI EN*, *iudeii* (după Tacitus, V/5) „îl percep ca pe o culme eternă care nu se schimbă, nici nu moare niciodată, are o singură înţelepciune şi o unică reprezentare", în timp ce profanii „şi-l închipuie pe Dumnezeu (căci despre EL este vorba, n.n., G.D.I.) ca fiind făcut din substanţe muritoare, dându-i o înfăţişare umană". Prin profani, autorul înţelege *păgâni*, adică necreştini. Concluzia noastră: această percepţie a iudeilor pentru formula sacră amintită (EI EN), a „celor vechi", adică a constructorilor templului, hiperboreenii, este – reiese cu claritate! – **ulterioară**. Prin urmare, iudeii, **ulterior**, au perceput ceea ce era demult consacrat la hiperboreeni: *monoteismul*, deci credinţa într-o *Divinitate Supremă* (în afara căreia nu recunoşteau o alta – cum spun izvoarele).

În religiile monoteiste, deci şi în religia creştină, nu există altă ierarhizare. Există o Divinitate supremă – Dumnezeul creştin înconjurat de sfinţi, sfinţi părinţi şi mucenici etc. Între Divinitatea supremă şi oameni există un „intermediar", singurul care poate intra în relaţie cu Divinitatea supremă. În afară de Iisus al creştinismului, în Antichitate, aceşti toţi „intermediari" dintre oameni şi Divinitatea supremă au fost mai întâi *oameni*, apoi au fost ei înşişi divinizaţi (zeificaţi). Aşa au fost Zarathustra, Moise, Zalmoxis. După tradiţie, ei au fost şi legislatori ai neamului lor. Aşa a fost mai târziu şi Mahomed al Islamului.

După tradiţia biblică, *Iisus nu a fost evreu, nu putea să fie evreu, căci el este de esenţă divină*, întrupat ca un pământean, din Duhul Sfânt, însă trimis de Dumnezeu; e drept, după varianta acreditată, prin intermediul unui trup de femeie, de pământeancă, o evreică, după unii o arameică, Fecioara Maria, pentru a nu fi şocată concepţia şi natura pământenilor, pentru ca totul să se întâmple conform firii omeneşti!

În recenta lucrare a d-lui Dan Olteanu – care face apropieri (unele forţate), între Zalmoxes, Zarthrusta şi Iisus Hristos) – am întâlnit şi *varianta* că Iisus Hristos s-a născut/*întrupat* într-o „peşteră". E drept, pentru aceasta trimite la „câteva din Evangheliile necanonice", cea mai veche fiind *Protoevanghelia lui Iacov* (aceste evanghelii au fost publicate la noi, în 1996, la ed. Humanitas). La acestea se adaugă doi importanţi scriitori creştini, Justin şi Origene, care vorbesc despre „lumina ce a intrat în peşteră"; iar când aceasta a dispărut, a apărut Iisus *întrupat*. Şi autorul cărţii citate, pornind de la respectivele surse, încheie: „Explicaţia după care apostolii îl pun pe mântuitor să se nască la Betleem (prin Fecioara Maria, adăugăm noi, G.D.I.), ar fi aceea pentru a se împlini profeţiile *Vechiului Testament"* (67c/372). Este o precizare care *bulversează dogmatica creştină*, dar critica textelor ne obligă să admitem că nici manuscrisele Evangheliilor, nici textele canonice nu

puteau fi scutite de intervenţia discretă/subtilă a unor *falsificatori interesaţi*, după cum şi declararea ca necanonice a unor Evanghelii poate fi relativă. Conform criticii textelor, problema se rezolvă atât printr-o cercetare mai adâncă, cât şi prin răspunsul la vechea întrebare, tradiţională: cui foloseşte? Noi nu respingem *de plano* această a doua variantă a *întrupării* lui Iisus.

Deşi în texte de inspiraţie talmudică Iisus a fost respins, negat şi hulit în modul cel mai urât posibil, Iudaismul l-a „monopolizat" ca fiind evreu, căci s-ar fi născut în Iudeea, dintr-o evreică iar Sfinţii Părinţi creştini i-au acceptat *dubla natură*: divină dar şi umană, astfel permiţându-se interpretarea, din partea *celor interesaţi* că ar fi evreu. În favoarea acestei „confiscări" nedrepte, între altele şi prin relativ recentul şi celebrul film „Iisus din Nazareth", care a făcut înconjurul lumii, s-a făcut o propagandă extraordinară, dar sunt acolo şi scene care acuză puternic pe cărturari şi farisei pentru trimiterea lui Iisus pe cruce prin manipularea poporului evreu, popor care l-a iubit pe Iisus. Astfel, crucificarea lui Iisus (pentru care prefectul Iudeii, de neam get, Pilat din Pont, nu are nici o vină!), apoi negarea şi hulirea Lui, „căderea din religia înaltă a părinţilor" „prin neprimirea lui Hristos" a fost considerată o gravă greşeală a evreilor (evident, a celor care au manipulat poporul, n.n.), „arătându-se ca o degenerare naţională (v. 86 /119).

Prin urmare, în Antichitate, *traco-geto-dacii au fost primii monoteişti*, având o Divinitate supremă, un zeu, „cel mai slăvit la ei"; şi l-au avut pe Zalmoxis, cel mai important dintre *ceilalţi* zei ai lor, singurul care putea să intre în relaţie directă cu *Divinitatea supremă, zeul „cel mai slăvit*". Şi au avut *o dreaptă credinţă*, o *ortodoxie* (traducerea în greceşte), cu multe secole înainte de *întruparea* lui Iisus pe Pământ (nu *naşterea*!) şi de creştinismul ce datează de atunci şi de la El. Iar aceste *secole de dreaptă credinţă* de dinaintea creştinismului şi-au pus pecetea pe ortodoxia românească, imprimându-i un specific al său.

După cum rezultă din izvoarele Antichităţii, chiar dacă Zal-moxe /Zal-moxa (în greceşte Zalmoxis) în Antichitate a fost un om, persoană fizică, ulterior sub numele lui s-ar fi putut statornici o *instituţie,* aceea a Marelui Preot, mai ales că, în viaţă fiind, devenise şi rege iar după moarte fusese zeificat, devenind, în amintirea urmaşilor, Zeul cel Bătrân (cel de demult). După izvoarele antice, putea să fi trăit chiar în „Epoca de aur", substituindu-se lui Saturn; Dl. Dan Olteanu se exprimă că „Zamolxe trebuie să fi trăit la începutul secolului VI" (67c/42), contrazicând izvorul care îl substituie lui Saturn. La Vasile Lovinescu găsim o opinie clară în acest sens, bazată pe mai multe izvoare antice. Vasile Lovinescu spusese deja: „*Zamolxis* era o funcţiune saturniană. El este <<Omul>> al cărui simulacru se găseşte pe muntele Om". Pentru aceasta, V.L. citează nu doar pe Mnaseas din Patre (care spune că geţii îl adoră pe Saturn, pe care-l numesc Zamolxis), ci şi pe Diogene Laertius (<<Geţii îl numesc pe Saturn *Zalmoxis*>>), ca şi pe Hesychius (<<*Zamolxis ho Kronos*>>). Şi Vasile Lovinescu continuă: „dacă se elimină din Zamolxis sufixul grec *is*, rămâne *Zal-mox*=Zeul Moş, adică Zeul Bătrân, care nu e altul decât Saturnus Senex" (63/36). *Instituţia* Marelui Preot a continuat să existe, desigur, în epocile următoare, când calităţile Zeului Bătrân se „transferau" Marelui Preot, sau acesta doar oficia în numele lui. Poate că nici

Deceneu, ca Mare Preot, nu e un nume de persoană fizică. El este un *get*, un Mare Preot *get*, foarte învăţat, înţelept şi autoritar. Numele îi poate fi criptat. Cuvântul, în scrierea sanskrită – Sal-mokşa – semnifică accederea personajului, prin perfecţionare continuă, într-o categorie superioară de înâelepciune, iluminare, cu har divin. (Eugeniu Lăzărescu)

Acceptând că omul ajuns Sal-mokşa va fi trăit, cum spune Herodot, cu mult timp înainte de Pitagora, reforma acestuia, *crearea religiei* căreia îi dăm acest nume – Zalmoxianism –, adică a *religiei monoteiste* în *Spaţiul carpatic, prima de acest fel din lume*, extinsă în întreg Spaâiul Havilei / Daciei, va fi avut loc în Străvechime. După izvoarele şi raţionamentele lui P.L. Tonciulescu, adăugate la cele de mai sus, pentru „vârsta" lui Zalmoxis se poate pune un „jalon": „*momentul*" *potopului* (topirea gheţarului Würm – 10000/9800 î.Hs.), dar şi acesta ca moment *antequem* (= înainte de -); deci *instituţia Zeului Bătrân exista înainte de potop* (92a/86-87 ş.a.).

Coroborând izvoarele, invocând şi lucrări de referinţă în domeniu, Ioan Pachia Tatomirescu propune o reconstituire a „dogmaticii" zalmoxiene în 10 puncte, deci un „Decalog" zalmoxian, deşi unele „dogme" se repetă iar altele se cer a fi separate (ca idei distincte):

1. armonizarea Părţii cu Întregul Sacru; 2. trupul perfect presupune o minte desăvârşită; dacă trupul este efemer, sufletul este nemuritor, de aici creşterea traco-geto-dacilor în neteama de moarte, de aici vitejia în luptă, înfruntarea primejdiilor; 3. trupul tânărului „mesager" către Zalmoxis (pur, perfect, viteaz), aruncat în 3 suliţe, nu se incinerează, cum se proceda îndeobşte, căci sufletul lui va veni la trup; 4. pregătirea pentru nemurire începe din pruncie şi se desăvârşeşte pe căi înţelepte, printr-o vieţuire în conformitate cu natura, după acele „Legi" zalmoxiene; 5. viaţa este veşnică pentru cel care o duce în acest chip; 6. aceasta presupune trăire cumpătată, cu eliminarea exceselor, orgiilor (aici s-ar putea înscrie porunca lui Burebista, sfătuit de Deceneu, de stârpire a viţei de vie – n.n); 7. numai cine acceptă concepţia zalmoxiană privind raportul dintre parte şi întreg, suflet şi trup, este îngrijit/tămăduit de „medicii lui Zalmoxis", care au depus jurământ să nu procedeze altfel; 8. instruirea continuă şi vieţuirea după legile naturii (se repetă, n.n.); 9. numai astfel se poate ajunge la cunoaşterea absolută; 10. Teocraţia (conducerea de către „casta teologilor/preoţilor") care oficiază cultul lui Zalmoxis, aceştia fiind şi doctrinarii concepţiei, aparţin preafericitei seminţii înfrăţită cu zeii.

Pornind de la acest element al „Decalogului" zalmoxian astfel reconstituit/propus; reţinând, *din izvoare*, *autoritatea deosebită* a Marelui Preot la traco-geto-daci şi a celorlalţi ierarhi care conduceau ceremoniile cultice; cunoscând, *din izvoare*, că traco-geto-dacii (şi strămoşii lor, în timpul cărora se „născuseră" zeii!), erau *cu deosebire* „*religioşi*" (niciodată n-au vulgarizat lumea zeilor!); constatând deci existenţa unei *teocraţii* (dar ca fortifiant al autorităţii Marelui Rege!: tiara-bos-tes/tarabostes = şefii religioşi purtători de *tiară*, n.n.), putem face o legătură cu demonstraţia lui Nicolae Miulescu şi cu interpretarea lui Vasile Lovinescu. Anume, ne putem gândi la faptul că, *cel puţin* un început de stratificare vor fi dus roiurile de *arieni* plecate din Spaţiul carpatic şi unele ajunse

în India, unde s-a putut dezvolta structurarea pe *caste*, în cadrul căreia ierarhii – *brah-manii* – au încercat să se impună, afectând şi tradiţia cu care veniseră de acasă. Ksatrias, categoria/(casta?) luptătorilor, conservatorii tradiţiei, au refuzat să accepte aceasta şi s-a pornit marele conflict dintre ei. Luptătorii au fost învinşi şi, decât să rămână cu un statut de inferioritate în India, au preferat să pornească înapoi „spre casă". Aceştia erau „*indo-europenii"* care atât de mult i-au încurcat până acum pe istorici.

Preluând ideea unei asemenea structurări, deja, la autohtonii din Spaţiul carpatic, moştenită de illiro-traco-geto-daci, Vasile Lovinescu emite ideea unei *reaşezări* a autorităţii acestei *clase superioare* în secolul XIV d. Hs., când, după migraţii, s-au „întemeiat" din nou Statele în acest Spaţiu, deci clasa din care se alegeau/se desemnau *regii* şi *preoţii*. Trimiţând la *Getica* lui Iordanes, Vasile Lovinescu vorbeşte de clasa/casta *Sarabilor*, de unde *Basarabii*, prin aspirarea lui „ba", care ar fi o asemenea clasă/castă iar nu o familie domnitoare.

Revigorarea lumii illiro-traco-geto-dacilor după *reforma zalmoxiană* va fi contribuit – desigur, treptat – la revigorarea/„renaşterea"autohtonilor din acest spaţiu. Un Dionisie/Dionysos, de pildă, nu se mai putea „acomoda" cu viaţa cumpătată, impusă de „dogmatica" zalmoxiană. Pe Dionysos îl menţionează, în spaţiul lor, autori greci, la cumpăna dintre sec. XVI-XV î. Hs. (73/I, 11). Desigur, au „plecat" şi alţi zei/zeiţe, însoţind „roiurile". Iar zalmoxianismul, infuzat astfel în sudul Peninsulei Haemusului şi în Asia Mică, va fi dobândit „culori" locale, exprimate ulterior, la greci, în misterele orfice, cabirice, mai târziu pitagoreice .

Izvoarele antice, amplu citate de N. Densuşianu (3/497 şi urm.), redau doctrina teologică a zalmoxianismului, înscrisă pe tablele de aramă ale hiperboreenilor, trimise ulterior şi templului lui Apollo, întemeiat de aceştia în insula Delos. Mai întâi, că această doctrină are la bază principiul nemuririi, al vieţii eterne, regăsit în frumosul basm românesc: *Tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte*. Prin extinderea lor în spaţiu, pe cele patru direcţii cardinale, prin continuitate şi prin autoritatea câştigată, pelasgii/hiperboreenii au difuzat această doctrină în întreaga lume străveche şi antică, excelând în „ştiinţa de a organiza misterele şi oracolele, mijloace foarte puternice pentru propagarea credinţei în o viaţă viitoare şi totodată o şcoală de filosofie morală şi religioasă" (3/499). Cele mai vechi mistere s-au organizat în Spaţiul carpatic, în „Epoca de aur", sub primii conducători mitologici, a Giganţilor şi Titanilor.

Iată o parte a acestei teologii zalmoxiene, aceea privind destinul omului în viaţa de după moartea pământeană. Este vorba de sufletul celui decedat, care trece într-un palat subteran, comparabil cu palatul învingătorului Joe. I se deschid uşile puternic ferecate ale acestui palat – şi izvoarele greceşti, *târzii*, localizează „itinerariul" după toponimele lor (noi reţinem relatarea generală) –, sufletul trece peste două râuri subterane pentru a ajunge în faţa unor judecători imparţiali, care cercetează fiecare suflet despre viaţa dusă pe pământ, când era în corp. Sufletele curate sunt trimise într-o regiune a celor evlavioşi, bogată în fructe, în succesiunea anotimpurilor, în izvoare cu apă limpede, cu câmpuri acoperite de flori, unde se continuă o viaţă spirituală elevată, cu discuţii filosofice, reprezentaţii teatrale,

ospeţe, muzică, unde sunt mese întinse pline de bucate, unde se dau petreceri inocente şi în general se duce o viaţă plăcută. Aici nu este nici iarnă aspră, nici vară caldă excesiv, ci climă temperată, îndulcită de razele blânde ale soarelui. Cei iniţiaţi, pe pământ, în mistere, au aci un loc mai de frunte şi ei oficiază ceremoniile religioase. Aici regăsim autoritatea pământeană a ierarhilor zalmoxieni.

Cei care, pe pământ, au petrecut în fapte rele sunt duşi în *Tartar*, unde cei neevlavioşi asistă la scene de groază, înconjuraţi de monştri, arşi cu făclii, supuşi continuu la suferinţe de tot felul.

În această relatare recunoaştem asemănarea cu doctrina creştină despre rai şi iad şi de aici „protocronismul" zalmoxianismului şi legătura lui firească, organică, cu creştinismul, purgatoriul fiind o invenţie târzie a ierarhilor Bisericii Apusului. *Creştinismul* o*rtodox* a conservat doctrina zalmoxiană şi a acceptat unele din sărbătorile şi ritualurile acesteia, peste care însă a suprapus pe ale sale ori s-a străduit să le suprapună. Prin aceasta a devenit mai bogată, mai strâns ancorată în Antichitatea şi Străvechimea locului, mai originală şi mai vitală. Dar a şi „ecranat" din specificul zalmoxian, fapt care reprezintă o pierdere – mai exact, un *atentat la identitatea naţională*.

În cunoştinţă de cauză sau intuind toate acestea, Dumitru Stăniloae, cel mai de seamă doctrinar al ortodoxiei româneşti, referindu-se la specificul acesteia, scria:

„...**Când accentuăm elementul ortodox din firea românească, arătăm un motiv în plus pentru necesitatea ca neamul nostru să rămână pe linia ortodoxă dacă vrea să nu decadă din românism şi în general dintr-o situaţie superioară în una inferioară. Aceasta ar fi nu numai o cădere din ordinea naturală, ci şi o păcătuire faţă de Dumnezeu, care n-ar rămâne nepedepsită**". Şi marele teolog ortodox dă un mare exemplu, de luat aminte: „Evreii au fost avertizaţi în mod special de profeţi să nu cadă din religia înaltă a părinţilor, iar pedeapsa pentru această cădere prin neprimirea lui Hristos a fost gravă, arătându-se ca o degenerare naţională".

„**O părăsire a ortodoxiei** (de către români, n.n.) – încheia doctrinarul acesteia –, **avută timp îndelungat, echivalează cu degenerarea care e legată de orice coborâre dintr-o situaţie spirituală mai înaltă**" (cf. 86/152, s.n.).

Pe noi, românii, ortodoxia ne leagă de multele secole de *dreaptă credinţă* a strămoşilor illiro-traco-geto-daci, cu toată zestrea ei spirituală, filosofică, deci de secole anterioare creştinismului care începe cu întruparea pe pământ a lui Iisus. O abandonare a dreptei credinţe a illiro-traco-geto-dacilor, o excludere a ei din *Ortodoxia românească* ar reprezenta o frângere de la jumătate a credinţei neamului, o pierdere a memoriei strămoşilor, căci dreapta lor credinţă, *ortodoxia* lor, este legătura cu *temelia* noastră ca naţiune.

Iată de ce devine straniu efortul istoricului Constantin Daicoviciu, care, poate, dintr-o ranchiună sau invidie faţă de Vasile Pârvan (care în esenţă susţinuse monoteismul la geţi), sau cine ştie din ce pricină (o explicaţie ar fi de căutat pornindu-se de la ascensiunea sa după 1945), a crezut că poate demonstra politeismul geto-dacilor (traco-geto-dacilor). În anii ultimului război mondial,

nemulţumindu-l traducerea de atunci a lui Herodot în româneşte, s-a apucat să facă el însuşi o traducere. Interpretând abuziv textul tradus, în 1945, când şi-a publicat rodul efortului, a fost convins că şi-a demonstrat şi teza privind politeismul geto-dacilor (v. nr. 44). Apoi, devenind „mare", şi-a reluat teza în primul tratat de *Istoria României* (nr. 16). N-ar fi contat prea mult „convingerea" unui istoric care abandona rigorile criticii de text, dar a contat mult faptul că până în 1995, efectiv, nici un istoric român, specialist în domeniu, nu l-a contrazis în acestă chestiune. „Demonstraţia" din „opera" din 1945 stă şi acum ca mostră de neprofesionalism şi rea credinţă, chiar şi pentru un nespecialist!

O încercare la fel de neconvingătoare de a contesta monoteismul tarco-geto-dacilor, o găsim în recenta lucrare, deja citată, *Religia dacilor* de Dan Oltean. Pentru problema în sine şi ca metodă de lucru, este lucrarea unui erudit, foarte valoroasă, dar marcată serios de câteva „teze-axiome" care au umbrit profesionalismul autorului şi chiar raţionamentul lucid (v. nr. 67c/51, 326-327 ş.a.).

Care a fost reprezentarea pe care şi-au făcut-o strămoşii noştri despre Divinitatea lor supremă? Este firesc să ne întrebăm, căci religiile monoteiste i-au dat un chip acestei Divinităţi. Grecii antici i-au dat chip de om, creştinii, ulterior, la fel. Strămoşii noştri adorau cu deosebire Cerul senin, de pe care alungau, cu săgeţi, norii, care întunecau faţa *Zeului suprem*. Divinitatea lor sălăşluia undeva în *Cosmosul infinit* – şi *nu i-au dat niciodată chip de om*. Şi aceasta poate fi o veritabilă filosofie! După cum la o veritabilă filosofie ne conduce, la ei, *credinţa în nemurire*, idee fundamentală a spiritualităţii, a religiei lor, idee pe care izvoarele antice o scot în evidenţă cel mai mult la illiro-traco-geto-daci, în această idee căutându-le izvorul vitejiei, lipsa fricii în faţa morţii.

O altă problemă care se pune, privitoare la religia strămoşilor noştri, este *aceea a locului în care se oficia cultul Zeului* „cel mai slăvit", atât în centrul geto-dac din „Cetatea Zeilor", Munţii Orăştiei, cât şi în comunităţile de credincioşi ai marelui zeu. Iar în legătură cu aceasta, cercetările din ultimele decenii, concluziile deja trase asupra lor, scot în evidenţă superioritatea cunoştinţelor într-un domeniu în care specialiştii revendicau „monopolul" în favoarea altor naţiuni ale Antichităţii – astronomia, cu celelate ştiinţe auxiliare acesteia. Astfel, relatările lui Iordanes, despre care va fi vorba mai departe, obţin o confirmare strict ştiinţifică.

Observăm că, descoperindu-se, mai întâi în Munţii Orăştiei, apoi şi în alte părţi ale spaţiului carpato-danubian, unele *construcţii mai deosebite*, numite de arheologi, până acum, *sanctuare*, adică locuri sacre în care se oficia cultul Zeului, au fost abandonate cu prea mare uşurinţă sau trecute pe plan secund informaţii importante din izvoarele istorice scrise.

Astfel, Herodot precizează că – în vremea lui, desigur, dar şi până atunci, conform tradiţiei – geţii aduceau jertfe Zeului, chiar jertfe umane, în loc deschis, sub Cerul senin (112/I, 49 şi 45). Dar Strabon notează că *geţii oficiau cultul într-o peşteră dintr-un munte numit Cogaionon*, pe lângă care trecea un râu, locul şi râul fiind socotite ca sfinte (VII/III, 5). Un asemenea loc, din care însă lipseşte peştera, a fost identificat de arheologi cu Dealul Grădiştea din Munţii Orăştiei, pe lângă

care curge râul Grădiştea, secat între timp. Ar mai putea „concura" pentru acest „loc sfânt" şi alţi munţi, precum ai Buzăului (Caucalandul!) sau Ceahlăul.

În ce priveşte construcţia deosebită de la Grădiştea, dacă aceasta avea vreun rol în oficierea cultului Zeului suprem, rămâne de discutat. Căci tot arheologii, care l-au numit *sanctuar* (lăcaş de cult), au lăsat deschisă calea interpretării lui ca *observator astronomic* (C. Daicoviciu – în 16/332 şi urm.). H. Daicoviciu o spune cel mai clar, deşi încă prudent: aderă la ideea de sanctuar, dar adaugă că „existenţa preocupărilor astronomice la dacii din epoca lui Burebista-Decebal rămâne un bun câştigat pentru ştiinţă" (45/266).

În ce priveşte tradiţia „sanctuarelor", C. Daicoviciu însuşi era de părere că acestea, „ca formă şi concepţie nu fac decât să continue, în condiţii superioare desigur, străvechile sanctuare din epoca Bronzului (...). Continua prefacere a sanctuarelor şi înlocuirea materialului mai prost cu material mai bun al stâlpilor şi coloanelor e dovada cea mai bună despre *vechimea relativă a acestei incinte sacre* şi de (despre! n.n.) importanţa pe care i-o acordau geţii şi sacerdoţii geto-daci" (16/332-333, s.n.).

O altă echipă complexă de cercetători, studiind cele două „sanctuare" circulare de la Grădiştea – mare şi mic –, precizează că aceste monumente aveau atât funcţia de calendar – şi calendarul dacic era mai precis decât cel iulian şi chiar decât cel gregorian! –, cât şi calitatea de a păstra şi evidenţia cunoştinţe de astronomie, geometrie, trigonometrie etc. Referindu-se la „sanctuarul" cel mic, aprecierea generală este extraordinară: „Prin eleganţa, funcţionalitatea şi simplitatea soluţiilor matematice pe care le încorporează (şi <le> exprimă geometrizat), *micul sanctuar circular este cea mai frumoasă «operă de artă» pe care a creat-o gândul uman în străduania sa de a cuantifica timpul*". Apreciind „momentul" construcţiei „sanctuarelor" de pe terasa Sarmisegetuzei Regia, specialiştii conchid că el este „acel al triumfului unei foarte lungi distilări şi selecţii de valori în cultura geto-dacă, este momentul când concepţiile ei se cristalizaseră şi dobândiseră o asemenea trăinicie încât li se cuveneau monumente de piatră care să poată traversa timpurile. Cu alte cuvinte, *monumentele oglindesc această cultură ajunsă la apogeul ei*" (38/41- 42, s.n.). Cultură lovită crunt de Imperiul roman cuceritor, pe care nu l-a interesat ştiinţa şi cultura Daciei ci bogăţiile ei!

Cartea d-lui Dan Oltean aduce o contribuţie majoră la studiul şi interpretarea Panteonului dacic din Munţii Orăştiei, cum n-a mai făcut-o nimeni până acum, statuând Sarmisegetuza Regia, cu întreaga zonă cultică, drept centru spiritual (era şi centru politic) al geto-dacilor. Studiind efectiv totalitatea izvoarelor, apelând şi la alte ştiinţe/discipline, care conlucrează la o cât mai complexă înţelegere, Dan Oltean, prin aceasta, se recomandă a fi cel mai competent şi mai credibil autor în materie, „tranşând", în favoarea Sarmisegetuzei şi a Munţilor Orăştiei, „rivalitatea" cu Bucegii şi Ceahlăul. Astfel, analizează sanctuar cu sanctuar, cu semnificaţia şi zeitatea lui, stăruind în final asupra sanctuarului ultim, nr. 7, cel mai important pentru Panteonul dacic. Îl reconstituie în forma avută înainte de a-l fi distrus romanii şi îl analizează cu minuţiozitate.

Parcurgând textul şi gândind, îţi dai seama de răul pricinuit, prin distrugere, de cuceritorii romani. Autorul se opreşte apoi asupra calendarului dacic, subliniindu-i exactitatea şi prin aceasta importanţa lui, confirmând cu prisosinţă relatările lui Iordanes, ca şi concluziile unei echipe mixte de cercetători (vezi şi mai departe).

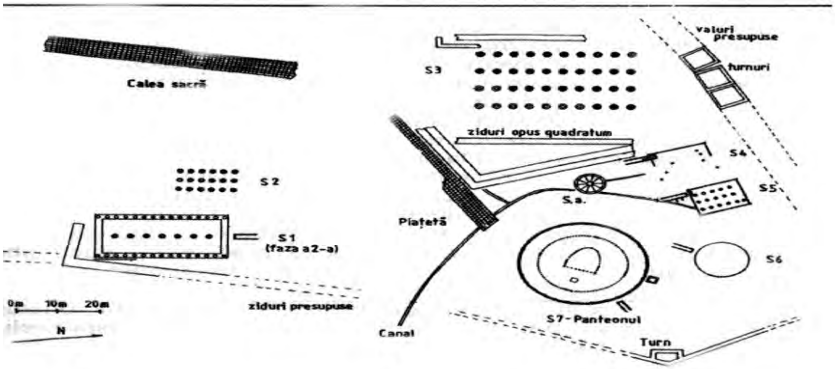

Fig. 11
Incinta sacra de la Sarmisegetusa Regia cu cele 7 sanctuare, inclusive Panteonul (sanctuarul 7) (67 c/285)

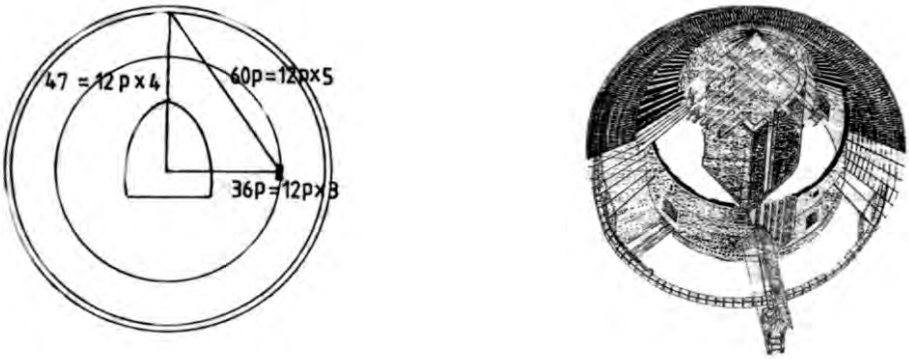

Fig. 12
Panteonl dacic de la Sarmisegetusa Regia (Sanctuarul nr. 7, reconstituire), dedicat tuturor zeilor. Jos triunghiul lui Pitagora (3/4/5)
(67 c/258-259)

Fig. 13
Militari daci incendiază, la ordin, incinta sacră, pentru a nu cădea în mâna inamicului (Columna Traiană, scena 119 – v. 67 c/305)

„...Iar ce n-au distrus romanii (în acest mare Centru dacic, n.n.), au distrus românii cu excavatorul şi birocraţia" – titra „Jurnalul Naţional" din 13.08.2001, p. 3, oferind imaginea unui sanctuar din care au mai rămas doar pietre sparte de buldozer, precum şi imaginea celuilalt, acoperit cu ciment şi pietriş. La Congresul al II-lea de Dacologie (Bucureşti, 15-16.08.2001) ni s-au arătat filmate imaginile dezastrului de la Sarmisegetuza Regia iar participanţii la Congres, care au reuşit să ajungă până acolo, ne-au confirmat acest dezastru. În regimul comunist s-a distrus prin săpături şi restaurări neprofesionale. Doamna arhitect Silvia Păun, pasionată pentru civilizaţia traco-geto-dacă, citată în prezenta lucrare pentru contribuţia Domniei sale, de excepţie, ne-a vorbit cu mare părere de rău despre modul neprofesional cum au decurs săpăturile arheologice la Sarmisegetuza, sub conducerea arheologului Constantin Daicoviciu şi „echipa" acestuia; doamna Silvia Păun a avut, atunci, curajul să-i reproşeze lui Constantin Daicoviciu modul în care efectua săpăturile, dar acesta i-a răspuns cu duritate şi a invitat-o să părăsească biroul. Iar după 1989, în absenţa *Legii patrimoniului* (poate, deliberat abrogată chiar de la început!), s-a distrus, s-a batjocorit şi mai ales s-a furat din acest Centru-simbol al uneia din cele mai importante şi mai originale civilizaţii ale Străvechimii şi Antichităţii. Primii vinovaţi – regimurile politice postdecembriste. La Congresul al-III-lea de Dacologie, dr. Napoleon Săvescu, evocând din nou distrugerile de la Sarmisegetuza, a afirmat că Sarmisegetuza reprezintă actul nostru de identitate. A-l pierde, înseamnă a ne pierde identitatea. Dar distrugerile şi nepăsarea au continuat!

Foarte recent (septembrie 2002), un arheolog din Argeş, Dragoş Mândrescu, revenea asupra situaţiei din Munţii Orăştiei, vorbind de „*devastările produse de cohortele de căutători de comori*”, de „*crminalele «excursii»*, cu înscriere prin Internet şi prin firme specializate, în «munţii fabuloaselor comori ale regilor daci». Arhelogul pornea însă de la o altă semnalare, din judeţul său: staţiunea arheologică de la Cetăţeni, cu 8 obiective arhelogice geto-dacice şi medievale de importanţă maximă.

Sub titlul: *O rană care sângerează situl arheologic de la Cetăţeni* arheologul aprecia: „*La Cetăţeni a avut loc şi se desfăşoară încă un dezastru naţional, o crimă împotriva culturii şi a monumentelor trecutului*” - şi continua cu dezvăluiri şocante. Semnala însă şi alte cazuri similare: cazul necropolei getice de la Zimnicea-Teleorman, ameninţată de întinderea „gospodăriilor” ţiganilor rudari; cazul necropolei dacice încă necercetate arheologic de la Alba Iulia peste care se „aşterne” un cartier rezidenţial de „căsuţe” ale unor potentaţi ai locului; cazul uneltelor dacice din fier, aruncate ca neinteresante de către căutătorii de comori, unelte care „*întrec în cantitate şi diversitate tot ce se cunoştea până acum din cuprinsul întregului regat dac*”. „Şi exemplele ar putea continua” – adaugă, îngrijorător, arheologul. Şi încheie: „Probabil că în România vremea arheologiei nu a sosit” (v. rev. „Argeş”, an II, 2002, nr. 12, p. 8, s.n.)

Mai citãm în acest sens din scrisoarea trimisă de poetul Ion Gheorghe – foarte original ca poet şi un pasionat până la dăruire totală pentru istoria şi civilizaţia strămoşilor noştri – trimisă senatorului Corneliu Vadim Tudor, *în disperare de cauză*, rugându-l să facă ce se cuvine pe lângă forurile internaţionale (în care nu-şI punea mari speranţe, dar altă cale nu mai vedea!) pentru a salva obiecte de patrimoniu privind această civilizaţie, adunate într-o viaţă de om şi ignorate total de „şcoala oficială” a arheologilor români (v. „România Mare”/26.01.2001, p. 5, s.n.).

Poetul Ion Gheorghe arăta în scrisoare că deţine peste 1000 de obiecte arheologice ale amintitei civilizaţii, dintre acelea citate ca argument de savanta-arheolog Marija Gimbutas. Poetul acuza însă deschis „*o conspiraţie a corpului de arheologi oficiali de şcoală latinistă exclusivistă, care, de multe decenii, sabotează orice alte teorii istorice şi mistifică sau distruge dovezile materiale ce ar proiecta altă viziune*”. Apoi arată cum oameni de ştiinţă precum: Nicolae Densuşianu, Vladimir Dumitrescu, C. Nicolăescu-Plopşor, Dinu V. Rosetti „au fost fie ostracizaţi, anihilaţi, fie tendenţios interpretaţi”, pentru a fi compromişi. Citează „*cel mai scandalos caz*”, *acela al arheologului, decedat între timp, Gavrilă Aurelius Bălan*, care avea şi el *o colecţie de obiecte anteneolitice*, dar care, obstrucţionat de colegii săi de la Institutul de Arheologie din Bucureşti, *a murit în spital iar colecţia* – spune Ion Gheorghe – i *s-a distrus sau a dispărut*. Şi menţiona că deţine documentul „care atestă *tratamentul criminal ce i s-a aplicat acestui savant al preistoriei*”. Pornind de la obiectele (statuiete) deţinute de el, poetul Ion Gheorghe menţionează că a reuşit să publice în 1974 cartea *Cultul Zburătorului*. Poetul arată forurilor europene şi confratelui-poet Corneliu Vadim Tudor toate acestea, acuzând încă odată „*conspiraţia anticulturală a şcolii oficiale de*

arheologie şi istorie din România" faţă de asemenea izvoare arheologice. Conform documentaţiei sale, Ion Gheorghe semnalează, în „preistoria" acestui spaţiu, existenţa unui „*ciment de diamant*" şi a unui „*Demiurg preistoric numit Fierbe-Piatră*", precum şi „*55 de tipuri de monede geto-dacice*". Fiind, până acum, „ridiculizat şi ostracizat" de cei pe care îi acuză, şi neîntrevăzând „posibilitatea de a fi înţeles", poetul roagă pe senatorul Corneliu Vadim Tudor să-i faciliteze punerea „sub protecţia instituţiilor europene de resort, întrucât – continuă el – *barbaria clasei aşazise culte a românilor este capabilă de orice ticăloşie*". Îi solicită şi asistenţa juridică, care de alţii i se refuză. Şi *acuză oficialităţi ale Armatei că au „furat obiecte*" din cele menţionate, *le-au spart şi au extras „formulele cimenturilor strategice din care şi-au încropit buncăre*". Asemenea oficialităţi *îl împiedică să iasă „în atenţia opiniei publice naţionale şi internaţionale*" cu obiectele pe care le deţine; de asemenea, sub motivul „secretelor de Stat", *îi fac imposibilă ieşirea la instanţe juridice internaţionale*, în timp ce *instanţele interne refuză luarea în evidenţă a reclamaţiilor/cauzelor* „fără a plăti bacşiş şi fără ca funcţionarii în subordine să primească permisiunea de la coloneii şi generalii lor de Securitate rămaşi în structuri sub acoperiri diverse şi în relaţii oculte".

Nu cunoaştem ce a făcut senatorul Corneliu Vadim Tudor mai mult decât publicarea acestei scrisori trimisă în disperare de cauză de un poet român pasionat de civilizaţia traco-geto-dacă. Dar adăugăm că un cercetător ne-a mai vorbit că undeva în Oltenia, sub acelaş motiv al secretului militar, Armata nu permitea explorarea arheologică a unei zone considerată de către respectivul cercetător de importanţă ştiinţifică deosebită.

Recenta descoperire arheologică de la Lăpuşul Românesc (1998), cea mai veche de acest fel din Europa, pune în evidenţă străvechimea şi continuitatea, prin înaintaşii lor, a traco-geto-dacilor în spaţiul în care îi vor cunoaşte mai târziu, după numele lor, izvoarele scrise. Având în vedere cele deja puse în evidenţă mai sus, această descoperire aproape că n-ar mai fi o surpriză; era de aşteptat o asemenea descoperire în „Ţara" Dacilor Mari. Şi nici vechimea ei n-ar mai fi o surpriză: ar veni să confirme, arheologic, că strămoşii noştri, prin înaintaşii lor, cum se vor fi numit ei atunci, hiperboreeni sau pelasgi, sunt cel mai vechi popor, mai vechi decât egiptenii. Descoperirea rămâne, prin ea însăşi, excepţională. Dar de ce s-a tras vălul peste ea? Aceste cercetări, observaţii şi concluzii pun în mod foarte serios problema legăturilor între diversele trepte anterioare de civilizaţie în spaţiul traco-geto-dac, pe fondul unei continuităţi neîntrerupte, cu treptele ulterioare. Şi vin în sprijinul viziunii lui N. Densuşianu asupra „primului capitol" de istorie în Spaţiul Carpatic.

Distrugerea Sarmisegetuzei Regia a însemnat, fără îndoială, o pierdere uriaşă pentru omenire şi pentru strămoşii noştri şi pentru noi în primul rând. Dar a rămas „şcoala cea mare a vieţii şi a muncii" în cuprinsul Daciei Mari şi a rămas inteligenţa nativă a unui popor, din care vor răsări noi valori în timpuri mai prielnice. Referindu-ne strict la astronomie şi calcul matematic, citäm o realizare de importanţă mondială: calcularea erei creştine de către învăţatul dacoromân Dionisie cel Smerit în deceniul al 3-lea al secolului al VI-lea (v. 4/565-566), secol

în care Iordanes ne încredinţează că erau în vigoare „Legile Pelagine” (de la pelasgi) ale strămoşilor. Şi tot o realizare epocală poate fi considerat alfabetul cu 23 de semne, creat de învăţatul dacoromân Aetichus Histricus (de la Istru, Dunăreanu!), născut în nordul Dobrogei, în zona localităţii Dinogeţia, într-o lucrare cu titlu semnificativ pentru preocupările învăţaţilor locului, *Cosmografia*, păstrată în copii până azi (v. nr. 100).

Situaţia fiind aceasta, putem aprecia că strămoşii noştri au avut un început extraordinar în ce priveşte astronomia: cercetarea Cosmosului infinit, în care sălăşluia Zeul suprem, în beneficiul oamenilor. În Antichitate, această legătură cu Cosmosul ne-a fost distrusă. Poate nu este întâmplător – şi aceasta ar putea ţine de forţele malefice care au „monitorizat” România în secolul XX şi continuă s-o facă, contând pe „caii lor troeni” împinşi pe scena politică – anume, că în epoca modernă, până azi, nu s-a dat şi nu se dă suficientă atenţie acestui domeniu. Am rămas să ne consolăm cu astronomia populară, cu bolta de stele după care s-au orientat şi încă se mai orientează ţăranii.

Când se vor hotărî, cei datori s-o facă, pentru reintroducerea Astronomiei ca obiect de studiu în liceu şi pentru o Facultate de Astronomie în cadrul Universităţii? În acest sens facem apel şi la Universităţile particulare.

Revenind la spiritualitate, putem aprecia că mitologia strămoşilor noştri este una din cele mai vechi şi mai bogate din lume. *Mitologiile greacă şi romană* sunt *mitologii de moştenire illiro-traco-geto-dacă* şi *în al doilea rând* mitologii de creaţie proprie. Nu este o desconsiderare a creaţiei proprii dar moştenirea trebuie, în sfârşit, recunoscută. Şi ea a stat la baza mitologiilor şi culturilor europene. Urcând spre izvoare, aproape că nu există zeu important sau ceremonial, ritual celebru, la greci, la romani, care să nu se revendice de la traco-geto-daci.

Fig. 14
C. Brâncuş - Coloana Infinitului (stânga) şi arhetipul ei din Paleoliticul superior
(an 10.650 î.Hs., Cuina Turcului – Mehedinţi – v. 99/14)

Constantin Brâncuşi, crescut în spirutul unei mitologii străvechi şi perene, a ţinut să-şi exprime înţelegerea adâncă asupra religiei şi filosofiei neamului său, atunci când a primit o ofertă de a realiza un complex monumental la Târgu-Jiu, aproape de munţii de lângă care plecase, aproape de casa în care se născuse: capodopera vieţii sale. Prin acest ansamblu

sculptural, Brâncuşi a simbolizat integrarea omului, a neamului său, în „circuitul" natural şi perpetuu al Cosmosului infinit din care şi Pământul face parte. Privit cu ochii minţii, azi, ansamblul sculptural domină totul în jur. Privindu-l „normal", el este doar un element discret al naturii care-l înconjoară. Aproape totul se încadrează în descrierea izvoarelor antice. Le va fi cunoscut oare Brâncuşi? Poate da, poate nu. Dar, sigur, crescând cu miturile neamului său, i-a înţeles, acestuia, religia şi filosofia – şi ele se reflectă în *simplitatea adâncă* a ansamblului sculptural. Intrarea în viaţă se face prin „Poarta Sărutului", de la sărutul mamei la sărutul simbolic al tinerilor la căsătorie, sărutul ca preludiu al creaţiei supreme a pământenilor: copilul. Urmează drumul vieţii, uneori neted, alteori greu, cu popasuri din loc în loc, până la desprinderea de cei vii şi „trecerea" la Dumnezeu, când se dă, celui „plecat dintre noi", „sărutul de pe urmă". La „Masa Tăcerii", această trecere este vegheată de spiritele înţelepţilor, ca într-un ritual „păgân", din Joia Mare, tolerat de creştinism, iar pe lângă locul sacru trece „Râul Sfânt". Jiul trece pe lângă „Masa Tăcerii". Odată trecut prin exigenţele spiritelor înţelepţilor, creştinul primeşte dezlegarea pentru urcarea la Dumnezu, ca odinioară la Zeul suprem prin mijlocirea lui Zalmoxis. Da, pentru urcarea la Dumnezeul creştin, căci Brâncuşi era un creştin. În drumul drept de la „Râul Sfânt" şi până la „îmbarcarea" pentru Cosmos, Brâncuşi a gândit să aşeze Biserica ortodoxă, care acum dă „viza" pentru „îmbarcare". Poposind în biserica ortodoxă pentru ultima rugăciune pe pământ, creştinul zoreşte apoi şi ajunge în câmp, unde „Coloana Infinită" este „rampa" lui de lansare spre Cosmosul infinit în care sălăşluieşte Divinitatea supremă, odinioară Zeul „cel mai slăvit", cu care oamenii intrau în relaţie, prin Zalmoxis. Arhetipul „Coloanei" datează, în zonă, de peste 12000 de ani. Brâncuşi a reuşit să descifreze această *taină*, ca şi altele asemănătoare. Într-o profesiune de credinţă el spunea: „*Funcţia artistului este de a descifra tainele ascunse ale naturii*" (60/18, s.n.).

Ca o expresie a asaltului la marile valori naţionale – încă o expresie! – dat de forţe interesate în a le distruge, menţionăm două cunoscute tentative de distrugere a „Coloanei Infinite" a lui Brâncuşi. Prima – sub regimul comunist, cu brutalitatea specifică acestuia, când s-a tras cu tractorul de „Coloană", dar aceasta a rezistat. A doua, mai „stilată", mai „prin învăluire", sub pretextul unei restaurări, în anii de după 1989, în care iniţiativa a venit de la „persoane elevate" şi de la Centru, pentru a se anihila eventuale „surprize" locale. În presă a fost amplu criticată această „iniţiativă". Şi n-a fost singurul asalt la opera lui Brâncuşi. Dealtfel, acesta continuă!

2.1. Trecerea de la Zalmoxianism la Creştinism. Zalmoxianismul – parte componentă a dreptei noastre credinţe

Revenim la *Zalmoxianism*, aproape complet ca doctrină teologică (i-a lipsit doar Fiul lui Dumnezeu, trimis prin Duhul Sfânt pentru mântuirea pământenilor), *prima şi cea mai completă doctrină teologică a Străvechimii şi a Antichităţii*, temelia *dreptei credinţe* (*ortodoxia*) a acestor epoci, un capitol dintre cele mai

interesante şi mai instructive, care ne subliniază odată în plus – şi subliniază fundamental! – *autohtonia şi continuitatea* în Spaţiul carpato-danubiano-balcanic (faţă de care ingerinţele ulterioare au fost şi sunt blasfemii şi crime politice!).

Fig. 15
Orfeu crucificat. Gemă gnostică – Muzeul din Berlin (v. nr. 37/5)

Este foarte posibil ca Zalmoxis (în sanskrită: *Sal-mokşa*) substituit în izvoare lui Saturn, să nu fie un nume de om, ci un nume „codificat" desemnând o instituţie sub care s-au subînţeles Marii Preoţi. În acest caz Zalmoxis/Sal-mokşa nu are vârstă.

Zalmoxianismul, ca *expresie a primei etape a dreptei credinţe a strămoşilor noştri* s-a încheiat cu acceptarea creştinismului de către aceiaşi autohtoni ai locului, care vor fi numiţi (sau ei înşuşi s-au numit, după numele străvechi al ţării, *valahi*; sau tot cu un nume străvechi: *r**u**mâni*).

Creştinismul, deci, se constituie ca o a doua etapă în istoria dreptei credinţe a naţiunii noastre.

În primul rând, zalmoxianismul, dacă îl „urcăm" în timp, în epoca lui Saturn, are doi mari *martiri* întruchipând ideea sacrificiului pentru binele oamenilor: *Prometeu* şi *Orfeu*, ambii localizaţi *ab initio* în acest spaţiu, chiar dacă ulterior au fost „preluaţi" şi de alte spaţii sprituale. Pe cel dintâi, care aparţine Titanilor „Epocii de Aur", în Spaţiul Carpatic, ferecat de o Coloană a Cerului din Bucegi sau din Parâng, pe *Prometeu*, pentru sacrificiul îndurat pentru binele oamenilor, nedreptăţiţi de Joe, biruitorul lui Saturn, am văzut cum N. Densuşianu, descriindu-i pe larg martiriul, după izvoare, l-a numit „*Christ al lumii vechi*" (3/370). Iar lui *Orfeu*, pentru legendara lui moarte martirică, fără vină, pentru atâtea câte a făcut spre binele oamenilor, ca om de înaltă cultură, autor al multor opere de învăţătură şi simbol al lirismului, călăuzitor al Argonauţilor spre locurile de origine ale strămoşilor, model de fidelitate în familie, inclusiv faţă de memoria soţiei sale, lui Orfeu, gnosticii i-au închipuit o moarte christică, pe cruce.

În al doilea rând, poate în „euforia" istoriografică a „romanizării" şi pentru a se consolida această teză falsă, expresia că: „*poporul român s-a născut creştin*", a fost acceptată cu sensul că „naşterea" „poporului" nostru s-ar fi petrecut în perioada afirmării şi a biruinţei creştinismului în epoca „romană" şi „postromană" a Daciei şi astfel s-a susţinut trecerea „uşoară", fără „probleme", a illiro-traco-geto-dacilor, de la zalmoxianism la creştinism, comparativ cu toţi ceilalţi vecini ai noştri; s-a trecut cu uşurinţă peste izvoarele care atestă nu doar o „simbioză" îndelungată ci chiar convulsii în *procesul de creştinare*, unele legate de

frământările din cadrul Imperiului de Răsărit, care a avut mulţi împăraţi de origine traco-geto-dacă, altele legate chiar de misiunile de creştinare ale Apostolilor şi ale ucenicilor lor creştinaţi.

Eliberarea, în fapt, a pământului Daciei romane nord-dunărene de către Regalianus, un strănepot al lui Decebal (vezi mai departe) (258-270 d.Hs.); persecutarea cruntă a creştinilor, în Imperiu, în timpul mai multor împăraţi, cu deosebire în timpul lui Diocleţian (284-305 d.Hs.); continuarea persecuţiei sub Galeriu cel Bătrân(305-311 d.Hs.) – un geto-dac! –, fostul Cezar al acestuia pentru partea de Răsărit a Imperiului, chiar dacă Galeriu, în ultimul an al domniei (311), a permis existenţa creştinismului; reluarea persecuţiei creştinilor sub urmaşul acestuia, Galeriu cel Tânăr (311-313 d.Hs., (tot un geto-dac!), ambii dorind restaurarea unui *Imperiu dac* în locul celui roman, pe care-l urau, concomitent, evident, cu o restaurare a zalmoxianismului, toate aceste evenimente au influenţat menţinerea zalmoxianismului. Iar primii Apostoli creştini au putut pătrunde în Spaţiul dacic abia în sec. IV, învăţând, desigur, limba localnicilor – pentru eficientizarea acţiunii lor! – şi traducând Scripturile în *limba maternă* a acestora (90/67). De asemenea, răspândirea cultului zeului *Mithra* în Imperiul roman târziu – în fond, o zeitate a strămoşilor noştri, nu iraniană, eventual „readusă" de soldaţii romani din Persia, cum s-a spus! –, ca şi cultul Cavalerilor danubieni, au reprezentat, practic, o reactivare a zalmoxianismului în Imperiu, la scară largă, cu atât mai mult în Dacia.

În sec. IV şi mai ales în secolele următoare, când se dezvoltă puternic Episcopia Tomisului şi se intensifică efortul de creştinare în rândul geţilor dobrogeni, are loc „concilierea finală" între zalmoxianism şi creştinism. Illiro-traco-geto-dacii îl primesc pe Iisus Hristos, fiul Divinităţii Supreme – *o esenţă divină*, deci ceea ce le lipsea în zalmoxianism! – şi bogatele învăţături ale acestuia transmise prin Apostoli, care se suprapuneau ori se întregeau fericit cu cele zalmoxiene, dându-le o mai mare forţă, ca învăţături trimise de Divinitatea Supremă, prin însuşi Fiul Său, acum *întrupat* pe Pământ pentru mântuirea oamenilor. Fireşte, Apostolii şi-au împlinit opera misionară, în Dacia remarcându-se Sf. Apostol Andrei, Sf. Apostol Pavel, Sf. Apostol Filip şi Nicetas din Rhemesiana, dar opera de creştinare s-a intensificat de la om la om, prin ucenicii creştinaţi. Unora li s-au păstrat *Actele martirice*, foarte bine prezentate şi analizate de prof. dr. Mihail Diaconescu (v. nr. 4/434 şi urm.).

Lui Nicetas din Rhemesiana îi aduce laude Paulinus din Nola pentru misiunea de creştinare în ţinuturile geto-dacilor din Balcani până în Carpaţi. Pentru importantele date şi aprecieri cuprinse în poem redăm fragmentul de mai jos:

„Vei merge departe până la dacii de la miazănoapte...
...Ca odinioară lui Tobias printre mezi, aşa să-l însoţească
şi să-i fie călăuză până la daci chiar îngerul.
.....
Vei învăţa neamurile spre a-şi supune
Sălbaticele grumazuri blândului Hristos!
Acolo unde Boreas în ţinuturile ripheice (carpatice, n.n.)

înţepeneşte fluviile cu gheţuri dese,
tu vei dezgheţa cu focul <credinţei>
minţile înţepenite de gheaţa de deasupra.
Căci iată bessii <din Haemus, n.n.>, năpraznici prin pământurile
şi sufletele lor şi mai aspri ca zăpezile,
au ajuns acum ca nişte oi şi sub îndrumarea ta
se îmbulzesc spre locaşul păcii.
Grumazurile pe care, mereu neînfrânţi de război,
Au respins să le supună sclaviei,
Le pun acum cu bucurie sub
Jugul adevăratului stăpân.
Acum bessul mai bogat prin valoarea muncii sale
Se înalţă; aurul pe care-l căuta
înainte cu mâna în pământ,
îl culege acuma cu mâna din cer.
O, ce schimbare a lucrurilor! Ce înfăţişare bine rânduită!
Munţii inaccesibili mai înainte şi sălbatici
ocrotesc acum tâlhari prefăcuţi în monahi,
fii ai păcii.
.....
Toate ţinuturile de la miazănoapte îţi zic tată,
La cuvintele tale scitul se îmblânzeşte,
se desprinde din el însuşi şi sub îndrumarea ta
îşi părăseşte gândurile sălbatice.
Aleargă geţii şi dacii din cele două ţinuturi;
cel care lucrează pământul din ţinutul de la mijloc sau
cel cu căciulă şi boi mulţi, locuitor al
ţărmului îmbelşugat".

(Paulinus din Nola, *Despre întoarcerea lui Nicetas sau despre Dacia*, 17-252-cf. 112/II, 177-181).

Dintr-un poem al Sfântului Grigore I de Nazians, episcop de Constantinopol între anii 379-381 – poemul *Carmen*, II –, unul din cei mai importanţi Părinţi şi scriitori bisericeşti, rezultă participarea directă a unor înalţi ierarhi traco-geto-daci, convertiţi întru misiunea de creştinare:

„*Şi getul Zalmoxis, aruncând săgeţi prin mulţime, îndumnezeia pe fiecare credincios*" (4/63 s.n.).

Era un get convertit, cu acest nume? Mai degrabă putem vedea în acesta, într-o figură de stil a episcopului-poet, pe însuşi Marele Preot al geto-dacilor – un Zalmoxis, un zalmoxian – participând, către sfârşitul sec. al IV-lea, la misiunea de creştinare. Se produsese, oare, „marea conciliere"? Greu de spus, pentru că „disputa" zalmoxianism-creştinism va continua în jurul sărbătorilor şi al ritualului. Este ştiut că ierarhia Bisericii creştine, pentru reuşita misiunii sale a dus o „politică" înţeleaptă în felul ei, dar abilă şi perseverentă în dauna zalmaxianismului pentru suprapunerea şi fixarea sărbătorilor sale peste cele zalmoxiene, cu

acceptarea până la ... „uitare" a celor străvechi şi „fixarea" celor creştine. A fost, cum am spus, o „ecranare" a specificului zalmoxian – şi n-a fost corect! Prin sărbătorile lor de peste an, illiro-traco-geto-dacii erau integraţi în natură, ele aveau un rost şi o logică şi în respectul „Legilor" lor pelagine ancestrale. Sfântul creştin avea un martiriu care merita să fie cunoscut, dar se putea găsi şi o altă cale de a i-l cunoaşte. Practic, menţionata „ecranare"/anulare *a eliminat un fel de a fi* al pământenilor, *un specific al lor*, un element important de *identitate naţională*. De aceea, autohtonii au continuat să-şi respecte multe din sărbătorile şi ritualurilor de peste an, adesea intrând chiar în contradicţie cu preotul creştin. Acum, când prof. etnolog Ion Ghinoiu a publicat *Calendarul ţăranului român*, ar fi interesant de făcut o „corespondenţă" între cele două categorii de sărbători. Cu timpul, s-a putut vedea, multe sărbători zalmoxiene au fost „uitate" iar peste ele s-au fixat cele creştine, la această fixare contribuind însă îndătinarea celor vechi, care s-au celebrat în paralel, până ce au fost „uitate"... La fel stau lucrurile şi în ce priveşte diversele ritualuri la sărbători sau în marile momente ale vieţii. Este foarte curios – şi este negativ, dată fiind necesitatea, pentru ortodoxia românească cel puţin, a *acceptării zalmoxianismului*, atât ca filosofie teologică, cât şi în ce priveşte sărbătorile şi ritualurile sale *ca parte componentă a unei drepte credinţe de multe ori milenare în Spaţiul carpatic*. Deşi ierarhia Bisericii ortodoxe, timp de câteva secole, a acceptat tacit, din motivele arătate, sărbători şi ritualuri zalmoxiene, se pare că, de la o vreme, mai cu „blândeţe", mai cu fermitate, cu „cuvânt de ordine" către preoţi şi ierarhi, a început să respingă sărbătorile şi ritualurile zalmoxiene, numite „păgâne", cu sensul pejorativ al cuvântului –, adică „necredincios", venind de la „necredincioşi" –, sens pe care creştinismul l-a dat „barbarilor" în epoca marilor migraţii iar ulterior celor de altă credinţă (islamici etc.); or, cuvântul „păgân" vine de la *pagus* = sat (alături de „vicus" – în latină) – şi ar fi cel mult o dovadă a creştinării mai cu greu a sătenilor („paganilor").

O altă „ecranare" a specificului zalmoxian, *în fond o nesocotire a tradiţionalei identităţi naţionale*, operată de ierarhia creştină, *fără vreo justificare în învăţătura creştină*, a fost, practic, *anularea onomasticii traco-geto-dace* – parte din fiinţa lor! – prin dispoziţia discretă sau directă, survenită treptat, de a se da copilului, la botez, *numele* sfântului creştin din calendarul creştin pe măsură ce acesta a fost „populat" cu sfinţi martiri ai acestui calendar, nume care nu erau autohtone. A fost încă o incorectitudine a *ierarhiei* creştine; nu a religiei, nu a Bisericii! Puţine nume illiro-traco-geto-dace s-au mai salvat prin izvoarele scrise păstrate.

Observând atent bolta cerească, cu denumirile populare/ţărăneşti ale constelaţiilor (v. p. 108 - cf. nr. 75), constatăm că ea însăşi ni se prezintă tocmai prin întrepătrunderea zalmoxianism – creştinism, ca un argument major de străvechime, autohtonie şi continuitate în Spaţiul carpatic. Un „detaliu" în plus în acest sens, sesizat de etnologul Ion Drăgoescu şi preluat de d-na Silvia Păun, este „multiplicarea" *carelor* pe Boltă, în afara celor binecunoscute (Carul mare şi Carul mic), numărul lor ajungând la 18, după cum urmează (la unele se dau *explicaţii foarte interesante*): 1. *Ursa Mare – Carul Mare* al lui Traian, *cu care a dus învinşii în robie*; 2. *Ursa Mică – Carul Mic* al lui Traian, *cu care a dus bogăţiile din*

Dacia; 3. Auriga – *Carul lui Dumnezeu* sau Trăsura; 4. *Perseu – Carul Dracului*, ca şi Căpăţâna ori Barda; 5. *Carul Îngerilor*; 6. *Carul lui Sfântul Ilie*, ce aleargă dracii; 7. Carul lui Sfântul Toader cu 9 cai ce mână soarele spre miază-zi; 8. *Carul lui Sfântul Nicolae* sau Nicoară ce întoarce soarele spre miază-noapte; 9. Carul fraţilor de pe lună, cu care încarcă grânele; 10. *Carul Domnului*, cu care transportă paiele ce au fost împrăştiate de către draci pe Calea Lactee (sau Calea Laptelui); 11. *Carul Sfântului Petru* (tras de lună); 12. *Carul de recunoştinţă al lui Dumnezeu şi al Sfântului Petru* (pentru femeia nevoiaşă care le-a oferit adăpost); 13. *Carul Mare al lui Iov* (cu care şi-a dus comorile la îngropat); 14. *Carul Mic al lui Iov* (cu care s-a ridicat la Cer); 15. *Carul lui Pepelea*; 16. *Carul lui Crăciun*; 17. *Carul Anului Nou*; 18. *Carul Ilenei Cosânzene* sau al Sânzienei (75/181).

Tot un argument extraordinar de străvechime, autohtonie şi continuitate este şi cel referitor la mitologicul prim rege al Spaţiului carpatic, regele Ioan, în creştinism celebrat ca Sfânt, Ion – Sânt – Ion, urcat la Dumnezeu ca purtător de mesaj al *autohtonilor* şi purtând, deopotrivă, grija lor, trimis de Dumnezeu să măsoare pământul, „*Pământul cu umbletul şi Cerul cu cugetul*", cum spune un cântec popular cules de N. Densuşianu în 1892 (75/181).

Un exemplu de amiabilă „cădere la pace" între zalmoxianism şi creştinism, chiar dacă foarte târziu, a fost menţinerea marii sărbători zalmoxiene a Crăciunului, peste care s-a suprapus una din cele mai mari sărbătoari ale creştinismului – naşterea (*corect, întruparea*) Domnului nostru Iisus Hristos. Despre această chestiune, foarte importantă, dl. Gheorghe Gabriel a publicat, recent, un studiu de „punere la punct" (57 f.).

În Spaţiul carpatic, *Crăciunul* este mult prea vechi, străvechi, Bătrânul Crăciun fiind asimilat lui Saturn din „Epoca de aur" (istoria mitologică). Saturn a fost preluat cu acest nume de Roma peninsulei Italice (la greci – Cronos), care la 25 decembrie sărbătorea *Saturnaliile*, în cinstea lui *Saturn*, „*Zeul Daciei*" (*Deus Daciae* – de reţinut!). Era *solstiţiul de iarnă* după calendarul iulian, când ziua/lumina începea să crească, puţin câte puţin, pe seama nopţii. Zalmoxianismul şi teologiile derivate/inspirate din această sărbătoare la 25 decembrie celebrau *Ziua creşterii luminii*, care biruie forţele întunericului (57f./104). Metaforic, se putea înţelege şi o „naştere"/"renaştere" a luminii, iar Iisus este, pentru creştini, lumina.

Or, cea mai veche menţiune scrisă a *întrupării* lui Iisus Hristos este din sec. IV d.Hs.

Ierarhia Bisericii creştine a suprapus peste această *străveche* sărbătoare zalmoxiană a Crăciunului sărbătoarea întrupării Domnului, cu şanse sigure de a o statornici. Biserica Apusului a stabilit această zi de 25 decembrie în anul 354, iar în anul 386 a hotărât-o şi Biserica Răsăritului (57f./107).

Dar acţiunea de creştinare, deloc uşoară la multe popoare, s-a prelungit până în sec. X-XI; în funcţie de aceasta, desigur, şi acceptarea lui 25 decembrie ca zi a Naşterii Domnului. În timp ce la alte popoare era o zi ce se stabilea de Biserică, după acceptarea creştinării, pentru sărbătoarea Naşterii Domnului, la români continua să fie şi o străveche sărbătoare a creşterii luminii, a Soarelui care

„creşte” (*Sol invictus*), a zeului Mithra (şi el un zeu carpatic, zeu al luminii care creşte), a bătrânului Saturn/Moş Crăciun.

Cuvântul *Crăciun* este un cuvânt străvechi al limbii române. Preluarea lui în alte limbi nu s-a putut face decât din română, direct sau indirect. Dar şi pentru el DEX-ul „ştiinţificilor” trimite la un cuvânt latin! De altfel, pentru autorii acestui dicţionar de referinţă aproape nici un cuvânt din limba română nu este autohton!

Şi totuşi, chiar Biserica Ortodoxă Română, până de curând, în textele şi calendarele sale, n-a menţionat, la 25 decembrie, *Crăciunul*, deşi, popular, el se sărbătorea amplu, cu atâtea cântece şi ritualuri tradiţionale! Dar în cele din urmă l-a acceptat, menţionându-l şi în textele sale, ca şi în calendare.

3. Limba şi scrisul strămoşilor noştri reali

Pitagora

1) Motto: „*Scrisul este cadavrul gândirii. Înţeleptule!*
Spune-ţi principiile cu voce tare; vorbeşte-le discipolilor tăi şi nu le îngădui să se folosească de vreun alt mijloc în afară de memorie; o dată întipărit în minte, adevărul nu se mai şterge niciodată”. (Pitagora)
(*Pitagora* – „*discipol al înţelpciunii trace*” – „Trakon doxas mimoumenos” – V. Lovinescu, după un izvor grecesc antic, 63/36).

2) „*Româna este limba primordială a Europei, cu milenii mai veche decât elina, latina sanscrita etc., toate graiurile vorbite în Europa provin din română*” (56/20-21).

3) „*... faptele de vitejie ale geţilor fuseseră cântate de poeţii lor în* ***ode scrise****, acompaniaţi la flaut,* ***cu mult înainte de întemeierea Romei****...*”.

3.1. Modul de abordare

Cu mult timp în urmă, când cercetările/descoperirile arheologice erau insuficiente pentru a ajuta la formularea unor răspunsuri la întrebări fundamentale şi când Spaţiul carpatic, cu sud-estul Europei, nu se aflau în atenţia Occidentului academic şi universitar, când limba română era privită ca o curiozitate şi apreciată superficial de savanţii Occidentului, s-a lansat ideea unei limbi „indoeuropene” comune în Europa, ajunsă aci cu valurile de migratori dinspre Asia (din India!?), fie la începutul neoliticului, dar şi pe parcursul acestei epoci sau în tranziţia de la Neolitic la epoca Bronzului. Această invazie în valuri succesive ar fi distrus civilizaţia localnicilor – agricultori şi păstori sedentari (şi foarte numeroşi!) –, ar fi

populat continentul şi i-ar fi dat, fireşte, *limba unică*, fondul originar „indoeuropean", din care s-ar fi născut celelalte limbi, ulterior.

Mişcări de populaţii, fără îndoială, au fost – şi ele sunt atestate arheologic. Dar nu s-a luat în seamă – şi continuă să nu se ia! – că aceşti năvălitori – „barbari", sălbatici, adică pe o treaptă inferioară de civilizaţie, comparativ cu localnicii – nu puteau fi atât de numeroşi, cum deja am menţionat, şi ar fi avut ei înşişi nevoie, după şocul începutului, să ajungă la un *modus-vivendi* cu băştinaşii producători de bunuri necesare vieţii! – nu să-i distrugă! –, sfârşind prin a fi asimilaţi de aceştia, ca în orice confruntare între civilizaţii – una inferioară, alta superioară.

În timp ce Occidentul savant se străduia să accepte „romanizarea" la el „acasă" – dar fără a răspunde la importante întrebări incomode! – şi continua să nu aibă „ochi" pentru Spaţiul carpatic şi sud-est european iar Academia română şi Universitatea se încăpăţânau să susţină „romanizarea" acestui spaţiu, Nicolae Densuşianu, bazat pe cel mai adânc studiu asupra izvoarelor Antichităţii, la care adăugase şi izvoare pe care alţii le respingeau cu dispreţ nejustificat, printr-o demonstraţie ştiinţifică pe care până atunci (şi de atunci încoace!) n-a mai făcut-o nimeni, a propus prioritatea Spaţiului carpatic în etnogenezele europene. Cartea lui însă, *Dacia preistorică* (1913), tăcută şi chiar respinsă de forurile ştiinţifice ale ţării sale, greoaie, scumpă şi într-un tiraj mic, n-a putut ajunge la cunoştinţa tineretului, în Universităţi şi şcoli, decât în extrem de mică măsură. Iar Academia şi Universitatea, respingând noua viziune, au stopat, pur şi simplu, lărgirea studiului dincolo de cercul unor pasionaţi ai Străvechimii noastre, cei mai mulţi de alte profesii, fără titluri în domeniu, unii autodidacţi şi chiar amatori şi de aceea puţin sau deloc luaţi în seamă. Este important însă că aceştia nu s-au descurajat şi au creat o *istoriografie paralelă*, în noua viziune, cum am spus: istoriografia dacologică.

Curios este – cum a demonstrat dl. Gabriel Gheorghe în revista „Getica" şi în alte lucrări recente ale d-sale (vezi Bibliografia) – că Academia şi Universitatea au „ocolit" şi au „tăcut" – şi continuă să ocolească şi să tacă - puncte de vedere şi unele lucrări fundamentale din istoriografia europeană şi mondială care i-ar fi contrazis „axiomele" (cea a „indoeuropenismului" şi cea a „romanizării"). De ce? Cui foloseşte?

Studiile unui mare specialist în domeniu ca Marija Gimbutas (vezi Bibliografia), ajunse şi la noi, în original sau în traducere, efectiv au relansat puternic viziunea N. Densuşianu-Mircea Eliade, încurajând acea istoriografie paralelă asupra Străvechimii noastre, împreună cu dezbaterile care au avut şi au loc în Societăţile ştiinţifice nou înfiinţate sau „renăscute" după 1989.

Marija Gimbutas a readus în atenţie prioritatea Spaţiului carpatic în etnogeneza continentală – şi în aceasta constă contribuţia sa fundamentală! –, chiar dacă nici dânsa nu s-a „debarasat" complet de acei „indoeuropeni" veniţi, după opinia sa, în valuri succesive pe tot parcursul Neoliticului, până la începutul Epocii Bronzului, „dezintegrând" civilizaţiile locale. Or, descoperirile arheologice, din ultimele 5-6 decenii mai ales, o contrazic flagrant, ca şi înfloritoarele culturi din epoca Bronzului, „renăscute" după ultima „distrugere" realizată de acea populaţie de sălbatici „kurgan", cum îi numeşte aceasta pe „indoeuropeni". Am văzut mai sus cine era, de fapt, această „populaţie Kurgan". Între timp, în istoriografia mondială

fusese rezolvată, în general, problema *arienilor*, cei mai de seamă specialişti fiind de părere că patria lor de origine a fost Spaţiul carpatic. Domnul Gheorghe Gabriel, pe temeiul unor lucrări europene de referinţă în domeniu, conchide că „singurul spaţiu care corespunde condiţiilor din vechea litaratură vedică este cel Carpatic", numit chiar „Vechea Indie" („Ancient India") într-o sinteză istorică a Universităţii din Cambridge apărută încă în 1927! (57/a p. 26). De atunci, deci, din 1927, devenise neştiinţific să se mai vorbească despre *indoeuropeni,* ştiindu-se exact cine au fost aceştia. Dar inerţia, precum se vede, se manifestă puternic şi în ştiinţa istorică!

Cunoscut într-un cerc foarte restrâns, inginerul geodez Nicolae Miulescu – a cărei operă în domeniul istoriei străvechi nu este publicată integral până azi –, după un studiu atent al celor mai vechi izvoare scrise – vedele şi upanişadele indiene –, dublat, acest studiu, cum am mai spus, de o cunoaştere „cu pasul" a *vetrei* româneşti integrale, cu toponimia, relieful şi resursele ei, cu autohtonii şi limba lor, a realizat o demonstraţie convingătoare în ce priveşte „poporul unic" european, cu o limbă unică, ca fond ancestral şi comun pentru toate limbile constituite ulterior. Din cadrul acestui popor unic al „Vechii Europe", extins la nivelul continentului, dar şi mai departe, „roiurile" au ajuns până în India şi – se pare – încă mai departe în Asia. Arienii, porniţi din Spaţiul carpatic, patria lor ancestrală, au întemeiat, în India, o nouă civilizaţie. La societatea „Getica", d-l Gabriel Gheorghe ne-a citat opinia lui Jawaharlal Nehru, despre *arienii* sosiţi în India, nu ştia de unde, care au întemeiat acolo o nouă civilizaţie. Iar d-na baroneasă Lovendhal – Papae, la o dezbatere de la sediul Comisiei Naţionale Române pentru UNESCO ne cita din amintire mărturisirea marelui poet indian, Rabindranath Tagore, care, venind în România, mărturisise unui interlocutor marea sa dorinţă de a ajunge aici – în *patria strămoşilor săi*.

Nu este vorba, deci, de o migraţie, în valuri succesive, dinspre Asia/India, devastatoare şi „dezintegratoare", ci de plecări/"roiri" perseverente din „Vechea Europă", care şi-a avut centrul în Spaţiul carpatic, pe cele 4 direcţii cardinale, inclusiv spre Răsărit, până în India, de unde, în urma unui crâncen război cu Brahmanii, casta luptătorilor (ksathri-ya) a preferat să revină în Spaţiul originar, în care unii au şi ajuns, alţii au rămas pe acest lung traseu, aducându-şi contribuţia la alte procese etno-naţionale, generând, astfel, înrudiri ale perşilor şi parţilor cu băştinaşii Spaţiului carpato-danubiano-balcanic. De aici, unele elemente comune sau similare din civilizaţiile persană şi română, care aşteaptă să fie studiate, de aici, de pildă, revendicarea zeului Mithra de către civilizaţa persană.

Deci, „migratori" au fost acei ksathri-ya, ce reveneau spre locurile de origine, dar nu erau nişte străini de loc. Şi chiar dacă s-au impus, la început, ca luptători, într-un timp scurt ei s-au reintegrat în Spaţiul din care plecaseră cândva strămoşii lor, cinstind aceleaşi zeităţi şi fortificând aceiaş civilizaţie. Evident, *vorbind şi aceeaşi limbă – limba băştinaşilor din Spaţiul carpatic*, care astfel n-a încetat niciodată să se vorbească în acest Spaţiu, dar şi pe care „roiurile" au dus-o cu ele în Spaţiile în care au ajuns ulterior, după cum se precizează *în izvoare*. Iar specialiştii moderni ai acelor spaţii găsesc în limba lor cuvinte care seamănă până

la identitate cu ale noastre, dar, „dirijaţi" pe „defileele de erori" ale romaniştilor, încă se întreabă de unde vin!

Contribuţii recente, în primul rând ale d-lui Gabriel Gheorghe (vezi Bibliografia), la care ne vom mai referi, după ce demonstrează existenţa a ceea ce d-sa numeşte „defileele de erori" din ştiinţa istorică şi din lingvistică, pe baza unei analize atente, pe lucrări de etimologie şi dicţionare de primă mână şi în deplină cunoştinţă a unor limbi de circulaţie, ajunge la concluzia că aşa-numita „*indoeuropeană comună*" nu este alta decât *limba română arhaică*. Drama romaniştilor străini, susţine dl. Gheorghe Gabriel, este că n-au cunoscut, cei mai mulţi, *limba română*, aceasta fiind, de fapt, „*cheia*" *romanisticii*. Iar drama romaniştilor români este că pornind la lucru cu „axioma" latinităţii/romanizării, şi-au blocat singuri drumul spre adevăr. La şedinţa din 09.10.2002 a Societăţii „Getica", al cărei preşedinte este, d-l Gheorghe Gabriel ne-a ţinut o expunere magistrală despre vechimea şi valenţele limbii române, reconfirmând, cu multe dovezi, o teză mai veche a d-sale, după care limba română este *cheia romanisticii* şi că neşansa celor mai mulţi romanişti străini este că nu cunosc limba română, iar a celor români este că se conduc după cei străini, luaţi ca maeştri ...

Aceasta, *în primul rând*.

În al doilea rând, după cum reiese din acea *istoriografie paralelă* de care am vorbit, mai nou din foarte documentatele studii ale d-lui Gabriel Gheorghe (vezi Bibliografia), *limba latină* „*cultă*", vorbită în cercuri înalte, scrisă de scriitori/poeţi şi de oamenii de ştiinţă ai Antichităţii romane, ca şi limba *elină* dealtfel, au fost nişte *creaţii* „academice", pentru un cerc restrâns de vorbitori şi scriitori/utilizatori, pentru a-i detaşa de „vulg"; la început, poate, din considerente spirituale/iniţiatice, dar mai apoi, fără îndoială, şi din orgoliu aristocratic. Exista, la Roma, de pildă, un *delir de mărire*, mărturisit de Horaţiu într-un vers: „*Urăsc poporul de jos şi îl ţin departe de mine*" (57a/16, s.n.). Au fost limbi pe care „poporul de jos" nu le înţelegea şi nu le utiliza. Izvoarele menţionează că „jos", în popor, în Imperiu – şi în Grecia! – se vorbea „limba barbară" sau „limba bătrână" („priscă"!), limbă cu care veniseră acolo „roiurile" coborâte din Nord, din Spaţiul carpatic şi din împrejurimile locuite, ori de peste Mare – peste „Marea Illirică" spre Vest, peste „Marea tracică" spre Est –, din Sud-Estul Europei. Inclusiv limba vorbită în *Latium* (de unde vine numele de *latină*), unde a ajuns şi s-a impus *frigianul* Eneas cu luptătorii lui (după tradiţia romană) sau „roiuri" venite din Nord, în Neolitic sau în Epoca Bronzului. Se întâmpla, frecvent, ca un împărat roman să cunoască limba populară, limba barbară (nu uităm că jumătate din numărul împăraţilor romani şi bizantini au fost traco-geto-daci!), dar un om de jos nu putea înţelege limba celor „de sus" – iar aceştia avuseseră „grijă" să se detaşeze de „vulg" şi pe calea limbii! Aceasta este o dramă istorică a societăţii umane! Să nu căutăm, deci, vorbirea populară în limbile culte ale Europei, căci nu o vom găsi, cum nu vom găsi limba română (arhaică şi nouă) în latina cultă a Antichităţii (cu unele excepţii!), nici latina populară (ca variantă mai „tânără" a limbii române vechi) în latina cultă, nici limbii „barbare" vorbită de grecul de rând, în Antichitate, să nu-i căutăm „originea" în limba *elină*. Poate singurul loc, în Europa cel puţin,

unde limba populară a biruit pe toate planurile, după abandonarea limbii slave din cancelarii şi Biserică, a fost, în veacul al XVII-lea, în România. Fenomenul acesta trebuie studiat cu seriozitate şi răspundere de către lingvişti, pentru a înlătura erorile comise până acum şi mai ales perseverarea în eroare.

În al treilea rând, limba băştinaşilor din Spaţiul carpatic, limba dusă cu ele – în mod firesc! – de „roiurile" pornite de aci, a putut fi, în locurile în care acestea s-au stabilit, „*limba bătrână*" în care oamenii se puteau înţelege şi ea a putut menţine un important fond comun de cuvinte în limbile diferenţiate ulterior în spaţiile de sedentarizare.

„Roiurile" pornite din spaţiul strămoşilor noştri – unele spre Asia anterioară (tracii), altele adânc în Asia şi în Europa, în Sud-Vest, în Vest şi în Nord sunt puse în evidenţă în lucrări mai vechi şi mai noi. Sunt informaţii puţin sau deloc cunoscute publicului românesc, fiindcă „axiomele" sunt apărate de forurile noastre şcolare, universitare şi academice, ca şi falsurile necorectate ale unor istoriografii europene. Iar acestea au făcut ca informaţiile menţionate să rămână necunoscute elevilor, studenţilor, marelui public, dar să fie în continuare respinse de mai tinerii specialişti formaţi la şcoala „axiomelor".

Vom cita o lucrare recentă, cu siguranţă puţin sau deloc cunoscută, semnată de Alexandru Pele (1934-1995), un cercetător şi un gânditor profund şi foarte organizat, care se bazează pe importante lucrări ştiinţifice, speciale sau de sinteză, când menţionează „Daciile" europene şi asiatice, revendicarea originii unor popoare întregi din Spaţiul carpatic (Dacia), ca şi instituţii cu nume fără echivoc. „Mulţimea DAVELOR (aşezări/denumiri tipic dacice, n.n.) existente pe întregul continent european – scrie autorul – a făcut posibilă apariţia ţărilor numite DACII" – şi citează: DACIA DANEZĂ, DANIA, pentru care, la anul 1275 este menţionat un *Petrus de Dacia*, danez, în fruntea unui *Colegiu al Daciei*, fondat pentru compatrioţii săi; iar „regii danezi – reţinem după d-na Maria Crişan – s-au intitulat, secole în şir, „REGES DACIAE" (43a/104). DACIA SCANDINAVĂ (întreaga Scandinavie, menţionată în latina medievală ca depozitară de civilizaţie getică, aşa cum înţelegem din cartea lui Carolus Lundius despre Zamolxe); un *Collegium Dacicum,* nume dat unuia din cele mai vechi colegii din Paris; C. Iulius Caesar, în *De bello civili*, menţiona toponimul Montes Can*daviae* (*Davia* fiind un etnonim al Daciei!) (79a/20-21). Pentru Asia, lucrarea citată are multe menţiuni pornind de la etnonimele Daciei/dacilor: Dava, Davi, Dahi, Dahae, Dacae. Astfel, într-o lucrare apărută la Paris în 1850 se arăta că „originea parţilor este legată mai ales de tribul DAHAE sau DAHI", care era „printre cele mai puternice neamuri scitice, numeroasele lui ramificaţii fiind foarte răspândite în Europa şi Asia", prezent şi în „cărţile lui Zoroastru". Şi aici este cazul să ne amintim de arienii luptători, reveniţi din India (după războiul cu Brahmanii), dintre care o parte au rămas în ţinuturile parţilor şi perşilor. Herodot menţionează că înainte de Cyrus „multe triburi DAHAE pătrunseseră deja în interiorul Persiei"; cu ajutorul unor asemenea triburi, aduse de pe Don (Tanais), Bessus i-a putut rezista multă vreme lui Alexandru cel Mare. Vergilius, în *Eneida*, aminteşte de neamul DAHILOR („dahii sălbatici"). Aşa s-ar putea explica şi încercarea de alianţă a lui Decebal cu Pacorus, regele

parţilor. Bactriana (în Asia) era locuită de numeroase triburi de DAHAE. În timpul dinastiei chineze HAN, Bactria purta numele de TAHIA, o formă pentru DACIA. La autori chinezi, pe lângă Bactriana mai apare şi DAHIA arsacizilor în Persia şi Armenia (dinastia Arsacidă a domnit în Armenia între anii 52-415 d.Hs. iar în Persia între anii 250 î.Hs. şi 227 d.Hs.). Sub dinastia Arsacizilor şi din marea familie a Cuşanilor (numiţi DACI) s-a constituit în Asia Centrală şi de Sud un mare Imperiu, format din 4 regate principale, cu întindere şi în Europa, cuprinzând Persia, Armenia, Bactriana (Dacia!), Masageţia (Geţia Mare), ţinuturile din jurul Caucazului şi din Nordul Mării Negre, imperiu care a dăinuit peste 500 de ani. V. Pârvan, în *Getica* sa semnalează prezenţa poporului DAHAE în Turkestan, unde se afla „vechiul DAHOS". Şi tot un „DAHOS" apare într-un atlas, pentru Antichitate, în Sud-Estul Mării Caspice iar în lucrările istoricului grec Xenofon (participant, în 401 î.Hs., la o expediţie a lui Cyrus cel Tânăr) apar DAHII în regiunea Transcaspiană. O populaţie de DAHAE menţionează şi Pliniu cel Tânăr (c. 62-113 d.Hs.), legatul imperial din Bitinia, pe coasta orientală a Mării Caspice. Anticul Parthyene poartă şi azi numele de DAKISTAN iar la Nord de Azerdbadjean se află DAGHESTAN-ul (şi V. Pârvan, în *Getica*, menţionează populaţia DAGHE, pe care o consideră scită).

O menţiune foarte interesantă în legătură cu ceea ce ne preocupă aici o găsim la Clement Alexandrinul, care notează că „*toţi elenii vorbesc limba scită...*"(recte – *getă*, n.n.) (79/18-19); cu siguranţă, este vorba de limba celor „de jos".

După anumite date şi asocieri toponimice, devine plauzibilă prezenţa DACILOR şi în America (79/46-48).

Am menţionat aceste date pentru a sublinia forţa de expansiune a traco-geto-dacilor în Antichitate. Iar acolo unde ajungeau şi se sedentarizau, fără îndoială continuau să-şi utilizeze limba şi să-şi adore zeităţile cu care veniseră „de acasă". Chiar când vor fi fost deznaţionalizaţi în masa localnicilor, vor fi lăsat urme/influenţe în toponimie, onomastică şi chiar în domeniul atât de puternic la ei, al credinţei. Legat de prezenţa dacilor în China, Al. Pele formulează ipoteza unei relaţii între Zalmoxianismul dacilor şi DAOISM-ul chinez (79/45).

Fig. 16
Arborele genealogic al popoarelor „germanice" în care se arată ascendenţa lor geto-dacică (84, ed. a II-a/195)

Revendicarea originilor actua-lilor germani, a olandezilor, suedezilor, spaniolilor, danezilor, din Spaţiul carpatic, aproape că este un loc comun, nu doar în amintita istoriografie paralelă, dar şi în lucrări ale respectivelor istoriografii

naţionale, preluate şi de unii autori români, dar pe care, de cele mai multe ori, „ştiinţificii" noştri le-au considerat erori, fantezii! (v. nr. 41)

O subliniere deosebită a importanţei geto-dacilor în etnogenezele şi în devenirile etno-naţionale ale Europei o aduc contribuţiile lui Alex. Pele, Gabriel Gheorghe şi Maria Crişan, referitoare la faptul că sciţii şi goţii au fost, de fapt, geţi/geto-daci, şi că, prin urmare „confuzia" între geţi şi goţi, atât în izvoare cât şi la diverşi autori medievali şi moderni devine o *falsă problemă*. Goţi=Geţi – şi devenirile etno-naţionale pe direcţiile şi în spaţiile de „roire"/migraţie şi de sedentarizare ale pelasgilor şi ale traco-geto-dacilor trebuie regândite!

Fig. 17
Coloane şi stâlpi de andezit de la sanctuarele Sarmisegetuzei Regia după distrugerea provocată de romani (67 c/310)

De aici şi *forţa limbii strămoşilor noştri*, iar limba este un atribut organic al etnosului. Ca o concluzie-surpriză, dar cu o demonstraţie deocamdată fără replică, menţionăm, pentru Franţa, de pildă, studiul d-lui Gabriel Gheorghe, *O realitate ignorantă: în vechime, Franţa a fost românofonă* (v. nr. 54). În vechea limbă vorbită în Franţa autorul identifică circa 1300 cuvinte româneşti – desigur, provenind din limba comună primordială. Iar pentru limba germană redăm concluzia aceluiaşi autor: „*limba germană actuală este o operă de cabinet, târzie, impusă de sus în jos, către sfârşitul sec. XVIII şi mai ales în sec. XIX*" (58/XXV);

neamţul nu şi-a spus niciodată „german”, pentru că acest cuvânt = frate. El şi-a zis şi se defineşte: „*Ich bin Deutsch*” = *Eu sunt Dac*; iar olandezii se numesc şi azi daci (Detch) (58/XXIV). Cu această *demonstraţie* (v. bibliografia, la G. Gheorghe), *originea gotică este o invenţie a respectivelor istoriografii medievale europene, contrazisă de izvoare.*

La rândul său, doamna cercetător ştiinţific Maria Crişan aduce numeroase argumente lingvistice care pot justifica ascendenţa geto-dacă/valahă a multor naţiuni europene (43a şi 41, ed. II-a).

Revenind la limba strămoşilor, să adăugăm că filologii care, cunoscând puţină istorie sau necunoscând, cer cu obstinaţie, pentru geto-daci, „monumente de limbă”. Ei nu au cum să ia în consideraţie sau „uită” că în Centrul spiritual al acestei naţiuni – în Munţii Orăştiei, poate şi în alte centre –, unde apărătorii au opus mare rezistenţă, *romanii au distrus tot* – oameni, cetăţi, inscripţii; eventual, cu singulare excepţii, comandanţii şi sacerdoţii au căzut, s-au sinucis ori au trecut la dacii liberi.

În centrul „Cetăţii Zeilor”, cum am menţionat, *romanii au distrus complet Sarmisegetuza Regia*, cu tot ce se acumulase acolo de secole în materie ştiinţifică, cultural-spirituală în general, ca şi din toate punctele de vedere. S-a tras brazdă, după obiceiul roman în asemenea situaţii. Au căzut prin confruntare directă cu soldaţii romani ori au urmat legea nescrisă a celor demni, aceea de a nu cădea vii în mâna cuceritorului şi mulţi învăţaţi din Cetatea de scaun, lege pe care a respectat-o

Fig. 18

Columna Traiană – scena 120: sinuciderea preoţilor după căderea Sarmisegetuzei Regia (67c/121)

Decebal însuşi. Fără îndoială, vor fi fost şi sacerdoţi sau demnitari din ceea ce se poate numi „echipă de rezervă" sau de sacrificiu care, din toate timpurile, acceptând faptul împlinit, este programată anticipat sau îşi impune operativ să conserve cât mai mult din fiinţa neamului şi din realizările lui, în aşteptarea unor vremuri prielnice pentru renaştere. Vor fi fost, desigur, şi trădători. Despre unii ştim că au desconspirat marele tezaur de sub albia râului Sargeţia şi din care romanii şi-au plătit petrecerile, solemnităţile şi construcţiile din „Cetatea eternă". Alţii vor fi rămas neştiuţi, să-şi conserve viaţa, averea şi interesul meschin, ca preţ al trădării de neam. Oricum, să reţinem şi *să nu mai uităm*, atunci când ne referim la punctul de la care s-a plecat după 106, că războaiele fuseseră devastatoare iar distrugerea Cetăţii de scaun şi a centrului spiritual dacic a însemnat *pierderi ireparabile* şi greu de evaluat. Numai aşa putem explica lipsa „monumentelor de limbă" geto-dacă, revendicate de filologii care nu cunosc sau nu vor să ia în seamă realitatea istorică, continuând a susţine că geto-dacii, copleşiţi de colonişti aduşi sau veniţi din „întregul imperiu roman", şi-au abandonat limba vorbită de secole, poate chiar de milenii şi şi-au însuşit limba latină cu care „veniseră" romanii cuceritori, şi-au abandonat credinţa şi tradiţiile.

S-ar fi produs astfel un fenomen unic în istorie – şi incredibil!

Asemenea distrugeri, poate mai „blânde", dar distrugeri, vor fi fost şi în alte centre ale lumii traco-geto-dace, până atunci, unde s-a opus rezistenţă puternică, de când armatele romane au trecut Balcanii, înaintând spre Nord, căci Roma administra lecţii dure în asemenea situaţii, precum se ştie.

Totuşi în asemenea centre va mai fi rămas ceva şi nu doar pentru a permite istoricilor, peste secole, restituiri şi evaluări. În ce priveşte scrisul şi limba, vor fi rămas acele enigmatice inscripţii încifrate, despre care un român din Franţa, dl. Velcescu, ce şi-a susţinut teza de doctorat referitoare la daci, ne-a vorbit într-o împrejurare; ştia aceasta de la mama domniei sale, d-na Cornelia Velcescu, citată şi de preotul istoric D. Bălaşa pentru aprecierea asupra scrisului de pe tezaurul de la Sân Nicolaul Mare (cum că limba şi alfabetul inscripţiilor de pe tezaur sunt limba şi alfabetul strămoşilor originari, de dinainte de războaiele romane (cf. 1/51, după rev. „Noi tracii", ian. 1984, p. 4). Cine a fost interesat să ţină ascunse asemenea inscripţii sau, poate, între timp, să le fi distrus? Alţii pretind că le cunosc, că le-au găsit „cheia" şi propun descifrări, după ce fac proba unei perfecte documentări asupra antichităţii strămoşilor noştri, dar – greşeală enormă! – nu dau „cheia" descifrării; deocamdată, academicienii şi universitarii îi consideră nebuni sau, cel puţin, neserioşi. Un alt cercetător, dl. Paul Tonciulescu, vorbeşte despre inscripţiile rupestre din Munţii Buzăului, care ar conserva un „alfabet geto-dac" (v. 90 şi 91).

Reluând după Gr. Tocilescu, dar şi direct de pe vase din culturi predacice şi dacice, dl. profesor Virgil Vasilescu identifică în Spaţiul carpatic aproape toate literele alfabetului latin, dar şi alte semne alfabetice şi analfabetice (v. 99). Anterior, Marija Gimbutas reproducea un tabel cu peste 200 de grafeme din cultura neolitică Vincea-Turdaş, unele având corespondenţă în alfabetul cipriot, deja descifrat (59/138 şi 143).

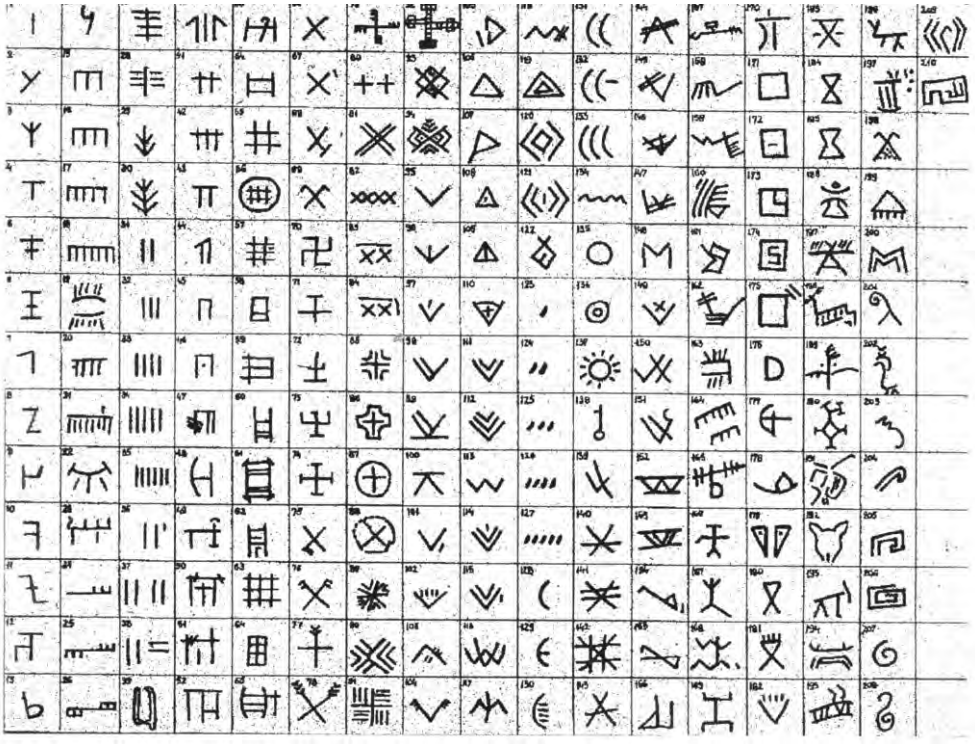

Fig. 19

Catalogul semnelor (210 semne) din cultura Vincea întocmit de Shan Winn în 1973 şi publicat în 1981, semnele considerate de autoare ca simboluri, deşi pe unele le regăsim în alfabetul get şi latin. De asemenea, unele au corespondenţe descifrate în silabarul clasic cipriot (59/143).

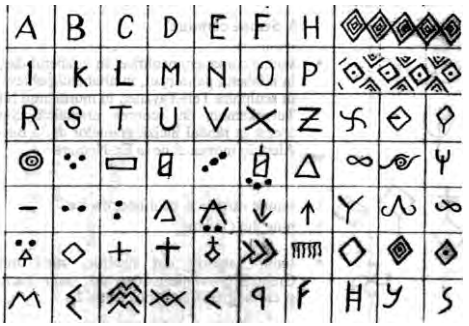

Fig. 20

Semne alfabetice şi analfabetice sintetizate din izvoarele Evului timpuriu în spaţiul vechii Dacii (99/89)

Cercetătorul armân C.B. Stefanoski, într-o lucrare recentă (1995, v. nr. 87) de valoare deosebită pentru noi, prezintă graiul armân vorbit azi, ca urmaş direct şi neschimbat de 4000 de ani, al limbii traco-geto-dacilor iar pe aceasta din urmă ca fiind „fondul limbilor indoeuropene". Chiar dacă a rămas la „axioma" indoeuropeană, autorul, prin *demonstraţia* pe care o face – cu descifrarea unor inscripţii tracice – sprijină, în fond, în mod independent, concluzia d.lui Gabriel Gheorghe după care limba română arhaică a fost aceea numită „indoeuropeana comună". Atrăgând atenţia asupra graiului armân ca urmaş direct al limbii traco-geto-dace, autorul arată cât de mult i-a folosit limba maternă în descifrarea unor cunoscute inscripţii tracice, nedescifrate sau defectuos descifrate până acum. Persecutaţi continuu după 1205, armânii care au rămas pe loc s-au retras în comunităţile lor şi nici în limbă n-au admis infiltrări străine. Din analizele pe care le-a făcut, autorul a ajuns la concluzia că „*limba armână-macedoneană este cea mai curată şi cea mai veche din Europa*", *neschimbată, în esenţă, faţă de limba strămoşilor traco-daci*. Afirmaţia se poate extinde asupra a ceea ce dl. G. Gheorghe numeşte *limba română arhaică*. Autorul nu cunoaşte bine, se pare, limba română vorbită şi scrisă în România (lucrarea este tradusă în limba română de dl. dr. Ioan Cardula). Din păcate, şi azi încă, armânii tradiţionalişti practică o adevărată închistare în relaţiile cu românii din România; nu le serveşte la nimic, le dăunează! Dar pe bună dreptate autorul acuză *genocidul cultural şi naţional* practicat de Statele balcanice în care trăiesc armâni, ca şi de „comunitatea internaţională" care din sec. al XIX-lea se străduieşte să inoculeze printre intelectualii armâni teza latinităţii neamului lor. Şi autorul spune clar: „*Latinizarea poporului armân este o improvizaţie..., un mare neadevăr* care a fost inventat în perioada renaşterii şi a umanismului şi adoptat de oamenii de ştiinţă"; este, figurat spus, „*o casă fără temelii*" (87/103-104, s.n.).

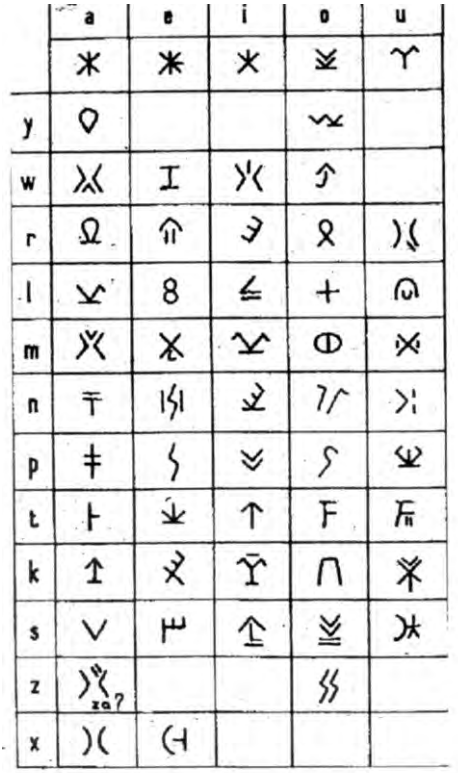

Fig. 21
Silabarul clasic cipriot (S.C.C.), descifrat (59/143)

Iată, deci, aflat la dispoziţia exigenţilor filologi romanişti „monumentul de limbă" al strămoşilor noştri – graiul armân din Balcani/româna arhaică (variantă!).

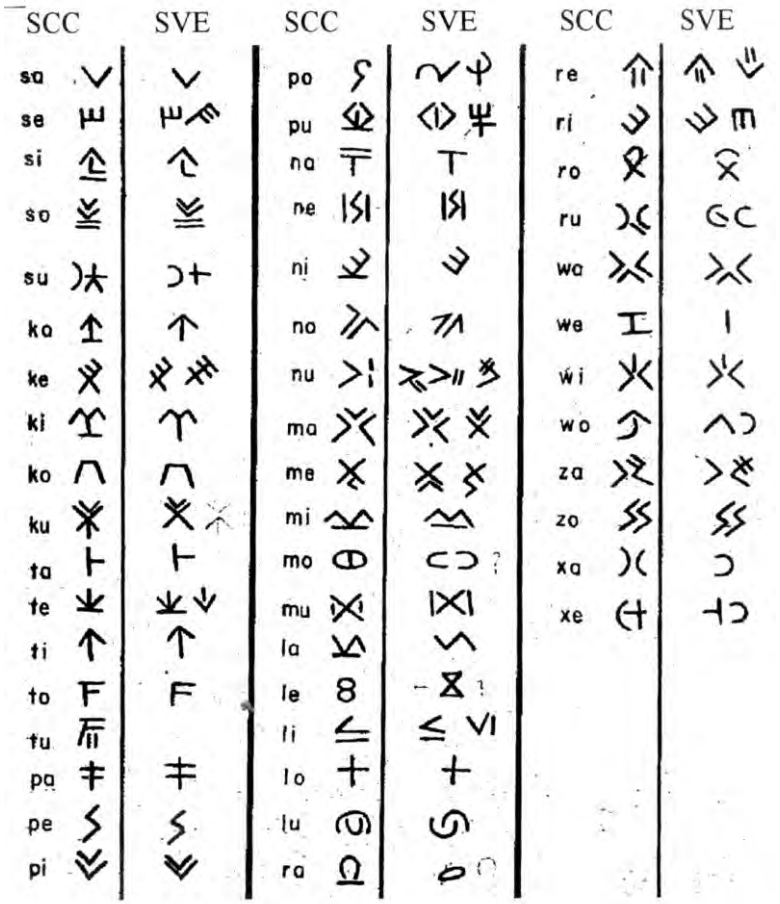

Fig. 22
Analogii dintre silabarul clasic cipriot (SCC) şi semnele vechi europene (SVE) (59/143)

Pentru „îndestularea" filologilor, semnalăm aici şi o altă lucrare în domeniu, datorată unui român din S.U.A., dl. Mihai Vinereanu, lansată la cel de-al III–lea Congres internaţional de Dacologie: *Originea traco-geto-dacă a limbii române* (99). Iar ca o completare la demonstraţia filologică reţinem (după Maria Crişan) ce ştia Cato cel Bătrân (Maior): că „geţii, cu mult înainte de întemeierea Romei, cântau, *în ode scrise*, acompaniaţi la flaut, faptele de vitejie ale eroilor lor" (43a/100, s.n.).

Pe lângă eventualele scrieri, dispărute în dezastrul provocat de cuceritorii romani, din centrele în care erau concentraţi învăţaţii, în mediile populare s-a dezvoltat în paralel o „scriere" proprie şi calcule proprii, după cum s-a dezvoltat, pentru nevoi curente, o bogată astronomie populară. Este vorba despre răboj, cu

abstractizări grafice şi cu performanţe de calcul care resping categoric teza referitoare la „primitivitatea" creatorilor unor asemenea semne. Din comparaţiile – şi acestea parţiale – realizate de d-na arhitect Silvia Păun rezultă că războjul din spaţiul dacoromân este cel mai bogat din lume prin multitudinea semnelor pentru o reprezentare grafică iar semnele războjului folcloric (încrustări, decor ceramic, diverse lucrături), cele mai multe imitând, stilizat sau nu, semnele grafice ale acestui alfabet popular, sunt, efectiv, inepuizabile (v. 75). Iar despre valenţele războjului, în ce priveşte calculul, marele etnolog Romulus Vulcănescu ne încredinţează că ele ating performanţele realizate utilizând rigla de calcul. *Spaţiul strămoşilor noştri* a fost, din străvechime, un *spaţiu al războjului* – şi această realitate nu trebuie uitată atunci când vorbim despre scriere şi calculele matematice, cum nu trebuie uitate observatoarele astronomice din restul acestui spaţiu, în diversele forme, menţionate de d-na arh. Silvia Păun.

După logica istorică şi mai ales după aceea a fenomenelor de „durată lungă", nu se poate admite ca un popor cu o asemenea vechime şi cu o continuitate absolută în spaţiul antropogenezei, etnogenezei şi al devenirii sale etno-naţionale, să nu aibă o scriere a sa, un alfabet al său, în care scriau învăţaţii săi. Iar inscripţiile tracice care au avut şansa să se păstreze, ca şi enigmaticele inscripţii la care ne-am referit mai sus, pe care unii susţin că le-ar fi şi găsit (pe unele, desigur!) şi descifrat, inscripţiile rupestre, în sfârşit războjul din spaţiul celui mai bogat război din lume, ne îndreptăţesc să admitem existenţa unui alfabet şi a unor scrieri la traco-geto-daci. Considerăm a fi de neacceptat teza filologilor, preluată şi de unii istorici, privind inexistenţa unei scrieri proprii la un popor atât de mare, pe un spaţiu atât de întins şi cu o spiritualitate de primă mărime în istoria lumii antice. Dar nici nu trebuie să exagerăm, căutând în exces *scrieri* acolo unde nu era larg resimţită nevoia ei şi deprinderea de a scrie.

Să reţinem, în acest sens, şi una din multele învăţături ale lui Pitagora: „*Scrisul* este cadavrul gândirii. Înţeleptule! Spune-ţi principiile cu voce tare: vorbeşte discipolilor tăi şi *nu le îngădui să se folosească de vreun alt mijloc în afară de memorie*; *o dată întipărit în minte, adevărul nu se mai şterge niciodată*" (s.n. G.D.I.). La acest „*discipol al înţelepciunii trace*" (cum îl caracterizează pe Pitagora un izvor antic), aceasta ar putea fi o învăţătură mai veche cu care grecii coborâseră din Hiperboreea, căci ulterior îi găsim atât de mult deprinşi cu scrisul, în timp ce traco-geto-dacii, rămaşi în spaţiul lor primordial, încă învăţau legile cântând, scrisul rămânând o îndeletnicire de excepţie, în cercuri înalte, restrânse, Spaţiul carpatic fiind până târziu, în Evul mediu, un spaţiu al războjului. De altfel, după constatarea unui exeget, şi în Spaţiile culturale de moştenire hiperboreană primele legi se exprimau în versuri (care, de regulă, se cântau, n.n. G.D.I.). Şi ni se dă exemplul grecilor antici: Legile spartanului Licurg au fost „traduse" de un poet (desigur, în versuri, n.n. G.D.I.), iar atenianul Solon „le-a supus pe ale sale ritmului muzelor" (v. 114/303, postfaţă).

Încă adăugăm: datele preluate din „autorii nordici" de d-na Maria Crişan şi redate succint într-o recentă lucrare (v.nr. 41, ed. a II-a, 2004 şi 42), nu mai pot fi

ignorate! Rămâne însă constatarea că scrisul la traco-geto-daci era utilizat în cercurile restrânse ale învăţaţilor.

Observăm totuşi că un anumit şi nefiresc complex de inferioritate, prin nimic justificat, pornit din lecturi insuficient de atente ale izvoarelor, cu siguranţă însă şi din „sugestionări" interesate şi abil administrate de unii, alteori din snobismul superficialilor, a determinat pe unii din specialiştii noştrii la prudenţă exagerată în a susţine existenţa unui alfabet la traco-geto-daci şi la înaintaşii lor şi chiar la negarea lui, în lipsa „monumentului de limbă". Un fenomen similar s-a petrecut, relativ recent, cu negarea protocronismului românesc atunci când cineva a avut „îndrăzneala" să-l afirme.

3.2. Dovezile

Intrarea în circuitul ştiinţific, la noi, a tulburătoarelor Tăbliţe de la Tărtăria (Ardeal), din complexul cultural neolitic Vincea-Turdaş, mileniul VII-VI î.Hs., este edificatoare în acest sens. Modestele tăbliţe neolitice urmau să treacă pe plan secund o teză şi o carte care făcuseră înconjurul lumii: *Civilizaţia începe la Sumer*! Informaţiile au ajuns în România în traducerea dnei. Lidia Papae-Lovendal, care ni le-a pus şi nouă la dispoziţie; îi mulţumim şi pe această cale.

Dar cum puteau românii să conteste o „axiomă" cu nişte biete tăbliţe – şi acestea doar 3? Arheologul român N. Vlassa le-a descoperit în 1961 şi le-a publicat în 1963 într-o revistă de specialitate care apărea în limbi străine, lucru care, probabil, a „salvat" marea descoperire de la „înmormântare". S-au „alertat" specialiştii străini – maghiari, iugoslavi, bulgari, americani, ruşi –, care au început descifrarea modestelor tăbliţe. În 1972, într-un interviu publicat în „Magazin istoric" (nr. 3), academicianul bulgar Vladimir I. Gheorghiev afirma că „*tăbliţele de la Tărtăria sunt ... mai vechi cu un mileniu decât monumentele scrierii sumeriene*", fapt care însemna – continua specialistul din ţara vecină – ,pur şi simplu că *scrierea, sub forma pictogramelor, a apărut în sud-estul Europei şi nu în Mesopotamia* (în Sumer, actualul Irak, n.a.), cum se credea până acum ...". Şi încă: „Dacă în toate cele trei cazuri (Tărtăria şi localităţile bulgăreşti Karanovo şi Gracialniţa, n.a. – deci, localităţi din nordul şi sudul spaţiului traco-geto-dac!, n.n) este vorba de scris, atunci se impune o concluzie surprinzătoare: avem de a face cu *cea mai veche scriere din lume*", mai ales că scrierea sumeriană, din mileniul IV î.Hs., „a apărut cu totul pe neaşteptate şi într-o formă dezvoltată" ceea ce înseamnă că ea a a fost adusă acolo iar sumerienii au dezvoltat-o în scriere cuneiformă (102/100, s.n.).

Numai că specialiştii noştri se „mişcau" greu.

Chiar dacă în 1975 învăţaţii ruşi ajungeau la concluzia că pe Tăbliţele de la Tărtăria este vorba de o scriere şi propuneau o descifrare iar un poet rus din Leningrad, Andrei Nadirov, orientalist ca pregătire, deja se entuziasma pentru „minunea" de pe modestele tăbliţe care transmiteau „*solia fraţilor pre-daci*" (v.pag. 93), în 1976, când apărea la Bucureşti *Dicţionarul de istorie veche a României*, sub conducerea prof. dr. doc. D.M. Pippidi, deci o operă de mare sinteză

care trebuia să reţină tot ce era mai important în domeniu, cu ultimele interpretări, ei bine, în această operă, un neolitician consacrat, ca Eugen Comşa, scriind despre deja celebrele (peste hotare!) tăbliţe, dar necunoscând decât studiul lui N. Vlassa, rămânea la concluziile acestuia: din cele 3 „plăcuţe de lut ars", două sunt „acoperite cu semne de caracter pictografic şi se presupune că redau texte străvechi", unele din aceste semne prezentând „analogii" cu semnele din scrierea sumeriană, iar pe cea de-a treia plăcuţă „este redat un om care merge în urma a două animale cornute" (118/564). Nimic despre descifrare şi datare, nimic despre importanţa lor! Era vremea în care alţi „nemuritori" „vestejau" îndrăzneala unor mai tineri ucenici „nebuni", de a atrage atenţia asupra unor semne grafice de pe vase neolitice sau din epoca Bronzului. Chiar dacă în 1980 Ariton Vraciu, un specialist în lingvistica traco-dacă (altfel, „flancat" şi d-sa de cunoscutele „axiome"!), făcea o sinteză a problemei în nr. 8/1980 din rev. „Convorbiri literare", atrăgând atenţia că semne ca acelea din cultura Vincea (Vincea-Turdaş, în care se încadra „minunea" de la Tărtăria, n.n.) „au fost descoperite <şi> la Troia (începutul mileniului al III-lea î.Hs. – când o întemeiaseră tracii-dardani, n.n.) şi în alte puncte din spaţiul microasiatic", marea operă bibliografică: *Bibliografia istorică a României* (vol. VI) nu-i consemna articolul (*Limba şi scrierea traco-geto-dacilor*), căci el nu era publicat într-o revistă ştiinţifică...

Prin urmare, dacă ar fi fost după specialiştii noştri atât de strict delimitaţi atunci pe „feliuţe" din arheologia Străvechimii şi Antichităţii, tăbliţele de la Tărtăria ar fi rămas mult timp „înmormântate" în locul în care fuseseră publicate. Noroc că în grădina arheologilor noştri s-au mai uitat şi alţii „din afară", atenţi însă şi la ce spun specialiştii străini. Este cazul marelui etnolog Romulus Vulcănescu, care în 1985, în sfârşit, în lucrarea de referinţă *Mitologie română* (v. nr. 103) expunea cu claritate stadiul istoriografic, aşa cum rezultă din cercetările specialiştilor străini, cu certitudinile, ipotezele şi (încă) îndoielile lor. Nu era prima dată când specialiştii noştri dădeau o atenţie insuficientă faţă de istoriografia de peste hotare, care uneori venea să le zdruncine „axiomele" şi să le acuze comoditatea. I s-a „întâmplat" aceasta şi lui Vasile Pârvan, la vremea lui; ba, dăduse el însuşi o uriaşă dovadă de rea credinţă atunci când l-a respins pe Nicolae Densuşianu cu vorbe grele la adresa *Daciei Preistorice*, lăsând „cuvânt testamentar" şi elevilor lui, s-o desconsidere şi s-o respingă, fără s-o studieze chiar; în acest sens, domnul Gheorghe Gabriel, la încheierea Congresului al III-lea de dacologie, „***Nicolae Densuşianu – 2002***", ne-a dat un exemplu „clasic": o astfel de atitudine din partea elevului preferat al lui Vasile Pârvan, arheologul Radu Vulpe, care spunea vorbe urâte la adresa acelei opere unicat a istoriografiei române, fără s-o fi citit; şi „opinia" a „contaminat" pe mulţi din „Şcoala lui Pârvan" şi din alte multe „şcoli" de arheologi, fapt cu totul reprobabil!

Etnologul român Romulus Vulcănescu, sintetizând, arăta că: 1. Tăbliţele de la Tărtăria făceau dovada celei mai vechi scrieri din lume (mil. VII – VI î.Hs.) şi ele aparţin sau sunt în legătură cu primele culturi neolitice din spaţiul sud-est european; 2. că este vorba despre o scriere locală, în legătură cu un rit funerar local, iar nu de obiecte pierdute de vreun sumerian rătăcit prin Carpaţi (se lansase şi această glumă!). Numai că o carte ca *Mitologia română* nu prea era, atunci,

„frecventată” de istorici şi nici recomandată în bibliografii, iar studenţilor nici atât nu le era „indicată”. Iar adepţii romanizării „îngropaseră” şi opinia unui corifeu al „Şcolii Ardelene”, Petru Maior, opinie formată pe temeiul izvoarelor, pe care le citează în sprijin. Scriind – după multe izvoare studiate, deci nu ca opinie sau din imaginaţie! – despre constituirea a ceea ce el numeşte „poporul roman”, din multe popoare care „cursese în Italia”, între care nominalizează în chip special pe Eneas cu frigienii lui, Petru Maior arată că, în pofida unor afirmaţii, „romanii” *n-au impus* acestor popoare, odată cu „jugul”, şi limba lor, astfel încât, chiar când împărăţia romană era „în floare”, respectivele popoare din Italia „multă vreme şi-au ţinut limbile sale”; şi chiar „limba unor neamuri” din peninsulă, care au pierit între timp, „tot au rămas între romani”. Şi citează un izvor: „C. Ennis zicea că el are trei inimi, pentru că ştia grăi greceşte, osceşte şi lătineşte”. De aici concepţia respectivului privind importanţa limbii pentru un om: o limbă cunoscută în plus avea valoarea unei inimi în plus! Iar cea mai apropiată dintre inimi nu era oare cea maternă? Şi încă un exemplu dintr-un izvor latin, în traducere, o fabulă în care eroul „osceşte şi folseşte făbulea, că lătineşte nu ştia”! Şi încă un exemplu, tot din izvoare: cumanii (?), ajunşi în Italia, au primit permisiunea să vorbească şi limba lor, care n-a fost „astrucată” de limba latină. În sfârşit, citând alt izvor (pe celebrul Strabon): chiar dacă „ginta oscilor” a pierit, vorba lor tot mai rămâne la romani şi joacă fabule romanii în limba aceea” (64a/97, s.n.).

Astfel, generaţii de studenţi, specialişti mai apoi, au trecut cu uşurinţă şi neştiinţă peste tăbliţele de la Tărtăria, până după 1989, când s-au putut publica unele din „nebuniile” vestejite de „nemuritori” iar „minunea” descoperită în 1961 a început „să-şi intre în drepturi” (v. nr. 90). Iar Congresul al IV-lea de Dacologie din 2003 i-a fost consacrat in întregime.

Astfel, pentru prima tăbliţă de la Tărtăria (cea rotundă), arheologul rus V. Titov a propus următoarea lectură: „În <cea de a> patruzecea domnie, pentru buzele (gura) zeului Şaue, cel mai vârstnic, după ritual, <a fost ars>. Acesta-i al zecelea”. Era vorba, deci, despre o jertfă umană adusă zeului Şaue (90/11). Şi cercetătorul Paul Lazăr Tonciulescu, observând toponimia şi hidronimia Ardealului, pornind din zona descoperirii tăbliţelor, a întocmit o hartă (90/22) şi a constatat că zona în care apar denumiri având rădăcina cuvântului Şaue este „destul de întinsă”, populaţia care îl adora fiind, desigur, „destul de numeroasă” (90/21-22). Notăm că rădăcina cuvântului (Şa) se regăseşte şi în onomastica Ardealului (vezi Şăuleanu).

Între timp însă, pe o pistă paralelă cu aceea a „nemuritorilor” s-a dezvoltat, cum spuneam, o literatură ştiinţifică în domeniu, care în modul cel mai firesc a pus accentul pe străvechimea şi continuitatea absolută a autohtonilor, cu scrierea şi limba lor, străvechi şi puternice, atât de puternice încât n-au putut fi abandonate sau înlocuite, din simple „necesităţi de comunicare” cu „mulţimea” de colonişti adusă de Imperiu, cu administraţia şi oficialitatea acestuia.

Marija Gimbutas a încadrat scrierea din tăbliţele de la Tărtăria într-o *străveche scriere sacră* venind încă din Paleolitic şi cu manifestări infinit mai bogate odată cu intrarea în Neolitic. Iar această scriere sacră aparţine civilizaţiei

„Vechii Europe”. Ea este foarte bine documentată mai întâi în culturile neolitice Starcevo-Criş, Vincea-Turdaş (în aceasta din urmă se încadrează şi tăbliţele de la Tărtăria), dar şi în altele. Şi în Serbia, în 2004, s-au descoperit urme de scriere, contemporană cu aceeia de la Tărtăria.

Recenta lucrare a d-lui prof. Virgil Vasilescu, *Semiotică română*, ca şi alte lucrări, anterioare, ale d-sale (v. Bibliografia) pun în evidenţă, şi la noi, fenomenul firesc al trecerii de la pictograme la ideograme şi apoi la foneme (litere), în paralel cu persistenţa, până azi, a unor tulburătoare simboluri – argumente puternice de străvechime, autohtonie, unitate şi continuitate în Spaţiul carpatic –, argumente care „vin” din Paleoliticul superior şi se dezvoltă în epocile următoare.

Autorii care n-au rămas tributari „axiomelor”, pornind de la o lectură mai atentă a izvoarelor şi depăşind faza juxtapunerii informaţiilor, coroborând ansamblul izvoarelor şi raţionând mai mult, au considerat pe romani, cu limba lor latină, latina vorbită, latina populară, ca fiind rudele apropiate, de odinioară, ale traco-geto-dacilor, ale „roiurilor” plecate cândva din spaţiul carpato-danubiano-balcanic, astfel încât, după cucerirea romană, n-a fost vorba, în Spaţiul carpatic, despre abandonarea unei limbi vorbite de secole sau, poate, de milenii şi de însuşirea rapidă a alteia, ca nişte roboţi. Datele arheologice, dublând pe cele din izvoarele scrise şi din cele tradiţionale, „legendare”, confirmă „neolitizarea” peninsulei italice de către „roiurile” venite din bazinul carpatic şi din Balcani.

Revăzând izvoarele, autorii despre care vorbim n-au mai privit ca pe o „simplificare didactică” inexistenţa translatorului în cele câteva scene de pe Columna lui Traian în care solii ale dacilor dialoghează în direct cu învingătorii lor romani, ca şi într-o scenă anterioară, asemănătoare, din Senatul roman, redată de Dio Cassius (6/85). Şi tot înainte de cucerirea romană Iordanes redă un dialog spontan între „sălbaticii moesi” de la sudul Dunării şi o formaţiune militară romană venită împotriva lor. Când au apărut romanii – scrie Iordanes –, unul dintre comandanţii moesilor, „cerând să se facă linişte, a întrebat în faţa liniei de bătaie (pur şi simplu: a întrebat, n-a mai chemat şi translatorul!, n.n.): «Cine sunteţi voi?». I s-a răspuns (iarăşi fără translator!): «Suntem romanii, stăpânitorii neamurilor». Iar acela a spus (tot fără translator!): «Aşa va fi, dacă ne veţi învinge pe noi»” (112/II, 409). Şi astfel, comandanţii celor două armate adverse s-au înţeles unul cu altul *fără translator*.

La argumentele aduse până acum, nu despre *existenţa unei limbi proprii* şi unitare a naţiunii traco-geto-dace, căci acesta este un *dat elementar*, ci despre existenţa unei scrieri, într-un alfabet propriu – acolo unde scrierea se practica şi în felul în care se scria (şi nu pierdem din vedere distrugerile pricinuite de romani!) –, atragem atenţia scepticilor şi contestatarilor care încă cer cu obstinaţie „monumente de limbă”: întâi, să le *vadă* pe cele existente, să le descifreze pe cele încifrate; *al doilea*, să ia aminte că relatările, consemnările, precizările *din izvoare* despre o limbă, o scriere şi un alfabet propriu al naţiunii strămoşilor noştri sunt atât de numeroase şi unele atât de importante, de puternice, încât chiar dacă s-ar fi distrus totul în materie de scris şi alfabet, aceste relatări, consemnări, precizări pot deveni,

ipso facto, argumente la fel de valabile în domeniu ca înseşi „monumentele" de limbă.

Pe întinsul spaţiu illiro-traco-geto-dac şi la un etnos foarte numeros – cu cele peste 100 de comunităţi cu denumiri diferite dar de acelaşi neam –, izvoarele antice vorbesc despre existenţa unei singure limbi, chiar fără dialecte. Strabon o spune foarte clar: „*dacii şi geţii vorbesc aceeaşi limbă*" (*Geografia*, VII/III, 13 – cf. şi 112/I, 239, s.n.); sau: *geţii* – „*un neam de aceeaşi limbă cu tracii*" (VII/III, 10 – cf. şi 112/I, 237, s.n.). Eusebiu din Cesareea ştie că prin comediile greceşti, geţii şi dacii apar ca personaje „ascuţite" la limbă, chiar dacă joacă roluri de sclavi: „*geţii şi dacii*, nişte flecari, *deprinşi să-şi ascută limba şi să spună glume în limba dacică*" (112/II, 15, s.n.).

Poetul Publius Ovidius Nasso, exilat la Tomis (8-17 d.Hs.) este cel mai important „martor" care ne atestă ***limba unică a illiro- traco-geto-dacilor şi forţa ei extraordinară de asimilare a altor limbi*** cu care venea în contact. El *depune mărturie de la faţa locului*! „*În jurul meu glăsuiesc aproape numai graiuri tracice şi scitice*" – arată el (112/291, s.n.). Aci, la Tomis, pe ţărmul vestic al Mării Negre, unde „barbarii" geţi erau la ei acasă, fără teamă de soldaţii romani (ausoni), *nu era*, între „barbari" desigur, „*nimeni care să asculte cu urechile lui vorbe latineşti*" (112/I, 293, s.n.), căci „*barbarii nu cunosc limba latină*" (112/I, 297, s.n.) – evident, latina cultă, latina în care scria el şi semenii lui poeţii, latina învăţată la şcoală, din cărţi, din gramatici, o limbă necunoscută nici de „romanul" de rând. Grecii întemeiaseră colonia Tomisului în sec. IV î. Hs. (deşi Iordanes, după Cassiodor, ne spune că această cetate/localitate a întemeiat-o regina Tomiris a massageţilor către sfârşitul sec. VI î. Hs. – v. mai departe), iar Ovidiu „transmite", de la începutul sec. I d.Hs., de pe *ţărmul* „*care ţine mai mult de geţii nedomoliţi*" (112/I, 299, s.n.) că „**limba greacă a fost învinsă de limba getică**" (112/I, 297, s.n.), astfel încât „*la puţini dintre ei* (dintre locuitorii Tomisului, între care mulţi greci, desigur, în vorbirea curentă, în oraş, unde aveau acces şi „barbarii"!) *se mai păstrează urme ale limbii greceşti*". *Limba greacă* – explică Ovidiu – „*a devenit şi ea barbară din pricina accentului ei getic*". În mulţimea *din oraş* „*nu-i nimeni care întâmplător să ştie latineşte şi care măcar să poată rosti câteva cuvinte*" (în latină, n.n.). El însuşi, Ovidiu – şi pentru aceasta îşi cere iertare Muzelor! – se vede nevoit să vorbească „de cele mai multe ori după obiceiul sarmatic" – care nu putea fi altul decât vorbirea în limba geţilor, adevăraţii stăpâni ai ţărmului. Mai mult încă, continuă Ovidiu, „*din cauza dezobişnuinţei îndelungate, chiar mie-mi vin cu greu în minte cuvinte latine*" şi nu se îndoia că în „cărţulia" pe care o scrisese „s-au strecurat multe (cuvinte, n.n) din limba barbarilor; nu-i vina omului ci a locului" – se scuza poetul (112/I, 301, s.n.). Ovidiu învăţase între timp limba geţilor – evident, limba vorbită de poporul de rând! – care la început nu-i plăcuse, dar încă mai vorbea uneori prin semne cu „barbarii" care nu înţelegeau limba sa. „*Eu sunt aici barbarul* – spune Ovidiu –, *căci nu sunt înţeles de nimeni*; *când aud cuvinte latineşti, geţii râd prosteşte*". Peste tot sunt numai „barbari cu glasul lor sălbatic" (105/I, 305, s.n.). Şi poetul recunoaşte singur: „*Eu însumi am impresia că m-am*

dezvăţat de limba latină, căci am învăţat să vorbesc limba getică şi sarmatică". De aceea, revoltat pe sine însuşi, ca orice poet, temperamental, „scriu şi ard în foc cărţile pe care le scriu" (112/I, 307, s.n.).

Aprecierea supremă asupra forţei de asimilare a limbii getice, Ovidiu o face în aceste versuri: „**Dacă cineva l-ar fi aruncat în această ţară pe Homer însuşi,** / **credeţi-mă, şi el ar fi devenit get**" (112/I, 329, s.n.).

Între timp, găsindu-şi un confrate într-ale poeziei printre aceşti „sălbatici", pe Cotys, fiu şi moştenitor de rege trac (tracii odrizi, n.n.), apoi rege el însuşi, i-a citit poemele, scrise în *limba getă* (deci, un *trac* scria în *limba getă*, căci, de fapt, aveau aceiaşi limbă, n.n.) şi i-au plăcut foarte mult. Aprecierea este elogioasă: „O, Cotys, urmaş demn al părintelui tău, / poeziile tale sunt o dovadă; dacă ai îndepărta de pe ele numele tău / aş spune că nu le-a compus un tânăr trac. / În acest ţinut Orfeu nu mai este singurul poet, / iar ţara bistoniană (Tracia, n.n.) este mândră de talentul tău". Iată, deci, că limba „barbară" a geţilor, între timp învăţată de Ovidiu, era elogios apreciată de un *preţuitor* profesionist al limbii poetice iar comparaţia cu Orfeu nu mai suportă comentarii. Uitând, prin poezie, de semenii „sălbatici" ai poetului trac, Ovidiu îl roagă pe „cel mai blând dintre tineri" să facă în aşa fel ca ţara acestuia „să fie prielnică exilului meu" (112/I, 321, s.n.). Elogiindu-l, Ovidiu îl compară pe Cotys cu Orfeu, simbolul spiritualităţii tracice – simbol „confiscat" de cele două mitologii şi literaturi „clasice" ale antichităţii, greacă şi latină!

Poate din poezia lui Cotys, Ovidiu a îndrăgit limba traco-geţilor, astfel încât, o spune singur, „*am devenit aproape un poet get*". Şi dacă el însuşi o spune, unii literaţi români chiar au început să-l numească „primul poet get". Deşi n-ar fi primul, reţinem aprecierea ca atare. Pentru aceasta, lui Ovidiu îi era ruşine de ai lui, dar le mărturisea că deja „*am scris o cărţulie în limba getică*". Mai mult, în versurile scrise, „*cuvintele barbare au fost aşezate după ritmul versurilor noastre*", deci în metru latin. Şi aici, Ovidiu ne oferă surpriza surprizelor: aceşti „barbari" şi aceşti „sălbatici", chemaţi să le recite versurile scrise în limba lor, s-au dovedit a avea *simţ estetic*. Surpriza a fost pentru el: nu-i crezuse, desigur, capabili pe „barbari" chiar şi de simţ estetic! Ei, bine, spune Ovidiu, *versurile* „*le-au plăcut*" – şi le-au plăcut atât de mult, reţinuse el, încât îşi permite şi le sugerează alor lui chiar să-l felicite pentru succesul obţinut. Mai mult, îi informează că „*am început să am faimă de poet printre neomenoşii geţi barbari*". Prejudecata nu-l părăsea pe poet, deşi „geţii barbari" îi dovediseră şi alte sentimente alese: „*au plâns de suferinţele mele*" – constatase el într-o împrejurare (112/I, 319, s.n.); şi încă mai constatase că „*pe acest ţărm*, decât care altul mai sălbatic nu-i, *numele prieteniei mişcă inimile barbarilor*". Şi după ce un bătrân i-a ţinut o sensibilă vorbire, le atrăgea atenţia alor lui, în Italia: „Ce trebuie să faceţi voi, cei născuţi în cetatea ausonică/Dacă *astfel de fapte îmblânzesc pe geţii sălbatici?*" (112/I, 323-325 s.n.). Dar când geţii veniţi la „recital" – având la ei nelipsitele tolbe cu săgeţi! – au înţeles şi mesajul politic al versurilor – Ovidiu adusese laude împăratului roman! –, iarăşi o spune el, „*toţi au dat din cap şi şi-au mişcat tolbele pline*" (pline de săgeţi, n.n.). Deci, „zăngăneau armele", ca *semn de supărare*! Iar unul dintre ei chiar i-a spus direct: „*Deoarece scrii astfel de lucruri despre împărat, ar fi trebuit să fii*

trimis înapoi sub stăpânirea împăratului" (112/I 339, s.n.). Nu le plăcuse geţilor, prin urmare, mesajul politic al versurilor. Poate, supărat pentru această „atitudine" din final, a geţilor, rămânând cu sine însuşi, poetul îşi va fi aruncat în foc „cărţulia" scrisă în limba geţilor – sincer, spre marea părere de rău a „strănepoţilor", de atunci şi până azi şi continuu.

Limba unică a strămoşilor noştri – limbă vorbită în acest spaţiu de secole, poate chiar de milenii –, cu forţa ei de asimilare care a reieşit, credem noi, cu prisos, din credibila mărturie de la faţa locului citată mai sus, reprezintă o caracteristică majoră a acestei naţiuni. „Uitarea" sau „abandonarea" acestei limbi este de necrezut, de neadmis. Dealtfel, izvoare din sec. IV-VI, din perioada propăvăduirii creştinismului în zonă, afirmă nu doar *existenţa limbii materne la strămoşii noştri*, ci *traducerea Scripturilor creştine în această limbă*. De pildă, într-o cuvântare a Mitropolitului Ioan Gură de Aur (Chrisostomos), ţinută în anul 399, se afirmă că: „*tracii au tradus scripturile în limba lor naţională*" (90/67). Deci *nu li s-a tradus, ci ei, tracii, au tradus Scripturile* „*în limba lor naţională*"! În *secolul VI d.Hs*., de pildă, „*Legile pelaginei*", de la Zalmoxis, despre care vorbeşte Iordanes, *în ce limbă erau scrise pentru a le înţelege geţii*? Izvorul nu vorbeşte despre o traducere, ci pur şi simplu despre existenţa lor, aşa cum se transmiseseră din generaţie în generaţie şi cum s-au transmis încă în acel „drept al românilor", pe care îl găsim clar exprimat în izvoarele medievale. Ioanes Lydos (490-565), un contemporan al lui Iordanes, notând, după un istoric anterior, câte ceva despre numele Dunării, scrie că numele de Danubiu i l-au dat tracii, „pentru că pe lângă munţii de la nord şi vântul de la sud-est Cerul e aproape totdeauna încărcat cu nori din cauza umidităţii excesive şi ei îl socotesc cauza ploilor continui. Ei (tracii, n.n.) numesc Danubiu *în limba maternă* pe aducătorul de nori" (112/II, p. 495, s.n.). Pe Columna lui Traian este o scenă în care Zeul Danubius priveşte, cu îngrijorare parcă, trecerea soldaţilor romani peste fluviu, în Dacia, pe un pod de vase. Deci, acest autor din sec. VI d.Hs. ştia despre *existenţa limbii materne la traci*. Dealtfel, după cum demonstrează dl. Gabriel Gheorghe, *Iordanes însuşi era get şi goţii „lui" erau geţi*!

Menţionăm aici şi contribuţia d-lui P.L. Tonciulescu privitoare la un *străvechi alfabet autohton* pe care l-au preluat mai târziu secuii – urmaşii comunităţii geto-dace a cauconilor –, alfabet pe care l-ar fi utilizat şi etruscii – a căror patrie de origine, din care au plecat spre Vest, a fost Spaţiul carpatic –, ducându-l cu ei în Italia. Tot d-sa exemplifică existenţa unui *alfabet autohton* într-o „Ţară a Luanei" (sau „Ţara lui Ana"), în Nordul muntos al jud. Buzău. Reţinem şi propria concluzie a autorului citat, după un studiu atent al grafemelor: „*Continuitatea de semne grafice*, începând cu cultura Gârla Mare (1600 î.Hs.) şi până la inscripţiile din grote de la «Fundul Peşterii» (din numita „Ţară a lui Ana", n.n.) *atestă o continuitate neîntreruptă de locuire pe parcursul a circa două milenii, precum şi de utilizare a scrierii autohtone dace în întreagă această perioadă*" (90/69, n.n.). Invocând studiul unor texte de epocă, dl. P.L. Tonciulescu precizează: „*Inscripţiile datate în sec. I-II şi III-IV (şi care nu sunt scrise în elină sau latină, n.n.) constituie cea mai veche scriere în limba română, încadrându-se*

perfect în contextul spaţiului balcanic-microasiatic, dominat de traco-daci" (*ibidem*).

Având în vedere demonstraţia şi concluzia d-lui Gabriel Gheorghe, ca şi studiul utilizat mai sus al lui C.B. Ştefanoski despre limba tracă şi graiul aromân, concluzia d-lui Tonciulescu nu mai rămâne valabilă, *scrierea în limba română arhaică* (= „indoeuropeana comună") *fiind cu mult mai veche*. Dealtfel, în concluzia finală, asociind anumite date, dl. Tonciulescu îşi corectează pe cea de mai înainte, când spune că „*nu este exclus ca baza tuturor alfabetelor balcanice, italice, elene şi microasiatice să-şi aibă originea în spaţiul carpato-dunărean, având în vedere plecarea etruscilor, cu scrierea lor, tocmai din Munţii Apuseni şi periplul lor prin Balcani, Asia Mică şi Italia*" (90/71, s.n.).

Mai notăm aici cele relatate nouă de Paul Găleşeanu – un lingvist erudit – despre un mare număr de cuvinte româneşti identificate de dânsul în *Biblia* tradusă în anul 369 de Ulfila (=Vulfila=Vulpilă ?), pentru goţi; – recte, *geţi* –, dl. Găleşeanu traducând-o în limba română. Cu acest prilej ar fi alcătuit şi un *dicţionar got-român*. Aici este o contradicţie: ori latinistul elevat, Ulfila, get de origine, a tradus Biblia în limba getă, cu încifrările ei, ori limba în care a tradus-o este o creaţie proprie a lui Ulfila, dacă dl Găleşeanu a trebuit s-o traducă în limba română. D-na Antigona Grecu ne-a comunicat că această lucrare – Biblia şi glosarul – au apărut, cu un amplu studiu introductiv care însă omite unele caracterizări foarte importante ale lui Paul Găleşeanu, reţinute însă într-o publicaţie mânăstirească (Pantelimon?). Ambele lucrări, ale traducătorului citat, erau încheiate înainte de decesul său, dar n-au putut fi publicate din motive materiale. Credem că ele sunt date cuiva în grijă. D-na Antigona Grecu, poate, ştie mai multe. Având în vedere însă cele stabilite clar despre goţi – goţi = geţi –, problema trebuie total revăzută.

Mai notăm că, în comunicarea de la Congresul al III-lea de Dacologie (2002), d-na Maria Crişan face elocvente consideraţii filologice, asupra unei întregi liste de cuvinte pelasgo-geto-române, pornind de la Carolus Lundius şi Nicolae Densuşianu, cuvinte similare până la păstrarea identică în limba română (43a/70-80). Cu acelaş prilej, dl. prof. univ. dr. ing. Nicolae Leonăchescu a ţinut o foarte interesantă comunicare despre *limbajul tehnic la daci* cu propuneri de fraze alcătuite din cuvinte curat dacice/româneşti.

În sfârşit, un adaos care în nici un caz nu poate fi ignorat, cum au procedat unii, îl preluăm de la acelaşi corifeu al „Şcolii Ardelene", Petru Maior, un bun ştiutor al limbii latine şi al istoriei romane, amintit şi mai sus.

Din lucrarea lui: *Disertaţie pentru începutul limbii româneşti* (v. nr. 64a), reiese că limba latină „:de obşte", „cea proastă", cea vorbită de popor, reprezintă baza limbii latine culte. „*Limba lătinească cea proastă sau a poporului cu dreptul se zice mama limbei lătineşti cei corecte*" – zice Petru Maior. Şi continuă: „*limba lătinească cea corectă nu se sugea împreună cu laptele de la mame, precum limba cea de obşte, ci cu gramatica trebuia să se înveţe, şi pentru aceeia alta, alta au fost a grăi* ***lătineşte gramaticeşte*** *şi alta a grăi* ***lătineşte de obşte***"; altfel spus, adaugă autorul, *existau două limbi latine*: *una* „*a învăţaţilor*", *alta* „*a poporului*". Totdeauna limba latină „corectă", „a învăţaţilor", se învăţa numai după gramatică; a fost, cum am spune azi, o creaţie artificială (pornind de la o bază), pe care poporul n-o vorbea şi n-o înţelegea, în timp ce „limba lătinească cea proastă", latina populară, era limba „de obşte a tuturor popoarelor Italiei".

Din cele spuse despre limba latină populară – conchide Petru Maior – „putem lămuri începutul limbei româneşti", adică: „*limba românească e acea*

limbă lătinească comună care pre la începutul sutei a doua era în gura romanilor şi a tuturor italienilor". Sau, mai clar spus: „*limba românească e mai curată limbă lătinească a poporului roman celui vechi* (covârşitor, „roiurile" venite din spaţiul traco-geto-dac!, n.n.) *dacât limba italienească cea de acum, şi mai cu cădere este a judeca deci limba cea rumânească, cum au fost limba romanilor celor vechi, decât în limba italienească cea de acum*". Deci, limba „priscă" (=bătrână!) în Italia şi în Imperiu apoi, acolo unde s-a vorbit, era, de fapt, *limba „barbară", a traco-geto-dacilor, adică limba română arhaică* (revezi şi studiul lui C.B. Stefanoski).

Petru Maior observă un lucru foarte interesant din vremea lui: când copii de români învaţă latineşte, datorită marii asemănări dintre limba latină şi cea română, „*turme de cuvinte româneşti bagă în vorba cea lătinească*"; „*ba şi ungurii bătrâni*" – mărturiseşte Petru Maior –, din cei care ştiu şi latina şi româna, atunci când vorbesc latineşte, fără a-şi da seama, „*şi cuvinte şi chipuri cu grai româneşti ... aruncă în vorba lor cea lătinească*". Adică „reeditează" experienţele lui Ovidiu la Tomis!

Evident, Petru Maior nu spune în mod expres că traco-geto-dacii plecaţi cândva din spaţiul lor de „roire" (traci-iliri care au trecut peste Adriatica), alţii din locuri în care deja ajunseseră, precum frigienii şi troienii, sunt efectiv creatorii „limbii latine" populare (latina – denumire luată după *latinii* din *Latium*) şi că revenirea romanilor, acum cuceritori, în spaţiul din care le plecaseră cândva strămoşii, n-a însemnat nici o noutate lingvistică. Petru Maior, e drept, rămâne credincios „axiomei" „Şcolii Ardelene", din care făcea parte, anume că romanii au venit în spaţiul traco-geto-dac cu limba lor *latină populară*. Dar, ca un foarte bun cunoscător al ambelor limbi, aprecierile pe care le face între latina populară şi limba română, după toate amănuntele, *din izvoare*, pe care ni le-a furnizat, şi toate acestea coroborate cu alte izvoare (v. mai sus), ne conduc la *concluzia identităţii dintre limba română şi limba latină populară*. „*Iar slovenii* (slavii, n.n.), atrage atenţia Petru Maior, *de ţesătura limbei româneşti cea din lăuntru nicecum nu s-au atins, ci aceea au rămas întreagă, precum era când întâiu au venit romanii, strămoşii românilor, în Dachia*" (v. 64a; desigur, ultimele două propoziţii din frază sunt pe linia „axiomei" „Şcolii Ardelene").

În sfârşit, anul 2002 ne-a adus pe această direcţie două dovezi de cea mai mare importanţă: ***1.***Descifrarea, transcrierea şi traducerea enigmaticului, până acum, *Codex Rohonczi*, realizate de d-na cercetător dr. Viorica Enăchiuc, în premieră mondială (vezi nr. 109); personal, o îndoială faţă de descifrarea acestui Codex ne-a fost generată de alfabetul în care a fost scris – care nu seamănă deloc nici cu cel getic invocat şi arătat de doamna cercetător Maria Crişan, nici cu cel dedus de prof. V. Vasilescu de pe artefacte, nici cu cel din „tăbliţele de la Sinaia", nici cu cel zis „chirilic" (sintetizat din alfabete autohtone la opt secole mai târziu decât „tăbliţele de la Sinaia" în care literele, aproape toate, sunt identice cu cele „chirilice"); ***2.***Carolus Lundius, *Zamolxis, primul legiuitor al Geţilor*, publicată la Upsala în 1687, traducere şi ediţie de cercetător Maria Crişan, (vezi nr. 64), pentru prima dată tradusă şi editată în limba română.

Aceste două lucrări de referinţă ar necesita o valorificare pe larg. Deocamdată, în economia lucrării noastre, vom reţine, pe scurt, unele elemente importante.

Opera lui Carolus Lundius, la vremea lui primul jurist al Suediei, ca şi alte date din alţi „cărturari nordici" despre geto-daci, ni le-a prezentat d-na Maria Crişan, anticipat, în două lucrări proprii, recent apărute: *Cărturari nordici despre geţi şi limba lor scrisă* şi *Poeme* (în acest volum, alte materiale ştiinţifice pe tema primei cărţi), ambele la Editura Versus, 2002, ambele conţinând o bază de date inedite şi interpretări originale.

Opera citată a lui Carolus Lundius este primul studiu special consacrat lui Zalmoxis ca legiuitor al geţilor şi este rodul unei îndelungate cercetări în bibliotecile Apusului, inclusiv la Vatican. El ne aduce o mare bogăţie de date, din care, aici, reţinem: ***existenţa scrierii la geţi, într-un alfabet propriu*** – alfabet publicat prima dată de Joanes Magnus în 1554 şi a doua oară de Bonaventura Vulcanius Brugensis în 1571, alfabet creat înainte de „potop" sau imediat după acesta (după Bonaventura Vulcanius Brugensis); geţii au folosit *primii* un alfabet fonetic şi de la ei l-au luat, ulterior, grecii şi alţii; autorul redă şi un număr important de cuvinte getice, care urmează a întregi lista deja oferită de d-na Maria Crişan în cartea citată (circa 500 de cuvinte); că legislaţia, la geţi era scrisă dar era şi cântată (învăţată cântând), pentru o mai uşoară reţinere; că la judecăţi erau 12 asesori (cifră care ne trimite, tuburător, la cele 12 luni ale anului, la cei 12 apostoli creştini, 12 boieri în Sfatul domnesc la români în Evul mediu, „construcţie" care porneşte de la cifra 12; că Troia a fost construită de geţi, fapt confirmat şi de Vasile Pârvan într-un opuscul ce n-a mai fost reeditat (*Dacii la Troia* – de ce oare?); că goţii sunt geţi; în sfârşit, Lundius expune principiile filosofiei lui Zalmoxis.

Iar acum preluăm o sinteză „de ultimă oră", după un volum de recente Studii de dacologie, publicate de cercetător ştiinţific Maria Crişan, sinteză alcătuită după autori ai Renaşterii europene, bazaţi pe o bogată literatură antică, acum parţial dispărută, autori pe care „ştiinţificii" noştrii fie că nu i-au cunoscut, fie că i-au dispreţuit şi i-au respins.

Anume, din lucrarea lui Bonaventura Vulcanius Brugensis, *De literis et lingua Getarum sive Gothorum*, Lyon, 1597, rezultă că *limba getă fusese formată înainte de întemeierea Romei*. Acesta, Bonaventura Vulcanius Brugensis, afirmă că învăţase literile getice din cartea lui Joannes Magnus Gothus, *Historia de omnibus Gethorum Sueonumque Regibus*, Roma 1554, ajutându-se şi de nişte comentarii şi „Note lombardice", ca şi după nişte foi deteriorate care puteau fi cele pierdute din aşanumitul *Codex argenteus*. Acest *Codex argenteus* era o pretinsă traducere a Bibliei în limba „gotă" (= getă!) de către Ulfila, folosindu-se un alfabet inventat de el. De fapt, spune d-na Maria Crişan şi o spune şi dl. Gabriel Gheorghe, alfabetul „inventat" de Ulfila era doar o ornamentare a literelor getice.

D-na Maria Crişan, comparând alfabetele vechi între ele şi toate la un loc cu cel getic primitiv, după Vulcanius, subscrie la concluzia savantului belgian, cum că *alfabetul get este cel mai vechi,* că el *a stat la baza formării celorlalte alfabete*

iar despre limba getă se poate vorbi cu mult înaintea celorlalte limbi europene şi extraeuropene (43a/137 şi urm.).

Având în vedere străvechimea mitologiei Spaţiului carpato-danubiano-balcanic şi descendenţa ereditară pelasgi – traco-geto-daci, această opinie nu este deloc surprinzătoare, putând fi luată drept certitudine.

Din *Codex Rohonczi* reţinem, aici, că a fost scris în secolul XI – XII în ţara „*blacilor*", numită Dacia, în latina populară, într-un *alfabet cu multe grafeme getice*, identificate de d-na Enăchiuc şi în cultura „Gârla Mare" din epoca Bronzului cu mulţi ani înainte, fapt pentru care, atunci, a riscat ostilitatea „ştiinţificilor" (sunt date pe două coloane grafemele din Codex şi cele din cultura „Gârla Mare"); că voievodul „blachilor", Vlad, avea relaţii europene foarte întinse, din Flandra până în Bizanţ, etc, etc. Volumul acesta va fi urmat de un altul în care se va face un studiu asupra scrisului şi ni se va da „cheia" descifrării Codex-ului.

Fig. 23
Tăbliţele de la Tărtăria – Ardeal
(v. nr. 90)

Pregătiţi-vă „săbiile" domnilor filologi şi arheologi romanişti şi romanizatori, căci vă acoperă avalanşa argumentelor pe care atâta vreme le-aţi ignorat, le-aţi dispreţuit ori le-aţi trecut sub tăcere!

„O, timp străbun! A ta stihie
s-a potolit gonind prin hău.
Strig: Unde eşti tu, Tărtărie?
Prin vremi n-aud răspunsul tău.
. . . . . .

În veacul nostru vii solie
Ca o lumină de la fraţi:
Nu, n-ai pierit în veşnicie,
Chiar daca suntem depărtaţi".

(Andrei Nadirov,
poet din Petersburg,
orientalist – cf. 90/16)

În sfârşit, o ultimă dovadă, de cea mai mare importanţă privitoare la scrisul strămoşilor noştri o reprezintă „Tăbliţele de la Sinaia”.

După un pilduitor efort de salvare şi descifrare/traducere(?) – o propunere/variantă de traducere – domnul ing. Dan Romalo le-a publicat întâi într-o ediţie cu tiraj redus, apoi în a doua, cu o grafică excelentă la Ed. Alcoor EDIMPEX SRL în 2005 (116a). Domnul C.B. Ştefanoski, armân, a dat a doua variantă de descifrare/traducere (?), întâi într-o ediţie cu 15 tăbliţe descifrate, după care a continuat descifrarea. Un membru al Societăţii „Reînvierea Daciei”, domnul Lucian Perianu, încearcă altă variantă de descifrare.

Primul care s-a confruntat cu obstrucţia „ştiinţificilor” – ştiau despre ele, dar care au declarat imediat că tăbliţele sunt falsuri –, a fost domnul ing. Dan Romalo şi autoarea Studiului istoric şi filologic asupra lor, doamna Aurora Peţan, care a reuşit, nu uşor, să ţină şi o conferinţă la Academia Română pe această temă.

Domnul C. B. Ştefanoski, după cercetarea întreprinsă, a declarat că tăbliţele sunt autentice prin conţinutul lor (87a).

Ziaristul Dumitru Manolache (64b), la capătul unei investigaţii, cuprinsă într-o carte de 250 de pagini, a ajuns la concluzia că este vorba despre un *adevăr ce se vrea ocultat*, în „povestea” lui fiind implicată Casa regală de Hohenzolern, în speţă prinţul/regele Carol I dar şi alte persoane – desigur, importante, alături de poliţişti şi politicieni care şi-au dat concursul să dispară documentele de pe „traseul” urmat de acest tezaur. Reconstituirea prin martori şi prin alte „metode specifice” a condus la concluzia – deocamdată, ipoteză – că acest tezaur, cu mult mai multe tăbliţe din câte a salvat domnul Romalo, descoperit în 1875 pe locul în care urma să se construiască, la dorinţa prinţului, castelul Peleş, era din aur, că guvernul Lascăr Catargiu l-ar fi făcut cadou prinţului; că acesta ar fi dispus copierea tăbliţelor pe plăci de plumb iar aurul l-ar fi folosit la construirea castelului, finalizat în 1914. Efortul ziaristului de a descoperi documentele generate de această „poveste” tenebroasă au fost zadarnice. „Arhivele tac (şi ele trebuiau să „consemneze”! n.n.), martorii direcţi au murit demult, iar rudele lor, cei care mai cunosc câte ceva despre această poveste, refuză orice discuţii. Bântuie încă teama că, vorbind despre plăcile de aur descoperite pe pământurile regale, ar putea fi traşi la răspundere, pedepsiţi sau, de ce nu, chiar eliminaţi”. Şi astfel, „*subiectul a devenit tabu*” şi „a fost ocultat”, peste el s-a lăsat o „*tenebroasă tăcere*” (64b). Şi „cuvântul de ordine” se va fi transmis, din generaţie în generaţie, persoanelor cărora tăbliţele trase în plumb le-au fost lăsate în păstrare. Iar păstrarea să fie, eventual, neglijentă – neinventariate nici azi, nesecurizate, pentru a li se diminua numărul. Aşa s-ar putea explica şi îndârjirea cu care ultimul „responsabil” s-a grăbit să le declare falsuri fără vreo demonstraţie pertinentă iar cei care au avut îndrăzneala să le repună în discuţie – câte s-au mai putut salva! – au avut neplăceri şi au rămas temători. Aceeaşi atitudine, de indiferenţă şi de respingere au avut-o şi alţi „ştiinţifici” de Academie şi Universitate – ca şi faţă de Tăbliţele de la Tărtăria! –, fiindcă, după „ştiinţa” dumnealor, „primitivii” traco-geto-daci, pur şi simplu, *nu ştiau să scrie*!

Din descifrările de până acum (Romalo, Ştefanoski), cu diferenţe de la un autor la altul, reiese că „tăbliţele de la Sinaia" sunt fie o „cronică" (Romalo), fie documente de arhivă/de cancelarie regală geto-dacă din perioada dintre Burebista şi Decebal. Alfabetul în care au fost scrise este un alfabet local. Foarte multe, dacă nu cele mai multe litere se regăsesc în alfabetul numit „chirilic", sintetizat din alfabete locale, puţin după mijlocul secolului IX, de către cei doi fraţi români din Salonic, învăţaţii Chiril şi Metodiu. Iar de pe artefacte din spaţiul geto-dac prof. V. Vasilescu a reţinut circa 30 de semne alfabetice, unele regăsindu-se şi între cele c. 200 de semne alfabetice şi analfabetice din civilizaţia neolitică Vincea-Turdaş (v. mai sus). În descifrarea sa, domnul Ştefanoski a fost ajutat, între altele, de graiul matern armân, care practic este o „arhivă vie" a limbii române (cum este, în mai mică măsură, şi graiul local din Moldova până dincolo de Nistru). Personal, ca fost profesor de paleografie „chirilică", cunosc aproape toate semnele alfabetului din aceste tăbliţe, dar propoziţia nu mi se „leagă" datorită semnelor pe care nu le cunosc şi, desigur, arhaismelor. Sunt de părere că „tăbliţele de la Sinaia" sunt autentice prin conţinutul lor şi am încredere mai ales în descifrarea propusă de domnul C.B. Ştefanoski, dacă dânsul va deveni un foarte bun cunoscător al limbii române sau îşi va lua un astfel de colaborator.

Oricum, „ştiinţa" „ştiinţificilor" – că „dacii nu ştiau să scrie!" – a fost depăşită. Izvoarele cunoscute până acum, descoperite şi nedescoperite, scrise şi arheologice, împreună cu alte descoperiri recente, menţionate mai sus, consună în a susţine că în civilizaţia illiro-traco-geto-dacă nu numai că scrisul era cunoscut (evident, în centrele cultice şi politice), dar că alfabetul autohton a fost cel mai vechi în Europa, izvor pentru alte alfabete constituite ulterior. Desigur, nu pierdem din vedere că în mediile populare a predominat **răbojul**, cum am spus.

În legătură cu secretul „plăcilor de la Sinaia", în 2009 au apărut însă şi alte informaţii, într-o scrisoare deschisă adresată înaltelor autorităţi ale ţării precum şi ambasadorului Federaţeie Ruse la Bucureşti de către prof. Aurel Ionescu. (v. „România Mare" nr. 998/11.IX.2009, p. 20: *Unde e aurul Daciei?*) Anume, că plăcile originale, din aur, n-au fost topite. Şi autorul „scrisorii" („pierdută şi ... regăsită!") afirmă că pune la dispoziţia autorităţilor „date precise care vor evidenţia existenţa plăcilor" originale. Roagă autorităţile să facă „toate demersurile posibile" pentru readucerea plăcilor în ţară. Iar pentru a nu se „tergiversa demersurile", dintre cei desemnaţi în acest sens „să fie înlăturaţi... cei influenţi masonic, pe monarhişti şi pe rusofili". Cei care vor investiga să fie „persoane cu simţire românească". Datele autorului: că „Arhiva pe plăci de aur a regilor Daciei" era „alcătuită din peste 500 de plăci", unele foarte mari; că prinţul Carol I de Hohenzolern, „familie de masoni", „după descoperirea plăcilor, cu acordul masonilor care l-au înlăturat pe Cuza şi care aveau funcţii importante în Stat a sistat copierea" şi „la scurtă vreme a tăinuit plăcile într-un loc bine păzit", „a mazilit şi mitropoliţi pentru opoziţia lor în ceea ce priveşte unele măsuri cu plăcile"; totodată, prinţul, rege din 1881, „a mai lansat zvonuri, menţinute şi în prezent de către cei de la Institutul Arheologic, că plăcile ar fi falsuri făcute de Hasdeu şi Densuşianu. La unul din Congresele de Dacologie, Augustin Deac a anunţat existenţa unor plăci

din plumb cu scriere veche, aflate la Institutul Arheologic şi au fost prezentate fotografii" (confirm aceasta, fiind prezent la acel Congres, unde Augustin Deac a cerut autorităţilor abilitate să facă investigaţii – G.D. Iscru), dar – continuă Aurel Ionescu bănuitor – „până în anul următor Augustin Deac a decedat" şi cere şi pentru dânsul protecţie, „fiindcă şi eu sunt ameninţat". Profesorul Aurel Ionescu revine cu o importantă informaţie anterioară: că în septembrie 1944, la biserica Sân Nicoară din Curtea de Argeş „s-a săpat până s-a ajuns la o incintă în care erau depuse plăci din aur «cu scriere veche»". Aurel Ionescu, făcând, personal, unele investigaţii, la un Congres de Dacologie, într-o discuţie pe tema plăcilor cu un participant, prezentându-i informaţiile sale, respectivul i-a promis că va ruga pe cineva cu acces la Arhive. Reîntâlnindu-se la Congresul de Dacologie din 2008, aceeaşi persoană „a confirmat că în Arhive se afla procesul verbal încheiat cu ocazia predării plăcilor de aur către comisarul sovietic". Predarea – continuă Aurel Ionescu – „s-a făcut din ordinul ex-regelui Mihai". Ulterior, „agentul imobiliar" al ing. Dan Romalo (cel care a publicat, primul, plăcile de plumb), investigând la rândul său, la cererea ing. Dan Romalo, „a confirmat că la Arhivele Militare Piteşti se afla procesul verbal încheiat la predarea plăcilor". Profesorul Aurel Ionescu mai precizează că la predarea plăcilor erau prezenţi prefectul de Argeş – care convocase mai mulţi comisari, preoţi, călugări şi alte persoane; între acestea era prezent şi regele Mihai „care a cărat o parte din plăci cu autoturismul său blindat, însoţit de comisar, către Bucureşti". „Copiile în plumb s-au aflat la Peleş până după inventarul din 1948, când au fost trimise la Institutul de Arheologie".

Autorul, profesorul Aurel Ionescu, îşi încheie astfel scrisoarea deschisă:

„Arhivele regilor daci, pe plăci de aur, se află actualmente în Rusia, datorită faptului că Mihai, pentru a-şi păstra tronul, le-a predat sovieticilor. Pentru asta a şi fost decorat cu ordinul Pobeda. Cereţi, vă rog, explicaţii pe orice cale lui Mihai. Dacă numai o parte din plăci au fost predate, cereţi explicaţii unde sunt celelalte depozite. Nici Biserica Ortodoxă nu este străină de evenimentele legate de plăci. Mulţi români au murit pentru a fi ascunse locurile de tăinuire a plăcilor. B.N.R. nu a avut niciodată înregistrate plăcile de aur cu scriere veche, dar în tezaurul de la B.N.R. se zice că s-ar afla cinci plăci de aur.

Rog să faceţi demersurile diplomatice care se impun, chiar supărând Puterile interesate. Rog să luaţi toate măsurile necesare scoaterii la lumină a Arhivelor Daciei. Eu, personal, am făcut tot ce depinde de mine."

Multe comentarii şi deducţii se pot face pe marginea acestor informaţii. Consemnăm doar că până acum nicio autoritate n-a dezminţit informaţiile profesorului Aurel Ionescu. Şi un „amănunt": nu este exclus ca ziaristul D. Manolache, care a investigat cazul şi a publicat o carte (v. 64b), să fi *acceptat* „investigaţia" pe o pistă greşită, aceea a topirii plăcilor originale. Acum dânsul a ajuns salariat al ... Patriarhiei, iar ing. Dan Romalo ar şti mai multe în legătură cu „istoria" acelor Arhive ale Daciei (mi-a spus domnul Aurel Ionescu).

O nouă investigaţie este obligatorie, cu aducerea rezultatelor corecte la cunoştinţa publică.

4. Învăţământul şi ştiinţa la strămoşii noştri reali

Evident, învăţământul public n-a fost o caracteristică a Antichităţii şi încă nu va fi, la români, dar nu numai la ei, până la începutul epocii moderne. Epoca nu avea încă asemenea exigenţe. Şcoala ca instituţie publică nu devenise încă o instituţie absolut necesară, pentru a da generaţiilor de tineri, în termen scurt, o pregătire suficientă spre a se înscrie optim în cariera vieţii. Era încă *epoca şcolii celei mari a vieţii şi a muncii*, şcoala cu tot atâţia dascăli câţi părinţi, bunici, fraţi mai mari, practicanţi ai diverselor meserii, vraci etc, erau în jurul celor tineri pentru a le da învăţăturile necesare, ca şi epoca prin excelenţă a „învăţământului autodidact", când fiecare învăţa de la fiecare, dacă dorea să fie cât mai bine pregătit pentru viaţă.

Izvoarele Antichităţii – amplu citate de N. Densuşianu în *Dacia preistorică* (v. mai sus) –, ca şi tradiţia populară a românilor „fixează" primele învăţături despre viaţă şi muncă, tot ce înseamnă învăţătură, demnă de transmis urmaşilor, în „Epoca de aur", în istoria mitologică. În semn de mare preţuire pentru acea primă epocă a vieţii pe pământ, urmaşii ei din Spaţiul carpatic au numit-o „Epoca de aur" iar pe oamenii ei i-au admirat ca Titani, Giganţi, Semizei, Zei. Unii dintre ei au rămas mituri în memoria generaţiilor. Şi tot memoria generaţiilor a reţinut că învăţăturile date *atunci* au fost preţuite, n-au fost uitate, au fost cultivate şi amplificate de la o generaţie la alta. Şi s-au remarcat, pe treptele ulterioare ale Istoriei, alţi învăţaţi, dintre oamenii cei mulţi ai locului, care au conservat acele învăţături ancestrale, le-au amplificat, le-au înnobilat şi le-au transmis mai departe. Aceşti învăţaţi n-au fost puţini, căci fiecare părinte era un „învăţat" pentru copiii lui; de aici, cultul părinţilor. Apoi erau bătrânii satului – de aici, preţuirea tradiţională pentru bătrâni şi un adevărat cult al bătrânilor, continuat prin cultul morţilor. Apoi erau înţelepţii şi învăţaţii din jurul Marelui Preot, urmaşii Marelui Preot şi urmaşii Zeului Bătrân (Zal-moxe). Să nu ne surprindă, deci, că învăţăturile ancestrale, din „Epoca de aur", de la Saturn, de la Prometeu, de la Orfeu, sunt atribuite învăţaţilor de pe treptele ulterioare ale istoriei, zeităţilor purtătoare de grijă şi de noroc, apoi unui Zeuta, unui Deceneu, ca şi altora al căror nume izvoarele nu ni le-au conservat sau istoricii nu le-au descifrat în inscripţii.

Aşa a reţinut, de pildă, şi Iordanes, din izvoarele pe care le-a utilizat. Astfel, Iordanes oferă imaginea globală a ceea ce putea să însemne învăţământ şi ştiinţă înaltă în Centrul dacic de la Sarmisegetuza.

Mai întâi, despre Zalmoxis. Şi am precizat mai sus: Zalmoxis, dacă a fost iniţial un nume de om, zeificat, a putut deveni, în timp, o instituţie, era Zeul Bătrân, având ca „mână dreaptă" pe Marele Preot iar acesta pe ceilalţi sacerdoţi. Iordanes reţinuse, de la „mulţi scriitori de anale", că omul zeificat cândva, acum Zeul Bătrân, „a fost un filosof cu o erudiţie de admirat", precedat de alţi învăţători ai locului şi urmat, de asemenea, de alţii, cum a fost, în vremea lui Burebista,

Deceneu, Mare Preot, apoi rege şi, probabil, zeificat ulterior, după tradiţie. Unii Mari Preoţi - sau alţi ierarhi?- se puteau numi chiar aşa: Zalmoxis (cum vom găsi în secolul IV d. Hs.). Ca şi Zalmoxis odinioară, Deceneu dobândise o autoritate deosebită între geţii săi. Cei cărora li se adresa, cu învăţăturile sale, reprezentau şi un „material" uman deosebit. Deceneu se convinsese în ce priveşte autoritatea pe care o dobândise asupra geţilor dar mai înţelesese un lucru demn de reţinut iar nu de ascuns, dintr-un exces de modestie sau pentru că ne îndeamnă unii să ne punem „cenuşă în cap" şi să ne facem „mici", cât mai mici. Anume, înţelesese Deceneu că **daco-geţii** lui „**sunt din fire deştepţi**", fapt care, desigur, i-a dat o motivaţie în plus să-i instruiască „în aproape toate ramurile filosofiei" (adică în ramurile *ştiinţei*, filosofia fiind considerată atunci ca „regină" sau sinteză a ştiinţelor, filosoful fiind un enciclopedist).

Astfel, fiind el însuşi „un maestru priceput în acest domeniu", Deceneu „i-a învăţat etica, dezvăţându-i de obiceiurile lor barbare, i-a instruit în ştiinţele fizicii, făcându-i să trăiască conform legilor naturii".

Acum abia intuim conţinutul acelor „Legi pelagine", – „Tablele" de legi date cândva de Uranus sau de Saturn şi „difuzate" apoi în întregul „Imperiu" al pelasgilor, rămase ca legi de bază pe treptele ulterioare ale istoriei, primite de *Zeul Bătrân,* poate contemporan cu Saturn, poate însuşi Saturn şi încredinţate Marelui Preot, zeificat apoi şi el, după tradiţie, dar toţi păstrătorii şi transmiţătorii lor se „topeau" în fiinţa ancestrală a *Zeului Bătrân.*

Cândva, pe linia unei tradiţii a reginelor zeiţe, se transmisese „varianta" că Zalmoxe (Zeul Bătrân) primise aceste „Legi pelagine" de la zeiţa Hestia. Deceneu – pe vremea lui Burebista (sau poate un alt Deceneu-Dacul, mai înainte) – le dăduse, am zice azi, a doua ediţie, astfel că ele – zice Iordanes – „se păstrează şi până azi" (sec. VI d.Hs.!). Evident, se păstrau la acelaşi neam de oameni care le urmaseră din generaţie în generaţie, traco-geto-dacii. Şi aceste „Legi pelagine" îi învăţau pe geto-daci să trăiască în conformitate cu natura, să nu se abată de la natură. Este o caracteristică majoră, pe care toţi specialiştii au observat-o la strămoşii noştri illiro-traco-geto-daci: nu violentarea naturii, nu schilodirea ei, ci *trăirea în armonie cu natura*. Această caracteristică a fost moştenită de urmaşii direcţi ai strămoşilor noştri, numiţi atunci valahi, rumâni; iar mai târziu români (acest nume – sub presiunea tezei false a „romanizării"). Şi ea a fost observată, de asemenea, de cei care au avut ochi să observe şi minte să înţeleagă.

Am da un singur exemplu, imporatant însă, din atâtea altele, privitor la acest fel de a fi al valahilor, important şi frumos, de excepţie am spune, căci el vine de la un mare poet german, Martin Opitz, care, cunoscându-i pe geto-daci din lecturile anterioare, bogate, ale izvoarelor istorice, a avut şi privilegiul să trăiască un an în Ardeal – şi parcă a venit special să-i observe pe valahi, iar nu chemat de principele Gabor Bethlen ca profesor la Colegiul din Alba Iulia. Poemul lui Martin Opitz este, poate, cel mai frumos şi mai emoţionant imn pe care un străin l-a dedicat poporului valah, pe care, cunoscându-l de mult, din izvoarele despre strămoşii săi, a avut prilejul să-l „reîntâlnească", şi l-a găsit aşa cum spuneau acele izvoare: ducându-şi viaţa cumpătat, legat de munţii lui şi de brazda câmpului. Iar

imnul lui Martin Opitz şi-a găsit în poetul ardelean Mihai Gavril un „răsăditor” pe măsură în grădina limbii române.

Fig. 24
Marele poet german Martin Opitz
(1597-1639)

Reţinem din *Imnul* închinat românilor de Martin Opitz (vezi nr. 69):

Despre arhitectura la valahi:

„Arhitectura însăşi se împleteşte darnic
La voi, precum natura cu braţul celui harnic!
.....
Noi, cu ştiinţă multă am înălţat cetăţi
Castele pentru silă ascunsă şi dezmăţ
Să lenevească furii cu prefăcut renume
Ce cred cum că virtutea a dispărut din lume”.

Despre viaţa cumpătată pe care o duce valahul:

„Valahu-şi duce traiul la toate cumpănit.
Îşi scoate cu sudoare îndestulat belşugul
Din brazda bine trasă peste pământ cu plugul.
E blând şi stă departe de drumul spre cetate
Şi nu se dă la fapte ce nu sunt necugetate;
Nu-şi pune-n joc viaţa, nici sufletul dobândă
Să poată vreo avere mai mare să cuprindă...”

Sau:

„Valahul nu ia-n seamă acele învârteli
Din câte-s prin palate sus puse şi spoieli.
Şi-alarma dacă sună trompeţii, tot nu-i pasă,
El neclintit rămâne cu munţii lui acasă”.

Preţuirea moştenirii străbune şi respectarea mesajului ei:

„Străbunii vă lăsară să duceţi mai departe
Din tată-n fiu şiragul acestor nestemate
Virtuţi pe care-aicea, oriunde-ai poposi
Cum un metal de altul le poţi deosebi.
În unu-i o culoare şi-n altul e o alta,
Precum natura însăşi îşi migăleşte arta!
Voi din copilăria visărilor depline
Vă inspiraţi şi munca şi facerea de bine;
Din piatră scoateţi aur săpând în adâncimi
De unde vă întoarceţi din nou pe înălţimi!”

Port, obiceiuri:

„Păstrându-vă şi portul şi minunatul joc,
Din vechea rădăcină pornite, dintr-un loc,
Precum vestita horă ce-n lume seamăn n-are;
Acum e-o horă mică, apoi se face mare;
Mărunţi doi paşi îi bateţi sfios în scurt ocol-
Înmlădiind mişcarea ca-n jocul capreol;
Cu mâini de mâne prinse, plecându-vă-ntr-o parte,
Apoi spre cealaltă ca valuri legănate,
Înspre femei, bărbaţii cu-n pas mai înapoi
Se-nclină... Ce frumoase-s femeile la voi!”

Apoi:

„Valahul ce trăieşte în munţii lui departe
Nu ştie de-a cetăţii pierzanii şi păcate,
Şi viaţa el şi-o împlă cu-a câmpului plăceri
Ce-n suflet vii îi toarnă alese mângâieri
Şi bucurii sub cerul luceafărului blând,
El raiul din cetate nu l-a râvnit nicicând”.

Resurse şi optimism:

„O, dragul meu, pământul acesta e menit
Cu aburul iubirii să fie-aurărit.
V-a dat întotdeauna al păcii rost de bine
Şi hotărât îndemnul încrederii în mâine”.

Despre cultul muncii la valahi:

„Făgăduieli cu carul vre-un grof, ori conte-i face,
Valahul nu-i mai crede, lui munca-n câmp îi place.
Nu jinduie la ranguri, la ce o fi s-apuce:
Când nu-i muncit un lucru, ca apa el se duce".

Şi Martin Opitz parcă şi-a propus să încheie cu un elogiu dedicat „perechii", bărbatului care l-a impresionat prin cumpătarea şi adâncimea simplităţii lui, femeii care-şi cunoaşte frumuseţea naturală dar şi rostul ei firesc alături de bărbatul căruia, pe lângă împlinirea vieţii, îi aduce mâncare la câmp, unde amândoi se topesc pur şi simplu în bunătatea şi bogăţia naturii:

„Femeia poartă iie cu dalbe flori de tei;
Frumoasă-i! O naiadă în simplitatea ei
Şi-i amiroase trupul a flori de sânziene
Şi dulce lămâiţă când roua se aşterne ...
Ca murile-i sunt ochii, cireaşă buza ei:

E cea mai scumpă floare din câte-s şi femei...
Prin gene mi se cerne cu pasul ca de ciută,
Din sat suind poteca de alţii neştiută,
Bărbatului să-i ducă bucatele dorite
Când soarele-i în crugul amiezii împlinite..."

Urmează prânzul şi odihna de prânz. Apoi, venind amurgul, în ordinea firească vine cina, într-o casă de gospodari aşezaţi.

După care cei doi se topesc, iarăşi firesc, în iubire şi odihnă, în patul neîntinat, cu miros de pelin:

„Femeia mai rămâne să toarcă la fuior
Cântând o doină de dragoste şi dor,
Iar patul îi îmbie cu miros de pelin
De cânepă scăldată şi de albastru in...

E leagănul iubirii şi binelui în care
Minciuna loc să-şi facă întrânsul nu-i în stare.
Când zorii însă geana şi-o scaldă-n bob de rouă,
Încep o altă ziuă cu vechea muncă nouă".

Pentru eleganţa şi ritmul horei, cum le-a surprins Martin Opitz, şi atât de mult i-au plăcut, pentru străvechimea, autohtonia şi continuitatea ei, redăm aici din versurile poetului ardelean George Coşbuc:

„Trei paşi la stânga linişor
Şi alţi trei paşi la drepta lor;
Se prind de mâini şi se desprind,
Se-adună-n cerc şi iar se-ntind
Şi bat pământul tropotind
În tact uşor”
(*Nunta Zamfirei*)

„Vinu-i bun şi hora-mi place
Iar tu, Doamne, fă-mi ce vrei,
Numai pustinic nu mă face!
Fă-mă floare albă-n luncă
Şi-apoi ia-mă şi m-aruncă
Doamne-ntre femei!”
(*Hora*)

Ne lipseşte încă textul acelor „Legi pelagine”, care au sintetizat felul de a fi al illiro-traco-geto-dacilor şi viaţa lor în conformitate cu natura. Nici Carolus Lundius nu le-a găsit, să le publice, dar, pornind de la menţionarea lor de către foarte mulţi autori antici – pe care îi nominalizează –, conchide: „Nu încape nici o îndoială că pe vremea lui Zamolxis au existat legi scrise” (64/101 şi urm.), pe care geţii le învăţau pe de rost (şi îl citează în acest sens pe Teopomp – 64/71). Iar în alt loc, citându-l pe Platon, afirmă: „Fără îndoială că legile hiperboreenilor ..., care fuseseră sancţionate regulamentar, s-au răspândit şi la egipteni, sirieni, ba chiar şi la greci (64/109). Prin autoritatea cea mare a lui Zalmoxis, a lui Deceneu şi a altor oameni – regine-zeiţe, regi-zei –, aceste legi au fost lăsate generaţiilor ca „obicei al pământului”, pe care îl regăsim în evul mediu în acel „Jus valahicus”, în tradiţii şi datini, în „Cărţile de învăţătură” ale începutului de ev modern.

Martin Opitz, care cunoştea foarte bine Dacia şi pe geto-daci din izvoarele antice (a scris şi o lucrare ştiinţifică despre Dacia, lucrare pierdută), a „surprins”, în sec. XVII, traiul lor în conformitate cu natura şi l-a redat cu geniul său poetic – şi totuşi, şi el, atât de natural!

În ce priveşte *ştiinţa Dreptului*, din studiul lui Carolus Lundius, deja citat (*Zamolxis, primul legiuitor al geţilor*), în economia acestei cărţi reţinem idei şi principii pe care autorul, pornind de la istoriografia antică, le regăseşte în dreptul suedez dar şi al altor popoare înrudite.

În primul rând, reţinem, după Lundius, ceea ce reîntâlnim – într-o dezvoltare modernă – la N. Densuşianu, că Dreptul din „Imperiul” pelasgilor (cu centrul în Spaţiul carpatic) a stat *la baza tuturor sistemelor de drept ulterioare,* europene, grec şi roman în primul rând – dar nu numai europene.

Rezumându-şi anticipat capitolul IX al studiului său, Carolus Lundius notează cuprinsul celor 9 paragrafe, astfel: - „Din filosofia lui Samolxe, strămoşii noştrii au fundamentat principiile şi chiar preceptele Dreptului şi justiţiei germane foarte corect”. Astfel, mai întâi s-au definit şi s-au ierarhizat unele concepte de bază: „1.*Cauza* este acel ceva din care se naşte ceva; 2.*Cauza principală* este cauza din care se nasc toate celelalte; 3.Cauzele secundare sunt acele cauze a căror origine se află în cauza principală şi depind de ea. 4.Orice mişcare este izvor al acţiunii... trebuie să fie cerut ceva ca să se poată da. Orice este s-a întâmplat dintr-o cauză.”

În ce priveşte principiile de drept: 1.”... Cel care a fost primul dintre toţi, acela este Dumnezeu.”; 2.”Peste toate cele care sunt create, inclusiv peste gânduri,

domneşte Dumnezeu."; 3."Zeu este cel care hotărăşte cu dreptate în această viaţă: el răsplăteşte oamenii şi tot el îi pedepseşte."; 4."Mintea omenească nu este în stare să înţeleagă ideea perfectă a justiţiei Divine."; 5."După trecerea sufletului din această viaţă, vor fi date răsplăţi şi pedepse în modul cel mai corect.". „În cele din urmă – continuă Carolus Lundius –, preceptele de drept vor fi orânduite după modul în care au fost date de împăratul Justinian" (traco-geto-dac, n.n., G.D.I.), cărora li se vor mai adăuga „zece pentru cele Divine şi tot atâtea precepte". Ca precepte: „1.Dumnezeu trebuie să fie cinstit (să i se aducă jertfe). 2.Părinţii trebuie să fie respectaţi. 3.Să duci o viaţă cinstită. 4.Să nu faci nimănui vreun rău. 5. Să i se dea fiecăruia ceea ce i se cuvine".

„Din aceste principii supreme, exemple ale naturii şi adevărului – adaugă Carolus Lundius – a ieşit la iveală nu numai Dreptul Natural, ci şi cel Civil şi pe lângă aceasta şi cel numit Drept al Popoarelor, care este separat de cel Civil şi Natural. De aici s-a iscat acel **Drept al Naţiunilor înaintea tuturor**" (s.n., G.D.I.). În finalul capitolului autorul explică aceste „compartimente" ale Dreptului (64/179).

Pentru întâietatea Dreptului, a *legilor scrise* la traco-geto-daci, adăugăm şi părerea lui Conring Hermann (1606-1681) –, deci, un contemporan al lui Carolus Lundius –, creatorul istoriei Dreptului german, care *ştia* că *primele legi scrise au fost în Dania* (Strabon scrie că în vechime *Dacii* se numeau *Danoi*), *cu mai mult de un secol înainte de fondarea Romei*. El se referea la Dania/Danemarca de mai târziu. Iar danezii se revendică din dacii din Spaţiului carpatic, când Danemarca nu exista. Este evident că autorul se referă la o asemenea vechime a legilor scrise în Dacia carpatică (43a/104-105).

D-na cercetător ştiinţific Maria Crişan, traducătoarea în premieră a lui Carolus Lundius şi prima care a investigat mult operele „cărturarilor nordici", văzând în ei mari deţinători de informaţii despre geto-daci, atenţionează că prin ajutorul lor „se poate reface istoria veche a românilor pe o perioadă de câteva secole", dar cei care vor întreprinde aceasta – condiţie *sine qva non*! – s-o facă fără idei preconcepute şi „să aibă intenţii bune faţă de Patria–Mumă" (43a/107). Iar într-o discuţie cu dânsa, d-na Maria Crişan pleda puternic pentru o misiune de cercetare în acest sens în ţările nordice.

Revenim la învăţăturile, la alte învăţături primite de daco-geţi de la Deceneu. Acesta încă „i-a învăţat logica, făcându-i superiori celorlalte popoare, în privinţa minţii; dându-le un exemplu practic, i-a îndemnat să petreacă viaţa în fapte bune" – şi ne gândim, de pildă, la exemplul pe care l-a dat regele Scorilo, amintindu-le daco-geţilor să fie uniţi în faţa inamicului. Le-a demonstrat „teoria celor douăsprezece semne ale Zodiacului", teorie care întăreşte ideea integrării omului cu uriaşul „mecanism" al Cosmosului. Pornind de aici, încă le-a arătat Deceneu „mersul planetelor şi toate secretele astronomiei şi cum creşte şi scade orbita lunii şi cu cât globul de foc al soarelui întrece măsura globului pământesc" – prin urmare, cu totul altceva decât naivităţile antice privind raportul dintre soare şi

pământ, „ceva” care apropie ştiinţa traco-geto-dacilor de cea modernă în materie, aşa cum la concepţia strămoşilor noştri despre Divinitatea supremă abia ajungem azi. Şi încă le-a mai „citit în stele” Deceneu, spunându-le „sub ce nume şi sub ce semne cele trei sute patruzeci şi şase de stele trec în drumul lor cel repede de la Răsărit la Apus, spre a se apropia sau depărta de polul ceresc”.

Deci, cunoştinţele de astronomie se acumulaseră în centrul învăţaţilor de la Sarmisegetuza, unde marele observator astronomic despre care am vorbit le fusese de folos. În restul spaţiului traco-geto-dac, mai micile observatoare astronomice, mai micile „calculatoare de piatră” sau cu stâlpi de lemn, acolo unde piatra lipsea, ca şi studiul bolţii cereşti îi ajuta pe oamenii simplii să-şi rostuiască mai bine vieţile.

Astronomia a fost una din ştiinţele cele mai cultivate şi mai dezvoltate la illiro-traco-geto-daci şi a continuat să fie la urmaşi, de la săteanul care adora Soarele şi Luna iar stelele îi erau ceasornic de noapte şi tovarăş de drum, la creatorul popular care le umaniza, aducându-le printre ai săi, la învăţaţii de pe lângă Marele Rege care le observau cu toată rigoarea ştiinţei.

Specialiştii în ştiinţe exacte, pe care i-a preocupat problema aşa-ziselor sanctuare, civili şi militari, făcând o paralelă între Observatorul astronomic de la Stonehenge (Anglia) şi construcţia similară de la Sarmisegetuza Regia, i-au atribuit şi acesteia calitatea de *observator astronomic şi calendar*, mai exact „un ansamblu astronomic complex”, ca şi cel din Anglia, considerat „prototipul preistoric” al observatorului astronomic de la Greenwich. O sinteză a acestor cercetări a realizat d-na arhitect Silvia Păun: *Stonehenge-Sarmisegetuza – o comparaţie revelatoare* (1988 – v. nr. 76).

În acest studiu autoarea porneşte chiar de la „poarta deschisă” lăsată cercetării viitoare de către arheologi şi reţine că „orbitelor circulare (ale aşa-numitelor „sanctuare” de la Sarmisegetuza, n.n.) le-a fost dezvăluită funcţia astronomică de observatoare şi calendare”. Apoi, ca arhitect, refăcând calcule şi desene, utilizând rezultatul cercetării îndelungate ale acelei echipe de specialişti – geodezi, astronomi, matematicieni, civili şi militari –, ca şi cercetări de etnografie şi arhitectură traco-geto-dacă şi românească; de asemenea, comparând rezultatul cercetărilor de la Sarmisegetuza, ca şi din alte zone cu acelea de la Stonehenge, autoarea găseşte 11 (unsprezece!) similitudini şi identităţi, deşi realizatorii unor asemenea construcţii au fost atât de depărtaţi în timp şi spaţiu.

Drept concluzie, autoarea reproduce o constatare a astronomului Maurice Chatelain, dintr-o carte apărută în 1982, după care „ciclul aştrilor era binecunoscut de strămoşii omenirii, ca şi faptul că luna atinge punctul ei maxim la fiecare 6800 de zile (la N sau la S de linia echinocţiilor) şi, desigur, aceasta poate fi raţiunea pentru care au construit calculatoarele de piatră, al căror număr de repere era multiplu de 17, 34, 68..., ca la Stonehenge din Anglia, Sarmise (Sarmisegetuza, n.n.) din România şi Chaco Canyon din Noul Mexic” (76/78).

Dar observatorul de la Sarmisegetuza nu era singurul pe pământul Daciei – arată d-na Silvia Păun –, ci el „se înscrie într-un sistem de alcătuiri astronomice prin care este marcată toată civilizaţia şi cultura carpato-danubiano-pontică". În acest sens, autoarea menţionează „observatoarele din zona de câmpie, în forme de pământ, ovale, de tipul movilelor, găunoase sau circulare, izolate, ca zidoviile, zidinele (cu 1-3 valuri şi şanţuri), ori grupate, ca movilele gemene (mai ales pe dealuri) sau ca gâlmele, gurgunele, sau formând chiar aliniamente, ca movilele înşirate. Apoi, în zona dealurilor trec spre forme de piatră, de cercuri concentrice de cca 60 pietre fasonate, înfipte în pământ (calendar de tip cromolech), ca morminţii Gorjului, sau aliniamente, şi continuă până în zona montană, unde alcătuiesc observatoare şi calendare de piatră", ca la Sărata Monteoru, Bâtca Doamnei, Băniţa, Cetăţeni, Polovragi, Ocniţa, Capâlna, Piatra Craivii, Barboşi, Pecica, Costeşti, Blidaru, Piatra Roşie, Feţele Albe, Pustiosul, Rudele, Melea, Racoş, Brad, ca şi „menhire, babe şi dolmene" pe Munţii Omul, Puzdrele, Măcin, „culminând cu adevărate ansambluri de orientare în timp şi spaţiu precum cele de la Sarmisegetuza".

Distrugerea Centrului dacic din Munţii Orăştiei şi cu el a ansamblului astronomic de la Sarmisegetuza – este de părere autoarea – a constituit o pierdere uriaşă în plan ştiinţific. „Ştiinţa la care se ajunsese în Dacia, după parcurgerea unui drum lung de experienţe acumulate de milenii, a fost curmată la anul 106 d.Hs. şi poate i s-ar fi continuat tradiţia dacă nu ar fi avut neşansa încă un mileniu (aproape) de a constitui tentaţia şi de a se găsi în calea bătută a atâtor năvălitori". Iar în anii din urmă au apărut năvălitorii „stilaţi" cu aparate de căutat comori dar şi barbari distrugători cu buldozerul, în absenţa Legii patrimoniului, prima abrogată de „decembrişti" şi sub ochii nevăzători ai regimului politic (trimitem din nou la „Jurnalul Naţional" din 13.08.2001).

În final autoarea reproduce concluziile în acest domeniu dintr-o revistă de specialitate – „Mărturii geodezice" –, în care se afirmă următoarele:

„Distrugând sanctuarele de la Sarmisegetuza Regia şi exterminând pe preoţii astronomi daci, romanii au făcut să se piardă şi tradiţia dacică în măsurarea timpului, care ar fi putut fi de real folos dezvoltării astronomiei şi matematicii universale. Se poate spune că prin demersul lor violent romanii au întrerupt progresele cronometriei (latura practică a astronomiei) pentru 13-14 secole, deoarece adoptarea de către ei a sistemului dacic ar fi făcut inutile ulterioarele sisteme de corecţii calendaristice". A se vedea, mai sus, şi opinia d-lui Dan Oltean despre superioritatea calendarului dacic de la Sarmisegetuza.

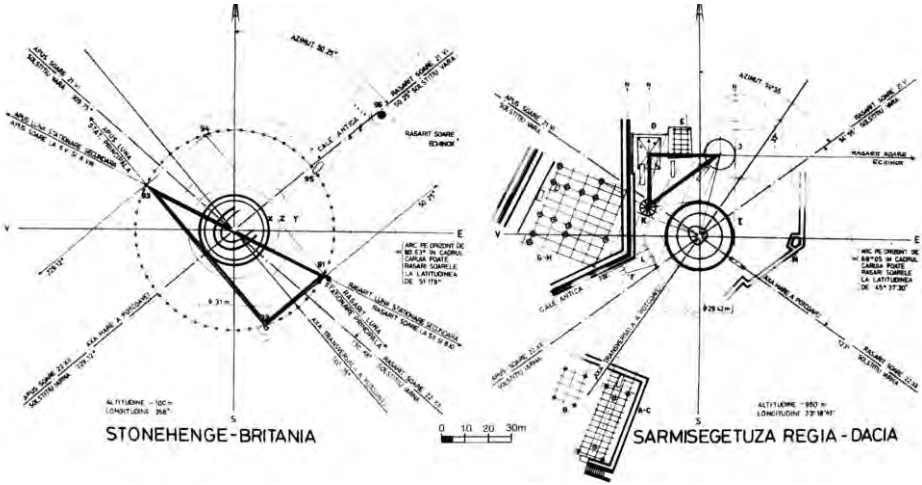

Fig. 25

Paralelă între observatoarele astronomice de la Stonehenge-Anglia şi Sarmisegetuza Regia – Dacia, realizată de arh. Silvia Păun (77 / p. 69, fig. 59)

Traco-geto-dacii erau *prin excelenţă constructori*. Dar ce nu erau prin excelenţă, în vremea lor? Specialiştii au pus în evidenţă ştiinţa şi tehnica înălţării zidurilor, din blocuri uriaşe de piatră, perfect tăiate şi suprapuse, tăierea unei roci foarte dure cum este andezitul (pe care încă nu ştim cu ce o tăiau atât de perfect), ştiinţa şi tehnica amenajării teraselor – foarte puţine cercetate până acum! –, tehnica şi ştiinţa construirii caselor obişnuite fără a se utiliza un singur cui din fier, utilizarea ingenioasă a munţilor pentru desăvârşirea sistemului de fortificaţii, în sfârşit o tehnică specială a construirii piramidelor. Poate încă înaintaşii/strămoşii lor ar putea fi primii constructori de piramide; de ce oare s-a tras vălul peste o semnalare de acest fel cum este cea de la Lăpuşul Românesc (Maramureş)? Construcţiile din lemn – care, din păcate, nu s-au putut păstra, dar le regăsim în epocile ulterioare, în România –, au fost ridicate până la o veritabilă artă a lemnului. Remarcăm, în plan spiritual, şi aici, o concepţie despre construcţie: construcţia unicat, desăvârşită, pentru care meşterul sau echipa de meşteri pun „tot sufletul", mergându-se până la jertfă. Jertfa umană, încorporată în construcţie, din balada „Meşterul Manole" îşi are sorgintea în concepţia autohtonilor din spaţiul traco-geto-dac, iar balada amintită a fost considerată, de către un specialist în domeniu dar cu mare pasiune pentru fiinţa, istoria şi spiritualitatea neamului său, prof. dr. ing. Nicolae Leonăchescu, drept un veritabil imn al constructorului român. Tot prof. univ. dr. ing. Nicolae Leonăchescu a propus, primul, propoziţii şi fraze privitoare la construcţii, alcătuite strict din cuvinte dacice, cuvinte prezente deopotrivă în limba română. Geto-dacii dispuneau, de asemenea, de instrumente sau tehnici extraordinare de tăiere a pietrei.

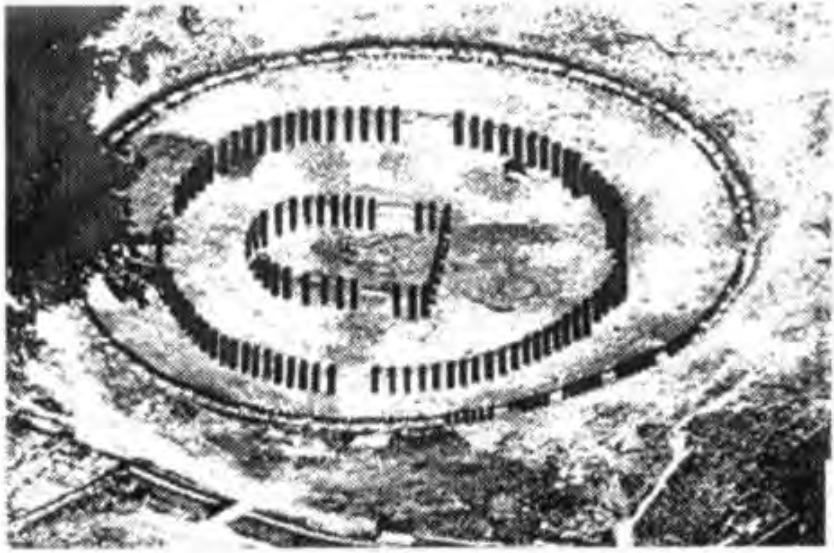

Fig. 26
Vedere aeriană pe timp de iarnă a rotondei mari de la Sarmisegetuza.
Foto A. Vartic din Chişinău (77 / p. 69, fig. 60)

Strămoşii noştri illiro-traco-geto-dacii stăpâneau mai bine decât alţii *ştiinţa de a trăi în conformitate şi în armonie cu natura*. În aceasta a constat superioritatea lor, de aici a venit tăria lor sufletească şi fizică. În fond, *ştiinţa de a trăi astfel este cea mai înaltă şi mai benefică dintre ştiinţe*. O înveţi din copilărie, o înveţi toată viaţa şi o transmiţi alor tăi pentru a proceda la fel, spre binele lor şi al urmaşilor. Întotdeauna a fost dăunător ceea ce a agresat natura, ceea ce fost împotriva naturii.

Abordând acum *domeniul medicinii*, – tot ca ştiinţă de a trăi în armonie cu natura –, prima constatare este tot suveranitatea principiului contopirii cu natura. În acest sens, concepţia cea mai firească şi mai benefică este aceea de sănătate sau vindecare a întregului organism, în angrenajul căruia părţile componente intră în determinări complexe. Această ştiinţă implica şi apelul la elementele naturii înconjurătoare pentru vindecarea bolilor.

Relatările medicului trac (în povestirea mai târzie a lui Socrate către Charmides, într-una din operele lui Platon) pun în evidenţă această concepţie superioară despre organismul uman, despre boală şi vindecare. Socrate a deprins-o de la „*medicul trac*", într-o tabără militară, şi a depus *jurământ* s-o aplice întocmai! *Medicii traci* erau acei „*medici destoinici*" despre care îi vorbise Socrate lui Charmides. Sau cei care deprinseseră medicina de la traci. Aceştia, „ori de câte ori

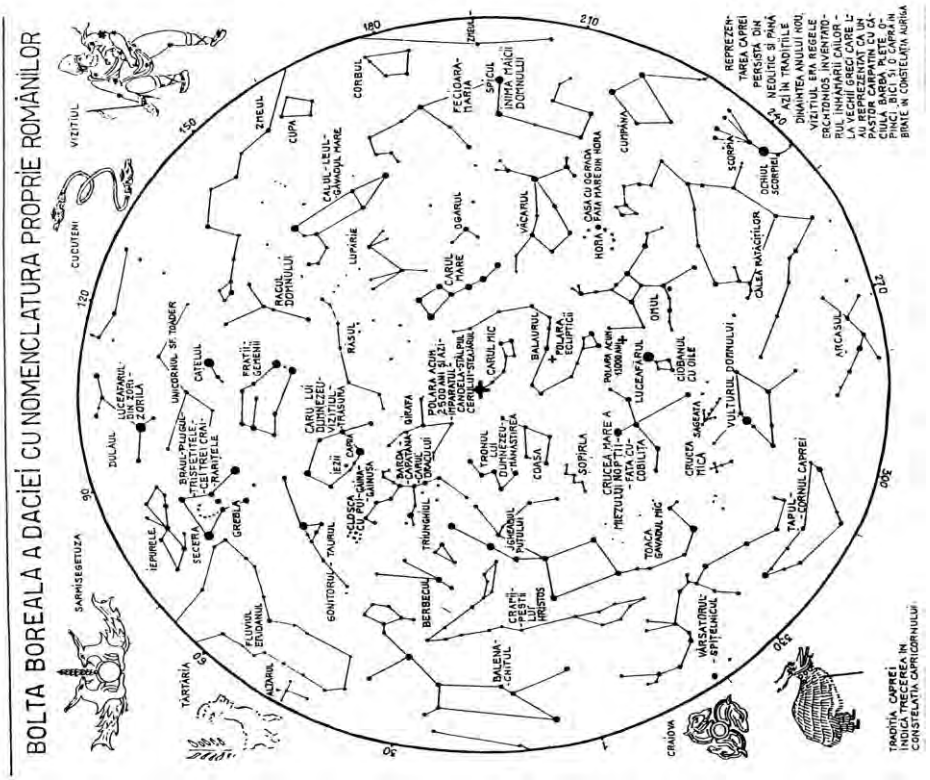

Fig. 27

Bolta boreală a Daciei cu nomenclatura proprie românilor, din tradiţia populară (după arh. Silvia Păun – v. 75 / 179)

îi întâmpină cineva cu o suferinţă la ochi, îl încredinţează că nu le stă-n putinţă să încerce vindecarea ochilor numai, dar că acela care vrea să-şi lecuiască ochii se cuvine să-şi îngrijească totodată şi capul. Tot astfel – continua Socrate învăţătura medicilor traci –, a-ţi închipui că poţi să-ţi vindeci capul singur, fără să iei seama trupului întreg, nu poate fi decât o faptă cu totul necugetată". Medicii respectivi, *medicii traci sau elevii lor „prescriu un regim pentru trupul întreg, dându-şi osteneala să îngrijească şi să vindece partea odată cu întregul*". Charmides a acceptat judecata medicilor traci, în baza căreia urma a fi el însuşi vindecat de Socrate. Pe lângă tratament era şi „descântecul", el însuşi făcând parte organică din tratament. „Descântecul" a însoţit întreaga medicină populară a lumii. Îl găsim prin excelenţă în medicina noastră populară – şi el vine „de atunci", din vremuri imemoriale. Este – perfecţionată, zicem noi –, psihoterapia de azi. Din nou, deci, ca şi în concepţia despre Divinitatea supremă, ca şi în concepţia despre viaţă – trăită în conformitate cu natura! –, şi în domeniul medicinii, la concepţia traco-

geto-dacilor revenim, în fond, azi – şi încă revenim cu timiditate! De ce oare nu se înfiinţează, în facultăţile de profil, catedre de medicină tradiţională sau chiar o Academie medicală bazată pe această filozofie a medicinii şi pe asemenea practici medicale?

Înainte de a porni să-l vindece pe Charmides, Socrates i-a relatat cum a deprins el „meşteşugul" acesta „acolo, în tabără, *de la un trac, unul din medicii lui Zalmoxis, despre care se zice că stăpânesc meşteşugul de a te face nemuritor*". Medicul trac, făcând comparaţie cu medicii greci, îi spusese lui Socrate că aceştia începeau să ia seama la învăţătura medicilor traci, ai lui Zalmoxis. „*Regele nostru, care e zeu*" – îi spusese tracul – „*arată că, după cum nu trebuie să încercăm a vindeca ochii fără să vindecăm capul, ori capul fără să ţinem seama de trup, tot astfel nici trupul nu poate fi însănătoşit fără suflet*". Şi medicul trac spusese clar: „Aceasta e şi pricina pentru care medicii greci nu izbutesc să vindece cele mai multe boli: ei nu se ridică până la întregul de care ar trebui să se îngrijească, iar dacă acestuia nu-i merge bine, nici partea nu se poate însănătoşi". Iar toate – accentua medicul trac – pornesc „de la suflet". Iată de ce „mai ales sufletul se cade îngrijit, dacă avem de gând să aducem la o bună stare atât capul cât şi restul trupului". Iar sufletul – continua medicul trac – „se îngrijeşte cu anume descântece şi descântecele acestea nu sunt altceva decât rostirile frumoase". Prin urmare, „Legile pelagine" care să te înveţe să trăieşti în conformitate cu natura, „rostirile frumoase" care vindecă sufletul! Căci din asemenea „rostiri frumoase", adaugă medicul trac, „se iscă în suflete înţelepciunea", căreia, odată punând stăpânire pe om, „îi e lesne să deschidă calea sănătăţii şi către cap şi către trupul tot". La cererea medicului trac, Socrate (condamnat la moarte în 399 î. Hs.) i-a promis să nu se lase înduplecat de nimeni, oricine ar fi el, să procedeze altfel – şi a prestat *jurământ* în faţa medicului trac (115/I 182 – 184, s.n.). În faţa acestor relatări de mare autoritate, preotul istoric Dumitru Bălaşa a chemat la reconsiderarea Jurământului medicilor la terminarea studiilor, în sensul că trebuie acceptată Şcoala zalmoxiană de medicină, cu foarte mult timp înainte de Hipocrate, ca fiind prima care a impus acestora un jurământ de absolvire (v. nr. 23/11-15, reluat în 1/52-53). El poate fi reconstituit uşor după relatările lui Platon şi se poate proceda la introducerea lui în facultăţile de profil din România. Convinşi, îl vor prelua şi alţii. Grecul Hipocrate (460-377 î. Hs.), îl va fi preluat şi completat şi jurământul întocmit de el poate fi menţinut în paralel. Va fi acesta un act de importanţă ştiinţifică şi un act de dreptate istorică, aşa cum va fi şi readucerea miturilor în Spaţiul genezei lor.

Încă din străvechime „medicii" locului studiaseră bine corpul omului, *întregul* şi îl cunoşteau - şi pe această bază stabiliseră, în timp, corelaţii între părţile lui componente.

Pornindu-se din matriarhat, civilizaţia Marii Zeiţe, cum zice Marija Gimbutas, cu situarea femeii în centrul comunităţii, pornindu-se de la întrebările majore generate de ontogenia fiinţei umane, „medicii" locului au dat continu o atenţie deosebită corpului femeii, pe fondul unui cult al femeii, al mamei. Multe din splendidele statuiete feminine din Neolitic – pe care unii, ca o concesie, abia dacă le numesc „figurine antropomorfe"! – au fost executate în cadrul cultului

respectiv atât pentru frumuseţea exterioară a trupului care n-a scăpat atenţiei, cât şi pentru localizarea, în interior, a părţilor componente ale *întregului,* accentul punându-se pe cele legate de concepţie şi de dezvoltare a embrionului până la naştere (cultul fecundităţii, „taina" procreării).

„Medicamentele" administrate de medicii traci, leacurile lor, proveneau tot din natură, din tot ce aceasta oferea, cu putere de vindecare şi cu valoare nutritivă, utilizate, sub observaţie, timp de zeci, sute şi mii de ani.

În economia acestei cărţi nu putem intra în detalii dar semnalăm nu mai puţin interesanta, incitanta lucrare în două volume a aceluiaşi Ioan Pachia Tatomirescu, directorul publicaţiei „Caietele Dacoromâniei", intitulată – lucrarea respectivă – *Zalmoxianismul şi plantele medicinale*, vol. I-II, Ed. Aeticus, Timişoara, 1997 (v. nr. 73). Bazat pe izvoare istorice şi pe lucrări de referinţă, autorul evidenţiază superioritatea concepţiei „:medicilor lui Zalmoxis" în domeniul lor de activitate, aminteşte cazurile de trepanaţie craniană descoperite de arheologi, trusa medicală descoperită la Sarmisegetuza şi alte instrumente medicale, persistenţa, în medicina populară, a căluşarilor–tămăduitori, de sorginte traco-geto-dacică –, în sfârşit numărul mare de plante medicinale utilizate de aceştia în tratarea bolilor, din bogata floră a locului, foarte multe dintre ele inserate în

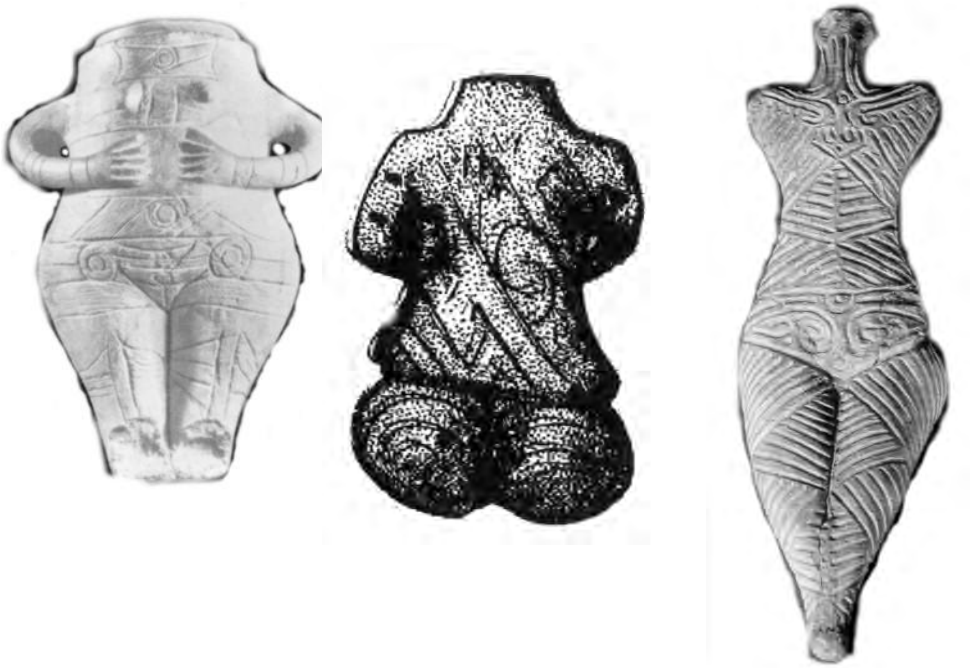

Fig. 28
Statuete neolitice
(„Venus de la Vidra", 75/59 - stânga; „Madona de la Rast",
55/140 - centru; Statuetă-Drăguşeni, 49/209 - dreapta)

Tratatul de medicină al medicului militar roman Pedanios Dioscoride, *De materia medica* (= *Despre mijloacele de tămăduire*) unde se dă şi numele în limba traco-geto-dacă pentru aceste plante. Celebra lucrare a lui Dioscoride a fost alcătuită „la orizontul anului 50 d.Hs." (73/I, 17). Unele dintre ele au fost trecute, mai târziu, într-un *Herbarius*, al lui Pseudo-Apuleius, „în orizontul anului 400 d.Hs." (*ibidem*).

Toate acestea sunt dovezi categorice ale dezvoltării medicinii „culte" şi populare în lumea traco-geto-dacilor. Concepţia medicilor lui Zalmoxe se regăseşte în concepţia actuală asupra organismului uman şi asupra bolilor, cu observaţia că în instituţiile de învăţământ de profil şi în lumea medicilor, absolvenţi ai acestor instituţii, medicina „tradiţională" încă este privită cu insuficientă încredere. Cui foloseşte aceasta? Cui foloseşte minimalizarea evidenţelor, în acest domeniu, de către unii „savanţi" nărăviţi la ignorarea izvoarelor?

O ştiinţă şi o tehnică a reducerii minereului şi a prelucrării metalului obţinut, începând din Eneolitic, a fost bogat pusă în evidenţă de specialişti, spaţiul traco-geto-dac fiind patria iniţială a metalurgiei şi a prelucrării metalului în Europa. La Congresul de dacologie, românul basarabean Andrei Vartic, fizician, pasionat de istoria dacilor, ne-a spus „povestea" unui cui dacic ce conţinea fier pur, „fier cosmic".

Desigur, nu putem înmulţi artificial domeniile ştiinţei în antichitatea traco-geto-dacilor. Poate, specialiştii vor mai identifica şi altele.

Abordând global spiritualitatea strămoşilor noştri illiro-traco-geto-daci, integrând în ea şi învăţământul şi ştiinţa, o constatare se impune: *primordialitatea concepţiei*, a unei filosofii „puse la punct", stăpânită de învăţaţii din centrele spiritualităţii, concepţie/filosofie căreia i se subordonează aspectele concrete, „detaliate". De aici, ca urmaşi ai acestor oameni, nu putem să nu încercăm, pentru noi şi pentru omenirea întreagă, marea părere de rău pentru distrugerea completă de către Imperiul roman a principalului centru spiritual al spaţiului illiro-traco-geto-dac din Munţii Orăştiei. Romanii au distrus acest centru, dar n-au putut distruge spiritualitatea Neamului întreg, care a rămas moştenire urmaşilor. Mulţi savanţi ai lumii, integraţi altor spaţii ştiinţifice (în care s-au realizat, în Ţară condiţiile nepermiţând aceasta), sunt români. Prof. univ. dr. Nicolae Leonăchescu a început o identificare a lor. Ar fi necesar un studiu, o carte despre ei.

5. Literatura şi artele în societatea strămoşilor noştri reali

Dintr-o precizare făcută mai sus, unde ne-am exprimat asupra modului de abordare a spiritualităţii traco-geto-dacilor, poate reieşi şi faptul că problematica literaturii şi a artelor la aceşti strămoşi ai noştri trebuie regândită, pornind de la continuitatea absolută a acestora în spaţiul carpato-danubiano-balcanic, abordând

problematica respectivă pe toate treptele istorice ale civilizaţiei lor. În istoriografia noastră, datorită publicării izvoarelor scrise, integral sau în crestomaţii, datorită descoperirilor arheologice, ca şi datelor administrate în istoriografia mondială, s-a făcut foarte mult în această privinţă. Rămâne „doar" ca multele şi valoroasele contribuţii să fie aşezate, reaşezate şi evaluate în succesiunea etapelor istorice, părăsindu-se astfel prejudecata dislocărilor datorate, chipurile, unor migraţii devastatoare.

Aşa stând lucrurile, cum la baza tuturor manifestărilor cultural-artistice a stat, peste tot în lume, cultura populară, cu componenta ei cea mai tulburătoare, *mitologia*, ar trebui să începem cu mitologia traco-geto-dacă. Legate strâns de „Cetatea zeilor" şi de leagănul miturilor sunt alte componente ale culturii precum *muzica şi poezia*, pentru care referirile din izvoarele istorice sunt atât de substanţiale încât aproape că suplinesc lipsa textelor şi a compoziţiilor propriu-zise. În cadrul poeziei populare un loc aparte, la traco-geto-daci, apoi la urmaşii lor, au ocupat descântecele şi „vorbele frumoase" cu care „medicii lui Zalmoxis" făceau psihoterapie. S-a scris şi *poezie cultă* (v. Cotys) dar textele nu s-au păstrat! În lipsa textelor de *proză populară* avem motivele multor basme româneşti, motivele unor legende, care vin din străvechimea strămoşilor noştri şi se regăsesc în folclorul consemnat târziu. Motivul basmului *Harap-Alb*, de pildă, cules şi prelucrat de Ion Creangă, vine din Străvechimea Negrului Saturn, cel născut din „pământul negru" al Spaţiului carpatic. Ca şi conţinutul altor basme populare, care „vin" din Străvechime, cu siguranţă, doar consemnarea a fost târzie, ca şi în alte locuri. Un nou studiu asupra basmului popular românesc trebuie pus în legătură cu bogata noastră istorie mitologică (v. cap.I).

Referindu-ne la *pictură*, valorificarea trebuie începută cu pictura rupestră din Paleolitic, continuată cu pictura şi grafica din multe culturi neolitice şi ale epocii Bronzului, epocă în care accentul cade pe orfevrărie (bijuterii din aur şi argint) şi pe încrustări artistice pe obiecte de metal şi pe arme, menţinându-se şi formele frumoase dar mai mult sobre şi funcţionale ale ceramicii din epoca Fierului.

Abordând *sculptura* cu toate genurile sale, începutul valorificării trebuie făcut, şi cu mai mult curaj ca până acum, cu tulburătoarele stânci cioplite sau cel puţin fasonate din Munţii Buzăului şi din alţi munţi, cu statuietele umane sau de animale şi păsări, cu încrustările în lemn, cu veritabila artă a lemnului de care timpul mai ales ne-a lipsit dar care s-a continuat prin arta lemnului la români, până azi. S-a acumulat mult material arheologic şi continuă, firesc, să se acumuleze. Important este ca el să fei abordat global, *ca artă* a Spaţiului traco-geto-dac, ca *artă a traco-geto-dacilor*, din Străvechime şi până când aceasta a fost „preluată" şi dusă mai departe de urmaşii lor – naţiunile constituite pe acest spaţiu, între care românii ocupă un loc aparte. Când lumea acestui spaţiu traco-geto-dac a fost o mare creatoare de artă şi izvor de artă, prea mult unii specialişti ai noştri au atribuit atâtea piese locale sau elemente ale lor, neapărat unor influenţe străine, ba persane sau scitice, ba greceşti sau romane, fără a urca pe „firul apei" până la locul de unde a izbucnit izvorul.

Desigur, aprecieri deosebite a întrunit arta legată de meşteşugul prelucrării metalelor, începând din Eneolitic.

Pentru toate acestea însă au fost deja publicate studii, monografii şi sinteze, albume, dicţionare chiar, pe domenii, începând cu spiritualitatea în general, cu mitologia şi încă sunt pregătite pentru tipar, aşteptându-şi sponsorii, alte lucrări valoroase. Noi înşine vom mai introduce în această lucrare asemenea *opere de artă*. Dar rămân încă şi chestiuni necunoscute, insuficient sau rău explicate.

În economia acestei lucrări nu ne-am propus nici cel puţin să sintetizăm problematica literaturii şi artelor la strămoşii noştri. Domeniul este mult prea vast şi îşi aşteaptă, întâi, o lucrare independentă, de cercetare interdisciplinară cu o abordare globală însă, fără prejudecăţi şi fără complexe de inferioritate, căci acestea nu-şi au nici o justificare ştiinţifică. Colegul şi prietenul dr. Vasile Dupoi de mult aşteaptă să-şi vadă publicată teza de doctorat consacrată artei geto-dacilor.

Pentru *arta strămoşilor noştri*, de o importanţă deosebită este „recuperarea" pentru Spaţiul carpatic al traco-geto-dacilor, al hiperboreenilor, al pelasgilor, a celebrului Tezaur de la Pietroasele, înstrăinat de „ştiinţificii" noştri, cei prea complexaţi de autoritatea unor învăţaţi străini, în primul rând germani. Precizăm că Nicolae Densuşianu, în urma celui mai amănunţit şi mai profesional studiu (3/602-663), a atribuit excepţionalele opere de artă, din aur, oamenilor locului, pe care el îi identifică cu *pelasgii,* cu autohtonii din Hiperboreea (p.661-663). Piesa cea mai mare, Patera, având în mijloc o statuietă iar pe margini o serie de figuri simbolice (zeităţi locale), reprezintă, după *demonstraţia* lui, sărbătoarea hiperboreenilor la începutul Anului Nou, în onoarea divinităţii Mamei Mari – „Muma Pământului" la români, „Mama Gaea" la greci. Jur-împrejurul ei, N. Densuşianu identifică personalităţi ale istoriei mitologice din Spaţiul hiperborean şi zeităţi apărute aici, ulterior coborâte în Spaţiul grecesc, precum Apollo, Venus, Hercule, Castor, Pollux ş.a., un păstor, animale etc. le descrie pe fiecare în parte, începând cu figura centrală, Mama Pământului, peste cea care în epoca creştină se va fi suprapus Maica Domnului, acest pământ devenind astfel, „Pământul Maicii Domnului" sau „Grădina Maicii Domnului". Muma Pământului, în centrul Paterei, este o figură nobilă, cu fizionomia mamelor de la Dunărea de jos, figură maiestuasă, dar plină de bunătate. Între zeităţile care o înconjoară, N. Densuşianu identifică întâi pe Apollo hiperboreanul, cu cunoscuta-i liră, pe care i-a dat-o Orfeu. Între personalităţi, un comentariu larg îi consacră lui Janus – Ion –, regele hiperborean, fiul lui Apollo, având în mâini însemnele puterii, cel dinainte de Saturn, trecut apoi – după o dublă tradiţie – atât în Italia, cât şi în Grecia, unde s-a bucurat de mare preţuire. În Spaţiul carpatic, regele Janus a rămas în amintirea oamenilor locului atât prin numele său Ion, cât şi ca una din cele mai sacre şi mai populare figuri, care în epoca creştină a urcat lângă Dumnezeu, rugându-l pentru iertarea păcatelor oamneilor, pentru rodirea pământului; el ţine în mână cheile mânăstirilor, închide şi deschide Cerul, veghează pe ape, aşază vânturile şi alină mările, este ocrotitorul pruncilor. În tradiţia creştină românească e celebrat sub numele de Ion-Sânt-Ion. După numele lui, pelasgii din Marea Egee (Marea Ionică!), s-au numit *ionieni* şi tot după numele lui, în titulatura Voevozilor români,

până în secolul XVIII, s-a păstrat particula *Io* sau *Ion*, înlocuită ulterior (din neştiinţă) prin „Noi”.

Una din cele mai tulburătoare „piese” ale Tezaurului de la Pietroasele este fibula cea mare: un chip de pasăre, cu totul deosebit, în jurul căreia, la fel, N. Densuşianu face o amplă expunere şi demonstraţie, redând Spaţiului carpatic acest mit extraordinar. O caută mai întâi în toate izvoarele cunoscute ale Antichităţii, pentru a o „localiza”, în final, la Dunărea de jos, în „Ţara Titanilor”. Era o pasăre nobilă şi enigmatică, despre care diverşi autori „ştiu” că trăia în Panchea, lângă Okeanos Potamos (Dunărea), mai exact lângă Munţii Ceraunici (Munţii Cernei). Ajungea şi în Egipt, venind – după unii – dintr-un „loc necunsocut”, iar după o vârstă de 509 ani, apoi alţi 700 de ani, revenea la locul de origine, la un „Altar al Soarelui”, la un Templu din Hiperboreea, unde-şi construia un cuib (un pat) din flori frumos mirositoare, în care urma să moară. Nu însă înainte ca din măduva ei să se formeze *un ou* din care se va naşte o nouă pasăre, identică. Pe pieptul păsării din Tezaur sunt aceste elemnte – cuibul, oul -, poziţia ei este coborând din zbor, cu aripile strânse. Ca înfăţişare generală, găsim o tulburătoare asemănare între pasărea din Tezaur şi Pasărea din cultura Gârla Mare – Cârna, epoca Bronzului, fapt pentru care le redăm pe ambele aici, pentru observaţie şi reflecţii (v. fig. 29).

După Herodot, în oul Păsării se afla trupul tatălui său, pe care-l va depune în „Templul Soarelui” şi din care se va naşte noua pasăre. *Nu este corb şi nu este vultur*. Este o pasăre comună şi totuşi unică, *este simbolul carpatic al renaşterii/regenerării*, este *expresia tinereţii fără bătrâneţe şi al vieţii fără de moarte*, *expresia nemuririi – esenţa filosofiei traco-geto-dacilor*. Grecii însuşindu-şi-o, i-au spus „Pasărea Phoenix”.

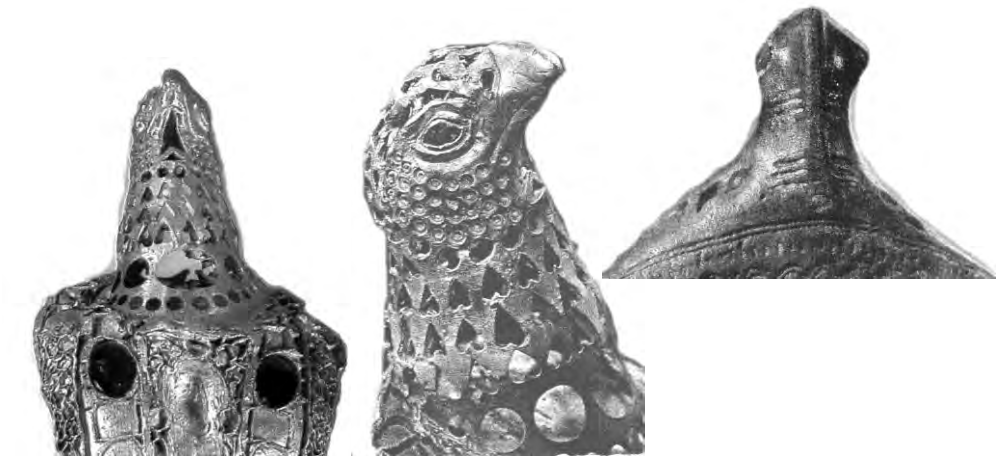

Fig. 29 **Pasărea Spaţiului carpatic** (pentru comparaţie). Stânga şi centru – detaliu din Tezaurul de la Pietroasele (faţă şi profil, v. 84 ed. II / 150 şi 118); dreapta – pasăre, detaliu – ep. Bronzului (49 / 352).

În stema Valahiei s-a păstrat această pasăre, *Simbolul regenerării*, pe care heraldiştii de mai târziu, din neştiinţă, au „văzut-o" când corb, când vultur. Tulburător, în Pravila de la Govora (sec. XVII, epoca lui Matei Basarab), pasărea aceasta îşi depune cuibul deasupra unor flăcări. Aici menţionăm, după N. Densuşianu, pe coroana uneia din cele două personalităţi mitologice, celebrii Gog şi Magog, poate un Rege şi un Mare Preot, *o pasăre aşezată pe un cuib în flăcări*, iar pe scutul din mâna stângă se distinge *tot o pasăre*, abia coborâtă din zbor, într-o poziţie de eleganţă aparte, partea de jos a scutului sugerând, de asemenea, limbile unui foc.

Coroborând toate acestea, îndrăznim a susţine *ipoteza* că oamenii Spaţiului carpatic au gândit *simbolul regenerării/renaşterii*, personificat prin această pasăre mitologică – pe care, iată, o regăsim în câteva ipostaze! -, dar *o renaştere nu din propria-i cenuşă*, cum s-a interpretat, ***ci din oul sacru al genezei şi al regenerării***, care biruie focul şi readuce la viaţă fiinţa ce urmează a-şi relua ciclul de 509+700 ani ş.a.m.d. Deci, deloc întâmplător, motivul acesta îl vom regăsi tot în acest Spaţiu, în cunoscutul basm intitulat „*Tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte*". Oare, Constantin Brâncuşi, când a sculptat *oul* („Geneza"), va fi pornit, în cunoştinţă de cauză, de la această tradiţie, venind din istoria mitologică?

De asemenea, în stema judeţului Buzău o pasăre (care nu e *nici corb, nici vultur*), coborând din zbor, se aşează pe o mânăstire. N. Densuşianu reproduce stema după sigiliul judecătoriei judeţului Buzău din 1851 (din colecţia sa proprie).

Deci, reţinem: în stema Valahiei s-a menţinut *simbolul regenerării* în chipul acestei păsări din Străvechimea istoriei noastre naţionale, simbol pe care ni l-a redat ştiinţific N. Densuşianu.

Dar N. Densuşianu a recunoscut, cu probitate, privitor la apartenenţa Tezaurului de la Pietroasele, că înaintea lui, chiar şi fără o demonstraţie ca a sa, prima atribuire aparţine lui Cezar Bolliac „iniţiatorul studiilor arheologice în România" - şi îl citează.

Ne lipsesc, evident, partiturile muzicale, dar încercăm să le suplinim, prin intuiţie, pe baza relatării izvoarelor, din atâtea menţiuni, din atâtea ritualuri ale antichităţii greceşti şi romane (şi ele fără partituri păstrate!) de moştenire traco-geto-dacă.

Ne lipseşte poezia getică, în textul ei, dar reamintim ceea ce ştia Cato cel Bătrân: „geţii, cu mult înainte de întemeierea Romei *cântau* (precum Homer, n.n., G.D.I.), în *ode scrise*, acompaniaţi la flaut, faptele de vitejie ale eroilor lor" (43a/100, s.n.). Şi, de asemenea, avem elogiul marelui poet latin Ovidiu la opera poetică a tracului Cotyso, care scria în limba getă; păcat că nu ni s-a păstrat „cărţulia" lui Ovidiu însuşi, scrisă în limba getă, din care autorul chiar a dat un „recital" în faţa băştinaşilor cu simţ estetic, deşi din „sălbatici" nu-i scoate! El însuşi, Ovidiu, spune că a devenit un poet get iar d-na Maria Crişan, care i-a consacrat un studiu amplu, chiar îl consideră poet de limbă getă (pe baza spuselor lui!). Adăugăm că d-na Maria Crişan este cel mai de seamă exeget român al poetului Ovidiu.

Este acum un loc comun să afirmi că strămoşii noştri învăţau legile recitându-le şi cântând.

Autorii greci, de la Herodot la Strabon, recunosc că grecii au împrumutat poezia şi cântul/muzica, instrumentele muzicale chiar, muzele chiar, de la traci. Tracii au avut – recunosc autorii greci! – mari poeţi şi cântăreţi (rapsozi), precum: Orfeu, Osaios, Linas, Musaios, Thamyris. Despre însuşi rapsodul care a dat forma finală *Iliadei*, Homer – care va fi fost un continuator al rapsozilor din Spaţiul carpatic iar nu un premergător –, redăm aici concluzia lui Radu Stan Carpianu, după o discuţie atentă, la obiect, a operei: „Ţinând seama de mărimea considerabilă a acestei opere, de frumuseţea deosebită a versurilor, de caracterizările judicioase care se fac pentru fiecare grupă de populaţie, scoţându-se în relief de la prima vedere elementele specifice, predominante, de adâncimea gândirii permanente, de faptul că eroii învinşi din tabăra troienilor sunt tot la fel de mari ca şi cei din tabăra grecilor, că însuşi Ahile rezultă a fi de origine pelasgo-tracă, se poate înţelege că această capodoperă nu putea fi scrisă de nişte începători, cum erau grecii din primele secole din acel mileniu (I, î.Hs.); ea nu putea fi scrisă decât de nişte oameni cu experienţă cum erau tracii, de la care grecii au recunoscut întotdeauna că au învăţat poezia şi cântul, ca şi alte arte" (38/88). Pe temeiul acestui raţionament judicios, n-am forţa nota dacă pe Homer însuşi l-am considera trac! Primele menţiuni privind folosirea unor instrumente muzicale (fluier, nai ş.a) le avem de la Homer, în *Iliada*, în tabăra traco-troiană, după cum primul poet consemnat în literatura scrisă europeană este tracul Thamyris. Iar domnul Silviu Dragomir, cercetător şi publicist cunoscut, restudiind *Iliada*, a spus despre ea că poate fi considerată „*o protoistorie a poporului român*".

Ne lipsesc, în textul original, operele lui Orfeu – simbol al spiritualităţii traco-geto-dacice –, dar le putem reconstitui, fie şi numai în „inventar", după câte s-au păstrat în ritualurile de moştenire „tracică" (orfică) ale grecilor şi romanilor. Unii însă continuă să-l „fure" şi azi pe Orfeu din locurile lui de baştină! În timp ce lui nu i se consacră un capitol sau un subcapitol distinct în sinteze de mitologie sau literatură românească, mai nou, un dicţionar de mitologie generală apărut în România, deci o operă de largă circulaţie, care ne-a trimis atâţia zei în mitologiile greacă şi romană iar Hyperboreea o plasează în „nordul ceţos al Europei şi Asiei"(!!!), în timp ce pe Zalmoxis însuşi îl face „personalitate ceţoasă", deci într-un asemenea dicţionar (121/444-447), autorul, Victor Kernbach, îl consideră pe Orfeu „poet hieratic *prehomeric din mitologia greacă*" (s.n.). Nu-l „deranjază" că era *fiu de rege trac*, doar era fiul Muzei greceşti Calliope! Nu-l „deranjează" că Orfeu venea din lumea zeului get (traco-geto-dac) Apollon, protectorul lui, care i-a dat propria-i liră, cu care „izbutea să mişte pietrele şi să îmblânzească fiarele", nici faptul că a participat la expediţia Argonauţilor, salvându-le echipajul – potolind furia valurilor cu cântecul şi tot astfel depăşind viclenia Sirenelor (autorul „ştie" că Argonauţii au căutat lâna de aur în Munţii Caucaz dintre Marea Neagră şi Marea Caspică, chiar dacă au intrat pe Dunăre!). Nu-l „deranjază" pe autor nici faptul că, revenind din expediţia Argonauţilor, tracul Orfeu şi-a căutat o soţie tot printre traci, o Nimfă din Tracia, Euridice, faţă de care a avut o iubire puternică. Orfeu a

impresionat lumea greacă prin această iubire şi prin fidelitatea faţă de memoria soţiei, preferând să fie sfâşiat de Maina sau de alte femei trace decât să-şi trădeze prima iubire. Capul lui Orfeu, retezat de femeile astfel „jignite", aruncat în fluviul Hebrus (Mariţa, în Bulgaria), a rămas să plutească pe apă, cântând, ca un „cap oracular autonom" şi simbol al poeziei lirice, iar lira i-au salvat-o Muzele – *Muzele din munţii tracilor*!–, transformând-o în constelaţie. Aşa cum Nicolae Densuşianu l-a numit pe Prometeu „Christ al lumii vechi", pentru chinul îndurat spre binele oamenilor, aşa, ulterior epocii lui, gnosticii au gândit un Orfeu crucificat – crucificarea ca simbol al unei pedepse absolut nedrepte, faţă de binele pe care acesta, de asemenea, l-a făcut oamenilor.

Chiar dacă autorul nu are încotro, într-o operă de mare sinteză, cum este dicţionarul, trebuie să recunoască: „Majoritatea mitologiilor acceptă însă o origine tracică a mitului şi a cultului orfic". Trece însă uşor şi peste această recunoaştere şi puţin mai departe iarăşi afirmă că mitul lui Orfeu este „unul din cele mai bogate *mituri greceşi*" (s.n.). Din nou, cu toate acestea, iarăşi inserează o opinie de „ultimă oră" a lui E.R. Dodds, care scrie: „*În ceea ce-l priveşte* pe Orfeu, pot face unele presupuneri, cu riscul de a fi considerat panşamanist. *Patria lui Orfeu este Tracia*, unde el e adoratorul sau colaboratorul unui zeu pe care grecii l-au identificat cu Apollo. El reuneşte profesiunile de *poet, magician, învăţător religios şi profet*. Întocmai ca în cazul unor şamani legendari din Siberia, la auzul muzicii lui vin să-l asculte păsările şi fiarele. Ca şi şamanii de pretutindeni, el face o călătorie în infern şi motivul său este unul foarte curent printre şamani, anume să recâştige un suflet răpit. În fine, eul său magic supravieţuieşte în forma unui cap cântător şi continuă să facă profeţii mulţi ani după moarte (...) *În concluzie, putem spune că Orfeu este un presonaj trac foarte semănător lui Zalmoxis* – un şaman mitic sau prototip al „şamanilor". Mitologia greacă îl „luase" pe Orfeu din lumea „tracilor" (era fiu de rege trac!), cu mult înainte de Homer iar „*tradiţia* – reţine autorul din cele studiate – *îl consideră o realitate istorică*". Ovidiu era unul dintre marii lui preţuitori şi – am văzut – cu el îl aseamănă pe *poetul trac Cotyso, care scria în limba getă*. Era considerat un mare poet prehoemric, adjudecat de greci însă, dar el era trac şi profet al cultului absolut al zeului trac Dionisie, devenit Dionysos la greci. Tot *tradiţia antică îl apropie foarte mult de Zalmoxis, atribuindu-i paternitatea unor Tăbliţe Sacre*, „*care ar fi fost un Tratat în versuri consacrat descrierii şi vindecării bolilor trupului şi ale sufletului*" şi, după poetul Alkaios, „plin de sfidare", călcând voinţa Destinului, *Orfeu îi îndemna pe oameni „să fugă de moarte*". Chiar dacă citea toate acestea în „tradiţia antică", autorul nu făcea nici o apropiere cu ceea ce tot „tradiţia antică" – consemnată de atâtea izvoare greceşti şi latine! – îi atribuia lui Zalmoxis. Nu ţinea seama că *Orfeu era trac, născut în Tracia, însurat în Tracia cu o femeie tracă* pentru care a dovedit o iubire pilduitoare, că *în final* (dar el nu putea bănui că este finalul!) *a revenit în Tracia*, unde a fost sfâşiat de femei trace cărora le refuzase iubirea. Coroborând izvoarele care au consemnat această „tradiţie antică", reiese că *Orfeu a aparţinut epocii lui Zalmoxis*, zalmoxianismului ca religie, că a avut chiar un *rol însemnat în reforma zalmoxiană*.

Chiar şi Ovidiu Drâmba, în cunoscuta d-sale sinteză privind *Istoria culturii şi civilizaţiei*, deşi consacră, în vol. I, un capitol şi culturii şi civilizaţiei „daco-getice", pe aceasta o rupe, nepermis, de traci – şi în titlul capitolului şi în conţinutul lui –, iar pe Orfeu îl aminteşte, aici, doar „tangenţial", într-un citat din Strabon (p. 810), fiindcă îl integrase deja în capitolul privind civilizaţia şi cultura greacă. Evident, Orfeu aparţine şi grecilor, prin preluare ca o moştenire de urmaşi, dar *Orfeu, în tot cursul vieţii sale n-a depăşit spaţiul carpato-danubiano-balcanic*, n-a trecut în zona în care s-au sedentarizat aheii şi dorienii coborâtori din Hiperboreea şi, desigur, *întreaga lui creaţie a „produs-o" în respectivul spaţiu*, de unde apoi a putut „coborî", în fluxul cultural firesc, şi în spaţiul culturii greceşti, consemnată, cultivată şi chiar dezvoltată, deşi, fără îndoială, nu întotdeauna grecii i-au înţeles sensul iniţial. Or, Ovidiu Drâmba, în această operă de sinteză – prin definiţie, cu adevăruri bine stabilite! – îşi informează cititorii din ţară şi nu numai din ţară că legătura lui Orfeu cu tracii a fost aceea că „la origine" reprezintă „numele unui zeu trac", dar şi aici îl „transportă" imediat în lumea grecilor, definindu-l simplist drept „un cântăreţ de dinaintea lui Homer" (în legătură cu Homer însuşi, trimitem la concluzia lui Radu Stan Carpianu privitoare la originea posibilă a poeţilor şi cântăreţilor pe care i-a prelucrat în Iliada şi chiar la originea lui însuşi – vezi mai sus). E drept, două rânduri mai jos datele îl obligă pe autor să se refere, sintetic, la întreaga activitate şi operă a lui Orfeu, *aparţinând însă culturii greceşti*, iar nu, primordial, spaţiului în care Orfeu şi-a desfăşurat activitatea şi şi-a creat opera. Cu aceasta, însuşi românul Ovidiu Drâmba, conştient sau nu, îl „trece" pe Orfeu în cultura greacă.

Readucându-l, deci, pe Orfeu în Spaţiul în care a trăit şi şi-a creat opera – şi până la realizarea unei monografii corecte şi complete despre Orfeu şi orfism –, în economia acestei lucrări reţinem, în regest, şi cu comentarii, sinteza lui Ovidiu Drâmba despre acest simbol spiritual al traco-geto-dacilor: „Poet şi cântăreţ, inventator al lirei (şi simbol al lirismului, n.n.) şi născocitorul magiei, legendarul Orfeu era considerat şi fondatorul misteriilor omonime şi iniţiatorul unei adevărate religii. Asociindu-şi figura lui Dionysos, orfismul rămânea însă total diferit şi infinit superior cultului dionysiac. Era o mişcare religioasă, cu asociaţii secrete, cu o întreagă literatură (celebrele imnuri „orfeice"), cu o teogonie, o cosmogonie şi o antropogeneză bine articulate, precum şi cu o doctrină a salvării, elaborată în detalii. Potrivit doctrinei orfeice, omul poartă încă de la naştere, moştenit din timpurile Titanilor, păcatul strămoşesc pe care trebuie să şi-l ispăşească prin suferinţe. Sufletul omului este întemniţat în trup întocmai ca într-o închisoare. Pentru a-şi elibera şi salva sufletul, pentru a pune capăt ciclului etern de renaşteri succesive, migraţiei continui a sufletelor de-a lungul altor existenţe (idee identică metempsihozei buddhiste; iar buddhismul, prin brahmani, a putut fi influienţat de zalmoxianism, n.n., G.D.I.), pentru a se sustrage deci acestui destin şi a găsi calea mântuirii – care era supremul scop al vieţii –, iniţiatului nu îi rămâne – pe lângă rugăciunile şi purificările rituale – decât să se realizeze într-o viaţă morală, de îndeplinire a ritualurilor purificatoare, o viaţă de renunţări şi de abstinenţă de la orice hrană animală". Notăm aici că abţinerea de la hrana animală (consumul

cărnii) şi de la vin (deci, despărţirea de Dionysos/Bachus, cu manifestările orgiastice ale cultului său) le găsim consemnate, prima şi singura dată, în domnia Marelui Rege Burebista – sfătuit în acest sens de Deceneu, în spiritul Zeului Bătrân (Zalmoxe) şi conform doctrinei orfice – prin „abstinenţă şi ascultare de porunci" Burebista reuşind să constituie Dacia Mare.

Revenind la aprecierea sintetică a lui Ovidiu Drâmba, contiunăm:

„Ceea ce aducea nou, prin urmare, orfismul, era concepţia despre păcat (ideea păcatului originar va reapare şi în creştinism; noi spunem mai mult: creştinismul a putut prelua această idee din orfism, n.n., G.D.I.) şi răscumpărare, de ispăşire prin acte purificatoare şi prin ascetism.

Dar şi după moarte, în drumul său spre fericirea eternă sufletul este pândit la tot pasul de ispite şi de primejdii; pentru a fi pregătiţi să le ocolească sau să le învingă, iniţiaţii trebuiau să cunoscă anumite formule salvatoare. Aceste adevărate ghiduri de comportare morală au fost găsite, în Creta şi în sudul Italiei, scrise pe mici plăci de aur, pe care în mormânt defunctul le avea atârnate de gât ca nişte amulete". Dacă asemenea „tăbliţe" încă n-au fost găsite de arheologi în Spaţiul traco-geto-dac, este firesc ca ele să apară de aici înainte! Câteva menţiuni deja există!

Ovidiu Drâmba continuă cu o importantă componentă a operei lui Orfeu (sau o creaţie ulterioară în spiritul ei!), *Imnurile orfice* şi redă un fragment dintr-un asemenea Imn, într-o reuşită, frumoasă traducere.

Imnurile orfice, ne spune Ovidiu Drâmba, erau „poeme scurte, asemănătoare într-un fel psalmilor ebraici" (şi de ce n-ar sta alături de aceştia, într-o carte de Imnuri orfice, tradusă şi larg difuzată! – vezi frumuseţea fragmentului, reţinut mai jos, n.n., G.D.I.). Aceste Imnuri sunt închinate în mare parte diferitelor divinităţi, principale sau secundare (iar „Ţara Zeilor" a fost, primordial, Spaţiul Carpatic! n.n., G.D.I.). Alt grup se adresează semizeilor şi muzelor (primordial, tot în lumea traco-geto-dacă, grecii făcând operă de consemnare, eventual dezvoltare). Un al treilea grup este dedicat marilor sentimente, speranţe, învăţături: Iubirea, Victoria, Sănătatea, Soarta, Justiţia, Dreptatea. Al 4-lea grup, în spirit primordial traco-geto-dac, de trăire în mijlocul naturii şi în armonie cu ea, sunt invocaţii adresate naturii, elementelor sale, precum: Aurora, Zefirul, Cerul, Luna, Soarele, Eterul, Norii, Marea, Astrele, Noaptea, Somnul, Visul, Vântul de Miazănoapte (Boreas, din Ţara Hiperboreenilor!), Morţii. Chiar atunci când se adresează Morţii – care la traco-geto-daci nu era un zeu al răului, ci o salvare, o chemare la Zalmoxe –, în mod firesc Imnul degajă seninătate în faţa ei, cu o *rugăminte* pentru o bătrâneţe fericită, adică să nu mai fie curmată viaţa unora la o vârstă foarte tânără. E doar o rugăminte, nu o supărare sau, mai mult, o condamnare a Morţii pentru acest gest! Şi aşa, ca rugăminte, s-ar putea să fie o dezvoltare *târzie*, în neconcordanţă cu spiritul lui Orfeu; ştim din izvoare că traco-geto-dacii plângeau la naşterea copilului şi se bucurau la moarte, pentru că prin aceasta din urmă mergau la Zalmoxis! De aici, vitejia în războaie şi neînfricarea în faţa morţii.

Redăm şi noi, după O. Drâmba, în traducerea lui Ion Acsan, acest fragment de Imn orfic, închinat geniului Morţii, Thanatos:

„Ascultă-mă, cârmaciul vieţii popoarelor de muritori:
Cu cât le dai mai multe zile, cu-atât eşti pururi mai aproape,
Căci tu adormi pe totdeauna şi trup şi suflet, deopotrivă,
Când frângi puternicele lanţuri prin care le-a legat natura
Şi peste orice vietate reverşi un somn adânc şi veşnic!
Răpui întreaga omenire, dar te arăţi nedrept cu unii,
Curmându-le deodată viaţa când sunt în floarea tinereţii.
Judecătorul tuturora, rosteşti statornice sentinţe
Şi nu te-nduplecă niciunul prin rugăciuni sau prin libaţii,
Zeu crud, apropie-te însă doar după ani îndelungaţi
Şi te implor la ceasul jertfei şi-al invocaţiei pioase
Ca oamenii să aibă parte de-o bătrâneţe fericită!”

Precum Homer mai târziu, este posibil ca şi Orfeu să fi reţinut, din bogata tradiţie traco-geto-dacă, multe învăţături şi producţii poetice, să le fi grupat în scrierile ce i se atribuie. Ipoteza este în concordanţă şi cu ştirea, din izvoare, că traco-geto-dacii îşi învăţau mai bine legile memorându-le, recitându-le, cântând. Era, deci, o tradiţie, consemnată/reţinută, cultivată de rapsozi talentaţi. O concordanţă este şi cu bogata noastră poezie populară, în care s-au păstrat producţii care redau evenimente din istoria mitologică, doar numele personajelor fiind schimbate, aşa cum le-a identificat N. Densuşianu (Ioviţă, Iorgovan, Novac cel Bătrân, Gruia, Corbea etc.). Este timpul, considerăm noi, ca specialiştii în domeniu, arheologii noştrii în primul rând, să depăşească faza „axiomelor” şi limitărilor şi să utilizeze *totalitatea izvoarelor* înainte de a elabora judecăţi de valoare, căci influienţa „axiomelor” şi limitările impuse sau autoimpuse, ca şi prejudecăţile au condus la falsuri şi la interpretări unilaterale.

Şi se pune cu toată seriozitatea problema „recuperării” unor mari valori străvechi şi antice ale istoriei noastre, fără vreun complex de inferioritate.

Cazurile lui Orfeu şi Prometeu sunt reprezentative asupra modului în care unele simboluri majore ale spiritualităţii traco-geto-dacilor au fost, treptat, însuşite de alte culturi şi cum unii mitologi şi istorici au trecut cu prea mare uşurinţă peste astfel de situaţii, greşind la rândul lor.

S-a înţeles, sperăm, că în economia acestei cărţi nu ne putem îngădui nici cel puţin sintetizarea unui doemniu atât de vast. Ne mărginim să ilustrăm cartea, fie şi în alb-negru, cu capodopere ale artei traco-geto-dace. Şi să încheiem cu concluzia unui specialist în domeniu, Hadrian Daicoviciu, care recunoaşte că „diversele elemente ale artei daco-geţilor, ca şi numeroase elemente ale culturii lor spirituale, rămân necunoscute sau insuficient explicate”, invitând, implicit la cercetare în continuare. Dar anticipa, pe baza cunoştinţelor deja acumulate: „*Ceea ce se poate afirma însă de pe acum şi nu va suferi niciodată o dezminţire e faptul că daco-geţii, (traco-daco-geţii, n.n.) au creat o cultură spirituală demnă de*

splendida lor civilizaţie materială" (45/273, s.n.). Din păcate, autorul a murit înainte de a fi înţeles cum se cuvine această cultură spirituală.

Fig. 30 **Patera – cea mai mare piesă din Tezaurul de la Pietroasele. Capodoperă a artei autohtone a Spaţiului carpatic. Omagiu adus Marii Zeiţe „Muma Pământului" (Geea)** (84, ed. a II-a / 151).

CAPITOLUL IV

STATUL NAŢIONAL LA STRĂMOŞII NOŞTRI: GEŢII-DACII-TRACII-ILLIRII. AFIRMAREA LUI ÎN ISTORIA POLITICĂ ŞI MILITARĂ A ANTICHITĂŢII

1. Modul de abordare

Desigur, izvoarele privitoare la istoria mitologică, la „Epoca de aur", au vorbit despre un *Imperiu* al pelasgilor, cu o mare întindere/expansiune în Spaţiul euro-asiatic şi nord-african, cu primii împăraţi – Uranus, Saturn – sau mari regi (Iannus/Ioan=Uranus?), apoi cu dezlănţuirea unui război crâncen între Titani şi Giganţi (Uriaşii!).

Pregătirea noastră *de până acum* nu ne permite să admitem, în Neolitic şi chiar în Epoca Bronzului, o asemenea realitate politică. Dar, rămânând la acest nivel, nu vom putea înţelege niciodată *istoria încifrată* a acestor epoci, arta lor bogată şi *deloc primitivă*, (cum a fost categorisită de unii până acum). Faptul că puţini au sesizat, până acum, *importanţa simbolurilor* care ne-au traversat istoria începând chiar din Paleolitic şi care sunt *argumente extraordinare de autohtonie şi continuitate,* arată cât de „tahnicist" s-a lucrat în arheologia românească. Faptul că s-a mers până acolo încât, în lipsa unor... „monumente" lingvistice într-o societate care nu avea deprinderea/necesitatea scrierii decât în anumite cercuri de iniţiaţi, s-a contestat existenţa unui alfabet autohton, o evoluţie de la pictogramă la ideogramă şi de aci la fonem/literă – arată cât de multă istorie au „ştiut" filologii sau cât de mult a „funcţionat" un anumit complex de inferioritate, „sugerat" subtil de *cineva* şi acceptat cu atâta uşurinţă! Faptul că o frumuseţe şi o valoare extraordinară a Spaţiului Carpatic, precum „Tezaurul de la Pietroasele", la nivel academic a fost atribuită cu atâta uşurinţă unui popor migrator care, de fapt, n-a existat (după o recentă demonstraţie – v. 111/V-XXXIX),– şi această atribuire încă o găsim în lucrări recente! – a întrecut orice măsură.

De la începutul evului modern, istoriografia europeană a rezolvat, cum am arătat, problema istoriei legendare/mitologice, în sensul de a nu o respinge pur şi simplu, ci de a reţine ceea ce ar putea fi raţional şi esenţial, dincolo de „încărcătura" mitologică.

Prin urmare, fără a înţelege bine cum va fi fost – în lipsa unor izvoare scrise ale acelei epoci sau cu limitele noastre faţă de reprezentările încifrate –, nu

trebuie să respingem existenţa, în „Epoca de aur”, a unei/unor formaţiuni politice sau cel puţin a unor comunităţi organizate într-un fel oarecare, încât au fost capabile să creeze o civilizaţie faţă de care ne mărturisim admiraţia, faţă de „ Calea zeilor” însemnată cu megalite, faţă de o „Ţară a zeilor” cu temple pentru care un Schliman al românilor încă nu s-a născut şi parcă *cineva* se opune să se nască... Observatorul-calendar de la Sarmisegetuza, în urma unor studii complexe, a fost asemuit cu celebrul observator de la Stonehenge din Anglia, dar *cineva*, recent, a trimis buldozerul să sfărâme ceea ce mai rămăsese din el...

Istoria străveche şi veche a altor popoare ne prezintă regi şi comandanţi militari, faraoni şi împăraţi, în timp ce specialiştii noştri în domeniu abia dacă „îndrăznesc” să vorbească de şefi de triburi şi de „uniuni tribale”. Or, în istoria mitologică a Spaţiului carpatic, primul rege al locului, înainte de Saturn, confundat cu Uranus, este regele Joan – despre care am amintit şi mai sus, când am vorbit despre Patera din Tezaurul de la Pietroasele –, de la care ar fi plecat toate învăţăturile bune pentru oameni. Îl regăsim în mitologiile greacă şi romană, la mare cinste iar la români în rândul sfinţilor creştini, numit Ion-Sânt-Ion, protector al oamenilor, avându-şi locul lângă Dumnezeu. Dl. prof. Augustin Deac ne-a comunicat informaţia (pe care o va insera într-o lucrare viitoare), despre un rege get, Ion, care se pregătea să-şi ajute confraţii în timpul marii expediţii a lui Darius I (514 î.Hs.).

Deşi istoricii noştri, importanţi, dinainte de 1944, au acceptat *existenţa unei naţiuni* a illiro-traco-geto-dacilor, deşi aceasta a fost readusă în atenţie – cu argumente! – în ultimele decenii, ezitarea în a folosi conceptul pentru antichitatea traco-geto-dacă încă este cvasigenerală. Iar de existenţa unui *Stat naţional*, atunci, nici vorbă să nu se facă! Până când?

În ce ne priveşte, noi am depăşit această fază a „axiomelor” şi a complexului de inferioritate şi după demonstraţiile ştiinţifice făcute în câteva studii şi cărţi, sprijinindu-ne în primul rând pe izvoare, revăzute cu toată atenţia, dar şi pe o importantă istoriografie în domeniu, „îndrăznim” – cum a reieşit şi din cele de mai sus – să vorbim despre o *naţiune traco-geto-dacă* şi despre *Statul naţional* al acesteia, înfiinţat în zona în care a fost *necesar şi posibil* în vastul *Spaţiu carpato-danubiano-balcanic şi nord-pontic,* Stat care a tins continuu să se extindă, să unească şi alte formaţiuni ale aceleiaşi naţiuni, până când, sub Marele Rege Burebista s-a realizat *prima unitate politică deplină a naţiunii* – Dacia Mare – şi aceasta a rămas idealul major al urmaşilor.

2. Statul naţional la strămoşii noştri reali

În epoca Bronzului şi apoi în Hallstatt, pe măsura dezvoltării fireşti, dar mai ales atunci când a trebuit să reziste în faţa invaziilor, *naţiunea* illiro-traco-geto-dacă şi-a constituit şi şi-a consolidat formaţiunile sale politice, pe care noi le numim *State naţionale*.

Prima problemă care se pune şi la strămoşii noştri, în acest sens, este aceea a „momentului iniţial”: când anume şi-au construit un Stat, ca expresie a voinţei lor politice supreme?

Evident, atunci, pe un spaţiu atât de larg, cu cele peste 100 de comunităţi de obşti, nu ne putem gândi neapărat la un singur Stat, ci la mai multe, fiecare cu şeful său, cu regele său (de ce nu?). Pe măsură ce necesităţi de moment sau de durată îi conduceau spre alianţe sau chiar spre unificări, de bună voie, din convingere sau din nevoie, acestea au putut avea loc, sub un şef mai destoinic, ceilalţi menţinându-şi sau nu demnitatea sau autonomia.

Problema apariţiei Statului în spaţiul strămoşilor noştri trebuie şi ea regândită.

În timp ce pentru Orientul apropiat şi pentru Grecia istoricii au admis Oraşele-State, cel mult cu un hinterland agricol, spaţiul illiro-traco-geto-dac l-au „populat" cu „triburi" şi „uniuni tribale". La noi, Engels şi „învăţătura" marxistă au consolidat aceste concepte. Şi azi, datorită unor inerţii care se manifestă şi în ştiinţă, destui istorici ai antichităţii vorbesc şi scriu despre triburi şi uniuni tribale în epoca Fierului, când, precum bine se ştie, etapa gentilico-tribală fusese depăşită. În mentalitatea acestor istorici, timoraţi de celebrităţi şi autorităţi, băştinaşii acestui spaţiu nu se puteau „compara" cu lumea Orientului, în care „începuse" civilizaţia sau cu grecii (cu atât mai mult !).

Partea de sud a spaţiului illiro-traco-geto-dac fusese „înghiţită" de o istoriografie grecofilă şi apoi romanofilă, tracul Alexandru cel Mare fusese „confiscat" de greci şi de elenism iar Roma imperială „înghiţise" tot, chiar dacă jumătate din împăraţii săi au fost traco-geto-daci şi Imperiul a atins maxima dezvoltare sub aceştia.

În partea de nord a spaţiului traco-geto-dac, în Dobrogea şi la nord de Dunăre, pentru respectivii istorici „triburile" şi „uniunile tribale" au persistat; îi „încurca", în susţinerea lor, un „*rex* istrianorum", rătăcit între regele Macedoniei, Filip al II-lea şi regele „scit" Atheas, în a doua jumătate a sec. al IV-lea î. Hs. La nord de Dunăre, puternicul Dromihete, la începutul sec. III î.Hs., nu putea fi decât un şef de „uniune tribală". Pentru sec. II î. Hs., sub „presiunea" menţionării în izvoare scrise a unor *regi geţi* în Dobrogea, intraţi în „vizorul" Romei, respectivii istorici au „îndrăznit" să numească şi pe unii „şefi locali" – desigur, tot de „uniuni tribale"! – cu acest apelativ; au făcut-o cu timiditate, gata oricând să-şi ceară scuze în faţa vreunei autorităţi! După marea invazie a celţilor, cu consecinţele ei, în sec. I î. Hs. a apărut Burebista, primul unificator al spaţiului traco-geto-dac, cel care a trasat cu sabia hotarele etnice ale Daciei Mari – şi istoricii s-au repezit să explice „minunea".

Or, Burebista nu fusese o minune. Statul în spaţiul illiro-traco-geto-dac, apărut într-o zonă sau alta, avea o vechime considerabilă. Se afirmase în vremuri de renaştere. Naţiunea l-a „resorbit" în vremuri de restrişte, pentru a-l reîntemeia în împrejurări favorabile.

Mormintele tumulare din epoca Bronzului îi confirmă pe regii neştiuţi după numele lor în acest spaţiu. Un „roi" plecat din acest spaţiu, mai exact din Dardania, întemeiase Troia, oraşul-cetate, oraşul-Stat din Asia Mică cu aproape 2000 de ani înaintea celebrului război troian al acheilor cu urmaşii dardanilor. Iar în celebrul război troian *regi traci*, cu teribile dar şi fastuoase care de luptă au venit să-şi ajute fraţii asediaţi în cetate. Mai târziu, în epoca Fierului, davele din acest spaţiu

confirmă, ca şi mormintele tumulare, alţi regi neştiuţi după numele lor sau, poate, mai mici „căpetenii locale”.

Concluzionând, putem spune că fiecare entitate aparţinând etnosului traco-geto-dac, purtându-şi numle său propriu, şi-a avut căpetenia ei, şeful ei politic, *regele* ei. De când anume – este greu de precizat „momentul iniţial”. El aparţine adesea legendei – iar în cazul nostru adesea nici legenda n-o mai ştim. Şeful politic – regele, în accepţiunea izvoarelor – apare consemnat ulterior, dar nu e de admis că abia din acel moment putem vorbi despre un rege la respectiva entitate.

Cum deja am menţionat, Maria Gimbutas vorbeşte de trei mari valuri migratoare euroasiatice în spaţiul traco-geto-dac, valuri puternice, care au putut produce şi unele perturbări, dar de fiecare dată migratorii au sfârşit prin a fi asimilaţi de băştinaşi, mai ales că respectivii migratori, după N. Miulescu, au putut fi strănepoţii unor autohtoni care plecaseră cândva din acest Spaţiu, ajungând până în India. Revigorându-se, autohtonii au creat puternicele civilizaţii ale epocii Bronzului şi Fierului.

2.1. Zalmoxe-Zalmoxianism şi începutul Statului naţional la strămoşii noştri reali

După cum s-a putut înţelege din cele de mai sus, depăşind istoria mitologică şi „Epoca de aur”, cu „Imperiul pelasgilor”, într-o etapă ulterioară este greu de fixat în timp „momentul” apariţiei primelor formaţiuni politice – State, regate – în Spaţiul illiro-traco-geto-dac înainte de sec. VI î.Hs. Când a avut loc expediţia lui Darius I, în anul 514 î.Hs., regele persan a „găsit” aici *formaţiuni politice*, cu oştile lor. Unele, intimidate de marea desfăşurare de forţe, au cedat repede şi s-au supus. *Geţii*, dintre toţi, au rezistat mai mult iar la retragere l-au pus pe Darius în mare dificultate, din care l-a salvat propria-i cămilă, pe care a recompensat-o „împărăteşte” când a ajuns „acasă” (v. mai departe).

Am văzut mai sus, după izvoare, că Zalmoxe – „Zeul Bătrân” – „urcă” până în „Epoca de aur” şi el poate fi, de fapt, o *instituţie*, instituţia slujită de Marii Preoţi şi de ceilalţi sacerdoţi subordonaţi. Această viziune ne obligă să reconsiderăm mărturiile din izvoare despre Zalmoxe, pe Herodot şi pe Strabon în primul rând. Ambii nu puteau vorbi decât despre, cel mult, un om concret, ajuns Mare Preot, oficiind în numele Zeului Bătrân, întemeietorul religiei traco-geto-dacilor. După tradiţie, Marele Preot putea ajunge el însuşi *rege* („primul” Zalmoxe a putut fi asimilat cu Saturn/Cronos) şi putea să fie chiar *zeificat*, cum s-a şi întâmplat. Tracul care-i relata lui Socrate se referea, poate, la *regele lui*, de atunci, zeificat (Zalmoxe, „regele nostru, care e şi zeu”), nu la Zeul Bătrân, întemeietorul instituţiei Marelui Preot.

Desigur, rememorând „Epoca de aur”, am putea admite că „Legile palagine” şi toate învăţăturile le-a preluat Zeul Bătrân – „primul” Zalmoxe! –, de la un rege anterior, zeiţa-regină Hestia, de la care ele s-au transmis generaţiilor succesoare prin Marii Preoţi (şi ceilalţi sacerdoţi), în numele Zeului Bătrân. Aceste Legi şi aceste învăţături însă vor fi fost amplificate, îmbogăţite pe treptele istoriei şi

astfel le regăsim în vremea Marelui Rege Burebista şi a Marelui Preot Deceneu, dătătorul de întinse şi adânci învăţături, le regăsim în sec. VI d.Hs şi le regăsim în Evul mediu, acel „jus valahicus".

S-a încercat şi „fixarea" mai exactă, în timp, a „primului" Zalmoxe. Părintele istoric D. Bălaşa, fără a face vreo trimitere la sursă, îl fixează pe la 1400 î.Hs. iar dl. Ioan Pachia Tatomirescu pe la 1630-1555 î.Hs. Dan Oltean îl fixează la începutul secolului VI î.Hs. Nu credem că putem fixa o dată anume, căci Zeul Bătrân, cum am arătat, „urcă" în istoria mitologică. După cum am spus mai sus, un „jalon", dar şi acesta *ante-quem*, ar putea fi „*momentul*" *potopului* (10000/9800 – topirea gheţarului Würm). O „reformă" zalmoxiană – în spiritul Zeului Bătrân –, am putea-o surprinde în vremea lui Orfeu, când zeul Dionisie n-a mai „rezistat", o alta în vremea lui Burebista şi a lui Deceneu – o epocă de veritabilă renaştere pentru naţiunea traco-geto-dacă.

Oricum, Zalmoxe, Zeul Bătrân – *omul* ajuns Mare Preot, apoi rege, fiind apoi zeificat – a intrat în conştiinţa anticilor ca un Zarathustra la perşi sau ca Moise la evrei, aducător al „Tablelor" de la Divinitatea supremă, prin zeiţa-regină Hestia în cazul nostru.

„La ariani – scrie Diodor – Zarathraustes a făcut să se creadă că o zeitate bună i-a dat legile întocmite de el. La aşa numiţii geţi – care se cred nemuritori – Zalmoxis susţine şi el că a intrat în legătură cu zeiţa Hestia, iar la iudei – Moise, cu Divinitatea căreia i se spune Iahve" (112/I, 189, s.n.). Este foarte posibil ca zeiţa traco-geto-dacă Hestia să fi fost mai înainte regină şi, după tradiţia oamenilor locului, va fi fost ulterior divinizată.

Precum se ştie, Herodot ne dă primele ştiri importante despre Zalmoxis – am spune: un anumit Zalmoxis! –, în *două variante*: *una*, auzită de el de la grecii de pe ţărmurile Helespontului şi ale Mării Negre – anume că Zalmoxis era „doar un muritor", fost sclav al lui Pitagora, în insula Samos (590/570-497 î.Hs.), după care, eliberat de acesta, a strâns „bogăţii mari", s-a întors în patrie, unde i-a învăţat pe fruntaşii ţării cum vor ajunge la nemurire; *a doua variantă*, pe care o reconstituise el însuşi, Herodot, că Zalmoxis „*a trăit cu mulţi ani înainte de Pitagora*" şi nu ştie exact dacă el a fost „om sau divinitate a băştinaşilor" (112/I, 49 şi 51).

Dealtfel, sclavia lui Zalmoxis la Pitagora este foarte discutabilă. Un izvor grecesc spune că *Pitagora* era „*un discipol al înţelepciunii trace*" (s.n.). De aici, aprecierea lui Vasile Pârvan, reluată de V. Lovinescu, că sclavia lui Zalmoxis la Pitagora este o „naivitate naţionalistă grecească"; V. Lovinescu „plusează", spunând că aceasta „trebuie atribuită incredibilei semeţii a grecilor" (63/36).

Strabon, reluând prima variantă a lui Herodot, ştia că Zalmoxis, pe lângă unele cunoştinţe astronomice deprinse de la Pitagora, alte asemenea cunoştinţe le-ar fi deprins de la egipteni, „ deoarece a pribegit şi prin acele părţi ale lumii". Revenit în ţara lui, „el şi-a câştigat o mare trecere înaintea mai marilor şi a neamului său, desluşindu-le acestora semnele cereşti". „În cele din urmă – continuă Strabon –, l-a înduplecat pe rege să împărtăşească domnia cu el, întrucât este în stare să le vestească vrerile zeilor". Astfel, *omul* Zalmoxis a ajuns mai întâi „*mare preot al celui mai venerat zeu de-al lor, iar după un timp a fost socotit el însuşi*

zeu" (deci, în timpul vieţii, n.n. G.D.I.). După aceea s-a retras „într-un fel de peşteră inaccesibilă", unde a stat o vreme, timp în care ieşea rar şi se întâlnea „doar cu regele şi cu slujitorii săi", cărora le dădea învăţături. Regele, „când a văzut că oamenii sunt mult mai supuşi faţă de el decât mai înainte, ca faţă de unul care le dă porunci după îndemnul zeilor, i-a dat tot sprijinul". „Acest obicei – adaugă autorul – a dăinuit până în vremea noastră (sf. sec. I î.Hs. – începp. sec. I d.Hs., n.n.); după datină, se găsea mereu un astfel de om care ajungea sfetnicul regelui, iar la geţi acest om era numit chiar zeu; şi chiar muntele cu peştera, Cogaion, ca şi râul ce curgea pe lângă el erau considerate sfinte. Reţinem precizările lui Strabon dar reafirmăm – după alte izvoare (v. mai sus) – anterioritatea lui Zalmoxis atât faţă de Pitagora cât şi faţă de egipteni (117/II, 166-167, s.n.). Iată, deci, tradiţia la traco-geto-daci, pe care, tot după Strabon, o regăsim în vremea lui Burebista şi Deceneu.

Preotul istoric Dumitru Bălaşa, într-o extrem de incitantă lucrare recentă, rod al unor cercetări şi reflecţii de-o viaţă, *Ţara Soarelui sau istoria Dacoromâniei*, 1997, regăseşte în basmele şi tradiţia românilor o alta, poate prima, regină-zeiţă, *Dacia-Dochia*, fapt care îl conduce la formularea ipotezei că *regatul Daciei* a fost, *la început* (după o tradiţie a matriarhatului), *un regat feminin* – şi arată că mitul acestei regine-zeiţe a rămas în Dacia, fiind preluat de stăpânirea romană, imortalizat pe monede, ca divinitate protectoare a provinciei nou cucerite. Deci, înainte ar fi fost Dacia-Dochia, urmată de Hesta-Hestia, apoi de Bendis, şi ea zeificată ulterior, însuşită şi aceasta de greci şi de romani, sub numele de Artemis, respectiv Diana, „metamorfoză" care demonstrează încă odată că „Cetatea zeilor" a fost în spaţiul illiro-traco-geto-dac, de unde grecii şi romanii nu i-au „furat" ci şi i-au însuşit, într-o fază iniţială, când copiii împart bunurile părinţilor ca pe o „moştenire". Izvoarele vorbesc de „traca Artemis", „regina de altădată", pentru care femeile din Tracia, când îi aduc jertfă, folosesc paie de grâu (112/I, 31). Iar Hesichios din Alexandria notează: „*Marea Zeiţă – zice Aristofan despre Bendis*; căci este *zeiţă tracă*" (112/II, 391, s.n.). Armata acestor regine, devenite ulterior zeiţe, ar fi fost formată din fecioare-amazoane, care luptau pe cai, cu arcul şi suliţa; iar în cronistica spaniolă – citează D. Bălaşa pe Al. Busuioceanu – se ştie că „*aceste femei fabuloase erau de neam getic*" (1/35-36).

În lucrarea deja citată – *Civilizaţia Marii Zeiţe şi sosirea cavalerilor războinici* –, Marija Gimbutas confirmă (desigur, fără s-o ştie) afirmaţia istoricului nostru despre acest regat feminin. Au fost, deci, regine-zeiţe, ca şefi politici zeificaţi, într-o epocă ce nu putea fi decât aceea a matriarhatului, a cărui amintire s-a conservat astfel. Seria lor, după Marija Gimbutas, ar fi fost întreruptă de „sosirea cavalerilor războinici" (populaţia „Kurgan" – „indoeuropenii", n.n.). Numai că atât descoperirile arheologice cât şi, mai târziu, izvoarele scrise – unele, reţinând memoria locului – se „încăpăţânează" să vorbească despre regine-zeiţe, ca Hesta-Hestia sau Bendis-Artemis, care s-ar fi succedat în timp. Zalmoxis, revenit în patrie sau, pur şi simplu, ajungând mare preot, avea un rege-bărbat, Hesta-Hestia fiind atunci deja zeiţă. Apoi el însuşi a ajuns rege şi a fost zeificat. Când a ajuns Mare Preot, şi – după Diodor – a intrat în relaţie cu (acum) *zeiţa* Hestia, a reţinut de

la aceasta, pentru poporul său, „Legile pelagine", pe care le-a „retranscris" mai apoi Deceneu, sub Burebista, legi care erau valabile şi în sec. al VI-lea d.Hs., cum ne încredinţează Iordanes.

Prin urmare, reţinând „sâmburele de adevăr" din menţiunile de mai sus, reiese că Statul la traco-geto-daci are o vechime considerabilă (cel puţin o jumătate de mileniu înainte de fondarea Romei, înainte de războiul troian). Tradiţia îl „urcă" în Epoca mitologică.

După Zalmoxis, izvoarele scrise nu mai sunt atât de „darnice" cu lumea traco-geto-dacă, nu ne mai sunt amintiţi regi în acest spaţiu până în sec. VI î.Hs. Dar aceasta nu înseamnă că n-au mai fost! În secolul VI î. Hs. „apare" puternica regină Tomiris, a marelui regat al massageţilor („geţii mari"), care la 529 î. Hs. a zdrobit armata lui Cirus al II-lea al Persiei, împăratul însuşi căzând în luptă.

Recent (vara anului 1998), presa ne-a adus la cunoştinţă o descoperire arheologică excepţională la Lăpuşul Românesc, jud. Maramureş. Este vorba despre *un complex funerar contemporan cu piramidele egiptene* (al doilea sfert al *mileniului III î.Hs.*) şi este cea mai veche descoperire de acest fel din Europa. S-a estimat că săpăturile vor dura încă doi ani („Naţional", nr.353/11.08.1998). N-avem ştiinţă dacă săpăturile s-au încheiat sau nu. Întrebam mai sus de ce s-a tras vălul peste această descoperire. Oricum, *descoperirea atestă o* **formaţiune politică** *în acest spaţiu* (în Maramureş – „Ţara"de mai târziu a „Dacilor Mari") în plină epocă neolitică. Pe regii traco-geto-daci îi putem intui însă în mormintele tumulare din epoca Bronzului iar pe cei de dinaintea lor îi putem „vedea" în fruntea „roiurilor" pornite spre cele 4 puncte cardinale. „Târziu", către sfârşitul secolului al VI-lea î.Hs. putem admite astfel de regi în fruntea băştinaşilor traco-geto-daci peste care a năvălit împăratul Darius (514 î.Hs.) Unii dintre ei, intimidaţi de marea forţă a inamicului, s-au supus. Geţii şi regele lor nu s-au supus, au rezistat – geţii, „cei mai viteji şi mai drepţi dintre traci".

Prin urmare, după cum rezultă din descoperirile arheologice, ca şi din izvoarele scrise, în întreg spaţiul traco-geto-dac au existat numeroşi şefi locali, pe care izvoarele scrise, când îi surprind, îi numesc *regi*. În anumite împrejurări, mai ales în condiţii de mare pericol extern, aceşti regi convin să se unească sau sunt uniţi de cel mai puternic dintre ei. Numai „ştiinţificii" noştri nu-i numesc regi!

În spaţiul traco-geto-dac, în primul rând la sud de Dunăre, mai lângă grecii „năräviţi" într-ale scrisului, izvoarele consemnează o seamă de regate, fiecare cu şirul lor de regi, până când Imperiul roman şi-a întins stăpânirea peste întreaga Peninsulă a Haemusului. Iar izvoarele arheologice confirmă în mare parte pe cele scrise. Dar şi pe malul Mării şi la nord de Dunăre, după ce lumea greacă trece de marile emoţii ale războaielor medice (500-469 î.Hs.) şi ale războiului peloponesiac (435 – 404 î.Hs.), corăbierii şi autorii greci sunt iarăşi foarte interesaţi de ce se mai găseşte şi se mai întâmplă spre nord. Vine vremea ascensiunii tracilor odrizi dar mai ales a regatului trac al Macedoniei – şi grecii consemnează ce se întâmplă pe Valea Dunării şi în zona coloniilor lor din Pont.

Fig. 31 **Piese din tezaure ale unor regi geto-daci**:
Coif, tezaurul de la Poiana Coţofeneşti, sec. V-IV (stânga - v. nr. 118); **Pocal, tezaurul regal de la Agighiol, c. 400 î.Hs**. (centru, idem); **Grifon, pe coif regal, Cucuteni-Băiceni, c. 2000 î.Hs.** (dreapta - 75/p. 145, nr. 286). **Şi câte alte piese regale vor mai fi în tumulii Daciei încă nedecopertaţi ?**

3. Afirmarea Statelor naţiunii unice a strămoşilor noştri reali în istoria politică şi militară a Antichităţii

3.1. Modul de abordare

Aşa cum a procedat N. Densuşianu pentru istoria „Epocii de aur" – istoria mitologică –, şi în abordarea globală, în spaţiu şi timp, a istoriei traco-geto-dacilor este necesară o revedere *integrală* a *tuturor* izvoarelor ajunse până la noi, adesea fragmentar şi chiar la nivelul câtorva cuvinte salvate în alte texte sau în lexicoane, inclusiv izvoarele de tradiţie sau etnofolclorice. Pentru izvoarele pe care le-au depistat istoricii şi filologii şi le-au publicat integral sau în antologii ori crestomaţii, nu întotdeauna aceştia au respectat toate exigenţele ştiinţifice. Sunt încă de utilizat izvoare pe care le-au depistat, în plus, etnologii şi mitologii ori le-au subliniat importanţa pentru istorie, ca şi izvoare din spaţiile în care au migrat grupuri mai mari sau mai mici pornite din spaţiul traco-geto-dac, izvoare de care noi ducem mare lipsă. Rămân încă izvoare neidentificate sau nepublicate. În acest sens, dl. Gheorghe Gabriel ne-a spus că are o listă de cca 50 de autori antici sau mai târzii (izvoare), care n-au fost reţinuţi în cunoscuta noastră colecţie (*Fontes*...); colecţia însăşi nu este peste tot la nivelul tuturor exigenţelor (personal, am identificat câteva cazuri).

La această uriaşă greutate a stăpânirii, citirii şi recitirii, gândirii sau regândirii izvoarelor se adaugă, în ce-i priveşte pe illiro-traco-geto-daci, „axiome" născute într-un stadiu inferior al informaţiei şi menţinute, din păcate, în virtutea unei „inerţii ştiinţifice" vegheată de unii „monştrii sacrii" şi neatacată de ucenici obedienţi, pe de altă parte de „uitări", omisiuni şi teze aruncate la derută, deliberat, de alţii, din interese străine ştiinţei.

De înfruntat este încă o greutate în faţa căreia suntem neputincioşi: lipsa unor izvoare de primă mână, despre care ştim că au existat, dar între timp au fost distruse, pierdute, ascunse. Dăm un singur exemplu şocant. Trei *Getice* de importanţă deosebită nu mai sunt: *Getica* lui Dion Chrisostomul, grecul care a bătut cu piciorul pământul traco-geto-dac, ajungând până la Sarmisegetuza (în sec. VI, când scria Iordanes, lucrarea încă exista!); *Getica* lui Criton, medicul împăratului Traian (jurnalul lui), din care s-au salvat câteva cuvinte; *Dacia* lui Traian – *Comentarii la De bello dacico*, după modelul celebrelor „comentarii" ale lui Cezar (dl. Simion Lugojan a încercat o reconstituire – v. nr. 113); din lucrări mai ample, lipsesc exact părţile care se referă la daci şi la războaiele daco-romane. Dar sunt încă atâtea exemple! Aceasta l-a determinat pe vrednicul de toată lauda, preotul-istoric Dumitru Bălaşa, să spună, cu o uriaşă părere de rău, după investigaţii de o viaţă: „*Cele mai multe izvoare documentare privitoare la strălucita gintă dacică au fost distruse intenţionat, pentru că ele eclipsau aureola altora*" (1/41, s.n.). Sau, poate, adăugăm noi, sunt închise în vreo arhivă sau bibliotecă în care accesul este greu sau chiar imposibil, cum ar fi arhiva Vaticanului. Vezi şi 79b – o ipoteză plauzibilă. Recent, Aurora Peţan a redat într-o carte efortul deosebit al învăţatului Al. Papadopol Calimah, care din 1872 a început să publice în revista lui Hasdeu, „Columna lui Traian", cercetările sale asupra „scrierilor vechi pierdute atingătoare de Dacia" (v. 77a). Autorul, aproape uitat, – îl reaminteşte un neîngrijit bust într-un parc din Tecuci! –, a depistat şi a comentat circa 300 de asemenea scrieri. „Conjugată", această importantă informaţie, cu ipoteza plauzibilă a domnului ing. Dan Predoiu privitoare la acea „damnatio memoriae" pe care Biserica Romei ar fi aruncat-o în sec. IV asupra Daciei şi dacilor, care refuzau să-i devină obedienţi (v.79b), sancţiune care ar fi ţinut până în sec. XIII, am avea un răspuns la întrebarea despre pierderea/ascunderea/distrugerea atâtor izvoare referitoare la daci şi Dacia. La această „damnatio memoriae" s-a mai adăugat o alta, a Bisericii creştine, asupra împăratului Traian ca mare persecutor de creştini, cu ascunderea/distrugerea izvoarelor referitoare la domnia şi faptele lui, inclusiv distrugerea/înlocuirea statuii sale de pe „Columnă". Bine că n-a fost distrusă „Columna" însăşi!

În sfârşit, vreme îndelungată, acolo unde a fost găsit terenul prielnic, s-a „sugerat" specialiştilor români, cercetători sau profesori la catedră, studenţilor ce se pregăteau în domeniu, însuşirea unui *complex de inferioritate* faţă de „marile istorii" şi „marile culturi". Ne amintim de profesorul nostru de istorie veche a României, care ne atrăgea serios atenţia să-l preluăm „critic" pe Iordanes, „marcat" şi de „confuzia" pe care, chipurile, o făcea între goţi şi geţi, căci este foarte posibil să exagereze acolo unde vorbeşte de învăţăturile lui Deceneu. Iar acest complex de inferioritate a făcut şi încă face victime. Şi ne amintim de o colegă care înainte de 1989 supradimensiona democraţia antică a grecilor şi insista să se reducă orele de predare pentru istoria românilor, care, chipurile, ar avea – „cum să-ţi spun?" – mai puţine cuvinte; iar după 1989, într-un volum de aproape 400 de pagini în mod deliberat a ironizat şi a dispreţuit naţiunea illiro-traco-geto-dacă, împotriva evidenţei atestată de izvoarele istorice, o carte moartă *ab initio*!

Primul dintre specialiştii români care a abordat cu tot curajul problematica spaţiului illiro-traco-geto-dac în dimensiunile lui geografice, etno-lingvistice, spirituale, culturale, geopolitice, al evoluţiei istorice, ca şi din punctul de vedere al locului şi importanţei în geneza şi evoluţia unor mari civilizaţii ale antichităţii europene şi asiatice, este istoricul Iosif Constantin Drăgan, în trilogia amintită (v. nr 6, 7 şi 8) şi în revista „Noi tracii", care, atunci când a apărut, a adunat în coloanele ei pe toţi cei care îşi „permiteau" să abordeze istoria traco-geto-dacilor paralel cu linia „axiomelor" academice. O singură eroare i se putea reproşa: denumirea de *traci* dată întregii naţiuni din acest spaţiu, de unde şi titlul primului volum, ca şi al revistei. Eroare cu atât mai uşor de înlăturat cu cât în cuprins etnosul era văzut, în pluralitatea denumirilor locale; rămăsese însă „păcăleala" cu care i-au încurcat pe atâţia istorici, până azi, izvoarele antice şi în primul rând cele greceşti, care chiar atunci când s-au dumirit că aceşti autohtoni nu se numesc numai traci, au continuat să folosească această denumire iniţială, încadrându-i pe toţi în acest etnonim (traci), „din obişnuinţă" sau continuau să-i considere traci pe toţi ceilalţi, deşi aflaseră că ei se numesc altfel – geţi, moesi, bessi, daci etc –, chiar dacă sunt de acelaşi neam. Ne surprinde însă insistenţa domnului Gheorghe Gabriel în a susţine că tracii, pur şi simplu, nu există şi nici dacii!!!; or, izvoarele îi atestă clar, delimitându-le şi zona de vieţuire; e stranie insistenţa la un astfel de cercetător.

Din cele precizate mai sus s-a înţeles că în economia acestei lucrări nu vom putea face, aici, decât o punere în temă, cu unele rememorări, dar mai ales cu atenţionări şi regândiri iar pe ansamblu o invitaţie, pur şi simplu, la elaborarea unei istorii a traco-geto-dacilor în acest mod de abordare; cu cea mai mare fidelitate faţă de izvoare dar nu cu acceptarea „dictaturii" lor, menţinând ipotezele până la transformarea în certitudini sau la ieşirea lor din uzul ştiinţific; cu contestarea argumentată a „axiomelor", fără obedienţe nejustificate şi mai ales fără complexul de inferioritate „sugerat" cu atâta abilitate şi perseverenţă de cei interesaţi. Pornind de la convingerea unei continuităţi absolute etno-lingvistice, de civilizaţie şi cultură, în spaţiul carpato-danubiano-balcanic, desigur cu inerente schimbări de la o etapă istorică la alta dar cu menţinerea *esenţei* şi a *direcţiei*, convingere dată de studiul izvoarelor şi al atâtor lucrări de specialitate, incluse de noi într-un angrenaj istoriografic permis de conţinutul lor, chiar dacă nu întotdeauna autorii au înţeles locul propriilor contribuţii într-un asemenea angrenaj. Pornind, de asemenea, de la înţelegerea corectă a procesului istoric firesc de formare, în timp, a unei mari naţiuni a antichităţii în acest spaţiu, naţiune ale cărei componente izvoarele şi lucrările de specialitate, prin conţinutul lor, le evidenţiază cu prisosinţă. Chiar dacă gândirea multor autori – şi nu numai la noi – a fost puternic derutată, în ultimii 50 de ani mai ales, de o viziune străină ştiinţei, ne vom strădui să vedem *naţiunea illiro-traco-geto-dacilor* în procesul de *afirmare a identităţii* ei şi *a voinţei sale politice* duse până la cele mai înalte expresii permise de desfăşurarea concretă a istoriei.

În acest mod de abordare am dori să nu ne încurce exprimările moderne şi contemporane ale identităţii şi voinţei politice a naţiunilor, adică să putem vedea *identitatea în esenţa ei*, în desfăşurarea istorică, iar voinţa politică s-o putem

accepta începând de la „simplul” (=fundamentalul!) efort al rămânerii pe loc, în pofida atâtor vicisitudini şi până la alcătuiri politice superioare în conjuncturi favorabile: *Statele naţionale*.

Pentru *Evul timpuriu* (aşa cum l-am precizat mai sus), în lipsa izvoarelor scrise, unitatea culturilor materiale pe spaţii largi, cu deosebiri neesenţiale în fond de la una la alta (dacă facem abstracţie de perfecţionări fireşti de la o zonă la alta, în funcţie de resurse, pricepere etc.), cvasiomogenitatea etnolingvistică, oarecum dedusă din evoluţia antropologică dar mai ales din unitatea civilizaţiei, din statornicia şi armonizarea ocupaţiilor, din tradiţia consemnată târziu şi „regăsită” la urmaşi, în sfârşit perpetuarea simbolurilor arhetipale ne dau convingerea acelei *continuităţi istorice absolute* a băştinaşilor acestui spaţiu carpato-danubiano-balcanic.

Dar această continuitate istorică absolută nu poate fi concepută fără o *conştiinţă a identităţii* şi o *acţiune în consecinţă*, ca *voinţă politică*, mai întâi în spaţiul unei comunităţi naţionale constituite, apoi pe spaţii mereu mai întinse, pe măsura creşterilor demografice şi a intensificării relaţiilor intercomunitare, prin convingere sau din necesitate înţeleasă, mai ales în condiţiile apariţiei unor primejdii. Şi asemenea primejdii au fost, după cum ştim, de la „simple” altercaţii chiar între comunităţi de acelaşi neam până la mari invazii străine.

Conţinutul şi evoluţia civilizaţiilor neolitice ne permit asemenea certitudini.

Concepţia de până acum însă, formată sau indusă, nu ne-a permis să vorbim – şi nouă, acum, ni se pare curios! – despre formaţiuni politice în această societate căreia i-am zis „primitivă” şi care, avându-i în vedere în primul rând spiritualitatea cu tot ce înseamnă ea, şi-ar mai menţine acest apelativ – „primitiv” – numai cu sensul de *primă alcătuire umană* iar nu ca o discriminare pe scara civilizaţiei.

Acum însă, când s-a putut constata că *în acest spaţiu a apărut prima scriere din istoria lumii*, la cumpăna dintre mileniile VII-VI î.Hs.; că „roiuri” din acest spaţiu au ajuns până în India şi China, poate chiar în Japonia (vezi, aici, populaţia „ainu/aomu” = om – v. 84/239 şi urm.), că altele au dus respectiva scriere, într-o fază dezvoltată, ulterior, în mileniul IV, în alt loc al fertilităţii pământului, în Mesopotamia (în Sumer); că alte „roiuri” pornite tot de aici şi stabilite în alte locuri, păstrându-şi multă vreme identitatea etno-lingvistică şi spirituală, l-au convins, de pildă, în cazul frigienilor, pe un erudit faraon al Egiptului, că sunt mai „vechi” pe lume decât egiptenii; acum, când putem afirma – pe bază de izvoare, deci fără teama de a greşi – că însăşi etnogeneza în Grecia şi Italia a stat sub impactul acestor „roiuri” venite, în Neolitic şi mai târziu, din spaţiul carpato-danubiano-balcanic, cu toată „încărcătura” lor de Zei, Vestale, Muze, Eroi, concepţii şi ritualuri orfice care se vor asimila chiar în creştinism; când unii din nepoţii sau strănepoţii „nostalgici” ai celor plecaţi cândva se întorceau în acest spaţiu pentru a căuta „lâna de aur” iar Orfeu revenea acasă pentru a-şi căuta soţie între fecioarele pământului său; când ştim toate acestea (şi avem convingerea că multe, încă, vom şti prin munca la care ne obligă acest mod de abordare), suntem de părere că este cazul să nu mai avem reţineri şi să considerăm diversele

comunităţi, identificate prin civilizaţiile lor, ca având formaţiunile lor politice, formaţiuni proprii şi „roiuri" care au pornit din acest spaţiu şi au întemeiat, în locurile în care s-au stabilit, nu doar aşezări modeste ci chiar veritabile civilizaţii (vezi civilizaţia ariană în India, de ex.), oraşe şi State, contribuind la „relansarea" zonei de origine în istoria politică şi militară a unor Spaţii foarte largi.

Pentru neolitic şi chiar mai târziu, în epoca Bronzului, civilizaţiile atestate arheologic spun mult mai mult în acest sens. Prin lipsa ori insuficienţa izvoarelor scrise, ne aflăm, e drept, în aproximativul legendelor şi al tradiţiei, dar acestea se cer a fi reconsiderate într-un mod ştiinţific, nu privite doar ca „literatură pentru copii".

3.2. Reforme zalmoxiene în Spaţiul naţiunii unice a strămoşilor noştri reali

De la primirea „Tablelor" de legi şi învăţături, în istoria mitologică – toate marile naţiuni ale antichităţii au această tradiţie! – sau, dacă vreţi, de la „codificarea" în memoria colectivă (ca „obicei al pământului") sau în texte scrise, a normelor rezultate din experienţa vieţii, din împliniri şi neîmpliniri, de la „primirea" lor de către Marele Preot de la Marele Rege/Regele-Zeu (sau „codificarea" lor prin efortul Marelui Preot şi al celorlalţi sacerdoţi), asemenea norme şi învăţături, datini şi obiceiuri, n-au rămas imuabile. Iar „primitorul" acestor „Table" sau „codificatorul", la traco-geto-daci, a fost Zalmoxe – Zeul Bătrân. Cum am spus şi mai sus, atunci când anumite condiţii au impus ameliorări, completări, îndreptări, ele au fost operate şi lăsate moştenire generaţiilor. Aşa s-a întâmplat şi mai târziu, în Evul mediu: atunci când situaţia a cerut-o, *datina* însăşi nu a rămas imuabilă, ci s-a adaptat noilor condiţii. Dată fiind importanţa religiei/credinţei în Evul timpuriu, în cazul nostru a unei religii monoteiste la care s-a ajuns, „lansarea" învăţăturilor, procesul de îmbogăţire a lor, implementarea normelor morale şi juridice în societate a fost strâns legată de cristalizarea *politică*, a unei formaţiuni politice, pe care ştiinţa modernă o numeşte ***Stat***, indiferent de denumirea sub care ea apare în izvoare: este vorba de un organism politic, de o autoritate a lui care colaborează strâns cu Marele Preot al Divinităţii Supreme iar adesea însuşi „şeful" puterii politice este Mare Preot (şi unul şi altul, de regulă, zeificaţi, fie în timpul vieţii, fie după moarte). Iar la completarea „învăţăturilor", ca şi „reformarea" normelor morale şi juridice, ambele autorităţi colaborează strâns. Gândind asupra izvoarelor, asemenea momente de „reformă" putem „repera" în timp şi la traco-geto-daci.

În lipsa izvoarelor scrise, pentru o îndelungată perioadă de la „ieşirea" din „Epoca de aur" nu putem „repera" un asemenea „moment" de reformă până în epoca lui Orfeu, la care ne-am referit mai sus, deci înainte de vremea lui Homer. A fost, atunci, un moment de creaţie – în care puteau fi cuprinse ameliorări, îndreptări, dezvoltări – şi de sintetizare a acesteia în „Tratate" şi alte producţii atribuite lui Orfeu. A se vedea atent şi conţinutul imnurilor sale.

Poate, o asemenea ameliorare, îndreptare, dezvoltare, un „moment de referinţă" va fi fost, în Spaţiul illiro-traco-geto-dac, după expediţia lui Darius I

(v. mai departe), care a şocat prin amploarea şi primejdia ei, declanşând o acţiune de fortificare a formaţiunilor politice locale – şi informaţii avem, în izvoare, pentru cele din sudul Dunării (v. mai departe).

Sigur, o regândire a modului de viaţă, a normelor juridice etc. va fi fost în Spaţiul traco-geto-dac şi după marea invazie a celţilor şi sub stăpânirea lor, apoi în anii de pregătiri pentru înlăturarea ei, fapt care a condus la o mare încordare de forţe pentru reorganizare şi eliberare, efortul fiind finalizat sub Marele Rege Burebista (v. mai departe).

Un alt „moment" important, de „reevaluare" şi de încordare, va fi fost într-o etapă dinaintea domniei lui Decebal, finalizată cu domnia acestuia printr-un efort de reunificare a Spaţiului traco-geto-dac sau cel puţin de consolidare a Regatului geto-dac.

După căderea Statului geto-dac nord-dunărean, „Dacia capta" – parte din Dacia nord-dunăreană supusă Imperiului –, în mediile ei covârşitor rustice îşi va fi dus existenţa ca şi până atunci, desigur afectată de „civilizaţia" introdusă de „domnii" cuceritori, cu jefuirea resurselor şi cu fiscalitatea ei excesivă, fără însă a-şi pierde speranţa în reluarea efortului de eliberare şi reunificare. Vor fi gândit astfel căpeteniile locale ale obştilor, vor fi gândit aceasta dacii recrutaţi în armata Imperiului şi mai ales unele căpetenii ale lor – aceasta urmează să desluşim din derularea evenimentelor ulterioare.

3.3. Regatele getice din zona nord-pontică

Această zonă – cu o imensă întindere, de la Carpaţii nordici şi mult spre răsărit, până spre Urali şi Marea Caspică – era populată în Străvechime şi Antichitate, covârşitor, de geţi, o uriaşă comunitate etnică ce făcea parte din marea naţiune matcă a illiro-traco-geto-dacilor. Era şi acesta spaţiul etnogenezei lor, al „roiurilor" ulterioare şi al devenirii lor etno-naţionale, cu *populaţie sedentară*, până la constituirea unor formaţiuni politice – State/Regate, acolo unde acest act suprem de voinţă politică era posibil. Vor fi fost, în timp, mai multe asemenea formaţiuni politice, dintre care izvoarele ne permit identificarea câtorva, mereu în conflicte cu formaţiuni politice ale naţiunilor ce se constituiau în zone învecinate.

Distingem astfel *trei mari formaţiuni politice ale geţilor*:

3.3.1. Un mare regat al sciţilor, geţi şi ei, deşi izvoarele îi numesc sciţi (de la cuvântul scit = bun trăgător cu săgeata; despre această armă şi îndemânarea cu care o foloseau geţii, vezi la Ovidiu, mai departe), cunoscuţi ca atare după mai multe lupte în care s-au angajat. Ţara lor este nominalizată pe hărţile vechi: *Sciţia Mare*. O parte din aceşti sciţi s-au deplasat pe litoralul vest-pontic, parte la sfârşitul secolului VI î. Hs., când regina Tomyris a massageţilor, după victoria împotriva împăratului Cyrus al II-lea al perşilor, a trecut în această zonă populată tot de geţi, zonă care multe secole s-a numit, după Sciţia Mare, *Sciţia Minor* (mică).

Regatul (regatele?) *Sciţiei Mari* a avut frecvente conflicte cu mezii şi perşii, vecinii lor, dar şi cu alte formaţiuni politice din Orientul Apropiat.

Este posibil ca aceşti sciţi să fi constituit o formaţiune politică (regat) la începutul sec. VII î. Hs. (poate, chiar mai înainte, precum fraţii lor tracii, ai căror regi apar în războiul Troei de la sfârşitul mileniului II î. Hs.). Un prim rege al lor, Protothyes (Bartatua), apare în inscripţiile cuneiforme. Sub fiul şi urmaşul lui, Madyes, sciţii au alungat pe mezi de la asediul oraşului Ninive. Urmărindu-i, au ajuns până în „ţara lor", i-au învins şi i-au supus, după care sciţii „s-au întins peste toată Asia" (Mică, n.n.; v. Herodot, *Istorii*, Ed. şt., Buc. 1961, vol. I, Cartea I-a, CIV; v. şi notele 275, 284 la Cartea I-a), peste care au stăpânit 28 de ani. Însă, purtându-se dur cu supuşii – mezi şi perşi –, aceştia s-au unit şi i-au alungat (*ibidem*, cartea I-a, CVI), după care perşii s-au impus în respectiva coaliţie şi sub Cyrus al II-lea au constituit Imperiul persan. Acesta a mers din victorie în victorie, până în anul 529 î. Hs., când şi-a găsit sfârşitul în războiul cu massageţii (vezi mai departe).

În continuare, Herodot ne dă preţioase informaţii despre viaţa şi spiritualitatea perşilor, din care rezultă semnificative similitudini şi chiar identităţi cu illiro-traco-geto-dacii în plan spiritual.

3.3.2. Regatul tyrageţilor (geţii de pe Tyras/Nistru), cu un rege al lor, nu este nominalizat în izvoarele scrise, dar existenţa lui se deduce din contextul invaziei împăratului Darius I al perşilor din anul 514 î. Hs. Avangărzile geţilor, învinse de uriaşa armată persană, aparţineau, desigur, unei formaţiuni politice a acestora. Iar harţul dat de tyrageţi armatei persane în retragere este edificator: împăratul însuşi a fost mulţumit că a scăpat cu viaţă, răsplătindu-şi „împărăteşte" cămila care l-a salvat (v. mai departe).

3.3.3. Regatul massageţilor (Geţii Mari)

Massageţii („Geţii Mari" – vezi, în Maramureş „Dacii Mari"), spune Herodot, erau *un neam „şi mare şi viteaz"*, după unii originari din Sciţia (deci, şi unii şi alţii *geţi*, n.n.) şi populau, la Vest de Marea Caspică, cea mai mare parte a unei câmpii – „cât vezi cu ochii", „nesfârşită", („spre partea unde răsar zorile şi soarele"), dincolo de fluviul Araxes (azi Erask), care îi despărţea de Imperiul persan. (Herodot, *Istorii*, I, CCI, s.n.)

Când Cyrus al II-lea, împăratul Imperiului persan, după o îndelungată campanie, victorioasă, de cuceriri, şi-a pus în gând să cucerească şi regatul massageţilor, acesta era condus, după moartea soţului ei, de *regina Tomyris*. Neînvins până atunci, Cyrus a recurs la un vicleşug: „a trimis crainici s-o peţească, sub cuvânt că doreşte să-i fie soţie", dar în fapt „n-o dorea pe ea ci domnia asupra massageţilor" – şi a început pregătirile de război (*ibidem*, I, CCV).

Înţelegând vicleşugul şi informată asupra pregătirilor de război ale „peţitorului", Tomyris i-a trimis, printr-un crainic, un mesaj antologic:

„*O, rege al mezilor* (de fapt, al perşilor; pe mezi îi supusese Cyrus, n.n.), *încetează cu cele ce ai început, căci nu poţi şti dacă, săvârşindu-le, vor fi spre binele tău. Oprindu-te, cârmuieşte mai departe peste ai tăi – şi rabdă ca şi noi să domnim peste supuşii ce-i avem sub stăpânire*. Dar parcă văd că n-ai să vrei să dai ascultare sfaturilor noastre şi ai să alegi orice numai liniştea nu. Dacă ţii cu orice preţ să te măsori cu massageţii, ei bine, fie, lasă truda prin care te tot căzneşti să durezi poduri peste fluviu şi pătrunde pe pământul nostru după ce noi ne vom fi

depărtat de fluviu cale de trei zile. Sau, de crezi că e mai bine să ne primeşti pe noi la voi acasă, fă tu însuţi acelaşi lucru" (s.n.)

Consultaţi, fruntaşii perşilor l-au sfătuit pe Cyrus pentru a doua soluţie. Dar Cresus – fostul rege al Lydiei, acum sfetnic de mare încredere pe lângă Cyrus, după supunerea acestui regat – l-a sfătuit să aleagă prima soluţie, argumentând convingător (*ibidem*, CCV-CCVI). Cyrus i-a acceptat sfatul şi a urmat războiul – relatat de Herodot –, în care oastea persană, pătrunsă în regatul massaget, a fost zdrobită, Cyrus însuşi căzând în luptă. Dar şi fiul reginei, Spargapises, în urma unei stratageme persane, fusese făcut prizonier; iar când a fost dezlegat din lanţuri s-a sinucis (CCXI şi CCXIII).

Anterior, când fiul ei încă era în viaţă, regina Tomyris, înştiinţată, i-a timis lui Cyrus un nou mesaj, în care îl caracteriza pe acesta ca „om nesăţios de sânge", dar îl sfătuia să-i dea fiul înapoi şi să părăsească „nevătămat" ţara ei. Şi încheia: „De nu vei face cele ce-ţi spun, mă jur pe Soare, stăpânul massageţilor, că te voi sătura eu de sânge, oricât de nesătul ai fi!" (CCXII, s.n.) Cyrus nu luase în seamă avertismentul.

Atunci, Tomyris, continuă Herodot, strângându-şi toate oştile câte le avea, porni la luptă împotriva lui Cyrus. „Această bătălie – apreciază Herodot –, din toate câte s-au dat vreodată între barbari, a fost cea mai sălbatică" (şi dă detalii), dar „în cele din urmă massageţii au biruit..., cea mai mare parte din oastea lui Cyrus a fost nimicită" şi însuşi împăratul şi-a găsit sfârşitul după ce domnise douăzeci şi nouă de ani.

Era în anul 529 î.Hs. când regina Tomyris, după crâncena bătălie încheiată cu victoria massageţilor, i-a aplicat împăratului persan un act justiţiar pilduitor, aşa cum îl avertizase. „Leşul lui Cyrus" – zice Herodot – a fost găsit, după luptă, printre mormanele de perşi morţi". Şi, adus în faţa reginei, aceasta porunci să i se înmoaie capul într-un burduf umplut cu sânge de om, pregătit pentru aceasta. După care, „ocărând mortul", îi vorbi aşa:

„*Deşi sunt încă în viaţă şi te-am biruit în luptă, tu, totuşi, m-ai ucis, prinzându-mi fiul prin înşelăciune; acum însă, precum te-am ameninţat, mi-a venit mie rândul să te satur de sânge!*" – încheie Herodot cu varianta ce i s-a părut „cea mai vrednică de crezare" despre sfârşitul împăratului persan. Autorul dă în final şi importante informaţii despre felul de viaţă al massageţilor (*ibidem*, CCXIV, s.n.).

După această *mare victorie a massageţilor* conduşi în luptă de regina lor, victorie care pentru istoricii noştri a stat „ascunsă" în Cartea I-a a Istoriilor lui Herodot, eveniment de referinţă în istorie, pe care Congresul al VIII-lea de Dacologie (Bucureşti, 2007) l-a scos la lumină, celebra regină a Antichităţii strămoşilor noştri (celebră pentru „lumea largă", nu şi pentru „ştiinţificii" noştri), Tomyris – notează Iordanes în *Getica* sa – „*mărindu-şi victoria şi făcându-se stăpână pe atât de mari prăzi de la duşmani, după ce a trecut în partea Moesiei* (deci, cândva după 529 î. Hs., n.n.), *care* (de atunci? N.n.) *se numeşte Sciţia Minor, cu numele luat de la Sciţia cea Mare, a construit o cetate pe ţărmul moesic al Pontului, numind-o Tomis, de la numele său*" (Iordanes, *Getica*, *op. cit*.,p. 24, s.n.).

Este posibil ca împăratul Darius I (522-486), un urmaş al lui Cyrus al II-lea, în marea sa campanie din 514 î. Hs., urmărind, la fel, supunerea sciţilor, să fi

căutat aci şi o răzbunare, atacându-i pe sciţi (= geţi) în zona în care se stabilise cândva regina Tomyris.

Massageţii sunt menţionaţi şi în sec. IV d. Hs., atacând, împreună cu fraţii lor, Imperiul roman (112/II, p. 183).

Într-o carte recentă (2010), dr. Lucian Iosif Cueşdean identifică, în N-V Indiei, o zonă întinsă între India şi Pakistan cu o populaţie de 80-120 milioane de locuitori vorbind o „limbă română arhaică". Autorul atribuie acest fenomen extinderii massageţilor („geţii mari") în Asia (43b).

3.4. Expediţia lui Darius I împotriva traco-geto-dacilor (514 î.Hs.)

Fig. 32 **Darius I** (nr. 31a)

După Iordanes, dar şi după alte izvoare, în sprijin venindu-ne şi logica istorică, este posibil ca în anul 514 î.Hs., Darius I, împăratul celui mai puternic imperiu al vremii de atunci, după ce înaintaşul său, Cyrus al II-lea „cel Mare" (559-529) – care adusese Imperiul persan la rangul de mare putere continentală –, purtase război cu massageţii (sacii massageţi – Herodot, *Istorii*, I/201-216), război în care şi-a găsit moartea, *Darius I*, deci, *n-a venit* cu marea lui armată, *împotriva sciţilor*, căci până la ei trebuia să treacă prin spaţiul întins şi bine populat al traco-geto-dacilor, despre care nu se poate spune că n-ar fi avut ştiinţă. De altfel, o autoritate în materie, istoricul Dumitru Berciu, prezintă evenimentul drept un *război între geţi şi perşi* (31 a). În pofida unor substanţiale afirmaţii în izvoarele antice, la o judecată mai atentă începe a fi contestată existenţa sciţilor, ca popor deosebit de illiro-traco-geto-daci. După Carolus Lundius, cel care a scris primul studiu despre Zalmoxis ca primul legiuitor al geţilor, *skyta* însemna a trage cu arcul şi săgeată/trăgător cu arcul şi săgeată (64/29). Or, prin înaintaşii lor şi prin ei înşişi, geţii erau prin excelenţă trăgători cu arcul şi săgeata. Janus – Ioan –, primul rege al Spaţiului carpatic, are, ca însemn al puterii, *arcul*, iar Ovidiu – „reporterul" de la Tomis – vorbeşte pe larg despre această armă la geţi. S-ar putea, deci, ca numai în virtutea unei ... inerţii în ştiinţa istorică să se scrie despre marea campanie a lui Darius I, din 514 î.Hs., ca fiind împotriva sciţilor ca popor deosebit de cel al geţilor. Expediţia este cunoscută. În economia acestei lucrări nu ne propunem să stăruim asupra ei, cu detalii din izvoare către care trebuie să ne adresăm cu mai multă încredere. Oricum, Darius I nu i-a întâlnit pe „sciţi" (= geţi) în spaţiul ofensivei sale! Cum am arătat mai înainte, coroborat cu alte izvoare (Iordanes, inspirat de alte *Getice* anterioare), în zona nord-pontică până la hotarul cu perşii a fost o *Sciţia mare* iar ulterior litoralul vest-pontic s-a numit *Sciţia mică*

(v. şi mai sus). Am spus că arheologii poate s-au grăbit să-i delimiteze de geto-daci după neînsemnate deosebiri de „cultură materială". În derularea expediţiei lui Darius recunoaştem tactica de luptă a acestui neam din Valea Dunării (geţii, care i s-au opus). Darius i-a supus pe mulţi, dar prin aceasta nu i-a intimidat pe cei care veneau, la rând, să-i reziste, precum mai târziu moesii în faţa romanilor. I s-au opus geţii „cei mai viteji şi mai drepţi dintre traci", cum zice Herodot, care descrie expediţia. I-a supus şi pe ei. L-au lăsat să meargă înainte, să treacă prin „stepa geţilor", cu tot mai puţine resurse de alimente şi apă, să-i caute pe „sciţi", până când marele împărat, *neîntâlnindu-i*, a înţeles că trebuie să se întoarcă fără gloria unei victorii. La întoarcere, băştinaşii din Valea Dunării şi din Peninsula Haemusului (geţii, moesii) îi vor fi „grăbit" retragerea, chiar dacă teama de perşi s-a mai resimţit o vreme în zona litoralului.

Expediţia lui Darius I este altfel prezentată de Iordanes, după sursele sale anterioare. Începutul seamănă oarecum cu războiul dezastruos al înaintaşului său Cyrus II. Anume, Darius a cerut în căsătorie pe fiica lui Antirus, regele goţilor (= geţilor; deci, iată un alt regat get! n.n.), ameninţându-l dacă nu-i va îndeplini dorinţa. Evident, era aceeaşi dorinţă de expansiune. „Dispreţuind înrudirea, goţii (= geţii, n.n.) i-au refuzat cererea". Furios, Darius şi-a pornit armata împotriva *geţilor*, trecând pe pod de corăbii întâi de la Calcedon până la Bizanţ, apoi Dunărea, tot pe un asemenea pod, a atacat Tracia şi Moesia, după care a fost neîntrerupt atacat timp de două luni; la Tapae a pierdut 8000 de luptători. Temându-se însă că podul peste Dunăre va fi ocupat de adversari, „s-a întors în goană forţată în Tracia, nefiind în siguranţă în Moesia. De aici, evident, a luat drumul „spre casă..." (Iordanes, *op. cit*., p. 24)

Expediţia lui Darius I, din 514 î.Hs., în Peninsula Haemusului şi în stepa nord-pontică a fost un eveniment major, dar ea s-a constituit, în fond, într-un eşec, dacă avem în vedere rezultatele: relativ modeste, faţă de impresionanta desfăşurare de forţe. La scurt timp (anul 500 î.Hs.), au avut loc răscoalele oraşelor greceşti din Asia Mică împotriva ocupaţiei persane. Şi să nu uităm pe tracii din Asia Mică – inclusiv faptul că lumea greacă este, în fond, o lume de „moştenire tracă" (acheii, dorienii). Mai târziu, în luptă se implică Statele greceşti, fapt care duce la celebrele „războaie medice" (492-c.469) – bogat reflectate de izvoarele greceşti şi de o întreagă istoriografie ulterioară –, războaie care scot în evidenţă *eroismul grecilor*, care s-au manifestat atunci – peste „tradiţionalele" lor dezbinări! – ca o *veritabilă şi mare naţiune a Antichităţii*.

Privind însă pe mai întinse desfăşurări istorice – în timp, deci –, lovitura de graţie i-a venit Imperiului persan mai direct din lumea traco-getă (dacii, ca atare, încă nu sunt menţionaţi, în izvoarele scrise, ceea ce nu înseamnă că nu existau!), faţă de care, cum am precizat, lumea grecească se detaşase şi se constituise într-o naţiune aparte. Chiar atunci, cu prilejul retragerii lui Darius I, un „amănunt", pus în evidenţă de cercetătorul Marin Valentin într-o comunicare, citându-l pe Plutarh şi pe Strabon (v. nr. 64 b), capătă o importanţă deosebită din punctul de vedere ce ne

interesează. Revenit în Persia, Darius I, mulţumind Zeului pentru că scăpase viu din marea expediţie, construieşte o aşezare care de aici înainte se va numi *Gaugamela,* care în limba persană înseamnă „Casa cămilei", în cinstea cămilei care *îl salvase* („*în mod deosebit s-a ostenit cu el*"!) cu prilejul retragerii. O coincidenţă interesantă însă va înscrie Gaugamela, devenită între timp oraş, în istoria militară, căci în 331 î.Hs., un *trac*, Alexandru Macedon, cel mai mare comandant de oşti al Antichităţii, va înfrânge decisiv pe Darius al III-lea Codomanul – urmaşul celui salvat de eroina patrupedă în anul 514 î.Hs. din mâna geţilor –, cucerind Imperiul persan. Deci, tot de la un comandant din Neamul mare al traco-geto-dacilor va primi acest imperiu lovitura decisivă.

În anii 480-479, istoriile lumii cunosc o nouă mare *expediţie persană împotriva grecilor*, eşuată şi aceasta. Dar Iordanes, în *Getica* sa, ne informează că Xerxes, fiul lui Darius I, voind să răzbune insulta (adusă, n.n.) tatălui său, a pornit noua mare expediţie – cu 700 000 de ostaşi, 300 000 de auxiliari, 1200 de „corăbii rostrate" şi 3000 de vase de transport – *împotriva geţilor*. Dar – notează Iordanes –, „nici n-a apucat să-şi încerce bine forţele în luptă, că a şi fost învins de curajul şi dârzenia adversarilor" (*ibidem*, p. 25) – evident, geţi şi greci. Grecilor li se atribuie victoriile de la Salamina (480), Plateea şi Mycale (479).

*

Fig. 33 **Ostaşi persani** (nr. 31a)

Marea desfăşurare de forţe persane, cea mai mare de până atunci în această zonă, va fi marcat însă întreaga lume a traco-geto-dacilor. Multe formaţiuni ale lor fuseseră supuse, chiar şi geţii, „cei mai viteji". Era firesc ca evenimentul acesta de mare cumpănă să le fi impus un efort de reorganizare şi fortificare pentru a preîntâmpina/contracara primejdia, dacă s-ar mai fi ivit. Dealtfel, precum se ştie, la începutul veacului următor, al V-lea, perşii au revenit, de data aceasta împotriva grecilor, care i-au învins în celebrele „războaie medice" (492-c.469), cu faptele lor de mare eroism naţional elen.

Legăturile anterioare cu lumea grecească –, cu *naţiunea grecească!* – au fost amplificate în urma marii victorii a acesteia împotriva perşilor, dublate acum de un sentiment de simpatie faţă de o naţiune eroică, biruitoare a duşmanului comun. În lumea propriu-zisă a illirilor şi tracilor, vecinii din imediata apropiere ai grecilor, s-a redeclanşat şi un proces de *constituire politică*, mai exact de fortificare a formaţiunilor politice existente, copleşite odinioară de forţa regelui persan.

Iată de ce, „recuperând” pentru istoria antică a acestui Neam al traco-geto-dacilor ceea ce îi aparţine de drept, în economia acestei lucrări vom vorbi mai departe, fie şi pe scurt, despre *regatele* care-i aparţin şi pe care izvoarele le consemnează ca atare, după care vom vorbi despre cele din Nordul marelui fluviu, nu inexistente în sec. VI-IV, dar consemnate mai târziu în izvoarele scrise. Descoperiri arheologice viitoare la Nord de Dunăre ne-ar putea aduce „surprize” plăcute din acest punct de vedere.

CAPITOLUL V

REGATELE TRACILOR, ILLIRILOR, GEŢILOR DIN SUDUL DUNĂRII

1. Regi traci în războiul Troiei

În celebrul război troian (1194-1184) ne este atestată prezenţa regilor traci, în apărarea cetăţii asediate (Homer, *Iliada*, X, p. 422-427). Erau, desigur, regi traci din peninsula Haemus-ului, poate chiar traci macedonieni sau din Asia Mică.

2. Regatul tracilor macedoneni

„*Macedonia* – scrie, cu dreptate, istoricul Iosif Constantin Drăgan – *a fost cea mai înaltă expresie politică a spaţiului trac, până la încadrarea sa în hotarele şi mai întinse ale Imperiului Roman*" (6/192, s.n.).

Tracii macedoneni, cei care – se pare – îi siliseră pe fraţii lor frigieni să părăsească locurile de origine, şi-au constituit prima organizare statală cunoscută în detaliu şi bine localizată în spaţiul illiro-traco-geto-dac de la sud de Dunăre. Fireşte, după acel legendar „regat feminin" din Neolitic (cu succesiunea reginelor zeiţe Dachia/Dochia – Hestia – Bendis), care nu poate fi strict localizat şi nici strict fixat în timp.

Grecii se separaseră, politic, de lumea tracilor, chiar dacă spiritual le cultivau încă zeităţile cu care veniseră din nordul Peninsulei Balcanice şi de la Nord de Dunăre – şi de aici rivalitatea timpurie dintre ei şi tracii macedoneni care se străduiau să-şi consolideze propria formaţiune politică prin reunirea altora mai „mărunte", cum îndeobşte se proceda.

Începutul statalităţii în spaţiul tracilor macedoneni are loc mult înainte de expediţia lui Darius I şi, în acest început, a fost o relaţie mai strânsă între regii macedoneni, interesaţi de ieşirea la mare, şi lumea greacă, lume care, la rândul ei, se simţea legată de traci printr-un subînţeles „cordon" al genezei. La curtea unui rege macedonean, „iubitor al grecilor", cum a fost numit Alexandru Filoelenul, a fost adus marele poet trac Pindar (dorian, născut la Teba). Regii macedoneni, păstrându-şi simpatiile progreceşti, căutau legături, în mod firesc, şi în lumea altor traci, care reuşiseră să-şi constituie un regat la cca 30-40 de ani de la expediţia lui Darius, *Statul odrizilor* (v. mai jos). „Tatonările" şi legăturile regilor macedoneni se întind până la imperiul persan al lui Darius I.

La curtea unui alt rege macedonean, Perdicas al II-lea (450 – 414 î.Hs.), a fost chemat celebrul medic grec Hippocrates (c. 460 – c.377, se născuse în insula Coos din Arhipelag), considerat, în întreaga istoriografie, ca fiind cel mai cunoscut medic al Antichităţii, prin „Şcoala" pe care a constituit-o în jurul său, prin operele pe care le-a scris, în domeniu, celebru mai ales prin jurământul profesional pe care l-a impus ucenicilor săi când deveneau ei înşişi medici şi porneau să lucreze independent – „Jurământul lui Hippocrate". Desigur, celebritatea, renumele lui Hippocrates nu le poate anula nimeni, dar, după propriile recunoaşteri din izvoarele greceşti, după propriile informaţii şi convingeri ale marelui învăţat grec Socrates, transmise posterităţii prin ucenicul său preferat Platon (altă celebritate a grecilor), Zalmoxis, ca medic al taco-geto-dacilor şi „Şcoala" lui Zalmoxis – în aceasta integrându-se şi tăbliţele sacre (un Tratat de medicină!) ale tracului Orfeu – merită să ocupe primul loc pe un podium al medicilor Antichităţii. Este o dreptate ce se cere imperios a fi făcută – şi începutul l-ar putea face Şcoala românească de medicină, de la cuvenitele precizări în pregătirea studenţilor, în amfiteatre, în seminarii, în cursuri şi cărţi, până la „detaliul" afişării în instituţiile de profil şi chiar în cabinetele medicale a textelor antice despre Zalmoxis şi despre „medicii lui Zalmoxis".

Statul trac al macedonenilor se întăreşte în deceniile care au urmat, astfel că Filip al II-lea, tatăl lui Alexandru cel Mare, va domni într-un Stat puternic, fapt care îl va determina să încerce o extindere. Mai întâi, împotriva grecilor, pentru mereu râvnita ieşire la mare – şi după lupte îndârjite, în care a cunoscut şi înfrângeri, a ieşit victorios şi a devenit stăpân absolut al grecilor. Ambiţios şi om politic realist, n-o făcuse dintr-un sentiment filoelen, ca unii înaintaşi ai lui. Ţelul era totuşi unul superior: împreună cu lumea greacă să poată duce un război împotriva inamicului Europei (în sensul de „Vechea Europă"), Imperiul persan.

Planul era ca şi perfectat. Nu putea fi pus în aplicare însă până nu se lichida o potenţială primejdie care venea de la nord, aceea a „sciţilor" lui Atheas, care doreau să ocupe Dobrogea şi să se stabilească aci. Şi – de ce nu? – până nu încerca să-şi adauge forţa celuilalt Stat trac, vecin, al odrizilor, gând care-i reuşeşte. Poate, chiar să-i reunească şi pe fraţii de pe litoral şi din Valea Dunării, în primul rând pe geţi.

După ce Atheas reuşise, în 339 î.Hs., să înfrângă rezistenţa geto-histriană, condusă de un „rex histrianorum" („regele istrienilor", geţii de la Istru) şi încerca, printr-o apropiere de Filip al II-lea – căruia i-a cerut ajutor împotriva istrienilor (geţi) – pentru a se consolida în Dobrogea, acesta a intuit primejdia, l-a înfrânt pe Atheas şi l-a alungat, aducând sub autoritatea lui coloniile greceşti de pe ţărmul vestic al Mării Negre, mai ales că regele geţilor „istrieni" murise în luptă. Cu prăzi bogate luate de la „sciţi", Filip al II-lea, victorios, se întorcea spre ţară. I-au ieşit în cale însă tribalii – ei înşişi fraţi ai tracilor, geţilor, moesilor etc. –, dornici de pradă sau, poate, îngrijoraţi de creşterea puterii Statului macedonean (după cum se poate înţelege din desfăşurarea ulterioară a evenimentelor) şi l-au înfrânt. Atât de grav a fost rănit în luptă regele (suliţa i-a străpuns coapsa şi i-a omorât calul!), încât toţi l-au socotit mort, au abandonat lupta, lăsând prada în mâna tribalilor (112/II,191).

Atât de grav rănit, dar revenit totuşi acasă, în 337 î.de.Hs., Filip al II-lea era gata să pornească împotriva perşilor. A căzut însă pradă unui complot, cu prilejul nunţii fiicei sale, complot pus la cale de un grup de nobili (336 î.Hs.). Războiul cu Imperiul persan era însă doar amânat, nu zădărnicit.

2.1. Despre „Imperiul" lui Alexandru Macedon cel Mare

Fiul său, Alexandru Macedon, i-a pus în aplicare planul acesta, cu un succes care i-a adus uriaşa celebritate în Antichitate şi în istorie în general.

Filip al II-lea era trac, în tinereţe fusese ostatec la Teba. Soţia sa, regina Olimpia, mama lui Alexandru cel Mare, era tracă, din Epir, după alţii prinţesă illiră. După Platon, ea oficia misterele dansului tracic al zeului Dionisie şi cultul lui Orfeu. Ce putea fi Alexandru, fiul lor? Doritor să participe la Jocurile Olimpice, tânărul atlet Alexandru n-a fost admis, pe motiv că nu este grec! De altfel, numele Alexandros (Alexan-Dros) este un „nume pur pelasgic, traco-dac" (84/267).

Dincolo de ambiţia lui, Filip al II-lea, în condiţiile şi în mentalitatea timpului, gândise bine şi procedase bine, având în vedere scopul major urmărit: lichidarea celei mai mari primejdii pentru neamurile totuşi înrudite din Vechea Europă, constituite în marele Imperiu al perşilor. Nu i-a fost dat lui să realizeze acest gând.

Într-un fel, destinul lui seamănă cu cel al lui Burebista. După ce păreau să-şi fi încheiat opera de reunificare şi, la nevoie, de supunere, ambii au căzut victime unui complot pus cale, cum spunea Strabon pentru Burebista, de o „mână de oameni", nobili de-ai lor, complot păgubitor pentru toţi.

Lui Filip însă, gândul i-a fost împlinit ulterior de fiul său, Alexandru Macedon, cel care nu s-a oprit la înfrângerea Imperiului persan ci a mers mai departe. După modul în care a conceput organizarea „Imperiului" său – poate aşa îl învăţase şi dascălul lui, celebrul *Aristotel, trac şi el*, sau poate aceasta ţinea de geniul politic al marelui Alexandru! –, rezultă că era vorba despre un fel de Federaţie (*Imperiu* era şi este însă cuvântul „acreditat"!) în care popoarele componente urmau a se bucura de autonomie şi toleranţă, mai exact de bună convieţuire. Din păcate, moartea l-a secerat prematur, în anul 323 î.Hs., la vârsta de 33 de ani, opera rămânând nedusă până la capăt.

Un geniu al unui neam născut şi crescut în democraţie autentică, nu în democraţia falsă a „vorbeţilor" (care degenerează în demagogie şi totalitarism mascat, păstrând pe „firmă" eticheta „Statului de drept"), neam pătruns de un umanism autentic şi profund, ilustrat prin „Legile palagine" ale zeiţei Hestia, încredinţate lui Zalmoxis, pentru poporul său, prin „vorbele frumoase", de vindecare a sufletului, cunoscute şi practicate de „medicii lui Zalmoxis", ca şi de „Tăbliţele sacre" ale lui Orfeu, de extraordinara pildă de viaţă şi credinţă a lui Orfeu însuşi –, un asemenea geniu nu putea gândi şi, prin modul în care i-a iniţiat organizarea, n-a pornit să-şi constituie un imperiu oprimator, ci o formaţiune politică (formal, atunci, de tipul Imperiului) ce urma să aibă la bază respectul pentru interesele tuturor, chiar dacă unii fuseseră, iniţial, învingătorii.

Şi poate mai era ceva. Nu trecuse atât de mult de la marea „roire" a arienilor din Spaţiul carpatic spre India, ca tradiţia, memoria colectivă să n-o fi reţinut, ca învăţatul lui dascăl, tracul Aristotel, să n-o fi ştiut, chiar dintr-o istorie mitologică, şi să nu-i fi vorbit despre ea. N-am dori să cădem în speculaţii, dar este o certitudine acum că, de pildă, izvoarele româneşti de tradiţie, izvoarele etno-folclorice, reţin fapte din istoria mitologică a Spaţiului Carpatic! Să ne fie îngăduită, deci, o asemenea *ipoteză* despre un posibil vis al lui Alexandru Macedon, înfiripat după o „poveste" a marelui său dascăl. Domnul Napoleon Săvescu sesizează aceasta către sfârşitul expunerii sale despre Alexandru, la cucerirea Indiei, titrând: „chemarea strămoşilor" (84/297).

Istoricul Iosif Constantin Drăgan, pornind de la datele cuprinse în izvoare, ca şi de la autenticitatea democraţiei la traco-geto-daci, şi ea cunoscută tot din izvoare, tot aşa „văzuse" „Imperiul" lui Alexandru Macedon (6/199-215):

„**În realitatea de toate zilele, din păcate** – comenta oarecum criptic istoricul, atunci când îşi publica, în România, cartea (1976), dar cu siguranţă nu pierdea din vedere nici substanţiala componentă demagogică a democraţiei occidentale, comenta, deci, pentru cei care aveau urechi de auzit şi minte să citească şi să înţeleagă, comenta cu ştiinţa şi experienţa unui cunoscător de oameni, de neamuri şi de regimuri politice –, **există forţe oculte care comandă şi impun o politică de grup, care nu întotdeauna corespunde intereselor colectivităţii organizate sub formă de Stat**" (6/209, s.n.). Să reţinem această apreciere a unui bun cunoscător în domeniu! Tocmai contracararea şi lichidarea acestor *forţe oculte* – forţe care s-au manifestat din Antichitate şi se manifestă în continuare, în forme şi cu metode mereu mai perfecţionate – trebuie să fie obiectivul major al naţiunilor şi al Statelor naţionale, al altor eventuale forme politice superioare dar care să nu se abată de la democraţia autentică.

Fig. 34 **Bătălia de la Issos între Alexandru cel Mare şi Darius I**
(nr. 84, ed. II / 302)

Gândul, abia schiţat, al tracului Alexandru cel Mare, în contextul Antichităţii, a rămas o mare „propunere” în faţa generaţiilor, în faţa liderilor autentici ai naţiunilor.

Din păcate, istoricii, cei mai mulţi, până azi, l-au integrat imperiilor „clasice”. „Imperiul” lui Alexandru Macedon – în curs de organizare atunci când marele gânditor, geniu militar şi om politic a murit – a fost asimilat acestora, atenţia generaţiilor a fost îndreptată asupra faptelor de arme (care, desigur, au fost excepţionale, dar, ca lecţii ale istoriei, nu ele erau cele mai importante!), eroul a devenit un mare cuceritor, urmărind un vis himeric sau nebun, oricum greu de înţeles datorită diversiunii introduse cu abilitate în ştiinţă. Dramaturgul Mihail Sebastian, în piesa Ultima oră (ecranizată: *Afacerea protar*) va fi intuit mai bine „gândul” eroului.

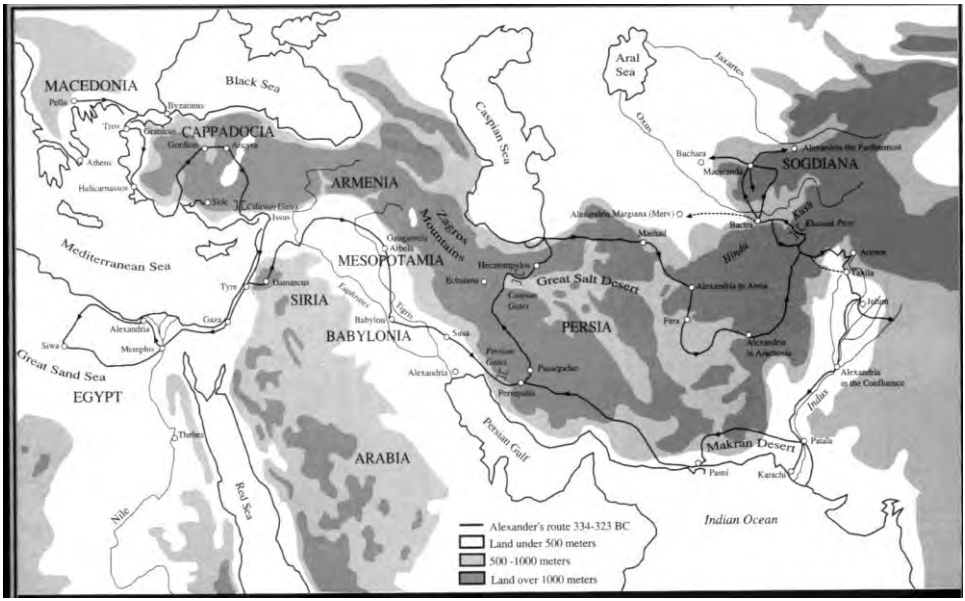

Fig. 35 **Harta cuceririi „lumii” de către Alexandru cel Mare (334-323 î.Hs.)** (nr. 84, ed. II, p. 292)

Nu ne-am propus, în economia acestei cărţi, să intrăm în detalii asupra „cuceririlor” şi asupra „Imperiului” lui Alexandru Macedon. Rândurile de mai sus se doresc a fi doar o invitaţie la *revederea* izvoarelor, la *regândirea* istoriei acestui „Imperiu”, la scoaterea lui de sub „monopolul” unor *interesaţi* şi transformarea lui, pornind tocmai de la studiul conţiuntului, într-o pildă *politică majoră în beneficiul naţiunilor şi al umanităţii*, azi, când forţele oculte duc o luptă crâncenă pentru instaurarea unei sclavii moderne, în sfârşit, o invitaţie pentru „*recuperarea*”, în profitul istoriei illiro-traco-geto-dacilor şi a urmaşilor lor, a *personalităţii lui Alexandru Macedon*. Un început *substanţial* în acest senas l-a făcut dl. Napoleon

Săvescu, iniţiatorul Congreselor de dacologie ce se ţin la Bucureşti începând cu anul 2000. Valorificând ultimele contribuţii în domeniu şi revenind cu atenţie asupra izvoarelor, dr. Săvescu pledează ferm pentru revenirea la adevărul ştiinţific şi pentru respectarea lui, când conchide: „Iar dacă din dorinţe politice Filip al II-lea, tatăl lui Alexandru Macedon, considerat la vremea lui <<cel mai mare duşman al grecilor>>, cât şi Alexandru Macedon, <<cuceritorul absolut al tuturor grecilor şi distrugător al Imperiului persan>>, au ajuns ca în zilele noastre să li se atribuie origine greacă, această eroare nu trebuie să persiste şi trebuie denunţată" (84, ed II-a, p.271). Recomandăm tuturor studierea cărţii d-lui Napoleon Săvescu, pentru întreg cuprinsul ei, dar mai ales pentru partea finală, consacrată lui Alexandru Macedon. Mai ales sugerăm elaborarea şi editarea unei lucrări pe această temă, pentru consacrarea definitivă a acestui adevăr, căci prea mult a persistat eroarea în istoriografia mondială, dar şi în istoriografia noastră.

Gândurile şi planurile getului Burebista (v. mai departe), de consolidare a unităţii realizate şi de respingere a unor mari primejdii – mai întâi celţii, apoi Roma imperială, care acţiona deja ca un imperiu „clasic", expansionist şi oprimator deopotrivă – a încercat, peste ceva mai mult de un secol, să le reia şi să le desăvârşească dacul Decebal, un geniu politic şi militar cu nimic mai prejos decât tracul Alexandru Macedon, dar ale cărui forţe au fost copleşite, efectiv copleşite de cea mai mare putere a lumii antice, având la cârmă, atunci, un alt geniu politic şi militar, împăratul Traian, cel mai mare conducător de oşti al Imperiului roman (v. mai departe.) Dar după ce Roma a devenit stăpână pe o mare parte a Spaţiului traco-geto-dac, neamul traco-geto-dacilor a rămas activ în toate privinţele, inclusiv în plan politic, când, cum am spus şi încă vom mai spune, căci nu este inutil, a dat jumătate din numărul împăraţilor Imperiului Roman, apoi Bizantin, unii fiind dintre cei mai importanţi.

*

Înainte de a porni expediţia în Orient, Alexandru cel Mare încercase în 335 î.Hs. poate să răzbune înfrângerea tatălui său de către tribali, poate să-şi asigure spatele, poate să şi-i facă prieteni şi aliaţi pe cei de un neam cu el, din Nord. Deşi n-a întâmpinat rezistenţă după trecerea Dunării, marele comandant a rămas să reflecteze la tactica de luptă şi la potenţialul militar al celor care s-au retras, prudent, din calea lui, aşteptându-l, desigur, în altă parte. Înţelegând şi – desigur – ştiind multe despre luptătorii geto-daci, tânărul comandant s-a retras. După ce s-a retras prudent în centrul de la Pella, Alexandru l-a numit guvernator al Macedoniei pe generalul Zopyrion, cu instrucţiuni să pornească o acţiune spre nord, pentru care el însuşi nu avusese timp, până dincolo de Nistru, până la Bug, poate pentru a uni, astfel, cu Statul său, neamul şi pământul geţilor din această zonă, pentru a cuceri marele port strategic Olbia. Expediţia a mers bine până sub zidurile cetăţii, pe care Zopyrion n-a reuşit s-o cucerească şi a făcut cale întoarsă. La întoarcere însă a fost „luat în primire" de geţi, nemulţumiţi că generalul

macedonean trecuse, fără voie, prin ţara lor. Operativ, l-au atacat, i-au zdrobit armata de 30.000 de soldaţi iar pe general l-au ucis în luptă (6/239-240).

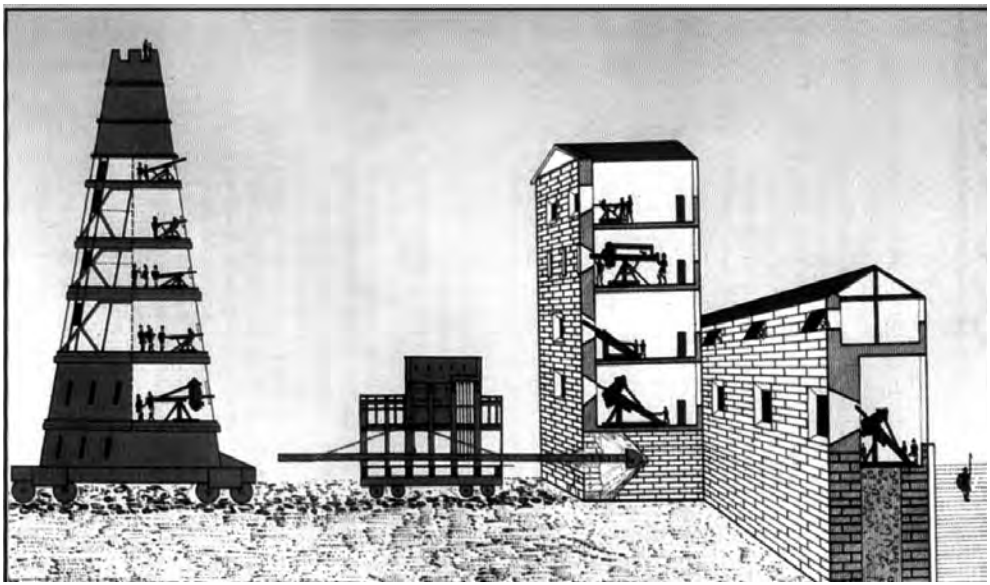

Fig. 36 **Din tehnica militară folosită de Alexandru cel Mare în campania din Orient (turnuri de asalt, baliste, berbece)** (nr. 84, ed. II / 293)

După moartea lui Alexandru cel Mare (323 î.Hs.), Macedonia şi Tracia din sudul Balcanilor, constituind un regat, mai mare, al Traciei, i-a revenit diadohului Lisimah, un general foarte apreciat de Alexandru.

Alungându-l pe regele odrizilor, care se răsculase, Lisimach şi-a consolidat poziţia în Tracia, s-a extins spre nord, ajungând vecin cu geţii din sudul Dunării şi din Dobrogea, care, acum, uniţi într-o formaţiune politică puternică (un regat!), n-au mai cedat, cum făcuseră odinioară „istrienii" în faţa lui Filip al II-lea.

După anul 300 î.Hs. a urmat confruntarea cu regele get Dromihete, în care Lisimah, ajuns la vârsta de 64 de ani, a fost înfrânt şi „convins" să nu mai întreprindă vreo acţiune împotriva vecinului de la nord (v. mai departe) în ultimii 10 ani pe care i-a mai avut de trăit (a fost învins şi ucis în lupta de la Corupedion, la 282 î.Hs., când avea 74 de ani – (v. 6/248-249).

După moartea lui Lisimah, puterea macedonenilor nu s-a mai refăcut pentru a fi în măsură să facă faţă celei mai mari primejdii din istoria ei, mai ales că invazia celţilor, în secolul III î.Hs., a răvăşit peninsula Haemusului.

Deşi angajată în războiul lung şi istovitor cu cartaginezii (264-146 î.Hs.), Roma îşi trimite armatele şi în Peninsula Haemusului, unde, după două războaie cu ilirii (229-228 şi 219 î.Hs.), coasta Illyriei trece sub stăpânirea romană.

După câţiva ani, Roma începe primul din cele trei războaie cu Macedonia, cel mai lung (215-205 î.Hs.). Pe măsură ce slăbea puterea Cartaginei, Roma poate

să reia luptele şi în Balcani, cauzând regelui Filip al V-lea o mare înfrângere în al 2-lea război macedonean (200-197 î.Hs.). Angajată şi în alte lupte în Grecia şi Orient, Roma revine împotriva regatului Macedoniei în 171 î.Hs., în al 3-lea război macedonean (171-168 î.Hs.), care a însemnat şi sfârşitul independenţei Macedoniei, regatul fiind împărţit de 4 State tributare Romei.

Macedonenii se răscoală în anii 149-148, dar răscoala este reprimată şi Macedonia transformată în provincie romană (148 î.Hs.).

În 146, împreună cu Grecia, se încearcă o nouă acţiune antiromană, lichidată însă cu uşurinţă, după care Grecia este anexată provinciei romane Macedonia.

3. Regatul tracilor odrizi

Zona iniţială de locuire a odrizilor era valea râului Articus, un afluent al Ebrului (Mariţa, n.n.). Pornind de aci, Statul lor s-a constituit la începutul secolului V î.Hs., sub regele Teres, după marea expediţie a lui Darius I şi eliminarea consecinţelor ei. Ca şi în cazul altor regate importante ale traco-geto-dacilor, Regatul odrizilor (6/176-182; vezi şi 110/436-438 şi 119/546) a pornit o acţiune de unificare pe seama spaţiului altor fraţi de acelaşi neam. Sub regele Sithalkes (440-424 î.Hs.) regatul odrizilor s-a extins la nord până la Dunăre iar pe litoral până la gurile Dunării, formând, după istoricul Tucidide (el însuşi trac, din neamul regelui Oroles), „împărăţia cea mai tare dintre cele din Europa („Vechea Europă”, n.n.), câte sunt în golful Ionic şi Pontul Euxin prin venituri şi altă prosperitate, iar ca putere de luptă şi mulţime de oştire a doua după a sciţilor” (6/177, s.n.). Regatul odrizilor era, atunci, singurul în măsură să reziste primejdiei pe care o reprezentau sciţii, mai agresivi, chiar dacă de acelaşi neam.

Regii odrizi au căutat şi ieşirea la mare, printr-o politică „filoelenă”, ca şi regii Macedoniei. Profitând de politica „filoelenă” a regilor odrizi (ea însăşi cu un interes!), oraşele State greceşti (în special Athena) şi coloniile din Pontul vestic au căutat să le utilizeze în interesul lor forţa militară, să recruteze mercenari şi să procure sclavi, pentru aceasta mergând până la asasinate la curtea acestor regi. Mai târziu, regii odrizi vor ajunge să înţeleagă realismul zicalei pusă cândva în circulaţie de păţiţii troieni: „Teneo Danaos et dona ferentes” (= „Teme-te de greci chiar şi când vin cu daruri”). Odrizii au încercat să se extindă şi spre nord, dar s-au lovit de rezistenţa geţilor (43a/10).

După moartea lui Sithalkes (într-o luptă cu fraţii tribali!), urmează o lungă perioadă de lupte interne pentru domnie. Regatul îşi revine sub regele Cotys I (383 – 359 î.Hs.), după care luptele interne reizbucnesc, fapt de care profită regele Filip al II-lea al Macedoniei (359-336 î.Hs.), care încorporează regatul odriz, lăsându-i o anumită autonomie.

Invazia celţilor în Balcani (după 280 î.Hs.), distruge regatul odrizilor. El se reface după căderea regatului celtic cu centrul la Tylis, dar la mijlocul sec. II î.Hs. apare marea primejdie romană. Puternici şi perseverenţi, după victoria în războaiele macedonene, romanii se impun, aducând şi Statul odrizilor în stare clientelară.

Către mijlocul secolului I î.Hs., teritoriul traco-getic de până la Munţii Balcani a fos reunit sub marele rege Burebista (v. mai departe), dar după asasinarea acestuia, împletind forţa cu viclenia, Roma şi-a consolidat stăpânirea până la Dunăre şi pe întregul litoral pontic.

Poetul Ovidiu, exilatul de la Tomis, cum s-a arătat, a cunoscut şi a apreciat mult poeziile regelui odriz Cotys al VIII-lea (13-17 d.Hs.), scrise în limba getă, căruia îi solicită protecţie pentru „îndulcirea" exilului său (v. mai sus).

Toponimul Odrisia era şi un oraş puternic în antichitate, numit Uscudava, pe locul căruia, mai târziu, împăratul Hadrian a construit oraşul care-i poartă numele: Adrianopolis, în care, peste secole (sec. XIV), turcii trecuţi în Europa îşi vor pune capitala (în turceşte: Edirne), mutată apoi, după 1453, la Constantinopol (Istambul) (6/182).

De mai mult timp, la vecinii bulgari, care oficial se consideră şi sunt consideraţi slavi, unii, pornind de la un merituos grup de istorici şi arheologi, se revendică din traci. Şi au dreptate! Şi-au constituit şi un Institut de Tracologie şi au obţinut rezultate remarcabile. Nu insistăm aici. Relativ recent, Aurora Peţan, într-o documentare în Bulgaria, a rămas pe drept impresionată de rezultatele arheologilor bulgari în acest domeniu (descoperirile şi amenajările din „Valea regilor traci"). („Formula AS" nr. 881/2009) Problema este: de ce se revendică numai din traci. Căci, covârşitor, *etnosul* pe baza căruia s-a constituit *naţiunea bulgară*, ca şi celelalte naţiuni balcanice, a fost *illiro-traco-geto-dac*, în *masa* cărora s-au aşezat şi slavii după 602 – şi nu atât de numeroşi cum s-a tot spus (se vorbeşte şi în cazul lor de „7 triburi") –, ca şi *bulgarii veritabili* ai lui Asparuh, peste circa o jumătate de veac – nici ei atât de numeroşi, dar care au venit să-şi întemeieze un „ţarat" (*regat*, nu imperiu!). Nici unii, nici ceilalţi, inferiori sub raportul civilizaţiei, n-au putut copleşi masa autohtonilor, care continuau să existe şi să reziste în autonomiile lor tradiţionale, chiar dacă „ţaratul" ar fi ajuns la o stăpânire nominală asupra lor. Illiro-traco-geto-dacii din Sudul Dunării, rămaşi sub Imperiu după 271, deja se creştinaseră, îşi traduseseră chiar Sfânta Scriptură în limba lor (v. mai sus). Slavii şi mai nou veniţii bulgari încă nu se creştinaseră. Creştinarea lor a ajuns la „ordinea zilei" – şi pentru Bizanţ şi pentru Roma papală – abia la mijlocul sec. IX, când Bizanţul a iniţiat această creştinare, la concurenţă cu Biserica Apusului, procedând şi la traducerea cărţilor bisericeşti în limba slavă, dar cu un *alfabet autohton*, adică *valah*, căci atunci „*slavii n-aveau litere*", foloseau răbojul (v. G.D. Iscru, *Curs practic de paleografie română* (scrierea „chirilică"), Ed. „N. Bălcescu", Buc., 2005, p. 8; vezi întreg capitolul I, pentru context). Bizanţul şi Roma papală, acordând atunci limbii slave „statutul" de limbă de cult – limbă „sacră" –, aceasta va deveni, treptat, limba oficială a „ţaratului". Şi cum *bulgarii veritabili* s-au împuţinat foarte mult în luptele cu Bizanţul (anterior, în conflictele cu alţi migratori), apoi au fost aproape nimiciţi de către împăratul Vasile al II-lea „bulgarohtonul", când primul ţarat bulgar este distrus, *limba lor, practic, a dispărut*, iar *limba slavă* a rămas *limba de cult* a zonei – practic, limba oficială, pentru *masa etnosului* din fostul „ţarat" bulgar. În „interregnul" de până la sfârşitul sec. XII se va fi afirmat această *masă a etnosului* din zona *illiro-traco-geto-dacă* şi

„ceva" slavi neasimilaţi, oarecum fortificaţi prin limba de cult, statornicită. Este surprinzător – şi necorectat până acum – că *bulgarii veritabili* aduşi aici de Asparuh, împuţinaţi până la nimicire până la începutul sec. XI (anul fatidic 1018!) – sunt numiţi „*protobulgari*". (v. *Istoria lumii în date*, sub conducerea academicianului A. Oţetea, Ed. Enciclopedică română, Buc., 1969, p. 73) Şi atunci – ce a mai rămas din bulgarii veritabili, numiţi însă „*protobulgari*"? Afirmarea, în amintitul „interregn", a *masei etnosului valah* culminează cu puternica lor răscoală antibizantină din 1185-1187 condusă de *fraţii vlahi* Asan şi Petru şi reconstituirea unui *nou Stat*, căruia, istoriografic, i s-a spus şi i se spune, „pro-memoria", „al 2-lea" ţarat bulgar, când, în fond, el a fost *primul Stat valah* cu baştina în *munţii Hremus*. Unde erau bulgarii veritabili, numiţi însă – curios! – „protobulgari"? Domniile celor doi fraţi amintiţi, urmate de domnia celui de-al treilea, Ioniţă cel Frumos (1205-1218?) şi chiar a lui Ioan Asan II (1218-1241) atestă existenţa acestui *Stat valah*. Limba slavă se impusese însă ca limbă de cult, în contradicţie cu învăţătura creştină care postulase că ea trebuie dată în limba credincioşilor, nu într-o limbă străină, neînţeleasă de ei. Or, limba slavă nu era nici a bulgarilor (iar *bulgarii veritabili* dispăruseră!), nici a valahilor – şi totuşi a rămas limbă de cult, practic oficială, cum se va impune, ulterior, şi Statelor valahilor din Nordul Dunării. Şi atunci, cum *masa valahă a etnosului din noul „ţarat bulgar"* nu descindea din *bulgarii veritabili* ai lui Asparuh (numiţi – curios! – „protobulgari"), denumirea de „ţarat bulgar" rămâne inadecvată! Ce a rămas? A rămas limba slavă ca limbă de cult, practic limbă oficială, o parte din *masa etnică valahă* (cu eventualii slavi neasimilaţi), va fi fost *slavizată prin limbă* – în timp ce alţi valahi din cuprinsul „ţaratului" au continuat să vorbească, în autonomiile şi în localitatea şi casa lor, limba valahă, ca şi ceilalţi fraţi ai lor din întreaga peninsulă – şi această *etnie valahă slavizare* a devenit ... „bulgară", adică valahi vorbitori de limbă slavă. Istoriografia – şi română şi bulgară şi mondială în domeniu – a încurcat mult lucrurile.

Corect şi pe scurt, *naţiunea zisă bulgară* (căci cei ai lui Asparuh, dispăruţi cu limbă cu tot, sunt numiţi „proto-bulgari!"), adică *masă etnică valahă*, urmaşă directă a illiro-traco-geto-dacilor din zonă, „slavizată" prin limbă, este *soră bună* (*ab initio*) *cu naţiunea română*, cum sunt de altfel şi toate naţiunile balcanice (mai puţin turcii, asiatici ajunşi în Balcani).

E trist că sub presiunea unei îndoctrinări complexe şi prin vehicularea abilă a unor falsuri istorice, plus o eroare anticreştină a Bizanţului şi a Romei papale, mai nou şi prin mijloace dure folosite de *oficialitatea* Statelor balcanice s-a creat, în mod deliberat şi în profitul Marilor Puteri, o ostilitate faţă de valahii balcanici. Şi mai rău încă – toate acestea au cauzat şi *drama* (dacă nu tragedia!) pe care o trăiesc naţiunile balcanice, popoarele balcanice azi, spre satisfacţia Marilor Puteri. Poate, de aici şi *permisiunea limitată* pentru bulgarii care îşi pot îngădui să se revendice numai din traci.

Conştientizarea *frăţiei noastre autentice* ar fi de cel mai bun augur pentru Sud-Estul Europei! Trist şi dramatic, poate chiar tragic (a se vedea ce au suportat sârbii!), dacă nu se va ajunge la această conştientizare şi la măsuri în consecinţă.

4. Alte regate ale illiro-traco-geţilor la sud de Dunăre

Aruncând o privire asupra a ceea ce se numeşte „spaţiul trac pe harta Europei" (în concepţia: „Noi Tracii!"), istoricul Iosif Constantin Drăgan distinge trei tendinţe şi aspecte culturale diferite: 1) o zonă „sub pecete geto-dacă": din nordul Munţilor Haemus până în Boemia şi Silezia spre nord - nord-vest şi până la Bug spre est; 2) altă zonă „sub pecete tracă de coloratură eleniziantă", în sudul Dunării, unde tracii aspirau la realizarea unui regat care să cuprindă şi litoralul, deci şi cetăţile greceşti, căci ieşirea la mare era vitală (şi, în bună măsură, prin regatul Macedoniei şi cel al odrizilor, au reuşit); 3) o zonă sub pecetea tracilor-iliri, spre vest, în partea muntoasă, pe ambele ţărmuri ale Mării Adriatice; în această a 3-a zonă, pe coasta vestică a Peninsulei s-au afirmat cele trei regate: Epirul, Dardania şi Illyria. Delimitarea menţionată contrazice – corect! – sintagma: „Noi, Tracii".

4.1. Regatul Epirului

Situat în zona muntoasă a masivelor Cerauni şi Pind, până la Marea Ionică, având în faţă Italia, acest regat cu pământ muntos, alternând cu zone de şes, apărate de vânturi în partea de coastă, s-a format ca Stat în secolele VI-V î.Hs., mai întâi ca regat, apoi republică federativă, atingând maxima dezvoltare în vremea regelui Pirus al II-lea, ajuns prima dată rege în anii 307-306 î.Hs. În anul 280, î. Hs., regele Pirus este chemat în Italia, de tarentini, împotriva romanilor pe care îi învinge cu mare greutate la Heracleea, dar în 275 Pirus este învins la Beneventum şi de aici înainte Roma intră în rândul marilor puteri din Mediterana. Revenit în Epir, regele Pirus şi-a găsit sfârşitul în lupta cu Macedonia şi cetăţile greceşti în frunte cu Sparta. General destoinic, Pirus avusese un plan, pe care îl nutriseră şi alţii după Alexandru cel Mare: să creeze un Imperiu, bazat pe cetăţile greceşti, imperiu care să cuprindă şi Italia de Sud, Sicilia şi chiar teritoriile cartagineze din Africa.

Regatul antic al Epirului, cunoscut şi pentru faimosul oracol din Dodona, aproape de actualul oraş Ianina, după moartea lui Pirus a început să decadă, devenind republică federală iar în 167 î.Hs. devine colonie romană, integrată întâi în provincia Macedonia, apoi în provincia Achaei.

Epirul şi-a redobândit independenţa, cu capitala la Micopolis, sub împăratul Vespasian (69-79 d.Hs.), iar sub împăratul Diocleţian (284-305 d.Hs.), la „Epirus vetus" s-a adăugat provincia „Epirus nova" (o parte a Macedoniei), cu capitala în oraşul Dyrrachium (Dures-ul albanez de azi) (6/188-191).

4.2. Regatul Dardaniei

Pe teritoriul Serbiei de azi (aproximativ), Regatul Dardaniei se constituie abia în secolul III î.Hs., sub ameninţarea primejdiei celţilor. Pătrunderea romanilor

în vestul Peninsulei Haemusului, apoi tot mai spre interior, îl aduce în conflinct cu aceştia. Căzut sub dominaţia Romei, după bătăliile din anii 76-74 î.Hs., regatul dardanilor a fost înglobat în provincia Moesia şi a început să furnizeze alimente şi militari cuceritorilor. Trăitori într-un pământ fertil şi cu o puternică conştiinţă de sine, dardanii şi-au conservat identitatea, rămânând activi şi sub aspect politic, „la vârf". Constantin cel Mare (307-337) este primul mare împărat dardan şi, cum scrie istoricul Iosif Constantin Drăgan, „conştiinţa traco-dardană a apărut într-o maximă expresie a sa prin cei trei împăraţi justinieni ai Imperiului de Răsărit: Justin I, Justinian şi Justin al II-lea" (6/184; anii de domnie: 518-527, 527-565 şi 565-578). Năvălitorii slavi, deşi vor da, prin transformarea cuvântului *servi* în *serbi*, numele de mai târziu al ţării, nu au reuşit să anihileze felul de a fi al băştinaşilor, numeroşi, prolifici şi cu o conştiinţă puternică a identităţii lor (6/183-185).

Vor constitui o naţiune de *limbă slavă*, *baza lor etnică rămânând dardanii*, *din neamul mare al illiro-traco-geto-dacilor*. Până în epoca modernă, la nivel popular se vor revendica din *vlahi*. Şi acum încă, în Serbia se formulează astfel de revendicări în mediile populare. Aceasta a dat substanţă relaţiilor tradiţionale bune ale României cu Serbia. Conştientizarea unei asemenea realităţi istorice şi la nivel politic superior cu Serbia va îmbunătăţii şi mai mult aceste relaţii şi, cu siguranţă, va conduce, ca una din primele măsuri, la ameliorarea situaţiei românilor/vlahilor cetăţeni ai Serbiei, care au nemulţumiri faţă de discriminările la care sunt supuşi. Aceste discriminări au devenit îngrijorătoare.

4.3. Regatul Illiriei (6/185-188).

Din nord-vestul Peninsulei Haemusului, continuând în Panonia, Noricum (Austria, o parte din Bavaria şi Stiria austriacă), Vendelicia şi până în Elveţia de azi, unii ajungând şi până pe Vistula, apoi pe coasta Dalmată, în Herţegovina şi Muntenegru, cu infiltrări în Macedonia şi Epir, având – după zone – nume diverse, locuiau illirii. Au trecut şi pe coasta de est a Italiei, pe care au populat-o de la nord la sud, înainte de stabilirea, aici, a coloniilor greceşti, ajungând să considere Marea Adriatică un „*lac illiric*".

De la o zonă la alta de locuire, illirii s-au constituit în formaţiuni politice, mici regate, unite mai ales în faţa primejdiilor din afară. În sec. IV î.Hs. se constituie cel puţin 5 regate illirice, care rezistă regatului Macedoniei, rezistenţă în care s-a remarcat primul erou illir, Bardhyli. Apoi illirii au ajutat Statul macedonean în lupta comună contra Romei. A rămas celebră regina Teuta, în timpul căreia romanii au dus lupte grele cu illirii. Regina a ajuns să înfrunte cu vorba Senatul Roman, apărând drepturile illirilor. Dacă n-au reuşit să se unească într-un singur regat datorită zonei întinse de locuire, în schimb au avut un rol foarte important în crearea şi afirmarea regatului trac al Macedoniei, pe care l-au ajutat până la capăt, în confruntarea acestuia cu romanii.

Romanii au avut de luptat cu illirii încă la ei „acasă", în Italia. Devenind stăpâni aici, au trecut apoi în zona lor propie, în vestul Peninsulei Haemusului, începând cu illirii de acolo războaiele illirice (229-228; 219 î.Hs.); după cel de-al

doilea război illiric, romanii devin stăpâni pe Coasta Illiriei, dar vor reuşi să aducă la ascultare, pe ei şi pe regii lor, abia în vremea lui Octavian Augustus (27 î.Hs.-14 d.Hs.) şi a succesorilor acestuia.

În istoria illirilor mai este amintit regele Gentius, care a domnit peste 70 de oraşe, avându-şi capitala la Scodra. A fost învins de romani, luat prizonier şi legat de carul de triumf al învingătorului.

Când romanii sunt prinşi în alte războaie, illirii se răscoală sub conducătorii locali, mai apoi îşi ajută fraţii, pe macedoneni, împărtăşind însă soarta acestora, după „războaiele macedonene" (168 î.Hs.).

Oameni dârji şi cu o puternică conştiinţă de sine, ca şi ceilalţi fraţi ai lor, illirii au rămas activi în cadrul Imperiului roman, dând şi ei acestuia o seamă de împăraţi, în primul rând pe Diocleţian (284-305) – „cea mai mare glorie a illirilor deveniţi cetăţeni romani" (6/187). Anterior, un alt mare împărat roman de origine illiră a fost Aurelian (Lucius Domitius Aurelian, 270-275), supranumit „Restaurator al Imperiului".

Dintre oraşele celebre întemeiate de illiri, care se menţin şi azi, sunt Ragusa, devenită Dubrovnic (are ca patron pe un sfânt Vlaho, fost episcop şi martir), Ascrisum, devenit Cattaro. În Italia au întemeiat mai multe oraşe, între care celebra Verona. Au avut şi dave, ca şi alţi fraţi ai lor (Thermidava). Azi, conştiinţa illiră o păstrează albanezii.

Deocamdată, în lipsa unor „monumente" de limbă illiră, onomastica şi toponimia locului pledează, ca şi în cazul geto-dacilor de la nord de Dunăre, pentru continuitatea dintre illiri şi naţiunea albaneză. Arheologii albanezi, prin descoperirile lor sau printr-o analiză mai atentă a unor descoperiri mai vechi, au pus în evidenţă vigoarea illirilor în timpul şi după dominaţia romană şi bizantină. De pildă descoperiri arheologice relativ recente pledează pentru o cultură illirică medievală, binecunoscută între sec. VII-XII, cultură cu care civilizaţia albaneză, de moştenire illiră, are caractere comune. Situri arheologice care cândva erau considerate slave s-au dovedit a fi illirice (v. 48a).

Regate, în sudul Dunării, mai mici sau mai mari, mai puternice sau mai slabe, au avut, fără îndoială, şi ceilalţi fraţi ai tracilor macedoneni sau odrizi, după cum reise – am spus – atât din descoperirile arheologice cât şi din izvoarele scrise, izvoarele arheologice chiar punând în evidenţă asemenea formaţiuni locale – prin dave de mărime considerabilă, morminte „princiare" –, pe care izvoarele scrise, când le surprind, le asimilează regatelor, respectiv şefii locali fiind numiţi regi. Un Regat al bessilor este de netăgăduit.

4.4. Regatele geţilor din Dobrogea

Dobrogea a fost continuu un teriroriu locuit de geţi, mai târziu cu infiltrări sarmate. După cum reiese din consemnările mai târzii ale izvoarelor scrise, regii geţi din Dobrogea au luat „în primire" coloniile greceşti de pe ţărmul nordic şi vestic al Mării Negre. Ele însele, coloniile, au căutat la aceşti băştinaşi – primii cumpărători şi prima sursă de aprovizionare – colaborare şi protecţie. Astfel de

raporturi au fost, desigur, de la început, nu lipsite de asperităţi, chiar dacă ele n-au fost consemnate în izvoare sau nu ni s-au păstrat din acel timp izvoare scrise.

Primele căpetenii, primii regi geţi din Dobrogea, subînţeleşi din prima relatare de acest fel, a lui Herodot, au fost cei care au avut îndrăzneala să se opună, în 514 î.Hs., lui Darius I. Învinşi şi supuşi, l-au urmat în înaintare pe învingător, dar, după „obiceiul" lor (o confirmă alte situaţii anterioare – şi la ei şi la alţi fraţi ai lor!), la întoarcere îi vor fi „grăbit" retragerea. Un izvor, Orosius, menţionează hărţuiri puternice la înaintare şi pierderi foarte mari ale armatei imperiale în retragere (112/II, 191).

După trecerea expediţiei persane şi eliminarea consecinţelor ei, aceşti geţi vor fi rămas, în „bătaia" sciţilor, dar acum, în secolul al V-lea, autorii greci sunt atenţi la primejdia persană şi abia dacă într-o tragedie greacă (*Triptolemos* de Sofocle, 497-405 î.Hs.), şi aceasta pierdută, era amintit, către mijlocul veacului, *regele Charnabon*, „*care în timpurile de faţă domneşte peste geţi*". Pentru aceşti geţi, pericolul sciţilor rămâne unul real şi mare, regatul Macedoniei şi cel al odrizilor ajungând abia mai târziu să poată da o „replică" substanţială acestora sau să-i determine să ţină seama de forţa lor.

Pentru interese în zonă, încep a se ciocni două forţe puternice, Regatul Macedoniei, al cărui rege, Filip al II-lea, pune la cale un plan de unificare a cât mai multor teritorii ale fraţilor din vecinătate, şi Regatul sciţilor nord-pontici, conduşi de regele Atheas, care dorea să ia în stăpânire Dobrogea, sciţii urmând a se aşeza aici (dacă admitem individualizarea sciţilor în raport cu geţii!). Desigur, în „vizor" erau şi coloniile greceşti. Când Filip al II-lea plănuia expediţia contra sciţilor, Atheas i-a luat-o înainte, dar, cum am mai relatat, s-a lovit de rezistenţa unui „*rex istrianorum*". Fiind deci „strâmtorat de războiul cu istrienii", Atheas a cerut ajutor lui Filip al II-lea, cu care a încheiat chiar un tratat prin intermediul coloniei Apollonia. Când Filip era gata să-i dea „ajutorul" de care Atheas avea motive să se teamă, o intâmplare i-a venit în ajutor regelui scit: a murit „regele istrienilor" şi atunci Atheas a gândit că poate renunţa la ajutorul regelui macedonean. Acum nu dorea Atheas dar dorea Filip al II-lea, care porneşte cu toate forţele împotriva sciţilor, îi zdrobeşte şi ia de la ei multe prăzi. La întoarcere a fost însă atacat de tribali, a fost învins, grav rănit şi i s-au luat toate prăzile. Desigur, istrienii îşi vor fi ales alt rege sau, după obiceiul deja statornicit în alte regate, un urmaş al regelui mort îi va fi luat locul. Dobrogea, cu coloniile de pe Litoral, va fi continuu o tentaţie mare atât pentru sciţi cât şi pentru regatul Macedoniei, în timp ce dinspre vest se anunţă invazia celţilor.

Regii geţi continuă însă a fi protectori – interesaţi şi ei, desigur – ai coloniilor greceşti – şi găsim în secolul al III-lea î.Hs., iarăşi în legătură cu cetatea Histria, doi asemenea regi, ***Zalmodegicos***, într-un litigiu generat de acestă protecţie (116/131-132) şi ***Rhemaxos*****,** împreună cu fiul său, care salvează cetatea de incursiunea unui rege trac, Zoltes, neuitând însă să-i trimită oameni pentru a lua „tributul" de la greci (116/134-136).

Către sfârşitul anilor 60 î.Hs. (63-62), când s-au răsculat cetăţile greceşti vest – pontice împotriva suzeranităţii romane, ca urmare a regimului autoritar impus

de proconsulul Macedoniei, Caius Antonius Hybrida, undeva în preajma cetăţii Histria forţele proconsulului au fost înfrânte de greci, sprijiniţi de bastarni şi de geţi (119/62-63). Probabil aceştia din urmă au avut un rol foarte important, de vreme ce steagurile romane capturate în luptă au fost duse în cetatea unui rege get din nordul Dobrogei, Genucla, situată pe Dunăre, fapt care, mai târziu, în anul 28 î.Hs., aflându-l generalul Marcus Crassus, a asediat cetatea şi a cucerit-o (v. mai departe).

În conflictul dintre triumvirii Octavian Augustus şi Marcus Antonius, înainte de înfrângerea decisivă a acestuia din urmă la Actium (31 î.Hs.), Plutarh menţionează, desigur în Dobrogea, pe „***Dicomes*** *regele geţilor*" care îi făgăduise, prin generalul P.C. Crassus, „*că-l va ajuta cu o armată numeroasă*" pe Antonius, într-o luptă care s-ar desfăşura în Tracia sau Macedonia (112/I, 461, s.n.).

Îndată după aceea, mai exact în anul 29 î.Hs., Dio Cassius menţionează în Dobrogea *3 regi geţi*, ***Rholes***, ***Dapyx*** şi ***Zyraxes***, pe care diplomaţia lui Octavianus îi foloseşte, îi învrăjbeşte şi în cele din urmă îi distruge printr-o acţiune dură a generalului Marcus Crassus. *Rholes, un rege get din sudul Dobrogei*, l-a ajutat pe Crassus într-un război împotriva dacilor şi bastarnilor (desigur, din nordul Dunării, n.n.), fapt pentru care Octavianus Augustus îl proclamă prieten şi aliat al Romei. Apoi Crassus porneşte contra moesilor pe care „cu trudă şi oarecare primejdie" i-a învins, după care îşi duce armata la iernat (iarna 29-28 î.Hs.). Dar, la întoarcerea din Moesia, trecând prin Tracia, tracii îi pricinuesc necazuri. Probabil în primăvara lui 28 î.Hs. „cu multă trudă" i-a supus pe traci. Mai „năvăli şi în celelalte ţinuturi", nu însă în cel al odrizilor (care erau deja „clienţi" ai Romei, n.n.). Când înfăptuia toate acestea, Rholes, „care se afla în luptă cu *Dapyx, regele unor geţi*" (probabil în centrul Dobrogei), l-a chemat pe Crassus în ajutor (care asta aştepta, desigur!). Abil, Crassus a lovit puternic cavaleria geţilor, punând-o pe fugă către pedestraşi şi astfel s-a ajuns la „un mare măcel". Dapyx s-a refugiat într-o fortăreaţă, unde a fost asediat. Cu ajutorul unui trădător grec din fortăreaţă, aceasta a fost cucerită, cei din lăuntru măcelăriţi, în afară de fratele regelui pe care Crassus l-a lăsat viu, „ba chiar i-a dat drumul" (diplomaţie romană!, n.n.). Într-o mare peşteră din apropiere, Ceiris (Keiras), despre care ne este menţionată o legendă locală (ar fi fost ascunzătoarea titanilor, după ce i-au biruit zeii – o ţară a titanilor, zeilor şi legendelor! n.n.), băştinaşii, chiar şi dintre cei care nu erau ai lui Dapyx, în cursul acestui conflict se refugiază cu „lucrurile cele mai de preţ şi toate turmele lor". Crassus i-a nimicit într-un mod barbar: a închis toate intrările peşterii şi i-a înfrânt „prin foame". Probabil, când s-au predat, i-a nimicit pe toţi, n-a cruţat „nici pe ceilalţi geţi" care nu erau ai lui Dapyx. De aici, „Crassus a pornit împotriva cetăţii Genucla, situată pe Dunăre", „cea mai puternică întăritură a Statului lui *Zyraxes*", *alt rege get*, din nordul Dobrogei. Acesta văzând războiul ce se declanşase, trecuse Dunărea după ajutor, probabil la bastarni, cu care mai de mult geţii şi dacii acţionau împreună împotriva romanilor. Aflase Crassus că în cetatea Genucla se află steagurile luate cu trei decenii înainte, când grecii din cetăţile vest-pontice, răsculaţi contra suzeranităţii roamne, ajutaţi de bastarni şi de geţi, într-o luptă „în preajma cetăţii Histria", au înfrânt armata romană condusă de proconsulul Macedoniei, Caius Antonius Hybrida (v. mai sus) (106/II, 299-303 şi 112/I, 673-677).

Chiar când romanii au devenit, efectiv, stăpâni în Dobrogea şi pe Litoralul cu colonii greceşti, geţii continuau să se poarte „ca la ei acasă", căci „*ţărmul ţine mai mult de geţii nedomoliţi*", nu de romani (v. mai jos) – cel puţin aşa rezultă din relatările martorului ocular, marele exilat de la Tomis, Ovidu, din care reţinem (anii 8-17 d.Hs.) (112/I, paginile – la fiecare vers sau grup de versuri):

„Duşmanii barbari (geţi din zonă dar şi sarmaţi, n.n.) năvălesc pe caii lor iuţi;
duşmanii sunt călăreţi destoinici, trag bine cu săgeata
şi pustiesc până departe tot ţinutul vecin.
Localnicii (grecii din Tomis, n.n.) fug în toate părţile... (p. 285)
Alţii cad, nenorociţi, străpunşi de săgeţi cu cârlig la vârf,
Căci şi fierul zburător e uns cu otravă (p.287)
.....
Duşmanul crunt care are arcuri şi săgeţi unse cu otravă,[1]
Dă târcoale zidurilor pe calul în spume...
.....
Deşi în acest loc (la Tomis, n.n.) sunt amestecaţi greci şi geţi,
ţărmul ţine mai mult de geţii nedomoliţi.
Sarmaţii şi geţii sunt mai numeroşi.
Îi vezi călări, venind şi ducându-se prin mijlocul drumurilor.
Între ei nu-i nici unul care să nu poarte tolbă, arc
şi săgeţi îngălbenite de veninul viperei.
Au glas aspru, chip sălbatic şi sunt cea mai adevărată
Întruchipare a lui Marte (zeul războiului, n.n.).
Părul şi barba n-au fost tunse niciodată.
Mâna lor dreaptă e totdeauna gata să înfigă cuţitul
pe care îl are legat la şold orice bărbat.
.....
Dacă privesc oamenii, căci abia sunt vrednici de acest nume,
văd la ei mult mai cumplită sălbăticie decât la lupi.
Nu se tem de legi (legile romane, legile cetăţii, n.n.), ci *dreptatea cedează în faţa forţei*
şi zace la pământ învinsă de sabia cu care se duc luptele (p. 301, s.n.).
.....
În afara cetăţii nimic nu-i sigur...
.....
Când te aştepţi mai puţin, duşmanul în număr mare
Vine în zbor ca o pasăre
Şi nici nu l-ai văzut bine, că a şi înhăţat prada.
Deseori, măcar că sunt porţile (cetăţii, n.n.) închise,
Culegem pe străzi, dinăuntrul cetăţii, săgeţi otrăvite,
Aşadar, rar vezi pe cineva (dintre tomitani, n.n.) care îndrăzneşte să cultive ţarina şi aceasta,
nefericitul cu o mână ară, cu cealaltă ţine arma.

[1] La Pliniu cel Bătrân (cf. 112/I, 409) găsim informaţia: „sciţii (acum se înţelege că şi geţii, n.n.) îşi înmoaie săgeţile în venin de viperă şi în sânge de om; acest amestec blestemat n-are leac şi la cea mai uşoară atingere produce moartea instantanee".

Păstorul cântă din fluierele lui lipite cu smoală şi chiar
înăuntrul cetăţii
Gloata barbarilor, amestecată cu greci, provoacă teama,
Căci ei locuiesc împreună cu noi, fără deosebire
şi ocupă cea mai mare parte din case (p.303, s.n.).

(Aici se termină *Tristele*; citãm în continuare din *Scrisori din Pont*, *ibidem*, paginaţia ca mai sus):

.....
Arcul lor întins ca o vână de cal[1]
Nu trage numai o singură dată, ci este totdeauna încordat.
Săgeţile se înfig în acoperişurile caselor, formând parcă o palisadă,
Iar poarta solidă cu greu ne mai poate apăra de armele din depărtare (p. 307)
.....
Cei mai mulţi oameni de pe aici nu se sinchisesc de tine,
prea frumoasă Romă, şi nu se tem de armele soldatului ausonic (italic, roman, n.n.)
Le dau inimă arcurile şi tolbele pline cu săgeţi
şi caii lor în stare să suporte curse oricât de lungi,
deprinderea de a îndura îndelung setea şi foamea
şi faptul că duşmanul care i-ar urmări nu va găsi apă (p.309, s.n.).
.....
Trăim lipsiţi de orice pace în mijlocul armelor,
Căci getul cel cu tolbă stârneşte necontenit războaie grele" (p.315, s.n.).

Când Dobrogea şi cetăţile greceşti aparţineau, formal, de regatul odrizilor, au loc conflicte între geţi şi odrizi, poate şi pentru „protecţia" asupra polisurilor, conflicte în care sunt antrenaţi şi locuitorii acestora. La un moment dat, probabil pe la anul 12 d.Hs., Ovidiu spune că versurile le-a scris „încins în lupte", când geţii au cucerit cetatea Tomis, dar Cotys, regele odrizilor, poetul, vine cu soldaţi mulţi şi, cu ajutorul romanilor, restabileşte situaţia, „răzbunându-se crunt". Este momentul în care Ovidiu îi cere sprijin regelui şi poetului Cotys (p.315).

Disperat de această situaţie, Ovidiu, în final, îi face o urare duşmanului său de la Roma, căruia îi datora exilul:

„...printre săgeţi sarmatice şi getice
îţi doresc să trăieşti şi să mori în aceste locuri" (p. 341).

*

Situaţia era asemănătoare şi în alte zone sud-dunărene locuite de fraţi ai geţilor şi unde Roma devenise stăpână: era o linişte, o vreme, după represaliile efectuate de armata romană, dar cu prima ocazie prielnică, moesii şi tracii sau

[1] În Lucan (*Farsalia*, VIII, 220 – 221 – cf. 112/I, 377) găsim următoarele: Pompei către Deiotarus, după înfrângerea de la Pharsalos:
„… umpleţi tolbele/şi întindeţi arcurile armeniene cu vine getice".

tribalii sau besii se răsculau – şi iarăşi era nevoie de intervenţia armatei. Situaţia în Dobrogea, descrisă, deci, de un martor ocular, este edificatoare.

Îi reamintim, după Iordanes, pe „sălbaticii" şi „îngrozitorii" moesi, foarte numeroşi şi trăitori pe un teritoriu foarte întins, în toată Valea Dunării, la sud, între fluviu şi Munţii Haemus. Moesii i-au înfruntat pe romani fără teamă (112/II, 409), aşa cum l-au înfruntat odinioară geţii din Dobrogea pe Darius I.

Reamintim pe *bessi* (6/99), cunoscuţi ca „trib" al satrilor, care au reuşit să formeze şi *un regat*, în Haemus, regatul *Bessica*. Romanii au reuşit să-i „liniştească" oarecum abia în vremea lui Octavianus Augustus (27 î.Hs.-14 d.Hs.). Târziu, Paulinus de Nola avea convingerea că pe bessi i-a îmblânzit doar creştinismul, propovăduit în aceste locuri de celebrul misionar Nicetas din Remesiana. Reamintim, din epistola lui Pulinus către Nicetas, unele trăsături importante ale bessilor:

„Căci iată *bessii, năpraznici* prin pământurile lor
şi sufletele lor şi *mai aspri ca zăpezile*,
au ajuns acum ca nişte oi şi sub îndrumarea ta
se îmbulzesc spre lăcaşul păcii,
Grumazurile pe care, mereu neînfrânţi în război,
au respins să le supună sclaviei,
le pun acum cu bucurie sub
jugul adevăratului stăpân.
Acum bessul mai bogat prin valoarea muncii sale
se înalţă; aurul pe care-l căuta
înainte cu mâna în pământ,
Îl culeg acum cu mintea din cer.
O, ce schimbare a lucrurilor! Ce înfăţişare bine rânduită!
Munţii inaccesibili mai înainte şi sălbatici
Ocrotesc acum tâlhari prefăcuţi în monahi,
Fii ai păcii" (112/II, 197, s.n.).

CAPITOLUL VI

REGATELE GETO-DACILOR DIN NORDUL DUNĂRII

1. Regatele geto-dacilor nord-dunăreni înainte de Dromihete

Hiperboreea, ţara prin excelenţă a geto-dacilor, Ţara de Sus, la Nord de Dunăre şi de Marea Neagră, de unde venea Boreas-Crivăţul – atât de greu de suportat de grecii deprinşi cu clima dulce a Mediteranei (vezi şi „văicărelile" lui Ovidiu, la Tomis, în iernile grele, cu Crivăţ!) –, a rămas multă vreme ţară a legendelor, a zeilor şi miturilor. Târziu, autorilor greci le-au venit informaţii mai exacte despre aceste locuri şi despre oamenii lor. De aceea se şi obişnuiseră cu tracii de lângă ei, cândva fraţi, mai apoi doar vecini – şi etnonimul a rămas între greci, deci şi în izvoarele istorice greceşti. Când au aflat că autohtonii de la nord de Balcani, apoi de la nord de Dunăre, chiar dacă sunt acelaşi neam de oameni şi vorbesc aceeaşi limbă ca şi vecinii lor tracii, îşi dau nume diferite, atunci le-au spus simplu: şi geţi şi moesi şi tribali şi daci şi alţii sunt tot traci! Pentru autorii greci de atunci era, poate, simplu, dar simplismul acesta s-a transformat, treptat, într-o eroare istoriografică mondială, care se menţine şi azi, chiar şi în mediile universitare şi academice.

Să nu ne aşteptăm la menţionarea, în izvoare scrise, a formaţiunilor politice de la nord de Dunăre sau a şefilor lor, a regilor lor. Să le subînţelegem şi să-i subînţelegem însă, de vreme ce în Dobrogea, de pildă, când le vin grecilor informaţii – mai timpurii, prin coloniile de pe litoral –, aceştia nu ezită să-i numească regi pe şefii formaţiunilor politice ale geţilor, autohtonii locului.

Iar dintre cărturarii nordici, „readuşi" în istoriografia noastră de dna. Maria Crişan (v. 41, ed. a II-a), danezul Joannes Magnus Gothus (1488-1544)/Ioan cel Mare gotul (= getul) din Dacia vestică (Dania/Danemarca), alături de regii patriei sale, numiţi *Rex Daciae* – şi aşa i-a apelat pentru prma dată Papa Agapet al II-lea la 27 septembrie 954 (19a/282) –, menţionează şi 87 regi „*extrapatriam*", din care 12 sunt geto-daci: *Zeutas filozoful*, *regina Thamiris*, *Sitalchus*, regele Odrizilor, *Dromghetes*, *Tanabonta*, *Boroista*, *Comositus*, *Corrilus*, *Dorpaneus*, *Decibalus*, *Ostrogotha* şi *Cinna* (41, ed. a II-a, pag. 130).

Să ne bazăm însă şi pe descoperirile arheologice, care au pus în evidenţă extraordinara ceramică neolitică, nu doar vase de uz curent ci şi vase speciale, cu decoraţiuni deosebite şi chiar pictate, vase de cult dar şi pentru gusturi alese şi pentru „case mari", alături de o tulburătoare sculptură în lut, căreia pe nedrept specialiştii i-au spus cu o expresie atât de prozaică şi inadecvată: „plastică zoomorfă şi antropomorfă". Nu, domnilor specialişti, „zeiţa" de la Vidra sau

„Gânditorul” cu perechea lui sunt *sculpturi*, nu „*plastică antropomorfă*”! Spuneţi-le şi Domniile Voastre *sculptură*, că nu vă râde lumea!... „Gânditorul” Spaţiului carpatic de mult ne este „ambasador” la O.N.U. şi nimeni de acolo nu s-a plâns până azi de vreun miros de opincă dacică! Ne gândim, deci, şi pentru Neolitic, la aceste „case mari” cu gusturi alese, desigur cu un rol conducător în comunităţile autohtonilor, conducând poate chiar formaţiuni politice după specificul şi exigenţele timpului lor. Şi formele vaselor se vor păstra, ba chiar se vor diversifica şi perfecţiona în epocile metalelor, accentul căzând însă pe aspectul lor funcţional.

Intrând în uz curent metalul, mai întâi celebrul aliaj care a dat numele unei epoci istorice, *Bronzul*, apoi în *Epoca Fierului*, necesităţile, utilităţile şi gusturile sunt tot mai bine servite şi reprezentate. Creşte, treptat, nu doar autoritatea ci şi averea şefilor de comunităţi. Pentru a-şi proteja supuşii, aceştia pun să se ridice întăriri, construcţii speciale cărora, mai târziu, izvoarele le dau nume de *dave*, destinate mai ales refugiului, „vremurilor de bejenie”, căci pentru „primirea” inamicului şi „discuţia” cu el erau destule păduri, lunci, văi de ape, hăţişuri, dealuri şi munţi. Iar când treceau în „împărăţia” zeilor, pentru a se deosebi de ceilalţi pentru tot ce reprezentaseră în viaţă (nu ne gândim neapărat la megalomania faraonică!), erau depuşi în morminte „princiare”, în tumuli, cu vase scumpe, coifuri şi arme, cu caii lor, uneori – ne-o spun mai târziu izvoarele – cu femeia pe care au iubit-o sau a preţuit-o mai mult, invidiată de celelalte pentru că ea a fost aleasă să fie sacrificată. Aceste morminte princiare, regale, cu inventarul lor, ne vorbesc despre *regii epocii Bronzului* în Spaţiul carpato-danubiano-pontic, cu deosebire la nord de Dunăre, cum sunt, de pildă – şi viitorul, poate va aduce mai multe! –, cele de la Poiana Coţofeneşti (Prahova) şi Peretu (Teleorman), dar şi din sud, din spaţiul geţilor „istrieni”, la Agighiol (Tulcea), prin „părţile” lui Zyraxes şi ale lui Dapyx. (vezi mai sus coifurile unor asemenea regi).

Pentru secoleleVII-IV î.Hs., secole despre care, cum am spus, izvoarele scrise sunt atât de sărace – dar, să reţinem: atunci când apar şi consemnează certitudini care veneau de departe, sunt de o valoare deosebită! –, geto-dacii sunt identificaţi arheologic şi prin *cetăţile cu val*, întinse pe suprafeţe de la 2 la 5 ha (la *Buhăeşti-Galaţi* sau la *Cotnari*) până la 45 de ha (impresionantul complex fortificat de la Stănceşti-Botoşani), cetăţi care puteau adăposti, la nevoie, o populaţie de 1500-2000 până la 25-30 de mii de oameni, cu avutul lor, cetăţi descoperite pe spaţii întinse, din Subcarpaţi până în Dolj, Olt, Teleorman, în Dobrogea şi în Moldova (în nordul Moldovei, cel mai expus migraţiilor dinspre Răsărit, au fost descoperite peste 20 de asemenea cetăţi).

Mai târziu, când centrul unei mari formaţiuni politice a geto-dacilor, cum a fost aceea a lui Dromihete la cumpăna din veacurile III-II î.Hs., se va muta în locuri mai ferite, mai bine alese pentru linişte, pentru cultul zeilor şi observaţii astronomice, dar şi pentru apărare, meşterii geto-daci au dovedit antichităţii o veritabilă artă a construcţiilor defensive, cu un important specific al locului: nici

pentru un centru fortificat, cu un ansamblu de cetăţi, natura nu este violentată, nu este schilodită, ci folosită numai, cu tot ce poate oferi ea ca element de protecţie, „ajutată" doar în anumite locuri, pentru ca ea să-i poată ajuta mai bine pe oameni (v. şi 40/339-340). Era şi în acest caz concepţia zalmoxiană de vieţuire după legile naturii, geto-dacii făcând corp comun cu Munţii lor (cum va remarca un autor latin, Florus), cum au făcut corp comun cu Pădurea lor – şi acest mod de viaţă l-au transmis urmaşilor.

Este vorba despre centrul fortificat din Munţii Orăştiei, al Statului geto-dac, unde dubla „salbă" de cetăţi, de o parte şi de alta a Văii Grădiştii (un vad secat între timp, poate Sargeţia antică), dinspre sud şi dinspre nord, supraveghea accesul spre marea cetate de refugiu şi loc sacru, **Sarmisegetuza Regia**, o construcţie hexagonală, închizând trei ha., situată pe locul cel mai înalt din zonă (cota 1200), dominând împrejurimile. Dinspre sud, dominând intrarea în Valea Grădiştii, veneau, în ordine, **cetatea Costeşti** (cota 501), reşedinţa politică, regală, cu puternice bastioane şi ziduri, protejând şi o întinsă aşezare civilă; urma, pe platoul unui deal înconjurat din 3 părţi de prăpăstii, barând drumul spre vest către Sarmisegetuza, **cetatea de la Piatra Roşie** (cota 821), un adevărat „cuib de vulturi", cum i s-a spus (H. Daicoviciu); apoi, pe înălţimea de la **Blidaru** (cota 703), cu cât ne apropiem de locul sacru – în Antichitate sanctuarele erau cele mai bine păzite! – era situată cea mai puternică dintre toate aceste cetăţi, cu 6 masive turnuri de apărare (de fapt, erau două cetăţi lipite, cu diferenţe de nivel), închizând o suprafaţă de aproape 6000 m^2. În partea cealaltă a Văii Grădiştii, „pereche", pe **Vârful lui Hulpe** (cota 902), era o fortificaţie şi mai mare. În comuna **Băniţa**, pe înălţimea căreia i-a rămas numele de **Piatra Cetăţii**, înconjurată, la fel ca la Piatra Roşie, din 3 părţi, de pante prăpăstioase, era încă o cetate care străjuia Sarmisegtuza tot dinspre sud. Dinspre Transilvania – cine se gândea că ar putea veni vreun inamic, spre Sarmisegetuza, dintr-acolo, prin Ţara Dacilor? Şi totuşi, prudenţa, prevederea o cerea. Protejând flancul drept, estic, al complexului dacic din Munţii Orăştiei, străjuia **Cetatea de la Căpâlna** (pentru toate acestea vezi nr. 45/127 şi urm. şi nr. 40/339 şi urm.).

Observându-l pe hartă, acest sistem de fortificaţii, „*creaţie originală şi unică în sud-estul Europei*" (40/369, s.n.), lucrare comparabilă cu cele mai mari fortificaţii ale Antichtăţii, la care s-a lucrat intens peste un veac şi jumătate, înţelegem mai bine relatarea scriitorului latin Lucius Annaeus Florus, care preciza că „*dacii trăiesc nedezlipiţi de munţi*" şi că *de această populaţie* „*era foarte greu să te apropii*" (112/I, 525, s.n.).

Numai forţe absolut copleşitoare, conduse de un geniu militar al Antichităţii, dar un geniu oprimator şi distructiv pentru geto-daci, au putut să distrugă acest sistem de fortificaţii fără egal în altă parte a Europei la vremea respectivă.

*

Iată, deci, cum se prezintă *succesiunea regilor geto-daci* de la nordul Dunării: de la anonimii care au lăsat urmaşilor săbii, coifuri şi care de luptă în

mormintele lor princiare sau davele în care-şi trimiteau supuşii – în afară de luptători! – în „vremuri de bejenie", la regi care rivalizează cu cele mai de seamă capete încoronate ale Antichităţii, aşa cum la Sud de Dunăre fraţii lor şi-au dat lor şi lumii de la „regişori" ai unor miniregate, cu existenţă efemeră până la cel mai mare comandant militar al Antichităţii şi, în romantismul lui încă insuficient înţeles, un mare om politic, Alexandru Macedon.

*

Pentru prima dată în izvoarele scrise, relatări mai ample despre un asemenea *rege anonim din nordul Dunării* avem din anul 335 î.Hs., când, la un an de la asasinarea tatălui său şi înainte de a porni să-şi îndeplinească marele gând în Orient, Alexandru Macedon „schiţează", poate, o componentă a planului „pantracic" al părintelui ucis, lângă care fusese nedezlipit în războaie, întreprinzând acea expediţie împotriva tribalilor care cu numai doi ani în urmă îi pricinuiseră tatălui o zdrobitoare înfrângere, o umilinţă care n-o mai încercase şi o rană prevestitoare de moarte. Ca un comandant ce-şi merita rangul şi, desigur, din experienţa tatălui, cuoscându-şi bine fraţii din vecinătate, poate şi pentru a încheia repede acţiunea, porneşte în această campanie cu 30.000 de ostaşi. Era, de fapt, armata pregătită încă de tatăl său pentru împlinirea unui „vis" (vezi şi mai sus).

La aflarea acestei veşti s-au alertat geto-dacii nord dunăreni, care au şi apărut pe malul stâng al fluviului cu o armată evaluată de izvor la 4000 de călăreţi şi 10.000 de pedestraşi. Convins că îndrăzneala şi tăria tribalilor stă şi în ajutorul ce le putea veni de la fraţii din nord, tânărul rege, în stilul ce-i va deveni caracteristic, utilizând mulţimea de monoxile ale localnicilor, trece rapid Dunărea, într-o singură noapte, cu 1500 de călăreţi şi cu „falanga" de 4000 de pedestraşi.

Surpriza şi-a făcut efectul, căci, după o scurtă ciocnire de cavalerie, geto-dacii s-au retras în faţa temutei „falange" macedonene, despre care, fără îndoială, nu acum aflau pentru prima dată. S-au retras precipitat, mai întâi într-o davă de câmpie, nefortificată, pe care însă au părăsit-o repede, fără a primi lupta în câmp deschis. Oastea macedoneană s-a întors, dar manevra tânărului rege şi-a făcut efectul: tribalii, astfel izolaţi, s-au recunoscut înfrânţi iar geto-dacii au devenit „prieteni" ai Macedoniei. În anul următor, 334 î.Hs., tânărul rege de numai 22 de ani putea să pornească oarecum liniştit în marea campanie care l-a dus până în India. A lăsat „instrucţiuni" guvernatorului rămas în Macedonia, generalul Zopyrion, să continuie acţiunea spre nord, atât la „prietenii" geţi – cât, mai ales, pentru cucerirea marelui port grecesc din nordul Mării Negre, Olbia.

Când Alexandru atinsese limita de răsărit a cuceririlor sale, obţinând mari succese în India, Zopyrion îşi încearcă norocul, pornind în campanie prin pământul geţilor, până la Olbia, unde n-a reuşit să cucerească cetatea şi a trebuit să se întoarcă. La întoarcere, furioşi, geţii l-au atacat. Armata macedoneană de 20-30 de mii de oameni a fost zdrobită iar comandantul ucis în luptă (112/I, 585-586). Erau aceeaşi geţi pe care-i lăsase Alexandru Macedon „prieteni" sau erau alţii, comandaţi de un alt rege, viteaz ca şi ostaşii săi?

2. Regatul geto-dac condus de Dromihete

Primele mari războaie ale geto-dacilor.

Cum deja am arătat, după moartea lui Alexandru cel Mare (323 î.Hs.), între diadohii care i-au moştenit „imperiul", Lysimah, guvernatorul şi apoi regele Traciei (323-281 î.Hs.), un general capabil şi ambiţios, face din regatul său cea mai importantă forţă a timpului în Peninsula Balcanică. Reuşeşte să-şi întindă hotarele până la Dunăre, în nord, înglobând teritoriile geto-dacilor şi ale altor „traci" de la nord de Balcani şi supunâmd coloniile greceşti de pe ţărmul vestic al Pontului.

În vremea respectivă geto-dacii se aflau într-un proces de reunire a unor regate mai mici într-o formaţiune statală care să cuprindă teritoriile lor din stânga şi din dreapta Dunării. Dar înaintarea spre nord a regatului trac a scos din cadrul acestui proces teritoriile lor din dreapta Dunării. Pericolul ce venea dinspre sud i-a determinat pe geto-daci să participe la răscoala generală iniţiată de oraşul Callatis împotriva lui Lysimah în anul 313 î.Hs. Ulterior ei au încercat să reia efortul de reunire a teritoriilor greceşti, pentru a întări rezistenţa împotriva regatului Traciei.

Întărit şi mai mult după victoria de la Ipsos (301 î.Hs.), în Asia Ionică, Lysimah iniţiază o nouă campanie la Dunăre, în anul 300/299 î.Hs., de data aceasta împotriva geto-dacilor din nordul fluviului, ca odinioară Alexandru Macedon, pentru ca, biruindu-i pe aceştia – considera el –, să-şi consolideze autoritatea în sudul Dunării, ca şi asupra coloniilor greceşti. După opinia istoricului Iosif Constantin Drăgan, în această primă expediţie Lysimah l-a trimis pe fiul său Agathocles. Nu este exclus să fi fost amândoi, Agathocles „ucenicind" pe lângă tatăl său.

Fig. 37
Dromihete (după Gh. Adoc)

Dromihete (Dromichaites) conducea atunci, la nordul Dunării, o puternică formaţiune, un *regat* în toată puterea cuvântului, putând să-i opună ambiţiosului rege trac o armată mai mare decât a sa, şi încă formată din „bărbaţi foarte pricepuţi în războaie" (Pausania, I,9,7 – cf. 112/I, 619).

Geto-dacii lui Dromihete, prin tradiţia „pământului pârjolit" şi de apărare activă, au reuşit să diminueze substanţial forţa combativă a armatei lui Lysimah. Regele trac însuşi „ajunse într-o primejdie cât se poate de mare şi reuşi să scape cu fuga", în timp ce „fiul său Agathocles, care-l spijinea atunci în luptă pentru prima oară, fu luat prizonier de către geţi" (*ibidem*). Lysimah a mai revenit la Dunăre, cu oaste, în „replică", dar a fost înfrânt, astfel încât, în anul 297 î.Hs., silit şi de alte lupte declanşate în sud, a trebuit să încheie pace cu Dromihete. Agatocles,tratat cu omenie diplomatică în cei 2-3 ani de prizonierat la geţi, a fost eliberat iar Lysimah a restituit geto-dacilor teritoriile din dreapta Dunării, ocupate anterior.

Fig. 38 **Vase traco-geto-dacice: Riton din tezaurul de argint aurit de la Porojna (sânga); Vase din tezaurul de argint de la Sâncrăieni** (jos) (ambele – nr. 118)

Asemenea vase va fi oferit Dromihete pentru masa regească a lui Lisimah…

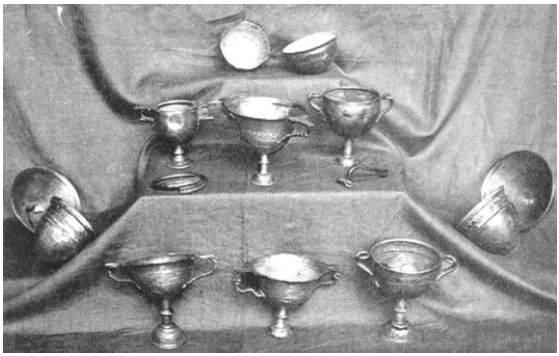

Peste 5 ani, într-o *a treia campanie* împotriva geto-dacilor lui Dromihete, Lysimah vine cu o armată impresionantă, de 100.000 de oameni. Era un moment greu, şi sacrificiile geto-dacilor – care l-au întâmpinat pe puternicul rege cu aceeaşi tactică tradiţională – vor fi fost mult mai mari, dar au reuşit să-i aducă marea armată într-o situaţie critică. „Armata lui Lysimah – scrie Diodor din Sicilia (XXI/12, 1 – cf. 112/I, 197) – era chinuită de foame. Pritenii îl sfătuiau pe rege să scape cum va putea şi să-şi mute gândul că oastea lui l-ar putea salva". Regele a rămas însă în mijlocul armatei, pe care, păstrând continuu iniţiativa, Dromihete a atacat-o la momentul potrivit şi a capturat-o, împreună cu regele trac. Avea ce regreta ambiţiosul rege! „Învins în Tracia de către Dromihete şi silit să se predea împreună cu toată oştirea, din pricina setei – scrie Plutarh –, după ce bău apă şi ajunse sclav, Lysimah spuse: «O zeilor, pentru cât de mică desfătare m-am făcut rob, din rege ce eram» - (15/77 şi 112/I, 463).

După meritata „corecţie" militară „oferită" trufaşului rege pe câmpul de luptă, Dromihete, omul politic înţelept, i-a „oferit" ulterior cunoscuta lecţie de morală, modestie şi generozitate – masa bogată, cu vase preţioase, faţă de masa modestă şi din vase de lut a geto-dacilor –, „tălmăcită" pe loc de însuşi Dromihete, care a încheiat dojenitor cu un avertisment pe care îl vom regăsi la urmaşii geto-dacilor, la valahi, în momente similare: „De ce te-ai silit, împotriva firii, să-ţi duci oştenii pe nişte meleaguri în care orice oaste străină nu poate afla scăpare sub cerul liber?" (Diodor, XXI/12,6 – cf. 112/I, 197-199; v. şi 41, ed a II-a, pag. 131)). Iar alor săi, care cereau să-l judece ei şi să-l pedepsească pe trufaşul rege şi pe ceilalţi prizonieri, înţeleptul Dromihete le-a oferit nu autoritatea despotului ci argumentul bine chibzuit, cu care i-a câştigat, anume că „este mai bine să-l cruţi pe bărbatul acesta"; şi pe ceilalţi, desigur. „Dacă l-ar fi omorât pe Lysimah, alţi regi

au să-i ia Domnia şi se prea poate ca regii aceştia să fie mult mai de temut decât înaintaşul lor. Dar cruţându-l pe Lysimah – a continuat Dromihete –, acesta, cum i se cuvine, are să se arate recunoscător tracilor (geto-dacilor, n.n.), care i-au dăruit viaţa. Iar locurile întărite, aflate mai înainte vreme în stăpânirea tracilor, ei le vor dobândi înapoi fără nici o primejdie" (Diodor, XXI/12,3 – cf. 112/I, 197).

Întradevăr, urmând această gândire şi conduită politică, geto-dacii au câştigat incomparabil mai mult: teritoriile din dreapta Dunării, inclusiv aşezările întărite, pacea în viitor – şi totul a fost „pecetluit" prin căsătoria lui Dromihete cu fiica lui Lysimah. Eliberat, Lysimah şi-a ţinut cuvântul, mai ales că ulterior a fost atras în alte complicaţii militare şi politice, în sud şi în Asia Mică, în cursul cărora a fost înfrânt şi ucis (281 î.Hs.).

Niciodată regatul macedonenilor, cu o oaste atât de mare – Alexandru pornise în Orient cu 30.000 de oameni! – n-a suferit o înfrângere de asemenea proporţii (6/248).

3. De la Dromihete la Burebista

Geto-dacii au fost, ulterior, puternic încercaţi, mai ales de marea invazie a celţilor, care la începutul sec. al IV-lea (387 î.Hs.) prădaseră cumplit Roma, după care, în a doua jumătate a acestui veac şi-au îndreptat incursiunile spre Răsărit. La începutul secolului III î.Hs. expansiunea lor a atins punctul culminant, celţii reuşind să invadeze sau să afecteze prin invazia lor un teritoriu întins, de la Atlantic până în Asia Mică.

Ca peste tot, invazia celţilor a avut şi pe teritoriul geto-dac un caracter devastator. Izvoarele scrise foarte puţin se mai ocupă de geto-daci, atenţia fiindu-le atrasă de invazia celţilor, de consecinţele ei pentru lumea greacă.

Dacă urmărim însă atent –pe baza descoperirilor arheologice – pătrunderile efective ale celţilor în teritoriul geto-dac (au pătruns în câteva zone deschise, de câmpie şi podiş, pe văi de râuri, pe Criş, pe Mureş, ca şi pe Dunăre, puţin însă în teritoriul intracarpatic), rezultă că geto-dacii, rezistând în regatele lor, şi-au apărat cu îndârjire teritoriul timp de aproape un secol, în partea de N-V, V şi S-V, în faţa celei mai mari invazii a timpului. Iar către sfârşitul secolului II î.Hs. geto-dacii au început să lichideze enclavele celtice din spaţiul intracarpatic. A mai fost necesară aproape o jumătate de veac până la zdrobirea formaţiunilor celtice care continuau să ameninţe spaţiul geto-dac, zdrobirea şi alungarea celţilor fiind una din cele mai mari izbânzi ale acestor strămoşi ai noştri, uniţi sub conducerea lui Burebista.

Raporturile geto-dacilor cu celţii n-au fost numai războinice, ci au fost şi raporturi între două mari civilizaţii înrudite, cu influenţe reciproce.

Spre sud-est, spaţiul daco-getic de la Dunăre la Mare a fost afectat – către sfârşitul secolului III î.Hs. şi în tot secolul următor – de pătrunderea în părţile Dobrogei a sciţilor, învinşi şi dislocaţi din stepele nord-pontice de către regatul Bosporan şi de presiunea unor popoare migratoare. Este, aceasta, teza consacrată în lucrările de specialitate de până acum. Sub o rezervă – adăugăm noi: dacă, revăzând documentaţia, se va dovedii că sciţii au existat cu adevărat, ca entitate diferită de geţi şi masageţi. Ştim că Darius I n-a întâlnit, în 514 î. Hs. „picior de scit" şi, după Iordanes, s-a întors, grăbit, „acasă".

Necesitatea de a se apăra în faţa invaziei scitice, dar mai ales aceea de a nu cădea sub controlul regatului elenistic al Traciei, după moartea lui Lysimah mai

ales (281 î.Hs.), a deschis un capitol nou în raporturile coloniilor greceşti de pe ţărmul vestic al Mării Negre cu geto-dacii, aceste raporturi concretizându-se, cum am arătat, când în colaborare politică, când în instituirea unei protecţii a geto-dacilor asupra coloniilor greceşti. În acest context este amintit, într-o inscripţie, regele **Zalmodegikos**, apoi un *alt rege geto-dac* din stânga Dunării, poate din Câmpia Română, **Rhemaxos**, care a ajutat Histria să respingă un atac al regatului elenistic al Traciei.

La est de Carpaţi, regatele geto-dacilor, lovite mult timp de sciţi – dacă aceştia au existat cu adevărat şi nu este vorba despre o luptă pentru unificare/supremaţie între formaţiuni politice chiar ale geţilor, fiindcă sciţii făceau parte din marea *naţiune a illiro-traco-geto-dacilor!* –, dar şi întărite prin îndelungata lor rezistenţă în faţa atacurilor în secolele II-I î.Hs., s-au confruntat cu bastarnii (şi ei parte a aceleiaşi mari naţiuni), care, veniţi dinspre Vistula, au reuşit să ocupe o parte a teritoriului geto-dac din această zonă. În astfel de împrejurări se va fi dezvoltat în Carpaţii orientali, în zona Muntelui Ceahlău, un puternic centru politic-militar şi spiritual (v. prof. univ. dr. N. Ţicleanu şi cercetător ştiinţific Maria Crişan, 43a/7-9). Ca şi în vremea invaziei celţilor, înfrânţi într-o primă confruntare cu bastarnii – fapt pentru care au fost supuşi la un tratament umilitor de către regele lor Oroles –, oştenii geto-daci şi-au revenit şi bastarnii n-au reuşit să penetreze, spre vest, arcul carpatic, şi nici să depăşească, spre sud, linia Piatra-Neamţ – Roman – Crasna (jud. Vaslui) – Tiraspol, ei localizându-se în zona deschisă dintre Siret şi Nistru, până când, sub marele rege Burebista, geto-dacii i-au zdrobit şi pericolul bastarnilor practic a încetat. Ulterior, bastarnilor nu le-a fost greu să găsească un *modus vivendi* cu geto-dacii, uneori unindu-se împotriva romanilor.

După izvoarele arheologice şi scrise, de o parte şi de alta a Carpaţilor răsăriteni se conturează *puternica formaţiune politică – un regat! – a carpilor* (carpiani/karpodakoi, numiţi de Ptolemeu *arpioi*, având în posesia lor un oraş, Arpispolis) (43a/15-16 şi 105). Mai manţionăm *un regat al costobocilor/ cistobocilor*, în nordul Moldovei, între Carpaţii răsăriteni şi Borystene/Nipru (43a/106). Cu aceste regate dacice vor avea „de furcă" romanii, atât în timpul cât au ocupat o parte a Daciei nord-dunărene cât şi după 271/274.

În toată această perioadă, de la Dromihete la Burebista, regatele geto-dacilor au dus o luptă dârză pentru apărarea teritoriului lor, apoi pentru alungarea invadatorilor străini. Cicero (106-43), atrăgea atenţia romanilor asupra pericolului reprezentat de geţi (43a/10). Dacă regatele ce se pot contura în spaţiul geto-dac au putut rezista, separat sau în colaborare, până în secolul I î.Hs., apariţia dinspre sud a celui mai redutabil pericol, Statul roman, le-a pus probleme deosebite, unitatea lor politică devenind, din acest punct de vedere, iarăşi, obligatorie. De altfel, dezvoltarea generală o făcea posibilă.

CAPITOLUL VII

DACIA MARE. UNIFICAREA POLITICĂ A SPAŢIULUI GEŢILOR-DACILOR-TRACILOR-ILLIRILOR SUB CONDUCEREA MARELUI REGE BUREBISTA

Fig. 39 **Burebista**
(după Gh. Adoc)

Cum am arătat, prima intervenţie a Statului roman în Peninsula Balcanică a avut loc către sfârşitul secolului al III-lea î.Hs., în timpul celor două războaie illirice (229/228 şi 219 î.Hs.). Apoi, în urma celor trei războaie macedonene (215-201, 200-197, 171-168 î.Hs.), a fost lichidată independenţa Statului macedonean, Roma ajungând să domine în Peninsulă. Dominaţia ei a fost consolidată după 146 î.Hs., când Republica Romană, reprimând răscoala macedonenilor şi a Ligii aheene, a transformat Grecia şi Macedonia în posesiuni ale sale.

De acum, Roma începe înaintarea spre Dunărea de Jos, în spaţiul geto-dac, când stăpânii locului duceau lupta pentru alungarea celţilor şi bastarnilor.

Îndelungata rezistenţă împotriva celţilor a determinat – pe fondul dezvoltării maxime a Laten-ului geto-dac – perfecţionarea sistemului lor defensiv, dar şi a armamentului ofensiv, căci nu era vorba numai de rezistenţă ci şi de alungarea invadatorilor străini: sciţii, celţii, bastarnii.

Fig. 40 **Deceneu**
(după Gh. Adoc)

În faţa celui mai mare pericol care venea dinspre sud, unitatea politică a regatelor traco-geto-dacilor, cum am spus, se impunea. O unitate pregătită de întreaga dezvoltare de până atunci dar şi grăbită de înaintarea romană.

Această *unificare a întregului teritoriu al naţiunii traco-geto-dace* a fost realizată *sub conducerea lui* ***Burebista*** (c. 82 – 44 î.Hs.), „*cel dintâi şi cel mai mare dintre regii din Tracia*" (cf. 15/125, s.n.). Acesta, cum arată Strabon (VII, cap. III, paragraful 11),

„luând în mână cârma neamului său, a ridicat poporul copleşit de nevoi din pricina nesfârşitelor războaie (vezi mai sus, n.n.) *şi atât de mult l-a îndreptat prin anumite deprinderi, viaţă cumpătată şi ascultare de porunci, încât doar în puţini ani a făurit o mare împărăţie şi a adus sub stăpânirea geţilor pe cei mai mulţi vecini. Ba chiar şi de romani era de temut, deoarece trecea neînfricat Istrul şi prăda Tracia până în Macedonia şi Illiria*" (cf. 117/II, 174, s.n.).

Această *operă unificatoare şi de adevărată renaştere a naţiunii traco-geto-dace* din starea din care o aduseseră „nesfârşitele războaie", a fost rezultatul unei strânse conlucrări între autoritatea civilă şi cea religioasă, practica aceasta fiind, după Strabon, coroborat cu Herodot, demult îndătinată la traco-geto-daci. Strabon o spune textual: „Pentru convingerea poporului, el (*Burebista*, n.n.) *a conlucrat cu Deceneu*, un vraci care a pribegit prin Egipt şi a învăţat anumite semne prevestitoare prin care desluşea vrerile divinităţii". Ca şi ionianul Pythagora, ca şi Zalmoxis odinioară, Deceneu însuşi a fost pătruns de „suflul divin". Cât de puternică trebuie să fi fost autoritatea celor doi – Marele Rege şi Marele Preot – asupra poporului lor poate reieşi şi din aceea că geto-dacii, „în semn de supunere ..., s-au lăsat înduplecaţi să taie viţa de vie şi să trăiască fără vin" – o abstinenţă extraordinară, comparabilă doar cu abţinerea de la consumul de carne, considerată de traco-geto-daci „ca o poruncă dată de Zalmoxis" (Strabon, *ibidem*, paragraful 5 – cf. 117/II, 167). Remarcăm că „azi" medicii recomandă tot mai mult abţinerea de la consumul de carne!

Astfel, după celebra inscripţie de la Dyonisopolis, **Burebista** a ajuns, în epoca sa, cum deja am spus şi nu este excesiv a repeta, „**cel dintâi şi cel mai mare dintre regii din Tracia**". *În urma unei campanii de întregire a teritoriului naţional* (pe care o vom rememora mai jos), *Burebista a ajuns să stăpânească „tot teritoriul de dincoace de fluviu* (Dunărea, n.n.) *şi de dincolo*".

Desigur, în primă urgenţă, pentru Statul traco-geto-dac se impunea înlăturarea pericolului celtic din sud-vest, vest şi nord-nord-vest şi recuperarea teritoriilor naţionale ocupate până atunci de celţi. Fără îndoială că numai după temeinice pregătiri, printr-o campanie care în anul 60 î.Hs. i-a surprins pe adversari, de la sud la nord, din Balcani până în Moravia, Burebista – ne relatează Strabon (*ibidem*, paragr. 11) – „*a pustiit astfel pe celţii care se amestecau cu thracii şi cu illirii, iar pe boi, care se aflau sub ascultarea lui Critasiros* (altă formaţiune celtică, n.n.), *precum şi pe teurisci* (*idem*, n.n.), *i-a şters de pe faţa pământului*" (s.n.).

Acţionând astfel, Burebista evitase întâlnirea directă cu romanii, care după trecerea Balcanilor se orientaseră – era firesc! – mai întâi spre est, către litoralul pontic, cu bogatele colonii greceşti. În restul teritoriului, de la sud de Dunăre şi – fără îndoială – în colaborare cu geto-dacii şi alţi „traci" de aci, Burebista va fi întreprins campanii de pradă şi de pustiire până în Illiria şi Macedonia, după cum menţionează Strabon.

În anul 74 î.Hs., romanii ajungeau, printr-o expediţie, la Dunăre, în partea de est, aproape de litoralul pontic, zonă care, doi ani mai târziu, va intra, cu coloniile greceşti de aci, sub controlul roman.

Aci, în sud-estul teritoriului traco-geto-dac de la sud de Dunăre, pentru Burebista, care atunci se pregătea în vederea războiului cu celţii, era de evitat instituirea unei stăpâniri romane. Aşa se face că, în anul 62 î.Hs., când guvernatorul roman al Macedoniei, Caius Antonius Hybrida, printr-o expediţie, a încercat să instituie această stăpânire asupra întregului ţinut dintre Dunăre şi Mare, geto-dacii, aliindu-şi chiar pe incomozii bastarni, au ajutat substanţial coloniile greceşti pentru respingerea atacului roman. Proba despre contribuţia hotărâtoare a geto-dacilor în aceste lupte o reprezintă, cum deja am spus, steagurile romane, capturate atunci şi duse în cetatea geto-dacă Genucla, a regelui Zyraxes (v. mai sus).

Evident, pentru moment pericolul trecuse, dar primejdia romană rămânea şi ea nu putea fi contracarată decât prin desăvârşirea efortului de unificare politică, prin unirea teritoriilor naţionale din stânga cu cele din dreapta Dunării, fapt care implica şi stabilirea propriului control al acestui Stat asupra coloniilor greceşti. Un precedent exista – dacă ne gândim la „protectoratul" lui Zalmodegicos sau al lui Rhemaxos (sfârşitul secolului III î.Hs.), asupra acestor colonii.

După ce îşi încheiase cu mare succes campania împotriva celţilor – pe care, cum am văzut, „i-a pustiit" sau „i-a şters de pe faţa pământului!" –, întărindu-se prin întregirea cu întinsele teritorii naţionale recuperate de la aceştia şi – fără îndoială – după alte serioase pregătiri (în timp ce în Statul roman se va declanşa lupta pentru putere între Caesar şi Pompei, după moartea celui de-al treilea triumvir, Crasus, în anul 53 î.Hs.), *Burebista începe* (înainte de anul 55 î.Hs.) *noua sa campanie de întregire politică*, de la extremul estic – pentru a evita o angajare iniţială cu trupele romane, care ar fi intervenit –, atacând şi cucerind mai întâi Olbia (la gurile Bugului – Hypanis), apoi Tyras (Cetatea Albă), la gurile fluviului cu acelaşi nume şi pe care erau situaţi tyrageţii, cu care va fi colaborat, după care a urmat instituirea prin forţă a autorităţii sale asupra coloniilor greceşti de pe ţărmul vestic al Mării – Histria (asupra căreia asediul a durat 3 ani !), Tomis, Ordessos (Varna), Messembria şi Apollonia; oraşul Dionysopolis, care întreţinea mai de mult relaţii de prietenie cu Marele Rege, a intrat firesc, fără rezistenţă, sub autoritatea lui Burebista, acesta încorporând totodată întregul teritoriu traco-geto-dac din sudul Dunării până la Munţii Balcani.

Astfel, înainte de anul 48 î.Hs., *întreaga acţiune unificatoare a lui Burebista s-a încheiat*, constituindu-se **Dacia Mare** (v. harta). Cu aceasta, Statul traco-geto-dac ajungea una din marile puteri ale lumii antice. Lumea, la Roma, dorea să afle ştiri despre daci şi întreba pe cei cu „trecere" pe lângă mai marii zilei, precum poetul Horaţiu. Acesta mărturiseşte: „Orcine îmi iese în cale mă întreabă: «Hei! Bunule, tu trebuie să ştii, pentru că eşti în relaţii mai strânse cu zeii, ce-ai mai auzit despre daci?»" (cf. 112/I, 209 s.n.).

Dacii încercaseră mai întâi o intervenţie pe lângă Caesar – ne informează istoricul Dio Cassius –, dar „nu căpătaseră nimic din câte ceruseră". Atunci „trecură" de partea lui Antoniu (*ibidem*, 672-673). Din păcate, între daci – între căpetenii, desigur – începuse, mai exact reîncepuse dezbinarea. O spune acelaş istoric: că nici lui Antoniu, de partea căruia trecuseră, nu i-au fost „de mult folos, *căci erau dezbinaţi*" (*ibidem*, s.n.).

Dar şi confruntarea cu Statul expansionist roman devenea inevitabilă! Fără îndoială, cercetând raportul de forţe în cadrul luptelor interne care aveau loc în Statul roman – între Caesar şi Pompei –, Burebista a trimis la acesta din urmă pe grecul Acornion din Dionysopolis, diplomat care ajunsese pe lângă regele traco-geto-dac „în cea dintâi şi mai mare prietenie". Acesta l-a întâlnit pe Pompei „în părţile Macedoniei, lângă Heracleia Lyncestis" (Bitolia, n.n.), îndeplinindu-şi „însărcinările pe care le avea de la rege", cum se arată în amintita inscripţie.

Din păcate pentru Marele Rege Burebista, în anul 48 î.Hs., după ce Pompei obţinuse victoria la Dyrrachium (7 iunie), Caesar l-a înfrânt decisiv la Pharsalos (9 august), iar cu aceasta calea spre conducerea supremă la Roma îi era deschisă.

După eliminarea definitivă a lui Pompei (45 î.Hs., când sprijinitorii acestuia au fost zdrobiţi la Munda), ar fi urmat campania lui Caesar împotriva Statului traco-geto-dac, campanie pentru care dictatorul Romei începuse pregătirile; va fi ucis însă, precum se ştie, în anul 44, la „idele lui martie" (15 martie), în senatul roman, înainte de a pleca să preia conducerea armatei concentrate în Illiria în acest scop.

În acelaşi an, 44 î.Hs., *Burebista* însuşi – ne spune Strabon – „*a fost răsturnat în urma unui complot pus la cale împotriva lui de* ***o mână de oameni*** (s.n.), mai înainte ca romanii să trimită împotrivă-i o expediţie" (VII,III, 11 – cf. 117/II, 174 s.n.). De reţinut: „***o mână de oameni***"!

Actul iresponsabil săvârşit de acea „mână de oameni" a dăunat fundamental unităţii şi puterii traco-geto-dacilor, viitorului lor. „Împărăţia" lor, de care vorbeşte Strabon, s-a dezmembrat „în mai multe regiuni" – fără a se putea vorbi de o fărămiţare! –, poate tot în 4, cum fusese înainte de Burebista[1], în vremea lui Strabon fiind cinci asemenea formaţiuni politice (sf. sec. I î.Hs. – înc. sec. I d.Hs.), pe care le putem numi foarte bine State, ele întinzându-se aproximativ pe spaţiul viitoarelor ţări româneşti medievale (Valahia, Moldova, Maramureşul integral, Ardealul până la Tisa).

[1] *Al. Vulpe propune următoarea localizare a acestor formaţiuni:* **Prima** – *în Muntenia, unde fusese (cum susţine V. Pârvan şi R. Vulpe) şi Burebista rege („bărbat get" – îl numea Strabon)*. **A doua** – *pe cursul inferior şi mijlociu al Mureşului, cuprinzând şi Munţii Orăştiei, unde îşi va fi avut reşedinţa Deceneu*. **A treia** – *poate cea atestată arheologic în bazinul apusean al Siretului şi în depresiunile intramontane din estul Transilvaniei*. **A patra** – *poate în Oltenia şi Banat, care acum începe a fi mai bine relevată arheologic* (10/112). Precum se vede, autorul „uită" teritoriul din sudul Dunării.

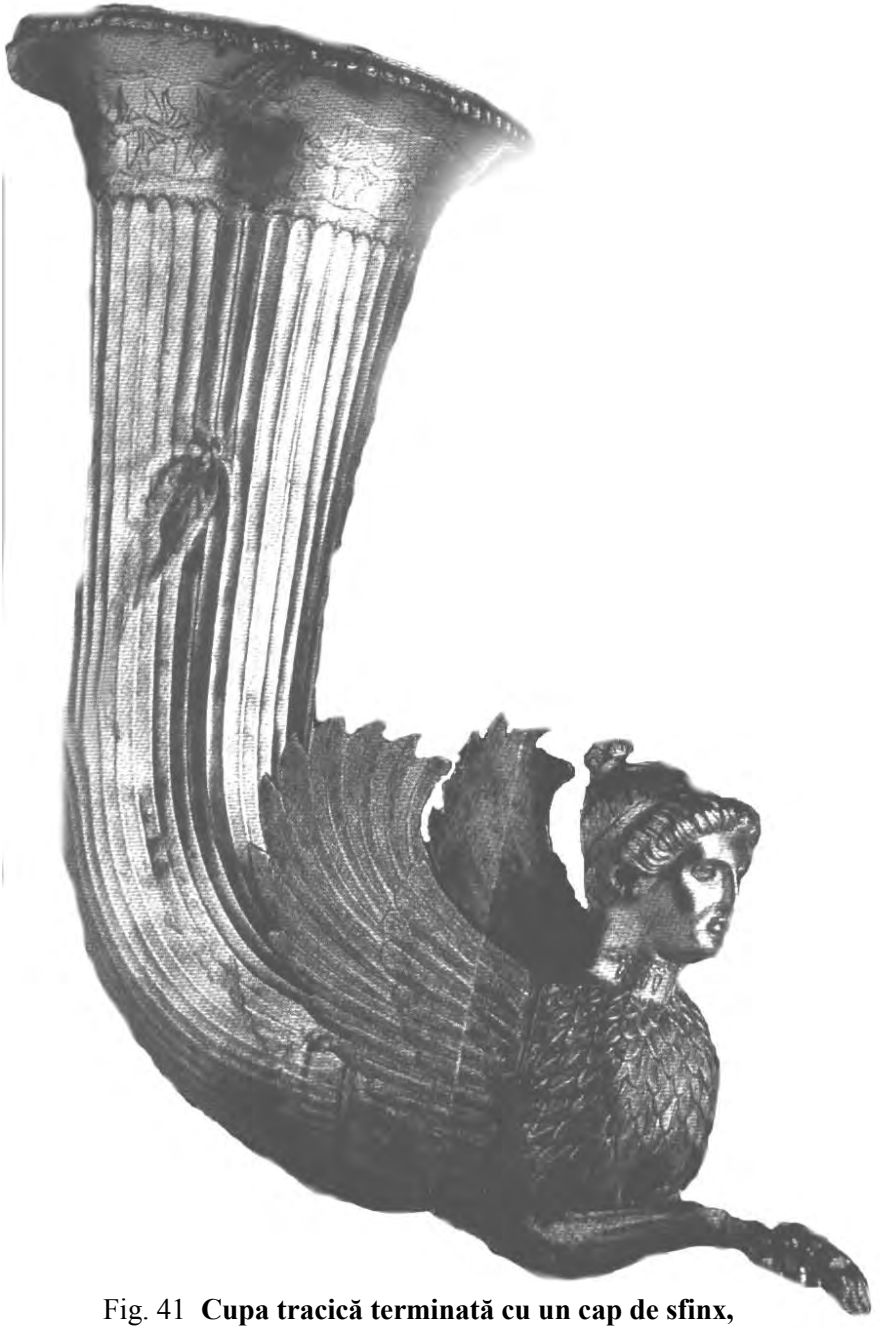

Fig. 41 **Cupa tracică terminată cu un cap de sfinx, cu o vechime de peste 2300 ani**
(84, ed. II / 81).

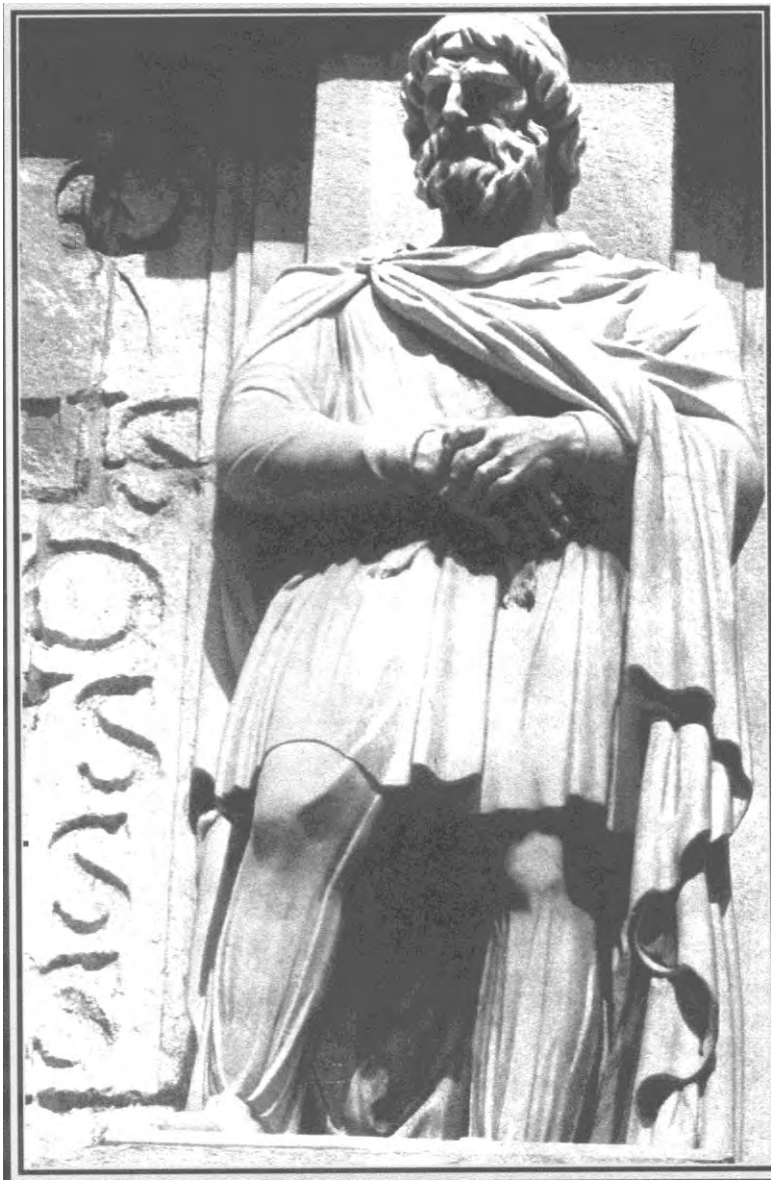

Fig. 42

Dac din categoria Tarabostes, din care se alegeau Regii şi slujitorii Cultului. Este una din cele 8 statui de daci de peste 3 m înălţime fiecare de pe Arcul de Triumf de la Roma al împăratului Constantin cel Mare. A servit ca model pentru monumentul lui *Burebista*, executat şi amplasat la Orăştie-Hunedoara prin grija d-lui dr. Napoleon Săvescu în anul 2001 (84, ed. II / 57)

CAPITOLUL VIII

RELUAREA EFORTULUI DE UNIFICARE POLITICĂ A DACIEI MARI SUB CONDUCEREA MARELUI REGE DECEBAL

1. De la Burebista la Decebal

Deceneu, Marele Preot, ajuns să fie divinizat de geto-daci (Strabon), i-a urmat lui Burebista la conducerea celei mai importante şi mai puternice formaţiuni, cu centrul în Munţii Orăştiei. Se va fi revenit, deci, la situaţia de dinaintea lui Burebista. Geto-dacii nu mai aveau forţa din vremea marelui rege, dar continuau să fie puternici în cele 4 sau 5 formaţiuni ale lor, uneori încercând chiar o acţiune de reîntregire cu fraţii de dincolo de Dunăre.

Astfel, Lucius Annaeus Florus ne spune că, din munţii lor, dacii regelui Cotiso (rege al formaţiunii localizate în Banat şi Oltenia – evenimentele se petrec pe la anul 30 î.Hs.) „obişnuiesc să coboare şi să pustiască ţinuturile vecine, ori de câte ori Dunărea, îngheţată de ger, îşi unea malurile" – deci, iarna. „Împăratul Augustus (Octavianus, n.n.) a hotărât să îndepărteze *această populaţie, de care era foarte greu să te apropii*. Astfel, a trimis pe Lentulus şi l-a alungat (pe Cotiso n.n.) pe malul de dincolo (al Dunării, n.n.); dincoace au fost aşezate garnizoane. Astfel, *atunci dacii n-au fost înfrânţi, ci doar respinşi şi împrăştiaţi*" (s.n.) – încheie Florus importanta precizare (112/I, 525, s.n.).

Dacă puterea militară a illiro-traco-geto-dacilor a slăbit după Burebista, prin amintita împărţire a Daciei Mari, aceştia au rămas uniţi din punct de vedere spiritual, prin marea autoritate a Marelui Preot, zeificat, Deceneu, şi a succesorului său, Comosicus – şi el, tot rege, mare preot şi judecător, ei avându-l „în aceiaşi veneraţie" ca şi pe Deceneu, căci era „tot aşa de iscusit"; el împărţea poporului dreptate „ca ultimă instanţă" (Iordanes, XII, 73 – cf. 112/II, 419).

După aceştia doi, la conducerea Statului cu centrul în Munţii Orăştiei urmează **Coryllus** (**Scorylo**, după Frontinus), căruia Iordanes (XII, 73) îi atribuie o lungă domnie, de 40 de ani (mai mult decât Burebista) şi, în sfârşit, Duras, poate unchiul lui Durpaneus – Decebal. O informaţie orală ne semnalează în comuna Poiana Mărului, jud. Caraş-Severin (lângă Oţelul Roşu) toponime care poartă numele lui Scorylo.

Relativ recent a mai fost identificat, în intervalul menţionat (sec. I î.Hs.-sec. I d.Hs.), ca şef al unei formaţiuni politice cu centrul la Buridava (Ocniţa, jud. Vâlcea) – de o parte şi de alta a Oltului, pe ambele versante ale Carpaţilor – **regele Thiamarcos**.

După asasinarea lui Caesar, pericolul roman n-a mai fost aşa de puternic pentru formaţiunile geto-dacilor din nordul Dunării, căci în Statul roman s-au reluat luptele pentru putere. Şi chiar dacă s-a ajuns repede (43 î.Hs.) la cel de-al doilea triumvirat (Octavianus, Marcus Antonius şi Lepidus), războiul civil va continua între triumviri, până la instituirea „Principatului" lui Octavianus Augustus (30 î.Hs.). A fost, aceasta, o perioadă în care intervenţia geto-dacilor pentru slăbirea pericolului roman era posibilă.

Atenţi la cele ce se petreceau la Roma, geto-dacii n-au „ratat" această posibilitate. Astfel, în timp ce regele Cotiso, din munţi, ataca forţele romane la sud de Dunăre, cu intenţia să reunească la formaţiunea sa teritoriile de aci, *alt rege geto-dac, Coson*, l-a ajutat pe Brutus împotriva triumvirilor. După înfrângerea de la Philippi (42 î.Hs.) şi sinuciderea lui Brutus, Coson s-a „orientat" – în lupta dintre triumviri – către Octavianus (prin anii 32-31 î.Hs.), la Roma ajungând chiar zvonul despre o proiectată încuscrire a regelui geto-dac cu viitorul împărat.

Tot în teritoriul extracarpatic, poate în zona Carpaţilor de curbură şi la Răsărit de ei, ar putea fi localizat un *alt rege geto-dac, Dicomes* (menţionat de Plutarh - *Antonius*, 63, cf. 7/132), care-l ajută pe triumvirul Marcus Antonius în confruntarea decisivă cu Octavianus. În preajma bătăliei navale de la Actium (2 septembrie 31. î.Hs.), în Grecia, unde flota lui Marcus Antonius şi a Cleopatrei a fost înfrântă, la Roma s-a răspândit zvonul că dacii vor năvălii în Italia! În „Cetatea eternă", lumea îl întreabă pe Horaţiu (apropiat de Octavianus) dacă a mai auzit ceva despre daci! Şi poetul afirmă că *n-a lipsit mult ca Roma să fie nimicită de dacii cei meşteri în azvârlirea săgeţilor şi de egiptenii redutabili prin flota lor!* (45/114).

În asemenea împrejurări Roma a renunţat (fusese o intenţie a lui Octavianus!) la cucerirea Daciei nord-dunărene, dar şi-a intensificat eforturile unei stăpâniri efective asupra teritoriului geto-dac dintre Dunăre şi Mare – aceasta, după expediţia regelui Cotiso, aliat cu bastarnii, în anul 29 î.Hs., asupra posesiunilor romane sud-dunărene.

Generalul M. Licinus Crassus, după ce a zdrobit armata lui Cotiso, pentru a-i înfrânge definitiv pe aliaţii bastarni ai acestuia a recurs la ajutorul *regelui get Rholes*, care stăpânea undeva în sudul Dobrogei. Prin diplomaţie (= viclenie) şi forţă în final, Roma, cum am arătat deja (v. mai sus), învrăjbeşte pe cei trei regi geţi din Dobrogea, pe unul îl ucide Crassus (Dapyx), altul îi rămâne „prieten" (= client), iar al treilea se salvează trecând Dunărea la nord. Şi cum Roma ştia să-şi cointereseze „clienţii", după moartea regelui get Rholes teritoriul dobrogean a intrat sub „protectoratul" regatului odriz din Tracia, şi el client al Romei, în zona de coastă creându-se un comandament militar roman, dependent de provincia Macedonia.

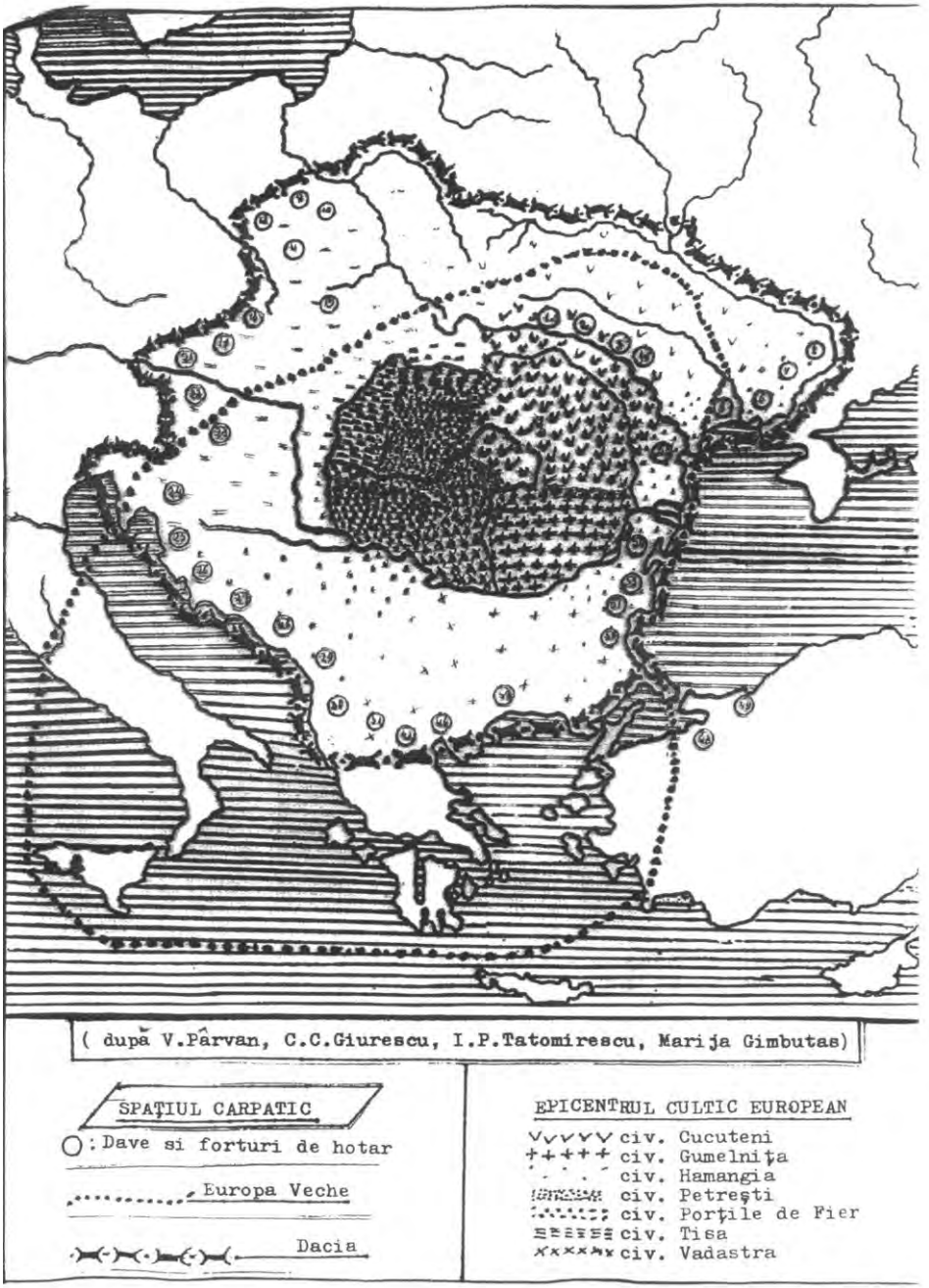

Fig. 43 **Spaţiul Carpatic şi Dacia Mare în cadrul** „**Vechii Europe**” (după Virgil Vasilescu, *Semiotică română*, Casa de Editură şi Librărie „Nicolae Bălcescu”, Bucureşti 2001).

... Mesaj istoric de la illiro-traco-geto-daci

Deci, teritoriul geto-dac dintre Dunăre şi Mare încă nu devenea, acum (28 î.Hs.), provincie romană. Siguri însă de încorporarea efectivă a acestui teritoriu într-un viitor apropiat (sub împăratul Claudius, 41-54 d.Hs., va fi lichidat şi Statul clientelar al odrizilor, iar teritoriul dobrogean va fi anexat provinciei romane Moesia, creată în anul 15 d.Hs.), romanii s-au întărit aci cu perseverenţă şi răbdare, reuşind să respingă atacuri neaşteptate şi rapide ale geto-dacilor.

Roma îşi va mări presiunea asupra geto-dacilor nord-dunăreni pe întreaga întindere a Dunării de Jos şi Mijlocii, răspunzând la expediţiile geto-dacilor cu contraatacuri care au ajuns uneori până în inima Daciei – o „repetiţie generală" la războaiele decisive din 101-102 şi 105-106 d.Hs. În cursul unor expediţii romane din nordul Dunării, izvoarele menţionează transferuri masive de populaţie la sud de Dunăre: 50.000 de geţi în anii 11-12, transferaţi de generalul Sextus Aelius Catus şi 100.000 de „transdanubieni" de la nord de gurile Dunării, transferaţi la sud, între anii 62-66, de Tiberius Platius Silvanus Aelianus, guvernatorul Moesiei.

De o parte şi de alta, expediţiile şi contraatacurile se ţin lanţ pe întreaga linie a Dunării, din Panonia până la vărsare, rezultatul fiind, pe ansamblu, defavorabil geto-dacilor, tot mai mult presaţi şi „pedepsiţi" de legiunile romane. Anii exilului lui Ovidiu la Tomis (8-17 d.Hs.) sunt doar o mică parte din epoca aceasta de nelinişte şi nesiguranţă. Castre şi garnizoane romane sunt „plantate" pe linia Dunării şi în interiorul Moesiei, iar pe marele fluviu romanii creează o flotă specială – Classis Flavia Moesica.

Atacurile repetate ale geto-dacilor asupra teritoriilor, de acum romane, din sudul Dunării, demonstrează pe de o parte conştientizarea creşterii pericolului roman, pe de alta puterea formaţiunilor geto-dace, care vor fi început mai devreme procesul de reunificare, poate în timpul îndelungatei domnii a lui Scorylo (40 de ani), sub Decebal încercându-se desăvârşirea acestei reunificări, Statul dac rămânând cel mai puternic adversar al Imperiului roman.

Evident, ca în atâtea alte situaţii, între illiro-traco-geto-daci şi „lumea romană" confruntarea militară n-a fost singura „relaţie" în întreaga perioadă de aproape două secole şi jumătate cât au fost în contact nemijlocit. Contactul şi interinfluenţa au fost, de fapt, între două mari civilizaţii structural diferite, una extrem de „mozaicată" dar cu atâtea culmi ale împlinirilor – mai corect, sub Imperiu, un standard de viaţă pentru cei „de sus", *nu o civilizaţie, căci imperiile nu crează civilizaţie*! –, alta de o originalitate şi o profunzime a cugetului, a gestului şi a faptei cum puţine au fost în lumea antică.

Civilizaţia traco-geto-dacă, conservatoare în ce priveşte propriile sale valori şi tradiţii, a fost totodată deschisă la tot ceea ce a însemnat nou şi mai bun: unealtă şi armă, monedă şi tehnologie, spirit şi limbă. A avut ce lua de la pluralismul civilizaţiei din Imperiu, în măsura în care o interesa sau putea, dar a avut şi ce oferi, în măsura în care „oferta" i-a fost înţeleasă şi primită. A avut însă ce transmite urmaşilor, care nu şi-au uitat ascendenţa dacică.

2. Statul naţional geto-dac condus de Marele Rege Decebal

2.1. Confruntarea decisivă cu Imperiul roman

În pofida divizării politice a Daciei Mari după asasinarea lui Burebista, menţinerea unităţii spirituale a spaţiului geto-dac, precum şi îndelungatele domnii ale regilor care au condus în centrul politic din Munţii Orăştiei, au fost premize favorabile pentru reluarea acţiunii unificatoare. Geto-dacii ştiau bine că Imperiul roman este marea putere a timpului şi cea mai mare primejdie pentru ei. Tocmai de aceea nu pierdeau nici un prilej pentru a-l slăbi, astfel ca în final să-l determine să părăsească teritoriul din sudul Dunării pe care li-l cotropiseră, iar ei să-şi desăvârşească din nou unitatea politică.

Răscoalele din unele provincii romane, războaiele civile care măcinau forţa Imperiului, degradarea politico-morală „la vârf" în „Cetatea eternă", erau, fără îndoială, urmărite de geto-daci, care nu pierdeau prilejul să atace în momentele de criză.

Pericolul geto-dac fusese sesizat de dictatorul Caesar. L-a văzut foarte bine şi Octavianus Augustus, care tocmai de aceea îşi pusese în gând să cucerească Dacia nord-dunăreană, în final „mulţumindu-se" doar cu respingerea atacurilor geto-dacilor la nord de Dunăre.

La capătul războaielor civile care au marcat sfârşitul domniei lui Nero (54-68 d.Hs.), în anul 69 geto-dacii au atacat puternic la sud de Dunăre, în Moesia, punând apărarea provinciei în mare dificultate. „*Ei observară liniştiţi primele evenimente* – scrie Tacitus; *dar când aflară că Italia arde în focul războiului şi că toţi se duşmănesc între ei, luară cu asalt taberele de iarnă ale cohortelor şi cavaleriei auxiliare şi* ***se făcură stăpâni pe ambele maluri ale Dunării***. *Tocmai se pregăteau să distrugă taberele legiunilor*, când Mucianus le-a opus legiunea a şasea" (*Historiae*, III, 46 – cf. 15/139, s.n.). Şi istoricul apreciază aceasta ca pe un „noroc" pentru „poporul roman".

Roma avea mare teamă de un atac concomitent, la Dunărea de Jos, al neamurilor „germanice" şi ale traco-geto-dacilor. Este teama care a marcat şi atitudinea lui Domiţian în anul 89, după victoria romană de la Tapae. Atunci, într-un moment favorabil, geto-dacii atacaseră puternic şi prin surpirndere, după obiceiul lor, în iarna anului 85/86, provincia Moesia, ocupând mai multe castre. A căzut în luptă însuşi guvernatorul provinciei, Caius Oppius Sabinus. Este probabil ca viitorul rege Decebal să fi comandat această expediţie. Provincia rămânând fără posibilităţi de ripostă, Domiţian a trimis în ajutor pe însuşi prefectul Pretoriului, Cornelius Fuscus, care a reuşit să-i respingă pe geto-daci peste Dunăre. Ca urmare a acestei situaţii, în anul 86 Domiţian a venit personal în provincia aflată în mare dificultate şi a luat măsuri deosebite politico-administrative şi militare: Moesia a fost divizată în Moesia Superior şi Moesia Inferior, fiecare provincie putând dispune acum de câte două legiuni pentru apărare, în timp ce Cornelius Fuscus,

menţinut pe loc, comanda o expediţie de pedepsire, peste Dunăre, împotriva geto-dacilor.

Situaţia fiind deosebită şi pentru geto-daci, se presupune că în aceste împrejurări bătrânul rege Duras a cedat conducerea regatului tânărului Durpaneus, care după înfrângerea şi uciderea în luptă a lui Fuscus şi-a luat sau i s-a dat numele (supranumele ?) de **Decebal**.

Noul rege Decebal, după cum ni-l caracterizează Cassius Dio, era „**foarte priceput în planurile de război şi iscusit în înfăptuirea lor, ştiind să aleagă prilejul pentru a-l ataca pe duşman şi să se retragă la timp. Dibaci în a întinde curse, era un bun luptător şi se pricepea să folosească izbânda, dar şi să iasă cu bine dintr-o înfrângere**" (112/I, 683 – v. 106/III, 287-288; cartea 67, 6, 1).

În lucrările noastre de istorie, incursiunile geto-dacilor din nordul Dunării, peste fluviu, sunt prezentate ca incursiuni de pradă. Or, aceste incursiuni, după cum observă cu mare dreptate preotul-istoric Dumitru Bălaşa, „nu sunt decât *încercări dacice de a elibera partea de sud a Daciei Mari de sub stăpânirea cotropitorilor romani*" (2/87-88), deci, cum am spus şi mai sus, de a-şi reface unitatea, pentru a redeveni „*stăpâni pe ambele maluri ale Dunării*" (v. mai sus).

Sigur de victorie, Domiţian a plecat la Roma, respingând o propunere de pace a lui Decebal, iar Cornelius Fuscus în vara anului 87 a trecut Dunărea, înaintând spre Sarmisegetuza – după unii, prin tradiţionalul vad, prin Banat, urmând drumul cel mai scurt, prin defileul Bistrei, după alţii pe la Oescus, înaintând pe Valea Oltului în sus. În funcţie de traseul ales, lupta s-a dat la Tapae sau la Turnu-Roşu. Decebal, pregătind tradiţionala tactică a apărării active, l-a atras pe generalul roman într-o ambuscadă, la un loc strâmt, unde i-a nimicit întrega armată şi însuşi Cornelius Fuscus a căzut în luptă.

A fost una din cele mai grele înfrângeri suferite de o armată romană, fapt care a determinat pe Domiţian să revină în Moesia şi, pentru a preîntâmpina o nouă invazie a geto-dacilor, a organizat marea expediţie din anul următor, 88, punând armata sub conducerea guvernatorului Moesiei Superioare, experimentatul Tettius Iulianus. Acesta a luat măsuri disciplinare extreme la nivelul trupei, pentru a preveni eventualele defecţiuni în timpul luptelor: pe scut, fiecare soldat trebuia să-şi scrie numele şi centuria. La experienţa generalului comandant se va fi adăugat experienţa multor comandanţi de centurii şi decurii, precum şi a soldaţilor care vor fi luat parte la campania din anul 87, scăpaţi cu viaţă. De data aceasta armata romană a obţinut victoria, tot la Tapae, continuându-şi apoi înaintarea spre

Sarmisegetuza, în timp ce o altă armată romană, comandată de însuşi Domiţian, ducea lupte grele în Pannonia cu neamurile „germanice" ale marcomanilor şi cvazilor. Dar, cum în Pannonia armata romană a fost înfrântă, fiind atacată în final şi de iazigi, acum aliaţi ai marcomanilor, iar de la Roma şi de peste Rin veneau veşti şi despre alte defecţiuni, Domiţian s-a văzut pus în situaţia să accepte pacea propusă de Decebal în anul 89, în condiţii dintre cele mai avantajoase pentru regele geto-dac. N-a fost deci nepriceperea politică a împăratului, cum a fost comentată de unii istorici, ci o hotărâre impusă de realitatea câmpului de luptă.

Astfel, geto-dacii pierduseră bătălia de la Tapae, dar au câştigat pacea care i-a urmat, în 89. Regele geto-dac devenea, e drept, client al Romei, dar aceasta nu-i afecta prea mult, atunci, mişcările şi efortul intern de întărire. Primea, în schimb, ceea ce îi era foarte necesar în acest sens în îndelungatul răgaz ce i se oferea: subsidii anuale în bani, meşteri pentru fortificaţii, maşini de război, Decebal fiind recunoscut, în continuare, ca rege al geto-dacilor.

La acest moment se referă Eminescu atunci când scrie că acest „popor de eroi" a impus „tribut superbei împărătese de marmură a lumei: Roma".

Pacea astfel încheiată a rămas în vigoare 12 ani, timp în care geto-dacii, cu ajutoarele primite, şi-au consolidat apărarea, pregătindu-se pentru o nouă şi inevitabilă confruntare cu marea putere a Romei. Este răgazul în care Dion Chrisostomos, în anul 96, venind dinspre Răsărit (fusese la Boristene, la gurile Niprului, unde văzuse ruinele rămase de la campania lui Burebista), i-a vizitat pe geto-daci „la ei acasă", în munţi. Venea în „documentare", pentru *Getica* ce urma să o scrie (a scris-o dar s-a pierdut!), poate dorea să discute cu omologii săi de la Sarmisegetuza, căci era un învăţat, poate dorea să le vorbească ceva, fiindcă era orator. Nu i-a prea găsit dispuşi să stea de vorbă, căci geto-dacii aveau treabă, erau în pregătiri militare febrile, dar nu s-a „supărat". Ba, chiar i-a plăcut. „*Am ajuns la nişte oameni întreprinzători* – depune mărturie oratorul grec –, *care nu aveau răgazul să asculte cuvântări, ci erau agitaţi şi tulburaţi ca nişte cai de curse la potou, înainte de plecare, nerăbdători să treacă vremea, cai pe care râvna şi înfocarea îi fac să lovească pământul cu copitele. Acolo, la ei, puteai să vezi peste tot săbii, platoşe, lănci, toate locurile fiind pline de cai, arme, şi oameni înarmaţi*" (112/I, 449, s.n.).

Între timp Imperiul trecuse prin noi şi mari frământări interne, care se desprind şi dintr-un „Cuvânt" al împăratului Traian cu prilejul unui închipuit dialog al împăraţilor cu zeii. Astfel, împăratul care i-a învins şi i-a supus pe geto-dacii lui Decebal, supralicitând acest merit al său, declara în faţa lui Jupiter şi a celorlalţi zei că „*am luat conducerea imperiului amorţit şi descompus din cauza tiraniei care dăinuise mult la noi în ţară...*". Traian se referea şi la „*desele invazii ale geţilor, din afară*" (112/II, 31-32, s.n.).

Venea totuşi confruntarea decisivă !...

Din punctul de vedere al Imperiului Roman, ajuns la apogeul politicii sale expansioniste, supunerea Statului geto-dac din nordul Dunării şi instalarea legiunilor romane în Cetatea Carpaţilor era, atunci, de cel mai mare interes strategic. Aceasta însemna, pe lângă lichidarea pericolului dacic, care îngrijorase

Roma decenii la rând, punerea unei stavile naturale sigure, a Romei înseşi, în calea „barbarilor", iar nu prin intermediul unui Stat clientelar, atât de nesigur cum era Statul lui Decebal. Erau luate în calcul, desigur, şi bogăţiile Daciei nord-dunărene, care-i atrăgeau pe romani. Le cunoscuseră ca negustori dar şi în expediţiile militare. Putea fi, în sfârşit, şi orgoliul rănit al Romei, greu de suportat pentru un comandant viteaz, proclamat împărat pe câmpul de luptă. Se zice că între jurămintele împăraţilor Romei, cel al lui Traian era acesta, înainte de eveniment: „*Aşa să văd eu supusă Dacia, în rândurile provinciilor, aşa să trec peste poduri Istrul şi Eufratul !*" (112/II, 119, s.n.). Considerăm însă că interesul strategic a fost decisiv în hotărârea lui Traian. Era, oricum, o politică expansionistă a celui mai mare imperiu al antichităţii, politică sesizată şi criticată de scriitori care – e drept, mai târziu – se puteau detaşa de lumea romană, de cultul Romei. „*Dacă exista undeva vreun golf ascuns sau un pământ necunoscut, unde se găsea aur, se decreta că acolo e un duşman şi se pregătea sământa unor războaie sângeroase şi cucerirea de noi comori (avuţii)*" – avea să scrie Petronius (*Satiricon*, CXIX, 4-7 – cf. 116/247, s.n.). Şi mentalitatea aceasta s-a transmis imperiilor până azi.

În faţa marelui imperiu era un Stat care-şi apăra independenţa, integritatea, suveranitatea, aflat în plin efort de desăvârşire a unităţii politice a naţiunii a cărui parte era. Decebal şi ai săi aveau conştiinţa forţei inamicului, dar erau netemători, hotărâţi să lupte până vor birui sau până vor trece cu toţii la Zalmoxis, în legea lor.

2.2. Căderea regatului geto-dac condus de Decebal

„Din zei de-am fi scoborâtori,
C'o moarte tot suntem datori!
Tot una e dac-ai murit
Flăcău ori moş îngârbovit;
Dar nu-i totuna leu să mori
Ori-câne-nlănţuit".

(G. Coşbuc)

Cele două mari războaie de cucerire a Regatului lui Decebal din anii 101-102 şi 105-106 (cf. 17/153 şi urm.), numite de D. Bălaşa, pentru considerentele arătate şi de noi mai sus, *războaie fratricide* – de fapt un război în două faze –, „marele război fratricid", ambii adversari fiind conştienţi că este o luptă „care pe care", sunt îndeobşte cunoscute: pentru geto-daci un război de apărare, pentru Imperiu un război de cucerire, Dacia fiind ultimul teritoriu cucerit de romani. D. Bălaşa demonstrează originea tracă a numelui Traian (=Troian) (1/89-90). În ce ne priveşte, nu subscriem la expresia de „*războaie fratricide*", întrucât armata imperiului nu era o armată de *fraţi* ai geto-dacilor, ci o *armată de mercenari*. Şi nici hispanul Traian nu nutrea sentimente „*frăţeşti*". Imperiul era

interesat să cucerească şi să exploateze iar legiunile erau plătite pentru aceasta şi recrutate din tot imperiul.

Războiul s-a caracterizat, în primul rând, printr-o încrâncenare şi duritate ieşite din comun, putându-se compara cu cele mai mari confruntări militare ale Antichităţii. Imperiul a pus în mişcare, pentru aceasta, circa 120.000 de ostaşi şi era decis să nu cruţe nimic, în oameni şi materiale, pentru obţinerea victoriei. La rândul său, soldatul roman era încă un fanatic al disciplinei militare.

Desigur, geto-dacii nu mai aveau efectivele lui Burebista (200.000 de militari), dar îşi îmbunătăţiseră tehnica de luptă şi se fortificaseră puternic în cetăţi în răgazul de 12 ani, după 89.

Nu vom stărui cu detalii asupra celor două războaie, totuşi, pentru caracterul lor de *confruntare decisivă*, vom sublinia momentele semnificative în acest sens.

În lipsa unor izvoare poate definitiv pierdute, în primul rând comentariile lui Traian, recomandăm cititorilor propunerea de reconstiuire a acestui preţios izvor, pierdut, publicată de Simion Lugojan: *Dacia sau Comentarii la De bello Dacico* (v. nr. 113). Este lucrarea unui foarte bun cunoscător al izvoarelor, scrise şi arheologice, dar şi al locurilor în care războaiele s-au desfăşurat, locuri străbătute timp de 15 ani, pentru documentare.

Primul război dacic (101-102) a necesitat *3 campanii militare*. La 25 martie 101 Traian a plecat din Roma, a trecut Dunărea pe un pod de vase şi ajungea în munţii Daciei, în preajma Sarmisegetuzei, abia la căderea iernii, când a trebuit să înceteze ostilităţile. *În prima campanie* a înaintat cu mare prudenţă, consolidându-şi poziţiile cucerite, pe care nu avea de gând să le mai abandoneze, fapt care pune în evidenţă caracterul decisiv al confruntării chiar de la început. În cea de *a doua campanie* (sfârşitul iernii şi începutul primăverii anului 102), în care sistemul de alianţe al lui Decebal a funcţionat perfect, puţin a lipsit ca planurile Romei să nu fie răsturnate. Marea neşansă a geto-dacilor şi a aliaţilor lor s-a datorat pierderilor suferite la trecerea Dunării în curs de dezgheţare (mai timpurie ca de obicei). Altfel, surpriza atacului dat de aliaţii lui Decebal a fost totală. Întregul front roman din Dacia ar fi fost ameninţat cu întoarcerea, legăturile cu baza de plecare rupte, după care ar fi urmat izolarea şi capturarea armatei romane aflate în munţii Daciei, pe traseul spre Sarmisegetuza. Chiar şi aşa, în condiţiile de inegalitate a forţelor – după ce Traian, înştiinţat, şi-a putut transporta, cu flota, pe Dunăre, trupe suficiente la locul bătăliei, în Dobrogea –, duritatea luptelor a fost ieşită din comun. Pentru romani, pierderea acestei bătălii ar fi fost un adevărat dezastru – şi Traian a intuit aceasta. Prezent în bătălie, împăratul a introdus în luptă toate categoriile de trupe şi – după Dio Cassius – şi-a sfâşiat propriile veşminte pentru a le transforma în feşe destinate răniţilor. Biruindu-i în cele din urmă pe geto-daci şi pe aliaţii lor sarmaţii, romanii au avut toate motivele să-i respecte pentru vitejia lor, pentru dispreţul lor faţă de moarte. Arheologii români, începând cu Alexandru I. Odobescu şi Gr. Tocilescu din a doua jumătate a secolului al XIX–lea şi până azi au considerat că în cinstea acestei victorii realmente salvatoare pentru roamni, Traian a dispus construirea monumentului de la Adamclissi – numindu-l *Tophaeum Traiani*. Ulterior, mai mulţi specialişti, români şi străini, au

atras atenţia asupra unor *inadvertenţe de fond* care probau că monumentul este opera geto-dacilor, construit probabil în timpul Marelui Rege Burebista, care, precum se ştie, către mijlocul secolului I î.Hs. a întins hotarele Daciei până la Munţii Balcani. În anii 80 ai secolului XX, ing. Virgiliu Oghină a finalizat un studiu amplu intitulat – *Adamclisi, monument triumfal al regelui Burebista*, 77 pagini format A4, cu foarte multe ilustraţii în text -, studiu depus la Biblioteca Academiei, poate şi la alte biblioteci, în care demonstrează afirmaţia din titlu (vezi p. 121), demonstraţie preluată recent (cu adăugiri) şi de dl. prof. dr. Augustin Deac (46/I, p.165-178).

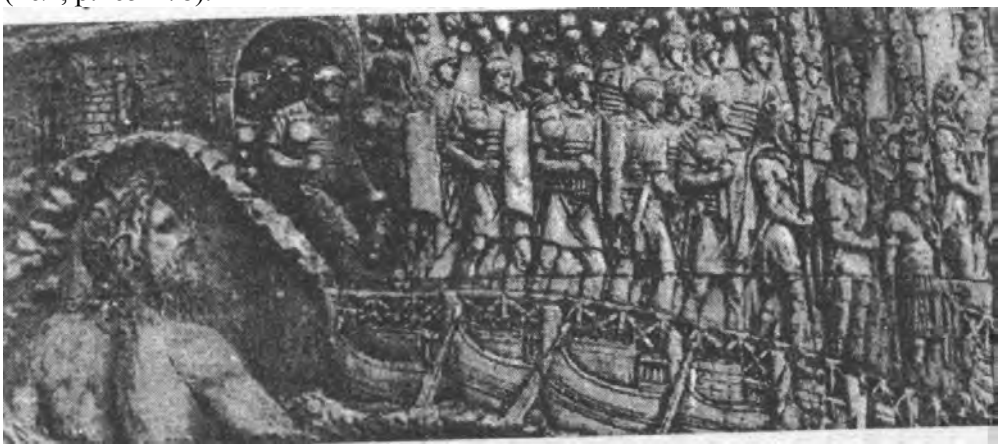

Fig. 44
Parc-auzi a Mării Negre şi a Dunării revoltă (Eminescu)
Din valuri, zeul Danubiu priveşte cu îngrijorare
trecerea armatei Imperiului în Ţara Dacilor Liberi
(Columna Traiană, op.cit.)

Contând pe o victorie în Moesia Inferior, în primăvara lui 102, Decebal lua ofensiva împotriva trupelor romane aflate pe direcţia spre Sarmisegetuza. Începea cea de *a treia campanie* a războiului. Dar victoria de la Adamclissi a permis lui Traian să-şi transporte cu flota trupele, acum disponibile, din nou în sud-vestul Daciei, pentru bătălia decisivă.

Reluând ofensiva spre Sarmisegetuza, împăratul a respins două solii de pace ale lui Decebal şi a continuat înaintarea. În încleştări istovitoare de ambele părţi a trecut primăvara anului 102. A trecut şi vara. Decebal îşi vedea capitala aproape încercuită. Dar şi trupele romane erau istovite de îndelungatul efort, de asaltul în munţii care au reprezentat tăria din totdeauna a geto-dacilor. Era necesar un răgaz pentru ambele tabere.

Astfel, în toamna anului 102 s-a încheiat pacea, de data aceasta în condiţii foarte grele pentru Decebal: anularea clauzelor păcii din 89, cu toate consecinţele care decurgeau de aici. În plus, lui Decebal i se cerea să-şi dărâme cetăţile, să nu mai aibă, practic, o politică externă proprie şi să nu mai primească transfugi sau dezertori din imperiu. Ca garanţie a menţinerii păcii, o garnizoană romană a fost

instalată în şesul Haţegului, pe locul unde avea să se ridice ulterior Sarmisegetuza romană, iar Roma rămânea stăpână pe zona deja ocupată din sud-vestul Daciei.

Fig. 45 **Manevra, eşuată, a aliaţilor lui Decebal, in Dobrogea**
(Columna Traiană, scena XXXI – nr. 104/73)

A fost, categoric, *o pace-dictat*, pe care ambii beligeranţi au considerat-o ca pe *un armistiţiu*.

Geto-dacii erau într-o situaţie foarte grea, fără precedent. Dar şi romanii erau istoviţi de război. Şi-au „oferit", reciproc, un răgaz, timp în care pregătirile pentru noua confruntare s-au reluat cu maximă intensitate de ambele părţi.

Imperiul avea, desigur, resurse imense, trupe numeroase şi specializate pentru lupte în toate condiţiile, ca şi o tehnică de luptă fără egal. Toate acestea le-au înlesnit romanilor pregătirea sistematică şi minuţioasă. Se „grăbeau încet", după propriul lor dicton, decişi să încheie victorioşi îndelungatul conflict cu geto-dacii.

Departe de a avea resursele Romei, tăria geto-dacilor era în ei şi în cauza lor dreaptă, apoi în pământul ţării care le-a fost întotdeauna aliat şi mai ales în munţii lor, pe care nu li-i cucerise nimeni până atunci. Mai erau, e drept, şi vecinii, care în războiul anterior le fuseseră, unii, de mare credinţă. Mai erau şi fraţii lor de dincolo de munţi. Acum însă, în faţa celei mai mari puteri a lumii antice şi unii şi alţii s-au temut – după ce au aflat, desigur, cum a decurs primul război şi au înţeles hotărârea romanilor de a lichida Statul dac al lui Decebal. Geto-dacii au rămas astfel singuri în faţa unei ameninţări care se anunţa şi mai mare, cu munţii lor, cu

ţara lor, cu credinţa lor... Dacă în anul 96, la adăpostul păcii din 89 cu Domiţian, oratorul grec Dion Chrisostomos îi găsise în febrile pregătiri militare – ce putea să fie acum în munţii Daciei, în aşezările şi în davele lor, în pofida interdicţiilor puse de Traian!

Al doilea război dacic (105-106) a început în condiţii de netă superioritate a romanilor. Învăţaseră din primul război că, pentru reuşită, munţii fortificaţi ai geto-dacilor trebuie atacaţi din toate părţile, mai exact şi prin Ardeal, barându-se astfel şi drumul unor eventuale ajutoare dinspre nord. Fiind vorba de interiorul ţării lor, strategii geto-daci luaseră mai puţin în calcul o asemenea eventualitate. Traian sesizase aceasta, aşa cum sesizase caracterul decisiv al luptei de la Adamclissi în războiul anterior şi hotărâse să intervină operativ şi masiv.

Fig. 46 **Daci asaltând un castru roman din Moesia Inferioară** (idem – 104/75)

Fig. 47 **Ultima luptă din anul 106** (Columna Traiană, 104/141)

Astfel, puternicele fortificaţii din Munţii Orăştiei au fost atacate cu 4 coloane: cu două coloane prin teritoriul deja ocupat, una trecând pe podul de la Drobeta, alta pe vechiul drum, pătrunzând prin defileul Jiului, care urmau să coopereze, înaintând spre Sarmisegetuza; cu o coloană pe Valea Oltului, înaintând în amonte, pentru a ataca dinspre Ardeal, pe unde străjuia cetatea de la Căpâlna; o coloană a fost introdusă prin pasul Oituz, atât pentru a preveni un ajutor „barbar" dinspre nord, pentru Decebal, cât şi pentru a-i tăia acestuia o retragere într-acolo. A fost o încercuire „ca la carte". Forţele fiind copleşitoare, geto-dacilor le mai rămânea „şansa" rezistenţei până la moarte sau aceea a capitulării. Columna lui Traian de la Roma – expresia plastică a marii victorii romane – înregistrează rezistenţa tragică a geto-dacilor.

O paranteză. Din 1992 (C. Iordache), cu o reluare în anul 2001, de către prof. dr. Augustin Deac (47/I, 178 – 181), se contestă faptul că arhitectul Apolodor ar fi construit celebrul pod de la Drobeta înaintea celui de al 2-lea război dacic.

Hotărâţi să nu piardă victoria, romanii au strâns metodic cercul în jurul marelui rege geto-dac. Rezistenţa cu ultimele forţe, a geto-dacilor, a fost nota dominantă a acestui război, în care au fost şi câteva încercări de a se ajunge la pace.

A fost, se pare, şi o trădare. Şi fără ea romanii ar fi câştigat războiul. De aici – vina de neiertat a trădătorului. Precum se ştie, regele Decebal n-a conceput nici să se supună, nici să cadă viu în mâna inamicului, pentru a fi dus la Roma, legat de carul de triumf al lui Traian, conform „protocolului". Reuşind să iasă din încercuire, Decebal a încercat să organizeze o ultimă rezistenţă, dar a avut ultima neşansă. O grupă de cercetaşi din alla I Pannoniorum i-a luat urma, în munţi. Înainte însă ca unul dintre aceştia să-l prindă viu, marele rege şi-a luat singur viaţa, convins că i-a venit şi lui rândul să meargă la Zalmoxis – sacrificiu care concentrează în el felul de a fi al unui popor, filozofia lui, jertfa lui.

În anul 107 Traian a revenit la Roma, în triumf, ducând cu el tezaurul Daciei, estimat la 5 milioane livre de aur (1.655.000 kg.) şi de două ori pe atât argint. Istoricul J. Carcopino a redus cantitatea la 165.000 kg. aur fin şi 331.000 kg. argint. Cine poate şti? Romanii au luat tot ce au găsit în tezaur, tot ce se adunase metal preţios în existenţa unui Stat cu oameni chibzuiţi şi modeşti în traiul lor zilnic. Tezaurul Daciei – ne relatează Dio Cassius – fusese ascuns de Decebal „sub râul Sargeţiei din apropierea capitalei", dar „Bicillis, un tovarăş al său care cunoştea" secretul, luat prizonier la romani, „dădu în vileag toate acestea" (112/I, 696-697).

Recent, prof. univ. dr. Aurel David, istoric şi sociolog consacrat, cu un ataşament total la cauza naţională şi integrat Mişcării dacologice, după o documentare pilduitoare, descoperindu-şi, în timp, şi un surprinzător talent de dramaturg, în întâmpinarea Congresului al X-lea de Dacologie (2009) a realizat drama istorică **JERTFA LUI DECEBAL** (Ed. N. Bălcescu, Buc., 2009). Convins de existenţa *planului dacic autohton care ne-a traversat istoria* – o idee şi un efort care în momente decisive a cerut *jertfe* –, autorul şi-a propus realizarea unei *trilogii* pentru *trezirea la realitate*, următoarele două opere urmând a fi consacrate *Jertfei lui Mihai Viteazul* şi *Jertfei lui Eminescu*.

Jaful comis de Imperiul roman asupra Regatului Daciei nord-dunărene, cucerit în anul 106 d.Hs., a fost redat, cu exactitatea permisă de izvoarele istorice, de dl. Paul Lazăr Tonciulescu, în lucrarea *Impactul Romei asupra Daciei* (v. nr. 86). Iar dr. Napoleon Săvescu ne redă, reconstituit, „Forumul lui Traian", cu Columna şi cu impunătoarele construcţii realizate în Forum cu aurul jefuit din Dacia.

Serbările în „Cetatea eternă" au durat 123 zile – 4 luni de petreceri, un unicat în istoria lumii ! Zeci de mii de captivi daci au fost „programaţi" pentru a sluji în armata romană sau pentru luptele de gladiatori, pentru „circul" oferit de Traian aristocraţilor „subţiri" ai Romei, dar şi plebei, spre mulţumirea generală a forţelor de expansiune şi oprimare care niciodată în istorie n-au cunoscut limite. S-a cheltuit enorm pentru serbări, pentru petreceri, pentru monumente de eternizare a victoriei, între care celebra Columnă, unul din cele mai impunătoare monumente ale Antichităţii. Dar avea să spună, cu dreptate, peste secole, un George Călinescu: „**Să nu uităm că pe Columna lui Traian, noi, dacii, suntem în lanţuri**" (2/976, s.n.).

Şi jaful a continuat în cei 167 de ani de ocupaţie romană; practic, 150 de ani.

Unii specialişti încă atribuie romanilor construirea Monumentului de la Adamclisi, în urma victoriei contra dacilor. Redăm mai jos coperta studiului ing. Virgiliu Oghină, cu demonstraţia că monumentul de la Adamclisi este un monument triumfal al marelui rege Burebista (vezi imaginea).

Fig. 48
Virgiliu Oghină: Adamclisi,
monumentul triumfal al regelui Burebista – coperta studiului

Cum a primit Dacia cucerirea romană? Tragismul „opţiunii” ni-l oferă legenda populară naţională despre Ana Dochiana: refuzul acesteia, fiică a lui Decebal, de a se căsători cu Traian Voinicul, preferând ea însăşi să se prefacă în stană de piatră, după ce a asistat neputincioasă la jertfa supremă a suratelor. Legenda a cutreierat Munţii Daciei până ce au găsit-o culegătorii moderni. A trecut şi în basmele fraţilor din sudul Dunării, care au ascuns-o în suflete şi în Munţii lor de acolo, unde va „răsări” primul Stat românesc propriu-zis, în ordine cronologică, condus de cei 3 fraţi români – Asan, Petru şi Ioniţă cel Frumos –, într-o baştină românească, a Balcanilor, la cumpăna secolelor XII-XIII. Sau, poate, acolo este propria lor baladă/legendă, exprimând modul în care au primit fraţii din sudul Dunării ocupaţia romană.

Şi acum – „opţiunea” Anei Dochiana, fiica din legendă a lui Decebal şi a suratelor ei, transfigurate în ciute:

„Toate câte-mi pasc
şi mi se adapă
numai Ana Dochiana
numai ea nu paşte
nici nu se adapă.
Alelalte ciute
din gură ziceară:
- Tu, de ce nu paşti,
nici nu te adapi,
numai strajă stai,
strajă de trei părţi
şi de trei laturi?
Ana Dochiana din gură grăiară:
- Dar voi ciute multe
şi nepricepute,
da' ştiţi, da' nu ştiţi
că Traian Voinicul
bun cal hărăneşte,
bun cal şi-un ogar
şi-un vânăt şoimel,
joi de dimineaţă
la vânat să-mi iasă,
locul să-l vâneze.
Peste noi c-o da
şi-n goană ne-o lua,
şi de ne-o goni
pân' la Lacul Roşu,
roşu n-a mai fost
şi acum s-o face,
de sânge de ciută.
Ce-or mai rămânea,
în goană ne-o lua
şi ne-o d-a goni
pân la pod de os,
de os n-a mai fost
şi acum s-o face,
tot de os de ciută.
Ce-or mai rămânea
în goană ne-or lua
şi ne va goni
pân la munţi cărunţi,
cărunţi n-a mai fost
şi acum s-o face
tot de păr de ciută.
Ana Dochiana
din gură grăiară:
- Numai ca să scap
sub stană de piatră,
de cal bun călcată,
de bici urzicată,
de ogar pişcată,
de şoimel pişcată”.
(103/232-234).

Acesta va fi fost primul răspuns al geto-dacilor, în deznădejdea înfrângerii, un răspuns în întimitate, pentru sine – şi aşa a fost receptat de sufletul moştenitorilor dintr-o parte şi din alta a Dunării. Vezi şi mai sus (p. 63) semnificaţia dată Carului Mare şi Carului Mic, acestea fiind carele cu care Traian a duis pe daci în robie şi bogăţiile Daciei la Roma!

Numai aşa am putea înţelege motivaţia şi filozofia din *Rugăciunea unui dac*, simţită, gândită şi spusă de poetul naţional. Anul în care a scris-o (septembrie 1879), imediat după Independenţă – o victorie ce ameninţa, după evenimentele ce se derulau sub puternicele presiuni externe şi într-o singurătate politică deprimantă la această reintrare „în rândul lumii", să devină o „victorie à la Pirus" –, poate a reactivat, în simţirea poetului, un izvor tragic al adâncurilor sale şi al istoriei naţionale:

„Pe când nu era moarte, nimic nemuritor,
Nici sâmburul luminii de viaţă dătător,
Nu era azi, nici mâine, nici ieri, nici totdeauna,
Căci unul erau toate şi totul era una;
Pe când pământul, cerul, văzduhul, lumea toată
Erau din rândul celor ce n-au fost nicioadată,
Pe-atunci erai Tu singur, încât mă-ntreb în sine-mi:
Au cine-i zeul cărui plecam a noastre inemi?

El singur zeu stătut-au nainte de-a fi zeii
Şi din noian de ape puteri au dat scânteii,
El zeilor dă suflet şi lumii fericire,
El este-al omenirei isvor de mântuire:
Sus inimile voastre! Cântare aduceţi-i,
El este moartea morţii şi învierea vieţii!
Şi el îmi dete ochii să văd lumina zilei,

Şi inima-mi umplut-au cu farmecele milei,
În vuietul de vânturi auzit-am al lui mers
Şi-n glas purtat de cântec simţii duiosu-i viers,
Şi tot pe lângă-acestea cerşesc înc-un adaos:
Să-ngăduie intrarea-mi în vecinicul repaos!

Să blesteme pe-oricine de mine-o avea milă,
Să binecuvânteze pe cel ce mă împilă,
S-asculte orice gură ce-ar vrea ca să mă râdă,
Puteri să puie-n braţul ce-ar vrea să mă ucidă,
Ş-acela dintre oameni devină cel întâi
Ce mi-a răpi chiar piatra ce-oi pune-o căpătâi.

Gonit de toată lumea prin anii mei să trec
Pân' ce-oi simţi că ochiu-mi de lacrime e sec,
Că-n orice om din lume un duşman mi se naşte,

C-ajung pe mine însumi a nu mă mai cunoaşte,
Că chinul şi durerea simţirea-mi a-mpietrit-o,
Că pot să-mi blestem mama pe care am iubit-o –
Când ura cea mai crudă mi s-a părea amor...
Poate-oi uita durerea şi voi putea să mor.

Străin şi făr de lege de voi muri – atunce
Nevrednicu-mi cadavru în uliţă l-arunce,
Ş-aceluia, Părinte, să-i dai coroană scumpă,
Ce-o să asmuţe câinii, ca inima-mi s-o rumpă,
Iar celui ce cu pietre mă va izbi în faţă,
Îndură-te, stăpâne, şi dă-i pe veci viaţă !

Astfel, numai, Părinte, eu pot să-ţi mulţumesc
Că tu mi-ai dat în lume norocul să trăiesc.
Să cer a tale daruri, genunchi şi frunte nu plec,
Spre ură şi blestemuri aş vrea să te înduplec,
Să simt că de suflarea-ţi, suflarea mea se curmă
Şi-n stingerea eternă dispar fără de urmă!”

Sau poate este în acest fundamental poem al lui Eminescu filozofia traco-geto-dacilor asupra vieţii şi a morţii. Eminescu, el însuşi, deşi vedea în Roma „împărăteasa de marmură a lumii”, se considera dac. Anilor în care se zămislea poemul *Rugăciunea unui dac*, când poetul era puternic marcat şi de moartea mamei sale, le aparţine şi celebra poezie: *Mai am un singur dor*, cu multele sale variante, pe care Eminescu o intitulase mai întâi: *Dorinţa unui dac*.

Fig. 49 **Decebal hotărât să urce la Zalmoxis. Jertfa lui Decebal**
(v. nr. 12)

Un alt „suflet din sufletul neamului", George Coşbuc, în *Decebal către popor*, sintetizează filozofia traco-geto-dacă asupra vieţii:

„Viaţa asta-i bun pierdut
Când n-o trăieşti cum ai fi vrut!
Şi-acum ar vrea un neam călău
S-arunce jug pe gâtul tău:
E rău destul că ne-am născut,
Mai vrem şi-al doilea rău?

Din zei de-am fi coborâtori,
C-o moarte tot suntem datori!
Tot una e dac-ai murit
Flăcău ori moş îngârbovit;
Dar nu-i tot una leu să mori
Ori câne-nlănţuit!"

În derularea istoriei însă, viaţa geto-dacilor lui Decebal, cel care plecase la Zalmoxis, a oferit şi altă soluţie, pe care le-o oferise mai demult şi fraţilor de peste Dunăre: convieţuirea, cu asperităţi dar şi cu apropieri, oricât de bune sau oricât de rele ar fi unele şi altele, lăsând timpul să lucreze pentru dreptatea de care zeii nu te

pot lipsi, dar menţinându-se activi, „vitali” în vastul spaţiu locuit de ei, unde se simţeau la ei acasă, chiar dacă Roma le era cuceritor vremelnic.

*
* *

Revenind, deci, în epocă, la „Dacia capta” (= „Dacia captivă/cucerită”) – căci „Dacia felix” va fi numită mai târziu astfel, în sec. III, pentru cuceritorii romani –, mulţi autohtoni vor fi primit noua situaţie cu tristeţea şi resemnarea constructivă a unei Ţări de ţărani, de vreme ce Marele Zeu aşa a vrut şi armele au vorbit.

Fig. 50
Cum a primit Dacia ocupaţia romană
(reprezentare sugestivă / simbol – v. nr. 17/342)

Această tristeţe şi această resemnare constructivă au sesizat-o unii dintre artiştii care i-au slujit pe cuceritori. De pildă, pe un capitel ni s-a păstrat o extraordinară imagine: chipul unei femei dace, în poziţia clasică a resemnării după ce durerea i-a secat izvorul lacrimilor, cu capul sprijinit în mâna stângă, în poziţia de adâncă meditaţie, lăsând gândului libertatea să caute o soluţie potrivită, dar ţinând lângă sine, ca un simbol, un topor de luptă. Pentru cine a văzut, în viaţa lui, o româncă într-o asemenea poziţie, cunoscându-i şi întreaga dramă sau tragedie care a adus-o aici, imaginea spune tot, nu mai are nevoie de comentarii. Artistul anonim putea să fie dintre aceia care nu împărtăşeau bucuria cuceritorilor.

Recent sculptorul maramureşean Florea Dumitru, într-un ansamblu sculptural consacrat dacilor şi romanilor pare să înfăţişeze imaginea tradiţională despre ocupaţia romană: femei dace în poziţia de salvare a copiilor (vezi fig. 51).

Fig. 51

După marele război daco-roman – femeile dace îşi salvează copiii. Sculptorul maramureşan Florea Dumitru reţine, desigur, o imagine transmisă peste timp.

Alţi geto-daci vor fi luat drumurile, numai de ei ştiute, ale codrilor şi munţilor, pregătindu-se pentru rezistenţă şi răzbunare. Pe unii dintre ei îi vom regăsi în faptele acelor „latrones", blamaţi prin această denumire de stăpânirea romană. Alţii se vor fi refugiat la fraţii rămaşi liberi, dincolo de coroana munţilor, iniţiind, frecvent, atacuri împotriva stăpânirii romane din ţara lor. Unii dintre cei recrutaţi, ulterior, pentru trupele auxiliare ale Imperiului, mai târziu şi în legiuni, ajungând chiar comandanţi de seamă, vor încerca să dea curs gândului de libertate, în unire cu semenii lor. Alţii, în sfârşit, ajungând la cea mai înaltă demnitate în Imperiul roman – aceea de împărat (şi jumătate din numărul împăraţilor au fost

traco-geto-daci), istoria le va recunoaşte originea în anumite acte/fapte, mai discrete sau mai evidente, cu „trimitere" la naţiunea din care proveneau. Unul dintre aceştia va reuşi să elibereze Spaţiul dacic nord-dunărean, determinând Roma să-şi retragă legiunile şi administraţia la sud de marele fluviu; altul, mai târziu, va muta centrul de greutate al Imperiului în Orient şi se va gândi să restaureze „Imperiul" dacic şi zalmoxianismul; altul va pune uriaşe statui de daci, să „privegheze" Roma de la înălţimea Arcului său de triumf ridicat în „Cetatea eternă" după ce a pacificat-o şi a smuls-o din „mâna" unui pretendent şi a încercat o „revenire" la Nord de Dunăre; de la un altul ne-au rămas culorile care se vor grupa, în sec. XIX, în simbolul vexilologic naţional.

În sfârşit, surse care mai necesită verificare atribuie lui Decebal, atunci când a înţeles că nu mai poate rezista, un act politic de care sunt legate ecouri pe termen mai scurt sau mai lung. Anume, un jurământ final, împreună cu Casta sacerdotală a *SARABILOR* – castă din care proveneau regii şi sacerdoţii geto-dacilor –, *de răzbunare asupra Imperiului roman, până la distrugere*. Pe firul unui asemenea jurământ şi gând putem aşeza, dar în sens constructiv, „Planul dacic" autohton pe treptele următoare ale istoriei, până la împlinirea lui, vremelnică, în 1600, pentru mai mult timp în 1918, cu o reluare, eşuată, în 1944 şi rămânând urmaşilor speranţa reîmplinirii în viitor. Prin comparaţie, „Planul dacic" al Marilor puteri europene a fost una din marile diversiuni politice care ne-au încercat istoria. Tot pe firul unui asemenea jurământ al lui Decebal – şi chiar dacă n-ar fi fost jurământul respectiv, ideea se putea naşte, precum se mai născuse şi anterior şi se împlinise! –, pe termen mai scurt însă, am putea aşeza – acceptând ipoteza, puternic avansată, că *goţii erau geţi*! –, Actul politic al lui Theodoric cel Mare, în sec. V, când a avut Roma „la picioare", cucerită şi jefuită (vezi nr. 58 – vezi mai departe, în Postfaţă, p. 184).

Pornind de la două cuvinte cu *sens iniţiatic* din istoria mitologică şi antică a Spaţiului carpatic – *NEGRU*, atribuit legendarului Saturn (născut din împreunarea lui Uranus cu „Muma Pământului", „Mama Gaia", deci din ‚Pământul negru") dar şi, în consecinţă, *vlahilor* („vlahii negri" – vezi şi „cara-Bogdan" – „Bogdan cel Negru"), apoi, după V. Lovinescu, cuvântul *SARABA*, dat în *Getica* lui Iordanes castei superioare a geto-dacilor, din care se alegeau regii şi sacerdoţii –, ca şi de la o instituţie *autohtonă* (nu maghiară!) în acest Spaţiu, aceea de *Ban*, Vasile Lovinescu face următoarele două deducţii atunci când pune în discuţie „reaşezarea" dinastiei locale conducătoare, „reîntemeierea" Statelor nefiind altceva „decât aspectul cel mai exterior al unei reînnoiri tradiţionale dacice" (63/59, s.n.):

1) *Ban-sarabii* ar reprezenta, pentru primul Stat reînfiinţat în acest Spaţiu, care s-a numit – foarte important! – *VALAHIA* (denumirea străveche, consemnată în *Biblie* – v. p. 32-34), dinastia conducătoare, „reaşezată", repusă în drepturi, pe linia tradiţiei daco-hiperboreene, după ce a trecut marea migraţie. „*Ocultate şi inaccesibile timp de mai bine de o mie de ani* – este de părere V. Lovinescu –, *această tradiţie şi Sarabii care o păstrau s-au manifestat în această epocă de*

reînnoire tradiţională (*a „întemeierii*", n.n.) *care a fost Evul Mediu, atât iniţiatic cât şi politic, pe toate planurile de existenţă*" (63/59-60, s.n.). Deci, *Basarab* n-ar fi un nume de persoană ci o *instituţie* – „castă" antică a geto-dacilor, din care se alegeau regii şi sacerdoţii, acum repusă în drepturi. Şi autorul, fără a face vreo trimitere la sursă – studiul este un eseu! -, adaugă, în notă, că „în 1444 un cronicar grec îl numeşte pe voievodul Vlad Ţepeş (poate pe tatăl său, Vlad Dracul, încă Domn în 1444, n.n.) ***Vlad Saraba***". Acest punct de vedere ar da o explicaţie şi revenirii lui Neagoe, din neamul Craioveştilor (1512-1521), la numele de Basarab – corect, Basaraba –, mai târziu actului identic al lui Matei Aga din Brâncoveni (Domn – 1632-1654) şi al lui Constantin Brâncoveanu (1688-1714), numele de Basaraba menţinându-se în familia Brâncovenilor (Basarab – Brâncoveanu). S-ar putea deduce că abandonarea acestui nume dinastic în Valahia a fost de rău augur de aci înainte.

2) La fel şi „Negru Vodă" sau „Radu Negru", „întemeietor" legendar al Valahiei, adaugă V. Lovinescu, „este o funcţie", „o funcţie iniţiatică, sacerdotal/regală". De la acest „Negru" = Saturn din „Epoca de aur", desemnând pe oamenii descendenţi din „Pământul Negru", adică pe daci (=geto-daci) ar veni şi cuvântul generic de castă conducătoare *saraba*, care ar însemna tot *negru*. Şi V. Lovinescu, invocând transformări fonetice în timp, porneşte de la o demonstraţie a lui B.P. Haşdeu după care împăratul roman Filip Arabul era *dac de origine*; deci „Arabul" venea de la apelativul dacic „*arab*"/*sarab* (=negru, om al „Pământului Negru"), nu de la etnonimul de *arab* şi de la culoarea lui, eventual, mai negricioasă. V. Lovinescu citează şi alte surse în care valahii sunt numiţi *arabi* („oamenii negri", din „Pământul Negru" iar nu că aceasta le era culoarea), toate acestea fiind legate cu „simbolismul saturnian al culorii negre" (63/61). Aşa explică V. Lovinescu şi prezenţa capetelor de negri pe stemele Principatelor Române Dunărene (63/61), ca şi numele de „Harap-Alb" din cunoscutul basm românesc, ca şi alte simboluri româneşti. Iar cercetătorul Gh. Şeitan – într-o comunicare la Congresul al X-lea de Dacologie (Bucureşti, 2009), *Rama din Carpaţi şi legendarul Negru-Vodă,* găseşte în mitul medieval al unei noi „întemeieri" „translatarea" peste milenii a acelui mit ancestral din „Epoca de Aur".

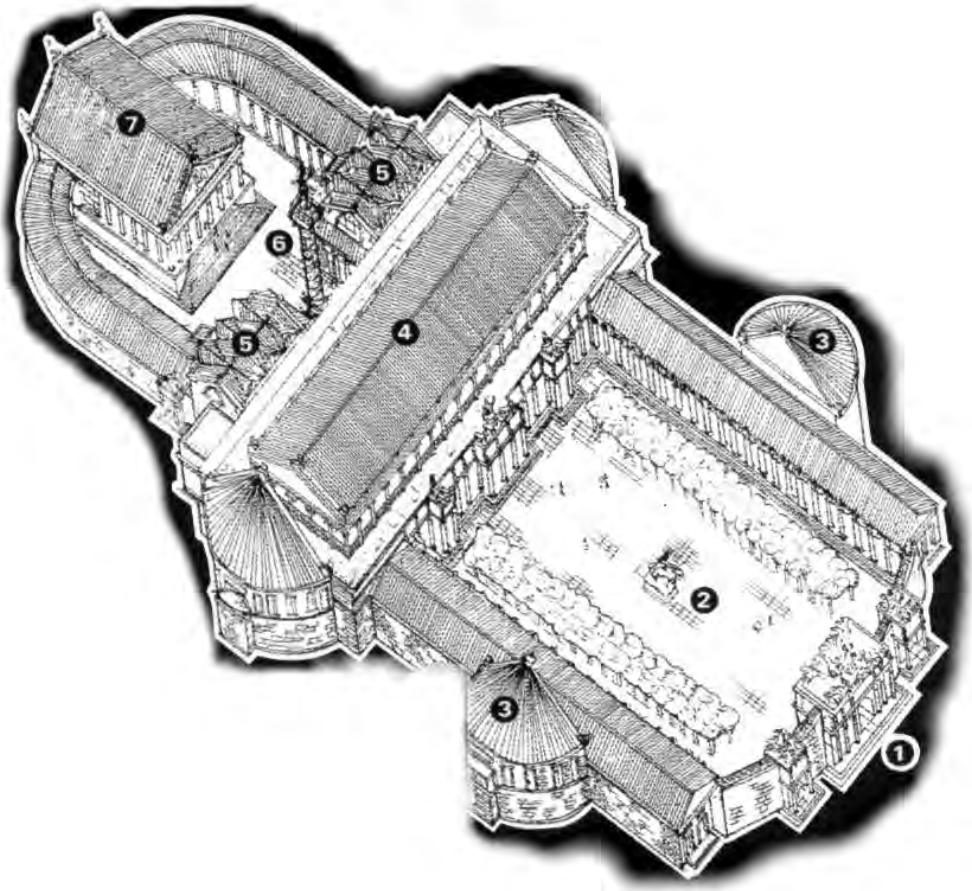

Fig. 52 **Roma** – „**Forumul lui Traian**" – reconstituire.
1. Arcul de triumf de la intrare; 2. Statuia împăratului călare; 3. Bastioane semicirculare; 4. Judecătoria – Basilica Ulpia; 5. Doua biblioteci; 6. Columna lui Traian; 7. Templul lui Traian.
Toate construite cu bani jefuiţi din Dacia (84, ed. II / 78).

Fig. 53 (în p. 197)
Basilica Ulpia construită din marmură de import foarte scumpă.
Coloanele care sprijineau zidurile aveau în faţa lor statui mari de daci
(reconstituire – 84, ed. II / 79)

CAPITOLUL IX

DE LA DACIA MARE LA „RESTITUTIO DACIAE". PLANUL DACIC AUTOHTON CARE NE-A TRAVERSAT ISTORIA ŞI ÎNCĂ NE MOTIVEAZĂ

Motto:
„Şi ne simţim mari, puternici,
numai de-i gândim pe ei."
- Mihai Eminescu -

1. „Perit-au dacii?"

Dacia Romană – provincie imperială, apoi Dacia capta, apoi (din 112) *Dacia Augusta Provincia* iar în sec. al III-lea *Dacia Felix* – a cuprins exact cetatea naturală a Carpaţilor, atât cât dorise Imperiul pentru a-i fi de strajă la hotarele „barbarilor", în plus „culoarul" de trecere al Olteniei, cu drumul său scurt către marea cetate, cu fortificaţiile ei naturale dar şi cu acelea ridicate cu operativitate de romani, în timp ce Muntenia şi sudul Moldovei rămâneau sub supravegherea militară a Moesiei Inferior, fără a fi integrate efectiv în Imperiu. **Să reţinem însă: rămânea liberă cea mai mare parte din Dacia nord-dunăreană, care nu va rămâne pasivă faţă de soarta fraţilor cuceriţi**.

O atentă şi eficientă organizare politico-administrativă şi, în funcţie de derularea evenimentelor, o reorganizare cât mai adecvată stăpânirii şi exploatării teritoriului cucerit; puternice efective militare (circa 40.000 de oameni) dislocate permanent în provincie; o încercată flotă pe Dunăre; o bogată şi diversificată viaţă economică înlesnită de o deasă şi foarte bună reţea de drumuri în care constructorii romani nu aveau egal; o atenţie deosebită dată urbanizării, puternic dezvoltată dar pe temelia dacică preexistentă; menţinerea populaţiei autohtone, după un procedeu firesc şi tradiţional, dar şi o masivă colonizare, covârşitor însă cu traco-geţi din sudul Dunării, ca şi din Asia anterioară şi din Egipt din zonele de roire a traco-geto-dacilor şi a înaintaşilor lor (a nu se uita aceasta!), de care s-a îngrijit însuşi Statul roman; o toleranţă cunoscută pentru cultele religioase ale diverselor grupuri etnice colonizate în noua provincie, benefică bunei lor convieţuiri şi dezvoltării generale – toate acestea, adăugate efortului iniţial al cuceritorului, au contribuit la împlinirea obiectivelor urmărite în teritoriul cucerit din Dacia nord-dunăreană, devenit provincie romană.

Cât priveşte Dacia sud-dunăreană, prin noile denumiri date zonelor de aci, ca şi prin cele tradiţional menţinute şi care nu „aminteau" de Dacia, imperiul – se poate admite – a urmărit să „şteargă" din memoria locuitorilor acest nume. La sud de Dunăre era Imperiul roman, care numai pentru zona nord-dunăreană accepta să organizeze şi să jefuiască o „provincie" cu numele de Dacia. Abia după 271/274, când a fost *silit* să părăsească Dacia nord-dunăreană, Imperiul şi-a „adus aminte" că şi la sud de Dunăre este tot... *Dacia*!

Azi, în condiţiile în care s-au acumulat întrebările ce solicită reconsiderarea „axiomei" romanizării – în teritoriul cucerit din Dacia nord-dunăreană şi chiar în zona dacilor liberi – continuitatea autohtonilor geto-daci în Dacia Romană ne interesează în cel mai înalt grad.

În stadiul actual al cercetării nici un istoric care se respectă nu mai poate admite teza exterminării geto-dacilor în timpul şi în urma războaielor din 101-102 şi 105-106. Unele izvoare antice au exagerat retoric în acest sens, al exterminării, R. Roesler şi roeslerienii au greşit fundamental atunci când au interpretat neprofesional izvoarele scrise şi n-au lăsat nici un „cuvânt" celor arheologice despre care ştiau bine că vor veni, iar atunci când acestea au venit, roeslerienii mai noi, continuând neprofesional dar şi împotriva bunei credinţe şi a bunului simţ, pur şi simplu le-au ignorat ori le-au „ajustat" tezei lor neştiinţifice, în timp ce „romanizatorii" noştri au tratat chestiunea cu multă superficialitate şi în spiritul „axiomei" care le-a rămas lipită de creier.

La precizările anterioare privind relieful, resursele şi valenţele ocrotitoare ale armoniosului spaţiu traco-geto-dac, interpretarea corectă şi coroborarea izvoarelor istorice scrise, apoi izvoarele arheologice câte s-au adunat până acum, la care vin să se adauge izvoarele etnografice şi folclorice – ce se cer a fi folosite ca izvoare, nu respinse ca „poveşti" –, ca şi unele raţionamente logice şi de bun simţ, probează persistenţa autohtonilor în partea cucerită a Daciei nord-dunărene, aşa cum au persistat şi în spaţiul traco-get din sudul Dunării, cucerit de romani. Iar dincolo de hotarele noii provincii romane, înconjurând-o din 3 părţi, se întindea Dacia liberă, cu geto-dacii liberi (carpi, costoboci, dacii mari, tirageţi etc.), organizaţi în tradiţionalele lor *regate*, care nu de puţine ori, unindu-se cu alţi vecini ai lor, au continuat să atace Imperiul (v. 33, 34, 35 ş.a.).

Şi încă nu trebuie să uităm – căci adesea se uită! – că din spaţiul traco-geto-dac sud-dunărean au venit în provincia romană Dacia sau au fost aduşi – era firesc: erau cei mai apropiaţi, iar colonizarea cu italici nu se mai practica – cei mai mulţi colonişti. Vor fi venit mulţi din acei „transdanubieni" transferaţi nu cu mult timp înainte în sudul Dunării de unii generali romani. Marea răspândire a cultului „cavalerului trac", ca şi revigorarea cultului zeului Mithras în Dacia Romană este un important indiciu în acest sens. Colonizarea cu orientali n-a putut depăşi numeric pe vecinii şi „neamurile" din sudul Dunării.

În sprijinul continuităţii autohtonilor geto-daci în Dacia Romană mai este de insistat asupra unui aspect fundamental dar frecvent uitat – sau, pur şi simplu, necunoscut în esenţa lui! – atunci când se susţine „topirea" dacilor la „focul" romanizării. Anume, este vorba despre faptul că şi în provincia cucerită, ca şi în

spaţiul traco-geto-dac sud-dunărean cucerit, a continuat să existe – celulă socială! – obştea sătească, de o vechime impresionantă şi foarte conservatoare (aşa cum rezultă din cercetările de istorie şi etnografie). Ea nu putea fi şi n-a fost desfiinţată de cuceritorii romani. Or, se ştie că aceste obşti îşi rezolvau majoritatea covârşitoare a problemelor în cadrul intern, după datinile şi obiceiurile lor, fără a produce „ecouri" în viaţa publică a provinciei şi fără a lăsa urme în documentele oficiale. Iar traco-geto-dacii trăitori în sate se ştie că nu aveau obiceiul să-şi ridice monumente care să-i „eternizeze" şi nu-şi confecţionau pietre tombale, cu inscripţii şi diverse scene. Ei se considerau nemuritori – cum ne spun izvoarele şi noi nu trebuie să le uităm ! – şi în comunicare periodică cu Zeul lor. Ei treceau în „eternitate" prin aceasta, ca şi prin propria lor muncă, prin vitejia lor, ca şi prin integrarea în natură, în codrii lor, în munţii lor, în pământurile lor.

Autohtonii traco-geto-daci, în Dacia Romană ca şi în Dacia liberă, la nordul şi la sudul Dunării, pot fi găsiţi – în menţionata lor organizare teritorială – aproape numai prin cercetări arheologice. Or, până acum s-a dovedit că aproape nu este zonă şi loc în Dacia Mare unde, deschizând arheologii o secţiune în pământul traco-geto-dac, să nu-i găsească acolo pe autohtoni, cu aşezările lor modeste sau cu davele lor, unele foarte mari. Altfel spus, mai liber, Dacia Romană continua să fie plină de geto-daci, cu limba lor pe care o vorbeau de peste un mileniu sau chiar de mai multe milenii; cu Zeul lor suprem şi cu celelalte zeităţi adorate din vremuri imemoriale, multe „transferate" între timp şi la Roma şi în întreg imperiu, cu întreaga lor spiritualitate; integraţi în fiinţa locului; cu o impresionantă conştiinţă de sine care i-a ajutat să rămână ei înşişi în atâtea secole de mari încercări; cu bordeiele şi cu casele lor care, perpetuându-se la urmaşi, încă au o funcţionalitate competitivă; cu portul şi cu obiceiurile lor, evidenţiate pe Columnă şi, respectiv, constatate prin cercetările etnografice, portul încă regăsindu-se până azi la ţăranii noştri; cu voinţa lor politică, aceea care pe dacii liberi i-a determinat să atace continuu inamicul care le cotropise o parte din ţară, iar pe cei din provincia cucerită să nu aibă linişte sub stăpânirea străină, chiar dacă nu i-au ignorat şi nu i-au respins aportul de civilizaţie – mai corect: de standard de viaţă –, atât cât aceasta îi putea interesa şi le putea îmbunătăţii viaţa zilnică, fiindcă imperiile nu aduc civilizaţie naţiunilor cotropite.

Atunci când se vorbeşte despre ampla viaţă economică a Daciei Romane şi despre puternica ei urbanizare – o realitate istorică! – să nu se piardă din vedere pe de o parte *jaful sistematic practicat de romani în continuare*, pe de altă parte specificul obştei săteşti, atât de veche şi de conservatoare – la strămoşi, ca şi la urmaşi – şi să nu se mai exagereze legăturile satului de autohtoni cu oraşul „domnilor" romani, colonişti sau „mai mari" ai locului, să nu se mai supraliciteze „focarul" de „romanizare" pe care l-ar fi reprezentat oraşul roman din Dacia, unde – vezi, Doamne! – dacii veneau în fiecare zi „la piaţă", după cumpărături sau să-şi rezolve încâlcite „probleme adminsitrative"! Şi să se continue săpăturile arheologice în mediul rural în întreg spaţiul Daciei Mari, să se revalorifice descoperirile uitate sau etichetate în grabă încă sub impresia tezei-axiomă a „romanizării", ori, mai târziu, sub presiuni politice. Şi încă, să se valorifice cu mai

mult curaj – ştiinţific, profesional, fără prejudecăţi! – izvoarele etnofolclorice, chemare pe care o făcea cu mult timp înainte Mircea Eliade, dar şi mai recent arheologul Ion Horaţiu Crişan. De asemenea, să nu se uite ipoteza distrugerii multor izvoare, în mod deliberat sau ascunderea altora de către cei interesaţi.

Etnogeneza noastră şi devenirea etno-naţională în evoluţia istorică sunt probleme care trebuie regândite fundamental, pentru a corecta eroarea. Importanţa „punerii la punct" în această privinţă a crescut continuu începând din secolul al XVIII-lea, când s-a cristalizat şi s-a generalizat *teza politică* a nobilimii maghiare din Transilvania şi Ungaria prin care se contesta băstinaşilor vechimea şi autohtonia. Printr-o propagandă susţinută, teza aceasta şi-a câştigat apoi aderenţi, la sfârşitul secolului apărând deja autori cu pretenţia de a o susţine ştiinţific. În secolul al XIX-lea, *geograful* Robert Roesler (1871), perpetuând şi amplificând eroarea, a avut pretenţia unei rezolvări „definitive" a problemei în sensul amintitei teze politice. Dacă susţinătorilor din secolele XVIII-XIX ai acestei teze li se poate reproşa în primul rând eroarea ştiinţifică şi implicarea politicii în ştiinţă, act condamnabil în toate timpurile, şi în al doilea rând reaua credinţă şi părăsirea bunului simţ, susţinătorilor din secolul al XX-lea şi în continuare ai acestei teze politice reaua credinţă este reproşul covârşitor ce li se poate adresa, căci ignoranţa lor ştiinţifică nu le mai este permisă, în prezenţa atâtor dovezi existente.

Istoriografia naţională, precum şi mari învăţaţi străini, au contestat amintita teză politică, respingându-i în primul rând aşa-zisele ei „argumente ştiinţifice".

În susţinerea originii, vechimii, autohtoniei şi continuităţii noastre, istoriografia naţională a mers pe două direcţii. Pe o direcţie, pornindu-se de la exagerările retorice ale unor autori antici, precum Eutropius şi alţii, cronicarii şi Dimitrie Cantemir, dar mai ales „Şcoala Ardeleană" şi latinizanţii din secolul al XIX-lea, peste care a plutit continuu agresivitatea prozelitismului catolic, au susţinut mult timp teza *militantă* a originii romane pure. Pe cealaltă direcţie, tradiţia populară locală a ascendenţei dacice şi predacice, a „uriaşilor" regăsiţi în producţiile folclorice, apoi, istoriografic, orizontul intelectual mai larg al stolnicului Constantin Cantacuzino – şi el „spudeu" al unor şcoli din Occident, dar „neconvertit" la „doctrină"! –, poate şi intuiţia şi bunul simţ al unui observator mai atent, bine ancorat în realităţile ţării, i-a permis acestuia să susţină, primul, continuitatea dacilor în provincia cucerită de Traian la 106. Şi, în Valahia, susţinerea continuităţii dacilor n-a fost abandonată iar în a doua jumătate a sec. al XIX-lea această susţinere este eşezată definitv pe temeiuri ştiinţifice.

Demersul istoriografic însă pune în evidenţă faptul că a existat *un anumit interes ca „rădăcinile" noastre autentice, ca naţiune* – străvechimea, autohtonia şi continuitatea lor în Spaţiul genezei – *să fie tăiate*. Este o chestiunea care trebuie cercetată de acum înainte cu toată atenţia.

Şi atunci, nemaiputându-se susţine, ştiinţific, dispariţia geto-dacilor, a illiro-traco-geto-dacilor, în fond, în Dacia Mare de odinioară, s-a „sugerat", istoriografic, *„romanizarea"*, adică dispariţia autohtonilor prin „topirea" la „focul" unei „civilizaţii romane", evident „superioare". „Argumente" s-au găsit: prezenţa romană în Spaţiul Daciei Mari, încă de la mijlocul sec. II î.Hs. şi puternica

„romanizare" a autohtonilor din sudul Dunării; apoi „romanizarea" intensă, profundă, după 106, în noua provincie, Dacia romană din nordul Dunării şi chiar a dacilor liberi, din teritoriul rămas necucerit; efortul de revenire a Imperiului la nord de Dunăre şi după 271/274, în timp ce în sudul fluviului s-a renominalizat Dacia, apoi două Dacii (Ripensis şi Mediteraneea). Prin urmare, „romanii" au avut suficient timp să „romanizeze". Adică – ce să facă? Pentru că, la nivelul Imperiului, „roman" însemna *cetăţean* al acestuia, ca şi, în vremea din urmă, „sovietic" sau – pentru S.U.A. – „american". Arheologii însă, puşi la treabă, s-au dat „de ceasul morţii", cum se spune popular, să găsească „criterii" şi „piese" care să „justifice" „romanizarea". La o cercetare atentă, se constată că n-au găsit – nici în Occident, pentru „romanizarea"autohtonilor de acolo şi nici în Spaţiul illiro-traco-geto-dac.

La noi, este, de pildă, vizibil, efortul unui – să-i zicem – „clasic" al „romanizării" (altfel, cu merite mari în studierea geto-dacilor!) în a „demonstra" această „romanizare" la nord de Dunăre, nu doar în Dacia romană ci şi la dacii liberi.

„*Cât a fost de extinsă şi de profundă această romanizare între anii 106 şi 271* **nu se ştie exact**. *E cert însă* – urmează „întoarcearea" la 180 de grade! – *că ea* **a fost destul de puternică**, pentru ca – şi se insistă! –, după părăsirea Daciei de către împăratul Aurelian, nu numai să nu dea înapoi, ci dimpotrivă, să se extindă şi asupra dacilor liberi din afara fostei provincii" (46/248, s.n.). Şi continuă! Deci: *nu se ştie* „*exact*", *dar... a fost* „*destul de puternică*"! Iar când, după 271, dacii liberi şi cei din fosta provincie şi-au intensificat atacurile asupra Imperiului, romanizarea parcă... renăscuse. Dacii, în „disperare", se băteau cu Imperiu şi se... „romanizau". Să nu piardă... „romanizarea"! Şi, în virtutea profundei sale cugetări, pe cale de consecinţă, cum spun jurişti, romanizatorul nostru, mai ferm decât Eutropius sau decât roeslerienii, îi scoate pe daci, complet, din istorie, când spune: „***Aşa dispar dacii din istorie***: nu dintr-o dată (le mai acordă un „răgaz"! n.n.), nu exterminaţi în războaie sau dezrădăcinaţi (fusese prea „blândă" varianta lui Eutropius!, n.n.), ci treptat, *cedând în faţa superiorităţii civilizaţiei materiale şi a culturii latine, adoptând obiceiurile romane şi limba lor*" (46/248, s.n.). Deci, la „focul romanizării", dacilor li s-a „topit" şi trupul şi sufletul! Îi putem acorda „romanizatorului nostru" cel mult două „circumstanţe atenuante" pentru această superficialitate: întâi, incompleta „ieşire" de sub „autoritatea ştiinţifică" şi nu numai a marelui „romanizator" care a fost tatăl său, Constantin Daicoviciu; al doilea, nefinalizarea tezei de doctorat, publicată abia în 1972 (v. nr. 45), în care va avea aprecieri atât de pertinente şi elogioase la adresa Civilizaţiei dacice! „Circumstanţe atenuante", căci vinovăţia rămâne! În plus, mai constatăm că „romanizatorul" Hadrian Daicoviciu mai avea un obicei, pe care l-au avut şi îl mai au şi alţi „romanizatori": nu verifica sau, deliberat, nu lucra atent cu izvoarele la care făcea trimitere. Astfel, el spunea, pentru a ne convinge total de adevărul cugetării sale: „*Prin veacul al VI-lea* – când scria Iordanes, căci la el se referise, n.n. – *se mai păstra doar amintirea dacilor*." (46/249, s.n.). Or, *getul* Iordanes (căci era get!), deja spusese despre „Legile pelagine" primite de Zalmoxis de la regina – zeiţă Hestia, că „*ele se păstrează şi astăzi* (*exact în secolul VI!* n.n.), *sub numele de belagines.*" (112/II, 417, s.n.) sau, după o nouă

traducere: că geţii trăiesc „în chip firesc după legile proprii, pe care, ***până acum*** le numesc belagines" (corect: pelagine) – cf. 111/27, s.n.).

Iată, deci, „seriozitatea" unui „clasic" al „romanizării"! Adăugăm că în ultima sa lucrare, *Ramania, paradisul regăsit* (v. 92a), P.L. Tonciulescu, în problema „romanizării", practic le desfiinţează toate „argumentele" „*profesioniştilor"* în domeniu, dr. M. Babeş, dr. D. Protase, dr. G. Papilian ş.a., concluzia acestuia fiind că: „**romanizarea în Dacia este o ficţiune**" (92a/138).

În mod normal, am putea vorbi, despre întrepătrunderea unor civilizaţii ale antichităţii. Dar: care „civilizaţie *romană*?" Superioară prin străvechimea, profunzimea şi originalitatea ei era civilizaţia traco-geto-dacă! Aşa-numita „civilizaţie romană" era, la origine, o civilizaţie *de moştenire carpato-danubiano-balcanică*, iar când puterea Romei s-a extins, sub Republică şi mai ales sub Imperiu, era un „mozaic" de civilizaţii! Care din acest „mozaic" au influenţat şi au „topit" pe autohtoni? Era vorba, corect vorbind, despre un *standard al vieţii* în Imperiu, în profitul celor „de sus", în măsura în care acesta era *dorit* şi mai ales *accesibil* illiro-traco-geto-dacilor!

Şi încă să memorăm: când *latinii*, apoi ramanii/romanii au venit în peninsulă din Spaţiul carpatic, cât de *diferită* şi de *anterioară* a fost „latina populară" care s-ar fi impus ulterior etnosului traco-geto-dac, când a fost supus de Roma, cu abandonarea, pur şi simplu, a limbii sale vorbită din vremuri imemoriale, adică de când Roma nici nu se întemeiase? *Latina populară*, „limba priscă" (= bătrână, pentru peninsulari), nu a putut fi decât *varianta italică* a limbii cu care *roiurile* de la Dunărea de jos, din Spaţiul illiro-traco-geto-dac, veniseră în peninsulă. De asemenea, rememorând după Vergiliu (*Eneida*) – iar Vergiliu era şi un bun cunoscător al istoriei romane, nu doar un mare poet cu fantezie bogată! –, tracul Eneas, venind cu ceata lui din războiul troian, l-a supus pe regele din *Latium,* s-a căsătorit apoi cu fiica acestuia şi a „făcut legea" în această zonă. În privinţa limbii s-au înţeles foarte bine, căci diferenţieri prea mari nu se petrecuseră între timp - şi atunci, cu ce limbă vor fi revenit în Dacia urmaşii lui Eneas, dacă printre legionarii imperiului erau şi urmaşi ai ramanilor sau ai frigienilor ce luaseră cândva în stăpânire *Latium*? Şi când *latina populară*, „limba bătrână", limba „priscă", nu era alta decât, într-o variantă peninsulară, limba „roiurilor" care populaseră Peninsula din nord şi din sud, venind din Spaţiul carpato-danubiano-balcanic? Cum se explică „romanizarea" atât de puternică în Dacia Traiană, în care majoritatea populaţiei băştinaşe trăia în „conservatorul" mediu rural, iar cea mai mare parte a spaţiului geto-dac din nordul Dunării a rămas în afara Imperiului? Apoi, să nu se uite nici un moment continuitatea acestei *limbi populare* şi la illiro-traco-geto-dacii/vlahii balcanici (v.nr. 87). Şi încă să reţinem informaţia despre propagarea creştinismului la illiro-traco-geto-daci prin *traducerea* Sfintei Scripturi în *limba maternă* a *oamenilor locului*, în sec. IV d.Hs. Şi tot din sec. IV reţinem informaţia transmisă printr-o carte apărută în Ungaria (ORIGINES HUNGARICAE cap. 4, pag. 126 şi 127) la 1693, autor Franciscus Foris Otrococius. Vorbind despre ambasada lui Priscus la Atila, autorul reţine că Priscus a relatat şi despre limbile vorbite la curtea regelui hunilor. Acestea erau, după

autorul menţionat: „Limbile gotice (care sunt înrudite cu alanica) şi ausonica, unde prin limba ausonilor înţeleg ***valaha***, <care este> ca şi latina coruptă (populară, n.n.)” (informaţie, dl. Gabriel Gheorghe). În condiţiile în care, după ultimele interpretări, goţii erau de fapt geţi, se înţelege că limba geţilor, ulterior valaha, se vorbea la curtea lui Atila.

Fig. 54
Mithras – zeu persan??? (9 / I, 224). Priviţi-l cu atenţie, domnilor arheologi.

Deci, o problemă deosebit de importantă şi în curs de clarificare este aceea a *conţinutului* „*romanizării*”. Adică, de ce natură a fost aportul „roman” la etnogeneza noastră? A fost un aport etno-lingvistic, spiritual, diferit de realitatea autohtonă, illiro-traco-geto-dacă, anulând *esenţa*, sau numai unul de standard de

viaţă pentru cei „de sus”, – iar aceasta numai în măsura în care un asemenea aport, cum am spus, a interesat şi a afectat *mediul local – covârşitor rural! – şi a putut fi receptat de acesta*? Să nu uităm – atrage atenţia Paul Mackendrick, în cartea: *Pietrele dacilor vorbesc* – că „*romanizarea este esenţialmente o cultură a oraşelor*”, iar la părăsirea Daciei nord-dunărene *cele 11 oraşe* romane de aci au fost integral părăsite (cf. 92/135, s.n.).

Dacă Italia a fost „neolitizată” de „roiurile” plecate din bazinul carpato-balcanic; dacă în epoca Bronzului au continuat să se stabilească în Italia „roiuri” din spaţiul „trac”; dacă limba latină populară – nu limba „cultă”, limba „standard”, artificială, a păturii culte şi a aristocraţilor!– nu este alta decât limba celor plecaţi „odinioară” din spaţiul pelasgilor, al hiperboreenilor, în sfârşit al traco-geto-dacilor; dacă, deci, limba „ausonică” (vorbită în Italia în mediile populare – limba „priscă” = „bătrână”) era aceeaşi cu „valaha” pe care au identificat-o mai târziu autori bizantini sau occidentali; dacă lucrurile se prezintă astfel, aşa cum se arată în lucrări recente (din păcate, respinse „din principiu”, ignorate, lăsate fără nici un răspuns argumentat, de cercurile academice şi universitare), înseamnă că romanii cuceritori nu puteau veni în bazinul carpato-danubiano-balcanic cu un aport etno-lingvistic diferit de cel autohton, traco-geto-dac. De asemenea, precum se ştie, coloniştii romani n-au mai venit în Dacia nord-dunăreană din Italia şi nici chiar – masiv! – „ex toto orbe romano”, cum generalizează un Eutropius, fără să menţioneze, şi după care s-au luat atâţia! Cei mai mulţi colonişti veniţi în nordul Dunării după 106, cum am spus, au fost din spaţiul illiro-traco-get de la sud de fluviu. Larga răspândire a cultului „cavalerilor danubieni”, a „cavalerului trac”, revigorarea mithraismului, ca şi ansamblul descoperirilor arheologice probează aceasta. *Au venit, deci, fraţii la fraţi*, de bună voie sau aduşi prin grija autorităţii imperiale. Au fost şi orientali, pe care îi recunoaştem după descoperirile arheologice, după inscripţii şi zeităţi. Dar au fost puţini, comparativ cu cei veniţi din sudul Dunării.

Şi atunci, dacă *elementul „roman” n-a venit cu un aport etno-lingvistic esenţial diferit* pentru a „desăvârşi”, astfel, procesul de formare a unui nou popor în Dacia cucerită, el *a putut consolida o naţiune deja existentă*, în măsura în care, repetăm, elementele „civilizaţiei romane” – corect, ale *standardului de viaţă* roman – i-au penetrat structurile şi au fost receptate în mediul local, covârşitor rural şi conservator, dincolo de spaţiul oraşului cosmopolit şi de „villa rustica” a aristocratului cuceritor.

Chiar dacă nu uităm ostilitatea dintre cucerit şi cuceritor – şi nu trebuie s-o uităm! –, gândind astfel „*dacismul*” şi „*romanizarea*”, ele *nu mai apar ca nişte concepte antinomice şi antagonice*, care au declanşat atâtea bătălii istoriografice, încă neîncheiate, care exclud frăţietatea iniţială a carpato-balcanicilor cu „lumea romană”, ci, în procesul de consolidare, în continuare, a unei naţiuni căreia i s-a zis la un moment dat română, ele ne apar ca dezvoltări reciproc-întregitoare, în măsura în care se puteau atrage sau se respingeau, fără a afecta *esenţa* naţiunii autohtone, deja formată, în *Spaţiul ei,* străvechi.

Cu titlu de mare surpriză reţinem aici interpretarea originală pe care părintele istoric Dumitru Bălaşa o dă unei vechi cronici, despre *fraţii Roman şi Vlah*, care ar fi „rezumatul unei cronici daco-române pierdute", interpretare care pledează pentru localizarea ***primei Rome*, „*Roma veche*" în „*Dacoromânia*"** (expresia autorului, n.n.), posibilă identificare cu acea *Ramidava* înregistrată de geograful Ptolemeu, localizată de autor pe vatra oraşului Roman din Moldova. *A doua Romă* ar fi cea întemeiată ulterior de romani („ramani"), desprinşi din trunchiul geto-dac şi ajunşi în Italia iar *a treia Romă*, „*Roma nouă*" ar fi *Constantinopolul*, capitala „Imperiului dacic" înfiinţat de împăratul Galeriu şi continuat prin Constantin cel Mare. În mod abuziv, ţarismul şi-a arogat, pentru Moscova, dreptul de a fi „a 3-a Romă" şi ... „ultima" – aceasta pe linia ideii de „transmitere", dinspre Antichitate, a Puterii Imperiale, ca moştenire („tarnslatio imperii"). Părintele Bălaşa dă şi o hartă a Europei, în care identifică şi alte Rome („Rame") întemeiate de illiro-traco-geto-dacii desprinşi din spaţiul carpato-balcanic (1/144-159). Concluzia autorului: „*Romanii şi vlahii au fost fraţi, feciori ai nobilei ginte a daco-tracilor*" (1/153, s.n.).

Aici dorim încă să atragem atenţia că „romanizarea" illiro-traco-geto-dacilor – în viziunea, mai perfidă, a „topirii" autohtonilor la „focul" romanizării – este marcată de o limită ştiinţifico-metodologică. În „secolul naţiunilor", al XIX-lea, paradoxal, pornindu-se de la ideea greşită a „topirii" minorităţilor în cadrul unui Stat naţional, unii au putut admite cu uşurinţă şi teza „topirii" unui întreg popor deplin format, unei întregi naţiuni, cea a traco-geto-dacilor, în cadrul marelui Imperiu roman, la „focul" lui „civilizator". În secolul XX, după marele triumf al naţiunilor la sfârşitul primului război mondial, s-a putut înţelege, treptat – sub presiunea realităţii istorice! – că nici minorităţile nu se „topesc" în naţiunea majoritară a Statului naţional şi cu atât mai mult nu se „topesc" naţiunile în cadrul marilor imperii. Ideea aceasta, greşită şi, în plan politic, extrem de dăunătoare, au promovat-o chiar şi oameni de Stat ai Ungariei (şi în evul mediu şi în epoca modernă), care în evul mediu n-ar fi ezitat să-şi proclame Statul lor Imperiu dacă „locul" nu era deja ocupat în Europa de aşa-zisul „Sfânt imperiu roman de naţiune germană"!

În secolul XX, teza „topirii" naţiunilor într-o formaţiune megapolitică, un fel de „Republică universală" – o monstruozitate politică, imposibilă! – a fost nu doar facilitată ci chiar sprijinită cu abilitate – de la „sugestionări" discrete la presiuni directe asupra oamenilor de ştiinţă în domeniu – de cârdăşia neoimperialistă mondială, care azi se vede „cu ochiul liber".

Legată strâns de această din urmă „sugestionare"/presiune este şi „inocularea" subtilă în ştiinţa istorică a unei erori elementare cu care şi unii specialişti în domeniu – paradoxal, primejdios de puţin receptivi la cârdăşia neoimperialistă şi la războiul ei total pentru anihilarea naţiunilor ca entităţi distincte! – par să se obişnuiască. Eroarea, cu sorgintea menţionată, se va înţelege

imediat. Semantic, cuvântul *romanizare* deriva de la *romani*, de la *Imperiul roman*. În Imperiul roman, în întregul lui cuprins, a existat un *popor roman*? (Aşa cum înşeală, politic, celebrul preambul: „Senatul şi poporul roman”!). Evident, nu! *Imperiul roman*, ca orice imperiu, *era un mozaic de popoare/naţiuni*. Şi atunci ce înseamnă, în fond, romanizarea? Înseamnă că traco-geto-dacii au devenit *romani*? Adică – ce? Cum putem identifica *poporul roman/naţiunea romană* în mozaicul de etnii/naţiuni existente în imperiu? Eroarea ni se pare evidentă. Poţi admite cel mult – cum am spus – aport în ce priveşte standardul de viaţă (în anumite limite!) dar nu o transformare etno-lingvistico-spirituală, *din illiro-traco-geto-daci în romani*, adică în ceva care în realitate nu exista! Şi să nu uităm (căci se uită! – oare, deliberat?) cele discutate mai sus asupra ascendenţei etno-lingvistico-spirituale a celor care au ajuns să formeze marele Imperiu roman. În secolul al XX-lea am trăit experienţa formării unui aşa-numit „popor sovietic”. Ba, mai mult, de la sfârşitul sec. al XVIII-lea istoria consemnează, până azi, referitor la Statele Unite ale Americii, efortul unora de a acredita ideea formării şi afirmării unui aşa numit „popor american”/”naţiune americană”. Ştiinţific – nişte absurdităţi, una mai mare ca alta, dar foarte cultivate politic de *cei interesaţi*!

Considerăm, prin urmare, că nu teama de roeslerieni trebuie să ne mai preocupe, ci trebuie să fim deosebit de atenţi la manipulările la care recurg adversarii naţiunilor şi ai Statelor naţionale. Izvoarele scrise şi arheologice, precum şi observaţiile metodologice au spulberat, pur şi simplu, teza roeslerienilor. Aceştia, promovând-o în continuare, s-au compromis ca oameni de ştiinţă! Evident, ignoranţa dar mai ales reaua lor credinţă trebuie arătate în continuare, cu dovezile clare care există şi care se înmulţesc continuu. Trist este că nu există mijloace materiale pentru a publica lucrări în domeniu în ţară şi peste hotare iar factorii de decizie nu dau dovadă de voinţă politică în acest sens. Nu trebuie să ne mai timoreze nici teama de teza uzurpatorilor de nume autohton, de la noi şi de aiurea, mai nou a unor reconvertiţi din Basarabia, cum că dincolo de Carpaţii Răsăriteni s-ar fi format o altă naţiune prin contopirea slavilor cu geto-dacii. Acum sunt bine demonstrate atât anterioritatea şi „conservatorismul” elementului autohton, trăitor în obşti săteşti, cât şi venirea târzie a slavilor migratori, cu ponderea totuşi redusă a influenţei lor asupra autohtonilor, deja constituiţi într-o naţiune. Demonstraţiile arheologilor români (Ligia Bârzu, Dan Gh. Teodor, Octavian Toropu ş.a. – cf. 26, 88, 94), elimină teza cu privire la existenţa unei „componente slave” în etnogeneza românească în întregul spaţiu al Daciei Mari.

2. „Romanizarea” Daciei?

Şi atunci, cum se explică ascensiunea şi „acreditarea” tezei false a „romanizării” – la noi şi nu numai la noi?

Ce au avut de „romanizat" mercenarii împăratului-soldat şi urmaşii lor, fie şi numai la nivelul Statului lui Decebal în nu mai mult de un veac şi jumătate – ne-o spune un „monstru sacru" al istoriografiei noastre de profil, Vasile Pârvan, chiar dacă şi el – curios! – a fost „atins" oarecum de „aripa" acestei teze false.

„*Care era situaţie Daciei când Traian s-a hotărât, în anul 106, s-o prefacă în provincie romană?" Mai întâi, „Dacia era un mare regat cu bază etnică perfect omogenă, cu tradiţii istorice seculare, cu structură socială şi economică bine definită, cu o cultură înaintată...*" Geto-dacii erau deja „**o naţiune politică**" şi – continuă Pârvan – „*n-au acceptat niciodată stăpânirea romană; cei care n-au căzut în cele două mari războaie s-au retras în Dacia septentrională, care n-a fost niciodată atinsă de stăpânirea romană, şi de acolo, ca «daci liberi», au invadat necontenit provincia, fie singuri, fie în tovărăşia germanilor migratori, până ce, la urmă, romanii sub Aurelian, s-au retras din nou pe malul drept al Dunării ...*" (v. 78/147-148, s.n.) Domnilor specialişti în istorie veche a României, veniţi de vă contraziceţi maestrul! A încercat s-o facă editorul lui – şi, după câte se spun, elevul preferat al lui Pârvan –, Radu Vulpe, privitor la stadiul de *naţiune* în care Pârvan scrisese că se aflau geto-dacii, dar n-a dovedit altceva decât obedienţa sa faţă de sau „obişnuinţa" cu „viziunea" stalinistă despre naţiune, viziunea atunci obligatorie şi pentru „frontul istoric" de la noi. Cât despre „germanii migratori", Pârvan se referea la goţi ca „popor germanic". Noi am precizat că studii recente, ale cercetătorilor Maria Crişan (v. nr. 40-43a) şi G. Gheorghel (v. nr. 58) au demonstrat că goţii n-au existat ca popor migrator; că goţi = geţi; că, în consecinţă, Iordanes n-a făcut nicio confuzie când a folosit, în cuprinsul cunoscutei sale lucrări, când o denumire, când alta; că, în sec. VI d. Hs., când şi-a elaborat lucrarea, folosind această stratagemă, Iordanes a reuşit, de fapt, să salveze istoria geţilor, în condiţiile în care două „damnatio memoriae" ale Bisericii Creştine, proclamate încă din sec. IV d. Hs. şi ţinând până în sec. XIII, erau în vigoare şi erau puternice, una împotriva împăratului Traian şi alta chiar împotriva geto-dacilor, primul pentru vina de mare persecutor al creştinilor, iar geto-dacii pentru că nu acceptaseră obedienţa faţă de structurile ecleziastice ale Romei, sancţiuni care în plan istoriografic s-au soldat cu distrugerea, ascunderea sau epurarea a peste 200 de lucrări despre Traian şi despre geto-daci (v. nr. 79b). Mai nou, dr. Aurora Peţan, fără a cunoaşte studiul domnului Dan Ion Predoiu, reactualizează date excepţionale despre lucrările referitoare la geto-daci, considerate pierdute sau distruse (v. „Formula AS" nr. 733/2006). Şi tot Aurora Peţan a strâns într-un volum şi a editat contribuţia exegetului Al. Papadopol-Calimah (v. 77b), necunoscută sau, poate, tăcută în mediile noastre academice şi universitare, după cum necunoscută sau tăcută a rămas excepţionala operă a savantului suedez Carolus Lundius, *Zamolxis, primul legiuitor al geţilor,* Upsala 1687, operă existentă în Biblioteca Muzeului de istorie a municipiului Bucureşti, vis à vis de Universitate, tradusă, în premieră, în limba română, de cercetătoarea Maria Crişan, însă după un exemplar cumpărat din Suedia de dr. Napoleon Săvescu, care a suportat şi cheltuiala traducerii şi editării, operă pe care, şi până acum, din 2002, când a apărut ediţia românească, foarte puţini din mediile amintite au „binevoit" s-o studieze; la fel, după cum înaintaşii

specialiştilor de azi, în aproape întregul secol al XX-lea, au „vegheat" să nu pătrundă în cercurile elevate *Dacia preistorică* de Nicolae Densuşianu şi alte lucrări de dacologie apărute în acest timp. Iar mai nou au fost marginalizate, dispreţuite şi chiar bârfite Congresele de Dacologie. În ce-i priveşte pe „germanii" la care se referă Pârvan, aceştia erau fraţi buni ai traco-geto-dacilor, desprinşi din poporul primordial al „Vechii Europe", ca şi celţii (galii) şi sedentarizaţi mai spre Vestul şi în plin centrul continentului. „Germanii" lui Tacitus nu erau o *etnie,* căci german = frate bun (după părinţi), iar germanii de azi nu se numesc, *ei înşişi,* germani, ci *daci* (ich bin *deutch),* ţara lor numindu-şi-o *Ţara Dacilor (Deutschland).* În acest sens, semnalăm că o formidabilă/absolut inadmisibilă confuzie persistă în întreaga istoriografie mondială care consideră pe germanii de azi (cum îi numesc străinii!) drept urmaşi ai goţilor. A, dacă se acceptă că goţi = geţi, adică adevărul, conform izvoarelor, atunci se poate admite ascendenţa „gotică" adică geto-dacă, adică ariană, a nemţilor; de altfel, istoricii nemţi îşi revendică naţiunea din arieni/pelsagi, a căror patrie originară s-a stabilit că a fost Spaţiul carpatic (G. Gheorghe).

Revenim cu întrebarea majoră: cum s-a ajuns la *dogma romanizării,* căci despre o dogmă este vorba?

După distrugerile ireparabile provocate de mercenarii Romei centrelor cultice şi culturale ale Daciei, în peste 300 de ani de incursiuni de jaf şi mari războaie, distrugeri al căror punct culminant au fost războaiele din 101-102 şi 105-106 d. Hs. şi care au împuţinat enorm şi izvoarele directe ale istoriei illiro-traco-geto-dacilor; de asemenea, după cele două „damnatio memoriae" despre care am scris mai sus care au continuat această distrugere la nivelul istoriografiei Imperiului şi chiar după ce Imperiul de Apus a căzut; apoi, după „opera" dezastruoasă a cruciadelor pornite de Apusul politico-militar şi ecleziastic al Europei sub pretextul cunoscut, în realitate pentru a-şi subordona/„reintegra", politic şi bisericesc, Răsăritul continentului şi a-şi continua expansiunea în Asia, după toate acestea este o minune că s-a mai putut salva câte ceva scris despre traco-geto-daci. Şi totuşi s-a mai salvat. Dacă nu atâtea izvoare scrise câte au fost – şi acum ştim că au fost (şi avem speranţa că vor mai fi recuperate) – s-au păstrat, în schimb, menţiuni despre existenţa lor şi extrase din ele la autori care le-au folosit înainte de distrugere sau ascundere. Iar după toate acestea, după marea schismă mai ales (1054 d. Hs.), Apusul catolic a trimis în Răsăritul „schismatic" valuri de misionari, într-o acţiune perseverentă de prozelitism, acţiune din care marea colecţie/crestomaţie de *Călători străini despre Ţările Române* surprinde doar o mică parte a răului pricinuit de acest misionariat, ajutat, „la nevoie", de regate „apostolice" şi de armatele „Sfântului Imperiu Roman de Naţiune Germană" (existent, sub această denumire, până în 1806, dar nerenunţând la expansiune nici după data respectivă). Cine şi când va aduna în volume „opera" nocivă a acestui misionariat, cu „aport" militar – să nu uităm care a reuşit, prin viclenie şi forţă, să rupă din „blocul" ortodox grupuri de enoriaşi, ca prim pas spre mult dorita înstăpânire politică, spre „integrarea" acestui Răsărit „încăpăţânat" ce nu respingea „uniaţia" dar, apărându-şi de secole religia sa, dorea să trăiască în „legea" lui!? Ei

bine, în cadrul acestui misionariat prozelitist, cu „aportul" militar menţionat, un argument important pentru teritoriile care în Antichitate fuseseră cotropite şi jefuite de Imperiul Roman a fost, fără îndoială, *susţinerea ascendenţei romane a locuitorilor,* după ce, desigur, mercenarii Romei i-ar fi nimicit pe băştinaşii de atunci; sau, şi mai „logic", după ce „troglodiţii" şi „barbarii" locului, înţelegându-şi „bicisnicia" în faţa „civilizaţiei" imperiale, s-au transformat, cu trup şi suflet, în ...romani, adică s-au *autoromanizat,* de bunăvoie şi nesiliţi de nimeni, „integrându-se" – cu umilinţă sau poate cu entuziasm – în „lumea romană". „Fericirea" romanizării a căzut pe iberici, pe francezi iar în Răsăritul „barbar" pe români (de aceea s-ar fi şi numii aşa!), rămaşi ca o „insulă de latinitate", după cum cu mândrie încă spun mai ales literaţii ce ştiu mai puţină istorie.

În ce ne priveşte pe noi, misionarii Apusului – şi bisericeşti şi politici – au speculat, cu inteligenţă vicleană (există şi o atare inteligenţă!) greutăţile mari prin care a trecut poporul român. În a doua jumătate a sec. al XVI-lea, apoi către sfârşitul sec. al XVII-lea şi în tot cursul celui următor, au „plantat", în Ardeal mai întâi, episcopie catolică, apoi „greco-catolică" („unită" cu Biserica Romei); mai târziu, episcopie catolică a fost „plantată" şi peste Carpaţi. Episcopia greco-catolică din Ardeal a fost impusă prin fals şi presiune politică şi „consolidată" de generalul Bukov, al „Sfântului imperiu", care a distrus cu tunurile peste 300 din mănăstiri şi biserici ale „schismaticilor". Au pregătit, în paralel, misionarii, şi un sistem modern de „concordate" cu „Sfanţul Scaun". Cum reiese din lucrări recente (vezi ziarul „Ziua"/Suplimentul, nr. 424/02.09.2006), în condiţiile în care comunismul s-a năpustit şi la noi împotriva Bisericii, în primul rând creştine, a existat un *plan de catolicizare a întregii Românii,* trecându-se peste faptul că doctrina comunistă – ca şi a surorii sale mai vârstnice – urmărea şi urmăreşte, deopotrivă, anihilarea până la distrugere a Bisericii creştine în ansamblu. Şi în tot acest efort, un argument forte a fost acela al îndoctrinării – ipoteză plauzibilă! – cu *teza ascendenţei romane a românilor.*

Pe lângă misionariatul prozelitist catolic, cu substanţialul aport militar amintit – să nu-l uităm! –, un rezultat excepţional a obţinut Biserica romano-catolică prin îndoctrinarea, în şcolile iezuite, a fiilor unor boieri/nobili trimişi de părinţii lor la învăţătură în Polonia şi Ungaria sau chiar în Italia. În acest sens, de pildă, Grigore Ureche şi Miron Costin sunt, confirmând ipoteza formulată mai sus, „produsul" colegiilor iezuite ale Poloniei „apostolice", de la Liov şi de la Bar, de unde au adus teza că „de la Râm ne tragem", preluată şi de Dimitrie Cantemir; surprinzător, căci din izvoare bizantine, rezulta continuitatea geto-daci-vlahi!, izvoare la care el, cât a stat la Constantinopol, a avut acces. Iar teza, venită de la astfel de mari cărturari, a avut o influenţă deosebită, în continuare, asupra învăţaţilor români. De la Miron Costin, de pildă, ar putea veni chiar cuvântul scris *român,* iar nu *rumân,* cum se scria atunci în documentele de cancelarie şi în Biserică, acest din urmă cuvânt fiind şi el de străveche tradiţie autohtonă. Îndoctrinarea cu această teză a ascendenţei romane a românilor a fost substanţial amplificată, precum bine se ştie, prin aportul „Şcolii ardelene" – confirmare şi mai puternică a ipotezei noastre. Copii de români greco-catolici, din Ardeal, trimişi sau bine selecţionaţi, ajunşi la şcolile Apusului catolic, în condiţiile

cunoscute în care românii ardeleni sufereau atât de mult din partea extremismului maghiar în primul rând, dar şi a Universităţii săseşti, la revenirea în ţară, ajunşi personalităţi cultural-ştiinţifice, prin operele lor au accentuat îndoctrinarea generaţiilor următoare de intelectuali dar şi mediile politice, ca şi presa, care îşi va face şi la noi apariţia, cu *teza falsă a ascendenţei romane.* Şi, în condiţiile amintite, această teză falsă a „prins" şi a cuprins mediile elevate iar de la acestea, prin şcoală în primul rând, prin scrieri, prin presă, s-a extins în cercuri mai largi.

Fireşte, au fost şi intelectuali care n-au împărtăşit această teză falsă, în condiţiile în care cultura populară, memoria colectivă tradiţională nu reţinuse nimic în acest sens. Numai că această memorie colectivă abia începea, în prima jumătate a sec. al XlX-lea, să fie consemnată în scris. În 1860, B.P. Haşdeu, prin studiul său: *Perit-au dacii?* i-a desfiinţat pe „doctorii ardeleni" ai „romanizării", dar studiul său n-a mai fost reluat, iar de aci înainte „ştiinţificii" (cum le spunea el!) au fost foarte „atenţi" la cine îndrăznea să critice „romanizarea". Proba cea mai puternică în acest sens a fost, ulterior, efortul „academic" de defăimare a lui Nicolae Densuşianu, părintele Dacologiei moderne, efort care continuă şi azi prin discipolii maeştrilor de atunci. Pentru urmaşii traco-geto-dacilor însă, rămăsese, ca vector forţă, obiectivul refacerii Daciei, *planul dacic autohton care ne-a traversat istoria,* până azi. Dar şi acesta fusese parazitat, mai întâi de aventurieri ai veacurilor XVI şi XVII, apoi, în secolul XVIII, de un plan cu acelaşi nume al „Sfântului Imperiu" şi al Rusiei ţarilor, cu scopul lor viclean de a pune stăpânire pe întregul Spaţiu românesc. Existenţa unor asemenea planuri străine reprezintă un exemplu în plus pentru existenţa *planului autohton,* ca şi despre teama dar şi lăcomia imperiilor vecine. Imperiul Habsburgilor i-a suspectat continuu pe români de dorinţa constituirii unui *Regat al Daciei.* În 1784, pentru a-i grăbi hotărârea împăratului Iosif al II-lea de a reprima revoluţia românilor, extremismul maghiar şi săsesc îi inoculase teama de un „*Horea Rex Daciae".*

În acest fel, mediile intelectuale româneşti, în proporţie covârşitoare, după ele şi prin ele şi cele politice au fost câştigate de *teza falsă a ascendentei romani a românilor:* sau, într-o variantă concesivă: a *romanizării* şi chiar, în disperare de cauză, a *autoromanizării* autohtonilor la „focul" „civilizaţiei" imperiale adusă în suliţele mercenarilor Romei.

După ce, într-un timp atât de îndelungat – la noi, până în plină epocă modernă – a fost inoculată teza despre care vorbim, când a început adunarea şi editarea izvoarelor scrise, când au început săpăturile arheologice, cu publicarea descoperirilor şi elaborarea de lucrări ştiinţifice pe baza lor, cea mai mare parte a cărturarilor de profil din mediile elevate, deja pătrunşi de amintită teză, dar împotriva unei metodologii ştiinţifice, *au căutat* cu înfrigurare argumente pentru a o demonstra, *au căutat* formule de prezentare pentru a o face credibilă, au aruncat vălul tăcerii peste izvoare literare, chiar dacă apăruseră, în studii sau în crestomaţii, ca şi peste opere ce puneau în evidenţă persistenţa traco-geto-dacilor. Apoi, intervenind mijloacele moderne de calcul, domnii „romanizatori", adunând catarame, mărgele şi ulcele, au ajuns la procente „semnificative" de „romanizare". În cele din urmă însă, întregul efort îl putem considera eşuat, căci transformarea

unui popor, pe un teritoriu atât de întins şi cu o civilizaţie deja milenară, în altceva, a fost şi rămâne o imposibilitate. Chiar admiţând – într-o variantă, fie şi ilogică şi aistorică – absurditatea, argumentarea s-a tăcut cu... *mărunţişuri,* trecându-se peste argumente puternice precum: *obştea sătească* – fundament tradiţional al autohtonilor, specific al locului, persistentă în Evul mediu, cu prelungiri până în Epoca modernă; *ritul şi ritualul autohtonilor, habitatul lor,* cu tot ce înseamnă el, inclusiv perpetuarea, în timp, până azi; *portul* – considerat, pe drept, ca un veritabil monument istoric naţional/specific –, cu continuarea lui în timp, până azi; *arhitectura ţărănească,* cu specificul şi cu legătura ei, demonstrată, cu arhitectura templelor de cult din Antichitatea illiro-traco-geto-dacă (v. nr. 75-77a), cu simbolismul ei; *înţelepciunea bătrână,* despre care vorbesc izvoarele antice şi care continuu s-a „întinerit" amplificându-se, ajunsă până la noi prin excepţionala creaţie populară, în bună parte deja editată, acum, în volume multe şi mari.

În sfârşit, limba, da, limba, faţă de care „romaniştii" şi „romanizatorii" având deja în minte dogma purismului roman, au eşuat de la început şi încă plutesc în derivă. Cei străini, pentru că nu s-au obosit ori n-au „binevoit" să cunoască limba română veritabila „cheie" a „romanisticii!" – şi adevărata ei istorie. Ai noştri, pentru că s-au aliniat schemei celor străini (v. nr. 55) care le-au fost magiştrii direcţi sau autorităţi istoriografice de necontestat.

Mediile elevate despre care vorbim, inoculând şi celor politice teza falsă a „romanizării", iar acestea integrând-o în politicile şcolare/educaţionale, din generaţie în generaţie, elaborându-se şi opere docte academice şi universitare pe această rută a „plutirii" în derivă, respectiva teză, din eroarea *magiştrilor* în cea a discipolilor s-a fortificat, astfel încât este nevoie de o muncă susţinută şi deloc uşoară s-o scoţi din mintea oamenilor. Mai nou, intervenind şi această cumpănă istorică a „integrării" în Uniunea Europeană, „integrare" care entuziasmează „clasa politică", celor care „îndrăznesc" să pună sub semnul întrebării „romanizarea" li se bate obrazul, cum că ar „atenta" la fericirea viitoarei „naţiuni civice" a bătrânului continent, din care, sigur, vor face parte şi românii, dar nu ca naţiune etnică, fiindcă, după gândirea unor noi „doctrinari", naţiunii etnice trebuie să-i pregătim funeraliile – o altă plutire „în derivă", aceasta însă de cea mai mare gravitate, faţă de care urmaşii noştri, când vor înţelege ce s-a petrecut, ne-ar putea învinui de o politică aistorică şi antinaţională, de înaltă trădare, vinovăţie imprescriptibilă în fluxul istoriei.

Mai nou, o faptă de patriotism autentic ne-a prezentat domnul George Pantecan, român stabilit în Suedia în urmă cu 30 de ani, printr-o carte la care a lucrat 25 de ani în biblioteci şi arhive europene – prin care sau pe lângă care vor fi trecut şi mulţi istorici de-ai noştri! Din noua ediţie a cărţii, la întocmirea căreia autorul a primit un sprijin substanţial din partea prof. univ. dr. Aurel David, iar sacrificiul material aparţine domnului dr. Geo Stroe, reiese un alt efort, perseverent, al Apusului european, catolic, politic şi masonic, de *„teleportare" a întinsului Spaţiu real al Daciei*, din locul său – pe care îl ştia foarte bine! – în ... Europa vestică şi nordică, în timp ce pentru Răsăritul „schismatic", care îi refuza obedienţa, se practica, concomitent, amintita îndoctrinare, practicată şi pentru alte

spaţii europene. Cu gândul, poate, al „integrării" lor în noul „Sfânt Imperiu Roman" de până la începutul sec. XIX, mai nou într-un Supra-Stat „civic şi multicultural", fără „culoare" naţională, acesta din urmă văzut ca parte componentă a himericului „Imperiu universal", în expresie nouă „Imperiu global" condus de un Guvern mondial, într-o aşa-zisă „Nouă Ordine Mondială".

Este, aceasta, o concluzie facilitată de viziunea ştiinţifică asupra „duratelor lungi" în istorie. Căci, dacă în secolul X, Papa Agapat al II-lea nu el acredita, în Danemarca ori Suedia, regate ale Daciei şi regi ai Daciei, ci, pur şi simplu, exprima o realitate istorică – autohtonii respectivelor zone şi regii acelor State, urmaşi ai „roiurilor" pornite, în Străvechime, din *vatra Daciei reale* şi sedentarizate aci, se numeau ei înşişi, *corect*, daci/geţi, respectiv regi ai Daciei (şi este foarte important să ne regăsim fraţi cu ei!) –, ulterior, obiectivul „teleportării" Daciei reale şi ancestrale, ca matcă de „roire", în Nordul continentului a reieşit cu prisosinţă din întreaga politică prozelitistă şi expensionistă a Apusului politic, militar, confesional. Aceasta a creat, în timp, o mare confuzie în plan politic şi istoriografic, confuzie care persistă şi azi. Şi – nu întâmplător! – este lăsată să persiste, căci ea serveşte noua ofensivă „globalizatoare" a amintitului Apus.

Chiar dacă domnul G. Pantecan, în această ediţie, nu comentează, ci lasă documentele să „vorbească", „stratagema" amintitului Apus european reiese cu prisosinţă din litera şi spiritul documentelor. Şi este cu atât mai nocivă cu cât ea a influenţat puternic mediile occidentale, inclusiv pe cele ştiinţifice, „iradiind" şi în cele răsăritene şi mondiale.

Iar nouă, urmaşi direcţi ai illiro-traco-geto-dacilor, în vatra lor străveche, conştientizarea acestei „stratageme" a venit să ne motiveze, cu forţa argumentului suprem, *starea de veghe şi acţiunea în consecinţă* la care continuu ne-a sfătuit ISTORIA – această călăuză a vieţii.

3. Dacia redivivus!

Motto:
„Dacia unită să trăiască!"
(*Rohonczi Codex,* sec. XI d. Hs., ed. cit., p. 267)

După 271, traco-geţii din sudul Dunării au avut avantajul „protecţiei" *interesate a* Imperiului, Dunărea fiind încă, pentru mult timp, un hotar greu de trecut. Pentru istorie, au mai avut şi avantajul atenţiei pe care le-au acordat-o autorii timpului. Ei au fost un element activ în viaţa Imperiului, inclusiv în plan politic: tracii şi geto-dacii, de la sud şi chiar de la nord de Dunăre, au dat Imperiului, cum s-a stabilit, jumătate din numărul împăraţilor! (cf. 5 – vezi Anexa).

Mai mult decât atât, în criza politică din Imperiu de la mijlocul sec. al III-lea, a avut loc – după recente şi mai atente cercetări şi interpretări ale izvoarelor (D. Bălaşa, I. Pachia-Tatomirescu)–, o restaurare a dacismului/zalmoxianismului,

aproximativ în spaţiul Daciei Mari a lui Burebista. Mesajul unirii Daciei se reia peste timp! Acţiunea a început odată cu proclamarea ca Împărat a geto-dacului Ingenuus, în anul 258. Împăratul Gallienus a reprimat acţiunea, Ingenuus murind în luptă. Dar noul comandant suprem al armatelor din zona carpato-dunăreană, generalul *Regalian, strănepot al marelui rege Decebal*, a reluat lupta, restatornicind *Statul independent*, Stat care a bătut monedă proprie, „regalianul" de argint, Stat care a rezistat timp de peste un deceniu, sub Regalian (258-268), apoi sub soţia acestuia, împărăteasa Sulpicia Druantila (268-270), care, de asemenea, a bătut propria sa monedă. Gallienus nu l-a putut învinge în luptă pe Ragalian şi a recurs la un asasinat (august 268), dar şi credincioşii lui Regalian l-au ucis la scurt timp pe Gallienus (v. nr. 71). Practic, sub împăratul Gallienus, Imperiul n-a mai deţinut un control, o autoritate eficientă asupra Daciei, ajunsă o „*via gentium*", exceptând, poate, punctele întărite (oraşele în care staţionau trupe, castrele cu împrejurimile), fapt care a făcut posibilă reuşita lui Regalian. Pe temeiul mai multor izvoare (Aurelius Victor, Eutropius, Rufinus Festus, Orosius, Iordanes), elaborate între secolele IV-VI – dar utilizând, fără îndoială, izvoare şi lucrări anterioare -, se poate vorbi, sub Gallienus, de o *primă retragere romană din Dacia traiană*. De fapt, Gallienus, efectiv nu mai controla acest teritoriu. Geto-dacul (illirul?) Aurelian, ajuns împărat la Roma (271-275), a „restaurat" Imperiul dar şi-a retras legiunile şi administraţia din nordul Dunării, creând, între cele două Moesii, o „Dacie a sa" („Dacia sua"). Este foarte posibil ca acest împărat realist să fi făcut acum şi o concesie geto-dacilor/carpilor, care îl siliseră să se retragă: să le fi acordat statutul de „federaţi", sperând ca astfel să aibă linişte la Dunăre; dar Roma nu va mai avea linişte în această parte a imperiului: geto-dacii, cu fraţii lor carpii în frunte, vor continua atacurile asupra forţelor imperiale (goţii, menţionaţi în unele izvoare, şi preluaţi ca atare de mai toţi autorii de până acum, erau, cum s-a înţeles – vezi mai sus – geto-daci).

O acţiune similară va avea loc la începutul secolului IV, când împărat al Imperiului a devenit geto-dacul Galeriu I (305-311). Când acesta a primit titlul de împărat – notează Lactantius (+325) – „*a declarat că este duşmanul numelui de roman şi că vrea să schimbe titulatura imperiului roman cu aceea de Imperiu dacic*". Apropiaţii şi ostaşii lui erau daci, recrutaţi din nordul Dunării. Sub el şi cu el, aceştia, „*au ajuns stăpânii romanilor*". Galeriu – adaugă Lactantius – „*şi-a bătut joc de tot Orientul*" (pe care îl administra el, Galeriu, n.ed.) (112/II, 7, s.n.).

Continuând după Eusebiu din Caesarea, părintele istoric Dumitru Bălaşa este de părere că, „într-adevăr, Galeriu - Ler împărat din cântecul popular românesc – a schimbat numele Imperiului roman în Imperiu dacic şi a dat armatelor sale încă de la început vechiul drapel al dacilor. Cu armata sa formată din daci, luptând sub stindard dacic, a obţinut o mare victorie împotriva perşilor, imortalizată pe Arcul său de triumf de la Salonic, capitala de atunci a Imperiului. În ultima sa lucrare, *Dacia de-a-lungul mileniilor* (v. nr. 1a/79 şi urm.), părintele istoric D. Bălaşa se opreşte mai pe larg asupra celor doi împăraţi Galeriu (al 2-lea, urmaşul, fiind

nepotul primului) şi asupra Arcului de triumf de la Salonic, citând atât o lucrare de referinţă (a profesorului danez K.F. Kinch, *L'arc de triomphe de Tessalonique*, Paris, 1890), cât şi o comunicare a românului Victor Stancu, publicată în 1968 în „Almanahul Ştiinţă şi Tehnică", p. 30-31). La acestea noi adăugăm studiul arheologului Ion Barnea (v. nr. 22 a) din 1978. Pe temeiul studiilor citate, acest Împărat al Imperiului roman – despre care amănunţitul Tratat academic, vol I, din 1960 nu scrie un cuvânt, Caius Galerius Valerius Maximus (ginere şi Cezar pentru partea Orientală, al Împăratului Diocleţian – illir! –, proclamat împărat în anul 305, a domnit până în anul 311, când a murit), era dac/get. Mama sa, Romuliana, în împrejurările unei invazii a carpilor, trecuse de la Romula (Reşca, lângă Dunăre, în Oltenia) în Sudul fluviului şi se stabilise într-un sat lângă Serdica, unde l-a născut pe viitorul împărat. Ca origine, fusese păstor/crescător de vite (i se spunea Armentarius = Văcarul). Petru Maior îi face un frumos portret (apud 1a/187): „om frumos la trup, vestit şi norocos ostaş." A fost om drept, este adevărat că „neşlefuit şi rural, însă demn de laudă". A ţinut să fie îngropat în satul natal (numit de el Romulian, după numele mamei) – şi toate acestea vin să confirme critica lui Lactantiu. Este posibil ca el să-şi fi construit case mai deosebite, „împărăteşti", şi în satul de origine, Romula – Reşca. Dimitrie Cantemir – îl citează părintele istoric Dumitru Bălaşa, după N. Densuşianu, –, invocând mărturia unui „voinic, Preda Stambol, din Ţara Muntenească", scrie că în zona respectivă – „aproape de Dunăre, pe malul Oltului" – „să se fi văzând nişte temelii de cetate, cărora ţăranii de pe acolo ..., din bătrânii lor apucând, le zic <<Curţile lui Ler împărat, precum şi din colindele Anului Nou şi astăzi au luat de pomenesc Ler Aler Domnul>>". Tot Nicolae Densuşianu, citat de D. Bălaşa, (*Dacia Preistorică*, p. 1037 nota 3), redă „o tradiţiune populară" din comuna Cioara – Doiceşti (Brăila): „se zice că Ler a fost un împărat de la care au început colindele" (1 a/185).

Arcul de triumf de la Salonic (v. fig. 56), oficial i-a fost „acordat" lui Galeriu, de Senatul roman în anul 304 d.Hs. (când încă era Cezar) pentru victoria din 297 împotriva perşilor, câştigată cu ajutorul ostaşilor geto-daci recrutaţi de la Sud şi Nord de Dunăre, ostaşi imortalizaţi pe basoreliefurile Arcului (în costumaţie de ostaşi romani dar purtând stindarde dacice).

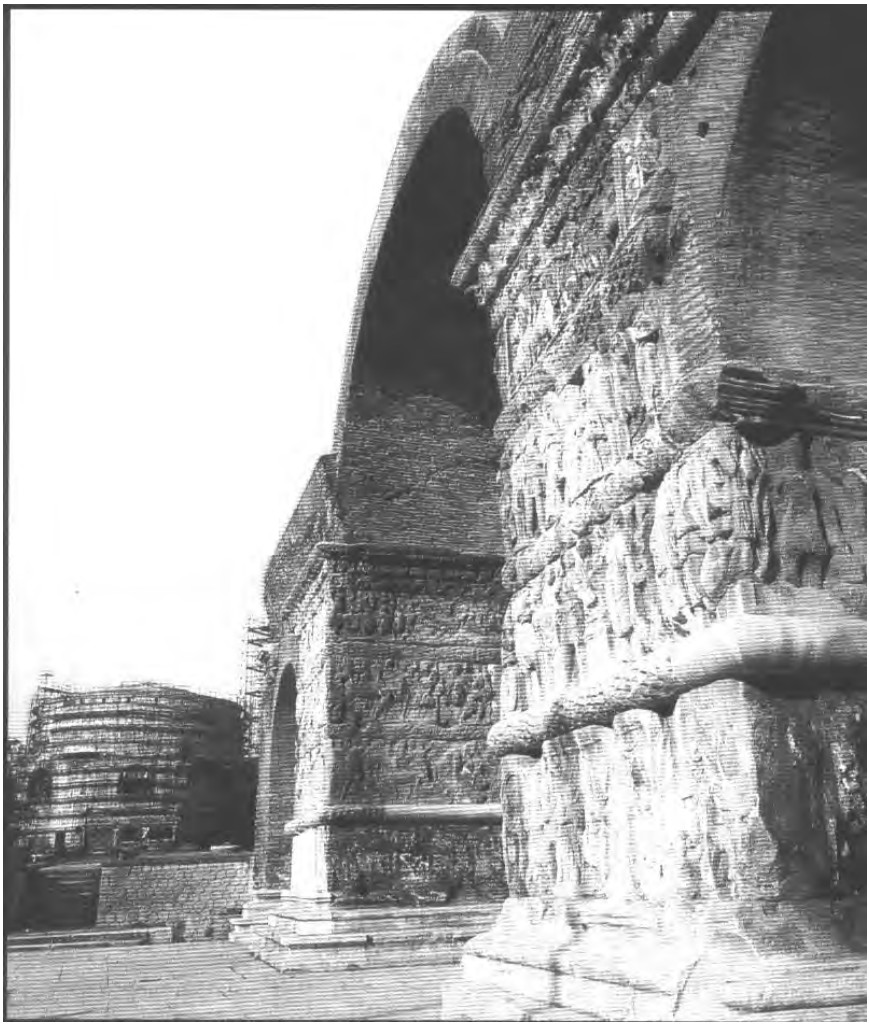

Fig. 55
Arcul de Triumf de la Salonic al Împăratului, get de origine, Galeriu I (84, ed. II/87)

Opera aceasta, este de părere D. Bălaşa, nu face parte dintre „monumentele publice ale artei romane", cum cu uşurinţă s-a spus, ci – consideră autorul citat – aparţine artei traco-dacice", fiind – continuă acesta – „un monument major al triumfului dacilor, al dacismului şi al declinului roman" (1/120-122). Şi D. Bălaşa reproşează istoricilor noştri că ignoră această informaţie extraordinară. Cu acest prilej noi semnalăm şi omisiuni din volumele de *Izvoare* (*Fontes*) ale Academiei, şi anume acolo unde erau pasaje foarte interesante. Oare, întâmplător?

Galeriu-Ler împărat fusese, la început, un persecutor al creştinilor şi un restaurator al cultului zalmoxian în al său „Imperiu dacic", dar printr-un decret din

ultimul an al Domniei, 311 d.Hs., a dat libertate credinţei creştine – primul edict de toleranţă pentru creştini, înainte de Constantin cel Mare.

Dar urmaşul său, numit de D. Bălaşa – pentru a-i deosebi – Galer cel Tânăr (311-313), „Dara" sau „Dacul", despre care istoricii noştri n-au ştiut nimic, a dus din nou o politică dură faţă de creştini, restaurând din nou cultul zalmoxian şi Imperiul dacic.

Împăraţii Constantin şi Elena – ei înşişi „daco-traci", consideră D. Bălaşa (mai exact dardani, după J. C. Drăgan – cf. 6/184) –, după supunerea Romei au înălţat aici un Arc de triumf în anii 312-315, a cărui friză istorică este o continuare a reliefurilor Arcului lui Galeriu de la Salonic. Deasupra frumoaselor coloane decorative ale Arcului de triumf – subliniind, întărind, garantând triumful asupra Romei! – au fost aşezate impresionante statui de demnitari/comandanţi daci, înalte de 3 m (v. fig. 57).

Şi părintele istoric D. Bălaşa, din toate acestea trage o concluzie cel puţin surprinzătoare faţă de cunoştinţele noastre de până acum, dar o concluzie fermă din partea d-sale: Imperiul constantinopolitan, sub Constantin cel Mare, nepot al lui Galeriu I -, „continua de fapt şi de drept Imperiul dacic decretat de cei doi, Galer I şi Galer II, originari de la Romula – Reşca de azi, din judeţul Romanaţi", împăraţi ai Daciei Mari. Şi autorul insistă: „De această concluzie trebuie să se ţină cont şi <în> istoriografia universală, pentru a restabili adevărul". Căci – încă explică autorul – „cele două Arcuri de triumf, Arcul de la Salonic şi Arcul de la Roma, glorifică pentru eternitate victoriile obţinute de daci în Răsărit şi Apus. Ele reprezintă de fapt continuitatea Imperiului dac şi sub Constantin cel Mare", majoritatea populaţiei acestuia fiind „ramura dacă" (1/137-139) (traco-geto-dacă, zicem noi).

Căci traco-geto-dacii continuau să existe în Spaţiul lor tradiţional! Nu-i „topise" focul „romanizării" în Dacia romană şi cu atât mai puţin în cea post-romană. Continuau să existe şi, mai mult, să atace Imperiul! Un izvor de la sfârşitul sec. IV-începp. sec. V, când deja în zonă veniseră hunii, spune, adresându-se mai marilor Imperiului, că „*geţii şi masageţii... vă înspăimântă astăzi. Ei trec Istrul şi cer plată pentru pacea pe care ne-o îngăduie*" (112/II, 183, s.n.). „Revenise" vremea lui Decebal, dintre anii 89-101, când dacii, cum spune Eminescu, impuseseră tribut „superbei împărătese de marmură a lumei, Roma".

Dacă, pentru istorie, autohtonii din sudul Dunării sunt „privilegiaţi" prin menţionarea lor expresă în izvoarele scrise mai clar vorbitoare şi mai frecventate, geto-dacii din nordul Dunării, în schimb, şi-au continuat existenţa „pe tăcute", în obştile şi în regatele lor, neconsemnaţi în izvoare scrise, greu încercaţi de marile migraţii dar convieţuind şi paşnic cu noii veniţi, care le-au „descoperit" repede utilitatea. Căpetenii ale migratorilor şi-au însuşit şi titlul de regi ai autohtonilor. Este cazul teribilului Atila, căpetenia hunilor. Prof. Augustin Deac a reţinut din cronici maghiare, titulatura acestuia: „Athila, ... din mila lui Dumnezeu, rege al hunilor, al meduşilor, *al goţilor (= geţilor) şi dacilor*, cutremurătorul acestei lumi largi şi biciul lui Dumnezeu." (47/II, 71, s.n.). Şi alte căpetenii ale migratorilor (mai târziu, cumanii, de pildă) îşi vor fi arogat un asemenea titlu – probă a existenţei respectivilor autohtoni. Pentru foarte multele precizări şi îndreptări

(acolo unde alţii au greşit, au ascuns sau au falsificat), considerăm lucrarea d-lui prof. Augustin Deac – *Istoria adevărului istoric*, vol I-II – ca o lucrare de referinţă.

Şi ne simţim mari, puternici,
numai de-i gândim pe ei”.
(*Mihai Eminescu*)

Fig. 56 **ROMA. Arcul de Triumf al împăratului Constantin cel Mare. Deasupra coloanelor mari statui de daci străjuiesc triumful unui împărat din neamul lor**
(13/pl. 144)

Migratorii vor fi colaborat cu autohtonii şi cu Imperiul, dar l-au şi atacat adesea, antrenându-se cu ceilalţi „barbari”. Pe autohtoni, autorii timpului, ai Imperiului roman târziu şi ai celui bizantin, prea mult preocupaţi de marile migraţii, nu-i mai menţionează. „Şansa” prezenţei în istoriografie a autohtonilor nord-dunăreni o constituie izvoarele arheologice. Mai târziu, când au fost cunoscuţi de diverşi misionari, călători, militari etc., li s-au înfăţişat acestora, ca şi fraţii lor din sudul Dunării, ca o naţiune deplin constituită, cu limba lor proprie şi cu conştiinţa lor de sine, cu numele lor şi cu o „lege” a lor, perpetuată în evul mediu.

Fig. 57 (47/II, 72)

Adepţii „romanizării" în varianta „topirii" autohtonilor, citează, sub aspect arheologic, ca exemplu, cimitirul de la Soporul de Câmpie din sec. II-III d.Hs., concluzionând: (D. Protase): „*Luat în totalitate, inventarul mormintelor* (obiecte, ceramică) din cimitirul de la Soporu este în covârşitoarea lui majoritate de *factură romană*" (cf. 92/138, s.n.). *Neluând inventarul mormintelor „în totalitate*", ci mergând pe elementele *de esenţă* (tipuri de morminte, de urne, de fibule), deci eliminând importul mărunt (elementele secundare), dl. P.L. Tonciulescu, aplicând metoda mediei ponderate, ajunge la concluzia că tipurile romane reprezentau în acest cimitir 7% din total (54 romane şi 769 dacice!) (92/213). Curată romanizare! Care, dealtfel, nu aşa se demonstrează! O concluzie foarte importantă, din punct de vedere arheologic, este aceea că se repetă, acum, un fenomen sesizat în Hallstatul dacic, acela al *uniformizării treptate şi al dezvoltării unitare a civilizaţiei autohtone* –, deci cu componenta spirituală implicită a acestei uniformizări! –, de la civilizaţia băştinaşă Sântana de Mureş-Cerneahov (sec. III-IV) până la civilizaţia Dridu (sec. VIII-XI), prezentă pe întregul spaţiu al etnogenezei noastre.

Autorii convinşi de „axioma" „romanizării" illiro-traco-geto-dacilor sau cei complexaţi de autoritatea acestora, totodată „nedeprinşi" cu teza despre existenţa naţiunii traco-geto-dacice în spaţiul Daciei Mari şi a continuităţii ei în acest spaţiu după distrugerea regatelor autohtone (atât la sud cât şi la nord de Dunăre, în teritoriul cucerit) de către Imperiu, aceşti autori, deci, în faţa evidenţelor continuităţii traco-geto-dacilor după cucerirea romană dar şi după retragerea aureliană de la nordul Dunării (271 d.Hs.), pentru a nu strica „tiparul" comod în care s-au format şi ei înşişi, au afirmat, au propus o variantă „de compromis", variantă care ne-a „furat" şi pe noi în ediţia I-a a cărţii de faţă. Anume, nevăzând, neconcepând, refuzând să admită formarea poporului, cu atât mai mult a naţiunii noastre, decât prin „topirea" autohtonilor la „focul" „romanizării", au acordat

respectivului proces istoric de formare un „timp de graţie” până în sec. al VI-lea d.Hs., înainte de migraţia slavilor, adică în vremea în care – am spus-o dar nu este inutil s-o reamintim! – Iordanes vorbeşte de valabilitatea, în acest spaţiu, a „Legilor pelagine” ale illiro-traco-geto-dacilor!

Profitând, atunci, de „generozitatea”, pentru ei, a acestei variante, adepţii programaţi sau timoraţi ai „componentei slave” în etnogeneza valahilor, au găsit fericitul prilej „ştiinţific” de a introduce un amendament pe care l-au dorit credibil: anume că, deşi poporul nostru şi-a încheiat etnogeneza în sec. VI d.Hs., înaintea migraţiei slavilor, încheierea aceasta ar fi fost – erau dispuşi să recunoască ! – „în linii esenţiale”, rămânând însă destul loc pentru „desăvârşirea” formării poporului. Iar „desăvârşirea” aceasta n-a putut surveni decât după asimilarea enclavelor slave rămase la nord de Dunăre după 602 d.Hs. (când are loc trecerea masivă a slavilor în Bizanţ). Pentru nordul Dunării „lipitura” aceasta trăieşte încă în unele lucrări şi chiar în manuale şcolare.

Cât priveşte *spaţiul traco-get de la sud de Dunăre*, acolo autohtonii „romanizaţi” ar fi fost, pur şi simplu, copleşiţi de „puhoiul” slav, astfel încât pe cea mai mare parte a acestui spaţiu s-ar fi format *popoare slave*. Deşi învăţaţii bulgari, de pildă, au pus şi pun în evideţă ascendenţa *tracică* a poporului lor (nu traco-getică!), nici ei n-au „îndrăznit” să contrazică esenţa slavă a acestuia. O vor face, oare, de acum înainte?

Menţinerea şi revigorarea periodică a „lipiturii” slavofile a fost posibilă şi datorită altei erori ştiinţifice, comisă sub o presiune politică. Anume, „uitarea” spaţiului sud-dunărean, până la Balcani şi chiar dincolo de ei, de formare şi de afirmare a unei naţiuni valahe pe temelia traco-geto-dacă. „Uitarea” *izvorului viu* care atestă şi în acest spaţiu, *existenţa naţiunii illiro-traco-geto-dacice*. Este vorba despre „vlahii balcanici”, din Peninsula Balcanică, de la satele şi enclavele româneşti ale Bulgariei de azi sau din spaţiul Jugoslav până la valahii din Grecia, încă nerecunoscuţi oficial ca etnie distinctă.

Din sec. al VII-lea, după trecerea masivă a slavilor în sudul Dunării (602 d.Hs.), peste care apoi au venit bulgarii lui Asparuh – puţin numeroşi totuşi, iar mulţi dintre bărbaţi decimaţi în războaiele purtate! –, elemente ale acestei naţiuni a valahilor balcanici au intrat firesc în procesul de formare a naţiunilor balcanice, proces care a avut la bază, covârşitor, *etnosul autohton*, *vlah*. Alţii au rămas, în entităţi distincte, vlahe, care suferă, azi, un aprig proces de deznaţionalizare în Statele balcanice (v. „Formula AS”, nr. 917/2010, situaţia din Bulgaria).

Acest dat iniţial, obiectiv, care nu poate fi contestat, se profilează, peste timp, împreună cu ascendentele din timpurile străvechi, *ca factor de unitate şi de înţelegere între popoarele/naţiunile şi Statele naţionale din sud-estul Europei.* Este datoria specialiştilor în domeniu să fundamenteze ştiinţific, în continuare, acest element de importanţă majoră pentru perspectiva istorică, oferind astfel argumentul de necontestat al ştiinţei pentru contracararea politicii învrăjbitoare dusă de *forţe interesate* în dezbinarea şi dominarea naţiunilor şi Statelor din acest spaţiu. Nu Balcanii, cum se spune, au fost sau sunt „butoiul de pulbere” ci lupta de interese a

Marilor Puteri a condus la aşa ceva. Azi, efortul acelei cârdăşii neoimperialiste despre care vorbim în toate cărţile noastre mai noi, a ridicat, periodic, tensiunea în această zonă, şi el devine extrem de primejdios, desfăşurându-se „la lumina zilei", putându-se vedea „cu ochiul liber".

4. Planul dacic autohton care ne-a traversat istoria şi încă ne motivează

Motto:
„Veniţi cu toţi de la o margine la alta a Daciei!"
(Râmniceanu Naum)

Aşa cum, în Antichitate, tentaţia cea mare a Imperiului Roman a fost Dacia, şi în Evul Mediu cei care, în Apusul Europei, s-au considerat „executorii testamentari" ai defunctului imperiu, preluându-i şi „slăbiciunea" pentru expansiune, au văzut în Dacia o ţintă predilectă. Motivaţia propagandistică au găsit-o repede: fiind în Răsăritul „schismatic", Dacia trebuia adusă, cu întreaga zonă, la „dreapta credinţă", deja proclamată universală, cea romano-catolică. La început, iniţiatorii vor fi crezut că efortul le va fi relativ uşor. Dar când au înţeles că dacii/vlahii chiar sunt „încăpăţânaţi" şi vor să rămână în „legea" (credinţa) lor – intuind ei, poate, că schimbarea „legii" va fi urmată de supunere şi dijmă –, le-au aruncat asupra-le o „domnatio memoriae" (79b), adică ştergerea din memoria lumii a Daciei şi a dacilor prin distrugerea/ascunderea/"pierderea" izvoarelor şi nemaipomenirea, în vreun fel, pe întinsa lor autohtonie ancestrală. Aşa se explică „pierderea" atâtor izvoare şi opere ale multor autori care în Antichitate au scris despre daci şi Dacia (77b). Căci va fi durat această sancţiune – abuzivă, arbitrară! – circa un mileniu. Între timp, ierarhia Bisericii creştine a aruncat asupra împăratului Traian (de ce asupra lui şi nu asupra lui Diocleţian, de pildă?) o „domnatio memoriae", considerat fiind ca mare persecutor al creştinilor – şi astfel alte izvoare, foarte importante, despre daci şi Dacia, încă s-au „pierdut"! Mai târziu, către sfârşitul marilor migraţii, Bula papei Agapet al II-lea din 27 septembrie 954 deschide o acţiune de amploare menită să „teleporteze" Dacia, din vatra ei reală, ancestrală, în Europa nordică, fapt care a indus în eroare o întreagă istoriografie Occidentală, cu ecouri derutante, până azi (19a), cum deja am spus.

Oamenii locului, ştiindu-se aci de la „facerea lumii", n-au ştiut mult timp ce manevre se fac peste capul lor, nici cum au căzut atâţia cărturari ai timpului în plasa „reîndoctrinării" şi nici cum s-a încuibat în mintea multora teza falsă a „romanizării" – şi la noi dar şi la alţii. „Jos" însă, oamenii locului şi-au văzut de ale lor în vremuri mai mult grele decât uşoare, fertilizându-şi „vatra" când era vremea de muncă, cântând-o în ceasuri de răgaz şi apărând-o când venea urgia.

Nici în Antichitate, peste diferenţe de dezvoltare şi peste inerente orgolii, nu fusese dezbinare între formaţiunile lor politice, cum i s-a părut „părintelui

istoriei", grecul Herodot – şi, din păcate, părerii lui i s-au aliniat atâţi a! –, ci, fiind mereu „în calea răutăţilor", ideea care i-a condus pe înţelepţii Neamului a fost aceea de *unitate* pe un spaţiu cât mai mare al întinsei lor „vetre" ancestrale. Nu întâmplător izvoarele vorbesc despre înţelepciunea acestui Neam. Iar dezbinarea nu este o emanaţie a înţelepciunii.

Cum vremurile au continuat să fie grele, nu va fi altfel nici mai târziu.

Puterea Romei, pornită pe calea devenirii imperiale, a cucerit Dacia sud-dunăreană cu mare greutate, într-o campanie îndelungată şi aproape continuă, timp de peste 300 de ani (229 î.Hs.-100 d. Hs.), timp în care s-a convins de forţa de rezistenţă a illiro-traco-geto-dacilor. Nu ajunsese însă în centrul puterii politice, cultice şi militare a acestora şi regatul lor nord-dunărean, în mentalitatea ei imperială, rămânea o concurenţă, o sfidare şi chiar un pericol. Motivată şi de o situaţie economică grea, ca şi de patima expansionistă care o adusese la Dunăre, Roma imperială a făcut pregătiri intense înainte de a face pasul decisiv.

Pentru geto-dacii nord-dunăreni cuprinşi în regatul lui Decebal, după încercări repetate de refacere a unităţii, cele două cunoscute şi crâncene războaie – 101-102 şi 105-106 –, soldate în final cu distrugerea regatului, cu aşezarea stăpânirii imperiale pe cetatea munţilor – realitate şi simbol ale fiinţei şi tăriei întregului Neam – a reprezentat un *şoc major* care le-a afectat existenţa şi rezistenţa pentru un timp îndelungat, mai ales începând din sec. IV, când s-au declanşat marile migraţii. Dar nu i-a dat pradă disperării, cum se întâmpla, de altfel şi la fraţii de la Sud de Dunăre, unde stăpânirea romană avea linişte numai când armata se afla în teritoriu. Cum bine a sesizat Vasile Pârvan – repetăm şi aici –, „*dacii, ca naţiune politică, n-au acceptat niciodată stăpânirea romană*" (v. 78 /147, s.n.).

Gândul de *alungare a cotropitorilor* şi de „*restaurare" a Daciei* i-a motivat continuu. Şi gândul acesta şi-a găsit o primă împlinire peste circa un veac şi jumătate, cu sprijinul fraţilor din Dacia liberă şi – întâmplător sau nu – sub conducerea chiar a unui strănepot al primului mare erou-martir al Neamului, Decebal, Regalian după numele lui, imperiul fiind silit să-şi retragă armata şi administraţia la sud de Dunăre (271). Acest act politic şi militar a devenit, în perspectiva istoriei, primul reper semnificativ în reluarea *planului tradiţional pentru unitate şi independenţă*. Mişcarea noastră dacologică a închinat lui Regalian, în 2008, cel de-al IX-lea Congres internaţional de Dacologie (62b).

Al doilea şoc major pentru illiro-traco-geto-daci, agravat de primul, au fost marile migraţii. În confruntarea cu migratorii, slăbiciunea politică şi militară a autohtonilor se va fi resimţit. Fără distrugerea regatului lui Decebal, care putea chiar să refacă unitatea Daciei, cum începuse, desigur alta ar fi fost rezistenţa în faţa migratorilor. În „răgazul" de până la venirea hunilor îşi vor fi revenit oarecum. Imperiul chiar a trebuit să le plătească stipendii, ca odinioară, pentru a avea linişte din partea lor la Dunărea de Jos. Iar după primele confruntări cu „biciul lui Dumnezeu" – cum l-au numit izvoarele creştine pe Attila –, autohtonii geto-daci, rezistând şocului, au ajuns la un *modus-vivendi* cu teribilii migratori, reorganizându-şi formaţiunile politice, desigur lovite dur de aceştia.

În spaţiile cucerite, Attila va fi construit un fel de „federaţie” peste care s-a proclamat *rege*, între „federaţi” aflându-se şi geţii şi dacii, numiţi chiar aşa în titlul său „regal” (47/II, 72). În secolul al XI-lea, un important izvor medieval german a reţinut informaţia că la Curtea lui Attila, între cei care făceau oficiul de „respectuoase gazde” era şi „*Ramnung, principele care stăpânea în ţara valahilor, ... având cu el vreo şapte sute de ostaşi, toţi cavaleri aleşi*”, invitat fiind, alături de alţi „*24 de principi*”, la o nouă căsătorie a „regelui” (*ibidem*, p. 71). Reţinem numele de *valahi* cu care aceşti autohtoni erau numiţi în izvoarele germane, nume pe care îl vom găsi şi în de acum celebrul *Rohonczy Codex* („blaci”) (v. 109 passim). Importanta ştire ne permite să considerăm că dacă astfel se statorniciseră raporturile geto-dacilor/valahilor cu fioroşii huni, asemenea raporturi se vor fi statornicit, ulterior, şi cu alţi migratori. Mai mult, dacă descifrarea şi traducerea amintitului Codex rămâne valabilă, reţinem că acest izvor ne înfăţişează, pentru secolele XI-XII, o *Dacie mare reunită, – stat naţional*, întins şi puternic, condus de *voievodul Vlad*, ale cărui oşti luptau contra maghiarilor pe Tisa, contra uzilor – alţi migratori, atunci – pe aliniamentul de la Rarău la Marea Neagră iar voievodul primea solii occidentale şi era „cultivat” de Bizanţ pentru a-i fi de ajutor contra „barbarilor”. De la aceşti vlahi/blaci ne-a rămas chiar un imn al lor, cu un mesaj testamentar – o deviză spre neuitare:

„Însetat lupt spre a birui
.....
Dacia unită să trăiască!” (109/267)

Prin urmare, era o *Dacie unită/reunită*, planul dacic autohton de unitate politică se împlinise sub voievodul Vlad şi mesajul pentru viitor se exprima, în consecinţă, în acelaşi fel: „*Dacia unită să trăiască*!”.

Şi din alte izvoare avem ştiri despre formaţiuni politice ale vlahilor, anterioare Statului dac reunit din sec. XI – cunoscutele (numite până acum) cnezate/voievodate conduse de Menumorut, Glad (Vlad?) şi Gelu. Iar ulterior, la numai câţiva ani de la cea de-a doua, devastatoare, migraţie, aceea a tătarilor (1241), cunoscuta „Diplomă a ioaniţilor” (1247) ne înfăţişează o societate autohtonă care îşi revenise repede: era bine structurată, cu „oameni de rând” şi cu „mai mari ai locului”, cu bani care circulau aci, în „voievodatele” lui Litovoi (Lituan) şi Seneslau şi în „cnezatele” lui Ioan şi Farcaş. După cunoscuta expresie: „tot răul spre bine”, cumplita migraţie având ca obiectiv regatul maghiar, înfrânt atunci, i-a stopat acestuia pentru mult timp expansiunea în *spaţiul extracarpatic al valahilor*, unde ieşirea de sub vasalitate şi efortul de reunire într-un Stat mai întins şi puternic la Sud de Carpaţi a intrat, am putea spune, în „linie dreaptă” în a doua jumătate a sec. XIII şi în primele trei decenii ale sec. XIV, cu un conducător ales în veritabilă tradiţie illiro-traco-geto-dacă: *un Basaraba*, care în 1330, după importanta şi celebra bătălie de la Posada (o „posadă”), a obţinut independenţa ţării sale. După trei decenii şi cealaltă Valahie, est-carpatică, Moldova, şi-a obţinut independenţa (1359), sub voievodul Bogdan, venit cu ceata lui de la fraţii din

Maramureş, unde se dovedise un „răzvrătit notoriu" faţă de regele maghiar. Tradiţia illiro-traco-geto-dacă a desemnării conducătorului pare să se fi reluat însă aci cu Muşatinii, cei trei fii ai Margaretei *Muşata* (Frumoasa, cea Frumoasă în graiul vlahilor balcanici, sugerând, poate, o legătură cu primii „dinaşti" ai primului Stat valah de la Sud de Dunăre: Asan, care a dat numele „dinastiei" dar, apoi, Petru cel Frumos şi Ioniţă cel Frumos, *Frumos* putând să însemne şi Luminat, Înţelept, precum Basaraba în Valahia sud-carpatică) – Petru, Ştefan şi Roman –, domnind succesiv în Moldova şi ctitorind astfel „dinastia" Muşatinilor. Relaţii politice între cele două Valahii vor fi fost, de vreme ce Mircea cel Bătrân a stăpânit şi „părţile tătăreşti" (sudul Basarabiei), desigur înainte ca Moldova să ajungă, sub Roman Muşat, până la Mare. Şi mai târziu, în vremea lui Vlad Ţepeş, cetatea Chilia ţinea de Valahia sud-dunăreană.

Ardealul – Valahia intra-carpatică – rămânea sub suzeranitatea regatului maghiar, dar legătura dintre el şi celelalte Valahii o realiza „osmoza populară permanentă" (D. Prodan) peste Arcul Carpatic.

Despre toţi aceşti *valahi* – cu Ţara lor *Valahia*, atestată din Străvechime (v. mai sus, p. 32-34) –, pe lângă izvoarele care îi consemnează, doamna Maria Crişan reţine opinia savantului german Schlüler din sec. XIX: „Aceşti *Valachi* nu sunt nici romani (de la Roma), nici bulgari, nici gali (Wölsche) ..., ei sunt *Vlachi*, descendenţi ai marii şi ancestralei familii a tracilor, a dacilor şi a geţilor şi care şi astăzi îşi au propria limbă şi, în ciuda oprimărilor de tot felul, ei locuiesc în Valahia, Moldova, Transilvania şi Ungaria în număr de milioane" (43a/23., s.n.).

La cele afirmate de savantul german adăugăm existenţa vlahilor balcanici, pe care nu trebuie să-i uităm niciodată, cum nici ei nu şi-au uitat şi nu-şi uită pe fraţii nord-dunăreni. Despre aceştia, în vatra lor ancestrală, se exprimă clar şi în cunoştinţă de cauză izvoare bizantine. De pildă, privitor la vlahii din munţii Haemus (Balcani), la continuitatea lor din străмoşi, Nichita Chomiates scrie că împăratul Isaac al III-lea Anghelos şi-a făcut duşmani „*pe barbarii din Haemus, care mai înainte se numeau misieni, după cum primul, Homer, a aflat că se numesc aşa* (*olooson* – Maria Crişan, n.n.), *iar acum se cheamă vlahi*" (112/III, p. 255, s.n.). Textul este foarte clar. Desigur, în munţii Haemus se vor fi grupat mulţi vlahi, cu precădere oameni ai munţilor, dar naţiunea lor era întinsă în întreaga Peninsulă Balcanică, în autonomiile („vlahiile") lor teritoriale tradiţionale, atât înainte, cât şi după distrugerea primului ţarat bulgar.

La anul 1170, călătorul evreu, rabin, Veniamin de Tudela se referise la o *Valahie* sud-dunăreană situată *în locuri muntoase* (21/391). Ar putea fi vorba chiar de Valahia din munţii Haemus, din care peste 15 ani, în 1185, valahii de aci declanşau puternica răscoală antibizantină soldată cu constituirea/reconstituirea (?) Statului naţional al respectivilor valahi condus de cei trei fraţi: Asan, Petru cel Frumos (Calo Petru) şi Ioniţă cel Frumos (Caloianis), urmaţi de Ioan Asan al II-lea (eveniment important în legătură cu care stăruie controversa între istoriografia românească şi bulgară). Statul, însă, în continuare, treptat, în amintirea celui dintâi „ţarat", s-a ... „bulgarizat", deşi *masa lui etnică o constituiau valahii*, iar limba

oficială a rămas limba slavă, cea proclamată limbă de cult (sacră) în sec. IX atât de Bizanţ cât şi de Roma catolică.

Erau şi vor fi în continuare vremuri grele.

Când Europa încă nu ieşise de sub presiunea marilor migraţii (sec. IV-XIII), Occidentul politic, catolic şi militar, cu un „Sfânt Imperiu Roman" sacralizat de Suveranul Pontif al Romei, a declanşat, la rândul său, *lunga şi nefericita expansiune* militară, politică şi prozelitistă asupra Răsăritului „schismatic" şi „păgân" sub cunoscutul pretext propagandistic al eliberării Sfântului mormânt, campanie numită, eufemistic şi *pro-domo*, *cruciadă*. Şi au fost, precum se ştie, în intervalul 1096-1270, opt asemenea „cruciade". În fapt, a fost prima mare confruntare între imperii medievale pentru a-şi adjudeca „statutul" de „Imperiu universal". Primele patru cruciade au fost mai puternice, culminând cu cea de-a patra, din 1202-1204, din care s-a înţeles clar scopul expansionist al „cruciaţilor" şi de lichidare a Bizanţului „schismatic", spre a se uşura şi „convertirea" celorlalţi „schismatici" „legaţi" confesional de acesta. A fost urmată de o altă culme – a sadismului şi a criminalităţii, în fond –, „cruciada copiilor" din 1212. Ultimele patru „cruciade" au avut un „sfârşit fără glorie" dar au ţinut Europa şi Orientul Apropiat sub tensiune până către sfârşitul sec. XIII.

În această situaţie întregul Sud-Est european, inclusiv Valahiile balcanice şi nord-dunărene au fost puternic afectate, direct sau indirect. Dacă marea migraţiune dinspre Asia a ţinut aproape un mileniu, cu consecinţe dure care se cunosc, „cruciadele" Apusului catolic, politic şi militar au fost, putem spune, o „contramigraţie" în finalul încrâncenatului mileniu, la concurenţă cu „barbarii" Asiei (v. devastarea „cruciadă" a Constantinopolului „schismatic"!), dar purtată în numele crucii creştine – şi în aceasta a constat minciuna şi sadismul sub care s-au cauzat pierderi enorme şi suferinţe cumplite. Istoricii, sub influenţa Apusului, au pus un puternic accent critic – nu fără un temei real! – pe marile migraţii, dar nu puţini au tratat oarecum „cavalereşte" pe „cruciaţii" care ar fi dorit să rămână stăpâni şi pe acest Orient „schismatic" şi „păgân", într-un „Sfânt imperiu universal".

În context, Valahiile noastre nord şi sud-dunărene au fost continuu „în calea răutăţilor" care le-au întârziat mult mersul înainte.

Iar prin „ştafeta" dintre generaţii, „cruciada" Apusului va continua, în timp, până la transformarea „Balcanilor" în aşa-zisul „butoi cu pulbere", vinovăţia fiind aruncată pe seama autohtonilor.

Ieşind din „epoca" marilor migraţii şi a „contra-migraţiei" „cruciate", apoi de sub dependenţa regatului „apostolic" maghiar – instrument al expansionismului şi prozelitismului papal –, două dintre Valahiile/Ţările Dacice nord-dunărene şi-au obţinut *independenţa* în sec. XIV. Valahia/Ţara Dacică de peste munţi a rămas autonomă în cadrul amintitului regat „apostolic". Dar, cum era firesc, de-a lungul Arcului Carpatic a continuat, ca între fraţi, tradiţionala „osmoză populară permanentă" (David Prodan). La nivel politic superior, între aceste Ţări Dacice se vor relua eforturile pentru unitate – specifice oricărui spaţiu naţional unitar –, cu soluţii adecvate împrejurărilor, urmărindu-se – cum târziu au „descifrat" istoricii! –

împlinirea aceluiaşi *plan dacic autohton*, cunoscut în evul mediu prin expresia „*restitutio Daciae*".

După ce Imperiul Otoman a lichidat pe cel Bizantin (1453), în spaţiul european au rămas să se confrunte – în jurul himericului „testament politic" de „imperiu universal" –, fiecare în numele Divinităţii lor supreme – eterna mistificare imperială până la biruinţa ideologiilor în epoca modernă! –, imperiul „atotbiruitor" al sultanilor cu „Sfântul imperiu roman", sacralizat de suveranul Pontif dar „transferat" pe seama naţiunii „germane". Între timp, la Moscova se înfiripa visul de aceeaşi natură despre „a treia Romă şi ultima" iar nostalgicii Paleologilor nutreau, uneori şi agitau propria himeră a refacerii Bizanţului.

În confruntarea dintre imperii, în sec. XVI, două dintre Valahiile noastre/Ţările Dacice, au ajuns, către mijlocul veacului, sub suzeranitatea celui Otoman, care la scurt timp, în disputa cu „Sfântul imperiu", şi-a adjudecat şi suzeranitatea asupra Ardealului – cealaltă Valahie. Către sfârşitul veacului se angaja între „cei mari" o bătălie decisivă, iar situaţia Valahiilor devenea dramatică. În „competiţie" va intra şi regatul catolic al Poloniei sub un rege ambiţios şi un cancelar care îi amplifica şi îi „canaliza" ambiţiile. În vederea confruntării decisive, Apusul, cu aceeaşi mentalitate a „cruciadelor", dar nu cu unitatea de odinioară, constituise „Liga creştină". Oricare biruia dintre imperiali, existenţa, ca entitate politică, a Valahiilor era grav ameninţată, căci „miza" confruntării era „instalarea" unuia sau altuia dintre competitori în Cetatea naturală a Carpaţilor, ca nouă „bază" a unei noi ofensive; seamănă cu planurile de „azi".

În această *situaţie limită*, angajarea Ţărilor Dacice într-o acţiune temerară – evident, alături de „Liga creştină" – se impunea, categoric, chiar dacă „mai marii" „Ligii", în planurile lor, nu „agreau" ideea.

În acest *moment critic*, valahii au avut parte – efectiv! – de un *geniu militar şi politic* în persoana lui Mihai Viteazul, ale cărui fapte au dovedit că era în stare să coordoneze cu succes întreaga luptă antiotomană, dar în contextul căreia cele trei Valahii, unite într-un puternic Stat-tampon – o Dacie reconstituită/restituită! – între cei doi competitori la supremaţie, ieşind astfel din situaţia limită, să se bucure de roadele victoriei. Imperativul restaurării Daciei şi-l însuşise ca pe un mesaj istoric. „Mai marii" Ligii constataseră şi n-au uitat că noul Domn al Valahiei sud-carpatice era un Cantacuzin pe linie paternă (v. 39c) şi puteau gândi că el va „împinge" acţiunea până la refacerea Bizanţului „schismatic", pe care nu-l mai doreau în niciun caz. Gândul lor era nu pacea şi liniştea dinspre Imperiul Otoman ci expansiunea şi stăpânirea peste teritoriile cucerite de acesta în Europa – iar de aici continuarea ofensivei.

Mihai Viteazul, personificând ideea, speranţa şi efortul unei întregi istorii naţionale de până atunci şi de perspectivă, a demonstrat că planul dacic autohton poate fi realizat. Şi acest plan nu era benefic exclusiv valahilor. Căci „restaurarea" unei Dacii puternice şi fără veleităţi imperiale ar fi fost o garanţie de securitate europeană şi o stavilă în calea escaladării conflictelor, dacă Occidentul politic, militar şi catolic, mai nou şi protestant – Occidentul imperial! – ar fi dorit neapărat securitate pentru binele naţiunilor. Ce n-a înţeles nici Imperiul Roman odinioară –

şi, *ca imperiu*, nu dorea şi nu putea să înţeleagă! –, n-a înţeles nici „Sfântul imperiu", nici „Liga creştină" în acest sfârşit de Ev mediu. Aşa cum nu înţeleg nici azi – nu pot şi nu vor să înţeleagă! – Forţele de dominaţie, în contextul istoriei „globalizării", care, în ce ne priveşte, poartă principala vină că România a fost redusă, prin timp, la o mică parte din ceea ce fusese Dacia (vezi harta); şi gândul le este să nu se limiteze la atât! Din eroare în eroare – „perseverare diabolicum!" –, în interesul „globalizării" şi împotriva naţiunilor lumii!

Împlinirea de la 1600, chiar dacă vremelnică – datorită trădării survenite din partea Apusului politic, militar şi papal, care a pus la cale asasinarea eroului nostru naţional, al Europei şi al creştinătăţii! – a motivat în continuare istoricul plan dacic autohton. Dar soluţiile gândite sau/şi iniţiate n-au fost întotdeauna adecvate şi nici împrejurările în care s-a încercat aplicarea lor n-au fost prielnice.

În secolul al XVII-lea, un mare impediment intern în reluarea efortului a fost încrâncenata viaţă politică pricinuită, în principal, de „calul troian" greco-levantin, infiltrat, ca şi în a doua jumătate a sec. XVI, sub „umbrela" suzeranităţii otomane restaurate după ce imperiile otoman şi habsburgic s-au împăcat pentru multă vreme (pacea de la Zsitvatörök, 1606). Habsburgii „Sfântului imperiu" au fost alungaţi şi din Ardeal prin noua ofensivă a nobilimii maghiare, dinspre care va veni noua primejdie: himera „Ungariei mari", cu „planul dacic" al Bathoreştilor, reînviat. Au încercat în forţă, cu „prinţul nebun" Gabor Bathory (1608-1613), au încercat discret, cu fălosul Gabor Bethlen (1613-1629), pe care însă patriarhul Chiril Lucaris l-a sfătuit să nu forţeze nota, au încercat „diplomatic" cu Gh. Rokoczy I (1630-1648), apoi, „sub acoperire", prin Gh. Rockoczy II (1648-1660), un aventurier în fuga după „tradiţionala" himeră, după care Habsburgii „Sfântului imperiu" îşi vor reintra în „rol", „opintind" mai întâi să încorporeze Ardealul, „opintind", ulterior, chiar „să le fie Dunărea hotar", cum a sesizat bine informatul Ion Neculce. În context, nobilimea maghiară, prin legi dictale, codificate ulterior – *Aprobatae constitutiones* (1653) şi *Compilatae constitutiones* (1669) – după noua mare spaimă provocată în 1599-1600 de „dacul cel rău", s-a îngrijit temeinic să-şi organizeze, prin lege şi dincolo de lege, atotputernicia în Ardeal asupra masei etnice de valahi „încăpăţânaţi", covârşitor iobăgiţi şi care, în plus, refuzau convertirea la calvinism.

În răstimpul de după marea împlinire dacică de la 1600 şi sub motivaţia ei, în condiţiile vitrege ale primei treimi a veacului XVII, dar şi în continuare, *planul dacic autohton* s-a reluat, după împrejurări, în manifestări discrete: reluarea stemelor unite (chiar dacă numai ale Valahiilor Dunărene), „cultivarea" unor acţiuni comune (o nuntă princiară organizată în comun, o „masă festivă" în urma unei victorii (1655 – o victorie à la Pirus totuşi!), folosirea frecventă a culorilor naţionale (roşu, galben, albastru), tratate, convenţii şi diverse colaborări, peste orgoliile şi himerele unora, în aşteptarea unor conjuncturi favorabile) –, toate, pe fondul tradiţionalei „osmoze populare permanente".

Au fost şi două mari şanse de împlinire a planului dacic autohton.

Prima, pregătită temeinic, perseverent dar discret, de către factorul politic al Valahiei sub Domnia lui Matei Basaraba (1632-1654) – Domnul cu care s-a

reînnodat firul „dinastic" tradiţional – aflat în raporturi bune cu principele Ardealului, căutând înţelegere şi cu Domnul Moldovei, Vasile Lupu (1634-1653), pregătită prin întărirea generală a ţării, în primul rând a armatei, cu posibilităţi de colaborare europeană, în aşteptarea unei conjuncturi prielnice. Dar *şansa a fost zădărnicită*. Pe de o parte prin nesăbuinţa lui Vasile Lupu – care a promovat, la rându-i, o soluţie inadecvată, nerealistă, în final chiar aventuristă, de unitate –, pe de altă parte zădărnicită de extremismul greco-levantin prin acţiuni de subminare atât pe plan intern, cât şi extern. Contându-se pe „acumulările" de până atunci, acţiunea antiotomană s-a declanşat în contra-timp, după moartea lui Matei Basaraba (1654; în 1653 fusese alungat şi Vasile Lupu), în Ţările Dacice destabilizate, cu forţa armată grav afectată şi sub impulsurile a doi aventurieri – principele Gh. Rokoczy II al Ardealului şi cel ce şi-a zis, ca Domn al Valahiei, Mihnea al III-lea (1658-1659).

Cu Domnia lui Şerban Cantacuzino (1678-1688), cu care, e drept, s-a stabilizat pentru un deceniu situaţia politică în Valahia, *putea fi o şansă pentru planul dacic autohton*. Dar prin acest domn, abil şi energic până la duritate, Cantacuzinii – atât de benefic afirmaţi până atunci, în acest veac al XVII-lea, în Valahia, chiar cu jertfe ale familiei lor – vor fi gândit nu atât la acest plan dacic ci, pornind de la suprasolicitarea resurselor acestor ţări, la propria lor himeră de „refacere a Bizanţului", aşa cum reiese din unele acţiuni ale îndrăzneţului Domn şi din gânduri sesizate de bineinformatul Ion Neculce.

A doua mare şansă putea fi prin Constantin Brâncoveanu-Basaraba (1688-1714) – prin care, pentru ultima dată, s-a „reînnodat" firul „dinastic" ancestral/tradiţional –, care prin înţelepciune, tenacitate şi perseverenţă, „tăcând şi făcând", lucra pentru *planul dacic autohton*. Cei mai apropiaţi, ca rude, îi erau boierii Cantacuzini (le era nepot şi văr după mamă), dar tocmai ei au pus la cale până la cele mai mici detalii, tragedia lui şi a familiei sale în 1714. Iar Ţările Dacice Dunărene au plătit *crima Cantacuzinilor* cu peste 100 de ani de dublă *xenocraţie turco-fanariotă*. Pentru degradarea în care se afla Imperiul Otoman „la vârf" există mărturia unui observator direct, din 1706, capuchehaia Valahiei la Constantinopol, nimeni altul decât Toma Cantacuzino, cel care în 1711 l-a trădat pe Brâncoveanu: „*Sultanul de acum (Ahmed al III-lea) e lacom ca un ţigan, invidios, fricos, prost, mare duşman al creştinilor, şi cu tot ce e împrejurul lui nu plăteşte nimic, începând cu vizirul şi cu toţi ceilalţi care nu ascultă nimic, nu ştiu cine e căpetenia, cine e supusul şi nu gândesc decât să fure şi să jefuiască. Mâna lui Dumnezeu e asupra lor şi toţi se învoiesc a spune că împărăţia aceasta turcească o va lua dracul în curând*" (64c/107, s.n.). Iar fanarioţii întreceau această „elită" otomană în viclenie şi corupţie. Într-o coincidenţă, poate neîntâmplătoare – ca orice fapt important în politică –, în Ţările Dacice de peste munţi se instalase, din 1711, la fel, regimul politic tot de *dublă xenocraţie maghiaro-habsburgică*, regim care va vieţui, agravându-se continuu, până în 1918.

Situaţia devenea tot mai grea.

Ideea şi speranţa însă, de unitate dacică şi pentru independenţă n-au murit nici în acea *pagină neagră* de Domnii fanariote şi nici la fraţii de peste munţi în mult mai întinsa lor pagină neagră.

În noile condiţii – grele, cum am spus – a luat amploare tradiţionala „osmoză populară permanentă" peste Arcul Carpatic – acum, mai exact, trecerea, în număr tot mai mare, a valahilor ardeleni în Valahia şi Moldova – şi amplificarea, în context, a sentimentului naţional. Şi, de reţinut, a sentimentului *descendenţei dacice*, atât la valahii de peste munţi, cât şi în Valahiile extracarpatice. *În Valahia sud-carpatică*, un Domn fanariot, bine sfătuit, el însuşi, în acea Domnie, un bun organizator, Alexandru Ipsilanti (1774-1782), înfiinţa, în 1776, o instituţie specială pentru primirea şi aşezarea în teritoriu, în condiţii avantajoase, a tot mai numeroşilor „ungureni" trecuţi „în ţară" – „ispravnicul de ungureni", instituţie care a existat până în 1831 (cu o schimbare de nume la începutul sec. XIX). Din Moldova, agenţi ai Vienei imperiale aduceau la cunoştinţă superiorilor expresia auzită printre oamenii locului: „Întreaga Transilvanie vine la noi!" („Tota Transilvania ad nos venit!"). *În Ardeal*, în condiţiile unei crâncene exploatări şi de încă mai accentuată discriminare, acum, în special, sub presiunea trecerii, forţate şi în mod perfid, a unei părţi a valahilor la greco-catolicism, aceştia rezistau cu tenacitate în „legea" lor, îndrăznind să-şi arate hotărârea şi în faţa forurilor politice, argumentând cu străvechimea şi autohtonia lor, cu descendenţa lor dacică. Astfel, în vremea răscoalei lui Sofronie, un „cronicar" maghiar care îi ura pe români şi se temea de ei, relata că românii din Hunedoara ar fi trimis prefectului judeţului un memoriu, din care citează:

„Nu putem să ne mirăm îndeajuns care e cauza că voi, ungurii, ne oprimaţi atâta pe noi şi aţi pus pe noi jugul iobăgiei, pe când noi sîntem şi am fost totdeauna mai mulţi şi, ceea ce este mai important, sîntem mai vechi în ţara aceasta, *pentru că sîntem urmaşii vechilor daci*" (s.n.). La care „cronicarul", Gh. Rettegi, scrie cu indignare opinia lui: „Aceasta-i minciună, naţiunea română e o colonie romană, altfel au fost dacii ... De această românime, mărturisesc drept, mă tem, pentru că dacă cineva le leagă mai bine aceasta în cap, pe noi foarte repede ne pot stârpi, fiindcă *în Transilvania pe uşor sunt de zece ori atâţia români câţi unguri*". (64c/119, s.a.). Iar „când a fost Horea-mpărat" – cum consemna folclorul ardelean –, convingerea pornită de „jos" răzbătea până la nobilii maghiari cuprinşi de spaimă, care se grăbeau s-o comunice împăratului spre a-l determina să reprime cât mai repede revoluţia, sintetizând speranţa valahilor în cunoscuta expresie: „*Horea rex Daciae*".

Pentru Ardeal, dar vizând întregul Spaţiu valah, nord şi sud-dunărean, papalitatea şi imperialii Habsburgi catolici au pus la cale o perfidie „clasică" pentru a consolida „opera" seculară a misionariatului catolic prozelitist în vatra reală a Daciei, de *îndoctrinare a autohtonilor cu teza falsă a aşa-zisei „romanizări" – un atentat major la identitatea naţională* a acestora. Anume, mai mult decât se făcuse până atunci şi, totodată, profitându-se de situaţia generală deosebit de grea a *valahilor/rumânilor* (cum se numeau aceştia între ei), inclusiv de politica puternic discriminatorie a extremismului nobiliar maghiar faţă de ei, au fost recrutaţi, selecţionaţi, copii capabili de greco-catolici, pentru a-i pregăti şi pentru a-i îndoctrina la şcoli catolice în spiritul amintitei teze. Astfel „formaţi", ei urmau să revină în ţară ca elită intelectuală şi să-şi facă „datoria" faţă de Roma imperială, implicit faţă de „Sfântul Imperiu Roman" al Habsburgilor.

Aşa s-a „născut” în Ardeal *celebra „Şcoală Ardeleană”*. Cu personalităţi ştiinţifice – literare-istorice remarcabile, e drept, dar şi *purtători şi promotori ai doctrinei descendenţei pur romane* a semenilor lor, de „sus” în „jos”, rumâni care se „încăpăţânau” să se considere „pui de daci”. „Şcoală” care, pe *această* direcţie, a făcut *operă negativă* în istoriografia noastră, cu implicaţii şi persistenţe până azi.

Ca replică însă, în acest context, în Ţările Dacice, pe fundalul simţământului popular al *descendenţei dacice*, a început ceea ce azi numim *Mişcarea dacologică*. Mai întâi, şi chiar mai înainte de „Şcoala ardeleană”, căci teza deja se infiltrase prin „opera” prozelistă de până atunci, cu unele reflecţii şi cugetări logice şi de bun simţ, cum întâlnim la învăţatul stolnic Constantin Cantacuzino (şi el şcolit în Italia, dar, fiind ortodox şi de factură bizantină, a „scăpat” neîndoctrinat!), care în opera sa, *Istoria Tării Rumâneşti*, s-a exprimat limpede: „*... precum ispanii, galii, italii nu sunt romani, aşa nici valahii nu sunt romani*”; cum nici grecii nu sunt romani, cum unora le place să-şi zică (comentează autorul; de fapt, îşi spuseseră „romei” în vremea Imperiului bizantin, poate şi ulterior, n.n.), „*ci elini sînt*”, căci „*mare osebire iaste între grec şi roman*”. Şi aceasta – nota bene! – o spunea un grec! Iar *despre limba dacilor*, învăţatul stolnic îşi exprimă mirarea: cum să fi fost ea abandonată, acea „preaveche a lor limbă osebită”, „*cum o lăsară ei (dacii, n.n.) şi cum o lepădară aşa de tot şi luară a romanilor, aceasta nici să poate socoti, nici crede*” (105a/38, s.n.).

Cât despre numele ce şi-l dă poporul, autorul preia mărturia umanistului sas ardelean din sec. XVI, care scrie: „*că de întrebăm pe un valah: ce eşti? El răspunde: rumân*”. Iar sasul, el însuşi adept al tezei „romanizării” în ce-i priveşte pe valahi, comentează, în relatarea autorului: „adecăte roman, ci numai stricat puţin cuvântul, den roman zic rumân, iară acelaşi cuvânt iaste”. Dar istoricul nostru nu este de acord cu comentariul/opinia lui Topeltin – şi se exprimă iarăşi limpede: „*nu iaste destul cu atâta de a să dovedi că iaste roman*” (*ibidem*, p. 38-39, s.n.). Mai înainte, preluând după Martin Cromer numele de valah (cum găsim, de regulă, în izvoare germane), stolnicul adaugă: „*adecăte ... rumâni, cum le zicem noi*” (*ibidem*, p. 33, s.n.); şi ardelenilor dar şi „muntenilor”, titlul lucrării sale fiind: *Istoria Ţării R**u**mâneşti*. Istoricul Vlad Georgescu, discutând trecerea la folosirea termenului de *r**o**mân*, observă, corect, că: „*folosirea formei cu **o** în locul celei cu **u** urmând să sublinieze originea romană*” a românilor (51a/171, s.n.). A fost „subtila” înlocuire a unei vocale, „subtilitate” acceptabilă, probabil şi de cei care pledau pentru o descendentă ... „mixtă”! ... Şi cu aceasta „romaniştii”/„romanizatorii” – evident, şi „mentorii” lor! – obţineau o „subtilă” victorie, folosită din plin mai târziu.

Dacă la începutul secolului XVIII, în Valahia, stolnicul Constantin Cantacuzino cugetă/afirmă logic şi cu bun simţ cele arătate mai sus, către sfârşitul veacului învăţatul Ianache Văcărescu, în prefaţa *Gramaticii* sale (1787) vorbeşte tranşant despre „*craiul nostru Decheval*”, care a pierit în cunoscutul război, acceptă „colonizarea” romană dar şi daci „împreună lăcuitori cu dânşii”, aceştia nefiind „exterminaţi”. Iar când a fost impusă limba slavă ca limbă de cult şi de cancelarie domnească, „*r**u**mânii*” „limba rumânească” n-au părăsit-o ci „o avé numai păntru grăire şi păntru negoţiu şi trătăluiri politiceşti”. Şi Văcărescu ia ca punct de hotar al

triumfului în scris a limbii „*rumâneşti*” tipărirea *Bibliei* în „limba *rumânească*” (1688).

Un „plan dacic” – crearea unui regat dacic – aveau şi unii Domni fanarioţi (Constantin Ipsilanti). Acesta era însă o diversiune şi putea deveni o aventură periculoasă: renaşterea grecească avea în program includerea Ţărilor Dacice în „Noua Grecie” (51a/173).

În Moldova, Ştefan Crişan, în 1807, într-un memoriu către Napoleon Bonaparte propunea crearea unui Stat independent şi unitar cu numele de DACIA sau VALAHIA MARE (cuprinzând cele trei Valahii); n.b.: şi în Sudul Dunării a existat o Valahie Mare.

După 1800 – constată, după documente, istoricul Vlad Georgescu –, „**sentimentul dacic devine general, îl întâlnim în pamflete, memorii, acte oficiale; numeroşi intelectuali iau obiceiul <de> a folosi termenul generic de «dac» atât pentru munteni, cât şi pentru moldoveni, iar cel de «Dacia» pentru teritoriul ambelor Principate**” (51a/162, s.n.). După autorul citat – până acum, cel mai documentat în problemă –, ardeleanul **Naum Râmniceanu**, care a elaborat chiar o lucrare specială în domeniu (*Despre originea românilor*), a fost „**cel mai pasionat admirator al dacilor**” (s.n.). Naum, deşi format la „Şcoala ardeleană”, depăşind dogma acesteia (descendenţa pur romană a românilor), a respins categoric teoria exterminării dacilor, susţinând conlocuirea, în continuare, a lor, cu coloniştii romani, influenţându-se reciproc. Naum sintetizează o astfel de coabitare în formula: „dacii *romaiază, romanii daciază*” (*ibidem*, p. 162, s.n.), atât în timpul ocupaţiei, cât şi după părăsirea provinciei. Naum lansează chemarea: „**veniţi cu toţii de la o margine la alta a Daciei...**” (*ibidem*, p. 162, s.n.).

Şi Vlad Georgescu concluzionează, pe temeiul izvoarelor folosite:

„**Ideea de unitate politică derivă, în primul rând, din cea de unitate etnică, semnificativă în această privinţă fiind folosirea termenului de dac ca nume generic pentru toţi românii**” (*ibidem*, p. 71, s.n.).

Prin urmare, termenul de *dac* era, în Principatele noastre Dunărene, la începutul sec. XIX, „la ordinea zilei”. Aşa înţelegem bine exprimarea fermă a lui Tudor Vladimirescu în 1821 (v. mai departe).

A fost vremea în care *opoziţia naţională antifanariotă*, prin Iordache Filipescu – un reprezentat recunoscut al ei –, luând sub ocrotirea sa pe învăţatul grec Dionisie Fotino, îi facilitează – probabil chiar îi sugerează, îi cere – să elaboreze o *istorie a Daciei*, adică a celor trei ţări Dacice, operă pe care respectivul istoric o realizează „cu pasiune şi plăcere” pe parcursul unui deceniu, iar Casa de comerţ braşoveană a lui Zenobie Pop i-o tipăreşte la Viena, în trei volume – în limba greacă, accesibilă atunci unei elite naţionale dar şi europene –, în anii 1817-1819, cu acest titlu: *Istoria generală a Daciei sau a Transilvaniei, Ţării Munteneşti şi a Moldovei* (9a). Era o *replică* – nu un „tandem”!, cum zice Al. Diţă – la o altă operă, cea a „romaniştilor”, elaborată de conaţionalul lui D. Fotino, Dimitrie Philippide, *Istoria României*, tipărită la Leipzig în 1816.

În această atmosferă de mare interes naţional pentru Dacia şi pentru daci s-a „format”, spiritual, Tudor Vladimirescu, care, împreună cu „vremelnica

ocârmuire" a respins aventura militară şi politică a eteriştilor în Principatele Dunărene, iar într-o adresă din aprilie 1821 către şeful lor, Al. Ipsilanti, formulează şi două semnificative întrebări retorice dezabrobatoare: „*Ce este comun între daci şi greci? Cu ce vor lua parte dacii la bunurile viitoare ale grecilor?*" (62/57, s.n.).

Revoluţia a fost înfrântă, dar ea a generat, între altele, amplificarea sentimentului dacic, Statul naţional unitar fiind conceput sub numele Dacia.

Şi revoluţia paşoptistă din Principatele Dunărene, care a optat pentru un Regat al Daciei, a fost înfrântă. Dar după ce, trecând „războiul Crimeei", revenind pacea şi liniştea, speranţele de unitate politică au reizbucnit, într-un context favorabil. În entuziasmul pregătirilor pentru Unirea din 1859, B. P. Hasdeu, prin celebrul său studiu *Perit-au dacii?* a „demontat", pur şi simplu, teza „doctorilor ardeleni" privind descendenţa pur romană, iar moldoveanul George Sion traduce în limba naţională cartea lui Dionisie Fotino, *Istoria generală a Daciei*, apărută chiar în 1859 şi pe care, semnificativ şi simbolic, o dedică deputaţilor Adunărilor elective „din Moldova şi Ţara Muntenească", care la 5 şi 24 ianuarie au ales „un singur Domnitor", precum şi Domnului ales, Alexandru Ioan Cuza. Cartea, cu dedicaţia imprimată la început, era şi ea o expresie a bucuriei naţionale pentru *împlinirea parţială a istoricului plan dacic autohton*.

Din păcate, în contextul acestui entuziasm, în chiar Domnia atât de benefică a lui Alexandru Ioan Cuza, împotriva sentimentului dacic atât de clar exprimat, a amplificării sale fireşti până atunci, împotriva evidenţelor documentare, logice şi de bun simţ, dar în condiţiile de dominare, „la vârf", în elita ţării, a tezei false a „romanizării" şi ale speranţelor prea credul puse în Europa politică, a „celor mari", sub „garanţia" cărora Principatele Unite intraseră, sub toate acestea factorul politic – Adunarea legislativă, Domnul şi Guvernul – au preferat să dea ţării numele de ROMÂNIA, iar nu numele firesc de DACIA. Aceasta, nu argumentată ştiinţific, ci *în amintirea Romei imperiale* care în Antichitate a cucerit şi a jefuit o parte din ţara strămoşilor noştri reali – illiro-traco-geto-dacii şi a cauzat, pentru aproape 1000 de ani, primul declin semnificativ al Daciei.

A fost prima mare eroare politică din istoria noastră naţională modernă, ale cărei consecinţe negative nu încetează să se manifeste. A fost, figurat vorbind, o a doua victorie a „Imperiului" asupra geto-dacilor. Şi aceasta – foarte grav! – cu concursul factorului politic intern.

Apoi, frângerea de tradiţie istorică prin *crima politică de la 11 februarie 1866*, cu *detronarea Domnului Unirii, Alexandru Ioan Cuza – în ordine, a doua mare eroare politică* (62c), în continuare reglarea „coabitării" între „ciocoii vechi şi noi" – după sintagma genială a clasicului Nicolae Filimon –, prăpastia deschisă tot mai mult, continuu, între *ţara reală* şi *ţara politică,* între guvernaţi şi guvernanţi – până când, în 1907, „au câştigat ciocoii războiul lor cu Ţara" (Tudor Arghezi) –, obedienţa multor lideri faţă de Occidentul politic – prin cointeresări şi cu speranţe prea uşor direcţionate spre eufemismul de „gintă latină" –, toate acestea, transpuse şi în politicile educaţionale, au uşurat mult şi consolidarea dogmei „romanizării". E drept, peste erori mai mici sau mai mari – unele inerente, explicabile, altele grave – , prin efortul forţelor pozitive ale naţiunii s-au putut realiza unele reforme interne

benefice, precum şi cele *două mari obiective istorice*: *Independenţa* şi *desăvârşirea unităţii politice a naţiunii*. Dar teza „romanizării" a obturat continuu drumul spre o mai bună cunoaştere şi recunoaştere a strămoşilor reali, illiro-traco-geto-dacii. Iar unele cercetări pozitive în acest sens au fost „ecranate" în lumea universitară şi academică şi prin politici educaţionale.

Oficial, rămânea, poate, nostalgia romantică a Daciei şi a dacilor. Se putea face pentru ei, chiar oficial, parastase solemne la ocazii, cu vorbe frumoase despre „Decebal cel harnic", „talonat" însă imediat de călăul său – „Traian cel drept"... Dar poporul „de jos", printr-o politică educaţională, „justificată" de cărturari distinşi, de poeţi talentaţi, trebuia convins să cultive memoria Romei imperiale. La conducătorii strămoşilor reali, la frumoasele şi impresionantele chipuri de daci preluate de pe „Columna lui Traian", toţi trebuiau deprinşi să privească aşa cum priveşti fotografii îngălbenite de vreme ale unor strămoşi şi părinţi care au trecut demult pragul tanatic; să continue totuşi şi pentru ei tradiţionalul cult al morţilor – „exterminaţii" de *atunci* –, dar să rămână poporul cu convingerea că r**o**mânii – cum le spuneau acum cărturarii, oficialii şi manualele – „*de la Râm se trag*", nu din autohtonii mileniilor zalmoxiene, a căror dreaptă credinţă şi preoţii erau instruiţi s-o respingă ca fiind „păgână".

Replici la dogma „romanizării", venind de „jos" şi din iniţiative private – oameni ai munţilor, ca *atunci*, care se considerau daci – au fost: o hartă a „Daciei moderne" (1868), nume de „Dacia" acordate unor Societăţi nou înfiinţate, un veritabil Congres al spiritualităţii dacice la aniversarea mănăstirii Putna, la care Ciprian Porumbescu era convins că a cântat „întregii Daciei".

Dar împotriva „particularilor" care „au forţat nota" prin dăruire, fermitate şi geniu, precum Mihai Eminescu şi fratele său ardelean Nicolae Densuşianu, s-a recurs la cumplite represalii, până la asasinat sadic – şi represaliile au continuat postmortem, continuă şi azi.

Ar fi interesant de ştiut cum au suportat oficiali şi cărturari „subţiri" către sfârşitul veacului XIX vocea puternică a unui mare poet „suflet din sufletul neamului", când acesta a redat „cuvântul" lui *Decebal către popor* în faţa urgiei romane:

„Viaţa asta-i bun pierdut
Când n-o trăieşti cum ai fi vrut!
Şi-acum ar vrea un neam călău
S-arunce jug în gâtul tău:
E rău destul că ne-am născut,
Mai vrem şi-al doilea rău?

Din zei de-am fi scoborâtori,
C-o moarte toţi suntem datori!
Tot una e dac-ai murit
Flăcău ori moş îngârbovit;
Dar nu-i tot una leu să mori
Ori câne-nlănţuit.

Cei ce se luptă murmurând,
De s-ar lupta şi-n primul rând,
Ei tot atât de buni ne par
Ca orişicare laş fugar!
Murmurul, azi şi orişicând
E plânset în zadar!

Iar a tăcea şi laşii ştiu!
Toţi morţii tac! Dar cine-i viu
Să râdă! Bunii râd şi cad!
Să râdem, dar, viteaz răsad,
Să fie-un hohotit şi-un chiu
Din ceruri până-n iad!

De-ar curge sângele pârău,
Nebiruit e braţul tău
Când morţii-n faţă nu tresari!
Şi însuţi ţie-un Zeu îţi pari
Când râzi de ce se tem mai rău
Duşmanii tăi cei tari.

Ei sunt romani! Şi ce mai sânt?
Nu ei, ci de-ar veni Cel-sfânt,
Zamolxe, c-un întreg popor
De zei, i-am întreba: ce vor?
Şi nu le-am da nici lor pământ
Căci ei au Cerul lor!

Şi-acum, bărbaţi, un fier şi-un scut!
E rău destul că ne-am născut:
Dar cui i-e frică de război
E liber de-a pleca-napoi,
Iar cine-i vânzător vândut
Să iasă dintre noi!

Eu nu mai am nimic de spus!
Voi braţele jurând le-aţi pus
Pe scut! Puterea este-n voi
Şi-n zei! Dar vă gândiţi, eroi,
Că zeii sunt departe, sus,
Duşmanii lângă noi!

(*George Coşbuc*)

Această, numită de noi, *prima mare eroare din istoria noastră modernă*, *atentat la identitatea naţională*, a căzut şi cade, imprescriptibilă, pe amintirea celor care au comis-o şi a celor care au consolidat-o, au cultivat-o şi o cultivă, până azi. Răspunderea în faţa istoriei şi a „poporului istoric" le aparţine.

Nouă, celor de azi şi celor de după noi, care ne revendicăm de la strămoşii reali, illiro-traco-geto-dacii, îi recunoaştem şi nu-i renegăm, ne rămâne de împlinit mesajul geniului naţional *Mihai Eminescu – prima jertfă politică pe altarul Daciei Mari* (cum i s-a spus – prof. univ. dr. Aurel David): „*TOTUL TREBUIE AICI DACIZAT DE-ACUMA-NAINTE!*" Cu înţelepciune, răbdare, dar cu fermitate şi perseverenţă, pentru ieşirea din *situaţia limită* în care ne aflăm. Iar Ţara să se poată numi cu numele ei firesc, **DACIA**, să nu ajungă o oarecare „euroregiune" la Dunărea de Jos!

*

În încheiere, alte câteva consideraţii.

1. Valahii din Sudul Dunării au rămas sub Imperiul Bizantin. Ulterior, o parte din ei au fost încadraţi în primul „ţarat" bulgar. Dar din 1185 şi-au constituit propriul lor Stat naţional, care însă a evoluat – în condiţii încurcate... istoriografic! – în cel de-al doilea „ţarat" bulgar, valahii constituind însă masa etnică a acestuia. Astfel, cum am mai spus şi nu este inutil s-o repetăm, noi suntem *fraţi ab initio* cu vecinii din Sudul Dunării. Ei nu ştiu aceasta sau, poate, oficial nu vor să ştie după atâta îndoctrinare contrară, inoculată subtil de către cei interesaţi pentru a preveni/ obstrucţiona o unitate firească sud-est europeană. În Bulgaria, în Spaţiul exjugoslav, în Grecia, din această cauză s-a dus şi încă mai intens se duce o politică discriminatorie faţă de valahii balcanici. Problema se poate rezolva, dar n-a existat şi nu există voinţă politică din partea forurilor conducătoare. Şi mult rău produce această discriminare, spre bucuria forţelor de subminare a unităţii sud-est europene!

2. *Pentru valahii din nordul Dunării şi din Dobrogea*, în afara atestării lor arheologice – element de cea mai mare importanţă –, mai putem face o constatare

retrospectivă, pornind de la izvoarele medievale timpurii: anume că, de vreme ce-i găsim atestaţi în izvoare scrise la începutul evului mediu, sedentari şi bine organizaţi, aceasta înseamnă, cum îndeobşte se admite pentru „duratele lungi" în istorie, că ei au existat cu mult timp înainte şi au rezistat, *au existat rezistând, rămânând ei înşişi,* şi în condiţiile grele ale marilor migraţii (v. mai sus). Or, aceasta înseamnă, într-o manifestare specifică acelei epoci, chiar dacă prin puţine menţionări în izvoarele scrise, *conştiinţa propriei identităţi şi voinţa politică de a o menţine*.

3. În privinţa calificativului de *naţiune matcă* pentru illiro-traco-geto-daci, am arătat, în lucrarea noastră, cum izvoare şi autori din ţările nordice, dar şi din Spania şi Germania, îşi revendică *ascendenţa geto-dacă,* iar prin aceasta pe cea ariană. În sprijinul frăţiei *ab originem* a nemţilor cu geto-dacii/valahii, mai reţinem, chiar dacă repetăm, că umanistul sas din Ardeal, Laurenţiu Topeltin, care scria latineşte, îşi considera limba sa maternă ca o *limbă dacă* („*limba noastră dăcească*" – în exprimarea lui Miron Costin, care îl citează în traducere) (47/II, p. 154). Iar după d-na. Maria Crişan, o informaţie foarte importantă: Capitala landului Renania de Nord-Westfalia, Düsseldorf, de la începuturile ei şi până în 1885 s-a numit *Wallachei*, numele fiindu-i schimbat prin decret în 1885, în Friedrichstadt, după numele împăratului Friedrich Wilhelm IV, proclamat ca atare în 1871; însăşi denumirea de *Westfalia* înseamnă, de fapt, *Ţara vlahilor de vest*, existând şi *Ostfalen*, adică *Ţara vlahilor de Răsărit* (*falen = vlah*) (43a/90-91). O *Valahie* există şi *în fosta Cehoslovacie* (43a/92). Tot d-na. Crişan precizează, cum am mai menţionat, vechimea în scris a cuvântului **valah**, la Homer, sub forma **olooson**, denumire care conduce la olah/olahus (în latina medievală), în timp ce la alţi autori antici, greci şi latini, cuvântul, la plural, îl întâlnim sub formele: *placi*, *blaci*, *belaci*, *belce (belcae), feaci*, *flaci* în Rohonezy Codex, la care d-na Crişan mai adaugă *felahi* pentru Egipt şi India (43a/89).

4. Referitor la informaţia, reţinută din călători italieni (107/I, 322-323), cum că autohtonii carpatici au o limbă, „puţin deosebită de limba noastră italiană", iar călugării de la Mănăstirea Dealu „ştiau" – evident, sub amintita reîndoctrinare prozelitistă! – că aceştia „*din vremuri străvechi*" au venit aici „*de la Roma*", după cucerirea Daciei de către Traian şi „se trag" din vechii „colonişti" romani.

5. În mediile populare naţionale nu avem informaţii că s-a păstrat amintirea *ascendenţei noastre romane*. Dacă mai *târziu* întâlnim unele ecouri, acestea nu s-au putut produce decât sub influenţa mediilor cărturăreşti, poate chiar a cărturarilor care „au consemnat" creaţia sau tradiţia populară.

Poate fi, de pildă, cazul cunoscutului colind de Anul Nou, „Pluguşorul", invocat de „romanişti" ca argument forte, căci se vorbeşte de un „bădiţa/bădica Traian" – transformat din cuvântul *troian*, cuvânt foarte uzitat la noi (troian, a trioeni, satul Troianul, care, relativ recent, prin aceeaşi „mică" schimbare de vocală, a devenit Tr**a**ian). Deci, nu *odinioară, cândva*, împăratul cuceritor al Daciei, ci un năzdrăvan al locului, un atât de scump „bădiţa Troian" „s-a sculat *mai an*", adică în *anul trecut* (oricum, foarte recent) - şi nu pentru a se întrece în vitejii cu alţii ci pentru a porni „*la arat şi semănat*", cu un plug ca acela care *cândva* a

mai tras prin părţile locului „*brazda lui Novac*”. În această creaţie populară poate fi chiar evocarea acelui *străvechi Novac, unde „titan” din istoria noastră mitologică*.

În schimb, în mediile populare, parţial şi în cele politice naţionale s-a păstrat *conştiinţa ascendenţei noastre dacice.* Un argument important privind ascendenţa noastră valahă/dacică este reluarea/refolosirea în izvoare a numelui de *valah*, într-o formă modificată prin scris (*blaci*) în Rohonczy Codex, izvor din care reţinem şi aici amintitul mesaj politic: „**Dacia unită să trăiască**!”. Iar numele de valah/Vlahia s-a folosit până în prima jumătate a sec. XIX, ca etnonim şi ca nume de ţară. În secolul XIV, „întemeierea” Statelor naţionale mai întinse ale valahilor sud şi est-carpatici, cu desemnarea „întemeietorului” în tradiţionalul ritual antic geto-dac (v. mai sus: Basaraba), devine încă un argument important privind perpetuarea planului dacic autohton. În continuare, în sec. XV au fost Domnii şi momente importante care au pus în evidenţă soluţii şi chiar încercări de realizare a unităţii Ţărilor Dacice (vezi raporturile între Iancu de Hunedoara, Vlad Ţepeş şi Ştefan cel Mare, ca şi efortul îndelungat al lui Ştefan de a realiza o unitate cu „cealaltă Valahie” sau stăpânirea lui peste unele cetăţi ardelene). Apoi, în sec. XVI sesizăm alte soluţii şi momente care au îndreptăţit caracterizarea de „**Restitutio Daciae**”, culminând, în sfârşit, cu împlinirea realizată de Mihai Viteazul în 1599-1600. Animaţi de himera „Ungariei Mari” – după prăbuşirea regatului Ungariei, tot în acest veac s-a „născut” şi „planul dacic” al nobilimii şi al principilor maghiari ai Ardealului, prelungit – diversionist şi himeric – şi în veacul al XVII-lea, când *planul dacic autohton* a avut două mari şanse, din nefericire ratate, pe lângă alte manifestări care îi dovedeau persistenţa. În veacul al XVIII-lea, veac al dublei xenocraţii asupra Ţărilor Dacice – regim prelungit în Ardeal până în 1918 –, ideea unei Dacii „reconstituite” o regăsim – atunci „când a fost Horea-mpărat”! – în expresia populară din Ardeal: „**Horea rex Daciae**”, în preocuparea factorului politic al Valahiei sud-carpatice pentru primirea şi aşezarea în teritoriu a „ungurenilor” trecuţi în număr mare „în ţară”, în expresia moldovenilor: „*Tota Transilvania ad nos venit*”, transmisă la Viena, cu îngrijorare, de către agenţii imperiali, în sfârşit în pledoaria din memorii ale opoziţiei naţionale antifanariote pentru un *Stat unitar al Valahiilor* ca soluţie de salvare naţională dar şi de securitate europeană în zonă.

Veacul al XIX-lea, în condiţii deloc uşoare, se „deschide” cu *generalizarea sentimentului dacic* pe aceeaşi dublă direcţie, naţională şi de securitate europeană, până la cea de-a doua împlinire, chiar dacă parţială, din 1859, prevestind „ora astrală” a naţiunii, din 1918.

6. Pledând, în lucrarea noastră, pentru *rolul fundamental al naţiunii illiro-traco-geto-dace* în devenirea noastră naţională şi politică, considerând-o ca *temelie a naţiunii noastre,* n-am exclus *frăţietatea ab initio* cu naţiuni şi din Centrul, Vestul şi Nordul Europei. Dar nu prin falsul „liant” al unei închipuite şi diversioniste „romanizări” ci prin temelia ancestrală a *poporului primordial*, din care s.au constituit cele trei, deja nominalizate, mari naţiuni ale continentului: *illiro-traco-geto-dacii*, *celţii (galii)* şi aşa-zişii „*germani*”, care au fost, ele şi civilizaţia lor, la originea celor mai multe naţiuni şi civilizaţii în Europa. Roma imperială, cucerind o mare parte din Spaţiile amintitelor naţiuni-matcă, nu le-a „romanizat” şi nu le-a transmis civilizaţia ei. Dimpotrivă, cucerirea a afectat grav

naţiunile cucerite şi jefuite, precum şi civilizaţia lor. Căci – repetăm, să se reţină! – *imperiile n-am fost şi nu sunt creatoare de civilizaţie*. Acest atribut a aparţinut şi aparţine exclusiv naţiunilor.

În ce priveşte situaţia Daciei – şi nu numai a părţii cucerită de Roma imperială –, jaful comis de Imperiu şi distrugerea, în anul 106, a celui mai puternic Stat al geto-dacilor, a lăsat lumea autohtonilor foarte slăbită „în întâmpinarea" cumplitului mileniu al marilor migraţii (sec. IV-XIII).

De aici – încrâncenarea lor ulterioară de a-şi reface Dacia!

*
* *

Şi acum câteva concluzii.

1. În Spaţiul carpato-danubiano-balcanic, cu bogăţia şi varietatea lui de resurse, *ab initio*, prielnice vieţuirii, inclusiv bogăţia în sare ca aliment esenţial vieţii; cu puterea, poate unică, de ocrotire, pe care a dat-o continuu şi încă o dă relieful său atât de frământat şi totuşi atât de armonios alcătuit; cu densa lui reţea hidrografică; cu văile şi luncile acestuia, bogate şi ocrotitoare deopotrivă, cu pădurile sale seculare şi atât de întinse până „mai ieri", şi ele bogate şi ocrotitoare deopotrivă; cu clima lui temperată şi cu trecerea ei lină de la cald la frig (chiar dacă uneori la foarte frig, dar o trecere lină), ambele impunând dar şi permiţând organismului uman găsirea soluţiilor de viaţă, deci adaptarea, „călirea" pentru o diversitate de situaţii (nici una imposibil de suportat!); ei bine, acest Spaţiu – şi ca probă majoră sunt nu numai dovezile arheologice, abundente, dar şi o tradiţie ce se cere reluată, revigorată – a fost dens şi continuu populat, din străvechime, realmente din vremuri imemoriale, în timp ce calamităţi care să conducă la distrugeri etnice radicale nu s-au înregistrat totuşi, după cum nu s-au înregistrat exterminări sau dislocări etnice practicate sau dictate de invadatori sau de forţe politice constituite. Un caz extrem a fost genocidul sovietic în Basarabia şi genocidul antiromânesc în ultimele două subetape istorice.

2. Corelând această concluzie cu datele istorice mai recente, începând de la marea migraţie a mileniului de după retragerea romană din Dacia nord-dunăreană, putem constata şi afirma, în consecinţă, marea forţă de conservare a elementului băştinaş, autohton din Străvechime, dotat cu forţa deosebită, uneori greu de înţeles, pe care o dă o asemenea autohtonie, ca şi puterea lui de asimilare a elementelor alogene – nu atât de numeroase totuşi, şi ele însele destul de conservatoare la vremea primului impact mai ales (să nu se piardă din vedere acest lucru!) –, mai exact a ceea ce rămânea după războaiele frecvente prin care aceşti alogeni îşi disputau puterea şi întâietatea.

3. O asemenea populaţie, autohtonă din Străvechime în acest Spaţiu, şi atât de numeroasă, care atât de mult se simţea aici *în elementul său* şi *în dreptul său*, cu o conştiinţă de sine dovedită implicit şi explicit de izvoarele istorice, arheologice şi scrise, nu închistată însă ci deschisă la colaborări din care să nu iasă în pagubă, o asemenea populaţie, deci, nu şi-a putut „uita" ori „abandona" ceea ce nu se poate uita

şi abandona: limba, vorbită de secole, poate de milenii, credinţa, tradiţia, memoria părinţilor şi a strămoşilor, personalitatea ei, într-un cuvânt fiinţa ei proprie, după cum nici n-a putut fi, mai nou, „romanizată" sau „barbarizată" de stăpânirile vremelnice care vor fi avut astfel de „programe".Rămâne, din păcate, cum am spus, excepţia negativă a declinului multiplu din ultimele subetape istorice.

4. În timpuri istorica anterioare, oricât de greu a fost – dar nu mai greu decât acum! –, pământenii spaţiului naţional, peste câmpiile, dealurile, apele şi munţii lui, s-au putut amesteca şi întrepătrunde, s-au „mişcat" sezonier sau definitiv de la o zonă la alta, în transhumanţă sau în alt chip, unde ştiau că se află semeni de un neam, de o limbă, de o lege (da, lege, cu sensul de credinţă, de cutume sau chiar de „lege civilă"), iar această mişcare şi această întrepătrundere le-au consolidat unitatea în Spaţiul dat, sub toate aspectele – cum o probează geneza şi devenirea marilor civilizaţii în Străvechime, ca şi consolidarea unităţii etno-lingvistică-materială-spirituală, o constantă istorică a acestui Spaţiu, făcând posibilă şi chiar grăbind în vremuri de cumpănă unitatea politică.

5. Când încep a fi consemnaţi în izvoarele scrise, atât de târzii totuşi, acestea înregistrează denumiri pe care respectivii autohtoni şi le atribuiau, după forme de relief şi după reţeaua hidrografică, după „roiuri" şi după „neamuri", după port, după diverse caracteristici fizice sau psiho-morale, în sfârşit după cum „se pomenise din bătrâni", aşa încât această diversitate de denumiri în izvoarele scrise nu trebuie să ne înşele. Evident, între ele au putut fi identificate şi infiltrări sau enclave alogene încă neasimilate, acceptate ca vecini, ca „oameni ai lui Dumnezeu" totuşi în masa unei cvasiomogenităţi etnice, şi nu de puţine ori ca aliaţi împotriva unor primejdii comune.

6. În ce priveşte denumirile mai generale de „traci", „geţi" sau „daci", consemnările din izvoarele scrise (târzii – o repetăm!) fac uneori precizări peste semnificaţia cărora s-a trecut cu uşurinţă. Astfel, grecii, tradiţia greacească mai întâi, apoi autorii greci cunoscuţi, se obişnuiseră mai mult cu tracii mai de lângă ei, deşi nu le erau străini nici semenii lor mai de la nord (de la nord de Balcani sau de la nord de Istru, din Hiperboreea şi de lângă Carpatos). „Părintele istoriei" (istoriografiei!), Herodot, în vremea lui (sec. V î.Hs.) încă nu călcase cu piciorul această zonă, şi consemna după tradiţia greacească, ioniană. Când i-au cunoscut direct, autorii greci au constatat că şi tracii şi geţii şi dacii şi alţii cu diverse denumiri sunt „neamuri" între ei, că vorbesc aceeaşi limbă; că se şi războiesc între ei – şi aceasta, desigur, le dăunează. Tradiţia romană, mai târzie, mult mai târzie, apoi autorii romani sau de limbă latină, care i-au cunoscut nu prin intermediul tracilor de lângă greci, ci mai mult dinspre sud-vest, dinspre geţi şi mai târziu dinspre daci, dinspre Panonia şi de lângă „Pădurea Hercinică", i-au numit geţi şi daci, după care au constatat şi ei că sunt „neamuri", că vorbesc aceeaşi limbă.

7. După atâtea veacuri/milenii de istorie, în care întemeierea „Cetăţii eterne" se plasează totuşi atât de târziu, „calamitatea" sau „minunea" acelei „uitări de sine", prin „romanizare", a acestor autohtoni străvechi, nu s-a putut petrece prin cucerirea de către Imperiul roman a unei părţi a Spaţiului traco-geto-dac, romanii – repetăm încă – neavând nici în tradiţie, nici în „program", exterminarea

populaţiilor cucerite. Imperiul va încerca să revină la nord de Dunăre şi parţial va reuşi. Vor rămâne însă legăturile, care se vor consolida, atât în contextul migraţiilor cât şi mai târziu, în faţa agresivităţii Apusului oficial, militar şi confesional.

8. În sfârşit, traco-geto-dacii intraţi sub stăpânirea Romei încă de la mijlocul sec. II î.Hs., au rămas vitali şi activi din toate punctele de vedere. Romanii erau efectiv stăpâni pe un teritoriu din spaţiul traco-geto-dac cât timp băştinaşii se temeau de forţa armatei romane, care veghea din castre, din tabere sau putea să intervină operativ. Altfel, când armata romană pleca în alte locuri, în multele războaie ale Imperiului, illiro-traco-geto-dacii se purtau ca stăpâni la ei acasă. O analiză atentă a izvoarelor ne duce la această concluzie. În „mărturia" sa de la „faţa locului" (Tomis), poetul Ovidiu confirmă din plin această situaţie. În ce-i priveşte pe dacii liberi, din afara provinciei romane Dacia sau din nordul Dunării, după retragerea aureliană, aceştia atacau periodic Imperiul. Exemplele sunt cunoscute. Carpii, de pildă, s-au remarcat între ei. Învingători sau învinşi, ei rămâneau o problemă pentru Imperiu. Un autor târziu, Synesios (370-413) scria că „*geţii şi massageţii..., aceştia vă înspăimântă astăzi. Ei trec Istrul şi cer plată pentru pacea pe care ne-o îngăduie*" (112/II, 183, s.n.).

Expresia vitalităţii *illiro-traco-geto-dacilor* în plan politic o constituie, cel mai elocvent, faptul că aceştia *au dat Imperiului jumătate din numărul de împăraţi* (vezi anexa), unii dintre ei înscriindu-se printre cei mai lăudaţi şi, efectiv, mai capabili.

Între aceştia, Maximinnus Thrax (*Maximin Tracul* – 235-238 d.Hs.) a fost, după cum scrie Eutropius, „*cel dintâi care, din simplu soldat a ajuns la domnie numai prin voinţa armatei, fără sprijinul sau consimţământul senatului şi fără să fi fost şi el senator*" (6/134-140, s.n.).

Ingennus, dac de origine, comandant în armata Imperiului, în anul 258 d.Hs. a fost proclamat împărat de legiunile din Moesia, având şi asentimentul celor din Pannonia. Acest Ingennus – spun autorii *Istoriei împăraţilor* – „*cu vitejia sa ar fi putut să însănătoşească Statul sleit de puteri*", dar Gallienus l-a învins şi l-a ucis (112/II, 105, s.n.). La acest „moment" ne-am referit mai sus.

În ce-l priveşte pe succesorul geto-dac al acestuia, *Regalian*, strănepot al lui Decebal, care a continuat lupta şi a proclamat independenţa renăscutului Stat, moment foarte important, la care de asemenea ne-am referit mai sus, un izvor notează: „Totdeauna (Regalian) *a fost un bărbat priceput în treburile militare şi suspect lui Gallienus încă de mai înainte, deoarece se părea că e demn de Domnie. Se spune că el era de neam dacic, fiind chiar rudă cu însuşi Decebal*" (cf. 112/II, 105, s.n.).

Între cei mai importanţi împăraţi de origine traco-geto-dacă, cu Domnie mai îndelungată, notăm pe Aurelian (illir, după unii), supranumit „Divinul" şi „restauratorul" Imperiului, chiar dacă s-a retras din Dacia nord-dunăreană; el a înfiinţat, o repetăm, o Dacie sud-dunăreană – şi nu pentru orgoliul lui rănit sau pentru a nu fi criticat de Senat – cum ne spuneau nouă profesorii, în facultate – ci pentru că şi în sudul Dunării era, efectiv, Dacia, numită până atunci Moesia. Apoi, provincia se va diviza în Dacia Ripensis şi Dacia Mediteraneea.

Înainte de această divizare, în Dacia sud-dunăreană, lângă Serdica (viitoarea Sofia) s-a născut (între 245-250 d.Hs., în satul Romulianum, numit astfel după numele mamei sale, Romula), viitorul *împărat roman, geto-dac* de origine, *Galeriu*, mama lui fiind o geto-dacă de la Romula, o „transdanubiană" refugiată la sudul Dunării într-o împrejurare.

Dintr-un articol al arheologului Ion Barnea (v. nr. 22a), reţinem, în sinteză, date despre acest împărat. Din simplu soldat (cioban, ca statut social – chiar era numit Armentarius – Ciobanul), distins în lupte, în anul 293, când s-a instituit Tetrahia, este numit de *augustul* Diocleţian (îi devenise socru) *caesar* al său pentru Răsăritul imperiului, iar la retragerea lui Diocleţian devenise el însuşi împărat (augustus), capitala fiindu-i la Salonic. Obţinând o mare victorie contra perşilor în anul 297, în amintirea ei mai ales, Galeriu – care se considera al 2-lea Alexandru cel Mare (Alexander redivivus) –, construieşte, în anul 304, un complex monumental, un „Forum" al lui, cu Arc de triumf şi un Mausoleu (Rotonda), în care să fie înmormântat (dar – de reţinut! – în final a dispus să fie înmormântat în satul său natal!).

Arcul de triumf, masiv – cu 4 pilaştri centrali, susţinând o cupolă de 12,5 metri şi 4 laterali, susţinând câte un arc de 6,5 metri –, ruinat între timp din lipsa de interes a grecilor, este construcţia principală. Pentru noi, interesante sunt *basoreliefurile cu scene din războiul cu perşii, purtat cu soldaţi recrutaţi din Daciile nord şi sud-dunărene*,purtători de *steaguri cu chip de balaur*. Ion Barnea redă două fotografii, în care se disting acele steaguri. Sculptorul Constantin Iordache, decedat între timp, cu o îndelungată documentare şi studiu atent, a realizat, în machetă, un basorelief. Împăratul Galeriu, chiar de când a devenit împărat (an. 305) şi-a luat drept *caesar* pe nepotul său Maximinus Daia (Dacul), care i-a urmat la tron încă 2 ani după 311. În acest an al morţii sale, Galeriu, fost mare persecutant al creştinilor, a dat primul edict de toleranţă a creştinismului. Despre toate acestea, cărţile/manualele noastre de şcoală, nu scriu nimic.

D. Bălaşa este istoricul care scoate în evidenţă importanţa celor doi împăraţi geto-daci, numiţi de dânsul, pentru a-i deosebi: Galeriu I („cel Bătrân") şi Galeriu al II-lea („cel Tânăr").

O recentă imagine ne prezintă dr. Napoleon Săvescu în cartea D-sale, unde face şi următorul comentariu:

„În mijlocul Tesalonicului găsim şi azi *Arcul de Triumf* al lui Galerius (Ler Împărat), realizat din marmură albă, cu sculpturi şi decoraţii în relief, reprezentând victoria împotriva perşilor (290-297 d.Hs.). Niels Hannestad afirma că monumentul este «cel mai important dintre monumentele tetrarhice păstrate», consemnând pentru eternitate *triumful dacilor în întreaga lume antică*, orientală şi occidentală. Figurile comandanţilor daci sunt peste tot. De ce oare grecii nu se întreabă azi de ce s-a construit acest Arc de Triumf pe «teritoriul lor» şi de ce suntem noi pe el? De fapt, el nu reprezintă nimic istoric pentru grecii care îşi adjudecă, incorect, acest teritoriu. Acest Arc de Triumf al strămoşilor daci avea la început patru picioare... doar două mai există azi. Cui să-i pese? În anul 311 d.Hs., Ler Împărat, înainte de moarte (din cauza unei infecţii), va da decretul de *Liberă practică a cultului creştin*. Îi vor urma la tron cei doi nepoţi: Galer cel Tânăr (311-313, n.n.) şi Constantin cel Mare. Acesta din urmă va *reconstrui* şi *Podul de Piatră* de peste

Dunăre, făcut iniţial de străbunul său *Burebista*. De ce oare a reconstruit acel pod, când se ştia că romanii se retrăseseră din nordul Dunării de aproape 200 de ani iar «locurile erau pustii» (îi aşteptau pe unguri, goale, încă 800 de ani, ca să sosească şi să şi le adjudece). În depărtare se vede şi Rotonda".

Galeriu cel Tânăr (311-313), a reluat persecuţia creştinilor, dar a murit curând şi împărat a rămas tracul dardan Constantin cel Mare, până la 337, în timpul căruia mama sa, împărăteasa Elena, s-a implicat mult în actul de guvernare, ei datorându-i-se aproape integral – după D. Bălaşa – celebrul Edict de toleranţă de la Milano (313 d.Hs.) privind libertatea oficierii cultului creştin. Şi tot în timpul lui Constantin cel Mare s-a ţinut celebrul prim Sinod ecumenic de la Niceea, la care împăratul a fost prezent.

După ce, în luptele interne din Imperiu, împăratul Constantin cel Mare şi împărăteasa Elena au ieşit biruitori în Occident, au înălţat la Roma un impresionant *Arc de triumf* (312-315) – oficial le-a fost dăruit de Senat! –, a cărui friză istorică este în esenţă – după un specialist, citat de D. Bălaşa – „o continuare a reliefurilor din Arcul lui Galeriu" (1/138). Sus, pe fiecare din cele 8 coloane ale stâlpilor de susţinere (4 pe o faţă, 4 pe cealaltă), au fost aşezate 8 impresionante statui de daci (de câte 3 m înălţime), daci pileati, dar şi comati. Ele nu doar ornează Arcul ci simbolizează vitalitatea unui neam în care împăratul însuşi îşi avea originea. De sus, dacii veghează Roma, dar şi pe cei care intră în „Cetatea eternă", recucerită de *dardanul* Constantin cel Mare!

Între împăraţii Imperiului Bizantin este de ajuns să amintim pe marele/celebrul Justinian (527-565), şi el trac dardan, ca şi Constantin cel Mare.

Toate aceste constatări, poate şi altele care nouă acum ne scapă, se impun cu toată puterea lor de convingere, deşi încă, din partea unora/multora, mai este nevoie de curajul argumentării (argumente există!) şi al afirmării, de spargerea şabloanelor, tiparelor şi schemelor, în sfârşit învingerea unor temeri în faţa tezismului politic sau a lipsirii obedienţilor de binefaceri şi comodităţi diurne.

ÎN LOC DE ÎNCHEIERE:
MIŞCAREA DACOLOGICĂ SE AFIRMĂ

1. Două personalităţi reprezentative de dacologi

1.1. Inginer Gabriel Gheorghe

În ediţiile anterioare ale acestei cărţi (1995, 1998) am rezumat, cu unele comentarii, contribuţiile recente ale d-lui Gheorghe Gabriel, principalul animator al Societeţii ştiinţifice „Getica", editor al incitantei reviste cu acelaşi nume, din care până acum au apărut numere duble (1-2 şi 3-4/1992, 5-6/1995). Unele din aceste contribuţii deja le-am introdus în ediţia de faţă, după cum am introdus şi alte contribuţii încă mai noi ale acestui autor care probează încă odată o forţă ştiinţifică impresionantă.

GETICA

Tomul 1 1992 nr. 1 - 2

Fig. 58

Preşedinte fondator al Societăţii Getica şi editorul revistei cu acelaşi nume, unul din cei mai autorizaţi specialişti în istoria geto-dacilor, în substanţiale studii introductive – şi la revista „Getica" şi la recenta culegere de studii (v. nr. 57), ca şi la *Getica* lui Iordanes (v. nr. 58) –, domnul Gabriel Gheorghe atrage atenţia asupra unor erori mari în cele două ştiinţe înrudite, istoria şi lingvistica şi chiar aci începe îndreptarea lor, continuând efortul în studii speciale, în volum, cum ar fi, de pildă, *eroarea romanizării* – în sensul „topirii" illiro-traco-geto-dacilor la „focul" acesteia – sau „axioma" privitoare la „indoeuropeni", cu limba lor „indoeuropeană", „teze" încă în vigoare în istoriografia noastră academică şi universitară. Demonstrând, în revista „Getica", primordialitatea Spaţiului carpatic în procesul de antropogeneză europeană, ca şi în cel de devenire etno-naţională, în recenta culegere revine şi insistă asupra unui argument fundamental – prezenţa unică a sării native în Spaţiul carpatic, de unde autohtonii au pornit apoi, cu

numeroasele roiuri, pe „drumul sării", pe cele 4 direcţii cardinale (v. 57 b). De asemenea, dl. G. Gh. în recenta culegere întregeşte, cu insistenţe în plus sau cu argumente noi teza după care aşa numita limbă „*indoeuropeană comună*" este, de fapt, *limba română arhaică*. Teza se completează fericit cu contribuţia lui C.B. Stefanoski privind continuitatea limbii tracilor (traco-geto-dacilor), la sud de Dunăre, prin *graiul armânilor*.

Într-o amplă şi densă recenzie, ilustrată cu hărţi, dl. G. Gh., primul la noi, pune în adevărata valoare contribuţia savantului arheolog Marija Gimbutas, din care reţinem concluzia de importanţă deosebită pentru noi, anume că: „*România este vatra a ceea ce am numit «Vechea Europă»* (v. harta), *o entitate culturală* (de cultură materială, n.n.) *cuprinsă între 6500-3500 î.Hs.*" (s.n.).

Precizăm că studiile publicate de d-sa sunt de o aşa bogăţie de informaţii, reflecţii şi mai ales întrebări la care se caută răspunsuri ştiinţifice, încât orice prezentare succintă rămâne lacunară, respectivele studii reclamând o parcurgere atentă şi, deopotrivă, responsabilă din partea specialiştilor în primul rând.

Abundenţa resurselor în Spaţiul carpatic a dus la „explozia demografică neolitică". Dl. Gh. G. pune această explozie demografică, urmată de roiri spre cele 4 puncte cardinale, în legătură nu numai cu abundenţa resurselor, ci şi cu unele comandamente religioase menţionate explicit în „Sfânta Scriptură" vedică şi ele se refereau la grija principală a omului pentru continuitatea neamului, a familiei, comandamente asemănătoare celor creştine, acestea apărute însă mult ulterior faţă de cele vedice. În acest sens, ne permitem o conotaţie. Anume, creştinismul de la hotarul celor două ere, mult ulterior „scripturii" vedice, ar reprezenta o reactivare, o „renaştere" a unor învăţături străvechi, benefice omenirii.

Sunt utilizate lucrări fundamentate bazate pe textele vedice, „cercetări fără reproş" care au stabilit că „*Spaţiul care răspunde condiţiilor din vechea literatură vedică este cel Carpatic*" (s.n.). Este vorba despre lucrarea fundamentală: *The Cambridge History of India*, Cambridge, University Press, 1927, vol. I, *care plasează în acest spaţiu, sub titulatura: «Ancient India» „faza primară a culturii vedice*", *habitatul primitiv al Arienilor* (s.n.). **Prin urmare, „Scriptura" vedică este de emanaţie carpatică**.

Fiind intens populat, datorită motivelor arătate, în acest spaţiu a fost continuu o populaţie numeroasă, ocrotită, totodată, de relieful foarte frământat, cu munţi şi dealuri, de pădurile întinse şi bogate, de luncile pe care numai oamenii locului le cunoşteau cel mai bine. De aici, absurditatea tezei privind exterminarea populaţiei într-un asemenea spaţiu, la date anume propuse, teza „vidului etnic", chipurile umplut apoi de câteva mii, poate chiar câteva sute de călăreţi ai stepei, împuţinaţi încă de luptele dintre ei şi în luptele cu alte forţe europene. În acest sens, era firesc ca pe dl. Gh. G. să-l preocupe *persistenţa geţilor*, apoi a urmaşilor lor, românii, în spaţiul etnio-teritorial al vechii Dacii. Din păcate – n-am înţeles şi nu vom putea înţelege! –, dl. Gh. G. neagă existenţa tracilor şi a dacilor, „acceptându-i" doar pe geţi. Or, aceasta înseamnă *negarea evidenţelor din izvoarele istorice*!

La exemplele cunoscute adaugă şi informaţia despre un portret pirogravat al lui Atila, în care acesta se intitula „rex Hunorum, Medorum, *Dacorum*" (s.n.).

Citează istorici maghiari care constată, din vechime, *existenţa unei numeroase populaţii româneşti în actualul spaţiu al Ungariei*, fapt care explică marele număr de lexeme româneşti în limba maghiară, acestea fiind, deci, împrumuturi de la acei români, ulterior maghiarizaţi în cea mai mare parte. De fapt, aceşti băştinaşi ai Pannoniei, găsiţi aci de maghiari, practic i-au asimilat ei pe noii veniţi, din punct de vedere rasial – este de părere autorul, – care adaugă, în sprijin: „*Cine vizitează astăzi Ungaria şi caută tipul ungurului mongoloid, rămâne surprins de faptul că acest tip practic a dispărut, din cauza puţinătăţii ungurilor stabiliţi în Panonia, iar în Ardeal acest tip este o raritate*" (s.n.). Evident, nu este exclus aportul, în acest sens, şi al altor nemaghiari.

Desigur – şi aici se impune, credem, o atenţionare pentru dl. Gh. G. –, „ceva" s-a petrecut în epoca de tranziţie de la Neolitic la Bronz, când au dispărut (?) civilizaţii înfloritoare, când arheologii constată altă calitate de lucrare şi alte motive de decorare a ceramicii, oricum o „cădere" faţă de civilizaţia Cucuteni, de pildă. A dispărut o lume? Au venit alţii şi şi-au construit lumea lor? În acest Spaţiu? Greu de susţinut totuşi. Ulterior, în timpul marilor migraţii mai cunoscute, „seminţiile" Asiei, care au năvălit în Spaţiul carpato-danubiano-balcanic, au fost multe dar fiecare în parte puţin numeroase – apoi, se mai împuţinau încă prin luptele dintre ele. Îndoiala noastră poate fi susţinută şi de faptul că la scurt timp totuşi – la scară istorică – „izbucnesc" frumoasele şi superioarele culturi din epoca Bronzului, „reactivând" tradiţia locului. Din nimic nu puteau „izbucni"! Pe nimic nu se puteau clădi! Şi, oricum, nu călăreţii stepelor Asiei puteau fi creatorii unor asemenea culturi! Hunii, de pildă, înfrânţi decisiv la 453 d.Hs., incapabili să creeze o civilizaţie, au dispărut din istorie. Avarii, ca şi hunii, au dispărut din istorie. Slavii, mai numeroşi – dar să nu le exagerăm numărul, ei înşişi decimaţi prin confruntări militare –, părăsind în scurt timp Spaţiul carpatic, au avut o contribuţie la constituirea unor naţiuni şi state naţionale prin contopirea cu băştinaşii locurilor respective – *traco-geţii din spaţiul sud-dunărean, care au rămas temelia etnică pentru devenirea etno-naţională la Sud de Dunăre*. Căci bulgarii, veniţi aci la mijlocul sec. VII, agresivi şi războinici, deşi puţini, au reuşit să întemeieze primul „Ţarat", dar la sfârşitul sec. X-înc. sec. XI au fost exterminaţi aproape în întregime de Bizanţ, astfel că bazele celui de-al II-lea Ţarat bulgar vor fi puse de valahii *din Haemus*, sub conducerea celor *3 fraţi români*, Asan, Petru şi Ioniţă, în urma răscoalei antibizantine de la 1185. Maghiarii, şi ei, au venit puţini şi au rămas şi mai puţini după catastrofala înfrângere suferită din partea împăratului german Otto cel Mare (Lechfeld, 10 aug. 955 – cf. nr. 5a/p. 68-86: cap. 12 – „*Magyorii, o mână de oameni*"). Pecenegii şi cumanii au dispărut, practic, din istorie, lăsând unele urme în toponimie şi onomastică. În sfârşit, tătarii, numai după ce s-au sedentarizat în Crimeea şi în stepa nord-pontică, au putut întemeia o civilizaţie în Europa.

Revenind la epoca de tranziţie dintre Neolitic şi Bronz, nimeni până acum n-a argumentat o invazie atât de distructivă şi, la scurt timp, atât de constructivă în Spaţiul Carpatic, carpato-danubiano-balcanic. Fără aportul băştinaş nu se poate închipui aşa ceva! Cât despre arieni, am notat mai sus cum autorităţi în materie, citate de dl. Gh. G., i-au localizat, în faza iniţială, în Spaţiul Carpatic („Vechea Indie"!), de unde apoi o parte din aceştia au plecat, ajungând până în actuala Indie.

În legătură cu venirea unor „asiatici” în Spaţiul carpatic, am arătat într-un capitol anterior că demonstraţia lui N. Miulescu, bazată pe texte indiene străvechi, este de acceptat, fiind vorba însă de o *revenire* în acest spaţiu a unor urmaşi ai arienilor, plecaţi de aci (v. mai sus).

Datele, citările, raţionamentele pe marginea lor l-au condus pe dl. Gh. G. la concluzia – care, desigur, poate şoca pe mulţi! – după care *limba română ţărănească* – cea neimpregnantă cu neologisme şi ne supusă „standardizării” – este, în fond, *vechea limbă geto-dacă* (*illiro-traco-geto-dacă*, n.n.), acea „indoeuropeană comună” la care lingvistica face trimitere. Definind *limba română ţărănească* = *limba română arhaică* = „*indoeuropeana comună*”, G. Gh. înţelege prin aceasta „*limba vorbită în spaţiul Carpato-danubiano-pontic, cu aproximaţie în spaţiul actual al limbii române, înainte de începerea roirilor populaţiilor arice din habitatul primitiv de formare al acestora*” (cf. nr. 57a, s.n.).

Această limbă a fost limba matcă, donatoare, nu receptoare, această limbă nu putea muri după milenii de întrebuinţare, decât dacă acceptăm, prin absurd, că între timp s-a petrecut un cataclism etnolingvistic pentru care... ne lipsesc datele!

Dl. Gh. G. o spune – şi are dreptate! – că în istorie nici un popor, niciodată, nu şi-a abandonat limba maternă. Şi-au abandonat limba maternă, din motive diverse, indivizi izolaţi, familii, sub o mare presiune, chiar mici colectivităţi, dar niciodată un întreg popor! Aceasta, pentru că, în primul rând, fiind împotriva naturii, nu se poate. Copilul învaţă primele cuvinte, ca şi pe cele ulterioare, de la mama lui. Cine a trăit într-un sat, iar apoi, prin formaţia intelectuală, a putut conştientiza „zestrea” primită de acolo, şi n-a pierdut contactul cu satul, a înţeles cu mai mare uşurinţă conservatorismul pozitiv al satului românesc şi, în context, înţelege mult mai bine, mai repede, continuitatea etno-lingvistică la illiro-traco-geto-daci, absurditatea tezei privind „uitarea” sau abandonarea limbii vii vorbite de secole, de milenii. În „cabinetele de lucru”, rupte de realitatea vie, sau în „creuzete” politice, „uitarea” sau abandonarea limbilor este posibilă, totul este posibil, dar în realitatea istorică vie aceasta nu s-a putut petrece – şi lucrul acesta trebuie înţeles odată pentru totdeauna; valabil şi pentru cazul „romanizării”.

În al doilea rând, nu se cunosc cazuri în istorie! În secolul nostru, Francmasoneria a încercat să creeze o limbă artificială, pe care s-o impună ca „limbă unică” – „limba esperanto”, prima „staţie-pilot” fiind, după primul război mondial, o „republică a Macedoniei”, în Balcani. Tentativa a eşuat, dar forţele care acţionează prin Francmasonerie insistă, ştim că insistă. Abia azi, conştientizând aceasta, putem fi mai atenţi la forţele interesate în a susţine că popoarele îşi pot uita sau îşi pot abandona limba, simbolurile, identitatea în ultimă instanţă. Şi asemenea forţe, căutând argumente „istorice”, îşi retroproiecteaze dorinţa, pentru a convinge pe naivi, pe neinformaţi. În acest sens, ceea ce se întâmplă în anii din urmă este absolut revelator!

Studiind cazul concret al limbii franceze, dl. Gh. G. ajunge la concluzia – pentru care iniţiatorii masoni ai „francofoniei” l-ar linşa! – că „româna este incomparabil mai bogată decât franceza” (s.n.). Oare, câţi în lume, complexaţi de şcoala franceză sau de snobismul propriu, câştigaţi de chemările „francofone”, ar fi „dispuşi” să accepte aşa ceva?

Cât despre comparaţia românei cu engleza, dl. Gh. G. citează o elocventă confesiune a învăţatului-profesor Leon Leviţchi, din momentul în care acesta lucra

la un dicţionar român-englez ce trebuia să conţină 7000 de cuvinte: „*Nu vă daţi seama, d-le Gheorghe* – îi spunea profesorul – *ce limbă bogată avem, dar, din păcate, nu ştim româneşte, limba română având subtilităţi necunoscute limbilor occidentale. De foarte multe ori nu găsesc, pentru cuvintele româneşti, echivalente engleze şi sunt obligat să recurg la perifraze*". În acest sens, puţinul progres al filologiei romanice, de pildă, dl. Gh. G. îl pune pe seama necunoaşterii de către romanişti a limbii române – „limba cheie" a romanisticii!

În fond, dl. Gh. G. îşi focalizează întreaga discuţie pe neputinţa „romanizării" prin limbă a illiro-traco-geto-dacilor în timpul stăpânirii romane asupra unei părţi a Spaţiului dacic. Pe baza argumentelor aduse deja de autor se degajă puternic concluzia referitoare la întâietatea etno-lingvistică a Spaţiului carpato-danubiano-balcanic faţă de idiomurile din Peninsula Italică. Când în acest spaţiu, de pildă, trecuseră câteva veacuri de civilizaţie a Fierului, „Cetatea eternă" abia se întemeia, iar cu milenii în urmă, neolitizarea Italiei o făcuseră populaţii de ţărani venite din Spaţiul Carpato-danubiano-balcanic, urcând pe Dunăre, după cum au argumentat şi au conchis autorităţi în materie neluate în seamă de specialiştii noştri. Ca argumente noi, citează mulţimea de limbi şi idiomuri ce se vor fi vorbit în Dacia Romană, mai exact în oraşele romane ale Daciei cucerite, în centrele miniere şi administrative, în timp ce satul dacic rămânea în continuare „conservator", împrumutând sau cumpărând, eventual, de la noii veniţi ca stăpâni, unele procedee tehnologice mai bune, bunuri şi unelte, dar neabandonându-şi limba, credinţa, tradiţia, datinile, aşa cum „conservator" a rămas şi a rezistat astfel în epoca cumplitelor migraţii din „întunecatul mileniu", aşa cum „conservator" a rămas un întreg ev mediu şi un întreg ev modern, *a existat şi a rezistat*, ducând mai departe fiinţa neamului prin istorie – şi nu întâmplător s-a spus (nu s-a făcut o figură de stil!) că *noi, românii, am răzbit prin istorie cu satul*; *şi tot în sat ne rămâne speranţa renaşterii viitoare*!

Se poate vorbi, mai degrabă – continuă dl. Gh. G. – despre o *dacizare a Italiei*, căci pe la 1400-1000 î.Hs., după ce în Spaţiul carpato-danubiano-balcanic înflorise civilizaţia Bronzului şi se trecea la „vârsta" Fierului, „priscii" latini (latinii „vechi") abia pătrundeau în Italia, în valuri succesive, *venind de la Dunărea de Jos*, aducând cu ei limba pe baza căreia se va compune mai târziu latina clasică.

Dl. Gh. G. promite o discuţie mai de fond asupra aşa-zisei romanizări a geto-dacilor, în numărul viitor al revistei „Getica". Deocamdată, mergând pe linia deducţiilor logice şi a enunţurilor permise de datele administrate până acum, d-sa caracterizează *romanizarea illiro-traco-geto-dacilor*, aşa cum o susţin adepţii ei, ca fiind *o teorie falsă*, pentru care „nimeni n-a făcut (...) vreo dovadă, fie şi elementară". În toate lucrările studiate – spune d-sa – a găsit „un noian de declaraţii, vorbărie multă, o gravă superficialitate, dar nici o lucrare de analiză cât de cât serioasă". Aici reamintim observaţia noastră, făcută mai sus, anume faptul că romanizarea poate fi acceptată ca aport de civilizaţie, mai corect *ca standard de viaţă în anumite limite însă* (v. mai sus).

Civilizaţia Romei, comparativ cu cea a Spaţiului carpato-danubiano-balcanic, este, deci, de dată recentă. Până în sec. VI î.Hs., Roma a stat sub dominaţie etruscă. Este „momentul" istoric în care geţii – deja consideraţi „cei mai buni şi mai viteji dintre traci" – îşi luau îndrăzneala de a rezista uriaşei armate persane, condusă de însuşi celebrul Darius I, în 514 î.Hs.! Iar cu un sfert de veac mai înainte, la 529 î. Hs., regina Tomiris a massageţilor zdrobise armata

invadatoare a lui Cyrus cel Mare, iar acestuia îi aplicase un act justiţiar pilduitor (v. mai sus). Când s-a eliberat de sub etrusci, „Cetatea eternă" avea, ca suprafaţă, 150 km^2, mai puţin ca Lichtenstein-ul de azi. În sec. V î.Hs., când scria, Herodot nu auzise de Roma, dar despre geţi şi despre zeul lor suprem ne spune foarte multe; cât despre Zalmoxis, ne prezintă şi opinia sa după care acest om, devenit zeu, a trăit cu mult înainte de sec. VI. Când Roma îşi începe formidabila ei ascensiune, nici un text latin nu menţionează preocuparea pentru asimilarea violentă şi pentru înlocuirea limbii populaţiilor cucerite, cu latina – conchide dl. Gh. Gh., citând în sprijin autorităţi în materie. Şi d-sa adaugă: „*În Italia am înţeles, pe viu, imposibilitatea romanizării* (s.n.). *Nici măcar Peninsula Italică n-a fost «romanizată»*", *cu atât mai puţin regiuni din afara peninsulei*. Romanizarea, deci, în sensul abandonării fiinţei proprii de către poporul „romanizat", îi apare autorului chiar mai puţin decât o teorie şi mai mult ca o „idee fixă", „în nici un caz ştiinţifică". *Rămâne să-i denunţăm, mai complet şi mai ferm*, **motivaţia politică**. Dealtfel, am notat mai sus – şi aici nu este inutil să revenim –, despre lipsa de receptivitate a geţilor faţă de limba latină, literară, „clasică", vorbită şi scrisă de un poet. Despre atitudinea lor faţă de noii veniţi ca stăpâni, depune mărturie, de la „faţa locului", însuşi marele poet roman, clasic al limbii latine, Publius Ovidius Naso, în numai 6 ani din cei 9 (8-17 d.Hs.) cât a fost exilat la Tomis, unde a şi murit. Reamintim, după Ovidiu, că *geţii, aci, se simţeau la ei acasă*, în elementul lor, doar el, italicul, romanul, mediteraneeanul, se simţea chinuit într-un asemenea mediu, chinuit de asprimea mediului şi de „barbaria" geţilor, dar şi de dorul de patrie. Dar descoperea şi sensibilităţi nebănuite la aceşti „sălbatici".

Pământul getic dintre Dunăre şi Mare, inclusiv coloniile greceşti, depindeau, atunci, formal, de Statul odriz, ajuns deja „client" al Romei, Imperiul fiind însă stăpânul real.

Într-o asemenea lume, numai despre romanizare, cu atât mai puţin despre romanizare prin limbă, nu putea să fie vorba! Şi nu era vorba – cum s-a înţeles chiar de la Ovidiu (a se vedea încă alte precizări în versurile reţinute în crestomaţie) – despre o închistare, despre o neprimire „din afară" (geţilor auditori le plăcuse metrul latin, de pildă), ci despre o rămânere la ceea ce era esenţial în ei înşişi, indiferent de schimbarea, vremelnică, a stăpânilor; aceştia veneau şi treceau, ei rămâneau, urmând să „renască" în timpuri mai bune, cum mai „renăscuseră" cândva, ajutaţi fiind de învăţăturile unui Zalmoxis, unui Deceneu.

Ultimele două „surprize" pe care ni le-a oferit dl. Gabriel Gheorghe se referă la:

- prima: pur şi simplu, *eliminarea goţilor din istorie, aceştia fiind, de fapt, geţi*;

- a 2-a: consolidarea unei teze, deja afirmată, privind pe de o parte geneza limbilor clasice antice elina şi latina, pe de altă parte geneza limbilor moderne franceză şi germană. Ambele „surprize" au strânsă legătură cu problema noastră şi de aceea le prezentăm succint, pe rând.

1. *Teza privind eliminarea goţilor din istorie*, merită a fi reţinută, după argumentarea avansată, chiar dacă, pentru prudenţă, am admite-o numai cu titlul de ipoteză, deocamdată. De fapt, cu aceasta, pornind de la constatări de autoritate privitoare la promovarea falsurilor în ştiinţa istorică – din neştiinţă, din incompetenţă

sau (cel mai grav!) deliberat –, dl. Gabriel Gheorghe deschide, la noi, dar nu numai pentru noi, problema îndreptării falsurilor în istoria naţională şi în istoria universală. Căci informaţii greşite, orgolii exacerbate dar şi eforturile de manipulare ale celor interesaţi au promovat şi au întreţinut până azi atâtea falsuri. Limitându-ne la problema ce ne interesează, precizăm că într-un studiu întins şi dens ca informaţie ştiinţifică, pus în fruntea unei noi traduceri din *Getica* lui Iordanes (*De origine actibusque Getarum – Despre originea şi faptele Geţilor*), dl. G. Gh. *contestă existenţa goţilor ca popor migrator în istorie*, aceştia fiind, de fapt, geţi. Pe lângă argumentele aduse în acest studiu, în sprijinul tezei vine o mare parte a istoriografiei medievale şi chiar premoderne occidentale, pe care istoricii noştri efectiv nu au luat-o în seamă până azi. Ultimul şi printre cei mai de autoritate dintre autori, tradus, în sfârşit, şi la noi de dna. Maria Crişan, este suedezul Carolus Lundius, cu opera sa: *Zalmoxis, primul legislator al geţilor*, studiu apărut în 1687 la Upsala şi procurat, printr-o întâmplare fericită, de dl. dr. Napoleon Săvescu. Lansarea cărţii a avut loc la Congresul al III-lea de Dacologie, 21-22 iunie 2002, Bucureşti. Conform istoriografiei occidentale, medievale şi premoderne, central, vest şi nord europene, acestea îşi revendică popoarele lor din geţi: germani, danezi, spanioli, olandezi, suedezi, norvegieni, unii dintre baltici (lituanienii), o parte din polonezi. Iar baştina naţiunii-matcă a fost în Spaţiul carpato-danubiano-balcanic. În economia acestei lucrări nu ne permitem mai mult. Oricum, teza/ipoteza aceasta deschide un câmp larg de cercetare. „Ştiinţificii" noştri au respins-o şi încă o resping.

Din Antichitate (v. Plinius către iubitul său Caninius) dar şi de mai târziu (Carlo Troya), dl. G. Gh. aduce argumente care explică încrâncenarea cu care „goţii" = geţii s-au aruncat asupra imperiului roman. În faza finală a războiului din 106, înţelegând că lupta e pierdută, Decebal şi-ar fi adunat „Consiliul de Stat" compus din casta sacerdotală-regală a *sarabilor* – din care se alegeau regii şi sacerdoţii – şi le-ar fi cerut să jure că nu vor lăsa răgaz Imperiului până nu-l vor distruge, până nu vor rade Roma de pe faţa pământului (v. 58/XVIII). Ei ştiau cu toţii, atunci, că *Dacia/Geţia* reprezenta „*polul civilizaţiei şi al spiritualităţii*", în timp ce *Roma* reprezenta „*rădăcina tuturor relelor*" („radix omnia malorum") (*ibidem*). Aşa cum ştim şi azi că acea cârdăşie neoimperialistă despre care vorbim este, la fel, „*rădăcina tuturor relelor*"! Când „gotul" Odoacru a făcut să cadă Roma iar „gotul" Theodoric cel Mare i-a desăvârşit „opera", acesta din urmă a ţinut ca primul său sfetnic, istoric şi senator roman, Flavius Magnus Aurelianus Cassiodorus (485-578), să-i scrie istoria Neamului. Iar Cassiodorus a scris: *De origine actibusque* **Getarum**, iar după el Iordanes a scris la fel (*ibidem*/XVIII). Să nu uităm importantul „episod" Regalianus şi nici ura celor doi împăraţi Galeriu faţă de numele de roman. Din argumentele administrate de dl. G. Gheorghe reiese că **goţii** care au distrus Imperiul roman de Apus au fost de fapt **geţi**, care astfel dădeau curs jurământului prestat în 106 lui Decebal. Cu Theodoric cel Mare se împlinea acest jurământ (58/XIV-XV). Ne oprim aici, invitându-vă insistent să citiţi acest studiu introductiv.

2. *În problema limbilor* despre care am vorbit, la contribuţiile anterioare, publicate în revista „Getica", dl. G. Gh. aduce argumente noi, dar şi alţi membri ai

Societăţii „Getica” au venit cu contribuţii – şi regretăm că nu ne putem îngădui aici un spaţiu mai larg pentru a le expune.

Conform acestor contribuţii, cu argumentele lor, conform şi studiului dlui. G. Gh., cu care deschide noua traducere din *Getica* lui Iordanes, *limbile antice elină şi latină*, cele vorbite şi scrise de o elită cultă şi aristocratică, au fost nişte creaţii ale unor învăţaţi ai vremii, fie dintr-o motivaţie de exprimare elevată, fie pentru *a se detaşa*, pur şi simplu, şi prin limbă, de „poporul de jos”, de *vulg*, despre care aristocratul roman, de pildă, „ştia” bine ce-i trebuie pentru a fi liniştit: „pâine şi circ”! Cu emanciparea de azi, cel puţin în plan spiritual, aproape că te îngrozeşti când constaţi, pe măsura polarizării societăţii, cum creşte, cu timpul – şi nejustificat! – dispreţul şi ura foştilor şi actualilor aristocraţi faţă de cei „de jos”!

Horaţiu redă, într-o odă, *delirul de mărire* al aristocraţiei romane, în versul: „*Urăsc poporul de jos şi îl ţin departe de mine*” (57a/16).

Cât priveşte limba germană modernă – arată şi argumentează dl. G. Gh. –, aceasta „e o confecţie târzie, din sec. XVIII, a lui Adelung, iar *o limbă gotă nu a existat niciodată*” (*ibidem*/XXXIII), căci, „după cunoştinţele disponibile în prezent, ei <*goţii*> *nu au avut şi nu au o existenţă reală*” *în postura de popor migrator* (*ibidem*/XXXIX).

Privitor la limba franceză, într-un studiu anterior, în revista „Getica”, dl. G. Gh. demonstrează că „*în vechime Franţa a fost românofonă*” (v. nr. 54). Acum aduce precizarea unor învăţaţi francezi privind îndepărtarea limbii literare franceze, ca limbă a elitelor, de *limba vorbită, considerată ca limbă a „idioţilor”* (57/16-18 şi 90). Ar fi interesant să se întreprindă un studiu şi asupra altor limbi europene, pentru a vedea dacă oferă astfel de surprize.

Or, în ce priveşte limba română, este un fapt dovedit că în sec. XVII *limba română vorbită* a obţinut victoria deplină asupra limbii scrise, care fusese, până atunci, o limbă străină – slavona. Astfel, înţelegem bine mărturisirea profesorului L. Leviţchi, redată mai sus.

*

Din câteva discuţii cu dl. Gh. Gabriel, ca şi din constatări proprii, am reţinut că, dacă unii specialişti străini i-au citit studiile, lumea academică şi universitară românească, până acum, nu l-a îndatorat nici cel puţin cu un răspuns formal, după ce dânsul a trimis la forurile de specialitate revista, pentru recenzare. Dacă din străinătate i-au venit răspunsuri, instituţiile româneşti de specialitate continuă să-l ignore! De câteva ori, Televiziunea, din curiozitate sau poate pentru a trezi interesul, i-a luat interviuri. La atenţionarea noastră, Radiodifuziunea română l-a „redescoperit”. Tăcerea a fost menţinută şi faţă de acestea. Metoda este „clasică”. La început este... tăcerea. Apoi, dacă autorul nu se „astâmpără”, ar putea urma denigrările, de care nici până acum n-a fost lipsit, dar numai „pe la colţuri”, nu public, în presa de specialitate sau în presă în general. Autorul continuă să lucreze, nu se „astâmpără”, zbătându-se în lipsuri mari cu publicarea revistei, ca şi cu nevoi care ţin de investigaţia ştiinţifică. Cine-l va ajuta pe acest om? Sau, dacă este cu adevărat cazul, cine-i va demonstra, serios, adică ştiinţific, că greşeşte? Cu

bucurie credem că ar primi şi una şi alta, dacă s-ar face cu bună credinţă şi cu seriozitate, cu profesionalism.

1.2. Preotul istoric Dumitru Bălaşa

O operă de spargere a tiparelor, de ieşire de sub autoritatea unor „monştri sacri" – care, ei înşişi, şi-ar fi abandonat tezele depăşite de informaţia istorică şi de adâncirea reflecţiilor –, o face, de pildă, după o viaţă de cercetare atentă a izvoarelor, preotul istoric Dumitru Bălaşa, despre care am vorbit în cuprinsul lucrării noastre şi asupra căruia dorim să revenim, sintetizând.

Ortodox convins, poate chiar pătimaş, după cum l-am remarcat într-o împrejurare, preotul-istoric D. Bălaşa, pentru prima dată atât de atent la izvoarele istorice, deci atât de convingător, pune în evidenţă marea personalitate a „păgânului" Zalmoxis al illiro-traco-geto-dacilor, văzându-l însă nu ca pe un păgân – cu sensul infamant, îndeobşte acordat – ci ca promotor al *dreptei credinţe* a neamului său, creator de religie, în rând cu marile personalităţi de acest fel ale antichităţii.

Multe din problemele expuse întâi în „cărticica": *De la Zalmoxe la Iisus Hristos* (v. nr. 23) le reia şi le dezvoltă în cartea: *Ţara Soarelui sau Istoria Dacoromâniei* (v. nr. 1), asupra căreia atragem deosebita atenţie a tuturor. Desigur, cartea trebuie reeditată mai îngrijit, dar în cuprinsul ei adevărul izvoarelor „strigă" la fiecare pagină! De curând a apărut ediţia a II-a. La acestea mai adăugăm: *Basmul romanizării* (v. nr. 24a) şi *Roma Veche. Cronică ortodoxă daco-română* (v. nr. 25).

Înscriindu-se pe linia lui N. Densuşianu, Mihai Eminescu, B. P. Hesdeu, Mircea Eliade şi a atâtor excelenţi cunoscători şi preţuitori ai tradiţiei şi sufletului românesc, D. Bălaşa a ţinut în sine adevăruri pe care nu le-a putut spune nici odinioară şi nici sub regimul comunist, ale cărui închisori şi rigori le-a cunoscut din plin, dar acum a „răbufnit", hotărât să meargă până la capăt. Recent, părintelui-istoric Dumitru Bălaşa, i-a apărut o lucrare de sinteză dar şi cu contribuţii noi, intitulată: *Dacii de-a lungul mileniilor*, Editura Orfeu, Bucureşti, 2000, carte lansată la cel de al III-lea Congres Internaţional de Dacologie (21-22.06.2002).

Pornind de la străvechimea locuirii illiro-traco-geto-dacilor în Spaţiul carpato-danubiano-balcanic, D. Bălaşa, valorificând izvoare dispreţuite sau ignorate pe nedrept de unii, enunţă teza celui mai vechi regat feminin în acest spaţiu, cu o tulburătoare succesiune a reginelor – păzite de teribila „gardă de corp" a vestitelor amazoane, identificate de izvoare pe malurile Istrului, deci la Dunărea de Jos –, regine zeificate ulterior.

Cu privire la limbă, susţine teza că „limba latină cultă s-a născut ca limbă moartă (ca şi elina)", ea aparţinând unui „grup restrâns de iniţiaţi", căci „roiurile" illiro-traco-geto-dacice – şi autorul insistă asupra romanilor/ramanilor – au dus cu

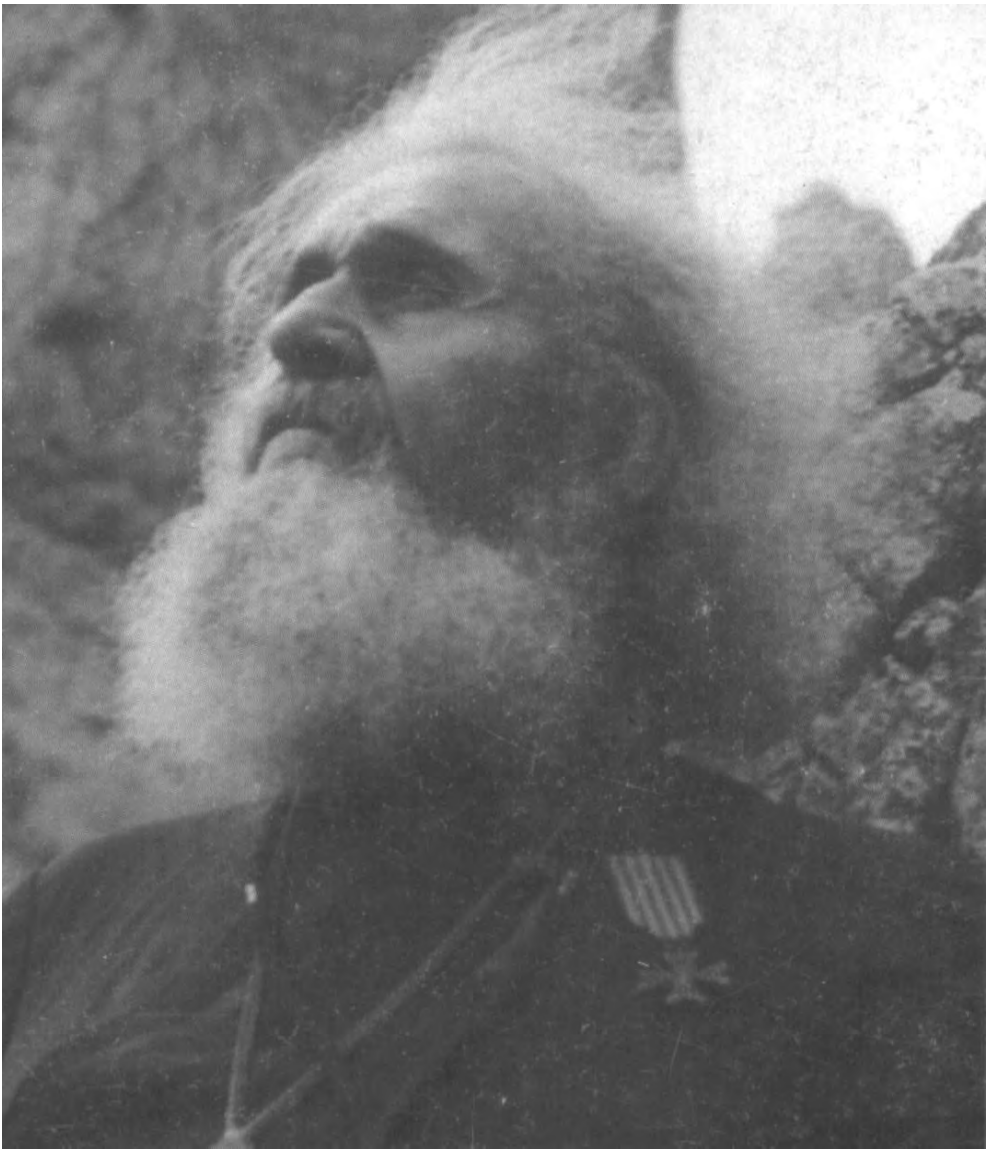

Fig. 60
Părintele istoric Dumitru Bălaşa la 90 de ani Foto: D-tru Misăilescu-Panu

ele o limbă populară (lingua rustica), „limba veche daco-tracă", a cărei urmaşă, desigur evoluată, este limba română. Şi insistă asupra acestei chestiuni.

Din acest spaţiu al „Vechii Europe" a illiro-traco-geto-dacilor a pornit, treptat, în restul continentului, încă şi în Asia, atâta spiritualitate, în roiuri „succesive sau prin împrumuturi", de la Cultul Soarelui şi al Focului sacru până la diversele zeităţi care au intrat în culturile „clasice" ale antichităţii şi în cele care le-au urmat.

Ajungând la marele reformator al illiro-traco-geto-dacilor, Zalmoxis, întregind informaţia cu datele despre urmaşul său de mai târziu, Deceneu, şi despre epoca acestuia, D. Bălaşa abordează cu seriozitate informaţiile lui Iordanes, atribuind illiro-traco-geto-dacilor un „cod de legi" – Belagines – „Legile palagine" –, venind de la primele regine, prin Zalmoxis şi ceilalţi mari preoţi ai zeului suprem şi perpetuate, asimilate în „dreptul românesc" medieval şi modern. De asemenea, pornind tot de la Iordanes, care se baza pe izvoare anterioare, între care, sigur, pe *Getica* lui Dion Chrisostomul, apreciază înalta ştiinţă din centrul geto-dac de la Sarmisegetuza, asimilând-o cu o veritabilă „Universitate" a antichităţii.

Coroborând ansamblul izvoarelor, D. Bălaşa demonstrează anterioritatea lui Zalmoxis faţă de Pitagora, pe linia convingerii personale a lui Herodot dealtfel, după cum, la fel, demonstrează anterioritatea Jurământului „medicilor lui Zalmoxis" faţă de Jurământul lui Hipocrate.

Autorul nu-i uită pe românii sud-dunăreni, aromânii (armânii), vlahii, în general, despre care culege multe alte date din izvoare, ignorate până acum.

Pornind de la originea carpato-danubiano-balcanică a întemeietorilor Romei şi a Imperiului roman, D. Bălaşa prezintă îndelungatul război traco-geto-dac – roman, care a durat efectiv peste două secole şi jumătate, până la 106 d.Hs., şi a continuat cu atâtea lupte ulterioare până la 271 şi după aceea, ca pe *cel mai îndelungat război numit de dânsul „fratricid" din istorie*, cu consecinţe pentru întregul curs ulterior al acesteia; am spus că noi nu-l numim fratricid, căci dacii nu erau fraţi cu mercenarii Romei!

Dar, pare-se, cel mai mult insistă D. Bălaşa asupra vitalităţii traco-geto-dacilor, atât a celor intraţi sub stăpânirea Romei cât şi a dacilor liberi, susţinând, primul cu atâta convingere – dată de izvoare –, ideea restaurării unui „Imperiu dacic" în locul celui roman, sub cei doi împăraţi Galeriu („cel Bătrân", 305-311 şi „cel Tânăr", 311-313) şi chiar sub Constantin cel Mare.

Desigur, multe din susţinerile preotului-istoric Dumitru Bălaşa vor şoca pe istoricii de Universitate şi de Academie, dar pe toţi aceştia lucrările autorului îi invită, înainte de orice, la luarea în consideraţie a *tuturor* categoriilor de izvoare, la coroborarea lor riguroasă, părăsind etichetările „de autoritate" şi mai ales tiparele şi schemele pe care informaţia istorică şi reflecţia ştiinţifică – adâncă şi responsabilă – nu le mai pot tolera.

Părintele istoric Dumitru Bălaşa s-a „strămutat de la noi" în dimineaţa zilei de 22 decembrie 2002, în vârstă de 91 de ani.

2. „Noi nu suntem urmaşii Romei!”
Dr. Napoleon Săvescu şi Congresele de Dacologie

Fig. 61
Dr. Napoleon Săvescu

Nu putem încheia fără a sublinia importanţa celor 11 *Congrese Internaţionale de Dacologie,* 10 ţinute la Bucureşti în anii 2000-2009, cel de-al 11-lea la Alba Iulia în 2011 – fiecare având câte odedicaţie: „*Sarmisegetuza - 2000*”, „*Burebista - 2001*”, „*Nicolae Densuşianu - 2002*”, *Tărtăria - 2003, „Civilizaţia Dunăreană-Rădăcini-2004*”, cu monumente amplasate în locuri de necesară aducere aminte. Au urmat Congresele: *„Kogoion-2005”*, *„Decebal - 2006”* (la 1900 de ani de la jertfa supremă pentru Neamul său), *„Tomiris-2007”*, *„Regalian-2008”* şi *„Eminescu - 2009”*, al 10-lea, congresul nostru jubiliar; în 2010, Congresul al XI-lea, Congresul de Dacologie, închinat lui Mihai Viteazul – „restauratorul Daciei” („restitutor Daciae”). Iniţiatorul acestor importante manifestări ştiinţifice este o „echipă” de români din S.U.A., având în prim-plan pe dr. Napoleon Săvescu (este şi cetăţean român), în colaborare cu entuziaşti români basarabeni şi cu specialişti din România. Sponsor – omul de afaceri, armân, George Constantin Păunescu, care a asigurat şi logistica (la Hotelul „Intercontinental”) şi a rămas sponsor în continuare. S-au alăturat şi alţii cu susţinere materială şi cu suflet naţional.

Din păcate, deşi invitaţi – ni s-a spus –, specialiştii de la Universitate, Academie, Institute de profil n-au venit. Un obiectiv major rămâne însă câştigarea acestora, a unora cel puţin. Argumente ştiinţifice sunt suficiente !

Dintre românii din Ţară un rol important l-a avut prof.dr. Augustin Deac, cel care – în pofida atâtor clevetiri – a întreţinut „spiritul dacic” la fostul Institut de istorie al Partidului Comunist, fiind şi autorul real al serialului lui I. Popescu-Puţuri, din „Magazin Istoric”, despre strămoşii noştri autentici. De curând a reuşit să publice, între altele, o carte în două volume, *Istoria adevărului istoric*, despre care credem că va deveni o carte de referinţă şi un instrument de lucru indispensabil.

La cele 11 Congrese ţinute până acum comunicările au fost foarte numeroase, dar inegale sub raportul conţinutului. Au fost greutăţi ale începutului. Au participat specialişti dar şi autodidacţi în domeniu, fiecare cu pasiunea lui pentru această parte a istoriei noastre. A fost prezent şi invitat de onoare regretatul

preot-istoric Dumitru Bălaşa. La venerabila vârstă de 90 de ani, la Congresul al 2-lea, în 2001, a fost proclamat „Patriarh al Dacologiei" între cercetătorii în viaţă.

La al 2-lea Congres, dr. Napoleon Săvescu ne-a prezentat, pe film şi diapozitive, starea jalnică în care se află complexul patrimonial dacic de la Sarmisegetuza, constatarea putând s-o facă, la faţa locului, unii dintre participanţii la Congres care au ajuns cu autocarul până acolo, unde s-a dezvelit şi o statuie a lui Burebista (la Orăştie) având ca model un „tarabostes" de pe Arcul lui Constantin cel Mare de la Roma. Cu Congresul al III-lea calitatea comuncărilor a crescut simţitor, dr. Săvescu antrenând specialişti din ţară şi de peste hotare, cu contribuţii de înaltă ţinută. S-a dat cinstirea cuvenită lui N. Densuşianu, iar Editura Arhetip i-a reeditat (ed. anastatică) *Dacia preistorică*. Congresul s-a transformat într-un veritabil triumf pentru marele dar atât de nedreptăţitul părinte al Dacologiei moderne. Un veritabil entuziasm a produs Congresul al IV-lea, 2003, consacrat epocalei descoperiri a „*Tăbliţelor de la Tărtăria"*, descoperire a arheologului Nicolae Vlasa; descoperirea este primul mesaj scris din istoria lumii!, eveniment faţă de care „ştiinţificii" noştri au tot „cârnit" din nas, cum le-ar fi spus Eminescu, iar la Congresul a V-lea a prins contur un program complex de cercetare europeană pentru civilizaţia Dunării, pentru rădăcinile acesteia, program impulsionat, alături de dr. Săvescu, de pasionatul specialist italian Marco Merlini, participant la ultimele trei congrese, care recent a realizat datarea riguros ştiinţifică a descoperirii de la Tărtăria: cca. 5300 î.Hs.

O părere de rău şi chiar unele suspiciuni a trezit nepublicarea, în volum, a comunicărilor (cel puţin a unora, a câtorva). Bine ar fi ca în toată această acţiune care ne-a entuziasmat să nu fie şi ceva „necurat", în această epocă a infiltrărilor şi scenariilor.

De la al II-lea Congres internaţional de dacologie au pornit două iniţiative de importanţă deosebită:

1. Traducerea şi editarea cărţii savantului suedez din sec. XVII, Carolus Lundius, *Zalmoxis, primus Getarum legislator*, Upsala, 1687, costul editării suportându-l dl. dr. Napoleon Săvescu iar traducerea realizând-o doamna cercetător Maria Crişan; lucrarea a fost lansată la Congresul al III-lea de Dacologie (21-22.06.2002), Bucureşti. Despre această lucrare fundamentală, dar şi despre alte contribuţii ale „cărturarilor nordici" la cunoaşterea istoriei geţilor, dna. Maria Crişan a relatat în două lucrări ale d-sale, lansate recent (31.05.2002) la sediul Comisiei Naţionale Române UNESCO: *Cărturari nordici despre geţi şi limba lor scrisă*, Editura Verus, 2002; de asemenea, lucrarea intitulată *Poeme*, Editura Verus, 2002, un volum de poezii şi relatări autobiografice, dar care cuprinde şi importante materiale necuprinse în prima lucrare.

2. Am înţeles că sub imboldul dat de dl. dr. Napoleon Săvescu, Editura Alcor din Bucureşti a tipărit, în premieră mondială, lucrarea *Codex Rohonczi*. Cartea a apărut în condiţii tehnice de excepţie şi a fost lansată la Târgul de carte „Bucureşti, 2002", în mai, însoţită de o casetă audio care cuprinde „Imnul blakilor (vlahilor), din cuprinsul Codex-ului, în transcrierea d-lui prof. univ. dr. Gheorghe Ciobanu. Descifrarea, transcrierea şi traducerea a fost realizată de d-na cercetător

dr. Viorica Enăchiuc, arheolog şi specialist în scrierile vechi (ale Evului timpuriu şi Antichităţii).

În sfârşit, cea mai recentă lucrare, consacrată *religiei geto-dacilor*, este cartea d-lui Dan Oltean, pe care deja am utilizat-o în lucrarea noastră, dar prin aceasta, nu i-am arătat întreaga valoare. Căci este, repetăm şi aici, lucrarea unui erudit al domeniului şi totodată un deschizător de drum sub aspectul abordării metodologice a problemei: prin folosirea efectivă a *tuturor* izvoarelor, dar şi prin realizarea, cu adevărat, a unei cercetări interdisciplinare. Valoarea rămâne valoare. De aceea este cu atât mai regretabil cu cât autorul rămâne prizonierul unor teze – „axiome" care au făcut şi încă mai fac atât de mult rău cercetării de specialitate: „axioma" aşazisului „indo-europenism" şi a limbii zisă „indoeuropeană"; „axioma" deja căzută a politeismului dacilor; „axioma" romanizării dacilor, în care autorul, în ultima parte a cărţii, se încurcă singur, contrazicând-o prin datele aduse; „axioma" inexistenţei scrisului la daci (illiro-traco-geto-daci) – pentru autor, dacii „nu ştiau să scrie"! Iar în final, autorul, chiar face politică partizană (şi ne întrebăm pe cine serveşte – conştient sau nu!), ajungând până la a cita fals din Biblie!

Cât priveşte problema foarte delicată a *întrupării Mântuitorului într-o peşteră* (căci, conform Crezului – simbolul credinţei –, Iisus s-a *născut* din Tatăl ceresc „*înainte de toţi vecii*"! iar pe pământ s-a întrupat ca om adult, nu s-a născut); se poate formula *ipoteza întrupării Lui* într-o peşteră a Spaţiului carpatic?

Izvoare nou descoperite sau redescoperite şi regândite, coroborate, permit aducerea unor argumente în sprijinul *ipotezei* pe care, cum am spus, noi n-o respingem *de plano*, Iisus putând fi un *nume încifrat*: Cel coborât *de sus*, din *Cer*, de la Dumnezeu, prin Sf. Duh, cum se arată în Sf. Evanghelie după Ioan, I/32.

1. Primele semne din numele Lui (Ii) sunt două coloane. *Coloana* a fost *primul semn sacru* – arhetip –, al Cerului – şi el *a apărut pentru prima dată în lume în Spaţiul carpatic*. În acest caz este vorba de *o pereche de coloane* care urcă la Cer, sus, la Divinitatea supremă.

2. În *alfabetul autohton*, generalizat – la nivelul Imperiului – prin ceea ce s-a numit *alfabetul latin*, alfabet statornicit cu mult înainte de *întruparea* Mântuitorului, *grafemul* care transpune *uimirea* în faţa acestei *minuni* coborâtă *din Cer*, este litera „I", în cazul nostru „I" dublu; căci este o uimire puternică, prelungită, cu glas la început puternic, apoi în scădere, transpus în scris printr-un „I" (mare) şi un „i" (mic), deci: Ii.

3. Cuvântul „*sus*" este un *cuvânt curat românesc*. Adoptat în latină, el a fost doar sufixat, ca atâtea altele: *susum*/sursum. Atunci, combinând grafemul dublu (= perechea de coloane) cu cuvântul *sus* – care atestă exclamaţia, uimită, „*în gura mare*", în faţa minunii coborâte din Cer –, se ajunge, în scris, într-un limbaj curat românesc, la cuvântul Iisus (Ii+sus). Luaţi-o ca ipoteză.

4. La acestea adăugăm o informaţie, chiar dacă adusă în discuţie în alt context de dl. Gabriel Gheorghe. Anume, că *getul* (iar nu gotul !) Theodoric cel Mare (ajuns Împărat roman, 493-526), abandonând Roma cucerită şi devastată – întâi (la

410) de Alaric, apoi de el – şi stabilindu-şi reşedinţa la Ravena, a construit aci celebra catedrală Sant'Apollinaire Nuovo, unde era şi Palatul imperial. Ei, bine, în imensul mozaic creştin de acolo apar **cei trei magi**, „**dar nu în costumaţie orientală, tradiţională, ci îmbrăcaţi în tarabostes** (*aristocraţi*, n.n.) **daci**, având pe cap *pileus*, cuşma dacică specifică". În urma lor dar fără legătură cu ei „apar *sfintele muceniţe* care poartă *îmbrăcăminte ţărănească românească*: cămăşi albe cu poale lungi, catrinţe decorate cu motive variate, marame albe de borangic cu franjuri către glezne" (58/XIV-XV, s.a. şi s.n. v. Anexa). Acestea nu puteau fi decât din ordinul lui Theodoric, pentru „celebrarea strămoşilor săi geţi", cum înclină să admită dl. Gabriel Gheorghe. Sau scena ordonată de Theodoric fusese executată după *ştiinţa lui* (şi a „consilierilor" lui) despre asemenea personaje ? Şi reţinem: cel mai important sfetnic al lui era Cassiodorus, care, din poruncă, i-a scris *Istoria* Neamului, intitulată *Getica*, din care se va inspira Iordanes ! Altfel, cum ar fi îndrăznit creştinul Theodoric să încalce cuvântul Scripturii şi tradiţia în această privinţă?

5. Punându-ne şi „întrebarea cheie": „Qui prodest?" („Cui foloseşte?") – la care dl. Dan Olteanu, fără s-o pună, reţine deja un răspuns din sursele invocate –, ne apropiem mai mult de transformarea ipotezei în certitudine.

6. În context, ne amintim de o exclamaţie a originalului dacolog Tudor Diaconu din Piteşti, care pusese la cale editarea unei „cărţi-fluviu" în 10 volume, despre limba adamică (= prima limbă a lumii), din care publicase până atunci două, cu multe inscripţii „recomandate" ca fiind dacice, descifrate, parţial şi traduse de d-lui, fără a da „cheia" acestor operaţiuni. Era, cred, în 2002, la Institutul teologic din Bucureşti. Discutând cineva despre Iisus, dl. Tudor Diaconu, la un moment dat s-a ridicat, spontan – fără „etichetă" – şi a spus cam aşa, spre uimirea celor din sală: „Încetaţi cu aceste afirmaţii. Iisus s-a născut în Vâlcea, lângă Cozia!" Şi s-a aşezat la loc, fără a mai spune un cuvânt.

La Congresul al VI-lea – „Kogaion-2005"– a fost o veritabilă competiţie a participanţilor în identificarea, pe Arcul Carpaţilor, a „Muntelui Sacru" al dacilor, pe care satele urcau, într-o anumită zi a anului, pentru a fi cât mai aproape de Divinitatea lor supremă, unică, pentru a se bucura împreună. A fost un „duel" al argumentelor, „care pe care", pentru localizarea lui în Carpaţii Răsăriteni, *Ceahlăul*, în cei Meridionali – în „competiţie" intrând vârfurile „Godeanu" sau „Omu", cu enigmaticul Sfinx din Bucegi, chiar centrul sacru al Sarmisegetizei sau, undeva în Apuseni, cu o referire directă la Muntele Găina, vestit şi mai târziu prin celebrul „târg de fete" (o speculaţie de rea credinţă a unui ziarist maghiar, speculaţie care, din păcate, „a prins"!). Până la urmă, concluzia a rămas că de-a lungul întregului Arc al „osmozei populare permanente" între fraţi, Muntele sacru va fi fost peste tot, satele din fiecare zonă pornind urcuşul către înălţimi pentru a ajunge „sus" în ziua hotărâtă a anului. În paralel, pe temeiul izvoarelor, câte le avem, dar şi al tradiţiei – „arhiva vie a poporului", cum i-a spus Nicolae Densuşianu – cercetătorii au căutat să înţeleagă mai bine spiritualitatea, religiozitatea prin excelenţă a strămoşilor. Evident, au fost abordate şi alte

„subiecte" ale Străvechimii, Antichităţii şi continuităţii pe treptele istorice ale sedentarilor carpatici din „Dacia edenică".

Aşteptat cu emoţie şi pregătit cu minuţiozitate de „echipa" doctorului Napoleon Săvescu şi de toţi cei antrenaţi în *Mişcarea dacologică*, a sosit şi anul comemorativ de referinţă pentru noi, 2006, 1900 de ani de la jertfa supremă a Marelui Rege Decebal pentru Neamul său, Congresul al VII-lea de Dacologie (2006) fiind închinat lui. Ne aşteptam ca şi oficialii noştri –şi academici şi politici – să comemoreze pe regele erou şi martir împreună cu noi sau chiar în paralel. Li s-a făcut şi propunere în acest sens, dar evenimentul nu i-a mişcat câtuşi de puţin. Ba nu, i-a „mişcat", dar în sens invers. Pentru Domniile lor, 2006 a fost un altfel de „*an jubiliar"*: se împlineau 1900 de ani de când, în 106, nu se întâmplase nimic rău, dimpotrivă, o parte a Daciei nord-dunărene a avut ... fericirea, să intre ... sub „rădăcina tuturor relelor", Roma imperială! Da, nu este o glumă proastă, chiar aceasta a fost bucuria „jubileului". Şi în euforia lui, după vreo sugestie „inteligentă", în final au pus o trupă de maghiari, costumaţi ca mercenarii împăratului Traian, să defileze victorioşi pe ... Calea Victoriei, în Bucureşti. Redactorul şef al revistei „Dacia magazin", Vladimir Brilinski, în editorialul consacrat „eroilor" şi „defilării ruşinii naţionale" comenta o observaţie a Aurorei Peţan, din „Formula AS": anume că fidelitatea reconstituirii ar fi fost „perfectă" dacă în urma maghiarilor travestiţi în legionari romani şi puşi să defileze pe Calea Victoriei, în Capitala ţării, ca trupe victorioase de ocupaţie (şi tocmai maghiari!), „ar fi defilat şi daci în lanţuri", spre satisfacţia deplină a ministrului de resort de atunci! ... George Călinescu, în a sa carte-monument a literaturii naţionale ne atenţionează (1941): „Să nu uităm că pe Columnă noi, dacii, suntem în lanţuri!".

Mişcarea dacologică şi-a făcut cum se cuvine datoria de a comemora pe primul mare erou-martir al Neamului, Decebal, atât la acest Congres, al VII-lea, cât şi prin alte manifestări şi acţiuni pilduitoare. Oficialii de la Bucureşti – şi politici şi „ştiinţifici" – au dat, cum se spune, cinstea pe ruşine.

Cu emoţia unei revelaţii ştiinţifice şi naţionale, în premieră, bucurie că se rupe o tăcere îndelungată, Mişcarea dacologică – în prim plan, acelaşi dr. Săvescu! – a închinat Congresul al VIII-lea (2007) Marii Regine a massageţilor (Geţii Mari), *Tomiris*, al cărei regat se întindea, în sec. VI î. Hs., în Nordul Mării Negre, până spre Ural şi Marea Caspică, învecinat fiind cu Imperiul persan condus atunci de fondatorul lui, Cyrus al II-lea cel Mare, cel care timp de decenii o ţinuse tot într-o expansiune şi dominaţie. Emoţie pentru premiera menţionată, căci eram primii care pur şi simplu redam istoriei naţionale o mare regină a strămoşilor şi o mare victorie a massageţilor săi, istoricii noştri neştiind *nimic* despre ambele, până atunci. Şi erau vinovaţi în faţa lor – mare regină şi mare victorie! – pentru îndelungata neştiinţă, ca şi în faţa „părintelui istoriei", Herodot. Regina Tomiris, în anul 529 î. Hs., cu armata ei de massageţi zdrobise armata invadatoare a celui mai mare împărat al secolului VI î. Hs., cu decenii înainte de invazia lui Darius I împotriva geţilor (514 î. Hs.) şi înainte de celebrele „războaie medice" ale grecilor. Şi îi „administrase" lui Cyrus un act justiţiar pilduitor, să se fixeze în memoria generaţiilor. Dr. Săvescu, pur şi simplu, a electrizat plenul Congresului cu filmul „Războaie uitate", creat la New York cu o

echipă de entuziaşti. După care a urmat „fluxul" comunicărilor, evidenţiind lupta pentru *independenţă/suveranitate* a strămoşilor.

Aveam şi noi bucuriile noastre, care atenuiază din efectul *gravelor antiromânisme oficiale* comise chiar atunci: *cedarea suveranităţii naţionale* în beneficiul unei megaformaţiuni politice chiar în prima zi a acelui an, 2007, şi *tăierea rădăcinilor istorice reale ale naţiunii* în cel mai important manual de istorie naţională din învăţământul preuniversitar (clasa a XII-a de liceu).

Şi până atunci şi în continuare, lucrările Congreselor noastre de Dacologie, prin efortul dezinteresat al doctorului Săvescu, au fost publicate pe Internet, la îndemâna tuturor, fără cenzură şi copyright.

După aceste substanţiale manifestări ştiinţifice şi premiere istoriografice „punctate", în 2007 – *anul cedării suveranităţii noastre naţionale*! – cu pilduitoarea luptă pentru suveranitate a reginei Tomiris, cu armata sa de massageţi, au urmat, la rând – şi nu întâmplător ci ca o atenţionare! – trei congrese pe direcţia *planului dacic autohton care ne-a traversat istoria şi încă ne motivează*, plan vizând *reconstituirea politică a Daciei*, strâns legată şi de *redobândirea suveranităţii ei*.

Astfel, Congresul al IX-lea (2008) a fost dedicat lui *Regalian*, un strănepot al Marelui Rege Decebal. Acesta, cum am arătat mai sus, ajuns general în armata imperiului, a profitat de frământările continui din provincia romană nord-dunăreană Dacia şi, cu ajutorul fraţilor daci din ţara liberă, a silit imperiul să-şi retragă armata şi administraţia la Sud de Dunăre (271), devenind astfel primul „restaurator", chiar dacă parţial, *al Daciei*. Pornind de aici, în comunicările prezentate participanţii au subliniat că „mileniul întunecat" al marilor migraţii (sec. IV-XIII), prin înţelepciunea şi rezistenţa autohtonilor, a început să se „lumineze", ajungându-se, cu timpul, la reconstituirea formaţiunilor lor politice – Statele naţionale medievale.

Congresul nostru jubiliar, al 10-lea, de Dacologie, într-un an comemorativ, 2009, a fost dedicat lui *Mihai Eminescu ca dacolog* – geniul naţional răsărit din rădăcinile Daciei edenice, soarelui poeziei naţionale, celui mai mare ziarist al tuturor timpurilor noastre istorice, iar prin fiinţa şi opera sa *un dacolog unic în felul său*, care a pus, cu consecvenţă, problema *reconstituirii Daciei*, cu înţelepciune, perseverenţă şi fermitate, mergând pentru aceasta până la jertfa supremă. Pentru această conduită fără egal, adversarii săi şi inamicii naţiunii – „poporul istoric", cum îi spunea el – nu l-au iertat. Şi astfel, cel care se vedea el însuşi un dac şi cugeta că „*totul trebuie oarecum dacizat de-acum-nainte*!" a devenit *prima jertfă politică pe altarul Daciei moderne* (prof. univ. dr. Aurel V. David). Prin comunicările prezentate, Eminescu a fost „văzut" din toate unghiurile posibile azi şi mai ales însuşit ca *un Deceneu modern pentru reconstituirea Daciei* ca nume şi ca „vatră" naţională. A fost o luptă pentru adevăr istoric, o alinare în faţa unei stări de lucruri, dar şi o motivaţie şi o atenţionare pentru viitor, când mesajul lui urmează a fi împlinit.

În sfârşit, cu Congresul al XI-lea, tot într-un an comemorativ (2010), s-a încheiat „seria" de atenţionare asupra efortului şi asupra marilor jertfe pentru reconstituirea politică a Daciei. A fost închinat marelui Voievod şi Domn valah

Mihai Viteazul, când se împlineau 410 ani de când autohtonii locului au înţeles că SE POATE! Evenimentul de referinţă pentru eternitate, pe care însă „ştiinţificii" şi oficialii noştri l-au întâmpinat cu ... tăcere. Şi s-a ţinut la Alba Iulia, în Ardeal, oraşul emblematic al străvechimii, unităţii, continuităţii şi suveranităţii naţionale. Organizatorii, sub „bagheta" aceluiaşi dr. Săvescu, s-au întrecut pe ei înşişi. Gazdele ne-au primit cu căldură şi frăţie ardelenească, generozitatea sponsorilor a fost la înălţime iar comunicările participanţilor la Congres, ca şi în 2009 pentru Eminescu, au pus în evidenţă valenţele multiple ale personalităţii de talie mondială care a fost Mihai Viteazul, importanţa majoră a „restaurării" Daciei – *ca împlinire şi ca mesaj peste timp*.

*

Perseverenţa „ştiinţificilor" într-ale istoriei – din ţară dar şi din afară – în dezinteres până la ostilitate faţă de strămoşii noştri reali şi faţă de Mişcarea dacologică, adică faţă de evidenţa izvoarelor şi de adevărul istoric cuprins în ele, acceptarea de către dânşii, în continuare, a tezei false a „romanizării" Daciei, cu *tăierea rădăcinilor istorice reale ale naţiunii* în cel mai important manual de istorie a patriei din învăţământul preuniversitar (manualul clasei a XII-a de liceu, ed. 2007) – toate acestea nu i-au descurajat pe participanţii la Mişcarea dacologică ci aceştia, convinşi fiind că adevărul istoric este de partea lor, i-au motivat în plus, cu atât mai mult nu l-au descurajat pe dr. Napoleon Săvescu, care de la un congres la altul a depus un efort tot mai susţinut. Colateral, dar cu aceeaşi motivaţie a opţiunii, a compus şi câteva poeme, unele transformate în cântece de către colaboratorii săi. Dar nu ca o nouă „rugăciune a unui dac" ci ca un îndemn, o îndârjire în afirmarea şi apărarea adevărului sau ca o flagelare a falsificatorilor istoriei. Le-a pus şi pe Internet: www.Dacia.org. Reţinem aici două din aceste poeme, reprezentative:

Voi, daci, nu mai tăceţi din gură !

- dr. Napoleon Săvescu

Priviţi la Dacul pe Columnă
Strămoş uitat, dar rudă bună,
Crunt sechestrat în piatră dură,
Măreţ însă tăcând din gură.

La daci privim, privim de veacuri
În ochii lor vezi chin şi jafuri,
Vezi hoarde de romani furând,
Arzând, prădând iar noi tăcând

De 2000 de ani tăcem
C-aşa-nvăţarăm să-i vedem,
Romani-eroi iar daci-gunoi
Şi noi tăcem, tăcem în noi ! ...

Priviţi cum rabdă greu în piatră
Istoria falsificată
De saltimbanci cu minţi de zgură,
Iar noi tăcem, tăcem din gură !...

E timp să dezgropăm securea,
Să ne cunoască iarăşi lumea
Cu vorba şi voinţa dură,
Istoria când ni se fură.

E timp să înviem din moarte
Când glas ne vine de departe,
De la Zalmoxes, să ne spună:
Voi, Daci, nu mai tăceţi din gură!
(„Dacia Magazin”, nr. 9/2004, p. 23)

Portrete – Decebal
(dr. Leonard Velcescu –
v. 101a/p. 14, 16)

„Ştiinţificilor” – falsificatori de istorie

Versuri: N. Săvescu & M. Terra
Interpretează: Victor Colcieru
Aranjament muzical: Igor Meşcoi

Voi n-aţi fost cu noi în robie
La Roma, bătuţi, plini de sânge,
Cu inima-n piept încă vie
Când trupul ucis tot mai plânge.

Voi n-aţi fost cu noi în robie
Când fraţii gemeau torturaţi
Ei, dacii,-s istoria vie
Pe care voi toţi o negaţi.

Voi n-aţi fost cu noi la galere
Când trupul pe rug este pus
Când carnea rănită-n durere
Imploră chiar moartea de sus

Voi n-aţi fost întinşi pe o cruce
Şi nu ştiţi ce e suferinţa
Pe care tot dacul o duce
Păstrându-şi în suflet credinţa

Voi n-aţi mai băut din veninul
Trădării în clipa cea oarbă,
Şi nici n-aţi gustat din tainul
Ce moartea aşteaptă să-l soarbă.

Voi ne-aţi oferit o trădare
Mai rea decât iadul de jos
Şi scrieţi istoria-n care
Sucit, adevăru-i pe dos.

Cu tocu-nmuiat în cucută,
Tot falsul vă iese din carte
Trădarea vă e cunoscută
Minciuna vă e ca un frate.

Mânjiţi de trădare, trăiţi
Cu rânjet de monştri pe faţă
Şi vindeţi pe-arginţi otrăviţi
A Daciei Ţară, pe viaţă

Voi ne-aţi botezat cu fals nume
O ţară-un popor şi un neam
Cu al călăilor renume
Când Noi pe Columnă plângeam.

Voi n-aţi fost cu noi în robie
Când dacii cu toţii-au jurat
Să aibă-napoi pe moşie
Al Daciei nume uitat

Voi n-aţi fost cu noi la galere
Când trupul pe rug este pus
Când carnea rănită-n durere
Imploră chiar moartea de sus

Voi n-aţi fost întinşi pe o cruce
Şi nu ştiţi ce e suferinţa
Pe care tot dacul o duce
Păstrându-şi în suflet credinţa

Pe care tot dacul o duce
Păstrându-şi în suflet credinţa.

3. Mişcarea dacologică se afirmă

Mare bucurie a produs în *mişcarea dacologică* apariţia cărţii inginerului Dan Romalo, *Cronica getă apocrifă pe plăci de plumb?*, încheiată încă în 1985, după 30 de ani de muncă în tăcere dar publicată abia în anul 2003, în speranţa că ar putea fi o „cronică" a poporului dac. Dar mare adversitate a produs vestea aceasta printre romanişti şi romanizatori. Oare – de ce? Conferinţa drei. drd. Aurora Peţan, referitoare la această „cronică", anunţată la începutul anului 2004 la Academia română şi ţinută în mai 2004 a stârnit un foarte mare interes. Dar „mai marii" Academiei au înghesuit auditoriu, câţi au încăput, în sala de consiliu, cei mai mulţi rămânând însă, dezamăgiţi, pe coridor şi în curtea Academiei, doritori să afle câte ceva. Drei Peţan, apoi, nu i s-a permis să vina la Congresul al V-lea de dacologie cu această comunicare, dar rezumatul ei i-a fost publicat în „Dacia-magazin", nr. 13/2004. Şi dl. inginer Dan Romalo invitat la congres l-a început a rugat, discret, să fie scuzat, că n-ar putea veni, dar în cele din urmă, după o discuţie cu dr. Napoleon Săvescu, a venit, acceptând chiar să ia loc la prezidiu.

Au existat, după cum se crede, peste 500 de asemenea plăcuţe, cu scriere, după cât se pare, într-un alfabet local, relatând fapte şi redând scene din istoria dacilor, despre regii lor, despre Sarmisegetuza. Au fost recuperate mult mai puţine dar există speranţa că numarul lor va creşte prin alte recuperări. Dl. dr. Napoleon Săvescu le-a introdus pe internet iar filologul Adrian Bucurescu se străduieşte să le descifreze. „Ştiinţificii" – cum le spunea B.P. Hasdeu *unor* academicieni din vremea lui – s-au grăbit să le declare, de la început, false. Alţii, au început serios studiul acestor tăbliţe. În cartea menţionată ing. Dan Romalo a propus el însuşi o descifrare. În ce priveşte descifrarea tăbliţelor credem că şansa va fi a celor care pornesc de la existenţa unui/unor alfabet/alfabete local/locale şi că scrierea poate fi în limba dacilor. Cele mai multe litere din „tăbliţe" le găsim în cunoscutul alfabet „chirilic", dar „tăbliţele" descriu evenimente „dacice" cu opt secole înainte de sintetizarea numitului alfabet (sec. IX). De la specialistul armân Branislav Ştefanoski aşteptăm o nouă descifrare. Iar dl. prof. V. Vasilescu, amintit mai sus, a reţinut de pe artefacte dacice multe din literele de pe aceste „tăbliţe" (v. Anexa, pagina cu vârstele alfabetului).

*

Semnalăm şi apariţia ediţiei a II-a a cărţii dnei. Maria Crişan privitoare la *cărturarii nordici* dar şi la alte izvoare mai puţin sau deloc cunoscute, unele deliberat ignorate (vezi Bibliografia), carte care aduce substanţiale precizări despre existenţa scrisului la traco-geto-daci şi, în general, despre locul acestora, al civilizaţiei lor în epocă şi în perspectiva istorică în spaţiul european şi extraeuropean. Din păcate, doamna Maria Crişan a „căzut" în confuzia europeană,

semnalată mai sus, privind „teleportarea" Daciei reale în Nordului Europei, Scandinavia ajungând astfel (Valhala!) matca de „roire" a geto-dacilor în Europa. Este şi confuzia acceptată şi promovată de amintitul savant Caralus Lundins, a cărui operă a tradus-o în limba română (v. mai sus).

Reluându-se efortul unor înaintaşi – persoane particulare, căci oficial s-a opus „axioma" „romanizării!" – şi, mai nou, efortul domnului Gabriel Gheorghe – care încă mai are multe de spus, afectat însă de lipsuri materiale şi de dezinteresul, chiar ostilitatea oficialilor academici şi politici –, în cadrul ultimelor Congrese de Dacologie s-a redeschis calea spre izvoarele vechi, corect izvoare carpatice, ca şi spre istoriografii şi izvoare nordice, prin câţiva cercetători pasionaţi.

În sfârşit, pe o direcţie deschisă de Nicolae Densuşianu dar aproape de loc urmată de istorici, ci de câţiva autodidacţi pasionaţi, semnalăm reluarea unor cercetări sistematice asupra antroponimelor, toponimelor, hidronimelor, oronimelor illiro-traco-geto-dacice în spaţiul european şi extraeuropean, denumiri existente şi în spaţiul limbii române – moştenitoare/continuatoare directă şi principală a celei antice. Cu o corectă repunere în temă asupra antroponimiei, o veritabilă contribuţie, a venit dl. Gabriel Gheorghe (vezi Bibliografia). O primă comunicare, foarte bine primită, s-a ţinut la Societatea Internaţională „Reînvierea Daciei" (preşedinte dr. Napoleon Săvescu) şi s-a reluat la Congresul al VI-lea de dacologie (2005 – autor Mihai Bocioacă de la care aşteptăm o lucrare, ştiinţifică, cu un titlu ce ne-ar face o mare bucurie: *Dunărea – apa dacilor*).

Reamintim şi aici tulburătoarea carte: *Dacia edenică*, autor Miron Scorobete din Cluj, Ed. Renaşterea, 2006, pe care am prezentat-o la începutul lucrării noastre. Invităm pe toţi cei interesaţi şi pasionaţi s-o caute şi s-o studieze.

Reluăm, concluziv, cartea domnului George Pantecan, *Provincia medievală Dacia din Europa nordică*, Ed. Dacoromână, Bucureşti, 2010, 519 p., carte la a cărei pregătire redacţională a adus o substanţială contribuţie prof. univ. dr. Aurel V. David. O carte unicat şi de pionierat prin ceea ce ne face cunoscut:

1. Ne dezvăluie, amplu documentat, cum deja am arătat, un *îndelungat efort de „teleportare" a vetrei originare şi ancestrale a Daciei*, în Nordul Europei, efort diversionist, inadmisibil în plan ştiinţific, contrar bunei credinţe creştine, aparţinând – surprinzător! – conducerii Bisericii catolice, începând cu papa Agapet al II-lea; primul document oficial datează din 27 septembrie 954. Efortul a continuat în tot cursul Evului mediu, preluat fiind şi de ordinele călugăreşti catolice care şi-au stabilit priorate religioase în acele zise „Dacii" nord-europene. Teza a fost „transmisă" şi Epocii moderne şi astfel a indus în eroare o întreagă istoriografie occidentală, cu „prelungiri" şi în Răsăritul continentului.

2. Dar, cum am precizat mai sus, papa Agapet al II-lea, în documentul menţionat, a reţinut, atunci, *o realitate istorică*: danezii şi suedezii, regii şi supuşii lor, *cu adevărat* se revendicau din daci şi geţi, din „roiurile" sedentarizate acolo din timpuri străvechi. Ulterior însă, insistenţa prozelistică asupra acestor „Dacii", speculaţiile operate de ordinele călugăreşti catolice, ostilitatea faţă de

„schismaticii" vetrei ancestrale a *Daciei originare* au creat grava confuzie istoriografică şi chiar politică asupra localizării acesteia, confuzie care persistă.

3. Românul George Pantecan, stabilit în Suedia în urmă cu 30 de ani, acordând cercetării sale 25 din aceşti ani, prin această carte dar şi expres în cuprinsul ei aduce un puternic reproş istoricilor români, care erau în măsură să cunoască diversiunea papală, dar nu s-au „obosit" s-o corecteze, până azi. Şi nu era un fapt mărunt ci o problemă majoră – deopotrivă ştiinţifică şi naţională.

Un eveniment editorial curat senzaţional – cea de-a 10-a carte *dacologică* a domnului dr. Lucian Iosif Cueşdean, ignorat de filologii noştri romanişti, intitulată: *Suntem români de peste 2500 de ani şi nu ne tragem de la Roma*, Ed. Solif, Bucureşti, 2010. Prin cercetările sale, dr. Cueşdean identifică o *întinsă zonă indiano-pakistaneză*, la 7000 de kilometri de România, cu *o populaţie de 120 de milioane de „vorbitori ai unei române străvechi"* (p. 5), *urmaşi ai massageţilor* (v. mai sus despre regatul massageţilor). *„Româna" din Punjabi* – ne spune dr. Cueşdean şi dă exemple foarte multe – *„are peste 1000 de cuvinte" ce se regăsesc în limba română* (p. 7). O urgentă misiune ştiinţifică ar putea confirma la faţa locului această, cu adevărat, mare surpriză.

În sfârşit, dr. Aurora Peţan, silită de romanişti să plece din Institutul de lingvistică, după o frumoasă, apreciată „campanie" dacologică în excelenta revistă „Formula AS", revine în forţă, ca director al nou înfiinţatei, în Bucureşti, *Editura „DACICA"*, editură care deja s-a afirmat cu un număr important de cărţi fundamentale în domeniu. Atenţionăm cititorii asupra cărţilor apărute şi care vor mai apărea la această editură.

*

* *

Succesele de până acum ne bucură dar ne şi obligă în continuare.

Iată de ce, o dată în plus, credem că este îndreptăţit apelul nostru final:

Cu argumente strict ştiinţifice – şi ele există! –, cu studii şi comunicări „blindate" sub acest aspect, **obiectivul forte** trebuie să fie *recunoaşterea strămoşilor noştri autentici, illiro-traco-geto-dacii*. Odată câştigată această bătălie ştiinţifică, ea va fi de bun augur pentru bătăliile ulterioare, pentru o cât mai ştiinţifică istorie naţională şi ***pentru slujirea cauzei naţionale,*** *într-un grad mai înalt*, prin adevăr ştiinţific.

Şi în mod deosebit facem un apel insistent la specialiştii români în primul rând, din Universităţi şi din Institutele de profil, să se alăture efortului de recunoaştere a *strămoşilor autentici* ai poporului nostru – illiro-traco-geto-dacii şi a strămoşilor acestora din Spaţiul carpato-danubiano-balcanic. Aceasta nu dăunează cu nimic *elementului roman* – cât a interesat şi a fost reţinut de Civilizaţia acestui Spaţiu. Se pune însă *ordine* firească şi se exprimă *adevăr strict ştiinţific* în istoria noastră Străveche şi Antică. S-au adunat atâtea *dovezi ştiinţifice* şi *se impune* revederea/regândirea atâtor izvoare istorice omise, rău interpretate şi chiar ascunse

(pierdute?), încât persistenţa unora, istorici şi filologi în primul rând, în eroarea de până acum poate să pună în evidenţă o *rea credinţă* şi un *viciu fundamental* în ce priveşte deontologia profesională a acestora. Să nu se uite: „*perseverare-diabolicum*!”. Consecinţa acestei erori ştiinţifice de mare gravitate (nerecunoaşterea strămoşilor autentici), consecinţă care afectează *rădăcinile* naţiunii noastre, continuarea cu alte omisiuni sau interpretări eronate, unele deliberat avansate astfel până în timpurile foarte apropiate de zilele noastre, culpabilizări fără suport ştiinţific şi deci inadmisibile, se pot constitui în tot atâtea lovituri date istoriei naţionale şi însăşi fiinţei naţionale.

Recenta „lecţie” a „manualelor alternative” de istorie şi literatură română, manuale care au avut în „spate” referenţi şi din Universitate şi Institute de profil, unii gratulaţi recent cu premii de excelenţă, ca şi girul Ministerului de profil, arată pe ce drum *paralel cu ştiinţa* unii încearcă să meargă. În folosul cui? Este, aceasta, o foarte veche dar fundamentală întrebare, care pentru oamenii informaţi este demult retorică: „cui foloseşte?”. *Politica guvernamentală, prin Ministerul de resort, cum am spus, deja a mers prea departe*, în ultimul manual de istorie naţională (nici nu-i mai spune „naţională” sau „a Romîniei”, ci, pur şi simplu: *Istorie*), din preuniversitar, clasa a XII-a de liceu, ed. 2007; *pur şi simplu, a tăiat rădăcinile istoriei reale ale naţiunii române*.

Felicităm şi încurajăm pe specialiştii din alte domenii dar care şi-au făcut din istorie o a doua specialitate, ca şi pe unii autodidacţi serioşi, care continuă să fie de un real ajutor în gândirea şi în interpretarea corectă, ştiinţifică, a istoriei naţionale şi care participă şi la Congresele de Dacologie.

Facem, în sfârşit, **apel** la românii cu posibilităţi materiale mai mari, dublate de simţire românească pe măsură, din ţară şi din străinătate, pentru înfiinţarea unui *Institut independent de Dacologie*, fie pe lângă o Facultate de profil dintr-o Universitate cu adevărat independentă, fie, de preferat, ca unitate ştiinţifică **absolut independentă**, cu o „formulă” modernă de organizare, eventual institut al unei fundaţii/societăţi neguvernamentale, care să colaboreze cu specialişti din ţară şi din străinătate.

ANEXE

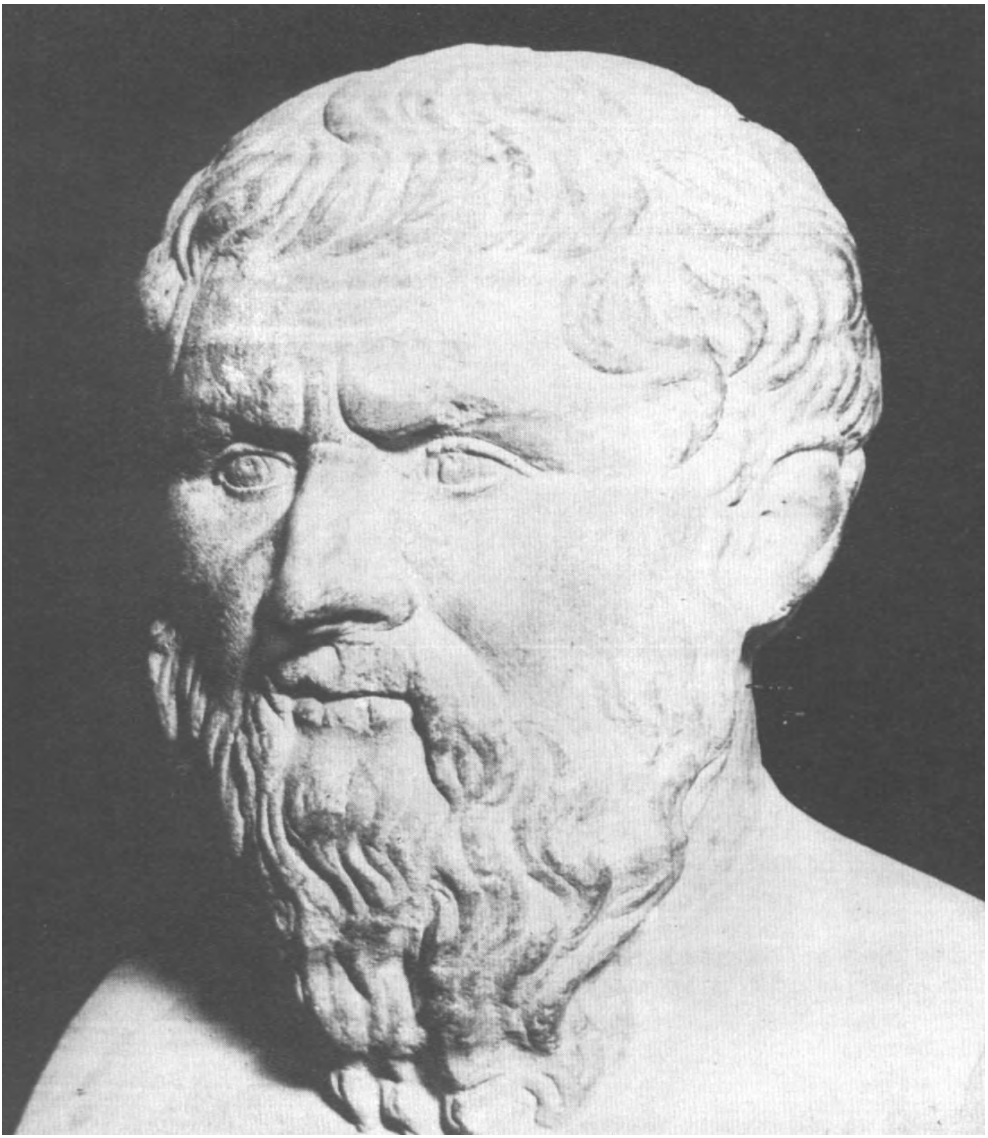

Herodot, Părintele istoriei

1. Crestomaţie
(izvoare-extrase, pe probleme)

I. Spaţiul etnic – Ţara

„Înainte de a ajunge la Istru, (Darius, 514 î.Hs.) birui mai întâi pe *geţii care se cred nemuritori...*" (Herodot, *Istorii*, IV, 93 – cf. 105/I, 47; s.n.; prima menţiune scrisă a acestui etnonim).

*

„La poalele muntelui cu numele Haemus se află un oraş zis Mesembria, care vine în imediata vecinătate a ţinutului getic şi tracic".

(Pseudo-Scymnos, *Descrierea pământului*, – cf. 112/I, 171)

*

„Pădurea (Hercinică) începe de la hotarele helveţilor, nemetilor şi rauracilor şi se întinde în linie dreaptă, paralel cu Dunărea, până la *hotarele dacilor* (s.n.) şi anarţilor" (Caesar, *Comentarii de bello Gallico*, VI, 25, 1 – cf. 112/I, 179; prima menţiune scrisă a acestui etnonim, aproximativ la mijlocul sec. I î.Hs.).

*

„Partea de miazăzi a Germaniei, cea de dincolo de Albis (Alpi, n.n.) şi imediat în continuarea acestuia, este ocupat de suebi. Apoi, lipit direct de ea se află *pământul geţilor* (s.n.), care este îngust (la început), apoi, întinzându-se la miazăzi de-a lungul Istrului, se lărgeşte, iar în partea potrivnică, pe lângă lanţul de munţi ai Pădurii Hercynia, ocupând şi el o porţiune din acei munţi; după aceea se lăţeşte într-o câmpie, spre miazănoapte, *până la tyrageţi*. Hotarele lui precise nu le putem da...

Elenii îi consideră pe *geţi, traci* (s.n.). Ei locuiesc pe amândouă malurile Istrului; mă refer atât la geţi cât şi la mysieni. *Ultimii erau de asemenea traci*, iar în prezent ei poartă numele de moesi; de la ei se trag şi mysienii de astăzi, care trăiesc printre lydieni, frigieni şi troieni. Dealtfel, înşişi *frigienii sunt brigi, o seminţie tracă*, după cum şi mygdonii, bebrycii, maedobithinii, bithinii şi thinii, bănuiesc că şi mariandynii. Toţi aceştia au părăsit cu desăvârşire Europa, dar mysienii au rămas pe loc împreună (cu ceilalţi traci, n.n.; deci, o parte din mysienii epocii homerice părăsiseră Europa, trecând definitiv în Asia Mică, n.n.) (Strabon, *Geografia*, VII/III, 1-2 – cf. 117/II, 162-164 şi 112/I, 225-227).

„A existat şi o altă împărţire a teritoriului chiar din cele mai vechi timpuri: căci pe unii îi denumesc (autorii, n.n.) daci, iar pe alţii geţi. *Geţii sunt cei care se întind spre Pont şi spre Răsărit, iar dacii cei care locuiesc în partea opusă, spre Germania şi spre izvoarele Istrului. Socot că ei se numeau în vechime davi*. De aici şi numele de sclavi, Geta şi Davos, obişnuiţi la atici. Această presupunere merită mai multă crezare..." (Strabon, *Geografia*, VII/III, 12 – cf. 112/I, 239, s.n.).

„Prima parte a întregii regiuni ce se întinde la nord de Istru şi Boristene (azi, Nipru, n.n.) este *pustiul geţilor*. Apoi vin *tyrageţii*, iar după ei sarmaţii iazigi şi cei care se numesc regali, apoi urgii" (Strabon, *Geografia*, VII/III, 17 – cf. 112/I, 243, s.n.).

*

„Cartea a IV-a cuprinde aşezarea geografică, *neamurile... Daciei* (s.n.), Sarmaţiei, Sciţiei, a insulelor din Pont" (Pliniu cel Bătrân, *Istoria naturală*, – cf. 112/I, 397, s.n.; prima menţiune a Daciei în izvoarele antice, n.n.).

*

„Sarmaţia europeană (între Vistula şi Don, n.n.) se mărgineşte... la miazăzi cu iazigii metanaşti din locul unde se termină Munţii Sarmatici (o parte a Carpaţilor, n.n.) şi până unde începe *Muntele Carpatos* (s.n.), a cărui poziţie este: 46°-48°30' şi cu *Dacia care vine în continuare pe aceeaşi paralelă până la gurile fluviului Boristene* (s.n.) şi cu ţărmul Pontului... Apoi, dintre fluviile care se află mai jos de Boristene, pe de o parte *fluviul Tyras* (*Nistrul*, n.n.) *însuşi mărgineşte părţile Daciei* şi Sarmaţiei (s.n.), de acolo de unde coteşte, poziţia fiindu-i: 53°-48°30', până la terminare, având aşezarea: 49°30'-48°30', pe de altă parte râul Axiaces (azi, Tiligul, între Nistru şi Bug, n.n.) curge şi el prin Sarmaţia, puţin *mai sus de Dacia până la Muntele Carpatos*.

Locuiesc Sarmaţia – ca triburi foarte mari – venedii, pe lângă întreg golful Venedic; şi *mai sus de Dacia*, peucinii şi bastarnii... Triburi mai mici locuiesc Sarmaţia lângă fluviul Vistula..., (alte triburi) pe lângă izvoarele fluviului Vistula..., (apoi altele – şi le numeşte, n.n.), mai departe arsieţii („trib" dacic – V. Pârvan, n.n.), sabocii, piengiţii şi biesii (par a fi tot daci – V. Pârvan, n.n.), pe lângă muntele Carpatos. Mai spre Răsărit (alţii, n.n.)... Mai jos de aceştia (alţii, n.n.)..., apoi costobocii şi transmontanii (daci, n.n.), până la Munţii Peucini (spre Delta Dunării, n.n.). (Mai la sud alţii, n.n.). Între peucini şi bastarni (vin) carpianii (uniune de „triburi" dacice, n.n.)... Mai jos de bastarni, lângă Dacia (sunt) tagrii (daci, n.n.) şi mai jos de ei tirageţii" (geţii de pe Tyras, n.n.). „(Iazigii se întind) de la Munţii Sarmatici până la cotul fluviului Dunărea (în zona Budapestei de azi, n.n.), de lângă Carpis (toponim dacic, probând existenţa acestora aici înainte de iazigi, n.n.).

„*Aşezarea Daciei* (s.n.). Dacia se mărgineşte cu acea parte a Sarmaţiei europene care se întinde de la Muntele Carpatos până la cotitura pomenită a fluviului Tyras, care – cum s-a spus – se află la gradele 53°-48°30'; la Apus cu iazigii metanaşti, pe lângă râul Tibiscos (aici – Tisa, n.n.), iar la miazăzi cu acea parte a fluviului Dunărea, care merge de la vărsarea râului Tibiscos până la Axiopolis, de unde, până în Pont şi la gurile sale Dunărea se numeşte Istru. Iată poziţia acestei părţi.

După vărsarea râului Tibiscos, prima cotitură spre sud-vest (are gradele): 47°20'-44°45'; cotitura spre vărsarea râului Rabon (Jiul, n.n.), care curge spre Dacia, (are gradele): 49°-43°30'; cotitura spre vărsarea râului Ciabrus (are gradele): 49°30'-43°45'; cotitura spre vărsarea râului Aluta, care porneşte de la miazănoapte şi curge prin Dacia (are gradele): 50°15'-44°; cotitura din apropiere de Oescus (are gradele): 51°-44°; cotitura din apropierea lui Axiopolis (are gradele): 54°20'-45°45'. De aici, fluviul Istru, după cum am spus, se numeşte

Danubius, până la gurile sale. La Răsărit (Dacia) se mărgineşte cu fluviul Istru, de aici şi până la cotitura de lângă cetatea Dinogeţia, având poziţia: 53°-46°40' şi mai departe cu râul Hierasus (Siret, n.n.), care, depărtându-se de Istru la Dinogeţia, merge dinspre miazănoapte şi Răsărit până la cotitura pomenită a râului Tyras.

Locuiesc Dacia (s.n.) în partea cea mai de miazănoapte, dacă începem de la Apus: anarţii şi teuriscii (celţii; enclave şi toponime celtice s-au menţinut în spaţiul dacic după distrugerea puterii celţilor de către Burebista, n.n.) şi costobocii (daci, n.n.), iar dedesuptul lor (vin) predavensii şi ratacensii (daci, în Slovacia de azi, n.n.) şi caucoensii, potulatensii şi sensii, după care (sunt), în partea cea mai de miazăzi, saldensii, ceiagisii şi piefigii (denumiri, după nume de localităţi sau râuri, n.n.).

Cele mai însemnate oraşe din Dacia (s.n.) (în afara altora, atestate arheologic, n.n.) sunt următoarele (se dau cu poziţia lor pe paralele, pe care n-o mai menţionăm, trimiţând la 112/I, 545, n.n.): Ruconium, Docidava, Porolissum, Arcobadara, Triphulum, Patridava, Carsidava, Petrodava, Ulpianum, Napoca, Potaissa, Salinae, Praetoria Augusta, Sangidava, Angustia, Utidava, Marcodava, Ziridava, Singidava, Apulum, Germizera, Cumidava, Ramidava, Pirum, Zusidava, Polonda, Zurobara, Aizisis, Argidava, Tibiscum, Sarmisegethusa Regia, Aquae, Netindava, Tiasum, Zeugma, Tibiscum, Dierna, Acmonia, Drubetis, Frateria, Arcina, Pinum, Amutrium, Sornum."

„*Aşezarea Moesiei Superioare* (s.n.) Moesia Superioară se mărgineşte la Apus cu Dalmaţia, pe aceeaşi linie pomenită, (linie) mergând de la gurile râului Savus şi până la muntele Scardos; la miazăzi cu o parte a Macedoniei pe linia trasă de aci la muntele Orbelos până la punctul unde se termină ea, a cărei poziţie este: 49°-42°20'; la Răsărit, cu o parte a Traciei, de la punctul terminal arătat până la râul Ciabrus (azi Tibriţa, afluent dreapta al Istrului, n.n.), în punctul limită a cărui poziţie este: 50°-43°; şi încă cu râul Ciabrus, pe lângă Moesia Inferioară, până la unirea râului Ciabrus cu Dunărea, loc de întâlnire aflat la: 49°30'-43°45'; iar la nord se mărgineşte cu acea parte a fluviului Dunărea de aci şi până la râul Savus.

Locuiesc (s.n.) părţile de lângă Dalmaţia ale acestei provincii tricornensii; părţile de lângă râul Ciabrus moesii; cele de la mijloc, picensii; iar cele de lângă Macedonia, dardanii.

Pe fluviul Dunărea sunt oraşele (s.n.; le dăm fără poziţia pe paralelă): Singidunum, Legiunea a IV-a Flavia (evident, într-un castru, n.n.), Tricornium, lângă care se varsă râul Moschios (Morava, n.n.), Viminacium, legiune (prob. a VII-a Claudia, după 70 d.Hs.), Taliatis, Egeta, Dorticum, Ratiaria moesilor, colonie.

Aşezarea Moesiei Inferioare (s.n.). Moesia Inferioară se mărgineşte la Apus cu acea parte a râului Ciabrus despre care am vorbit; la miazăzi cu partea Traciei de peste muntele Haemus, de la (râul) Ciabrus până la Pont, care are diviziunile: 55°-44°40'; la miazănoapte cu acea parte a fluviului Dunărea, care de aici încolo poartă numele de Istru, până la vărsarea ei în Pont, cotitura fluviului având – precum s-a spus – la oraşul Dinogeţia gradele: 53°-46°40'.

Ordinea gurilor de aici încolo este aceasta: Prima despărţire a gurilor Dunării de la cetatea Noviodunum are gradele: 54°50'-46°30', iar de acolo partea cea mai de miazăzi, care

cuprinde insula numită Peuce (insulă în Delta Dunării, n.n.) şi are poziţia: 55°20'-46°30'; (şi gurile Istrului, s.n.) se varsă în Pont prin gura numită Sacre sau Peuce (azi, braţul Sf. Gheorghe, n.n.), cu poziţia: 56°-46°15'. Partea cea mai de miazănoapte se desparte şi ea în două, având poziţia: 55°-46°45'. Partea cea mai la miazănoapte a acestei despărţituri se desparte şi ea în două la poziţia: 55°30'-47°. Apoi, partea de miazăzi a acestei diviziuni îşi întrerupe cursul cu puţin înainte de vărsarea în Pont. Partea mai de la miazănoapte, care formează o baltă numite Thiagola („nordică", probabil Delta Dunării lângă Vâlcov, n.n.), a cărei aşezare este: 55°40'-47°15', se varsă în Pont prin gura numită Thiagola sau Psilon („subţire", probabil unul din canalele braţului Chilia, n.n.), a cărei aşezare este: 56°15'-47°. Partea mai de miazăzi a celei de a doua diviziuni se desparte şi ea în două la poziţia: 55°20'-46°45'. Partea cea mai de miazănoapte a acestei despărţituri se varsă în Pont prin gura numită Boreică („nordică", probabil tot unul din canalele braţului Chilia, n.n.), a cărei aşezare are gradele: 56°20'-46°50', iar partea mai de miazăzi se desparte şi ea în două la poziţia: 55°40'-46°30'.

Partea cea mai de miazăzi din această despărţitură se varsă în Pont prin gura numită Naracion, a cărei aşezare este: 56°10'-46°20'.

Partea mai de miazănoapte se desparte şi ea în două la poziţia: 56°-46°40'.

Partea mai de miazănoapte a acestei despărţituri se varsă prin gura Pseudostomos („calea falsă", probabil al doilea canal, de la sud, al braţului Chilia, n.n.), a cărei aşezare este: 56°15'-46°40'.

Partea mai dinspre miazăzi se varsă prin gura numită Calon („cea frumoasă", Sulina, n.n.), a cărei aşezare este: 56°15'-46°30'.

Coasta de miazănoapte a Moesiei se mărgineşte cu ţărmul Pontului ce vine după acele guri, până la punctul terminal pomenit de lângă Tracia, (aceasta din urmă) având gradele: 55°-44°40'.

Aşezarea acestei coaste se prezintă astfel. După gura Sacră a fluviului Istru (urmează localităţi, cu poziţia lor pe paralele, pe care o omitem aici – v. 112/I, 553): Promontoriul Pteron, Cetatea Istros, Tomis, Callatis, Dionisopolis, Promontoriul Tiristis, Odessos, Gurile fluviului Panysos, Mesembria.

Ţinuturile din partea de Apus a Moesiei Inferioare sunt locuite de tribali (geţi, n.n.), iar cele răsăritene – mai jos de gura Peuce – de troglodiţi; iar gurile, de peucini. Ţinuturile de pe lângă Pont le ocupă crobizii („traci", n.n.). Mai sus de aceştia se află oinensii şi obulensii. Ţinuturile aşezate însă la mijloc sunt locuite de dimensi şi piarensi.

Iată *oraşele de lângă fluviul Dunărea* (tot cu poziţia pe paralelă, omisă aici – v. 112/I, 553): Regianum, Oescus al tribalilor, Diacum (corect: Dimum, n.n.), Novae (aici, Legiunea Italica, greşit trecută la Durostorum), Durostorum, Transmarisca (Turtucaia, n.n.), Sucidava (azi, probabil, Satul Nou, n.n.), Axiopolis (azi, Cernavodă-Hinogu, n.n.), Carsum (Carsium - Hârşova, n.n.), Troesmis (azi, Igliţa, n.n.), Legiunea V-a Macedonica (desigur, în Troesmis încă, n.n.), Dinogeţia (azi, Garvăn, n.n.), Noviodunum (azi, Isaccea, n.n.), Sitioenta (probabil Aigipsoenta, o altă formă pentru Aegyssus, n.n.).

Între fluviu (şi muntele Haemus) se află oraşele (iarăşi omitem poziţia pe paralelă – v. *ibidem*): Dausdava, Tibisca.

Ţărmul, începând de la gura cea mai de miazănoapte a Istrului şi până la gurile fluviului Boristene (Nipru) şi ţinutul din interior până la fluviul Hierasos (azi, Siret, n.n.), este locuit – mai jos de tirageţii sarmaţi (de fapt, geţi, n.n.) – de harpii (o variantă pentru Carpi?, n.n.), iar mai sus de peucini, de către britolagi (celţi, n.n.). Ţărmul prezintă următoarea înfăţişare după gurile fluviului Boristene, care au, după cum s-a spus, gradele: 57°30'-48°30'. Gurile râului Axiaces (azi, Tiligul, pe coasta Mării, între Nistru şi Bug, n.n.) (au poziţia): 57°-48°. (Oraşe, în zonă cu poziţia pe paralelă): Zargidava: 54°40'-47°45', Tamasidava: 54°20'-47°30', Piroboridava (azi, prob. Poiana - Tecuci, n.n.); iar între râurile Hierasos şi Tyras (oraşele): Niconium: 56°20'-48°10', Ophiussa, (probabil o altă denumire, neoficială, pentru Tyras): 56°-48°, oraşul Tyras (azi, Bielgorod Dniestrovski, la gurile Nistrului, n.n.).

Insulele situate în vecinătatea Moesiei Inferioare în acea parte a Pontului pe care am pomenit-o sunt: insula numită Boristene (la gurile Niprului, n.n.): 57°15'-47°40' şi insula lui Ahile sau Leuce („Albă", insulă mică, stâncoasă, la gurile Dunării, n.n.).

Aşezarea Traciei (s.n.). Tracia se mărgineşte la miazănoapte cu Moesia Inferioară, potrivit liniei pe care am arătat-o, iar la Apus cu Moesia Superioară şi cu partea Macedoniei de la muntele pomenit Orbelos până la punctul unde se termină, a cărei poziţie are gradele: 49°-41°45'." (Ptolemeu, *Îndreptar geografic*, – cf. 112/I, 535-557; toate sublinierile ne aparţin, G.D.I.).

*

„*Descrierea Traciei* (s.n.) ar fi uşoară dacă scrierile celor vechi s-ar potrivi între ele... Ţinuturile acestea se întindeau odinioară până în depărtări nesfârşite sub înfăţişarea unor câmpii domoale şi munţi înalţi, spune slova nemuritoare şi plină de înţelepciune a lui Homer... Acestea sau sunt o legendă, sau înainte vreme toate întinderile fără sfârşit locuite de neamuri sălbatice erau cunoscute sub numele de Tracia... Dar, după cum ni se arată astăzi, locurile acestea rânduite în forma unui corn de lună au înfăţişarea unui frumos amfiteatru. Pe înălţimile lui de la Apus, înghesuit între munţi prăpăstioşi, se deschide *defileul succilor* (daci, n.n.), *care desparte Tracia de Dacia*. Partea din stânga, aflată sub straja stelelor de la miazănoapte, este cuprinsă *între înălţimile muntelui Haemus şi Istru*, unde acesta trece prin pământ roman şi are lângă el un număr mare de oraşe, de castre şi întăriturii. *Pe latura dreaptă dinspre miazăzi se întind înălţimile munţilor Rhodope*, care, în partea unde răsare luceafărul de dimineaţă, ajung *până la mare*. (Ammianus Marcellinus, *Istoria romană...*", cf. 112/II, p. 121, s.n.).

*

„Tracii, locuitorii unei ţări pentru care ai nevoie de 5 zile ca s-o străbaţi de-a latul, şi de-a lungul 7 zile, mai râpoasă şi mai ocrotită decât patria noastră" (Palestina, n.n.) (Flavius Josephus, *Istoria războiului iudeilor împotriva romanilor*, Editura Hasefer, 1988, p. 196).

*

„*Dacia* (s.n.), ţara aproape de Boristene. *Dacii, pe care îi numim dai, «căci geţi (îi numim) pe cei care locuiesc înspre Pont şi spre Răsărit, iar dai pe cei din partea opusă, înspre Germania şi izvoarele Istrului»*. Există şi la atici numele de Daos şi Geta" (cf. Menandru şi Terenţiu, n.n.) (Ştefan din Bizanţ, *Lexicon...* – cf. 112/II, 339, s.n.).

*

„În părţile cele mai de Apus ale Sarmaţiei, spre miazăzi, dincolo de iazigii metanaşti, se află *Dacia* (s.n.) care se mărgineşte cu Istrul; iar mai încolo, mai spre Răsărit, este Moesia Inferioară, care ocupă o bună parte din ţinutul de dincolo de Istru şi tot ţărmul mării de la Boristene până la oraşul Mesembria (azi Nesăbăr, pe ţărmul stâng al Mării Negre, mai sus de Burgas, n.n.). (Anonim, înc. sec. VI d.Hs., după izvoare mai vechi, sec. V – cf. 112/II, 343).

*

„Sarmaţia europeană se mărgineşte ... la miazăzi cu iazigii metanaşti, din spatele munţilor Sarmatici şi până la începutul munţilor Carpaţi cu Dacia, până la gurile fluviului Boristene şi de aici cu ţărmul Pontului Euxin până în fundul golfului Carcinit". (Marcianus din Heracleea Pontică, *Periplu* – cf. 112/II, 171).

*

„*(geţii) locuiesc la nord, iar ceilalţi (tracii, n.n.) la sud*". (Artemidor din Daldis, – cf. 112/I, 629, s.n.).

*

„Se întâmplă că am făcut acum (96 d.Hs., n.n.) o călătorie lungă, drept la Istru şi în ţara geţilor sau a misilor, aşa cum îi numeşte Homer şi cum e denumită astăzi populaţia" (Dio Chrisostomos, *Discursuri*, XII/ 16 – cf. 112/I, 449; discursul era pronunţat în anul 97 d.Hs.).

*

„(Dacii) locuiesc pe ambele maluri ale Istrului. Dar cei care sunt dincoace de fluviu – lângă ţara tribalilor – ţin cu plata birului de Moesia şi se numesc moesi, afară de cei aşezaţi foarte aproape de tribali. Cei de dincolo (de Istru) poartă numele de daci, fie că sunt geţi, fie ce sunt traci din neamul tracilor, care locuiau odinioară în Rodope" (Dio Cassius, *Istoria romană*, LI/22, 6 – cf. 112/I, 671, s.n.).

*

„*Mai înainte vreme, moesii şi geţii locuiau întreg ţinutul dintre Haemus şi Istru*, dar – cu trecerea vremii – unii îşi schimbară numele". (*Ibidem*, LI/27, 2 – cf. 112/I, 677, s.n.).

*

„(Sitalces, regele odrizilor) porneşte aşadar (în anul 429 î.Hs., împotriva duşmanilor Atenei, n.n.) de la odrizi, punând în mişcare întâi pe *tracii ce locuiesc între munţii Haemus şi Rodope* şi care se aflau sub stăpânirea sa până la mare (la Pontul Euxin şi Helespont), după aceea pe *geţii peste care dai dacă treci munţii Haemus*..." (Tucidide, *Istorii*, II/96, 1 – cf. 112/I, 75; s.n.).

*

„*Geţia, ţara geţilor*. Căci *get este nume etnic, nu nume de persoană. Este un neam tracic... Există şi la feminin getă*... (ca adjectiv posesiv se zice *getic*, de unde Getica lui Criton (medicul lui Traian, n.n.). Şi la feminin *getică*. *Obiceiurile geţilor*: înjunghie soţia (pe mormântul) bărbatului şi cântă din citeră când merg în solie. Arian îi numeşte *geteni*". (Ştefan din Bizanţ, *Lexicon*... – cf. 112/II, 337, s.n.).

II. Traci - geţi - daci

II.1. Denumiri diferite – acelaş neam

„*Neamul tracilor este cel mai numeros din lume, după cel al inzilor*. Dacă ar avea un singur cârmuitor sau dacă tracii s-ar înţelege între ei, el ar fi de nebiruit şi cu mult mai puternic decât toate neamurile, după socotinţa mea.” (Herodot, *Istorii*, V/3 – cf. 112/I, 65, s.n.).

*

„Neamul sălbatic al *geţilor* a existat şi pe vremea strămoşilor, căci *ei sunt moesi*”. (Salustius, *Istorii*, IV, 18 – cf. 112/I, 183; v. şi 207, s.n.).

*

(Solii sciţilor vorbesc la o adunare a regilor ameninţaţi de Darius în 514 î.Hs.): „El (Darius, n.n.) are acum în puterea sa pe traci şi pe geţi, vecinii noştri”(Herodot, *Istorii*, IV/118 – cf. 112/I, 55, s.n.).

*

„*Tracia este locuită de un singur neam de oameni, tracii, având însă fiecare alt nume şi alte obiceiuri*. Unii sunt sălbatici şi cu totul gata să înfrunte moartea, mai ales geţii” (Pomponius Mela, *Descrierea pământului*, II/18 – cf. 112/I, 389, s.n.).

*

„(Sitalces) porneşte aşadar de la odrizi (împotriva duşmanilor Atenei, în anul 429 î.Hs., n.n.), punând în mişcare întâi pe *tracii ce locuiesc între munţii Haemus şi Rhodope şi care se aflau sub stăpânirea sa până la mare* (la Pontul Euxin şi Helespont), după aceea pe *geţii peste care dai dacă treci munţii Haemus*, şi toate celelalte populaţii stabilite dincoace de Istru, mai ales în vecinătatea Pontului Euxin. *Geţii şi populaţiile din acest ţinut se învecinează cu sciţii*; au aceleaşi arme şi sunt arcaşi călări... Dinspre partea tribalilor, care sunt şi ei neatârnaţi, (Sitalces) îşi mărginea (autoritatea) cu trerii şi tilatarii (traci şi unii şi alţii, n.n.)” (Tucidide, *Istorii*, II/96, 1 – cf. 112/I, 75; s.n.).

*

„(Sclavul) Davos: cel mai bun prieten şi compatriot al meu, Geta, a venit ieri la mine”. (Terenţiu, *Comedii: Phormio* – cf. 112/I, 159; Davos şi Geta – nume de sclavi care apar în comediile sale, preluate de la Menandru).

*

„Zei cereşti, nu vă cerem pace. Daţi gloatelor mânie...
Istrul scitic să nu-l mai ţină pe loc pe *masaget*.
Faceţi se fim duşmăniţi
De toate neamurile, dar îndepărtaţi războiul civil.
Dintr-o parte să ne apese dacul, din alta getul.

... Zei cereşti, ţineţi departe de mine această nebunie
şi anume ca, *printr-un dezastru care i-ar pune în mişcare pe daci şi pe geţi*,
Roma să cadă, iar eu se rămân liniştit (Lucan, epopeea *Farsalia* – cf. 112/I, 375, s.n.).

(Comentarii la Lucan):
„*Pe masageţi: neam din Tracia*".
„Dintr-o parte să ne apese *dacul: neam de dincolo de Dunăre*.
Getul: numele unui neam; după ce aceştia au fost învinşi, *în comedii aceştia au fost numiţi «geţi»...*" (*ibidem*, p. 379, s.n.).

„Zeii ne-au ferit; pe ţărmurile Laţiului, Răsăritul furios
Nu s-a aşezat încă, iar sarmatul sprinten,
Întovărăşit de panoni (iazigi, n.n.), n-a năvălit, şi nici *geţii amestecaţi cu dacii*". (ibidem, p. 377, s.n.).

*

„*Aceste neamuri* (sciţi, sarmaţi, n.n.), ca şi bastarnii, sunt chiar astăzi (înc. sec. I. d.Hs., n.n.) *amestecate cu tracii – mai ales cu cei de dincolo de Istru, dar şi cu acei de dincoace, care sunt amestecaţi şi cu neamurile celtice...*" (Strabon, *Geografia*, VII/3, 2 – cf. 112/I, 227, s.n.).

*

„(Dincolo de Istru romanii stăpânesc) şi pe *unii dintre geţii de dincolo de Istru, pe care îi numesc daci*" (Apian, *Istoria romană*, Prefaţa – cf. 112/I, 561, s.n.).

II.2. Comunităţi ale geto-dacilor

Apulii: în centrul Transilvaniei, probabil în zona oraşului Alba Iulia; cu centrul la Piatra Craivii (în Dacia independentă); *Ansamensii*: prob. neam dacic în S-V Transilvaniei; *Biefii*, *Biesii*, *Burii*: în judeţele Vâlcea şi Argeş, cu centrul la Ocniţa; *Carpii* (*Carpiani*, la Ptolemeu): în regiunile estice ale spaţiului geto-dac; *Caucoensii*; *Ceiagisii*: localizaţi de V. Pârvan în S-V Munteniei şi S-E Olteniei; *Costobocii*: daci liberi; pe baza culturii Lipiţa, localizaţi pe Nistrul superior şi mijlociu, ca şi pe Prutul superior, afectând şi Maramureşul şi Bucovina; *Cotensii*; *Crobizii*: traci, în ţinuturile de lângă Pont (Ptolemeu); după alţii, la sud de Dunăre; *Harpii*: între gurile Istrului şi Boristene, mai jos de *tyrageţi*; *Obulensii*: în estul Dobrogei, după Al. Suceveanu; *Oinensii*: în vestul Dobrogei (după Ptolemeu), confirmat de Al. Suceveanu; *Piefigii*: în câmpia munteană, după V. Pârvan; pe valea Argeşului, în jurul cetăţii de la Popeşti, după Radu Vulpe; în actualele (1978) judeţe Ilfov şi Ialomiţa, după C. Preda; *Potulatensii*: în nordul Olteniei şi zona deluroasă din vestul Munteniei, după V. Pârvan; *Predavensii*: în Dacia intracarpatică, la nord de Mureşul Inferior, până aproape de Crişuri; *Ratacensii*: în platoul transilvănean dintre Târnave şi Someş, după V. Pârvan; pe valea Mureşului şi Târnavelor, până la Carpaţi – completează C. Preda; *Racatai* şi *Racatriarii*: probabil în zona sudică sau centrală a Slovaciei; *Saldensii*: în partea cea mai de miazăzi a Daciei (Ptolemeu); în sud-vestul Daciei, după V. Pârvan; *Sacii*: în zona oraşului Sucidava, după V. Pârvan; *geţi*, după Al. Suceveanu; *Siensii*: în N-V Munteniei, după V. Pârvan; şi mai spre nord, în sudul Moldovei, până în regiunea Poiana inclusiv, după C. Preda; *Sucii*: geţi, menţionaţi în 3 locuri – în munţii Haemus, la Răsărit de Durostorum, unde au creat

centrul politic-militar Sucidava şi în stânga Dunării, la gura Oltului; *Terizii* (tirizii): traco-geţi, în sudul Dobrogei; figurează în cele mai vechi ştiri despre geţi; *Tyrageţii*: geţii de pe Tyras (Nistru) – cf. 108/86-95.

*

(După ce descrie malul nordic al Pontului, insulele şi lacurile vecine): „De acolo înainte în general sunt în adevăr triburi de sciţi, totuşi regiunile apropiate de ţărm au fost ocupate de diferite populaţii, când de *geţi, numiţi de romani daci*, când (de alţii – şi-i numeşte, n.n.)..., iar în părţile mai de sus, între Dunăre şi Pădurea Hercinică, până la lagărele de iarnă de la Carnuntum din Panonia şi la hotarele de acolo cu germanii, câmpiile şi *şesurile sunt stăpânite de sarmaţii iazigi, iar munţii şi pădurile de daci*, împinşi de primii până la râul Pathissus (Tisa, n.n.)". (Pliniu cel Bătrân, *Istoria naturală*, IV/12 (24), 78 – cf. 112/I, 403, s.n.).

*

„Căci aici (în Bitinia, n.n.) se pot vedea oameni având pe cap un fel de *căciulă* (*pileus*, căciulă ţuguiată, n.n.), *aşa cum poartă astăzi unii traci numiţi geţi*" (Dion Chrisostomul, *Discursuri*, LXXII/3 – cf. 112/I, 453, s.n.; discursul – rostit în anul 97 d.Hs.).

*

„(Romanii stăpânesc) şi pe unii dintre *geţii de dincolo de Istru, pe care îi numesc daci*" (Apian, *Istoria romană*, Prefaţă, 4, 15 – cf. 112/I, 561, s.n.).

*

„*Şi dacii sunt o mlădiţă a geţilor...*" (Trogus Pompeius, Istoria lui Filip, XXXII/3, 16 – cf. 112/I, 359, s.n.).

*

„*Neamul massageţilor se spune că este şi mare şi viteaz, locuind spre partea unde răsar zorile şi soarele, dincolo de fluviul Araxes* (azi, Erask, care se varsă în S-V. Mării Caspice, n.n.) (vecini cu perşii); *unii mai spun că acest neam ar fi scit la obârşia lui*" (Herodot, I, CCI). „*... Se îmbracă ca sciţii şi duc un fel de viaţă asemănătoare; ei se luptă atât călare cât şi pe jos (căci sunt meşteri în amândouă felurile de luptă), sunt buni arcaşi, buni aruncători cu suliţa şi poartă de obicei sagaris* (topor cu două tăişuri, n.n.). *Ei folosesc numai aurul şi arama; chivărele, cingătorile şi pieptarele şi le împodobesc cu aur. Iar în ce priveşte caii, şi lor le apără pieptul cu platoşe de aramă, iar frâul, zăbala şi căpăstrul le înfrumuseţează cu aur; nu întrebuinţează niciodată fierul şi argintul. De altfel, în ţara lor nu se găsesc nici urmă de fier sau argint, pe când aurul şi arama se află din belşug*" (*ibidem*, I, CCXV)

*

„*Geţii şi messageţi, care obişnuiesc să-şi pună alt nume, ba chiar unii dintre ei îşi schimbă trăsăturile feţei printr-o anume dibăcie, ca să pară că s-a născut din pământ un neam mare şi îngrozitor, aceştia vă înspăimântă astăzi. Ei trec Istrul şi cer plată pentru pacea pe care ne-o îngăduie*" (Synessos – cf. 112/II, 183, s.n.).

II.3. Înfăţişare – caracterizări

„Fluviul Istru se laudă că pe malurile lui cresc asemenea fecioare” (amazoanele, n.n.) (Eschil – cf. 112/I, 11).

„... În ţinuturile de la miazănoapte trupurile (oamenilor, n.n.) toate sunt mari. Stau mărturie celţii, tracii şi sciţii” (Porphyrios, *Viaţa lui Pitagora* – cf. 112/I, 743).

„(Grecii şi alţii zugrăvesc zeităţile după chipul lor) „Tracii (îi zugrăvesc pe zei, n.n.) roşcaţi şi cu ochii albaştri” (Clemente din Alexandria, *Covoarele* – cf. 112/I, 639).

„Însemnarea (tatuarea, n.n.) pe braţul dacilor se transmite până la a patra generaţie” (Pliniu cel Bătrân, *Istoria naturală* – cf. 112/I, 407).

Expresiile: „zbârliţii geţi...” (325), „geţii barbari...” (327), „geţii cei cruzi...” (331) (Ovidiu, *Tristele* şi *Scrisori din Pont* – cf. 112/I, paginile citate în paranteze).

„*Geţii* însă, fiindcă s-au purtat nechibzuit (s-au împotrivit lui Darius în 514 î.Hs., n.n.), au fost robiţi, măcar că ei *sunt cei mai viteji şi mai drepţi dintre traci*” (Herodot, *Istorii*, IV/93 – cf. 112/I, 47-49; s.n.).
„*(Geţii) care se cred nemuritori*” (*ibidem*, 112/I, 47).

*

„*Geţii cei aspri* (sau duri). Zdraveni, *aspri din cauza regiunii friguroase*” (comentarii din sec. III d.Hs. la *Odele* lui Horaţiu – cf. 112/I, 213, s.n.).

*

„*În Europa, cele mai vestite neamuri sunt*: sciţii, sarmaţii, germanii, dacii, moesii, tracii, macedonenii, dalmaţii, panonii, ilirii, grecii, italicii, galii, spaniolii... Cele mai vestite fluvii din lume sunt... (între altele)... Sava şi Dunărea, care mai este numită şi Istru în Moesia...” (Lucius Ampelius, *Memorator*, – cf. 112/I, 531, s.n.).

*

„(Referire la o curtezană celebră din comediile „elegantului Menandru”) care înşeală până şi pe *geţii cei şireţi*” (Properţiu, Elegii – cf. 112/I, 265).

(Într-o adunare a zeilor şi a împăraţilor răposaţi) „i se dă lui Traian putinţa de a vorbi. Acesta, cu toate că era priceput să cuvânteze, dar lenea îl făcea de obicei să încredinţeze lui Sura grija de a pune în scris pentru el cele mai multe, mai degrabă strigând decât vorbind, începu să arate zeilor trofeele getice şi cele pontice. Acuza bătrâneţea că nu i-a îngăduit să sfârşească războiul cu parţii”. (Stârnit de Silenus printr-o zeflemea), „mâniat, zise: «Eu, Jupiter şi voi, zeilor, după ce am luat *conducerea Imperiului amorţit şi descompus din cauza tiraniei care dăinuise mult la noi în ţară, şi din cauza silniciei geţilor,*

singur am cutezat să merg împotriva neamurilor care locuiesc dincolo de Istru şi am nimicit neamul geţilor, care au fost mai războinici decât oricare dintre oamenii ce au trăit cândva – şi aceasta nu numai datorită tăriei trupului lor, ci şi pentru că îi convinsese să fie astfel slăvitul lor Zalmoxes. Crezând că nu mor, dar că îşi schimbă locuinţa, ei sunt mai porniţi spre lupte decât ar fi înclinaţi să întreprindă o călătorie. Am făcut această expediţie în cinci ani (101-106, n.n.). Dintre toţi împăraţii de dinainte de mine, eu am fost socotit de supuşi cel mai blând." (Împăratul Iulian Filozoful – „Apostatul" –, „Împăraţii"; cf. 112/I, 29 şi 31, s.n.).

*

„... Ei (geţii, n.n.) *sunt din fire deştepţi*" (Iordanes, *Getica*, 69 – cf. 112/II, 417, s.n.).

„Goţii (=geţii, n.n.) n-au fost deci lipsiţi de oameni care să-i înveţe filozofie. De aceea goţii (=geţii, n.n.) *au fost totdeauna superiori aproape tuturor barbarilor şi aproape egali cu grecii*, după cum relatează Dio (Chrisostomul, n.n.) care a compus istoria şi analele lor în limba greacă" (Iordanesc, *Getica*, 39 – cf. 112/II, 413, s.n.).

*

„Mă mir cum de i-a aşezat Celsus[1] pe odrizi, pe samotraci, pe elensini şi pe hiperboreeni între neamurile cele mai vechi şi mai înţelepte, iar pe iudei n-a socotit vrednic să-i rânduiască nici între neamurile înţelepte, nici între cele vechi... El spune însă că *sunt neamuri foarte înţelepte şi vechi galactofagi*[2] *ai lui Homer, druizii galilor şi geţii..., de la care nu ştiu dacă se păstrează ceva scris*" (Origene, *Împotriva lui Celsus* – cf. 112/I, 715, s.n.).

*

Ovidiu la Tomis, în *Tristele* şi *Scrisori din Pont*, frecvent îi caracterizează cel mai negativ pe geţi. Încă:

„În acest loc unde trebuie să-mi duc viaţa este destul dacă nu urmăresc mai mult decât

Să fiu poet între aceşti *geţi lipsiţi de omenie*" (Ovidiu, *Scrisori din Pont* – cf. 112/I, 313, s.n.).

Şi totuşi!

„*Nu este în toată lumea un neam mai sălbatic decât geţii*;
totuşi şi ei au plâns de suferinţele mele" (cf. 112/I, 319, s.n.)

„Când odată le vorbeam (geţilor, n.n.) despre cinstea voastră,[3]
Căci *am învăţat se vorbesc limba getică şi sarmatică* (s.n.),
un bătrân care întâmplător se afla în acea adunare,
răspunse vorbelor mele astfel:
«Şi noi, bunule oaspe, cunoaştem numele prieteniei,
noi care locuim departe de voi, la Pont şi la Istru.
Este un ţinut în Sciţia – strămoşii l-au numit Taurida (Crimeea, n.n.), care nu-i aşa departe de pământul getic.

[1] Filozof platonic, sec. II d.Hs., primul care a combătut în scris creştinismul.
[2] = băutori de lapte.
[3] Cinstea prietenilor lui de la Roma, n.n.

În acea ţară m-am născut eu şi *nu mi-e ruşine de patria mea*.

Oamenii de acolo adoră ca zeiţe pe sora lui Febus (Artemis, Bendis a traco-geto-dacilor, n.n.)»

După ce cunoscuta legendă (a zeiţei, n.n.) a fost povestită de acel bătrân,

toţi au lăudat faptele şi pioasa lor credinţă.

De bună seamă, *chiar pe acest ţărm, decât care altul mai sălbatic nu-i, numele prieteniei mişcă inimile barbarilor*.

Ce trebuie să faceţi voi, cei născuţi în cetatea ausonică (italică, n.n.).

Dacă astfel de fapte îmblânzesc pe geţii sălbatici?" (*ibid.*, p. 323-325, s.n.)

_____

Expresii ale lui Ovidiu (*Scrisori din Pont*):

„*geţii cei nesupuşi*" (ibid. 317); „geţii care n-au fost supuşi pe deplin" (*ibid.*, 319 şi 325, s.n.).

II.4. Port - obiceiuri - familie

Din relatările lui Ovidiu, la Tomis (unde erau ierni foarte grele!):

„Oamenii se feresc de gerurile grele îmbrăcând piei de animale şi pantaloni cusuţi;/ numai faţa li se vede din tot trupul./ Deseori auzi sunând firele de păr când sunt mişcate din pricina gerului ce atârnă de ele/ şi barba cea albă le străluceşte din pricina gerului care a pătruns-o (*Tristele* – cf. 112/I, 283).

„Părul şi barba lor (a geţilor, n.n.) n-au fost tunse niciodată" (*ibidem*, p. 301).

„Se apără împotriva frigului năpraznic cu piei de animale şi cu pantaloni largi – iar feţele lor aspre sunt acoperite cu păr lung" (*ibidem*).

„Chiar dacă nu ţi-ar fi frică de ei, i-ai putea urî, văzându-le/ trupurile acoperite cu piei şi părul lung" (*Scrisori din Pont* – cf. *ibidem*, p. 303).

„Şi cei pe care îi crezi că se trag din oraşe greceşti/ Se îmbracă cu pantaloni persani în loc de portul străbun" (*ibidem*, p. 305).

„Carul Mare priveşte de aproape pe *geţii pletoşi* (*Ibidem*, p. 313, s.n.)

„... între *geţii îmbrăcaţi în piei de animale*" (îşi petrecea Ovidiu a 6-a iarnă, anul 14 d.Hs. – *ibidem*, p. 335, s.n.)

*

„Despre obiceiurile pe care le au *geţii, care îşi spun nemuritori*, am vorbit. *La trausi* (neam tracic din S-E munţilor Rodopi, n.n.) *găsim aceleaşi datini ca şi la restul tracilor* – în afara celor legate de *naştere* şi moarte, când ei fac ceva ce vom arăta. Rudele stau în jurul nou născutului şi plâng nenorocirile pe care va trebui se le îndure nou-născutul, odată ce a venit pe lume. Sunt pomenite atunci toate suferinţele omeneşti. *Când moare*

cineva, trausii îl îngroapă glumind şi bucurându-se. Cu acest prilej ei amintesc nenorocirile de care scapă omul şi arată cât este el de fericit în toate privinţele.

Cei ce locuiesc mai sus de *crestonai* (traci, n.n.) iată ce *obiceiuri* au. Când unul din ei a murit, se iscă între femeile (mortului) mari neînţelegeri, iar prietenii îşi dau toată osteneala şi arată o nespusă râvnă ca să afle pe care din neveste a iubit-o mai mult cel decedat. Femeia socotită vrednică să primească cinstirea este lăudată de bărbaţi şi de femei; apoi e înjunghiată de ruda ei cea mai apropiată. Şi după aceea trupul acesteia este înmormântat împreună cu cel al bărbatului ei. Celelalte femei (ale mortului) socot o mare nenorocire aceasta, căci li se aduce astfel o mare ocară" (Herodot, *Istorii*, V/4, 5, – cf. 112/I, 65, 67, s.n.).

*

„*Tracia este locuită de un singur neam de oameni, tracii, având însă fiecare alt nume şi alte obiceiuri*. Unii sunt sălbatici şi *cu totul gata să înfrunte moartea, mai ales geţii*. Acest lucru se datoreşte credinţelor lor deosebite; unii cred că sufletele celor care mor se vor întoarce pe pământ, iar alţii socotesc că, deşi nu se vor mai întoarce, ele totuşi nu se sting, ci merg în locuri mai fericite; alţii cred că sufletele mor negreşit, însă că e mai bine aşa decât să trăiască. De aceea *la unii sunt deplânse naşterile şi jeliţi nou-născuţii*; dar dimpotrivă, *înmormântările* sunt *prilej de sărbătoare* şi le cinstesc ca pe nişte lucruri sfinte, prin cânt şi joc. *Nici femeile nu au o fire slabă*. Ele doresc din cale afară de mult să fie omorâte deasupra cadavrelor bărbaţilor morţi şi să fie îngropate împreună. Deoarece un bărbat are mai multe soţii, pentru a dobândi această cinste, ele dau o mare luptă în faţa celor care trebuie să hotărască aceasta. Ea se acordă aceleia care are moravurile şi conduita cea mai bună, iar cea care învinge în această întrecere este în culmea bucuriei. Celelalte jelesc cu glas tare şi îşi arată desnădejdea prin plânsete foarte puternice. Iar cei care vor să le liniştească aduc lângă rug arme şi daruri, spunând că sunt gata să trateze sau să se lupte cu sufletul celui mort (spre a şti) dacă acela permite căsătoria. Dacă nu se dă o luptă şi nici nu are loc o plată..., le aşteaptă pe femei peţitorii. Fetele de măritat nu sunt date bărbaţilor lor de către părinţi, ci în mod public sunt cumpărate spre a fi luate în căsătorie sau vândute (cu zestre). Se face într-un fel sau altul, după cât sunt de frumoase şi de cinstite. Cele cinstite şi frumoase au preţ bun. Pentru celelalte se caută cu bani cineva care să le ia de soţie.

La unii traci folosirea vinului este necunoscută; dar (la ospeţe) se aruncă în focurile, în jurul cărora se şade, seminţe, al căror miros provoacă comesenilor o veselie asemănătoare cu beţia" (Pomponius Mela, *Descrierea pământului*, II/ 18-21 – 112/I, 389-391; s.n.).

*

„Aşa suntem noi, tracii, toţi, şi mai ales geţii – mă mândresc că mă trag din neamul acestora din urmă: nu suntem din cale afară de cumpătaţi. Nici unul dintre noi nu ia o singură femeie, ci zece, unsprezece sau douăsprezece şi unii chiar şi mai multe. Când se întâmplă să moară cineva care n-a avut decât patru sau cinci neveste, oamenii din partea locului spun: bietul de el, n-a fost însurat, n-a cunoscut iubirea" (Menandru – cf. 112/I, 507).

*

„Acolo (la geţi, n.n.), femeia nu se face vinovată faţă de copiii vitregi, ci poartă de grijă celor lipsiţi de mame, iar soţia cu zestre nu ajunge stăpâna bărbatului/şi nici nu se încrede într-un amant chipeş./Zestrea cea mai de seamă este cinstea părinţilor/şi virtutea femeii pentru care legământul căsătoriei rămâne trainic; ea se teme de alt bărbat./Păcatul este un sacrilegiu pe care îl plăteşte cu moartea”[1] (Horaţiu, *Ode* – cf. 112/I, 211).

III. Limba traco-geto-dacilor

„Scrisul este cadavrul gândirii.

Înţeleptule! Spuneţi principiile cu *voce tare*. Vorbeşte-le discipolilor tăi şi nu le îngădui să se folosească de vreun alt mijloc în afară de memorie; odată întipărit în minte, adevărul nu se mai şterge niciodată”.

Nota ed.: „Pitagoreicii nu-şi scriau niciodată principiile, considerând că *nu era nici frumos, nici cinstit ca taine atât de sfinte să fie divulgate prin scrisuri multe*. Totuşi (Plutarh) din timpul vieţii lui Pitagora şi chiar sub ochii săi câţiva s-au abătut de la lege”. (114/59, s.n., G.D.I.).

„*Dacii şi geţii vorbesc aceeaşi limbă*” (Strabon, *Geografia*, VII/III, 13 – cf. 117/II, 175; 112/I, 239, s.n.).

„Şi în vremea noastră (după anul 15 d.Hs., n.n.), Aelius Catus a strămutat în Tracia, din cealaltă parte a Istrului, 50.000 de oameni de la *geţi, un neam de aceeaşi limbă cu tracii*” (Strabon, *Geografia*, VII/III, 10 – cf. 117/II, 173; 112/I, 237; s.n.).

*

Publius Ovidius Naso, din exilul său la Tomis (8-17 d.Hs.) depune mărturie:

„Nu mă pot înţelege la vorbă cu oamenii sălbatici de aici” (p. 287)

„... mi-e ruşine s-o mărturisesc – *m-am dezvăţat să vorbesc* (*latineşte*, n.n.).

În jurul meu glăsuiesc aproape numai graiuri tracice şi scitice

Îmi pare că aş putea scrie în versuri getice.
Crede-mă, mi-e teamă că s-au strecurat printre cele latineşti
şi că în scrierile mele vei citi cuvinte pontice (p.291)
Nu e însă nimeni pe aici căruia să-i recit poeziile mele;
nimeni care să asculte cu urechile lui vorbe latineşti (p. 293)
Pe cât pot îmi uşurez soarta tristă cu poezia,
deşi nu am pe nimeni cui să i-o citesc”

[1] Desigur, aluzii la degradarea moravurilor la Roma.

„*barbarii nu cunosc limba latină*
iar limba greacă a fost învinsă de limba getică”(p. 297)

„Ţinutul acesta se află sub polul cel îngheţat.
Nu mă chinuieşte atât clima mereu friguroasă
şi pământul veşnic ars din pricina gerului alb,
nici faptul că *barbarii nu cunosc limba latină* (desigur, latina „clasică”, latina „standard”, vorbită şi scrisă de Ovidiu, n.n.)
iar limba greacă a fost învinsă de limba getică”... (s.n.)

„Eşti curios să ştii ce populaţie se află în ţinutul tomitan
şi ce obiceiuri au oamenii printre care locuiesc?
Deşi *în acest loc sunt amestecaţi greci şi geţi*,
ţărmul ţine mai mult de geţii nedomoliţi (s.n.; frecvent, dacă nu continuu, coloniile greceşti se aflau sub protecţia şefilor geţi; precum se vede, chiar sub stăpânire romană, situaţia nu se schimbase, n.n.)
Sarmaţii şi geţii sunt mai numeroşi... (p. 299)

La puţini dintre ei (locuitorii greci de la Tomis, n.n.) *se mai păstrează urme ale limbii greceşti*,
iar aceasta a devenit şi ea barbară din pricina accentului ei getic.
În această mulţime *nu-i nimeni care întâmplător să ştie latineşte*
şi care să poată rosti măcar câteva cuvinte (*în limba latină*, n.n.).
Chiar eu, poet roman – iertaţi-mă, Muzelor! -
sunt silit să vorbesc de cele mai multe ori *după obiceiul sarmatic* (s.n.; după precizarea de mai sus a poetului, „obiceiul sarmatic” nu putea fi decât acela de a vorbi în limba geţilor, de care „ţărmul ţinea mai mult”).
Iată, mi-e ruşine, dar mărturisesc: din cauza dezobişnuinţei îndelungate,
chiar mie-mi vin cu greu în minte cuvintele latine.
Nu mă îndoiesc că *în astă cărţulie s-au strecurat multe*
din limba barbarilor: nu-i vina omului ci a locului” (p. 301)

„De-abia suntem apăraţi de întăritura făcută şi *chiar înăuntrul cetăţii*
gloata barbarilor, amestecată cu greci, provoacă teama;
Căci ei locuiesc împreună cu noi, fără deosebire,
şi ocupă cea mai mare parte din case. (p. 303).

Şi cei pe care îi crezi că se trag din oraşe greceşti
se îmbracă cu pantaloni persani, în loc de portul străbun.
Ei vorbesc între ei o limbă pe care o înţeleg;
dar eu trebuie să mă înţeleg prin semne.
Eu sunt aici barbarul, căci nu sunt înţeles de nimeni:

când aud cuvinte latineşti, geţii râd prosteşte;
cu siguranţă că deseori vorbesc rău despre mine pe faţă;
poate îmi reproşează că sunt un surghiunit;
şi dacă, aşa cum se întâmplă, eu fac vreun gest de dezaprobare sau de aprobare,
când vorbesc ei ceva, îl răstălmăcesc împotriva mea.

Nu-i nici o carte pe aici, nu-i cine să-şi aplece urechea
şi să înţeleagă cuvintele mele.
Peste tot numai barbari cu glasul lor sălbatic (p. 305),
toate locurile sunt pline de teama glasului duşman.
Eu însumi am impresia că m-am dezvăţat de limba latină;
Căci am învăţat să vorbesc limba getică şi sarmatică.
Totuşi, ca să-ţi mărturisesc adevărul,
muza mea nu se poate abţine de a nu mai compune versuri,
scriu şi ard în foc cărţile pe care le scriu:
rezultatul muncii mele este un pic de cenuşă.
Din ţara geţilor îţi trimite Naso al tău urări de sănătate...
Naso, care nu mai este un nou venit pe pământul de la Tomis,
îţi trimite aceaste opere de pe ţărmul getic" (p. 307)

„Când odată *le vorbeam* (*geţilor*, n.n.) despre cinstea voastră (a prietenilor lui, n.n.),
Căci *am învăţat să vorbesc limba getică şi sarmatică...*" (p. 323)

Adresându-se tânărului poet şi rege odriz, Cotys:
„O, tu cel mai blând dintre tineri, ascultă glasul
celui ce te roagă şi dă ajutor celui surghiunit, cât poţi, căci eşti puternic.
O, Cotys, urmaş demn al părintelui tău,
Poeziile tale sunt o dovadă; dacă ai îndepărta de pe ele numele tău,
aş spune că nu le-a compus un tânăr trac.
În acest ţinut Orfeu nu mai este singurul poet,
iar ţara bistoniană (*Tracia*, n.n) *este mândră de talentul tău*.
Întind braţele rugătoare către tine, ca poet către poet:
ţara ta să fie prielnică exilului meu" (p. 321)

„**Dacă cineva l-ar fi aruncat în această ţară pe Homer însuşi,**
credeţi-mă, şi el însuşi ar fi devenit get" (p. 329).

„Nu trebuie se te miri, dacă versurile mele sunt cumva rele:
eu care le scriu *am devenit aproape un poet get*.
Ah! Mi-e ruşine: *am scris o cărţulie în limba getică*,
în care cuvintele barbare au fost aşezate după ritmul versurilor noastre.

Le-au plăcut – felicită-mă – *şi am început să am*
faimă de poet printre neomenoşii geţi barbari.
Mă întrebi de subiect? Am adus laude împăratului...
Când am terminat de citit aceste versuri inspirate de o muză străină,
când sfârşitul hârtiei a trecut prin degetele mele,
toţi au dat din cap şi şi-au mişcat tolbele pline"
(p. 337; toţi aveau tolbe cu săgeţi, deci „zăngăneau armele", n.n.);
„*un murmur lung s-a auzit din gura geţilor.*
Iar unul din ei spuse: «Deoarece scrii astfel de lucruri despre împărat,
ar fi trebuit să fii trimis înapoi sub stăpânirea împăratului».

El a grăit întocmai..." (p. 339).

(Ovidiu Naso, *Tristele* şi *Scrisori din Pont*, în: 112/I, pagina la fiecare citare, toate sublinierile ne aparţin).

*

„Însă nu-i de mirare că sclavii lui erau neciopliţi şi nu puteau fi prinşi în alt chip, cum se întâmplă şi cu sclavii de prin comedii – *geţi şi daci, nişte flecari, deprinşi să-şi ascută limba şi să spună glume în limba dacică*" (Eusebiu din Cesareea, Istoria bisericească – cf. 112/II, 15, s.n.).

IV. Climă - relief – hidrografie

„Dacii trăiesc nedezlipiţi de munţi. De acolo, sub conducerea regelui Cotiso (29 î.Hs.), obişnuiau să coboare şi să pustiască ţinuturile vecine, ori de câte ori Dunărea, îngheţată de ger, îşi unea malurile" (L. Annaeus Florus, *Rezumat... Războiul cu dacii* – cf. 112/I, 525).

Din mărturisirile lui Ovidiu aflat în exil la Tomis (8-17 d.Hs.):
„Când însă trista iarnă îşi arată hâda ei faţă
şi pământul s-a făcut alb de gerul ca marmura,
când se dezlănţuie şi Boreas (Crivăţul, n.n.) şi se aşterne zăpada sub Ursă
populaţiile acestea par strivite de axa polului care tremură.
Peste tot e zăpadă; nici soarele, nici ploile nu o pot topi pe cea care a căzut;
Boreas o întăreşte şi o face să dăinuiască veşnic.
Încă nu s-a topit una, cade alta
şi, de obicei, în multe locuri zăpada rămâne de la an la an.
Şi puterea Crivăţului, când e dezlănţuit, este atât de mare,
încât face una cu pământul turnurile şi duce departe acoperişurile pe care le smulge.

Vinul păstreaze forma vasului şi rămâne solid atunci când îl scoţi din el;
aici nu este băut ca vin curat ci în bucăţele pe care şi le trec unii altora.

Ce să mai spun? Cum se întăresc râurile când frigul uneşte ţărmurile, înghețându-le apele,
şi cum din lac, când spargi gheaţa, iese deasupra apa în bucăţi?
Chiar Istrul... (p. 283)
Îngheaţă şi el şi se scurge în mare cu apele acoperite.

Am văzut cum marea, cât este de mare, stă nemişcată din pricina înghețului.

Nu numai că am văzut, am călcat pe apă întărită
şi nu s-a udat piciorul de apa mării
şi deşi Crivăţul şuieră cu aripile lui întinse
pe apele împresurate ale mării nu se mişcă nici un val;
corăbiile prinse de ger stau ca în marmură.

Am văzut peşti stând prinşi în gheaţă;
unii din ei mai erau încă în viaţă (p. 285)

De multe zile simt cum mă arde în coaste
deoarece iarna crudă cu frigul ei nemăsurat m-a vătămat

... iarna grea ţine până la cealaltă iarnă.
Pe mine, în luptă cu frigul, cu săgeţile
şi cu soarta, mă chinuieşte acum aici a patra iarnă (p. 307)
Ce-i mai rău decât gerul scitic?

... Zac părăsit la capătul lumii, într-un loc
unde pământul rămâne mereu acoperit de zăpadă;
aici, pe ogor, nu cresc roade şi nici strugurii cei dulci;
pe râpe nu înverzesc sălcii şi nici stejarul pe munte.
Iar marea nu-i mai de laudă ca pământul;
apele mereu se umflă din pricina vânturilor turbate şi sunt lipsite de soare.
oriunde ţi-ai întoarce privirile vezi câmpii necultivate
şi ogoare întinse pe care nu le revendică nimeni (p. 311).

... trăiesc eu într-un loc îngheţat (p. 313).

(Către un prieten:) Primeşte o convorbire cu Naso de la Istrul cel îngheţat...

... ţărmul sarmatic suferă de frig neîntrerupt,

Apa dulce ne dă o plăcere prea mică pentru a fi de invidiat,
dar aici se bea apă din mlaştină, amestecată cu sarea mării (p. 319)

şi tu, pământ (în care el este exilat, n.n.) care nu duci lipsă nici de duşmani cruzi, nici de zăpadă... (p. 321)

Tu nu simţi primăvara încinsă cu coroane de flori,
tu nu vezi trupuri goale de secerători,
toamna nu-ţi oferă strugurii viţei de vie
şi în toate anotimpurile te stăpânăşte acelaşi frig cumplit.
Tu ţii apele încătuşate din pricina gheţii iar peştele
înoată în mare închis de un acoperiş de ape.
N-ai izvoare cu apă de băut; cele care sunt au apă aproape asemănătoare cu cea a mării;
nu ştii dacă îţi potolesc setea sau ţi-o aprind.
Rar se înalţă pe deschisele câmpii vreun pom
şi nici acesta roditor; iar pământul este aici o altă faţă a mării.
N-auzi ciripind nici o pasăre decât doar dacă unele, părăsind pădurile,
beau <cu> gâtlejul lor răguşit apă din mare.
Câmpiile goale sunt acoperite de tristul pelin,
seceriş amar, potrivit cu astfel de loc.
Adaugă teama şi faptul că zidul e izbit de duşman
şi săgeata lui e umedă, unsă cu otravă aducătoare de moarte;
adaugă faptul că acest ţinut este îndepărtat şi în afara oricărui drum;
nu-i sigur nici pentru cel care vine cu piciorul, nici pentru cel care merge cu corabia (p. 323; şi ar dori un pământ mai bun pentru exilul său)

... *aici..., unde niciodată nu-i pace*,
iar Istrul barbar îşi îngheaţă apele înţepenite de ger (p. 325, s.n.)

aceste locuri n-au nici un metal de preţ;
duşmanul abia dă răgaz agricultorului să sape pământul

oile au aici lâna aspră, iar arta zeiţei Pallas (zeiţa meşteşugurilor, Atena-Pallas, n.n.)
femeile tomitane n-au învăţat s-o folosească.
Femeia nu lucrează lâna, ci pisează darurile zeiţei Ceres (cerealele, boabele, n.n.)
şi pe vârful capului duce ulcioarele grele cu apă.
Aici viţa de vie nu se împleteşte pe ulm
şi ramurile pomilor nu sunt îngreuiate de roade.
Câmpiile sunt urâte şi nu produc decât tristul pelin;
prin rodul său arată pământul cât este de amar (p. 327).

Tinere... (către un tânăr născut din regi alpini, n.n.)
Tu însuţi vezi în mod neîndoios că marea s-a prefăcut în gheaţă;
tu însuţi vezi că vinurile stau nemişcate din pricina gerului care le-a îngheţat (p. 329).

... Pontul stă încremenit de frig
şi gheaţa se întinde în mare pe multe iugăre (p. 333).

Aici ogoarele sunt fără arbori...
aici iarna face din mare drum pentru cel care merge pe jos,
încât drumeţul merge fără să se ude şi fără corabie
pe acolo pe unde mai-nainte îşi croia vâsla drum, dând apa la o parte.
Cei ce vin de aici ne spun că voi cu greu puteţi crede acestea.

Crede totuşi! Nu te voi lăsa să nu ştii cauzele
pentru care îngrozitoarea iarnă învârtoşează marea sarmatică.
Este foarte aproape de noi o constelaţie în formă de car
şi care aduce un frig cumplit (p. 335).
De acolo se iveşte Crivăţul, iar pe ţărmul nostru e ca la el acasă;
ţinutul de aici îşi capătă deprinderile dintr-o regiune apropiată.
Dimpotrivă, Notus (vânt cald, de la miazăzi, n.n.) ce suflă călduţ dinspre celălalt pol
este departe şi vine la noi rar şi mai domol". (p. 337)
(Ovidiu, *Tristele* şi *Scrisori din Pont*, – cf. 112/I; paginaţia, supra).

*

Despre Dunăre (Istru, Danubius) sunt foarte multe referiri în izvoare, cu date geografice şi hidrografice, de navigaţie şi bogăţie în peşte. Selectăm pe cele mai semnificative:

„... şi Istrul care curge frumos." (Hesiod, *Teogonia*, 337-339 – cf. 112/I, 3).

*

„Istrul, care este cel mai mare dintre toate fluviile pe care le cunoaştem, curge mereu cu acelaşi debit, vara şi iarna. E cel dintâi fluviu din Sciţia, venind dinspre Apus; el ajunge fluviul cel mai mare, deoarece primeşte apele mai multor altor râuri. Printre acelea care îl fac să fie mare sunt cinci mari cursuri de ape care curg prin Sciţia; unul numit de sciţi Porata (Prutul, n.n.), iar de eleni Pyretos, apoi Tiarantos (Siret, n.n), Araros (azi, probabil, Ialomiţa, n.n.), Naparis (? n.n.) şi Ordessos (Argeş, n.n.). Cel dintâi amintit dintre aceste râuri e mare şi, curgând el spre Răsărit, îşi uneşte apele cu ale Istrului. Al doilea, căruia i se spune Tiarantos, curge mai spre Apus, fiind şi mai mic. Araros, Naparis şi Ordessos curg între aceste două râuri (evident, o eroare a autorului, n.n.), vărsându-se şi ele în Istru. Acestea sunt râurile care izvorăsc din Sciţia şi care îi sporesc apele. Râul Maris (Mureşul, n.n) izvorăşte din ţara agatirşilor şi se varsă şi el în Istru (corect: în Tisa, iar aceasta în Istru, n.n)" (Herodot, *Istorii*, IV, 48 – cf. 112/I, 31).

*

„Prin ţara lor (a geţilor, n.n.) curge râul Marisos (Mureşul, n.n), care se varsă în Dunăre (v. mai sus, n.n.). Pe acesta îşi făceau romanii aprovizionările pentru război. Ei numeau Danubius partea superioară a fluviului şi cea dinspre izvoare până la cataracte. Ţinuturile de aci se află, în cea mai mare parte, în stăpânirea dacilor. Partea inferioară a fluviului, până la Pont – de-a lungul căreia trăiesc geţii –, ei (romanii, n.n.) o numesc Istru" (Strabon, *Geografia*, VII/III, 13 – cf. 112/I, 239 şi 241).

*

„Cât de ridicole sunt graniţele dintre oameni! Imperiul nostru să-i oprească pe daci de a trece Istrul şi pe traci să-i ţină închişi în Haemus... Dunărea să despartă teritoriile sarmaţilor (sarmaţii iazigi, n.n.) de cele ale romanilor...!

Unii cred că şi fluviile, a căror natură nu poate fi explicată, s-au născut odată cu lumea, ca de pildă Istrul şi Nilul, fluvii imense şi prea importante spre a se putea spune că au aceeaşi origine ca celelalte" (Seneca, *Probleme de istorie naturală*. Prefaţă – cf. 112/I, 369).

*

„Există o cinstire a fluviilor, fie pentru folosul lor – ca la egipteni, Nilul, fie pentru frumuseţea lor – ca la tesalieni, Peneu, fie pentru mărimea lor – ca la sciţi, Istrul...

... Ahile locuieşte într-o insulă drept în faţa Istrului, în Marea Pontică. (Acolo se află) templul şi altarele lui Ahile...

Între fluvii, cea mai plăcută privelişte o oferă Nilul, dar nu din pricina belşugului de ape, căci şi Istrul poate purta corăbii mari. Însă Istrul nu aduce fertilitate, pe când Nilul aduce..." (Maximus din Tir, *Discuţii* – cf. 112/I, 633).

*

„De sub poalele munţilor Alpi, spre vântul de miazănoapte, în părţile pe unde locuieşte un neam de oameni pricepuţi în ale călăriei, porneşte – din izvoare puţine la număr – cel mai mare fluviu al Europei, Istrul, care înaintează spre soare-răsare. Apoi, ca şi cum l-ar însoţi ca pe un rege al apelor din partea locului, se adună multe râuri şi apa lor nu seacă. Numele fiecăruia (dintre acestea) îl ştiu locuitorii din jur. Când se varsă în Istru, le încetează denumirea pe care o au de la izvoare, se despart de numele lor, pentru a-l lua pe al acestui fluviu şi se varsă împreună în Pontul Euxin. În acest fluviu (Istru) se află diferite neamuri de peşti..." (Claudius Aelianus, *Despre animale* – cf. 112/I, 645).

*

„Cele două fluvii (Nilul şi Istrul, n.n.), care sunt opuse unul altuia, de o parte şi de alta a mării zgomotoase, nu curg cu ape la fel de năvalnic. Istrul rupe splendidele-i frâie puse pe Boreu şi străbate zgomotos Sciţia, cât este ea de mare, înaintând anevoios printre stânci şi promontorii bătute de valuri" (Opian, *Cinegeticele* – cf. 112/I, 655).

*

„Aceste două fluvii, Rinul şi Istrul, sunt cele mai mari din nord. Unul străbate ţara germanilor, iar celălalt trece pe lângă peoni. Vara sunt navigabile mulţumită adâncimii şi lăţimii lor. Iarna îngheaţă din pricina frigului şi pot fi trecute călare ca pe o câmpie. Valurile acestor ape se învârtoşează şi se fac atât de tari, încât nu numai că rezistă la copitele cailor şi la picioarele oamenilor, ba chiar acei ce vor să ia apă nu folosesc ulcioare sau vase mai mari, ci securi şi săpăligi, ca să taie blocuri de gheaţă şi duc astfel apa – fără vas – ca pe un bolovan..." (Herodian istoricul, *Istoria împăraţilor*... – cf. 112/I, 709, 711).

*

Alte râuri în Spaţiu geto-dac, menţionate în izvoare:

Aluta (*Alutus*) – *Oltul*, În Ptolemeu, *Îndreptar geografic*, III/8, 2, cf. 112/I, 543); Iordanes, *Getica*, 33 şi 74 – cf. 112/II, 413 şi 419.

Apo = *Caraş*, în Geograful din Ravena, *Descrierea lumii*, IV, 11 p. 52 – cf. 112/II, 581).

Calabaeus = *Casimcea*? în 108/58.

Crisia (*Grisia*) = *Criş* (*Crişul Repede*) – în Iordanes, *Getica*, 113, cf. 112/II, 425; Geograful din Ravenna, *Descrierea lumii*, IV, 14, p. 53-54 – cf. 112/II, 581; Constantin Porfirogenetul, *Conducerea împărăţiei*, 40, 35-40 – cf. 112/II, 667).

Drecon = *Bega* (?) – în: Priscus Panites, *Despre soliile romanilor la cei de alt neam*, 3 – cf. 112/II, 261; Iordanes, *Getica*, 178 – cf. 112/II, 429; Geograful din Ravenna, *Descrierea lumii*, IV, 14, p. 53-54 – cf. 112/II, 581.

Gabranus – un râu în Dobrogea (cf. 116/60-61).

Gilpil = *Crişul Negru* (?) – în: Iordanes, *Getica*, 113 – cf. 112/II, 425; Geograful din Ravenna, *Descrierea lumii*, IV, 14, p. 53-54 – cf. 112/II, 581.

Marisus (*Marisos*) = *Mureş* – în: Herodot, *Istorii*, IV, 48 – cf. 112/I, 31; Strabon, *Geografia*, VII/III, 13 – cf. 112/I, 239; Iordanes, *Getica*, 113 – cf. 112/II, 425; Geograful din Ravenna, *Descrierea lumii*, IV, 14, p. 53-54 – cf. 112/II, 425; Constantin Porfirogenetul, *Conducerea împărăţiei*, 40, 35-44 – cf. 112/II, 667.

Miliare = *Crişul Alb* (?) – în: Iordanes, *Getica*, 113 – cf. 112/II, 425; Geograful din Ravenna, *Descrierea lumii*, IV, 14, p. 53-54 – cf. 112/II, 581.

Museos = *Buzău* – în: „Acta Sanctorum", 7 – cf. 112/II, 713, v. şi 721.

Naparis = *Ialomiţa* (?) – în: Herodot, *Istorii*, IV, 48 – cf. 112/I, 31; (Şi: Ilivakia = Ialomiţa – în: Teofilact Simocata, *Istorii*, VII, 5 – cf. 112/II, 543).

Ordessos = *Argeş* – în: Herodot, *Istorii*, IV, 48 – cf. 112/I, 31.

Porata (*Pyretos* în greceşte) = *Prutul* – în: Herodot, *Istorii*, IV, 48 – cf. 112/I, 31.

Rhabon-Rabon = *Drincea* = *Jiul* – în: Ptolemeu, *Îndreptar geografic*, III 8, 2 – cf. 112/I, 543.

Samus = *Someş* – cf. 108/66.

Sargetia = *Apa Grădiştei* – în: Dio Cassius, *Istoria romană*, LXVIII/14, 4 – cf. 112/I, 695.

Tiarantos (Hierasus, Gerasus, Sarat, Burat, Seretos) = *Siretul* – în: Herodot, *Istorii*, IV, 48 – cf. 112/I, 31; Ptolemeu, *Îndreptar geografic*, III/8, 2, cf. 112/I, 543; Ammianus Marcellinus, *Istoria romană*, XXXI/3, 7 – cf. 112/II, 133; Constantin Porfirogenetul, *Conducerea împărăţiei*, 42, 55-67 – cf. 112/II, 669.

Tibiscus, Tibisis = *Timişul* – în: Herodot, *Istorii*, IV, 49 – cf. 112/I, 33; Ptolemeu, *Îndreptar geografic*, III/8, 1, 2 – cf. 112/I, 541 şi 543; Iordanes, *Getica*, 178 – cf. 112/II, 429; Geograful din Ravenna, *Descrierea lumii*, IV, 14, p. 53-54, cf. 112/II, 581; Constantin Porfirogenetul, *Conducerea împărăţiei*, 40, 35-44 – cf. 112/II, 667.

Tisia, Parisos, Pathisos = *Tisa* – în: Strabon, *Geografia*, VII/ 5, 3 – cf. 112/I, 245; Pliniu cel Bătrân, *Istoria naturală*, IV, 14, 12 (24), 80 – cf. 112/I, 403; Iordanes, *Getica*, 33 – cf. 112/II, 413 şi 178, şi 429; Geograful din Ravenna, *Descrierea lumii*, IV, 14, p. 53-54 – cf. 112/II, 581; Constantin Porfirogenetul, *Conducerea împărăţiei*, 40, 35-44 – cf. 112/II, 667.

(Toate aceste precizări – după: 116/57-73)

V. Ocupaţii – proprietate

„Grâul din Tracia este îmbrăcat în mai multe cămăşi din pricina frigurilor mari din acest ţinut. Din această cauză şi fiindcă ogoarele sunt acoperite de zăpadă, a fost descoperit grâul de trei luni, numit astfel pentru faptul că, după aproape trei luni de la

semănat, este cules odată cu grâul din restul lumii" (Pliniu cel Bătrân, *Istoria naturală* – cf. 112/I, 409).

*

„În cursul nopţii merseră prin locuri unde holdele de grâu erau îmbelşugate... Alexandru porni prin holde. El porunci pedestraşilor să înainteze, culcând grâul cu lăncile înclinate, până au ajuns la pământul necultivat. Câtă vreme călăreţii înaintară prin holde, falanga îi urma" (Arian, *Expediţia lui Alexandru* – cf. 112/I, 385; anul 335 î.Hs., expediţia lui Alexandru Macedon).

*

„Cu sufletul răscolit de multe gânduri mă rugam nimfelor câmpeneşti şi bătrânului Mars Gradivus care ocroteşte ogoarele geţilor" (vorbeşte Eneas; Vergiliu, *Eneida*, III, 34-35 – cf. 112/I, 205).

*

„Aleargă şi geţii şi dacii din cele două ţinuturi;
cel care lucrează pământul în ţinutul de la mijloc[1] sau
cel cu căciulă şi boi mulţi locuitor al ţărmului îmbelşugat". (Paulinus din Nola, *Despre întoarcerea lui Nicetas sau despre Dacia* – cf. 112/II, 181).

*

(Între neamurile războinice) „sciţii şi tracii beau vin neamestecat de loc (cu apă), atât femeile cât şi bărbaţii, şi îl împrăştie pe hainele lor, socotind că este o deprindere frumoasă şi aducătoare de fericire...". „... Tracii şi multe alte neamuri... pun femeile să lucreze pământul, să pască vacile şi oile şi să slujească fără a se deosebi întru nimic de sclavi." (Platon, *Legile* – cf. 112/I, 103).

*

(Femeile din Tracia şi Peonia, când aduc jertfe zeiţei Artemis – Regina), „îndeplinesc ritualul folosind întotdeauna paie de grâu" (Herodot, *Istorii*, IV, 33 – cf. 112/I, 31).

*

„Ca o dovadă pentru ascultarea ce i-o dădeau (geţii, lui Deceneu, n.n.), este şi faptul că ei s-au lăsat înduplecaţi să taie viţa de vie şi să trăiască fără vin" (Strabon, *Geografia*, VII/III, 11 – cf. 112/I, 239).

*

(În anul 335 î.Hs., când a trecut Dunărea împotriva geţilor, Alexandru Macedon) „adună din regiune cât putu mai multe luntri dintr-un singur trunchi (căci acestea se aflau din belşug, deoarece locuitorii de pe malurile Istrului le folosesc pentru pescuit în Istru sau când merg unii la alţii pe fluviu, iar mulţi fac cu ele piraterie). După ce adună foarte multe din acestea, trecu pe ele cât mai mulţi soldaţi"(Arian, *Expediţia lui Alexandru*, I/5 – cf. 112/I, 585).

[1] Dacia Mediteranea şi Dacia Ripensis. Ambele provincii - sud-Dunărene, dar cu geţi şi daci, unii care „lucrează pământul", alţii „cu căciulă şi boi mulţi".

*

„Un istrian, pescar de meserie, mână lângă malul Istrului o pereche de boi, dar nu pentru că are cumva de arat, căci – precum se zice – nu are nici în clin nici în mânecă boul cu delfinul. Altfel cum ar putea să lege prietenie mâinile pescarului şi plugul? Dacă omului îi stă la îndemână o pereche de cai, foloseşte şi caii. El duce pe umeri jugul, merge acolo unde socoteşte că e bine să se aşeze şi crede că e loc prielnic de pescuit. Leagă de mijlocul jugului capătul unei funii trainice şi foarte potrivite pentru tras, punând nutreţ din belşug boilor sau cailor. Iar aceştia mănâncă pe săturate. În partea cealaltă leagă de funie o undiţă puternică şi grozav de ascuţită. Înfige în ea un plămân de taur şi o aruncă somnului din Istru, (momindu-l cu) o mâncare foarte plăcută. De sfoara care leagă undiţa atârnă atât plumb, cât să ajungă, ca să fie o greutate pentru tras (în jos). Când simte carnea de taur, peştele porneşte îndată s-o prindă. Apoi întâlneşte din abundenţă şi fără nici o piedică ceea ce doreşte: deschide gura mare, ca să apuce hrana la care nu se aştepta şi care l-a momit, şi trage la el nenorocita hrană. Lacomul se întoarce mulţumit şi, fără să simtă, e străpuns de undiţa pe care am amintit-o. Dorind să scape de nenorocirea ce l-a copleşit, smuceşte în jos şi scutură funia cât poate de tare. Pescarul bagă de seamă acest lucru şi se bucură nespus. Apoi sare din locul unde aştepta şi lasă îndeletnicirea pescăriei (pentru a deveni plugar)... El mână boii sau caii iar între animale şi puternicul cetaceu se încinge o luptă. Animalul din Istru trage în jos cu toată puterea ce o are, iar perechea de animale trage funia în partea opusă. Dar împotriva aceluia sunt mai mulţi, nu unul. Peştele e biruit de opintelile celor două animale şi, răpus, e tras pe ţărm” (Claudius Aelianus, *Despre animale*, XIV/25 – cf. 112/I, 647, 649).

*

(La Istru) „oamenii ţin cirezile închise în staule” (Vergiliu, *Geogicele*, III, 352 – cf. 112/I, 201; singura menţiune despre o asemenea practică)

(Stăpânirea şi cultivarea pământului:)

(Geţilor,) „pământul nehotărnicit le dă roade şi cereale libere”.

.....

Nu le place (geţilor, n.n.) să cultive acelaşi ogor mai mult de un an, iar după ce au îndeplinit toate muncile, alţii, care le urmează, în aceleaşi condiţii le iau locul.” (Horaţiu, *Ode* – cf. 112/I, 211).

*

Denumirea de *moşneni* (?) la hiperboreeni:

Din învăţăturile lui Pitagora (sec. VI î.Hs.):

„Popoare mici care se îndeletnicesc cu muncile câmpului. Încercaţi să urmaţi pilda mossynienilor (mossyni), popor hiperborean care a trăit în Asia Mică; ca să se ferească de urmările deseori nefaste ale proprietăţii, oamenii de aici îşi muncesc pământurile comune, apoi îşi împart roadele în mod egal” (cf. 47/I, 96).

VI. Religie – tradiţii

(Ca Zahathrautes la iranieni, ca Moise la evrei, cărora divinitatea le-a dat legile pentru popoarele lor, tot astfel) „la *aşa-numiţii geţi, care se cred nemuritori*, Zalmoxes

susţinea şi el că a intrat în legătură cu zeiţa Hestia"[1] (care, reiese din context, i-a dat legile pentru poporul său) (Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică*, I/94, 2 – cf. 112/I, 189, s.n.).

*

„El (Deceneu, i-a învăţat pe geţi) să trăiască conform legilor naturii; transcriind aceste legi, ele se păstrează şi astăzi (sec. VI d.Hs, n.n.), sub numele de belagines..." (Iordanes, *Getica*, 69 – cf. 112/II, 417).

VI.1. ZALMOXIS

„În lexiconul lui Photios, «Zalmoxis» ... Mnases (spune că) geţii cinstesc pe Cronos[2] (=«timpul»), numindu-l Zalmoxis" (Mnases – cf. 112/I, 157)

*

IV, 94. „*Iată cum se cred nemuritori geţii*: ei cred că nu mor şi că acel care dispare din lumea noastră se duce la zeul Zalmoxis. Unii din ei îi mai spun şi Gebeleizis. Tot la al cincilea an ei trimit la Zalmoxis un sol, tras la sorţi, cu poruncă să-i facă cunoscute lucrurile de care, de fiecare dată, au nevoie. Iată cum îl trimit pe sol. Unii din ei primesc poruncă să ţină trei suliţe [cu vârful în sus], iar alţii, apucând de mâini şi picioare pe cel ce urmează să fie trimis la Zalmoxis şi ridicându-l în sus, îl asvârl în suliţe. Dacă – străpuns de suliţe – acesta moare, geţii socot că zeul le este binevoitor. Iar dacă nu moare, aduc învinuiri solului, zicând că e un om ticălos şi, după învinuirile aduse, trimit altul, căruia îi dau însărcinări încă fiind în viaţă. Aceiaşi traci, (adică geţii, despre care se vorbeşte, n.n.), când tună şi fulgeră, trag cu săgeţile în sus, spre cer, şi ameninţă divinitatea (care provoacă aceste fenomene), deoarece ei cred că nu există un alt zeu în afară de al lor (deci, ameninţă altă divinitate, nu pe zeul lor! n.n.).

IV, 95. Aşa cum am aflat eu de la elenii care locuiesc pe ţărmurile Helespontului şi ale Pontului Euxin, *Zalmoxis* despre care vorbesc – fiind doar un muritor – a fost *rob în Samos*, şi anume *al lui Pitagora*... După aceea, ajungând liber, strânse bogăţii mari şi, după ce se îmbogăţi, se întoarse în patria lui. Întrucât tracii erau foarte nevoiaşi şi săraci cu duhul, Zalmoxis acesta – cunoscător al felului de viaţă ionian şi al unor deprinderi mai cumpănite decât cele trace, întrucât avusese legături cu grecii şi cu Pitagora, un însemnat gânditor al acestora – a clădit o casă pentru adunările bărbaţilor, în care [se spune] îi primea şi îi punea să benchetuiască pe fruntaşii ţării, învăţându-i că nici el, nici oaspeţii săi şi nici unul din urmaşii acestora nu vor muri, ci vor merge într-un anume loc unde vor trăi pururi şi vor avea parte de toate bunătăţile. În vreme ce săvârşea cele amintite şi spunea lucruri de felul acesta, el a poruncit să i se clădească o locuinţă subpământeană. Când a fost gata, [Zalmoxis] a dispărut din mijlocul tracilor şi, coborând el în locuinţa lui de sub pământ, a trăit acolo vreme de trei ani. Tracii doreau mult să-l aibă, jelindu-l ca pe un mort. În al patrulea an el le-a apărut şi, astfel, Zalmoxis făcu vrednice de crezare învăţăturile lui. Iată ce se povesteşte despre înfăptuirile lui.

IV, 96. În privinţa lui *Zalmoxis* şi a locuinţei sale subpământene nici eu nu resping cele spuse, dar nici nu le dau crezare prea mult; mi se pare, însă, că el *a trăit cu mulţi ani înainte de Pitagora*. Fie Zalmoxis om sau divinitate de-a băştinaşilor, să ne mulţumim cu cele înfăţişate (Herodot, *Istorii*, IV, 94-96 – cf. 112/I, 49 şi 51).

---

[1] Zeiţa vetrei şi a locuinţei la geţi.

[2] Cronos, unul din zeii cei mai vechi; din „Epoca de aur", fiul lui Uranus şi tatăl lui Zeus.

*

„... Tot aşa stau lucrurile, Carmide, şi cu acest descântec. Eu (Socrate) l-am învăţat acolo în oaste, de la un medic trac, unul din ucenicii lui Zalmoxis, despre care se zice că îi fac pe oameni nemuritori. Spunea tracul acesta că (medicii) greci aveau dreptate să cuvânteze aşa cum v-am arătat adineauri. Dar Zalmoxis, adăuga el, regele nostru, care este un zeu, ne spune că după cum nu trebuie să încercăm a îngriji ochii fără se ţinem seama de cap, nici capul nu poate fi îngrijit neţinându-se seama de corp, tot astfel trebuie să-i dăm îngrijire trupului dimpreună cu sufletul şi iată pentru ce medicii greci nu se pricep la cele mai multe boli: (anume) pentru că ei nu cunosc întregul pe care-l au de îngrijit. Dacă acest întreg este bolnav, partea nu poate fi sănătoasă. Căci, zicea el, toate lucrurile bune şi rele – pentru corp şi pentru om în întregul său – vin de la suflet şi de acolo curg (ca dintr-un izvor) ca de la cap, la ochi. Trebuie deci – mai ales şi în primul rând – să tămăduim izvorul răului, ca să se poată bucura de sănătate capul şi tot restul trupului. Prietene, zicea el, sufletul se vindecă cu descântece. Aceste descântece sunt vorbele frumoase care fac să se nască în suflete înţelepciunea. Odată ivită aceasta şi dacă stăruie, este uşor să se bucure de sănătate şi capul şi trupul. Când mă învăţa leacul şi descântecele, spunea: Să nu te înduplece nimeni să-i tămăduieşti capul cu acest leac, dacă nu-ţi încredinţează mai întâi sufletul, ca să i-l tămăduieşti cu ajutorul descântecului. Iar acum – zicea el – aceasta e cea mai mare greşeală a oamenilor: ca unii medici să caute în chip deosebit o vindecare sau cealaltă (a sufletului şi a trupului). Şi mă povăţuia foarte stăruitor să nu mă las înduplecat de nimeni – oricât de bogat, dintr-un neam ales sau oricât de frumos ar fi – să fac altfel. Deci eu, pentru că i-am jurat şi sunt nevoit să-i dau ascultare, îi voi da într-adevăr ascultare. Şi dacă vrei – potrivit poveţelor străinului – să-mi încredinţezi mai întâi sufletul tău, pentru a-l vrăji cu descântecele tracului, îţi voi da şi leacul pentru cap. Dacă nu, nu-ţi pot ajuta cu nimic, scumpe Carmide” (Platon, *Carmide* – cf. 112/I, 101 şi 103).

*

„Se spune că un get cu numele *Zalmoxis* a fost sclavul lui Pitagora şi că ar fi deprins de la acesta unele cunoştinţe astronomice, iar altă parte ar fi deprins-o de la egipteni, căci cutreierările sale l-ar fi dus până acolo. Întorcându-se la el în ţară, s-ar fi bucurat de mare trecere la conducători şi la popor – întrucât, întemeiat pe semnele cereşti, el făcea prorociri. În cele din urmă l-a convins pe rege să-l facă părtaş la domnie, spunându-i că este în stare să-i vestească voinţa zeilor. Mai întâi, (*Zalmoxis*) *s-ar fi făcut preot al zeului cel mai slăvit la ei, iar după aceea a primit şi numele de zeu*, petrecându-şi viaţa într-o peşteră, pe care a ocupat-o el, şi unde ceilalţi nu puteau intra. Se întâlnea rar cu cei din afară, cu excepţia regelui şi a slujitorilor acestuia. Regele lucra în înţelegere cu el, fiindcă vedea că oamenii ajunsesere (datorită lui) mult mai ascultători decât înainte. Căci supuşii lui credeau că (regele) dă poruncile sfătuit de zeu. Obiceiul acesta a continuat până în zilele noastre, pentru că mereu se găsea cineva gata să-l sfătuiască pe rege – şi acelui om geţii îi spuneau zeu. Muntele (unde se afla peştera) i se zicea Cogaionon şi la fel a fost numele râului care curgea pe lângă el. Pe când domnea asupra geţilor Burebista – împotriva căruia s-a pregătit să pornească divinul Cezar –, cinstirea mai sus amintită o avea Decaineos. A dăinuit la geţi obiceiul pitagoreic de a nu se atinge de carnea animalelor” (Strabon, *Geografia*, VII/III, 5 – cf. 112/I, 230-231, s.n.).

*

„... Geţii, un neam barbar care a gustat şi el din filozofie, aleg în fiecare an un sol (spre a-l trimite) semizeului Zalmoxis. *Zalmoxis a fost unul dintre apropiaţii lui Pitagora*. Aşadar este înjunghiat cel socotit cel mai vrednic dintre cei ce se îndeletnicesc cu filozofia.

Cei care nu sunt aleşi se mâhnesc amarnic, spunând că au fost lipsiţi de un prilej fericit" (Clemens din Alexandria, *Covoarele*, IV, 8, p. 213 – cf. 112/I, 637, s.n.).

*

„(Pitagora) mai avea şi un alt adolescent, pe care-l dobândise în Tracia, numit *Zalmoxis*, deoarece – la naştere – i se aruncase deasupra o piele de urs. Tracii numeau pielea (aceasta) «zalmos». Îndrăgindu-l, Pitagora l-a învăţat să cerceteze fenomenele cereşti şi (să se priceapă) la sacrificii şi la alte ceremonii în cinstea zeilor. Unii spun că el mai este numit şi Tales, iar barbarii îl adoră ca pe Heracles. Dionysophanes confirmă că el a fost sclavul lui Pitagora, că a căzut în mâinile hoţilor şi a fost tatuat când s-a făcut răscoala împotriva lui Pitagora, care a fugit, şi că şi-a legat faţa din pricina tatuajului. Unii mai spun că numele Zalmoxis înseamnă «bărbat străin»... „(Porphyrios, *Viaţa lui Pitagora* – cf. 112/I, 743).

*

„... Aufidius Modestus susţinea că a citit cum că dacii au obiceiul ca, atunci când pornesc la război, să nu se apuce de treabă înainte de a bea cu gura din Istru o anumite cantitate de apă ca pe un vin sacru, şi înainte de a jura că nu se vor întoarce la lăcaşurile părinteşti decât după ce vor ucide pe duşmani" (Comentariile gramaticului Servius la Georgicele, II, 497 – cf. 112/I, 207).

*

„În cel de al doilea lăcaş al lor, adică în Dacia, Tracia şi Moesia, goţii (geţii, n.n.) au avut drept rege pe *Zalmoxe*, despre care cei mai mulţi scriitori de anale ne spun că a fost *un filozof cu o erudiţie de admirat*. Căci şi mai înainte au avut pe învăţatul Zeuta, după aceea pe Deceneu şi în al treilea rând pe Zalmoxe despre care am vorbit mai sus. Goţii (geţii, n.n.) n-au fost deci lipsiţi de oameni care să-i înveţe filozofie. De aceea goţii (geţii, n.n.) au fost totdeauna superiori aproape tuturor barbarilor şi aproape egali cu grecii, după cum relateaze Dio (Chrisostomos, n.n.) care a compus istoria şi analele lor în limba greacă. El spune că acei dintre ei care erau de neam s-au numit la început Tarabostes, iar apoi Pileati: dintre dânşii se alegeau regii şi preoţii. Şi într-atât au fost de lăudaţi goţii (geţii, n.n.), încât se spune că la ei s-a născut Marte, pe care înşelăciunea poeţilor l-a făcut zeu al războiului. De aceea spune şi Vergilius: «Neobositul părinte care stăpâneşte câmpiile geţilor" (Iordanes, *Getica*, 39 – cf. 112/II, 413).

VI.2. DECENEU

„Ei (geţii; autorul le spune goţi), socoteau ca noroc şi câştig, drept unica lor dorinţă, îndeplinirea în orice chip a lucrurilor pe care le sfătuia îndrumătorul lor *Deceneu*, judecând că este folositor să realizeze aceasta. El, observând înclinarea lor de a-l asculta, în toate, şi că *ei sunt din fire deştepţi*, *i-a instruit în aproape toate ramurile filozofiei; căci era un maestru priceput în acest domeniu*. El i-a învăţat etica, dezvăţându-i de obiceiurile lor barbare, i-a instruit în ştiinţele fizicii, făcându-i să trăiască conform legilor naturii; transcriind *aceste legi*, ele *se păstrează şi astăzi, sub numele de belagines*; i-a învăţat logica, făcându-i superiori celorlalte popoare, în privinţa minţii; dându-le un exemplu practic, i-a îndemnat să petreacă viaţa în fapte bune; demonstrându-le teoria celor douăsprezece semne ale zodiacului, le-a arătat mersul planetelor şi toate secretele astronomice şi cum creşte şi scade orbita lunii şi cu cât globul de foc al soarelui întrece

măsura globului pământesc şi le-a expus sub ce nume şi sub ce semne cele trei sute şi patruzeci şi şase de stele trec în drumul lor cel repede de la Răsărit până la Apus spre a se apropia sau depărta de polul ceresc.

Vezi ce mare plăcere, ca nişte oameni prea viteji să se îndeletnicească cu doctrinele filozofice, când mai aveau puţintel timp liber după luptă. Putem vedea pe unul cercetând poziţia cerului, pe altul însuşirile ierburilor şi ale fructelor, pe acesta studiind descreşterea şi scăderea lunii, pe celălalt observând eclipsele soarelui şi cum, prin rotaţia cerului, (astrele) care se grăbesc să atingă regiunea orientală sunt duse înapoi spre regiunea occidentală, odihnindu-se apoi după o regulă prestabilită.

Comunicând acestea şi alte multe goţilor (geţilor, n.n.) cu măiestrie, *Deceneu a devenit în ochii lor o fiinţă miraculoasă, încât a condus nu numai pe oamenii de rând, dar chiar şi pe regi*. Căci atunci a ales dintre ei pe bărbaţii cei mai de seamă şi mai înţelepţi şi pe care i-a învăţat teologia, i-a sfătuit să cinstească anumite divinităţi şi sanctuare făcându-i preoţi şi le-a dat numele de pileaţi, fiindcă, după cum cred, având captele acoperite cu o tiară, pe care o numim cu un alt nume pilleus, ei făceau sacrificii; restul poporului a dat ordin să se numească capillati, nume pe care *goţii* (*geţii*, n.n.) *îl amintesc până astăzi în cântecele lor, deoarece i-au dat o mare consideraţie*.

Iar după moartea lui Deceneu, ei au avut aproape în aceeaşi veneraţie pe *Comosicus*, fiindcă era tot aşa de iscusit. Acesta era considerat la ei şi *ca rege şi ca preot suprem şi ca judecător*, datorită priceperii sale, şi *împărţea poporului dreptate ca ultimă instanţă*. Părăsind şi această viaţă, s-a urcat pe tron, ca rege al goţilor (geţilor, n.n.), Corilus, care a condus timp de patruzeci de ani popoarele sale în Dacia. Am în vedere *Dacia cea veche* pe care acum (sec. VI d.Hs., n.n.) o ocupă popoarele gepizilor. Această ţară, aşezată în faţa Moesiei, dincolo de Dunăre, este înconjurată de o cunună de munţi, având numai două intrări, una pe la Boute şi alta pe la Tape" (Iordanes, *Getica*, 67-73 – cf. 112/II, 417 şi 419, s.n.).

VI.3. Primirea noii credinţe creştine:

„În chipul acesta te-am dat în vileag venerabilului episcop şi prea învăţatului Nicetas, care a sosit din Dacia şi pe bună dreptate e vrednic de admiraţia romanilor..." (Paulinus din Nola, Scrisori, XXIX, 14 – cf. 112/II, 177).

„Vei merge departe până la dacii de la miazănoapte...
... Ca odinioară lui Tobias printre mezi, aşa să-l însoţească
şi să-i fie călăuză, până la daci chiar îngerul.
.....
vei învăţa neamurile spre a-şi supune
sălbaticele grumazuri blândului Hristos!
Acolo unde Boreas, în ţinuturile ripheice[1]
înţepeneşte fluviile cu gheţuri dese,
tu vei dezgheţa cu focul (credinţei)
minţile înţepenite de gheaţa de deasupra
Căci iată, bessii (din Haemus, n.n.), năpraznici prin pământurile
şi sufletele lor şi mai aspri ca zăpezile,
au ajuns acum ca nişte oi şi sub îndrumarea ta
se îmbulzesc spre locaşul păcii.

[1] Adică departe la nordul Dunării (munţii Riphei – Carpaţi).

Grumazurile pe care, mereu neînfrânţi de război,
au respins să le supună sclaviei,
le pun acum cu bucurie sub
jugul adevăratului stăpân.
Acum bessul mai bogat prin valoarea muncii sale
se înalţă; aurul pe care-l căuta
înainte cu mâna în pământ,
îl culege acuma cu mintea din cer.
O, ce schimbare a lucrurilor! Ce înfăţişare bine rânduită!
Munţii inaccesibili mai înainte şi sălbatici
ocrotesc acum tâlhari prefăcuţi în monahi,
fii ai păcii.
.....
Toate ţinuturile de la miazănoapte[1] îţi zic tată,
la cuvintele tale scitul se îmblânzeşte,
se desprinde din el însuşi şi sub îndrumarea ta
îşi părăseşte gândurile sălbatice.
Aleargă geţii şi dacii din cele două ţinuturi;[2]
cel care lucrează pământul din ţinutul de la mijloc sau
cel cu căciulă şi boi mulţi, locuitor al
ţărmului îmbelşugat.
(Paulinus din Nola, *Despre întoarcerea lui Nicetas sau despre Dacia*, 17-252 – cf. 112/II, 177-181).

*

„Şi getul Zalmoxis, aruncând săgeţi prin mulţime, îndumnezeia pe fiecare credincios" (Grigore I de Nazianz, *Carmen*, II – cf. 6/63).

VII. Armata - arme - pregătiri - lupte

„(Mergând – în anul 96 d.Hs. – într-o călătorie în ţara geţilor), am ajuns la nişte oameni întreprinzători, care nu aveau răgazul să asculte cuvântări, ci erau agitaţi şi tulburaţi ca nişte cai de curse la potou, înainte de plecare, nerăbdători să treacă vremea, cai pe care râvna şi înfocarea îi fac să lovească pământul cu copitele. Acolo, la ei, puteai să vezi peste tot săbii, platoşe, lănci, toate locurile fiind pline de cai, arme şi oameni înarmaţi" (Dion Chrisistomos, *Discursuri*, XII/16 – cf. 112/I, 449).

Dion Chrisostomos a petrecut o vară la Boristene[3] – oraş la gurile fluviului cu acelaşi nume, azi Nipru –, oraş care nu mai avea vechea glorie, suferind, în timp, cuceriri şi distrugeri din cauza războaielor. Oraşul: „este aşezat (de greci, n.n.) de atâta vreme în mijlocul barbarilor şi chiar în mijlocul celor mai războinici..., deseori cucerit (de aceştia, n.n.). Ultima şi cea mai îndelungată cucerire (se spune că a avut loc) nu mai departe de acum o sută cincizeci de ani.[4] Geţii au luat atât oraşul Boristene, cât şi alte cetăţi aşezate pe ţărmul

[1] De la Nord de Dunăre.
[2] Cele două Dacii: Ripensis şi Mediteraneea.
[3] În anul 96, probabil. Discursul a fost rostit în anul 97 d.Hs.
[4] Este vorba despre cunoscuta campanie a lui Burebista, de la Olbia la Apolonia.

Pontului Stâng, până la Apolonia. Din această cauză, situaţia grecilor care locuiesc pe aici este foarte nefericită" (Dion Chrisostomos, *Discursuri*, XXXVI, 1 – cf. 112/I, 451).

(Chinurile şi distrugerile suferite de oraşul Boristene) „să cadă – după cum se spune – pe capul duşmanilor, vreau să zic pe al blestemaţilor de geţi şi nu (pe) al cuiva din neamul nostru" (*ibidem*, p. 453).

*

„Oricine îmi iese în cale mă întreabă: «Hei! bunule,
Tu trebuie să ştii, pentru că eşti în relaţii mai strânse cu zeii[1]: ce-ai mai auzit despre daci?»[2] (Horaţiu, *Satire*, II, 6, 51-53 – cf. 112/I, 209).

.....
„Mă vor cunoaşte colhii şi dacii,
care vor să pară că nu se tem de cohortele marsilor.[3]
.....
Puţin a lipsit ca Roma, sfâşiată de lupte interne,[4]
să fie nimicită de către daci şi etiopieni (= egipteni, n.n.):
aceştia sunt de temut prin flota lor, iar aceia
se pricep mai bine decât toţi la aruncarea săgeţior"
(Horaţiu, *Ode* – cf. 112/I, 209)

*

„Cei mai mulţi oameni de pe aici nu se sinchisesc de tine,
prea frumoasă Romă, şi nu se tem de armele soldatului ausonic.[5]
Le dau inimă arcurile şi tolbele lor pline cu săgeţi
şi caii lor în stare să suporte curse oricât de lungi,
deprinderea de a îndura îndelung setea şi foamea
şi faptul că duşmanul care i-ar urmări nu va găsi apă."
(Ovidiu, *Scrisori din Pont*, I, 83-88 – cf. 112/I, 309)

*

„Înainte de a ajunge la Istru, (Darius) birui mai întâi pe *geţi, care se cred nemuritori*" (514 î.Hs., n.n.). Alţi traci s-au supus şi s-au predat fără lupte. „*Geţii* însă, fiindcă s-au purtat nechibzuit (adică s-au opus, n.n.), au fost îndată robiţi, măcar că ei sunt *cei mai viteji şi cei mai drepţi dintre traci*" (Herodot, *Istorii*, IV, 93 – cf. 112/I, 47-49, s.n.).

*

„... Darius, regele perşilor, fiul lui Histaspe, a cerut în căsătorie pe fiica lui
Antyrus,[6] regele goţilor (=geţilor! n.n.), rugându-l şi îngrozindu-l în acelaşi timp, dacă nu i-ar împlini voinţa. Goţii (=geţii! n.n.) însă, dispreţuind legătura de rudenie cu el,

[1] Cu sensul de „mai marii zilei".
[2] Aluzie la zvonurile care circulau la Roma în iarna anului 31 î.Hs., că dacii se aliaseră cu Antonius, duşmanul lui Cezar, dar – comentează Dio Cassius – nu-i puteau fi acestuia din urmă de mare folos, „căci erau dezbinaţi" (cf. 112/I, 671 ºi 673).
[3] Italici, vestiţi prin vitejia lor.
[4] Era epoca războaielor civile, dintre triumviri.
[5] Italic, roman.
[6] Numele unui rege scit – contaminare posibilă. Putea fi unul get! Desfăşurarea evenimentelor nu confirmă un război cu sciţii ci cu geţii. Vezi mai sus informaţia despre oraşul Gaugamela, construit pentru cinstirea şi întreţinerea cămilei salvatoare.

au înşelat speranţele soliei. Fiind refuzat, Darius s-a aprins de mânie şi a pregătit împotriva lor o armată de şapte sute de mii de soldaţi,[1] încercând să răzbune o ruşine personală cu preţul nenorocirii Statului; după ce a aşezat vase aproape de Chalcedon şi până la Bizanţ în chip de pod, el a intrat în Tracia şi Moesia; construind în acelaşi fel un pod peste Dunăre şi fiind atacat necontenit, timp de două luni, a pierdut la Tape[2] opt mii de soldaţi[3] şi, temându-se ca podul de peste Dunăre să nu fie ocupat de adversarii săi, a luat-o repede la fugă spre Tracia, fără a se mai opri în Moesia vreun moment, deoarece nu se credea aici în siguranţă.

După moartea sa, fiul acestuia, Xerses, socotind că el va răzbuna insulta adusă tatălui său, a pornit război împotriva goţilor (=geţilor! n.n.), cu şapte sute de mii de soldaţi[4] şi cu trei sute de mii de trupe auxiliare,[5] având şi o mie două sute de vase de război şi trei mii de vase de transport.[6] El n-a izbutit în încercarea sa de a se lupta cu ei, fiind depăşit de curajul şi fermitatea goţilor (=geţilor! n.n.). Şi s-a întors precum a venit, cu trupele sale, fără a da nici o luptă.

Chiar şi Filip, tatăl lui Alexandru cel Mare, a luat în căsătorie pe Medopa, fiica regelui Gudila, legând prietenie cu goţii (=geţii! n.n.), şi fiind întărit de o astfel de rudenie, a consolidat regatul macedonian. În vremea aceea, după cum spune istoricul Dio (Chrisostomos, n.n.), ducând Filip mare lipsă de bani, s-a gândit să jefuiască cu armată regulată cetatea Odessus din Moesia şi care pe atunci era supusă goţilor (=geţilor! n.n) din cauza vecinătăţii în care se afla cu oraşul Tomis.[7] De aici, preoţii goţilor (=geţilor! n.n.), aceia care se numesc cei cucernici, deschizând în grabă porţile şi îmbrăcaţi în haine albe, i-au ieşit înainte cu chitare[8] şi au invocat prin cântece şi prin rugăciuni pe zeii lor strămoşeşti să le fie favorabili şi să alunge pe macedoneni.[9] Aceştia, văzându-i pe cei care se apropiau de ei cu atâta încredere, rămaseră încremeniţi, şi, dacă e permis să spun aşa, nişte oameni înarmaţi s-au îngrozit de unii neînarmaţi. Şi fără întârziere desfăcând formaţia de luptă pe care o ocupaseră, nu numai că s-au abţinut să dărâme cetatea, dar au dat înapoi chiar şi pe acei care îi făcuseră prizonieri în împrejurime, după dreptul războiului şi încheindu-se pace s-au întors la casele lor.

Aducându-şi aminte, după mai mult timp, de aceaste fărădelege, Sitalces, strălucitul rege al goţilor (=al tracilor odrizi! n.n.), strângându-şi o sută cinci zeci de mii de soldaţi,[10] a pornit război împotriva atenienilor, şi anume contra lui Peridiceas, regele macedonenilor, pe care Alexandru îl lăsase ca succesor cu depline drepturi asupra principatului atenienilor,[11] atunci când a băut la Babilon veninul de moarte, prin uneltirile unui ofiţer de-al său. Dând o mare bătălie cu aceştia, goţii (= odrizii n.n.) au ieşit învingători şi astfel, pentru nedreptatea pe care o făcuseră aceia în Moesia demult, aceştia, năvălind în Grecia, au devastat întreaga Macedonie.

---

[1] Desigur, cifre exagerate, menţinând neîncrederea în Iordanes.
[2] O localitate Tapae în această zonă!
[3] Cifre exagerate.
[4] Cifre exagerate.
[5] Cifre exagerate.
[6] Cifre exagerate.
[7] Tradiţional, oraşele greceşti din Pontul Stâng, s-au aflat sub protecţia geţilor sau a tracilor odrizi.
[8] Obicei al geţilor de a-şi însoţi astfel de solii cu cântece din chitare.
[9] Efortul de contracarare a puterii Statului macedonean, de la Filip al II-lea la diadohi!
[10] Cifre exagerate.
[11] Campania lui Sitalces, ostilă macedonenilor, este un fapt real.

Apoi, în timpul domniei la goţi (= la geţi! n.n.) a lui Burebista, a venit în Goţia (= Geţia! n.n.) Deceneu, pe vremea când Syla a pus mâna pe putere la Roma.[1] Primindu-l pe Deceneu, Burebista i-a dat o putere aproape regală. După sfatul acestuia, goţii (= geţii! n.n.) au început să pustiască pământurile germanilor[2] pe care acum le stăpânesc francii.

Caesar însă, care cel dintâi dintre toţi a luat asupra sa conducerea Statului roman..., totuşi *pe goţi (= geţi!* n.n.), *deşi a încercat în repetate rânduri, n-a putut să-i supună*" (urmează aprecierea lui Deceneu, apoi a lui Comosicus) (Iordanes, *Getica*, 63-68 – cf. 112/II, 415-417, s.n.).

N.B. Reiese că perşii, apoi şi macedonenii au avut conflicte cu geţii.

*

„În acea vreme (335 î.Hs., n.n.), era rege al sciţilor Atheas. Fiind strâmtorat de războiul cu istrienii" (geţi, autohtoni, n.n.), acesta ceru ajutor lui Filip (al II-lea al Macedoniei, n.n.), făcându-i promisiuni. „Murind între timp conducătorul istrienilor" (probabil un şef local, get – V.Pârvan, n.n.), Atheas nu-şi mai ţine promisiunile şi se ajunge la un război în care Atheas este învins şi ucis, Filip luând o pradă bogată. „Pe când Filip se întorcea din Sciţia, tribalii i-au ţinut calea şi au refuzat să-i dea liberă trecere dacă nu le dă şi lor o parte din pradă. Din această pricină s-a iscat ceartă şi apoi luptă în regulă. Filip a fost rănit în coapsă de o săgeată, care trecu prin trupul său şi-i omorî calul. Fiindcă toţi credeau pe rege mort, prada a fost pierdută. Prăzile luate de la sciţi parcă fuseseră blestemate, atât de mare jale au pricinuit macedonenilor" (Trogus Pompeius, *Istoria lui Filip*, IX, 2, 1-16 şi IX, 3, 1-2 – cf. 112/I, 353-355).

*

„În armata lui Filip (al II-lea, n.n.) erau felurite neamuri, de aceea, după moartea lui şi reacţiile lor sufleteşti au fost diferite. Unele, apăsate de o nedreaptă sclavie, ridicau capul sperând să se elibereze... O atât de neaşteptată schimbare a situaţiei provocase şi în sufletul prietenilor (lui Alexandru cel Mare) mare îngrijorare, fiindcă el se gândea când la Asia, care fusese provocată (prin declaraţia de război adresată perşilor, n.n.), când la Europa,[3] încă nu îndeajuns de supusă, când la iliri, la traci, la dardani şi la celelalte populaţii barbare de o îndoielnică credinţă şi cu gânduri de nesupunere; dacă toate aceste populaţii l-ar părăsi deodată, ar fi cu neputinţă să fie oprite.

...I se anunţase (lui Alexandru) că Demostene a afirmat că toate trupele macedonenilor împreună cu regele lor au fost distruse de tribali..." (în campania din primăvara anului 335 î.Hs., n.n.) (Trogus Pompeius, *Istoria lui Filip*, XI/1, 1-5 şi XI/2, 7 – cf. 112/I, 355).

*

„Odată cu primăvara (anului 335 î.Hs., n.n.) (se spune că) Alexandru a pornit spre Tracia împotriva tribalilor şi ilirilor, întrucât aflase că ilirii şi tribalii se răzvrătiseră. Cum aceştia erau şi vecini, Alexandru găsea de cuviinţă că nu mai trebuie să-i lase decât cu totul umiliţi, deoarece el întreprindea o expediţie la foarte mare depărtare de ţara sa (în Asia, n.n.). Pornind de la Amfipolis, (se spune că) Alexandru a dat năvală în Tracia tracilor numiţi liberi, lăsând în stânga lui cetatea Filipi şi muntele Orbelos (azi, Pirin Planina, n.n.).

[1] Informaţie îndeobşte acceptată. Altele sunt respinse necritic.

[2] „germanii" – „vecinii" romanilor. Aici este o trimitere clară la campania lui Burebista contra celţilor. Celţii, ca „vecini" ai romanilor, erau şi ei „germanici", în accepţiunea antică (după Tacitus).

[3] Evident, era vorba de „Vechea Europă" (S-E continentului).

După ce a trecut râul Nestos (azi, Mesta, n.n.), se povesteşte că în zece zile a ajuns la muntele Haemus. Aici, în strâmtorile urcuşului acestui munte, i-au ieşit în cale mulţi negustori înarmaţi şi traci liberi, care se pregătiseră să-i împiedice înaintarea, ocupând vârful muntelui Haemus, pe lângă care trebuia să treacă oştirea lui Alexandru. Ei aduseseră căruţe şi, punându-le înaintea lor, le foloseau drept metereze, ca să se lupte de pe ele, dacă ar fi fost atacaţi. În acelaşi timp se gândeau să prăvălească căruţele asupra falangei macedonene din locul cel mai abrupt al muntelui. Ei îşi închipuiau că, cu cât vor întâlni şi vor izbi căruţele o falangă mai compactă, cu atât o vor împrăştia mai bine prin violenţa ciocnirii. Alexandru stătu la sfat cum să treacă muntele cât mai fără primejdii". Printr-o ingenioasă stratagemă, Alexandru învinse pe acei negustori înarmaţi şi traci liberi, omorând circa 1500 şi luând toată prada inclusiv femeile şi copiii, după care a pornit împotriva tribalilor. Ajunse la râul Lyginos (azi, probabil Rosiţa, n.n.), aflat la o distanţă de „trei popasuri de Istru". Syrmos, regele tribalilor, aflând, trimise femeile şi copii într-o insulă a Dunării, unde se refugiaseră şi tracii liberi, ca şi o parte din tribali.

Alţi tribali fugiseră înapoi spre râul amintit. Pe aceştia, Alexandru îi surprinse când îşi aşezau tabăra. Se încinse o luptă dură. „Tribalii nu stăteau mai prejos", dar până la urmă au fost învinşi, au pierdut circa 3000 de oameni, puţini prizonieri însă.

A 3-a zi după această luptă, Alexandru ajunse la Istru. Aci, cu corăbii mari sosite de la Bizanţ, pe mare, îmbarcând trupe, a pornit să atace insula din mijlocul Istrului unde se refugiaseră tracii liberi şi tribalii, dar fără succes.

„Atunci Alexandru îşi retrase corăbiile şi hotărî să treacă Istrul împotriva geţilor care locuiau dincolo de Istru, deoarece îi vedea că sunt adunaţi acolo în mare număr pe malul Istrului. Ei voiau să-l împiedice, dacă ar fi încercat să treacă la dânşii. (Erau acolo vreo patru mii de călăreţi iar pedestraşi peste zece mii). ... Adună din regiune cât putu mai multe luntri dintr-un singur trunchi (căci acestea se aflau din belşug, deoarece locuitorii de pe malurile Istrului le foloseau pentru pescuit în Istru sau când merg unii pe la alţii pe fluviu iar mulţi fac cu ele piraterie)". Astfel, Alexandru trecu dincolo de Istru c.1500 călăreţi şi c. 4000 pedestraşi.

„În cursul nopţii merseră prin locuri unde holdele de grâu erau îmbelşugate. În felul acesta rămaseră mai neobservaţi în înaintarea lor pe mal. Cu ivirea zorilor, Alexandru o porni prin holde. El porunci pedestraşilor să înainteze, culcând grâul cu lăncile înclinate, până au ajuns în pământul necultivat. Câtă vreme călăreţii înaintară prin holde, falanga îi urma. Dar când abia ieşiră de pe ogoare, Alexandru însuşi duse cavaleria la aripa stângă, iar lui Nicanor îi porunci să ducă falanga în formaţie pătrată. Dar geţii nu ţinură piept nici măcar primului atac al cavaleriei. Ei rămaseră uimiţi de îndrăzneala cu care macedonenii într-o singură noapte trecuseră atât de uşor cel mai mare dintre fluvii, Istrul, fără să facă pod la locul de trecere. Îi mai înspăimânta şi desimea de nestrăbătut a falangei şi puternicul atac dat de călăreţi. Mai întâi ei fugiră spre un oraş, care se afla la o depărtare de o parasangă (c. 5500 m, n.n.) de Istru. Când văzură că, lăsând în urmă pe călăreţi, Alexandru duce în grabă falanga de-a lungul fluviului, pentru ca nu cumva pedestraşii să fie încercuiţi de geţii care stăteau la pândă, geţii părăsiră şi oraşul, care nu era bine întărit. Îşi luară copii şi femeile pe cai, cât puteau duce caii. Ei se retraseseră cât putură mai departe de fluviu prin locuri singuratice. Alexandru cuceri oraşul şi luă toată prada pe care o lăsaseră geţii", dărâmă oraşul „până la temelii şi reveni în tabăra sa" (Arian, *Expediţia lui Alexandru* – cf. 112/I, 579-587).

*

„Alexandru (Macedon, n.n.), după ce puse capăt tulburărilor din Elada, porni cu război împotriva Traciei şi răspândind groază printre *seminţiile trace – care erau pradă neorânduielilor* (s.n.) – le făcu să i se supună. El străbătu Peonia, Iliria şi ţinuturile învecinate cu acestea. Aduse sub ascultarea sa multe neamuri barbare băştinaşe, care se răsculaseră, şi-i supuse pe toţi barbarii vecini" (Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică*, XVI/8, 1 – cf. 112/I, 191, s.n.).

*

„Se zice că Alexandru, fiul lui Filip, cu prilejul expediţiei sale împotriva tracilor de dincolo de Haemus, după ce a năvălit în ţara tribalilor – despre care ştia că se întindea până la Istru şi insula Peuce, din Istru –, cunoscând de asemenea şi că ţinuturile de dincolo de fluviu se află în puterea geţilor, ar fi înaintat până acolo şi nu ar fi putut să debarce în insulă, din lipsa corăbiilor. (Acolo se refugiase Syrmos, regele tribalilor). Atunci acesta, după ce intră în ţinutul geţilor, cuceri o cetate şi se întoarse – cât putu mai repede – la el în ţară.[1] A primit daruri de la seminţiile de acolo şi de la Syrmos" (Strabon, *Geografia*, VII/III, 8 – cf. 112/233-235).

„Alexandru, după ce a învins şi a supus Tracia, urmând să plece în Asia şi temându-se ca ei să nu pună iarăşi mâna pe arme după plecarea sa, a luat cu el – ca şi cum le-ar face o cinste – pe regii şi comandanţii acelora (din Tracia, n.n.), precum şi pe toţi care păreau că se preocupă de libertatea pierdută. În fruntea celor rămaşi acasă a pus oameni de rând şi fără rang. Astfel a izbutit ca fruntaşii, legaţi de binefacerile sale, să nu dorească nici o schimbare, iar mulţimea să n-o poată face, deoarece îi fuseseră răpiţi conducătorii" (Frontinus, *Stratagemele*, II, 11, 3 – cf. 112/I, 433).

*

„În timpul unei expediţii împotriva geţilor, Zopyrion, guvernatorul Traciei (326 î.Hs., când Alexandru Macedon se afla în Asia, n.n.), fusese zdrobit cu toată oastea (20-30.000 de oameni, n.n) din pricina furtunii mari şi puternice iscată pe neaşteptate.[2] Când a aflat de aceste nenorociri, Seithes (regele odriz, n.n.) i-a aţâţat la răscoale pe odrizi, concetăţenii săi. Tracia era aproape pierdută..." (Curtius Rufus, *Istoria lui Alexandru cel Mare Macedoneanul*, X, 1, 43-45 – cf. 112/I, 365).

*

„*Este îngrozitor de spus cât de sălbatici şi de cruzi au fost moesii: sunt cei mai barbari dintre barbari*. Unul dintre conducătorii lor a cerut, înainte de luptă, să se facă linişte şi a spus (romanilor, n.n.): «Cine sunteţi voi?» «Romani, stăpânii lumii» – i s-a răspuns. Acela zise din nou: «Aşa va fi, dacă ne veţi învinge». Marcus Crassus a acceptat prevestirea. Pe dată, barbarii, înainte de luptă, au jertfit un cal şi au făgăduit să închine (în cinstea zeilor) şi să mănânce mărunţaiele comandanţilor pe care îi vor ucide" (Au fost învinşi de romani) (L. Annaeus Florus, *Rezumat... Războiul cu moesii*, II, 26, IV, 12, 13 – cf. 112/I, 525).

---

[1] Primise veşti rele despre o răscoală a cetăţilor greceşti (Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică*, XVII, 8, 2 – cf. 105/I, 192-193).

[2] Alţi autori atribuie sciţilor înfrângerea lui Zopyrion. Dar teritoriul prin care a înaintat şi apoi se retrăgea Zopyrion era încadrat de geţi.

*

„Sciţii îşi înmoaie săgeţile în venin de vipere şi în sânge de om; acest amestec blestemat n-are leac şi la cea mai uşoară atingere produce moartea instantanee" (Pliniu cel Bătrân, *Istoria naturală*, – cf. 112/I, 409).

Ovidiu:

„Duşmanii barbari (geţii din zonă, dar şi sarmaţi, n.n.) năvălesc pe caii lor iuţi;
duşmanii sunt călăreţi destoinici, trag bine cu săgeata
şi pustiesc până departe tot ţinutul vecin.
Localnicii fug în toate părţile...(p.285)
Alţii cad, nenorociţii, străpunşi de săgeţi cu cârlig la vârf,
Căci şi fierul zburător e uns cu otravă" (p.287)

.....

Duşmanul crunt care are arcuri şi săgeţi unse cu otravă,
dă târcoale zidurilor pe calul în spume...

.....

Deşi în acest loc sunt amestecaţi greci şi geţi,
ţărmul ţine mai mult de geţii nedomoliţi.
Sarmaţii şi geţii sunt mai numeroşi.
Îi vezi călări, venind şi ducându-se prin mijlocul drumurilor.
Între ei nu-i nici unul care să nu poarte tolbă, arc
şi săgeţi îngălbenite de veninul viperei.
Au glas aspru, chip sălbatic şi sunt cea mai adevărată întruchipare a lui Marte.
Părul şi barba lor n-au fost tunse niciodată.
Mâna lor dreaptă e totdeauna gata să înfigă cuţitul
pe care îl are legat la şold orice bărbat.

.....

Dacă privesc oamenii, căci abia sunt vrednici de acest nume,
văd la ei mult mai cumplite sălbăticie decât la lupi.
Nu se tem de legi, ci dreptatea cedează în faţa forţei
şi zace la pământ învinsă de sabia cu care se duc luptele (p. 301)

.....

În afara cetăţii nimic nu-i sigur ...

.....

Când te aştepţi mai puţin, duşmanul în număr mare vine în zbor ca o pasăre
Şi nici nu l-ai văzut bine, că a şi înhăţat prada.
Deseori, măcar că sunt porţile (cetăţii, n.n.) închise,
Culgem de pe străzi, dinăuntrul cetăţii, săgeţi otrăvite, venite pe deasupra.
Aşadar rar vezi pe cineva care îndrăzneşte să cultive ţarina şi acesta,
nefericitul, cu o mână ară, cu cealaltă ţine arma.
Păstorul cântă din fluierele lui lipite cu smoală, ţinând coiful pe cap
iar fricoasele oi se tem (aici) de războaie, nu de lup.
De-abia suntem apăraţi de întăritura făcută şi *chiar înăuntrul cetăţii*
gloata barbarilor, amestecată cu greci, provoacă teama,
Căci ei locuiesc împreună cu noi, fără deosebire,
şi ocupă cea mai mare parte din case" (p. 303; aici se încheie *Tristele*).

.....

Arcul lor întins cu o vână de cal
Nu trage numai o singură dată, ci este totdeauna încordat.

Săgeţile se înfig în acoperişurile caselor, formând parcă o palisadă,
iar poarta solidă cu greu ne mai poate apăra de armele din depărtare (p. 307)
.....

Cei mai mulţi oameni de pe aici nu se sinchisesc de tine,
Prea frumoasă Romă, şi nu se tem de armele soldatului ausonic (italic, roman, n.n.)
Le dau inimă arcurile şi tolbele lor pline cu săgeţi
şi caii lor în stare să suporte curse oricât de lungi,
deprinderea de a îndura îndelung setea şi foamea
şi faptul că duşmanul care i-ar urmări nu va găsi apă (p. 309).
.....
Trăim lipsiţi de pace în mijlocul armelor,
Căci getul cel cu tolbă stârneşte necontenite războaie grele" (p. 315).

Când Dobrogea, cu cetăţile greceşti, aparţinea, formal de regatul clientelar al odrizilor, au loc conflicte între geţi şi odrizi, probabil pe la anul 12 d.Hs. Ovidiu spune că versurile le-a scris „încins în luptă", când geţii au cucerit cetatea Tomis, dar Cotyso, regele odriz, poetul, vine cu soldaţi mulţi şi, cu ajutorul romanilor, restabileşte situaţia, „răzbunându-se crunt". Ovidiu îi cere sprijin, protecţie, regelui şi poetului Cotys (p. 315).

În final Ovidiu, în disperare, se adresează duşmanului lui de la Roma:
„... printre săgeţi sarmatice şi getice
îţi doresc să trăieşti şi să mori în aceste locuri". (p. 341)
(Ovidiu, *Tristele* şi *Scrisori din Pont* – cf. 112/I; paginaţia, supra).

*

Pompei către Deiotarus, după înfrângerea de la Pharsalos:
„... umpleţi tolbele
şi întindeţi arcurile armeniene cu vine getice" (Lucan, *Farsalia*, VIII, 220-221 – cf. 112/I, 377).

*

(Foarte importante precizare – înc. sec. I d.Hs.):

„Cât despre geţi şi daci, după ce numărul loc crescuse neînchipuit de mult, într-atât încât puteau să trimită la luptă până la două sute de mii de oameni, ei s-au împuţinat şi au ajuns în zilele noastre (înc. sec I d.Hs., când Strabon îşi scria Geografia, n.n.) cam la vreo patruzeci de mii (de ostaşi, n.n.) şi sunt acum pe cale de a se supune romanilor". (Strabon, *Geografia*, VII/III, 13 – cf. 112/I, 239).

*

„*geţii aceia ... despre care Alexandru* (*cel Mare*, n.n.) *declarase că trebuie să te fereşti, de care Phirrus* (*Lisimah*, n.n.) *se îngrozise şi pe care Caesar i-a evitat...*" (105/II, 189, s.n.).

*

„*Geţii şi messageţii... vă înspăimântă astăzi. Ei trec Istrul şi cer plată pentru pacea pe care ne-o îngăduie*" (Synessus – cf. 112/II, 183, s.n.).

VIII. Regi geto-daci [1]

Atitudinea hiperboreenilor faţă de magistraţi şi regi (din învăţăturile lui Pitagora, sec. Vi î.Hs.):

„Crotonieni! Nu daţi prea mare libertate magistraţilor, amintiţi-vă de mossynieni (moşneni?. În alt loc: „popor hyperborean ce locuia în Asia Mică), care întotdeauna şi-au ţinut regele închis într-un turn de lemn… La ei, primul magistrat este osândit la moarte chiar în ziua în care săvârşeşte o nedreptate" (47/96).

Rege trac în războiul troian

„Caii văzutu-i-am eu, n-au seamăn de mari şi de mândri,
Albi ca zăpada sunt ei şi la fugă sunt repezi ca vântul.
Şi ferecat îi e carul cu aur şi cu argint şi mai are
Arme grozave de aur ce par la vedere-o minune.
Dânsul cu ele-a venit. Parcă nici nu se cade pe lume
Oamenii arme de-acestea să poarte. Ci numai zeii."
(Homer, Iliada, X, 422-427; cf. Miron Scorobete, *Op. cit*., p. 40)

VIII.1. DROMIHETE (DROMICHAITES)

„Lisimah acesta era macedonean şi făcea parte din garda personală a lui Alexandru. (Odată), regele, cuprins de mânie, l-a închis într-o încăpere împreună cu un leu, dar Alexandru a găsit animalul răpus. De atunci Alexandru l-a admirat fără încetare – şi pentru alte motive. Şi l-a preţuit ca pe unul din cei mai de seamă bărbaţi din Macedonia. După moartea lui Alexandru (323 î.Hs., n.n.), Lisimah ajunse rege (proclamat rege în 306, odată cu toţi diadohii, n.n.) peste tracii vecini cu macedonenii, asupra cărora stăpânise Alexandru şi, mai înainte de el, Filip. Pământul lor ar fi o mică parte a Traciei. Dintre toţi oamenii, nici un neam nu-i mai numeros decât tracii, afară doar de celţi, pentru cine compară un neam cu altul. De aceea nimeni mai înainte de romani nu a putut să-i înfrângă pe toţi tracii împreună. Toată Tracia este supusă romanilor...

Atunci Lisimah, dintre vecini, s-a războit mai întâi cu odrizii (în anii 322 şi 313 î.Hs., n.n.) şi apoi a pornit cu armata împotriva lui Dromichaites şi a geţilor (pe la anul 300 î.Hs., n.n.). Dar avu de înfruntat nişte bărbaţi foarte pricepuţi în războaie şi care îl întreceau cu mult prin numărul lor. El însuşi ajunse într-o primejdie cât se poate de mare şi scăpă cu fuga. Fiul său, Agatocle, care-l sprijinea atunci în luptă pentru prima oară, fu luat prizonier de către geţi. Lisimah a fost biruit şi în alte lupte. Şi deoarece socotea că nu este puţin lucru să-şi aibă fiul prins în război, încheie o pace (probabil în 297 î.Hs., n.n) cu Dromichaites şi din stăpânirea sa cedă getului ţinuturile de dincolo de Istru. Mai mult de nevoie îi dădu în căsătorie (lui Dromichaites, n.n.) pe fiica sa (aceasta, de fapt, mai târziu, când însuşi Lisimah a fost prins, apoi eliberat, n.n.). Unii spun că nu Agatocle a fost prins ci însuşi

[1] Pentru regatele şi regii altor „traci", din sudul Dunării, între Marea Neagră şi Marea Adriatică, vezi mai sus textul cărţii.

Lisimah (v. mai departe, n.n.); că l-a salvat Agatocle, care ar fi căutat să cadă la o înţelegere cu Dromichaites, pentru răscumpărarea lui. Când s-a întors, (Lisimah) l-a căsătorit pe Agatocles cu Lysandra...” (Pausania, *Descrierea Greciei*, I, 9, 5-7 – cf. 112/I, 619-620).

*

„Tracii, care îl făcuseră prizonier pe fiul regelui, pe Agatocles (c. 300 î.Hs., n.n.), l-au trimis cu daruri înapoi (probabil în 297 î.Hs., n.n.) la tatăl său, pregătindu-şi astfel o scăpare împotriva întâmplărilor neprevăzute ale soartei. În acelaşi timp ei (geţii, n.n.) nădăjduiau să-şi recapete prin această binefacere pământul pe care îl ocupase Lisimah. Ei (geţii, n.n.) nu sperau deloc să poată câştiga războiul, de vreme ce aproape toţi regii cei mai puternici s-au înţeles între ei (se încheiase un armistiţiu între diadohi, n.n.) şi se ajutau unul pe celălalt”. Totuşi, războiul a început, probabil din iniţiativa lui Lisimah, în 291 î.Hs. „Armata lui Lisimah era chinuită de foame. Prietenii îl sfătuiau pe rege să scape cum va putea şi să-şi mute gândul că oastea lui l-ar putea salva. Lisimah le răspunse că nu are drept să-şi părăsească ostaşii şi prietenii, asigurându-şi lui o scăpare ruşinoasă.

Dromichaites, regele tracilor, după ce primi cu multă prietenie pe regele Lisimah, numindu-l şi tată (poate, căsătoria lui Dromichaites cu fiica lui Lisimah avusese loc după prima campanie, c. 300 î.Hs., sau la 297 î.Hs.; acum, ambii „copii” ai lui Lisimah erau cu tatăl lor; n.n.), îl conduse, împreună cu copii săi, într-o cetate numită Helis.

Ajungand oştirea lui Lisimah în puterea tracilor, aceştia (tracii, de fapt geţii, care erau traci, conform izvoarelor, n.n.) se strânseră la un loc – alergând în număr mare – şi strigară să le fie dat pe mână regele prizonier, ca să-l pedepsească. Căci – spuneau ei – poporul, care luase parte la primejdiile (războiului), trebuie să aibă dreptul de a chibzui asupra felului cum să fie trataţi cei prinşi. Dromichaites fu împotriva pedepsirii regelui şi-i lămuri pe oşteni că este bine să-l cruţe pe bărbatul acesta. Dacă l-ar omorî pe Lisimah – spunea el – alţi regi au să-i ia domnia şi se prea poate ca regii aceştia să fie mult mai de temut decât înaintaşul lor. Dar cruţându-l pe Lisimah, acesta – cum se şi cuvine – are să se arate recunoscător tracilor, care i-au dăruit viaţa. Iar locurile întărite, aflate mai înainte vreme în stăpânirea tracilor, ei le vor dobândi înapoi fără nici o primejdie.

Cu încuviinţarea mulţimii, Dromichaites căută printre prizonieri pe prietenii lui Lisimah şi totodată pe sclavii care obişnuiau ca să-l slujească şi-i aduse în faţa regelui prizonier. Săvârşi apoi jertfa şi îl pofti pe Lisimah la ospăţ – împreună cu prietenii săi şi pe tracii cei mai de vază. (Dromichaites) pregăti mese (deosebite). Pentru cei din jurul lui Lisimah întinse un covor regal, luat în luptă, iar pentru sine şi prietenii săi aşternu doar paie.

De asemenea fură pregătite două ospeţe: pentru acei macedoneni, Dromichaites rândui tot felul de mâncăruri alese, servite pe o masă de argint, iar tracilor le dădu să mănânce zarzavaturi şi carne, dar pregătite cu măsură, aşezându-le pe nişte tăbliţe de lemn, care ţineau loc de masă. În cele din urmă puse să le toarne macedonenilor vin în cupe de argint şi de aur, pe câte vreme el şi tracii lui beau vinul în pahare de corn şi de lemn, aşa cum obişnuiesc geţii. Pe când băutura era în toi, Dromichaites umplu (cu vin) cornul cel mai mare, îi spuse lui Lisimah «tată» şi îl întrebă care dintre cele două ospeţe i se pare mai vrednic de un rege: al macedonenilor sau al tracilor. Lisimah îi răspunse că al macedonenilor... «Atunci – zise Dromichaites – de ce ai lăsat acasă atâtea deprinderi, un trai cât se poate de ademenitor şi o domnie plină de străluciri, şi te-a cuprins dorinţa să vii la nişte barbari, care au o viaţă de sălbatici, locuiesc într-o ţară bântuită de geruri şi n-au parte de roade îngrijite? De ce te-ai silit, împotriva firii, să-ţi duci oştenii pe nişte meleaguri în care orice oaste străină nu poate afla scăpare sub cerul liber?». Luând din nou cuvântul,

Lisimah spuse regelui că nu ştia ce război poartă, dar că pe viitor va fi prietenul şi aliatul tracilor; iar cât despre recunoştinţa datorată, nu va rămâne vreodată mai prejos decât binefăcătorii săi. Dromichaites primi cu un simţământ de prietenie spusele lui Lisimah. El căpătă înapoi de la acesta toate întăriturile ocupate de oamenii lui Lisimah. Apoi îi puse pe cap o diademă şi îi îngădui să se întoarcă acasă" (Diodor din Sicilia, cf. 112/I, 195-199; v. şi 41/131, ed. a II-a).

*

„Pe timpul urmaşilor lui Alexandru (Macedon, n.n.), rege al geţilor era Dromichaites. Acesta, după ce l-a prins pe Lisimah, care pornise cu război împotriva lui, i-a arătat mai întâi sărăcia lui şi a neamului său, precum şi traiul lor cumpătat. I-a îndemnat apoi (pe macedoneni, n.n.) să nu mai poarte război împotriva unor oameni de soiul lor, ci (mai degrabă) să caute a se împrieteni cu dânşii. Iar după ce l-a cinstit ca pe un oaspe, a legat prietenie cu el şi l-a lăsat să plece". (Strabon, Geografia, VII/III, 8 – cf. 112/I, 235).

*

„Învins în Tracia de către Drimichaites şi silit să se predea împreună cu toată oştirea din pricina setei, după ce bău apă şi ajunse sclav (prizonier la regele get, n.n.), Lisimah spuse: «O, zeilor, pentru cât de mică desfătare m-am făcut rob, din rege ce eram!»" (Plutarh, *Vieţile paralele, Lisimah* – cf. 112/I, 463).

*

„Între (geţi şi) Marea Pontică de la Istru până la Tyras se întinde pustiul geţilor, care e în întregime şes şi fără ape. Când Darius, fiul lui Histaspe, a trecut Istrul împotriva sciţilor, a fost în primejdie să piară de sete împreună cu toată oştirea sa. Într-un târziu, a înţeles cum stau lucrurile şi s-a retras. Mai târziu, pornind la război împotriva geţilor şi a regelui Dromichaites, Lisimah a trecut prin mari primejdii şi, mai mult încă, a fost luat în captivitate. Dar a scăpat, deoarece a întâlnit un barbar bun la suflet, după cum am arătat mai sus." (Strabon, *Geografia*, VII/III, 14 – cf. 112/I, 241).

*

„... Nu după multă vreme Lisimah a fost prins de Dromichaites. Trăgând foloase de pe urma unei asemenea situaţii, Demetrios[1] năvăli repede în Tracia, ca şi cum avea să cucerească un ţinut pustiu. În acest timp beoţienii se răzvrătiră din nou. Dar fu vestită îndată eliberarea lui Lisimah (în anul 291 î.Hs., n.n.)... Iar Seleucos[2] fu vorbit de rău şi el însuşi se căi foarte mult că-l bănuise pe Demetrios şi că nu-l luase ca model pe Dromichaites, un bărbat din Tracia, în privinţa chipului omenos şi regesc în care se purtase cu Lisimah, când acesta fusese luat prizonier" (Plutarh, *Vieţi paralele, Demetrios*, 39 şi 52 – cf. 112/I, 461).

[1] Demetrios Poliorcetas, unul din Diadohi, fiul lui Antigonos; proclamat rege al Macedoniei în 294, dar izgonit în 288 de Lisimah şi Pyrrhos. Lisimah este înfrânt şi ucis în 281.
[2] Ultimul diadoh, asasinat în 281/280.

VIII.2. De la Dromihete la Burebista

ZALMODEGHIKOS

Oraşul Histria trimite „soli la Zalmodeghikos (rege get, sec. III î.Hs.), în privinţa ostaticilor (luaţi de acesta, n.n.)", soli care „au călătorit prin ţară duşmană şi, înfruntând primejdii de tot soiul şi dând dovadă de cea mai deplină râvnă, au adus înapoi ostatecii (în număr de peste şaizeci), convingându-l pe Zalmodeghikos să restituie cetăţii veniturile..." (Decret al cetăţii Histria – cf. 116/132-133).

MOSKON

- rege get, sec.III î.Hs., în nordul Dobrogei, apare în legenda de pe reversul unei monede de argint (C. Preda – cf. 116/134).

RUBOBOSTES identificat de unii ca OROLES

„S-a mai vorbit despre originea panonilor şi creşterea puterii dacilor sub regele Rubobostes". (Trogus Pompeius, *Istoria lui Filip*, Prologul cărţii a XXXII-a – cf. 112/I, 361).

„Şi dacii sunt o mlădiţă a geţilor. În vremea regelui Oroles (c.200 î.Hs., n.n.) se luptară fără succes împotriva bastarnilor şi de aceea, ca pedeapsă pentru slăbiciunea arătată, au fost siliţi, din porunca regelui, ca atunci când voiau să doarmă, să pună capul în locul picioarelor şi să facă soţiilor lor serviciile pe care acestea obişnuiau să le facă lor. Această pedeapsă a fost înlăturată numai după ce prin vitejia lor au şters ruşinea pe care şi-au atras-o în războiul de mai înainte" (Trogus Pompeius, *Istoria lui Filip*, XXXII, 3, 16 – cf. 112/I, 359).

RHEMAXOS (rege get) contra ZOLTES (rege trac)

(Decret al oraşului-cetate Histria în cinstea lui Agathocles, pentru marile servicii aduse cetăţii, între altele) şi: „când tracii din jurul lui Zoltes au pătruns cu oaste mare în Sciţia, către oraşele greceşti de sub oblăduirea regelui Rhemaxos", (Agathocles) a mers la barbari şi i-a convins să cruţe cetatea; apoi încă odată „i-a convins pe Zoltes şi pe traci" să cruţe teritoriul oraşului şi să nu intre în cetate; apoi din nou „a reînnoit învoielile şi înţelegerile" cu Zoltes; iar când barbarii au încălcat învoielile, a fost ales şi a condus apărarea oraşului şi a teritoriului „până la trecerea (spre noi) a regelui Rhemaxos"; acesta, după ce a trecut „pe malul din faţă", n-a lăsat în urmă-i străji, „de teamă", a trimis numai „vestitori ca să ceară tributul" (de la oraş! n.n.); atunci, Agathocles, din nou ales sol, „pornind la drum pe ape, întrucât ţinutul era cuprins de război, l-a convins pe regele Rhemaxos ca să dea spre paza cetăţii călăreţi o sută; iar când tracii (lui Zoltes n.n.) au căzut în număr mare asupra străjerilor, iar aceştia – de frică – au fugit pe celălalt mal, lăsând teritoriul cetăţii fără pază", din nou Agathocles a fost trimis sol la fiul regelui Rhemaxos, Phradmon (?), pe care „l-a convins... să dea strajă cetăţii călăreţi şase sute, care, întrecând oastea vrăjmaşilor, au înfrânt pe căpetenia acestora, Zoltes..." (după D.M.Pippidi – cf. 116/134-136).

VIII.3. BUREBISTA

„Lăsând la o parte trecutul îndepărtat al geţilor, întâmplările din vremea noastră sunt următoarele. Ajungând în fruntea neamului său, care era istovit de războaie dese, getul Burebista l-a înălţat atât de mult prin exerciţii, abţinere de la vin şi ascultare faţă de porunci, încât, în câţiva ani, a făurit un Stat puternic şi a supus geţilor cea mai mare parte din populaţiile vecine. Ba încă a ajuns să fie temut şi de romani. Căci trecând plin de îndrăzneală Dunărea şi jefuind Tracia – până în Macedonia şi Iliria – a pustiit pe celţii care erau amestecaţi cu tracii şi cu ilirii şi a nimicit pe de-a întregul pe boii aflaţi sub conducerea lui Critasiros, şi pe taurisci. Spre a ţine în ascultare poporul, el şi-a luat ajutor pe Deceneu, un vraci[1] care rătăcise multă vreme prin Egipt, învăţând acolo unele semne de prorocire, mulţumită cărora susţinea că tălmăceşte voinţa zeilor. Ba încă de un timp fusese socotit şi zeu, aşa cum am arătat când am vorbit despre Zalmoxis. Ca o dovadă pentru ascultarea ce i-o dădeau (geţii), este şi faptul că ei s-au lăsat înduplecaţi să taie viţa de vie şi să trăiască fără vin. Cât despre Burebista, acesta a pierit din pricina unei răscoale, mai înainte ca romanii să apuce a trimite o armată împotriva lui.[2] Urmaşii acestuia la domnie s-au dezbinat, fărâmiţând puterea în mai multe părţi. De curând, când împăratul August (Octavianus, n.n.) a trimis o armată împotriva lor, puterea era împărţită în cinci State. Atunci însă, stăpânirea se împărţise în patru. Astfel de împărţiri sunt vremelnice şi se schimbă, când într-un fel, când într-altul” (Strabon, *Geografia*, VII/III, 11 – cf. 112/I, 237 şi 239).

*

„Pe când domnea asupra geţilor Burebista – împotriva căruia s-a pregătit să pornească divinul Cezar – cinstirea mai sus amintită (de mare preot şi zeu, n.n.) o avea Decaineos” (Strabon, *Geografia*, VII/III, 5 – 112/I, 231).

*

(Decretul oraşului Dionysopolis – sec. I î.Hs. – în cinstea lui Acornion, care, între alte servicii aduse oraşului, a fost şi) „în solie ... la Argedava, la tatăl aceluia şi întâlnindu-l totodată a obţinut de la el... (bunăvoinţa pentru) oraş... şi a dezlegat poporul (de tribut)”. A ajuns şi mare preot al zeului Dionysos, al oraşului.

„Şi în timpul din urmă regele Burebista ajungând cel dintâi şi cel mai mare dintre regii din Tracia şi stăpânind tot teritoriul de dincoace de fluviu (de la sud de Dunăre, n.n.) şi de dincolo (de Dunăre, n.n.) şi a ajuns de asemenea la acesta (la Burebista, n.n.) în cea dintâi şi cea mai mare prietenie, a obţinut cele mai bune foloase pentru patria sa, vorbindu-i şi sfătuindu-l în ceea ce priveşte chestiunile cele mai importante, atrăgându-şi bunăvoinţa regelui spre binele oraşului... Şi fiind trimis de regele Burebista ca ambasador la Cn(aeius) Pompeius (între 7 iunie şi 9 august 48 î.Hs., n.n.), imperator al romanilor şi întâlnindu-se cu acesta în părţile Macedoniei, lângă Heraclea Lyncestis (azi, Bitolia-Monastir, n.n.), nu numai că şi-a îndeplinit cu bine însărcinările primite de la rege, câştigând pentru acesta bunăvoinţa romanilor, dar şi pentru patrie a purtat cele mai frumoase negocieri...” Pentru aceasta este cinstit de oraş (dupe Radu Vulpe – cf. 116/139-140).

[1] Aşa este tradus (vraci) în Strabon, *Geografia*, II/VII, 11 (117/II, 174).

[2] Tot în ediţia citată (*ibidem*), traducerea este aceasta: „Burebista a fost răsturnat în urma unui complot pus la cale împotriva lui de o mână de oameni…” (n.n.)

VIII.4. De la Burebista la Decebal

COMOSICUS

„Iar după moartea lui Deceneu, ei (geţii, n.n.) au avut aproape în aceeaşi veneraţie pe Comosicus, fiindcă era tot aşa de iscusit. Acesta era considerat la ei şi ca rege şi ca preot suprem şi ca judecător, datorită priceperii sale, şi împărţea poporului dreptate ca ultimă instanţă" (Iordanes, *Getica*, 73 – cf. 112/II, 419).

SCORILO

„Părăsind şi (el, Comosicus, n.n.) această viaţă, s-a urcat pe tron, ca rege al goţilor (= geţilor!), Corillus care a condus timp de patru zeci de ani popoarele sale în Dacia. Am în vedere Dacia cea veche, pe care acum o ocupă popoarele gepizilor" (Iordanes, *Getica*, 73 – cf. 112/II, 419).

*

„Scorilo, conducătorul dacilor, ştiind că poporul roman era dezbinat din pricina războaielor civile şi socotind că nu-i nimeni să-i atace, deoarece datorită unui război cu un duşman din afară s-ar putea restabili înţelegerea între cetăţeni, a pus în faţa concetăţenilor săi doi câini, şi pe când se luptau între ei cu îndârjire, le-a arătat un lup. Imediat câinii s-au aruncat asupra acestuia, uitând de cearta lor. Prin această pildă i-a oprit pe barbari de la un atac care ar fi adus foloase romanilor" (Frontinus, *Stratagemele*, I, 10, 4 – cf. 112/I, 431).

DURAS

„Duras, care domnise mai înainte, lăsase lui Decebal de bună voie domnia..." (Dio Cassius, *Istoria romană*, LXVII, 6, 1, – cf. 112/I, 683).

VIII.5. DURPANEUS – DECEBAL

„Căci cât de mari au fost luptele lui Durpaneus, regele dacilor, cu Fuscus, şi cât de mari dezastrele romanilor... Domiţian, umflat de cea mai nebunească vanitate, sub pretextul înfrângerii duşmanilor, triumfa (de fapt), pentru legiunile distruse" (Paulus Orosius, *Istorii împotriva păgânilor în şapte cărţi*, VII, 10, 4-5 – cf. 112/II, 195).

*

„După un interval de timp îndelungat, sub domnia împăratului Domiţian, goţii (= geţii! n.n.), de teama zgârceniei sale, desfăcură tratatul ce-l încheiaseră odinioară cu alţi împăraţi şi începură să devasteze, împreună cu şefii lor, malurile Dunării care erau de mult în stăpânirea Imperiului roman, distrugându-le armatele împreună cu comandanţii lor. În fruntea acestor provincii se găsea pe atunci, după Agrippa, Oppius Sabinus, iar la goţi (= geţi! n.n.) conducerea o avea Durpaneus. Dându-se lupta, romanii au fost învinşi, iar lui Oppius Sabinus i s-a tăiat capul şi goţii (=geţii! n.n), năvălind asupra mai multor castele şi

cetăţi, au prădat legiunile care ţineau de imperiu. Din cauza nenorocirii alor săi, Domiţian a plecat cu toate forţele sale în Iliria şi încredinţând conducerea aproape întregii armate generalului său Fuscus şi câtorva bărbaţi aleşi, i-a obligat să treacă peste Dunăre împotriva lui Durpaneus, pe un pod din corăbii legate între ele. Atunci goţii (=geţii! n.n.), care n-au fost luaţi pe neaşteptate, au pus mâna pe arme şi chiar la prima ciocnire au învins pe romani, omorând şi pe comandantul acestora, Fuscus şi au jefuit bogăţiile din lagărul soldaţilor. Pentru dobândirea acestor victorii mari, ei i-au numit pe conducătorii lor semizei, adice „anzi" şi nu simpli oameni, ca şi cum ar fi învins datorită norocului lor" (Iordanes, *Getica*, 76 – cf. 112/II, 419-421).

*

„Cel mai însemnat război de atunci al romanilor a fost cel împotriva dacilor, asupra cărora în vremea aceea domnea Decebal. Duras, care domnise mai înainte, lăsase lui Decebal de bune voie domnia, pentru că era foarte priceput la planurile de război şi iscusit în înfăptuirea lor, ştiind să aleagă prilejul pentru a-l ataca pe duşman şi a se retrage la timp. Dibaci în a întinde curse, era un bun luptător şi se pricepea să folosească izbânda, dar şi să iasă cu bine dintr-o înfrângere. Din această pricină, multă vreme a fost un duşman de temut pentru romani" (Dio Cassius, *Istoria romană*, LXVII, 6, 1 – cf. 112/I, 683).

VIII.6. Alţi regi geto-daci sau traci

COTISO

„Dacii trăiesc nedezlipiţi de munţi. De acolo, sub conducerea regelui Cotiso, obişnuiau să coboare şi să pustiască ţinuturile vecine, ori de câte ori Dunărea, îngheţată de ger, îşi unea malurile. Împăratul August (Octavianus, n.n.) a hotărât să îndepărteze această populaţie, de care era foarte greu să te apropii. Astfel, a trimis pe Lentulus (prob. 11-12 d.Hs., n.n.) şi i-a alungat pe malul de dincolo (al Dunării, n.n.); dincoace au fost aşezate garnizoane. Astfel, atunci dacii n-au fost înfrânţi, ci doar respinşi şi împrăştiaţi" (L. Annaeus Florus, *Rezumat...*, cf. 112/I, 523- 525).

*

După ce consemnează primejdia externă, venind dinspre daci şi etiopieni (= egipteni), pe fondul războaielor civile la Roma, poetul continuă:

„Lasă grijile obşteşti despre Cetatea noastră
Armata dacului Cotiso a pierit" (Horaţiu, *Ode*, III, 8, 17-18 – cf. 112/I, 209).

COTISO – rege trac (odriz) şi poet

(lui i se adreseaze Ovidiu, cerând protecţie, de la poet la poet – vezi mai sus.)

DICOMES

„(Generalul P. Canidius Crassus) îi dădea sfatul (lui Antonius, n.n.) să trimită de la el pe Cleopatra, atunci când urma să se îndrepte spre Tracia sau Macedonia, pentru a se măsura într-o luptă hotărâtoare de infanterie. Într-adevăr, Dicomes, regele geţilor, îi făgăduise că-l va ajuta cu armate numeroase..." (Plutarh, *Vieţile paralele. Antoniu*, 63 – cf. 112/I, 461).

COSON

nume prezent într-o legendă în limba greacă imprimată pe o monedă de aur datată c. 43-42 î.Hs. sau 31-29 î.Hs.; nume de dinast get din Câmpia munteană? Acelaşi cu Co<ti>son? (cf. 116/145).

MARKOS – THIAMARKOS

nume prezent într-o inscripţie pe fragmente ceramice descoperite de prof. D. Berciu la Ocniţa (Vâlcea), nume identificat cu cel al unui rege local, în vechea Buridava (cf. 116/146).

RHOLES - DAPYX – ZYRAXES

„Marcus Crassus fu trimis în Macedonia şi Grecia (în anul 29 î.Hs., în calitate de proconsul, n.n.) şi porni un război împotriva dacilor şi bastarnilor... (Fiind) ajutat de Rholes, regele unor geţi, (Crassus) îi nimici (pe bastarni, n.n.). Rholes a mers la împărat (Octavianus Augustus, aflat atunci la Corint, n.n.) şi pentru această faptă a fost numit prieten şi aliat al acestuia, iar prizonierii (bastarni, n.n.) au fost împărţiţi între soldaţi.

După ce săvârşi acestea, Crassus se îndreptă împotriva moesilor... şi cu trudă şi oarecare primejdie i-a zdrobit pe toţi, în afară de câţiva. Şi atunci s-a retras în ţinuturile unor prieteni (căci era iarnă) – (iarna anului 29-28 î.Hs.) – din pricina frigului şi încă şi mai mult din pricina tracilor – prin a căror ţară încearcă să se întoarcă, ca pe la prieteni. Din nou Crassus se războiu cu bastarnii şi-i învinse. Apoi voi să-i pedepsească pe traci pentru necazurile pe care i le pricinuiseră la întoarcerea sa din Moesia. I se vestise că şi ei îşi întăresc poziţii şi se pregătesc de război. Biruindu-i în luptă pe medi şi pe serdi (traci, n.n.) – iar celor prinşi tăindu-le mâinile – cu multă trudă i-a supus. El năvăli şi în celelalte ţinuturi, afară de cel al odrizilor...

Pe când înfăptuia acestea, îl chemă în ajutor Rholes, care se afla în luptă cu Dapyx, regele unor geţi (probabil rege get din centrul Dobrogei, n.n.). Crassus porni să-l ajute. El aruncă cavaleria vrăjmaşilor peste pedestrimea lor. Înspăimântându-i şi pe călăreţi în felul acesta, nu mai dădu nici o luptă, ci făcu un mare măcel în rândurile unora şi ale altora, care fugeau. Apoi îl împresură şi pe Dapyx – refugiat într-o fortăreaţă. Unul din cei aflaţi în fortăreaţă îl salută (pe Crassus, n.n.) de pe zid în limba greacă, intră în vorbă cu el şi hotărî să-i predea fortăreaţa. Prinşi în felul acesta, barbarii porniră unii împotriva altora. Dapyx şi mulţi alţii îşi găsiră moartea. Crassus prinse de viu pe fratele acestuia, însă nu numai că nu i-a făcut nici un rău, ba chiar i-a dat drumul. După ce a săvârşit acestea, Crassus s-a îndreptat apoi spre peştera numită Ceiris. Aceasta era atât de încăpătoare şi totodată atât de trainică încât se povesteşte că titanii, când au fost biruiţi de zei, s-au refugiat acolo. În locul acesta, băştinaşii – veniţi în mare număr – aduseseră cu ei printre altele lucrurile cele mai de preţ şi toate turmele lor. Crassus căută şi astupă toate intrările întortochiate şi greu de aflat (ale peşterii, n.n.); de aceea îi înfrânse pe aceştia prin foame. Biruitor, el nu cruţă nici pe ceilalţi geţi, deşi între Dapyx şi ei nu era nici o legătură. (Crassus) a pornit apoi împotriva Genuclei, cea mai puternică întăritură a Statului lui Zyraxes (rege get din nordul Dobrogei, n.n.), căci auzise că se află acolo steagurile luate de bastarni de la Caius Antonius, lângă cetatea istrienilor. Asediind Genucla – în acelaşi timp de pe uscat şi de pe Istru, deoarece era durată lângă apă – în scurtă vreme o cuceri, dar cu multă osteneală, deşi Zyraxes nu era de faţă. Căci el, îndată ce aflase de atacul lui Crassus, s-a îmbarcat şi a pornit la sciţi (probabil la bastani, n.n.) cu mulţi bani, pentru a le cere ajutor, dar nu a mai apucat să se întoarcă. Iată cele săvârşite de Crassus la geţi. Prin locotenenţii săi, supuse din nou o parte a moesilor, care, biruiţi înainte vreme, se răsculaseră” (Dio Cassius, *Istoria romană*, LI, 23-27 – cf. 112/I, 673-677).

2. Împăraţii de origine illiro-traco-geto-dacă, ai Imperiilor roman şi bizantin (5/44-46, ed. 1999)

Nr. crt	ÎMPĂRAȚII	Anii de domnie
1	Maximinus Thrax (Tracul, n.n.)	235-238
2	C. Messius Quintus Decius Traianus	249-251
3	Marcus Acilius Aureolus	267-268
4	Marcus Aurelius Valerius Claudius	268-270
5	Lucius Domitius Aurelianus	270-275
6	M. Aurelius Probus	276-282
7	Marcus Aurelius Carus	282-283
8	C. Aurelius Valerius Diocletianus	284-305
9	Valerius Maximianus Herculis	286-305
10	Constantius Chlorus	293-306
11	Caius Galerius Valerius Maximianus	305-311
12	Galerius Valerius Maximinus Daia	305-313
13	Flavius Valerius Severus	305-307
14	Valerius Licinianus Licinius	308-324
15	Domitius Alexander	308-328
16	Flavius Iulius Crispus	317-328
17	Constantin cel Mare (Flavius Valerius Constantinus Magnus)	307-337
18	Constantinus II	317-340
19	Constans	333-350
20	Vetranius	350
21	Constantinus II	337-361
22	Constantinus Gallus	351-354
23	Nepotianus	350
24	Flavius Claudius Iulianus	361-363
25	Flavius Iovianus	363-364
26	Flavius Valentinianus I	364-375
27	Flavius Valens	364-378
28	Gratianus	375-383
29	Flavius Valentinianus II	375-392
30	Flavius Constantius III	417-421
31	Valentinian III	425-455
32	Marcianus	450-457
33	Leon I Thrax (Tracul, n.n.)	457-474
34	Leon II	474
35	Vitalianus	513-515
36	Anastasius	491-518
37	Justin I	518-527
38	Justinian I	527-565
39	Flavius Justinus II	565-578
40	Tiberius	578-582
41	Focas	602-610

3. DETALII TEHNICE

1.*Câteva prescurtări*: c. = circa; d. = după; d.Hs. = după Hristos; î.Hs. = înainte de Hristos; Ep. = epoca; înc. = începutul; împ. = împărat; j. = jumătate(a); n. = născut; prob. = probabil; s.(sec) = secolul; mijl. = mijlocul; sf. = sfârşit(ul).

2. *Aparatul critic al lucrării*.

Autorii antici sunt citaţi, în crestomaţie, după uzanţe. De ex.: Strabon, *Geografia*, VII/III, 3, însemnând: Strabon, *Geografia*, cartea a VII-a cap. III, &3. Când citatul nu este după o ediţie de autor, se trimite la opera din care a fost preluat. În cazul citat: cf. 105/I, 432, aceasta însemnând trimiterea la: *Izvoarele privind istoria României – Fontes Historiae Daco-Romaniae*, vol. !, pagina (după caz).

În restul lucrării, citările se fac în text (nu în subsolul paginii şi nici la sfârşit), între paranteze, indicându-se numărul de ordine al operei din lista bibliografică anexată, eventual volumul şi pagina (după caz), aceste elemente fiind despărţite de o bară (opera/vol., pag.).

3. *Date strict utile* despre autorii antici utilizaţi în crestomaţie, dar şi în restul lucrării (anii extremi ai vieţii). Pentru alte detalii trimitem la excelenta lucrare: *Izvoare… – Fontes…*:

Claudius Aelianus – 192-211 d.Hs.
Lucius Ampelius – mijl. s. II d.Hs.
Apian – c. 100-161 d.Hs.
Arian – 95 -175 d.Hs.
Artemidor din Daldis – sec II î.Hs. (c. 170 î.Hs.).
Dio Cassius – 155 – c. 230-240 d.Hs.
Cato Major (cel Bătrân; Porcius Cato Maior Censorius, Marcus), 234-149, î.Hs.
Cicero, Marcus Tullius 106-43.
Clemente din Alexandria –150-216 d.Hs.
Constantin Porfirogenetul, n. 905; împ. 945-959.
Diodor din Sicilia – a trăit după anul 21 î.Hs.
Escil – 525-456 î.Hs.
Eusebiu din Cezareea – 260-340 d.Hs.
Anaeus Florus – a trăit pe vremea împăraţilor Traian (98-117) şi Hadrian (117-138).
Frontinus – sec. I – înc. sec. II d.Hs.
Geograful din Ravena – sec. VII d.Hs.
Herodian – a 2-a j. a sec. II – prima j. a sec I d.Hs.
Herodot 484-425 î.Hs.
Homer, 1117-913 î.Hs.
Horaţiu – 65-8 î.Hs.
Iulian Filosoful, împ. (Iulian „Apostatul") – 331-363; împ.; 361-363.
Lucan 39-65 d.Hs.
Lucian din Samosata – 125 – c. 192 d.Hs.
Lundius, Carolus, 1683-1725.
Ammianus Marcellinus – 330-400 d.Hs.
Marcianus din Heracleea Pontică – c. 250-450 d.Hs.
Maximus din Tir – c. sf. sec. II d.Hs.
Mnaseas – prima j. a sec. II î.Hs.
Oprian – a 2-a j. a sec. II – înc. Sec III d.Hs.
Origene – 185-225 d.Hs.
Paulus Orosius – 345-420 d.Hs.

Ovidiu (Publius Ovidius Naso) – 43 – î.Hs. – 17 d.Hs.
Paulinius din Nola – sec. III d.Hs.
Platon – 427-347 î.Hs.
Pliniu cel Bătrân – 23-79 d.Hs.
Trogus Pompeius – sec I î.Hs.
Pomponius Mela – prima j. a sec. I d.Hs.
Prophyrios – 232-304 d.Hs.
Priscus Panites (din Panion) – sec V d.Hs.
Properţiu –54-16 î.Hs.
Ptolemeu – mijl. sec. II d.Hs.
Pseudo-Scymnos – 250-180 î.Hs.
Curtis Rufus – sec. I d.Hs.
Salustius – 87-35 î.Hs.
Seneca – 4-65 d.Hs.
Servius gramaticul – sf. sec. IV d.Hs.
Strabon – 63 î.Hs. – 19 d.Hs.
Synesios – 370-413 d.Hs.
Terenţiu – 185-159 î.Hs.
Tucidide – 460-396 î.Hs.
Vergiliu – 70-19 î.Hs.

ILUSTRAŢII:
Artefacte, decoruri, simboluri

Fig. 63
Artă neolitică
1-2. „Gânditorul" de la Cernavodă şi perechea lui (6000 î.Hs., cultura Hamangia)
3. „Hora" de la Frumuşica (5700 ani î.Hs., cultura Cucuteni)
4. Statuietă feminină (6000 ani î.Hs., Cernavodă, cultura Hamangia)
v. 75 / p. 29.

Vas de ritual
Câinele şi şarpele casei în poziţie de apărare activă şi alte semne de ritual. „Decor” încifrat. Neolitic – civilizaţia Cucuteni B., v. 49 / 150.

„Înţeleptul”
Artă neolitică
(civilizaţia Gumelniţa, v. 49 / 233)

Amforă
Neolitic
(civilizaţia Cucuteni, v. 49 / 143)

Fig. 64
Vas de ritual şi artă neolitică

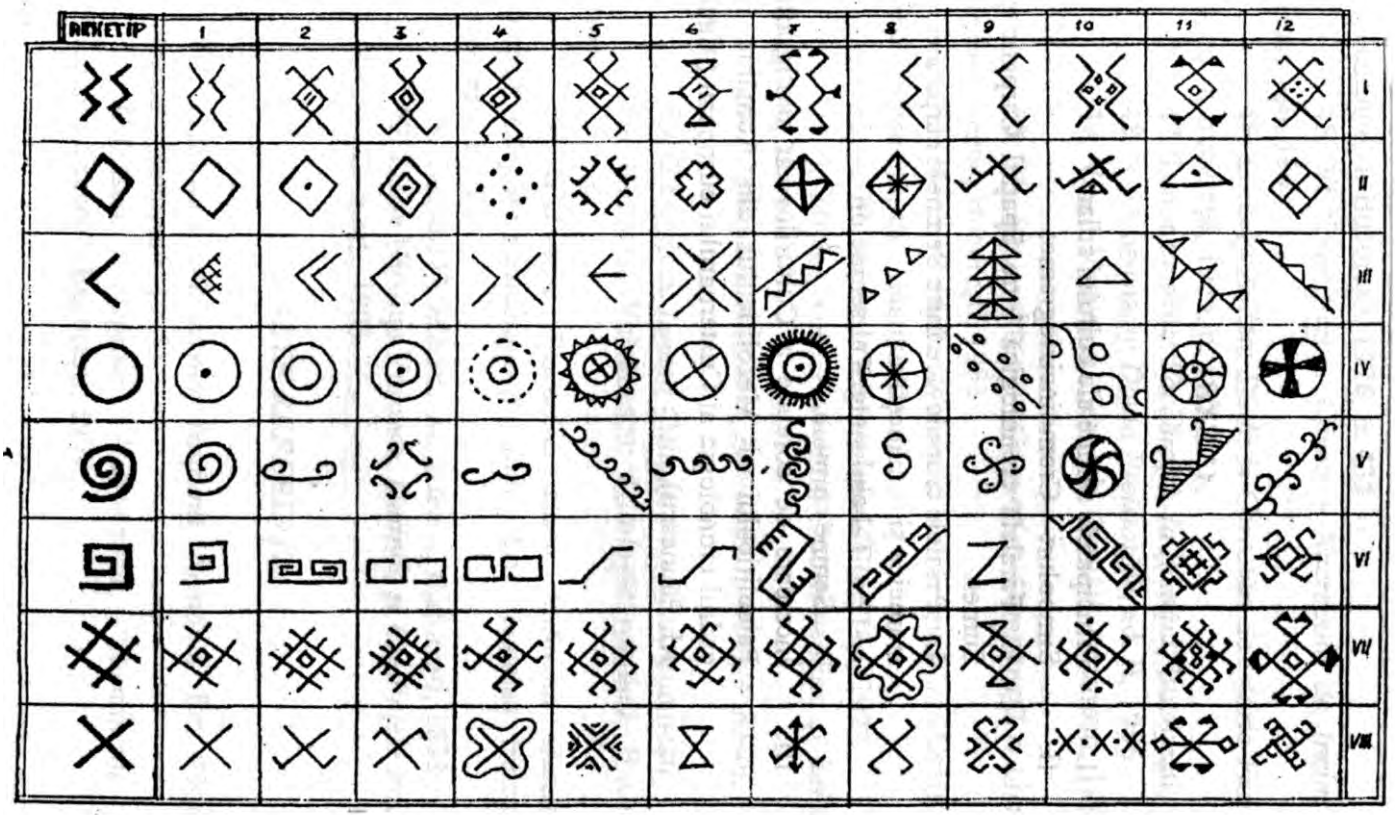

Fig. 65

DACIA – ŢARA ZEILOR, ŢARA SOARELUI

Spaţiul carpatic – un spaţiu al cultului soarelui. Principalele semne ale cultului solar (99 / 82)

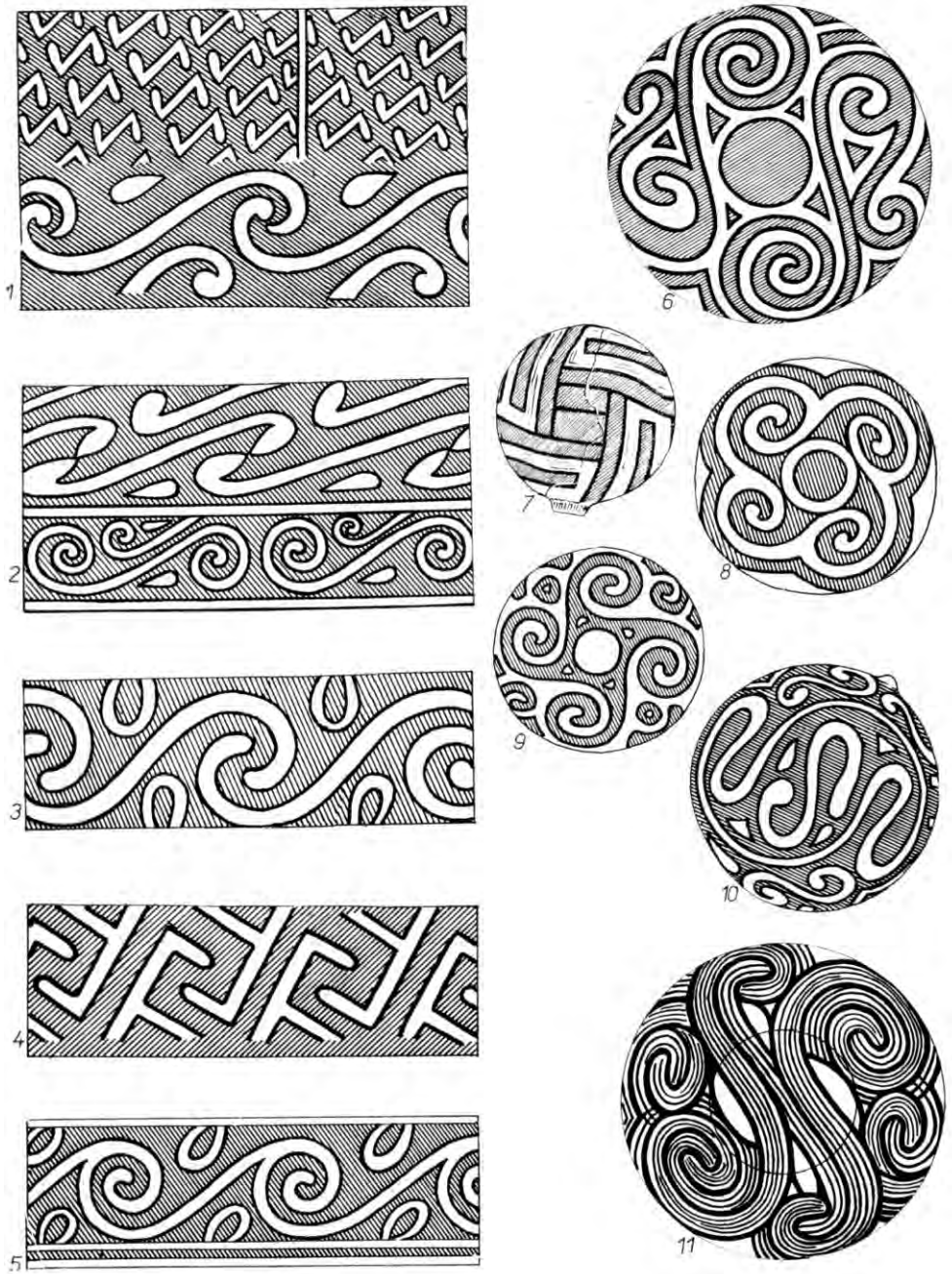

Fig. 66
Decor Cucuteni (49/104)

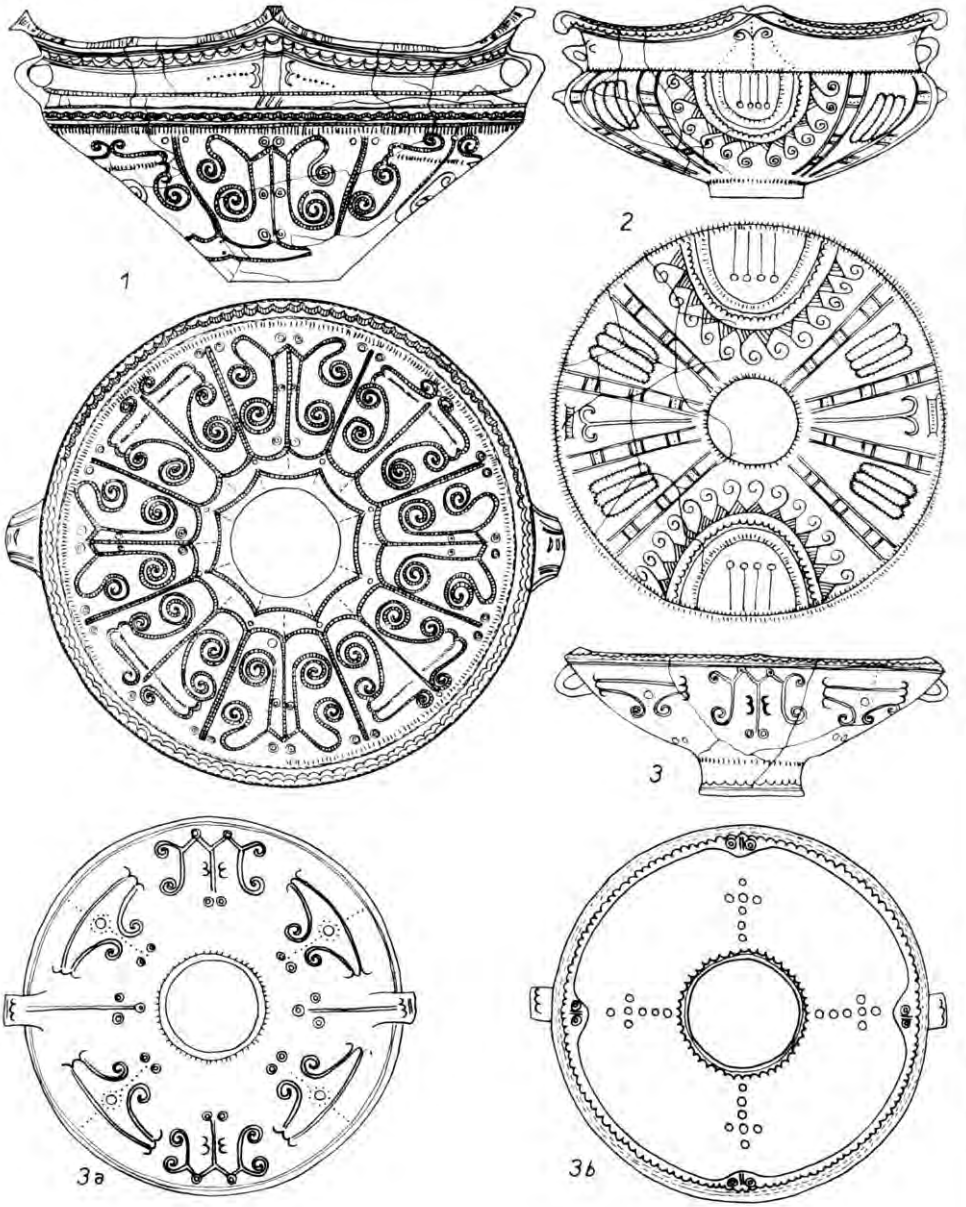

Fig. 67
Decor – Epoca Bronzului (49/316)

DACIA →

→ ROMÂNIA

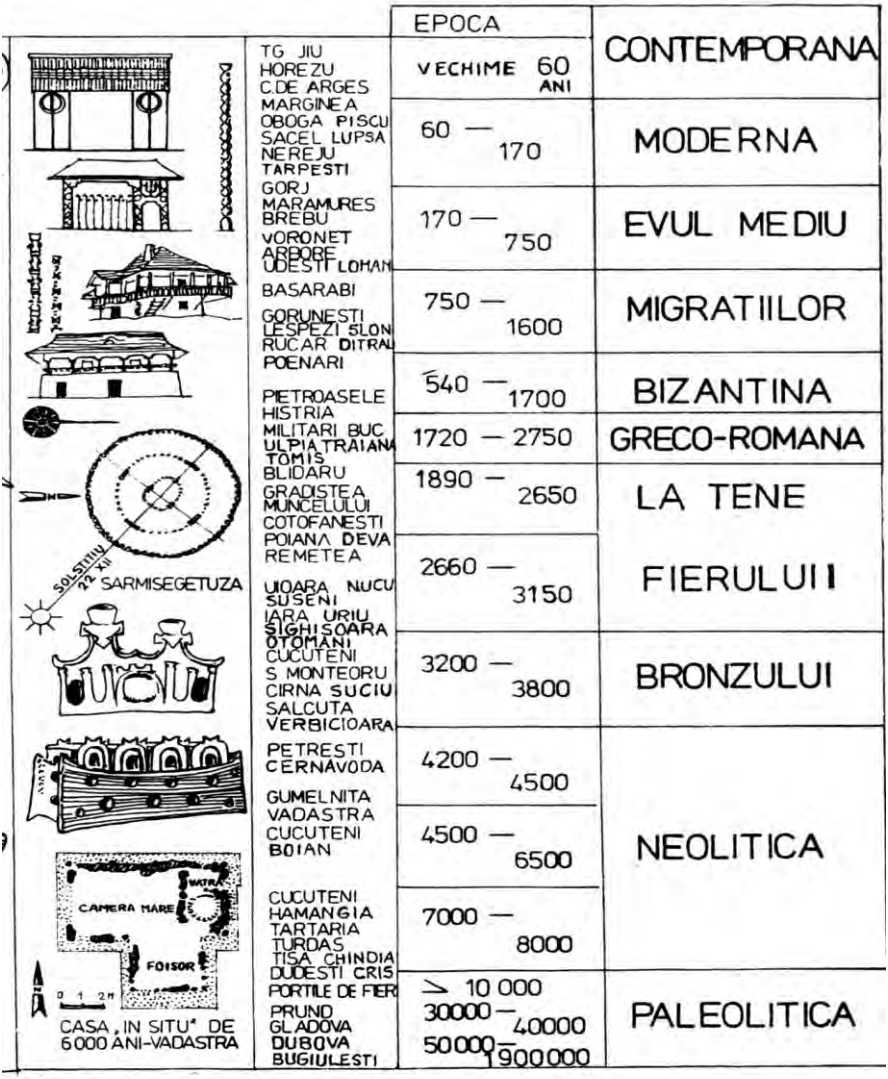

Fig. 68

STRĂVECHIME-AUTOHTONIE-CONTINUITATE ÎN ARHITECTURĂ, ARTĂ POPULARĂ, ŞTIINŢĂ, TEHNOLOGIE (după arhitect Silvia Păun, v. 75 / 27)

Fig. 69
Topoare de bronz – Epoca Metalelor (49/370)

MARI EROI MARTIRI
PE ALTARUL DACIEI EDENICE

Marele Rege DECEBAL – primul mare erou martir
al Daciei şi al Neamului său (nr.12)

Generalul Regalian – primul restaurator al Daciei (regatul geto-dac ocupat de Roma imperiala in anul 106) şi soţia sa Sulpicia Druantila
(258-270 – v. 71)

Regalian "indeplinea functia de comandant militar in Illyria; a fost facut imparat" de către "locuitorii din Moessia". "*A purtat cu vitejie multe lupte*"

"*Nu se poate nega că el totdeauna a fost un bărbat priceput în treburile militare şi suspect lui Gallienus* (împăratul, n.n.) *încă de mai nainte, deoarece se părea că e demn de Domnie*. *Se spune că era de neam dacic, fiind chiar rudă cu însuşi Decebal*" (*Fontes*…, II, 105, s.n.)

<Anul 271:> Imparatul „Aurel", "văzând că Illiria a fost devastată iar Molsia pierdută şi nemaisperând să mai poată păstra Dacia trans-dunăreană, provincia pe care o crease Traian, el a părăsit-o…" (*ibidem*, 109)

MIHAI VITEAZUL – „RESTITUTOR DACIAE”

(1)

(Gravură contemporană de Sadeler – v. nr. 12)

(2)

(Desen după sigiliul din 1600)

MIHAI VITEAZUL – primul Voievod şi Domn al DACIEI REINTREGITE, jertfă pentru unitatea politică, identitatea şi suveranitatea ei naţională (1) şi STEMA DACIEI REÎNTREGITE, 1600 (2)

Pe calea Renasterii Nationale
MATEI BASARABA
„Voievod al acestor ţări dacice”
(Pictură murală din interiorul Mânăstirii Crasna)

„El nu era numai o figură blândă, creştină, coborâtă din vieţile sfinţilor, ci un campion al naţionalismului, un izgonitor de greci, un arhanghel care alungă cu sabia de foc a dreptăţii pe mâncătorii ţării.”

(Nicolae Iorga)

COSTANTINO I. GENITO.
STEFANO II. GENITO.
CONSTANTINO BASSARABA BRANCOVANI PRINCIPE DI VALACHIA DECOLAT.° IN COSTANTINOP.° MDCCXIV
RIDOLFO III. GENITO
MATTIAS IIII. GENITO

CONSTANTIN BASARABA BRÂNCOVEANU

Domn al VALAHIEI si cei 4 fii ai săi –
jertfe pentru unitatea politică, identitatea şi suveranitatea naţională.
Ultimul Basaraba în tradiţie dacică (v. nr.12).

MIHAI EMINESCU
„prima jertfă politică pe altarul DACIEI MARI" (prof.univ.dr. Aurel David)
(foto – V.Blendea, 1991)

5. *BIBLIOGRAFIE*

Prescurtări (utilizate mai ales în bibliografie):

Buc. = Bucureşti; cerc. şt. = cercetător ştiinţific; Cl.-N = Cluj-Napoca; Cv. = Craiova; Ed. = Editura; ed. = ediţie(a); Ed. A. = Editura Academiei (R.S.R., Române); Ed. Alb. = Editura Albatros; Ed. D. = Editura Dacia; Ed. E. = Editura Enciclopedică; Ed. E.N. = Editura Europa Nova; Ed. D.P. = Editura Didactică şi Pedagogică; Ed.G = Editura Gemenii; Ed. K. = Editura Kogaion; Ed. J. = Editura Junimea; Ed. Mer. = Editura Meridiane; Ed. Mil. = Editura Militară; Ed. Min. = Editura Minerva; Ed. M.I. = Editura Ministerului de Interne; Ed. Mir. = Editura Miracol; Ed. M.O. = Editura Mitropolia Olteniei; Ed. Nem. = Editura Nemira; Ed. N.B. = Editura Nicolae Bălcescu; Ed. pt. lit. = Ed. pt. literatură; Ed. Scr. rom. = Editura Scrisul Românesc; Ed. Sp.-T. = Editura Sport-Turism; Ed. Şt. = Editura Ştiinţifică; Ed. Şt.-E. = Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică; Ed. T. = Editura Tehnică; f. = fila; G.D.I. = G.D. Iscru; n.n. = nota noastră; p. = pagina; pt. = pentru; red. = redacţia; s.n. = sublinierea noastră.

I. Lucrări de sinteză

1. Bălaşa Dumitru, *Ţara Soarelui sau istoria Dacoromâniei*, I, Inedite, Ed. K., Buc., 1997.

1a. Ibidem, *Dacii de-alungul mileniilor*, Ed. Orfeu, Bucureşti, 2000.

2. Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ed. Al. Piru, Ed. Min., Buc., 1982.

3. Densuşianu, Nicolae, *Dacia preistorică*, Buc., 1913.

3a. *Ibidem*, ediţie facsimil, Ed. Arhetip, Buc., 2002.

4. Diaconescu, Mihail, *Istoria literaturii daco-române*, Ed. Alcor Edimpex, Buc., 1999.

5. Drăgan, prof. Iosif Constantin, *Istoria românilor*, Ed. Europa Nova, Buc., 1999.

5a. Idem, *Mogyoria - Magyarország, Ungaria - şi istoria mogyorilor*, Ed. E.N., Buc., 1998.

6. Idem, *Noi, tracii. Istoria milenară a neamului românesc*, Ed. Scr. rom., Cv., 1976.

7. Idem, *Mileniul Imperial al Daciei*, Ed. Şt.-E, Buc., 1986.

8. Idem, *Imperiul romano-trac*, Ed. E.N., Buc., 2000.

9. Drâmba, Ovidiu, *Istoria culturii şi civilizaţiei*, vol. I, Ed. Şt.-E., Buc., 1985.

9a. Fotino, Dionisie, *Istoria generală a Daciei sau a Transilvaniei, Ţării Munteneşti şi a Moldovei*, trad. de G. Sion, ed. şi *Cuvânt înainte* de Al. Diţă, Ed. Valahia, Buc., 2008.

10. Dumitrescu, Vladimir şi Al. Vulpe, *Dacia înainte de Dromichete*, Buc., 1988.
11. Giurescu, Const. C., *Istoria românilor*, vol. I, Buc., 1938.
12. Idem şi Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor, din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Ed. Alb., Buc., 1971.
13. Idem, *Istoria românilor*, vol. I, Ed.şt., Buc., 1974.
14. Iorga, Nicolae, *Istoria românilor*, vol. I/1-2, Ed. Şt.-E., Buc., 1988.
15. xxx, *Istoria militară a poporului român*, vol. I, Ed. Mil., Buc., 1984.
16. xxx, *Istoria României*, vol. I, Ed. A., Buc, 1961.
17. xxx, *Istoria României*, vol. I, Ed. A., Buc, 2002.
18. Muşat, Mircea şi I. Ardeleanu, *De la Statul geto-dac la Statul român unitar*, Ed. Şt.-E., Buc., 1983.
19. Oţetea, Acad. A., (sub red.), *Istoria poporului român*, Buc., 1970.
19a. Pantecan, George, *Provincia medievală Dacia în Europa nordică*, Ed. Dacoromână, Buc., 2010.
20. Pârvan, Vasile, *Getica*, Ed. Mer., Buc., 1988.
20a. Xenopol, A.D., *Istoria românilor*, ed. a IV-a, vol. I, Ed. Şt.-E., Buc., 1985.

II. Alte lucrări ştiinţifice

21. Armbruster, A., *Romanitatea românilor. Istoria unei idei*, Buc., 1972.
22. Badea, Alexandru, *Începuturi româneşti*, Ed.E., Buc., 2001.
22a. Barnea, Ion, Stindardul dacilor pe Arcul de triumf al lui Galeriu?,în rv. „Magazin istoric", an XII, 1987, nr. 1 (130), p.11-15.
23. Bălaşa, Dumitru, *De la Zalmoxis la Iisus Hristos*, Ed. Cuget românesc, Bârda, 1993.
24. Idem, *Basmul romanizării*, Fundaţia artelor DOR, 1998.
25. Idem, *Roma veche. Cronică ortodoxă daco-română*, Ed. Buna Vestire, Râmnicu-Vâlcea şI Fundaţia Dochiana-Suteşti, 1999.
26. Bârzu, Ligia şi St. Brezeanu, *Originea şi continuitatea românilor*, Ed. E., Buc., 1991.
27. Berciu, Dumitru, *Arta traco-getică*, Ed. A., Buc., 1969.
28. Idem, *Cultura Hamangia*, Ed. A., Buc., 1966.
29. Idem, *Daco-România*, Génève-Paris-München, 1976.
30. Idem, *Neoliticul în România*, Ed. A., Buc., 1966.
31. Idem, *Zorii istoriei în Carpaţi şi la Dunăre*, Buc., 1966.
31a. Idem şi Adina Berciu-Drăghicescu, *Războiul dintre geţi şi perşi 514 î.e.n.*, Ed.Mil., Buc., 1986.
32. Beza, Marcu, *Urme româneşti în Răsăritul ortodox*, Buc., 1937.
33. Bichir, Gh., *Dacii liberi din zona extracarpatică a României în sec. II-IV e.n.*, în „Muzeul Naţional", I, 1974, Buc.
34. Idem, *Dacii liberi în sec. II-IV e.n.*, în „Revista de istorie", 33, 1980, nr. 3.

35. Idem, *Dacii liberi din Nordul Daciei*, în „Traco-Dacica", t. XVII, 1996, nr. 1-2.

36. Busuioceanu, Alexandru, *Zamolxis sau mitul dacic în istoria şi legendele spaniole,* Ed. Mer., Bucureşti, 1985.

37. Boulanger, André, *Orfeu*, Ed. Meta, Buc., 1992.

38. Carpianu, Radu Stan, *Enigma insulei sau călătorie peste şapte milenii*, Ed. Getica, Buc., 1990.

39. Căluşiţă, Mioara Alecu, *Zalmoxis*, Ed. G., Buc., 1993.

39a. Cârlan, Gheorghe, *Tezaurul de la Pietroasa şi prinţesa Khnumet*, Ed. „Sfera", Bârlad, 2001.

39b. Coryll, S., <Miron Scorobete>, *Valahia în Cartea Genezei. Un studiu întemeiat pe dovezi istorice, geografice, lingvistice, folclorice*, Ed. Promedia Plus, Cluj-Napoca, 1996.

39c. Marin, Alexandru Cristian, *Mihai Viteazul*, monografie în curs de elaborare, ms.

40. Crişan, Ioan Horaţiu, *Burebista şi epoca sa*, ed. II-a Ed. Şt-E, Buc., 1977.

41. Crişan, Maria, *Cărturari nordici despre geţi şi limba lor scrisă*, Ed. Verus, Buc., 2002; ed. a II-a, revizuită şi adăugită, Ed. ARVIN PRESS, Buc., 2004.

42. Idem, *Poeme*, Ed. Verus, Buc., 2002 (cuprinde şi studii ştiinţifice în domeniu).

43. Idem, *Publius Ovidius Naso. Conferinţe şi studii ştiinţifice*, Casa de Editura şI Presă Viaţa Românească, <Bucureşti>, 2000.

43a. Idem, *Studii de dacologie*, Ed. Venus, Bucureşti, 2002.

43b. Cueşdean, dr. Lucian Iosif*, Suntem romîni de peste 2500 de ani şi nu ne tragem de la Roma*, Ed. Solif, Buc., 2010.

44. Daicoviciu, Const., *Herodot şi pretinsul monoteism al geţilor*, în „Apulum", II, 1943-1945; reluat în *Istoria României*, I, Ed.A., Buc., 1961.

45. Daicoviciu, Hadrian, *Dacia, de la Burebista la cucerirea romană*, Ed. D., Cl-N., 1972.

46. Idem, *Dacii*, Ed. Şt., Buc., 1965.

46a. David V. Aurel, *Sociologia naţiunilor*, Ed. Tempus Dacoromână, Buc., 2006 – primul Tratat de sociologia naţiunilor în viziunea modernă. Pro-naţiune.

46b. Idem, *Studii de istorie a înălţării şi declinului naţiei româneşti*, Ed. idem, Buc., 2006. Sunt cărţi care îl acreditează ca istoric şi ca sociolog al naţiunii pe acest autor de excepţie.

47. Deac, Augustin, *Istoria adevărului istoric*, vol. I-II, Ed. Tentan, Giurgiu, 2001.

48. Diaconescu, Mihail, *Istorie şi valori*, Ed. M.I., Buc., 1994.

48a. Ducellier, Pr. Alain, *Le voile se lève sur le mystère des illyriens*, în „Science et vie", nr. 688 / ianuarie 1975.

49. Dumitrescu, Vladimir, *Arta preistorică în România*, Ed. Mer., Buc., 1974.

50. Dumitriu, Anton, *Terra Mirabilis*, în vol. *Retrospective*, ed. Gabriel Gheorghe, Ed.T., Buc., 1991.

51. Eliade, Mircea, *De la Zalmoxis la Ginghis-Han*, Ed. Şt., Buc., 1980.

51a. Georgescu Vlad, *Ideile politice şi iluminismul în Principatele Române, 1750-1731*, Ed. Acad. R.S.R., Buc., 1972.

51b. Idem, *Mémoires et projets de réforme dans les Principantés Roumaines*, vol. I, 1769-1830, Buc., 1970.

52. Gheorghe, Gabriel, *Către cititor*, în rev. „Getica", tom 1 (1992), nr. 3-4.

53. Idem, *Lingvistica, istoria... defilee de erori*, în „Getica", *ibidem*, nr. 1-2.

54. Idem, *O realitate ignorată: în vechime, Franţa a fost romanofonă*, *ibidem*, nr. 1-2 şi 3-4.

55. Idem, *O ipoteză nouă: Româna străveche = Indoeuropeana comună*, ibidem, nr. 3-4 (1992) şi 5-6 (2005).

56. Idem, recenzia la Marija Gimbutas, *The Goddesses and Gods of Old Europe, 6500-3500*, *ibidem*, nr. 3-4.

57. Idem, *Studii de cultură şi civilizaţie românească*, Fundaţia Gândirea, vol. I, Buc., 2001, 134 p.+10 hărţi. Cuprinde:

a) *Studiu introductive* (consistent şi foarte interesant);
b) *Carpaţii, „solniţa" Europei*;
c) *În legătură cu aşa-zisa influenţă orientală asupra limbi şi culturii române*;
d) *Mult zgomot pentru nimic sau Balansoarul româno-albanez*;
e) *â, î* (despre importanţa capitală a acestor sunete pentru limba română şi pentru lingvistica europeană, n.n.).
f) *Originea cuvântului Crăciun*.

57a. Idem, vol. II, Buc., 2005.

58. Idem, Studiu introductiv la: *Iordanes, Despre originea şi faptele geţilor* (vezi nr. 111).

58.a. Idem, *Antroponimie românească*, Ploieşti, 2003.

59. Gimbutas, Marija, *Civilizaţia Marii Zeiţe şi sosirea cavalerilor războinici. Originea şi dezvoltarea celor mai vechi civilizaţii europene (cca. 7500-700 î.Hs.)*. Cu 144 ilustraţii. Traducere de Sorin Paliga, Ed. Lucreţius, Buc., 1997.

60. Iliescu, Elena, *Introducere în gândirea arhetipală*, Ed. Fundaţiei Mirabilis, Buc., 2000.

60a. Iordanov, Kiril, *Les formations d'états gètes de la fin du VI^-e^ siècle jusqu'au milieu du IV^-e^ siècle avant notre ère*, în vol. *Actes du II-e Congrès international de Thracologie* (Bucarest, 4-10 sept. 1976), vol. I, *Histoire et archéologie*, Bucureşti, 1980.

61. Iscru, G.D., *Formarea naţiunii române*, Ed. N.B., Buc., 1995.

61.a. Idem, *Naţiune, naţionalism, românism*, Ed. N.B., Buc., 1997.

62. Idem, *Revoluţia română din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu*, Ed. Nicolae Bălcescu, Buc., 2000.

62a. Idem, *Traco-geto-dacii, naţiunea matcă din Spaţiul carpato-danubiano-balcanic*, Ed. N.B., Buc., 2005.

62b. Iscru, G. D., *Regalian – primul restaurator al Daciei*, în „Dacia-magazin" nr. 54/2008.

62c. Idem, *„Monstruoasa coaliţiei" şi detronarea Domnului Unirii românilor, Alexandru Ioan Cuza*, Ed. N.B., Buc., 2008.

62d. Idem, *O nouă introducere în epoca modernă. Cu privire specială la istoria naţională*, Ed. Proema, Baia Mare, 2010.

63. Lovinescu, Vasile, *Dacia hiperboreeană*, Ed. Rosmarin, Buc., 1994.

64. Lundius, Carolus, *Zamolxis, primul legiuitor al geţilor*; Cuvânt înainte de dr. Napoleon Săvescu. Traducere în ediţie de dr. Maria Crişan, Ed. Axa, 2002.

64a. Maior, Petru, *Disertaţie pentru începutul limbei româneşti, în Şcoala Ardeleană*, ed. Florea Fugariu, vol. I, Ed. Min., Buc., 1983.

64b. Manolache, Dumutru, *Tezaurul dacic de la Sinaia*, Ed. Dacica, Buc., 2006.

64c. Marin Valentin, *Scurte consideraţii de ordin istorico-militar, rezultatul campaniei lui Darius I împotriva sciţilor*, vol. I: *Ştiinţă militară, management, istorie,* Ed. Academiei Trupelor de Uscat, Sibiu, 1998, p. 282–294.

64d. Meteş, Ştefan, *Emigrări româneşti din Transilvania în secolele XIII-XX*, ed. a II-a revăzută şi adăugită, Ed. şt. Şi encicl., Buc., 1977.

65. Miulescu, Nicolae, *Dacia – Ţara Zeilor*, vol. I-II, colecţia Trika, f. ed., f. an.

66. Idem, *Citind nu numai în istoria veche, ci şi atent, foarte atent, în cea străveche*, în rev. „Flacăra"/03.04.1980.

67. Nestor, Ion, contribuţiile sale de sinteză la vol. I din *Istoria României*, Buc., Ed.A., 1961.

67a. Oghină, Virgilu, *De la preistorie la istorie. Mitologie şi realitate*. Ed. îngrijită de Alexandru Răzvan Oghină, Tipografia Miron, 1999.

67b.Idem, *Monumentul triumfal al regelui Burebista*. Bucureşti, 2001. MS. Procesat, inedit, 77 p., cu imagini. Studiat perin amabilitatea d-lui Alex. Răzvan Oghină.

67c. Oltean, Dan, *Religia dacilor*, Ed. Saeculum I.O., Bucureşti, 2002.

68. Olteanu, Ştefan, *Societatea carpato-danubiano-pontică în secolele IV-XI. Structuri demo-economice şi social-politice*, Ed. D.P., Buc., 1997.

69. Opitz, Martin, *Zlatna sau despre cumpăna dorului*, poem răsădit în româneşte de Mihai Gavril, Ed. Eminescu, Buc., 1997.

70. Pachia-Tatomirescu, Ioan, în „Caietele Dacoromâniei", publicaţie ce apare la Timişoare sub direcţia D-sale, începând din 1995.

71. Idem, *Dacoromânia lui Ragalian*, Ed. Aethicus, Timişoara, 1998.

72. Idem, *Mihai Eminescu şi mitul etnogenezei daco-româneşti*, Ed. Aethicus, Timişoara, 1996.

73. Idem, *Zalmoxianismul şi plantele medicinale*, vol I-II, Ed. Aethicus, Timişoara, 1997.

74. Panaitescu, P.P., *Introducerea la istoria culturii româneşti*, Ed. Şt., Buc., 1969.

75. Păun Silvia, *Identităţi europene. Italia-România*, Ed.T., Buc., 1996.

76. Idem, *Stonehenge - Sarmisegetuza. O comparaţie revelatoare*, în „Arhitectura", an XXXVI, 1988, nr. 5 (243)

77. Idem, *Absida altarului*, Ed. Per omnes artes, Buc., 2000.

77a. Idem, *România. Valoarea arhitecturii autohtone*, Ed. Peromnes Artes, Buc., 2003, ed. bilingvă.

77b. Papadopol-Calimah, Al., *Scrieri vechi pierdute atingătoare de Dacia*, ed. de Aurora Peţan, Ed. Dacica, Buc., 2007.

78. Pârvan, Vasile, *Dacia. Civilizaţii străvechi din regiunile carpato-danubiene*, ed. Radu Vulpe, ed. a III-a, Ed. Şt., Buc., 1958.

79. Pele, Alexandru, *Etnonimele românilor*, II: *DAC=GET*, Ed. Abadaba, Oradea, 2000.

79a. *Preotul Dumitru Bălaşa – „Patriarhul de la Drăgăşani" la 90 de ani*. Documentar selectiv. Cu binecuvântarea P.S. Gherasim, Episcopul Râmnicului. Ed. îngrijită de prof. dr. Ioan St. Lazăr, pr. Nicolae State Burluşi, ing. Dumitru Mihăilescu Panu. Coperta Adrian Şuiu. Ed. „Buna Vestire", Râmnicu Vâlcea, 2001.

79.b. Predoiu, Dan Ion, *Dac şi Dacia – denumiri proscrise o mie de ani*, în „Dacia-magazin", nr. 15/sept. 2004; studiu republicat şi în vol.: *Eminescu istoric, preţuit de Nicolae Iorga*, Ed. Muzeul literaturii române, Buc., 2007.

80. Protase, Dumitru, *Autohtonii în Dacia*, vol. I: *Dacia Romană*, Ed. Şt. şi E., Buc., 1980; vol. II: *Dacia postromană până la slavi*, Ed Risoprint, Cl-N., 2000.

80a. Romaşcanu, Mihail Gr. Tezaurul român de la Moscova, Ed. SAECULUM I.O., Bucureţti 2000.

81. Russu, I. I., *Daco-geţii în Imperiul roman*, Ed.A., Buc., 1980.

82. Idem, *Etnogeneza românilor*, Ed. Şt., Buc., 1981.

83. Idem, *Elemente traco-getice în Imperiul roman şi bizantin*, Buc., 1976.

84. Săvescu, dr. Napoleon, *Noi nu suntem urmaşii Romei*, Ed. Intact, Buc., 1999; ed. II-a, revăzută şi adăugită, Bucureşti, 2002.

84a. Scorobete, Miron, *Dacia edemică*, Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2006.

85. Stahl, H.H., *Contribuţii la studiul satelor devălmaşe româneşti*, vol. I-II-III, Buc., 1958-1965.

86. Stăniloae, Părintele Dumitru, *Ortodoxie şi românism*, Buc., 1939.

87. Ştefanoski, C.B., *O limbă neschimbată de 4000 de ani: limba traco-dacă – fondul limbilor indoeuropene*, traducere de prof. dr. Ioan Cardula, Imprimeria Mirton, Timişoara, 1995.

87a. Idem, *Din arhivele Daciei*, Ed. „Casa Gramosta", Tetovo, <Macedonia>, 2008.

88. Teodor, Dan Gh., *Teritoriul est-carpatic în veacurile V-XI*, Ed. J., Iaşi, 1978.

89. Tonciulescu, Paul Lazăr, *Ardealul, pământ şi cuvânt românesc*, Ed.Mir., Buc., 2001.
90. Idem, *De la Tărtăria la Ţara Luanei*, Ed. Mir., Buc., 1994
91. Idem, *De la Ţara Luanei la Ieud*, Ed. Mir., Buc., 1994.
92. Idem, *Impactul Romei asupra Daciei*, Ed. Mir., Buc., 1997.
92a. Idem, *Ramania – Paradisul regăsit*, Ed. Obiectiv, Craiova, 2002.
93. Idem şi Eugen Delcea, *Istoria începe în Carpaţi*, col. Secretele Terrei, Ed. Obiectiv, Cv., 2001
94. Toropu, Octavian, *Romanitatea târzie şi străromânii în Dacia Traiană sud-carpatică (sec. III-XI)*, Ed. Scr. Rom., Cv., 1976.
95. Turcu, Mioara, *Geto-daci din Câmpia Munteniei*, Ed. Şt.-E., Buc., 1979.
96. Vasilescu, Virgil, *Semnele Cerului. Cultură şi civilizaţie carpatică*, Ed. Arhetip – Renaşterea spirituală, Buc., 1993.
97. Idem, *Semnele Pământului. Cultură şi civilizaţie carpatică*, Ed. Arhetip, Buc., 1996
98. Idem, *Simboluri patrimoniale. Cultură şi civilizaţie carpatică*, Ed. E.N., Buc., 1998.
99. Idem, *Semiotică română. Cultură şi civilizaţie carpatică*, Ed. N.B., Buc., 2001.
99a. Vinereanu, Mihai, *Originea traco-geto-dacă a limbii române*, Ed. Pontos, Chişinău, 2002.
100. Vornicescu, I.P.S. mitropolit dr. Nestor, *Aethicus Histricus*, Ed. M.O., Cv., 1996.
101. Idem, *Scrieri patristice în Biserica Ortodoxă Română până în sec. XVII*, Ed. M.O., Cv., 1983.
101.a. Velcescu-Dr. Leonard, *«Reprezentări» statuare ale regelui Decebal*, în „Dacia-magazin", nr. 18/dec. 2004.
102. Vulcănescu, Romulus, *Etnologie juridică*, Ed. A., Buc., 1970.
103. Idem, *Mitologie română*, Ed. A., Buc., 1985.
104. Vulpe, Radu, *Columna lui Traian, monument al etnogenezei române*, Ed. Sp.-T., Buc., 1988.

III. Izvoare

105. Bodea, Cornelia C., *1848 la români*, vol. I-II, Ed. Şt., Buc., 1982.
105a. Cantacuzino, stolnicul Constantin, *Istoria Ţării Româneşti*, ed. M. Gregorian, Ed. pt. lit. vol. I, Buc., 1961.
106. Cassius Dio, *Istoria romană*, vol. I-II-III, Ed. E., 1973, 1977 şi 1985.
107. xxx, *Călători străini despre Ţările Române*, vol. I-II, Ed. Şt., Buc., 1968, 1970.
108. Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică*, Ed. Sp.-T., Buc., 1981.
109. Enăchiuc, Viorica, *Rohonczi Codex. Descifrare, transcriere şi traducere*, Ed. Alcor, Buc., 2002.
110. Herodot, *Istorii*, vol, I-II, Ed. Şt., Buc., 1961, 1964.

111. Iordanes, *Despre originea şi faptele geţilor*, ed. bilingvă, studiu introductive, notă asupra ediţiei de Gabriel Gheorghe, traducere de prof. David Popescu, Fundaţia Gândirea, Buc., 2001.

112. *Izvoarele istoriei României – Fontes Historiae Daco-Romaniae*, vol. I (Izvoarele…), 1964; vol. II (Fontes…), 1970; vol. III, 1975 şi vol. IV, 1983. Ed. A., Buc.

113. Lugojan, Simion, *Dacia sau comentarii la De bello Dacico*, Ed. de Vest, Timişoara, 1996; o incitantă propunere de reconstituire a celebrei lucrări a împăratului Traian, considerată pierdută.

114. Pitagora, *Legile morale şi politice*, traducere din limba franceză de Anca Pântea, Ed. Antet, 1996.

115. Platon, *Opere*, vol. I, Ed. Şt., Buc., 1974; vol. II, Ed. Şt-E., Buc., 1976

116. Preda Florentina şi colab., *Geto-dacii în izvoarele antice*. Culegere de texte, Buc., 1978.

116a. Romalo, Dan, *Cronica getă apocrifă pe plăci de plumb*, ed. biligvă română/engleză, *prefaţă* de dr. Al. Suceveanu, *posfaţă* de acad. Virgil Cândea, *Studiu istoric şi filologic* de Aurora Peţan, ed. a 2-a rev, Ed. Alcor Edimpex, Buc., 2005.

117. Strabon, *Geografia*, vol. I-II, Ed. Şt., Buc., 1974.

IV. Instrumente de lucru

118. *Dicţionar de istorie veche a României*, sub cond. prof.univ. dr. doc. D.M. Pippidi, Ed. Şt.-E, Buc., 1976.

119. *Enciclopedia civilizaţiei romane*, coord. şt. prof. univ. dr. doc. Dumitru Tudor, Ed. Şt.-E., Buc., 1982.

120. Florescu, Radu, H. Daicoviciu şi Lucian Roşu, *Dicţionar enciclopedic de artă veche a României*, Ed. Şt.-E., Buc., 1980.

121. Kernbach, Victor, *Dicţionar de mitologie generală*, Ed. Şt.-E., Buc., 1971.

O carte excepţională despre strămoşii noştri reali şi civilizaţia lor, apărută în 2010 la Editura Amurg sentimental (director, Ion Machidon).

Autor – d-na. Michaela Al. Orescu din cadrul mişcării noastre dacologice. Cartea merită o nouă ediţie revăzută şi adăugită.

Conf. univ. dr. G. D. Iscru